

Κ Α Τ Α Γ Ρ Α Φ Η
Μ Ο Ν Α Σ Τ Η Ρ Ι Ω Ν
Β Ο Ρ Ε Ι Ω Ν Σ Ι Ο Ρ Α Δ Ω Ν
Ν . Μ Α Γ Ν Η Σ Ι Α Σ

Ο πολιτισμός και το περιβάλλον, δύο από τα σημαντικότερα θέματα σήμερα του πλανήτη, αποτελούν ως γνωστόν, μία αδιάσπαστη ενότητα. Τα μνημεία και τα μοναστήρια του νομού μας είναι ο πολιτισμός μας και οφείλουμε να τον αναδείξουμε και να τον διαδώσουμε ως γνώση, κουλτούρα και μέσον διαλόγου με τον ευρύτερο κόσμο.

Στην παρούσα έκδοση καταγράφονται **38 μοναστήρια και μονύδρια** στην τουριστική, κατά κύριο λόγο, περιοχή των Βορείων Σποράδων. Τα μοναστήρια παρουσιάζονται ανά γεωγραφική περιοχή και βρίσκονται επτά (7) στη Σκιάθο, είκοσι τέσσερα (24) στη Σκόπελο και επτά (7) στην Αλόνησσο. Τα κείμενα γραμμένα με κατανοητό τρόπο, συμπληρώνονται από χάρτες της ROAD, τοπογραφικά σκαριφήματα και φωτογραφικό υλικό, που αποτυπώνει πληρέστερα, με ρεαλιστικό τρόπο την κατάσταση των κτισμάτων, αποδεικτικό στοιχείο για περαιτέρω έρευνα και αποκατάσταση των ιστορικών και αρχιτεκτονικών τους στοιχείων.

ΜΑΓΔΑ ΓΑΚΗ αρχιτέκτων,
συντονίστρια της Ομάδας.

Η Ομάδα Εργασίας αποτελείται:

ΜΑΓΔΑ ΓΑΚΗ αρχιτέκτων μηχανικός Ε.Μ.Π.,
συντονίστρια της Ομάδας

ΝΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ αγρονόμος - τοπογράφος
μηχανικός Ε.Μ.Π.

ΒΑΣΣΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ θεολόγος Α.Π.Θ.

ΜΑΡΙΑ ΝΑΝΟΥ θεολόγος Α.Π.Θ.

Στην επιτόπια καταγραφή συμμετείχαν:

- ΣΚΙΑΘΟΣ 1996

Αλέξανδρος Περιβολήρης αρχιτέκτων
μηχανικός T.H.DARMSTADT Γερμανίας

Άννα Χατζηγεωργίου αρχιτέκτων μηχανικός
Α.Π.Θ.

Προκόπης Κουλιούρης πολιτικός μηχανικός
CLUJ - NAPOCA Ρουμανίας

Γιάννης Πολυμενίδης αγρονόμος - τοπογράφος
μηχανικός Α.Π.Θ.

- ΣΚΟΠΕΛΟΣ 1996

Προκόπης Κουλιούρης πολιτικός μηχανικός
CLUJ - NAPOCA Ρουμανίας

ΤΕΧΝΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ

ΔΙΟΙΚΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος: Σωκράτης Αναγνώστου

Αντιπρόεδρος: Δημήτρης Βασιλειάδης

Περίοδος 2004-2005

Γενικός Γραμματέας: Ιωάννης Πρίγκος

Μέλη: Μιχάλης Βλαχάκης
Γιώργος Δεμιρίδης
Τασία Λουκίδου
Πέτρος Σούρης
Ιωάννης Σοφιάδης
Κώστας Φηλαμπούρης

Περίοδος 2005-2006

Γενικός Γραμματέας: Νικόλαος Τσιούσιος

Μέλη: Μιχάλης Βλαχάκης
Κατερίνα Καητσογιάνη
Κων/νος Πανταζάρας
Κων/νος Παπααστόλου
Κώστας Φηλαμπούρης
Δημήτρης Χατζηθεοδώρου

Κ Α Τ Α Γ Ρ Α Φ Η
Μ Ο Ν Α Σ Τ Η Ρ Ι Ω Ν
Β Ο Ρ Ε Ι Ω Ν Σ Π Ο Ρ Α Δ Ω Ν
Ν . Μ Α Γ Ν Η Σ Ι Α Σ

"...προσεγγίζοντας τα κτίσματα της σιωπής και του φωτός
σ' έναν ιδανικό διάλογο ιστορίας και χώρου,
επιζητώντας τον επανπροσδιορισμό τους,
για νέα ιεράρχηση αναγκών και στόχων..."

Μάγδα Γάκη

ΤΕΕ

Τμήμα Μαγνησίας

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τον κ. **Ηλία Ξηρακιά** π. πρόεδρο του ΤΕΕ για την σπουδαία ιδέα της καταγραφής των μοναστηριών, τον κ. **Σωκράτη Αναγνώστου** πρόεδρο του ΤΕΕ, για την πλήρη υποστήριξη στην υλοποίηση και ολοκλήρωση της εργασίας με την έκδοση του βιβλίου και τους **Δημάρχους** των νησιών, που μας φιλοξένησαν και μας διευκόλυναν με κάθε τρόπο στον εντοπισμό των μονών, κατά τους χρόνους των επισκέψεών μας. Επίσης την Ι. Μητρόπολη Χαλκίδας, Ιστιαίας και Β. Σποράδων και την 7η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων για τις πληροφορίες που μας διέθεσαν, τις μοναστικές αδελφότητες που ευγενικά μας δέχθηκαν και ιδιαίτερα τον ιερομόναχο **π. Δωρόθεο**, μονεδικό αγωνιστή στην Κυρά - Παναγιά, τους εκπροσώπους της Εκκλησίας και κυρίως τον **π. Καλλιανό** για τα πολύτιμα ιστορικά στοιχεία που μας παρέιχε, το θηροφύλακα του Δασαρχείου στα Γιούρα κ. Ν. Αναγνώστου, αλλά και τους ιδιοκτήτες των μονών στη Σκόπελο, καθώς και τους κατοίκους των νησιών, που πρόθυμα συνεργάστηκαν μαζί μας ΜΑΓΔΑ ΓΑΚΗ αρχιτέκτων, συντονίστρια της Ομάδας.

Όλοι οι χάρτες που χρησιμοποιήθηκαν στο βιβλίο είναι της εκδοτικής εταιρίας **ROAD**, που με ευγένεια μας παραχώρησε και από τη θέση αυτή ευχαριστούμε θερμά.

Επιμέλεια έκδοσης: Μάγδα Γάκη
Δημιουργικό - εκτύπωση: Διαφημίσεις «ΠΑΛΜΟΣ»
Διαχωρισμοί: Chroma

© ΤΕΕ Μαγνησίας 2006
ISBN: 978-960-89581-0-4

Η αναδημοσίευση των κειμένων, των σχεδίων και των φωτογραφιών αυτού του βιβλίου, επιτρέπεται μόνο ύστερα από γραπτή άδεια του ΤΕΕ Μαγνησίας και της συντονίστριας της ομάδας Μάγδας Γάκη

Με μεγάλη χαρά προλογίζω τη νέα έκδοση του βιβλίου αυτού, ενός σημαντικού εγχειρήματος που καταγράφει μέσα από επιστημονική προσέγγιση, τον μοναστηριακό πλούτο του Νομού Μαγνησίας.

Η Μαγνησία, αυτός ο ευλογημένος από τους θεούς τόπος, που τη χαρακτηρίζει το Πήλιο, το εκπληκτικής φυσικής ομορφιάς όρος των Κεντρικών, αποτελεί πόλο έλξης πολλών επισκεπτών και είναι από τα πιο ανεπτυγμένα τουριστικά μέρη της ηπειρωτικής Ελλάδας.

Ταυτόχρονα είναι μοναστική κοιτίδα με σπουδαίες εκκλησίες και μοναστήρια διακοσμημένα με τοιχογραφίες, ξυλόγλυπτα, τέμπλα, φρεσκάειες, εικόνες και κειμήλια υψηλής τέχνης και αξίας, τα οποία εξιστορούν την ιστορία της θρησκείας και του πολιτισμού μας.

Τα θρησκευτικά μνημεία είναι ένα σημαντικό κεφάλαιο του πολιτισμού της Ελλάδας. Οι μονές είναι ένας σημαντικός πλούτος, σημείο αναφοράς της ιστορίας μας. Τα σύγχρονα ελληνορθόδοξα μοναστήρια, σε συνδυασμό με την μοναδική ελληνική φύση, προσελκύουν πολλούς Έλληνες και ξένους επισκέπτες και προσκυνητές.

Για αυτό και εφείτου με όλοι μας, και ιδιαίτερα οι αρμόδιοι και επαίοντες, να καταβάλουμε συνεργαζόμενοι κάθε δυνατή προσπάθεια, ώστε να προστατέψουμε και να αναδείξουμε με σεβασμό και ευθύνη αυτά τα πολύτιμα θρησκευτικά μνημεία.

Το πλαίσιο της νέας μας πολιτικής για την ανάπτυξη του τουρισμού στη χώρα μας, το Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης στηρίζει και προωθεί νέες μορφές τουρισμού, όπως είναι ο θρησκευτικός, ο προσκυνηματικός, περιπατητικός και πολιτιστικός τουρισμός. Σύμφωνα μάλιστα με στοιχεία, ο θρησκευτικός τουρισμός είναι η ταχύτερα αναπτυσσόμενη μορφή τουρισμού παγκοσμίως, για αυτό και αξίζει να επενδύσουμε σε αυτόν.

Η έκδοση αυτή συνεισφέρει ουσιαστικά και πολλά πλά στην προβολή και ανάπτυξη του θρησκευτικού και όχι μόνο τουρισμού της περιοχής.

Ευχαίρω το ΤΕΕ Μαγνησίας για τη σημαντική αυτή πρωτοβουλία καθώς και όλους όσοι εργάστηκαν για τη συγκεκριμένη έκδοση και το άριστο αποτέλεσμα.

Υπουργός Τουριστικής Ανάπτυξης
ΦΑΝΗ ΠΑΛΛΗ - ΠΕΤΡΑΛΙΑ

Εκφράζουμε τις ευχαριστίες της Διοικούσας Επιτροπής του ΤΕΕ Μαγνησίας προς την Υπουργό κ. Φάνη Πάλλη - Πετραλία, για τη σημαντική οικονομική προσφορά, που συνετέλεσε στην έκδοση του δεύτερου βιβλίου καταγραφής του μοναστηριακού πλούτου του Ν. Μαγνησίας και αφορά στα νησιά των Βορείων Σποράδων. Με αυτή τη συγχρηματοδότηση αποδεικνύει για ακόμη μία φορά, έμπροσθα το ενδιαφέρον και το σεβασμό της προς τον πολιτισμό και την πλούσια ιστορία αυτού του τόπου.

Πρόεδρος ΤΕΕ Μαγνησίας
ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

Η Σκιάθος αν και τουριστικό νησί δεν είναι μόνο όμορφες παραλίες και υπέροχο φυσικό τοπίο, αλλά έχει σημαντική πολιτική κληρονομιά. Ιδιαίτερα αξιοσημείωτη είναι η εκκλησιαστική αρχιτεκτονική του νησιού μας, καθώς και οι θρησκευτικές παραδόσεις μας.

Σπουδαίο έργο για τη δημιουργία, ανάπτυξη, διάσωση, και διάδοση της Πνευματικής - Πολιτιστικής - Θρησκευτικής μας κληρονομιάς πρόσφεραν οι μεγάλες πνευματικές - θρησκευτικές μορφές του νησιού μας, όπως ο Όσιος Νήφων ηγούμενος της Ιεράς Μονής Ευαγγελισμού της Θεοτόκου και συνιδρυτής της Ιεράς αυτής Μονής με τον Ιερομόναχο Σκιαθίτη Γρηγόριο Χατζησταμάτη, ο Γέροντας Διονύσιος, ο ΠαπαΓιώργης, ο Ρήγας, ο Ιερομόναχος Αλέξανδρος Μωραϊτίδης, ο Δρ Ιωάννης Φραγκούλης και άλλοι.

Πολύ σημαντικό είναι ότι οι κάτοικοι του νησιού διατήρησαν τη Θρησκευτική - Πολιτιστική Παράδοση ως τις μέρες μας, παρά τη μεγάλη και ραγδαία τουριστική ανάπτυξη, και ο Δήμος Σκιάθου καθώς και όλοι οι πολιτιστικοί φορείς του νησιού με ιδιαίτερη ευαισθησία μεριμνούν για τη συντήρηση και διάσωσή τους.

Επιθυμία μας είναι να προβάλουμε αυτά τα υπέροχα και μεγάλη ιστορικής σημασίας Θρησκευτικά Μνημεία μας, ώστε να γίνουν γνωστά και να αποτελέσουν κίνητρο για να τα επισκεφτούν όσοι ενδιαφέρονται για τον Θρησκευτικό - Πολιτιστικό τουρισμό.

Ο Δήμαρχος Σκιάθου
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΛΩΜΑΡΙΤΗΣ

Όταν η επιστημονική γνώση και το βαθύτατο θρησκευτικό συναίσθημα συναντούν τη θέληση για δημιουργία, τότε είναι βέβαιο ότι θα προκύψουν απεπληρώσιμα ανάλογα με την έκδοση του βιβλίου "Καταγραφή Μοναστηριών Βορείων Σποράδων Ν. Μαγνησίας".

Τό βιβλίο κεντρίζει το ενδιαφέρον των πιστών και τους προτρέπει να επισκεφτούν τη Σκιάθο με τις αμέτρητες φυσικές ομορφιές, την πλούσια πολιτιστική κληρονομιά και τους αμύθητες αξίες θρησκευτικούς θησαυρούς, δίνοντας έτσι μια δυναμική στην οικονομία του νησιού μέσα από την ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού.

Είναι χρέος της πολιτείας όχι μόνο να επικροτεί, αλλά και να ενθαρρύνει χρηματοδοτώντας τέτοιες ενέργειες, για να διατηρηθούν όλα αυτά τα ιστορικά μνημεία θρησκευτικού και αρχιτεκτονικού μεγαλείου και να μη χαθούν μήμες του παρελθόντος.

Αξίζουν θερμά συγχαρητήρια στο Τ.Ι.Ε. Μαγνησίας, σε όσους συνέλαβαν την ιδέα, σε όσους εργάστηκαν και σε όσους στάθηκαν αρωγοί στο δύσκολο έργο τους.

Εύχομαι η χαρά της δημιουργίας να πλημμυρίζει πάντα τις καρδιές τους και το ανέσπερο φως της Ορθοδοξίας να καταλύγει το νου τους, ώστε και στο μέλλον με το ασίγηστο πάθος που τους διακρίνει να συνεχίσουν τις προσπάθειές τους για την ανάδειξη, τη διατήρηση και την αξιοποίηση των Μοναστηριών και της Πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

Ο Δήμαρχος Σκιάθου
ΓΙΩΡΓΙΟΣ Π. ΠΑΧΗΣ

Ο Δήμος Αθηνών σου συχαίρει τους εμπνευστές και δημιουργούς της έκδοσης για τα μοναστήρια που κράτησαν το θεματολόγιο της κληρονομιάς ανεκτίμητης αξίας ζωντανά κομμάτια μνήμης μιας αθηναϊκής εποχής. Αθηθινά μοι σεία θρησκευτικής κληρονομιάς μεριμνούν την αδιάσπαστη διασύνδεση της ελληνικής ορθόδοξης παράδοσης με την εξέλιξη των νησιών μας.

Ο ορθόδοξος μοναχισμός ήταν εκείνος που δημιούργησε στην Αθηνών και στο νησί της Κυριας Παναγιάς το μεταβυζαντινό μοναστήρι που βρίσκεται χτισμένο στην ανατολική ακτή του νησιού από το 1100 μ.χ και είναι αφιερωμένο στην Πέννηση της Παναγίας.

Στην αυλή του μοναστηριού υπάρχουν παλαιοχρονικό βιβλιονα του βου-βου οι μ.χ. Το μοναστήρι επισκέπτεται κάθε χρόνο εκατοντάδες άνθρωποι από όλο το μνηστή της γης για να θαυμάσουν ένα μνημείο προσεγγισμένο απόλυτα στην γεωγραφική θέση, το φυσικό τοπίο και το ανάγλυφο του εδάφους. Το νησί είναι μετόχι του Αγίου Όρους και συγκεκριμένα ανήκει στη Μονή της Μεγίστης Λαύρας με την οποία ο Δήμος διατηρεί άριστες σχέσεις συνεργασίας.

Η έκδοση του Τεχνικού Επιμελητηρίου Μαγνησίας θα συμβάλει καθοριστικά στην ανάδειξη των μοναστηριών μας και στην σημαντική τους ιστορία που αποτελεί ανεκτίμητο πολιτιστικό πλούτο για τις Σποράδες.

Ο Δήμαρχος Αθηνών σου
ΟΡΕΣΤΗΣ ΠΑΠΑΧΡΗΣΤΟΥ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Είναι γεγονός ότι ο μοναστηριακός πλούτος του νομού μας δεν μπορεί να αποτυπωθεί σε ένα έντυπο. Η καταγραφή των μοναστηριακών έχει ως στόχο να τα καταστήσει γνωστά στο ευρύ κοινό και κυρίως να ευαισθητοποιήσει και ενεργοποιήσει τους εμπλεκόμενους φορείς για την διάσωση, την προστασία και την περαιτέρω έρευνα της ιστορίας τους.

Τα νησιά των Βορείων Σποράδων είναι γνωστά ως τουριστικός προορισμός για τις υπέροχες παραλίες τους και για το όμορφο περιβάλλον τους. Με αυτή την εργασία προβάλλονται και αναδεικνύονται οι ιστορικοί θρησκευτικοί τόποι του εσωτερικού των νησιών, σε θαυμάσιες τοποθεσίες. Εξάλλου τα μοναστήρια πάντοτε ανεγείρονταν σε τόπους ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και από αυτό τον κανόνα δεν ξεφεύγουν ούτε τα μοναστήρια των Βορείων Σποράδων.

Μελετώντας αυτούς τους απομονωμένους τόπους λατρείας διαπιστώνουμε τη στενή σχέση της καθημερινής ζωής των μοναχών με την έκφραση και εκδήλωση της πίστης τους, σε χώρους απόλυτα εναρμονισμένους με το περιβάλλον. *...σπλίζοντας τη φύση ευθυσιμένοι μέσα της και ξεκινώντας απ' την ίδια, αποκαλύπτανε σε μια γιγάντια, κοσμική διαστάσεων συγκοσμοειδή, ένα την Ύλη, την Ψυχή, την Ηθική ως να αποτελούσαν τις χορδές μιας ίδιας αιώνιας Λύρας...*, όπως λέει και ο ποιητής μας Άγγελος Σικελιανός.

Τα μοναστήρια, που σε δύσκολους καιρούς στήριξαν τον λαό μας και διατήρησαν την εθνική συνείδηση, παρομένοντες έως σήμερα χώροι σύνθετοι, με διάχυτα τα στοιχεία του πολιτισμού της εποχής τους. Το βιβλίο αυτό οδηγεί τον αναγνώστη να τα προσεγγίσει, να γνωρίσει την ιστορία τους, να αντιληφθεί τη μορφή και τη λειτουργία των κτισμάτων και να αποκτήσει την τέχνη που κρύβουν τα καθολικά, να θαυμάσει τα τέμπλα, τις τοιχογραφίες και τις εικόνες. Τον προσκαλεί να αποδράσει από τον συνηθισμένο τρόπο διακοπών και να προχωρήσει στο εσωτερικό των νησιών, για να δρει τόσα κοντά στις πολύβουες παραλίες διαφορετικούς χώρους, να ανακαλύψει πιθανόν και τις δικές του άγνωστες ήλιεσές.

Τα μοναστήρια αποτελούν αξιόλογη πολιτιστική κληρονομιά και είναι χρέος όλων, κρατούντων, φορέων αλλά και απλών ανθρώπων, καθώς σε όλους ανεξαιρέτως αναλογεί μερίδιο ευθύνης, η προσπάθεια διατήρησης και προβολής τους. Απαιτούνται επισκέψεις και συντηρήσεις των κτισμάτων, αλλά και τρόποι επιβίωσής τους στο μέλλον, ενταγμένα στον θρησκευτικό τουρισμό, που σήμερα αναπτύσσεται ραγδαία.

Ετον ανερχόμενο θεματικό τουρισμό ανήκει η χάραξη νέων προσκυνηματικών διαδρομών, η οποία ειδικά στα νησιά μας παρουσιάζει ιδιαίτερα δυναμική και άκρως ενδιαφέρουσα προοπτική, σε συνδυασμό και με άλλα αξιόλογα χαρακτηριστικά του φυσιολατρικού και του περιπετυτικού κυρίως, τουρισμού. Σημαντικό κεφάλαιο αποτελεί ο θρησκευτικός τουρισμός, ο οποίος κατά τη γνώμη μας θα πρέπει:

- να διαφημίσσει και να αναδεικνύει την ιστορικότητα των κτισμάτων
- να προστατεύει την ιερότητα του χώρου
- να προβάλλει τη φιλοξενία και την προσφορά
- να συμβάλλει ως κίνητρο στην επισκεψιμότητα της ευρύτερης περιοχής και την τόνωση της τοπικής οικονομίας
- να εκοράζει τις ερχές του εναλλακτικού τουρισμού, διαμορφώνοντας οικολογική συνείδηση και διαδίδοντας την αγάπη στο περιβάλλον.

Το Τεχνικό Επιμελητήριο Μαγνησίας, με το δεύτερο βιβλίο που αναφέρεται στις Βόρειες Σποράδες, συνεχίζει την προσπάθεια καταγραφής των μοναστηριών που ξεκίνησε με την έκδοση του πρώτου βιβλίου και αφορούσε την περιοχή Μαγνησία. Υποχόμεστε, ότι με τις δυνάμεις που διαθέτουμε, να βοηθήσουμε κάθε φορέα και τοπική κοινότητα στην αξιοποίηση του μοναστηριακού πλούτου.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τα μέλη της Ομάδας Εργασίας και ιδιαίτερα την υπεύθυνη της ομάδας κ. Μάγδα Γάκη, μαζί εργάστηκαν, έχοντας την προσφορά ως κίνητρο της παρούσας εργασίας, αλλά και γιατί το όλο έργο, αν και σημαντικά μεγαλύτερο από το πρώτο βιβλίο, φρόντισαν να το περατώσουν μέσα στα στενά χρονικά περιθώρια της θητείας της τελευταίας Διοικούσας Επιτροπής υπό την προεδρία μου.

Πρόεδρος ΤΕΕ Μαγνησίας
ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Με χαρά και ικανοποίηση βλέπω να ολοκληρώνεται, με την παρούσα έκδοση, το έργο μιας σημαντικής πρωτοβουλίας που ξεκίνησε επί προεδρίας μου, πριν από δέκα (10) χρόνια, στο ΤΕΕ/Μαγνησίας.

Οφείλω να ευχαριστήσω τις επόμενες Διοικήσεις του ΤΕΕ που και συνέχισαν και εμπλούτισαν αυτή την πρωτοβουλία και ιδιαίτερα την ομάδα εργασίας για το σημαντικό έργο που δημιούργησε και παρουσιάζει στο ευρύ κοινό.

Ζούμε στην εποχή του πιο έντονου ανταγωνισμού, που δεν αφορά μόνο τις επιχειρήσεις αλλά εκτείνεται και μεταξύ ολόκληρων γεωγραφικών περιοχών. Είναι γι' αυτό απόλυτη ανάγκη ν' αναδεικνύει και να προβάλει κανείς, τα ανταγωνιστικά του πλεονεκτήματα, για να πείσει τους ταξιδιώτες να προτιμήσουν αυτή και όχι μια άλλη περιοχή.

Το 70% του ετήσιου πλούτου της Μαγνησίας προέρχεται από τον τουρισμό και βασικό κριτήριο επιλογής των επισκεπτών μας, είναι το φυσικό και δομημένο περιβάλλον.

Τα μοναστήρια είναι ένα ιδιαίτερα σημαντικό κεφάλαιο της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, γι' αυτό η καταγραφή και η προβολή τους αποτελούν καθοριστική συμβολή, εκτός των άλλων, και στην ενίσχυση του εναλλακτικού και ιδιαίτερα του θρησκευτικού τουρισμού.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες στην "ψυχή" αυτής της ομάδας τη συνάδελφο και φίλη Μάγδα Γάκη.

τ. πρόεδρος ΤΕΕ
ΗΛΙΑΣ ΞΗΡΑΚΙΑΣ

ΕΙΣΗΓΗΓΗ

Ο **μοναχισμός** στις νησιά των Σποράδων εντοπίζεται στο 10ο αιώ, όμως ίδρυση και ανακαινίσεις μονών και μονυδρίων πορτοβιάζονται κυρίως το 17ο - 18ο αι., όπου ανήκουν και τα περισσότερα από τα σημερινά κτίσματα. Ανάμεσά τους υπάρχουν αξιόλογο προσκηνήματα, σημαντικές πνευματικές εστίες με ιστορικό και κοινωνικό υπόβαθρο, αλλά και χώροι ταπεινοί, καθώς ακολουθήσαν το δρόμο των μεταστροφών σε μία σχέση ζωντανή, υγιή και αμφίδρομη. Πολλά βρίσκονται σε περίοπτες θέσεις και άλλα γαληνεύουν σε κρυφούς χώρους, κρατώντας σθεναρά την απόσταση από τους ήχους των σερίνων του τουριστικού πλήθους. Στόχος της εργασίας είναι η ανάδειξη των μονών και μονυδρίων και η προσέγγισή τους ως επίσης ποδηλασμού, τόποι ήσυχας που μπορούν να προσφέρουν νέες συγκινήσεις σ' ένα δημοφιλή προορισμό, όπως είναι τα νησιά των Εσπερίων Σποράδων.

Η **Σκιάθος**, νησί των έντονων διακοπών, θα προσεγγίσει νέους επισκέπτες με τον εναλλακτικό τουρισμό να ερχομαι επιλεκτικά στο εσωτερικό της, ως διαδρομή πνευματικής ανάταξης, ως προσκίνημα στη φύση, ως γνώση και ανακάλυψη, προσεγγίζοντας τη σιωπηλή γοητεία του χώρου προβάλλοντας όλες τις μικρές μονές, καθώς και την περιοχή του Κάστρου.

Στη **Σκόπελο**, τα μοναστηριακά συγκροτήματα, αλλά και αρκετές ιδιωτικές μονές εμπεριέχουν σημαντικά ιστορικά και πολιτιστικά στοιχεία της εποχής τους. Απολλύνοντας την πίση και τη φθορά των φημισμένων προορισμών από τον διαρκώς αυξανόμενο τουρισμό τουπικών επιλογών, τα μοναστήρια ενταγμένα σε δικτύο ποδηλασίων διαδρομών, μπορούν να "χαράξουν" απίστευτες προοπτικές στο νησί.

Στην **Αλιόνησο**, τα εναπομείναντα μοναστήρια, ακολουθώντας τα περισσότερα, τεκμήρια της συνεχιζόμενης με αυτατέλεια ζωής στο ερημμόνησα, σήμερα διεκδικούν την παρουσία τους σε ένα χώρο αυστηρά ελεγχόμενο, σε σχέση απόλυτα συμβατή με το ειδικό προστατευμένο οικοσύστημα του Θαλάσσιου Πάρκου. Πιστεύουμε στην αναβίωση και στην εξασφάλιση της επισκεψιμότητάς τους. Αφήλωσε στο μοναχικό βίο μπορείν εύκολα να ενταχθούν μέθοδοι καθημέριων και διαχείρισης γης, όπως γνόταν και παλαιότερα.

Κατά την καταγραφή διαπιστώσαμε ανεξέλεγκτες, καταστροφικές, μεγάλης κλίμακας, ανακαινιστικές επεμβάσεις, που αλλοίωσαν τα μνημεία, χωρίς να πείθουν για την αναγκαιότητά τους. Οι όδοτες παρεμβάσεις εξαφανίζουν τα ιστορικά τεκμήρια και μειώνουν την αξία του μνημείου και ο έλεγχος της Αρχιτεκτονικής Επιτροπής κρίνεται απαραίτητος στα εκκλησιαστικά οικοδομήματα, που δεν ανήκουν στις Εφορίες Αρχαιοτήτων, ως κληρονημένα μνημεία. Ας διατηρήσουμε τον παραδοσιακή αρχιτεκτονική αποφεύγοντας τις αποματαύσεις και τους ισοπεδωτικούς νεωτερισμούς, σεβόμενοι την κλίμακα και την

ΟΜΙΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΜΑΓΔΑ ΓΑΚΗ	αρχιτέκτων μηχανικός Ε.Μ.Π., συντονίστρια της ομάδας	Επιτόπια έρευνα και καταγραφή πραγματοποιήθηκε:
ΒΑΣΣΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ	θεολόγος Α.Π.Θ., μεταπτυχιακό στην Εκκλησιαστικής Ιστορίας, της Θεολογίας Α.Π.Θ.	- ΣΚΙΑΘΟΣ: 1996 και 2004
ΜΑΡΙΑ ΝΑΝΟΥ	θεολόγος Α.Π.Θ., Δ.Ε.Α. ιστορίας Αρχαιολογίας, Paris I, Pantheon Sorbonne	- ΣΚΟΠΕΛΟΣ: 1996, 1999, 2004
ΝΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ	αγρονόμος - τοπογράφος μηχανικός Ε.Μ.Π.	- ΑΛΟΝΝΗΣΟΣ: 1997 και 2005

εναρμόνιση των κτισμάτων στο νησιώτικο περιβάλλον και τις εμπνευστούμε από την ποικιλία των μορφολογικών ιδιοτήτων τους. Είναι πληθώρα μονύδρια κυρίως, εγκαταλειμμένα στη φθορά του χρόνου, να εμφανίζουν φροντισμό μόνο το καθολικό τους, εξελισσόμενα σταδιακά σε "γραφικά" εξωκκλήσια, αποδυναμωμένα από την ιστορία τους, περιστασιακοί τόποι προσευχής. Ευελπιστούμε ότι με την καταγραφή κάποια από αυτά θα συμπεριληφθούν σε **προγράμματα αποκατάστασης και ανάδειξης**. Η υιοθέτηση της προτάσής μας για ετήσια προδρομή ενός μοναστηριού κάθε φορά, με εκδηλώσεις, όπου το μνημείο θα γίνει γνωστό, θα εξασφαλίζει πιθανόν κάποια έσοδα και για τη συντήρησή του.

Θεωρώντας την **επισκεψιμότητα** λέξη κλειδί σας οδηγούμε να τα προσεγγίσετε για να τα γνωρίσετε. **Κανείς δεν αγάπησε κάτι που δεν γνώρισε!** Βελτιστη λύση αποτελεί η ένταξή τους σε περιπατητικές διαδρομές, καθώς "το μονοπάτι 'κοσκινίζει' τον πολύ κόσμο", όπως εύλογα ελήχθη ως επιχείρημα από κάποιους μοναχούς, στην άρνησή τους να διανοιχθεί κανονικός δρόμος. Ο θρησκευτικός τουρισμός προκαλεί ευαίσθητοποιημένους αινευτές του πολιτισμού μας να τα επισκέπτονται σε μικρές ομάδες, αναζητώντας στις εκδρομές την παρατήρηση, την απόλαυση και τη γνώση. Δεν συνηγορούμε στην οντόπτυξη μοναστηρίων κέντρων εξουσίας, αλλά στη διάσπαρτη παρουσία ζωντανών κυττάρων της θρησκευτικής έκφρασης στο χώρο.

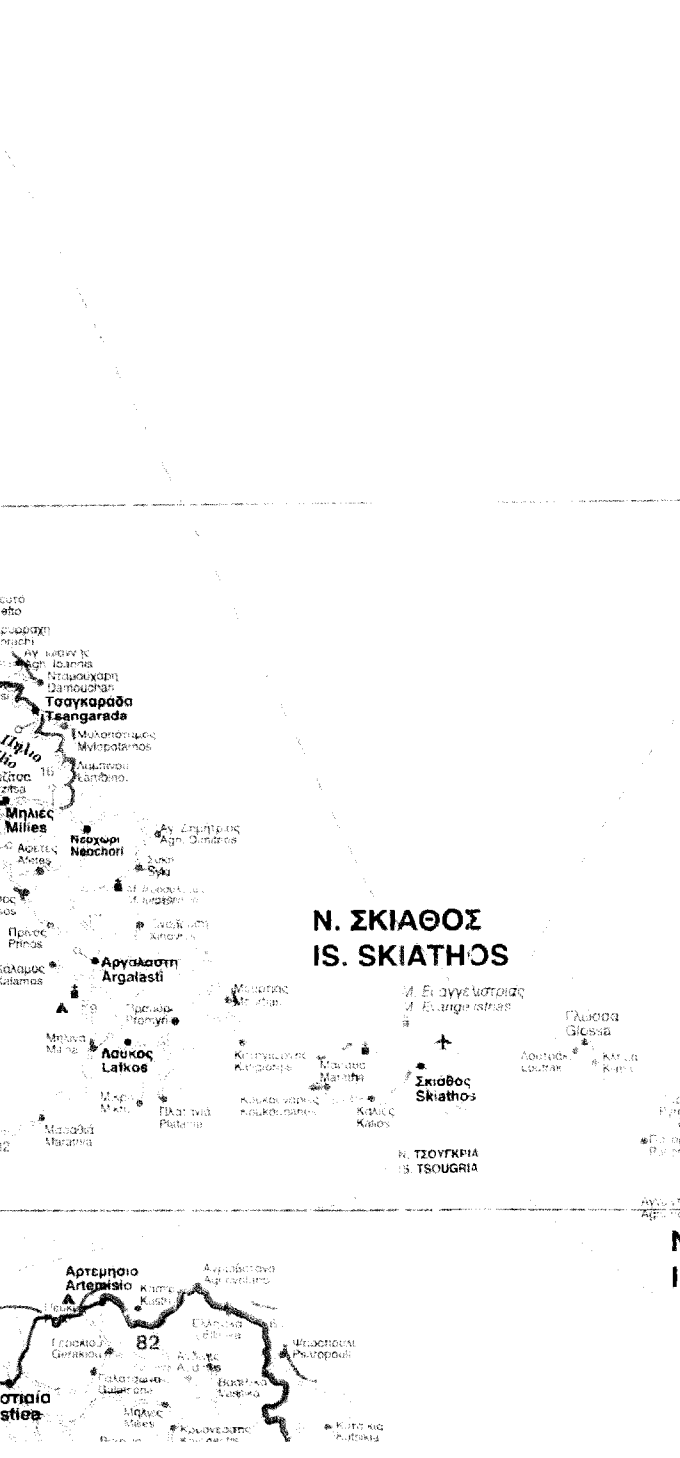
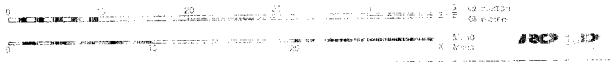
Εκτιμώντας τις συνθήκες κατά περίπτωση, προτείνουμε πιθανές **νέες χρήσεις** για την εξασφάλιση της βιωσιμότητας και την ανάδειξη της δομής τους. Οι μονές μπορούν να φιλοξενήσουν εργαστήρια μικροτεχνίας, ιπποτροφεία, μουσική εκπαίδευση και εκδηλώσεις, μικρά μουσεία, παραγωγή και προσφορά αγροκτηνοτροφικών προϊόντων, σεμινάρια γευσιγνωσίας, ήπιες επιχειρηματικές δραστηριότητες, που με την υποστήριξη των Δήμων και της πολιτείας θα τις αναδιοργανώσουν με τη συντήρηση των κτισμάτων και των πολύτιμων κειμηλίων, ενισχύοντας παράλληλα τον ιστορικό και θρησκευτικό τους χαρακτήρα. Σκοπός είναι η αύξηση προσέλευσης προσκυνητών στο μοναστήρι, διαθέτοντας προϊόντα και υπηρεσίες, πάντα σε περιορισμένη κλίμακα, όσα απαιτούνται για την επιβίωσή τους, χωρίς να παρασυρθούν σε ανταγωνιστικό εμπόριο, όσο και αν ο οικονομικός τους χαρακτήρας θεωρείται σημαντικός. Άλλωστε **τα μοναστήρια αποτελούν χώρους ιεθετημένης πνευματικής απομόνωσης, όπου αναζητούμε τη σωτηρία της ψυχής και όχι δυναμικά κέντρα επεξεργασίας της ύλης, στην υπηρεσία της ευεξίας του σώματος**. Περιμένουμε εδώ να κρατηθούν οι αξίες που χάνονται, να μας μιλούν σ' αυτή τη διαφορετική γλώσσα, παλαιά όσο και νέα, με σθεναρή στάση και επιμονή στη διαχρονική ποιότητα ζωής.

Ο θρησκευτικός τουρισμός σήμερα σε συνδυασμό με άλλες μορφές **εναλλακτικού τουρισμού**, ως σύγχρονη ολοκληρωμένη προσέγγιση, μπορεί να προσδώσει τη σύνθετη πολιτιστική χροιά στον τόπο, αναγκαία προϋπόθεση διαφύλαξης της πλούσιας κληρονομιάς των νησιών των Βορείων Σποράδων.

ΜΑΓΔΑ ΓΑΚΗ αρχιτέκτων.

ΒΟΡΕΙΕΣ ΣΠΟΡΑΔΕΣ

Κλίμακα / scale 1:500 000

Ν. ΑΛΟΝΝΗΣΟΣ IS. ALONISSOS

Ν. ΣΚΟΠΕΛΟΣ IS. SKOPELOS

Ν. ΨΑΘΟΥΡΑ
IS. PSATHOURA

Ν. ΓΙΟΥΡΑ
IS. GIOURA

Ν. ΠΗΤΕΡΑ
IS. P PIERA

Ν. ΓΡΑΜΜΕΖΑ
IS. GRAMMEZA

Ν. ΚΥΡΑ ΠΑΝΑΓΙΑ
IS. KIRA PANAGIA

Ν. ΛΙΧΟΥΣΙΑ
IS. LICHOUSSA

Ν. ΠΕΡΙΣΤΕΡΑ
IS. PERISTERA

Β Ο Ρ Ε Ι Ε Σ Σ Π Ο Ρ Α Δ Ε Σ N O R T H E R N S P O R A D E S

Ν. ΣΚΟΠΕΛΟΣ
IS. AGH. GEORGIOS

Ν. ΑΓ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ
IS. AGH. GEORGIOS

Ν. ΑΔΕΛΦΟΙ
IS. ADELFI

Ν. ΑΛΟΦΙΤΟΝΗΣΙΑ
IS. LALOFTONISSIA

Ν. ΣΚΑΝΤΖΟΥΡΑ
IS. SKANTZOURA

Ν. ΠΡΑΣΟ
IS. PRASO

Ν. ΚΟΡΑΚΑΣ
IS. KORAKAS

Ν. ΣΚΑΝΘΗ
IS. SKANTHI

Ν. ΒΟΡΕΙΟΣ ΤΟΡ
IS. BORO I TOR

Ν. ΣΤ. Θ. ΡΕΩ
IS. ST. TH. REO

Ν. ΣΚ...

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
ΕΙΣΗΓΗΣΗ	8
ΧΑΡΤΗΣ ΒΟΡΕΙΩΝ ΣΠΟΡΑΔΩΝ	10
ΣΚΙΑΘΟΣ	
ΧΑΡΤΗΣ	12
ΠΡΟΛΟΓΟΣ - ΕΙΣΑΓΩΓΗ	13
1. Ι.Μ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ	14
2. Ι.Μ. ΕΙΣΟΔΙΩΝ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΕΙΚΟΝΙΣΤΡΙΑΣ (ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΕΙΚΟΝΙΣΤΡΙΑΣ)	32
3. Ι.Μ. ΑΓΙΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ	48
4. Ι.Μ. ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΚΕΧΡΙΑΣ (ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΚΕΧΡΙΑΣ)	56
5. Ι.Μ. ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΤΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΤΟΥ ΚΡΥΦΟΥ - ΓΙΑΡΘΕΝΗ	66
6. Ι.Μ. ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΤΟΥ ΚΡΥΦΟΥ - ΠΑΣΧΑΛΛΑΙΟΙ	72
7. Ι.Μ. ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑΣ ΣΤΟ ΚΑΛΑΜΙ	80
ΣΚΟΠΕΛΟΣ	
ΧΑΡΤΗΣ	90
ΠΡΟΛΟΓΟΣ - ΕΙΣΑΓΩΓΗ	91
1. Ι.Μ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ (ΔΑΠΟΝΤΕ)	92
2. Ι.Μ. ΤΙΜΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ	110
3. Ι.Μ. ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ	126
4. Ι.Μ. ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΙΩΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ	142
5. Ι.Μ. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ	160
6. Ι.Μ. ΑΓΙΟΥ ΡΗΓΙΟΥ	178
7. Ι.Μ. ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΛΙΒΑΔΙΩΤΙΣΣΑΣ (ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ)	186
8. Ι.Μ. ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΣΤΟ ΚΟΤΡΩΝΑΚΙ	202
9. Ι.Μ. ΤΙΜΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ	214
10. Ι.Μ. ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΣΤΟΝ ΚΑΜΠΟ	226
11. Ι.Μ. ΑΓΙΟΥ ΑΡΤΕΜΙΟΥ	234
12. Ι.Μ. ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΣΤΟΥΣ ΚΗΠΟΥΣ	246
13. Ι.Μ. ΚΟΙΜΗΣΗΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ (ΕΠΑΝΩ ΠΑΝΑΓΙΑ - ΠΑΝΑΪΤΣΑ)	252
14. Ι.Μ. ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΑΣ ΣΤΟ ΠΑΛΟΥΚΙ	264
15. Ι.Μ. ΑΓΙΟΥ ΤΑΞΙΑΡΧΗ ΣΤΟ ΒΑΤΟ	274
16. Ι.Μ. ΑΝΑΛΗΨΕΩΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΣΤΗΝ ΚΑΡΥΑ	294
17. ΑΓΙΑ ΜΟΝΗ (ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ)	308
18. Ι.Μ. ΑΓΙΟΥ ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ	318
19. Ι.Μ. ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΗΝ ΚΑΡΥΑ	330
20. Ι.Μ. ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΕΛΙΩΤΙΣΣΑΣ (ΖΩΟΔΟΧΟΣ ΠΗΓΗ)	342
21. Ι.Μ. ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ	348
22. Ι.Μ. ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΣΤΟ ΚΑΣΤΡΙ	357
23. Ι.Μ. ΤΑΞΙΑΡΧΩΝ ΓΛΩΣΣΑΣ	364
24. Ι.Μ. ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΟ ΝΗΣΙ	374
ΑΛΟΝΝΗΣΟΣ	
ΧΑΡΤΗΣ	384
ΠΡΟΛΟΓΟΣ - ΕΙΣΑΓΩΓΗ	385
1. Ι.Μ. ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ ΑΛΟΝΝΗΣΟΥ	386
2. Ι.Μ. ΤΗΣ ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΣΤΟ ΒΟΥΝΟ (ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΣΤΟ ΒΟΥΝΟ)	398
3. Ι.Μ. ΓΕΝΕΘΛΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΣΤΗΝ ΚΥΡΑ ΠΑΝΑΓΙΑ	408
4. Ι.Μ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ ΣΤΑ ΣΚΑΝΤΖΟΥΡΑ	428
5. Ι.Μ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ ΣΤΑ ΠΟΥΡΑ	446
6. Ι.Μ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑΣ ΣΤΟΝ ΠΙΑΠΠΟΥ	462
7. Ι.Μ. ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ ΣΤΟ ΠΙΠΕΡΙ	474

Σ Κ Ι Α Θ Ο Σ

Κλίμακα

0 100 200 300 400 500 600 700 800 900 1000

Κυβίλιος 2

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Μέτροι

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Ναυτικό Μέτρο

ROAD

ΤΡΑΝΣΙΤΟΡΙΑ
 ΣΚΙΑΘΟΣ ΣΙΓΑΛΙ

ΤΡΑΝΣΙΤΟΡΙΑ
 ΣΚΙΑΘΟΣ ΣΙΓΑΛΙ

Η ΕΞ. ΤΡΟΦ.
 IS 12 118/85

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Η Σκιάθος, το δυτικότερο νησί των Β. Σποράδων, με έκταση 48 τετ.χλμ. και σε απόσταση 47 ν.μ. από το Βόλο, είναι το πρώτο νησί που επισκευθήκαμε.

Το όνομα Σκιάθος κατά μία ποιητική εκδοχή, προέρχεται από τη "σκιά του Άθου", ενώ κατά άλλη, πειστικότερη, από τη σκιά των ποσειδών δένδρων. Το ορανό ανάγλυφο καλύπτεται πυκνά δάση πεύκων, ρεϊκια και ελιώνες. Ο τόπος ιδιόπερα ελκυστικός, φιλοξενεί διάσπαρτα στη φύση τα μοναστήρια, προστατευμένα από την επεκτατική ορμή του τουρισμού, να διατηρούν "κρυμμένα" τον πνευματικό τους ταυτότητα.

Η πρόωπη επιθετική τουριστική ανάπτυξη, σαρωτική και ανεξέλεγκτη χαρακτηρίζει το χώρο. Η υπερβελή εκμετάλλευση των παραθαλάσσιων περιοχών, καθορίζει και σήμερα την οικονομική και κοινωνική ζωή. Το εσωτερικό κατάφερε να παραμείνει ελώβητο, "αθέατο", με χωματόδρομους και πυκνή βλάστηση, τοποκαταπληκτικό στους επισκέπτες.

Η ισχυρή παρουσία της μονής του Ευαγγελισμού μπορεί να αποτελέσει το εφευκτήριο για την αναζήτηση και ανάδειξη των μικρότερων μονών του νησιού, ώστε να παραμείνουν χώροι ζωής και ομορφιάς, διατηρώντας το μοναστικό τους χαρακτήρα αποτρέποντας την ερήμωσή τους και την μετατροπή τους σε εξοκλήσια, παθητικούς χώρους πλατείας. Οι κατοικημένες μονές θα συντελέσουν στην ουσιαστική επαφή των επισκεπτών με την ιστορία και τον πολιτισμό, καθιστώντας παράλληλα και το εσωτερικό της Σκιάθου έναν επί πλέον ενδιαφέροντο προσορισμό.

ΜΑΓΔΑ ΓΑΚΗ αρχιτέκτων

Σ Κ Ι Α Θ Ο Σ

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ - 1η επίσκεψη 1996

Μάγδα Γάκη αρχιτέκτων, συντονίστρια
Αλέξανδρος Περιβολάρης αρχιτέκτων
Αννα Χατζηγεωργίου αρχιτέκτων
Προκόπης Κουλούρης πολιτικός μηχανικός
Γιάννης Πολυμενίδης τοπογράφος μηχανικός

Το 1997 παρουσιάστηκε στη Σκιάθο, τμήμα της εργασίας από τη Μάγδα Γάκη και το Νίκο Γεωργιάδη. Χαιρετισμούς απύθηναν ο Δήμαρχος Σκιάθου κ. Δημ. Πρεβεζάνος και ο Πρόεδρος του ΤΕΕ Μαγνησίας κ. Ηλίας Ξηρακιάς.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η διάδοση του χριστιανισμού στη Σκιάθο τοποθετείται στον 3ο αι., ενώ τον 6ο αι. αποτελεί ήδη έδρα ομώνυμης Επισκοπής. Στα μεταβυζαντινά χρόνια (16ος-18ος αι.), ιστορικο-οικονομικές συνθήκες ενθαρρύνουν τις ανοικοδομήσεις μονών καθώς παρατηρείται άνθηση του μοναχισμού. Στα μοναστήρια ζουν λόγιοι μοναχοί, ενώ η ίδρυση της περιώνυμης μόνης του Ευαγγελισμού από Κολλημβάδες μοναχούς του Αγ. Όρους επηρεάζει τη ζωή των κατοίκων της Σκιάθου, συμβάλλοντας στην καλλιέργεια των γραμμάτων και στην ενίσχυση του επαναστατικού αγώνα. Στο πνευματικό κλίμα της εποχής εντάσσονται οι δύο μεγάλοι λογοτέχνες, ο Παπαδιαμάντης και ο Μωραϊτίδης.

Η μοναστηριακή αρχιτεκτονική των μεταβυζαντινών χρόνων στη Σκιάθο ακολουθεί τη μορφή και τους τρόπους δόμησης της εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής της τουρκοκρατίας στον ευρύτερο ελληνικό χώρο. Απλές δομές στη διάταξη των κτισμάτων και περιορισμένη έκταση είναι τα χαρακτηριστικά των περισσότερων μοναστηριακών συνόλων, με εξαίρεση το επιβλητικό μοναστήρι του Ευαγγελισμού, το μόνο μέχρι σήμερα ενεργείο, που παραμένει μοναδικό δείγμα σύνθετου και ολοκληρωμένου μοναστηριακού συγκροτήματος στο νησί. Στα καθολικά ακολουθείται ποικιλία τύπων ναών, από το σύνθετο εγγεγραμμένο σταυροειδή και παραλληλαγές του αθωνικού τύπου ναού μέχρι τον απλό ξυλόστεγο δρομικό ναό. Κυριαρχούν οι λιτές μορφές με στοιχειώδη εξωτερική διακόσμηση, σε αντίθεση με τον εντυπωσιακό πολυπύλο φορέα εσωτερικό τοιχογραφικό ή ξυλόγλυπτο διάκοσμο.

Είναι παράγορο πως λίγο έξω από τη σύγχρονη, κοσμοπολίτικη και θορυβώδη Σκιάθο του τουρισμού ανθίστανται πεισματικά στη φθορά του χρόνου και τον αποπροσανατολισμό των ανθρωπίνων προτεραιοτήτων, τα μοναστήρια του ιστορικού μας παρελθόντος, ατομεινάκια και μάρτυρες ενός άλλου χωροχρόνου, της Σκιάθου των θρύλων και των μύθων, του Παπαδιαμάντη και του Μωραϊτίδη.

ΜΑΡΙΑ ΝΑΝΟΥ

Εκκλησία Θεοτόκου. Α. περίοδος κελίων. Πυλώνας. 19

1. ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

Χρόνος ίδρυσης: 1794
 Διεύθυνση: Σκιάθος, 3Α τμήμα
 Διοίκηση: Μητρόπολη Χαλκίδας, Σπυριδίου κ η Β. Σποράδων
 Μοναχοί: 2
 Εορτάζει - πανηγυρίζει: 25 Μαρτίου (Ευαγγελισμού της Θεοτόκου)

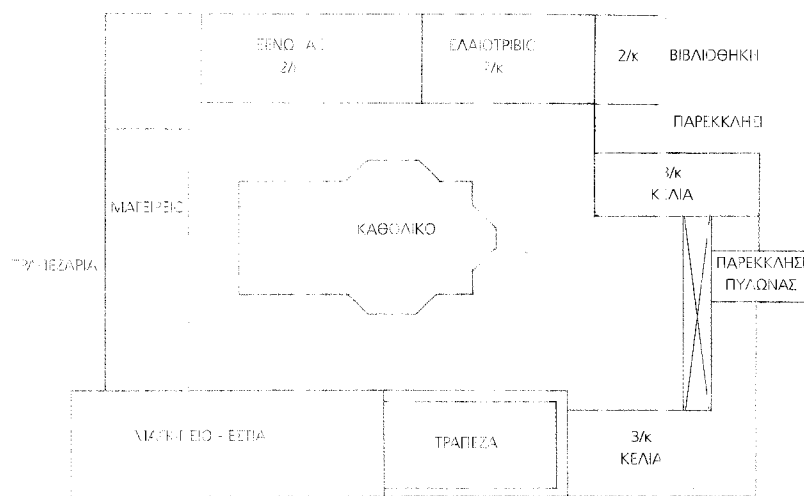

Κείμενο κήρυξης

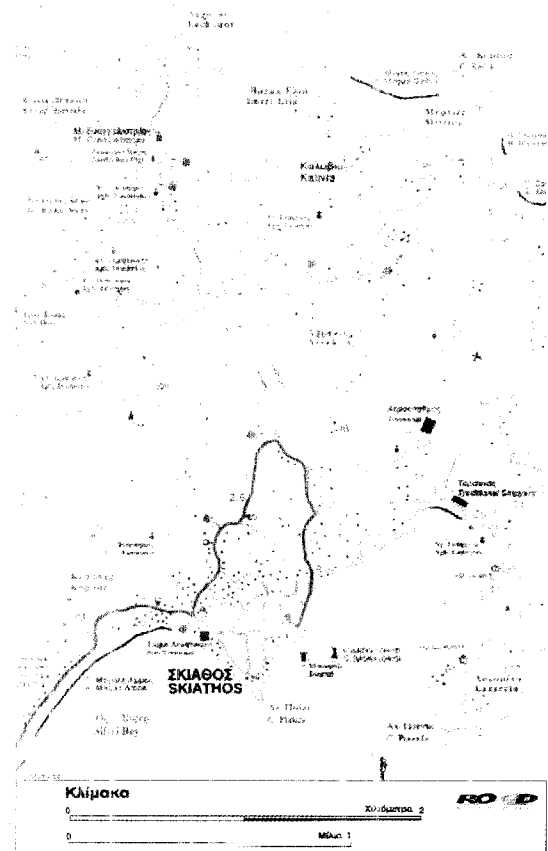
Κηρύσσονται ως προέξοντα και διατηρητέα ιστορικά μνημεία...
 ... 2) Μονή Ευαγγελιστρίας (Σκιάθος)..."

ΦΕΚ: 332/6-8-1936/Α'

Κηρύσσονται ως ιστορικά διατηρητέο μνημείο Σκιάθου:
 ... 2) Την μονή της Ευαγγελιστρίας μετά του καθολικού, των πυλωναίων κελιών, της εστίας, του κληβάνου και των κειμηλίων αυτής".
 ΦΕΚ: 644/2-10-1965/Β'

Τοπογραφικό σχέδιο

πό την πόλη της Σκιάθου κατευθυνόμενα βόρεια και στη συνέχεια δυτικά, καλύπτοντας συνολικά διαδρομή 5χλμ. περίπου. Βρίσκεται σε υψόμετρο 200μ. περίπου, στο βορειοανατολικό τμήμα του νησιού, στη θέση Αγαθλιανοί, "κάτω από την υψηλόκρημον κορυφήν της Καραφιλιτζανάκας, παρακάτω από την μυστηριώδη βρύσιν του Κανάκη, εις την κορυφήν του ρεύματος του Λεχουνιού προς την θάλασσαν" (Αθ. Παπαδιαμάντης) και είναι σήμερα το μόνο εν ενεργεία μοναστήρι στη Σκιάθο (εικ. 1).

Η επιβλητική μονή του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου οικοδομείται στα τέλη του 18ου αι. και ιδρυτές της είναι Κολληυβάδες μοναχοί του Αγίου Όρους. Ο αγорεΐτης μοναχός Νήφων, από τις ηγετικές μορφές του κινήματος των Κολληυβάδων του Αγίου Όρους, και ο σκιαθίτης ιερομόναχος Γρηγόριος Χατζησταμάτης, ο οποίος διέθετε σημαντική κτηματική περιουσία στο νησί, **ιδρύουν** το 1794 το νέο μοναστήρι, στη θέση παλαιότερης ομώνυμης μονής, όπως προκύπτει από το κατάστιχο του Δ. Οικονόμου του έτους 1785. Μοναχοί από τη μονή Ευαγγελιστρίας της νήσου Ικαρίας επανδρώνουν τη νεοϊδρυθείσα μονή της Σκιάθου. Τα κτίρια του νέου μοναστικού συγκροτήματος αναπτύσσονται γύρω από το καθολικό, σύμφωνα με τα αγорεΐτικα πρότυπα και αποπερατώνονται μέσα σε λίγα χρόνια.

Κατά τον Αλεξίου, το χρονικό ανοικοδόμησης της μονής έχει ως εξής:

- **1794, Ιουνίου 6:** Ο ιερομόναχος Νήφων και η συνοδεία του εγκαθίστανται στη θέση Αγαθλιανοί, όπου προϋπήρχε παλαιότερη ομώνυμη μονή.

- **1797:** Οικοδομείται το καθολικό (εικ. 2). Το Σεπτέμβριο της ίδιας χρονιάς η μονή γίνεται σταυροπηγική (έγγραφο του Πατριάρχη Γρηγορίου του Ε').

- **1798:** Ολοκληρώνεται η δυτική πτέρυγα των κελιών. Περιλαμβάνει δέκα κελιά, όπου εγκαταβιούν 23 μοναχοί. Την ίδια χρονιά κατασκευάζεται και ο ταρσανάς της μονής.

- **1799:** Ανεγείρεται η βόρεια πτέρυγα των κελιών. Στον ίδιο χώρο στεγάζεται και η ταλιάγκρα (ελαστριβείο) της μονής.

- **1800:** Κατασκευάζεται δεξιαμενή νερού.

- **1800-1806:** Ολοκληρώνεται η κατασκευή των υπολοίπων κτισμάτων (τάπεζας, μαγειρείου, εστίας, πυλωνα) και ο περιβολότοικος του μοναστηριού (επιγραφή πυλωνα 1806)

Σύντομα η νέα μονή καθίσταται το κυριότερο κέντρο των Κολληυβάδων μοναχών και το πιο ονομαστό μοναστήρι της Σκιάθου. Η σωστή διοίκηση της μονής από τον Νήφωνα, η αύξηση του ανθρώπινου δυναμικού της, η έντονη πνευματική της ακτινοβολία και η σημαντική κοινωνική της προσφορά στη ζωή του νησιού επηρέασαν τους κατοίκους της Σκιάθου. Η περίοδος της ακμής συνδέεται με σημαντική αύξηση της κτηματικής της περιουσίας. Παράλληλα, αποκτά και συντηρεί δύο μετόχια στο νησί και ένα στο νησάκι Πιπέρι, βορειοανατολικά της Αθηνήσου. Επίσης το 1796 προσαρτάται και η μονή της Ευαγγελιστρίας στο Καθάμι.

Η ιστορία του μοναστηριού συνδέεται άρρηκτα με τις εξελίξεις και την ιστορία του τόπου που το φιλοξενεί. Ο σκιαθίτης μελετητής της τοπικής ιστορίας του

νησιού Φραγκούλιας, επισημαίνει την προσφορά της μονής κατά την περίοδο της ακμής της, όχι μόνο προς την κοινότητα και τις άλλες οικογένειες, αλλά και προς τους αρματολούς και κλέφτες των προεπαναστατικών χρόνων. Αξίζει να σημειωθεί ότι το 1807 ο ηγούμενος Νήφων ευλόγησε την πρώτη σημαία της Επανάστασης και όρκισε τους οπλαρχηγούς Θ. Κολλοκοτρώνη, Α. Μιαούλη, Γ. Βλάχα, Γ. Σταθά, Νικολοσάρα, το σκιαθίτη Διον. Επιφάνη, Δημητριάδη και πολλούς άλλους που είχαν συγκεντρωθεί στο μοναστήρι για να οργανώσουν τον απελευθερωτικό αγώνα. Στην περίοδο της Επανάστασης του 1821 περιέλαβε πρόσφυγες από το Πήλιο και την ευρύτερη περιοχή της Θεσσαλίας, τη Χαλκιδική, τη Μακεδονία, την Εύβοια, Παρνασσίδα, παρέχοντας χρηματική και κάθε είδους υλική υποστήριξη στον Αγώνα. Στη βιβλιοθήκη της μονής συγια προέθηκαν πολλά χειρόγραφα και ατυπα βιβλία αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας και ιστορικών κειμένων. Μεταξύ των μοναχών διακρίθηκαν ονομαστές μορφές λόγιων της εποχής, όπως ο ηγούμενος Φιλόβιανός, ο Νικεάντης, ο Καπλιανός, ο Γιατσός Ισιδώρος κ.ά. Για το ονομαστό μοναστήρι, την προσφορά του και την αρετή των μοναχών του μιλούν επαινετικά σε επιστολές τους οι μεγάλοι δάσκαλοι του Γένους Κωνσταντίνος Οικονόμος εξ' Οικονόμων (1817), Κ. Κούμας, Νικόδημος Αγιορείτης (1802) και η δημογεροντία της Σκιάθου (1833). Τον Οκτώβριο του 1839 φιλοξενήθηκε στο μοναστήρι για τρεις μήνες ο εξόριστος κληρικός και φιλόσοφος Θεόφιλος Καΐρης. Επανειλημμένα η μονή υπήρξε στέγος Απελευθερωτών από

Εικόνα 1: Μ. Ευαγγελισμού της Θεοτόκου, Καθολικό. Η όψη. Κτητορική επιγραφή. Χρονολογία: 1797. (1998)

ήνοσες και πειρατές, από Τουρκαλβανούς (1815) και τη ληστοσυμμορία του Βελέντζα (1849). Τότε διηρπάγησαν ποικύτμα σκεύη και κεμήλια.

Από το 1850 το καινόβιο άρχισε να παρακμάζει καθώς ο αριθμός των μοναχών να μειώνεται. Το 1870, η κακοδιαχείριση των ηγουμένων οδήγησε στη σταδιακή πλέον αποδυνάμωση και το μαρασμό

της μονής, τον οποίο επιτάχυνε η αναγκαστική απαλλοτρίωση των κτημάτων της. Μεγάλο μέρος των κτισμάτων περιήλθαν σε ερειπιώδη κατάσταση. Το 1932 επί ηγουμενίας Πολυκάρπου Χαδούλια, ανηγέρθησαν μικρή τράπεζα με μαγειρείο στη δυτική πτέρυγα, ενώ ο επόμενος ηγούμενος Γεράσιμος Ζούρας (1957-1996) επισκέυσε δυο κελιά της βορειοανατολικής πτέρυγας, στο ένα από τα οποία στεγάστηκε προσωρινά το μουσείο - σκευοφυλάκιο της μονής. Από το 1991-92 η 7η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων προχώρησε σε στερεωτικές και αναστηλωτικές εργασίες στη μονή. Αρχικά αποκαταστάθηκαν οι εξωτερικές όψεις του καθολικού, αντικαταστάθηκε η στέγη του και αρμοιολογήθηκε η εξωτερική πλευρά της ανατολικής πτέρυγας. Ακολούθησε η αναστήλιση της νότιας πτέρυγας του μοναστηριού. Οι εργασίες χρηματοδοτήθηκαν από το Γ' ΚΠΣ και τη σχετική μελέτη εκπόνησε ο δρ. Α. Δ. Αλεξίου, αρχιτέκτων καθηγητής. Επίσης, με πρωτοβουλία του δραστήριου ηγουμένου π. Α. Λύσσαρη επισκευάστηκαν το ελαιοτριβείο καθώς και τμήματα της ανατολικής και δυτικής πτέρυγας.

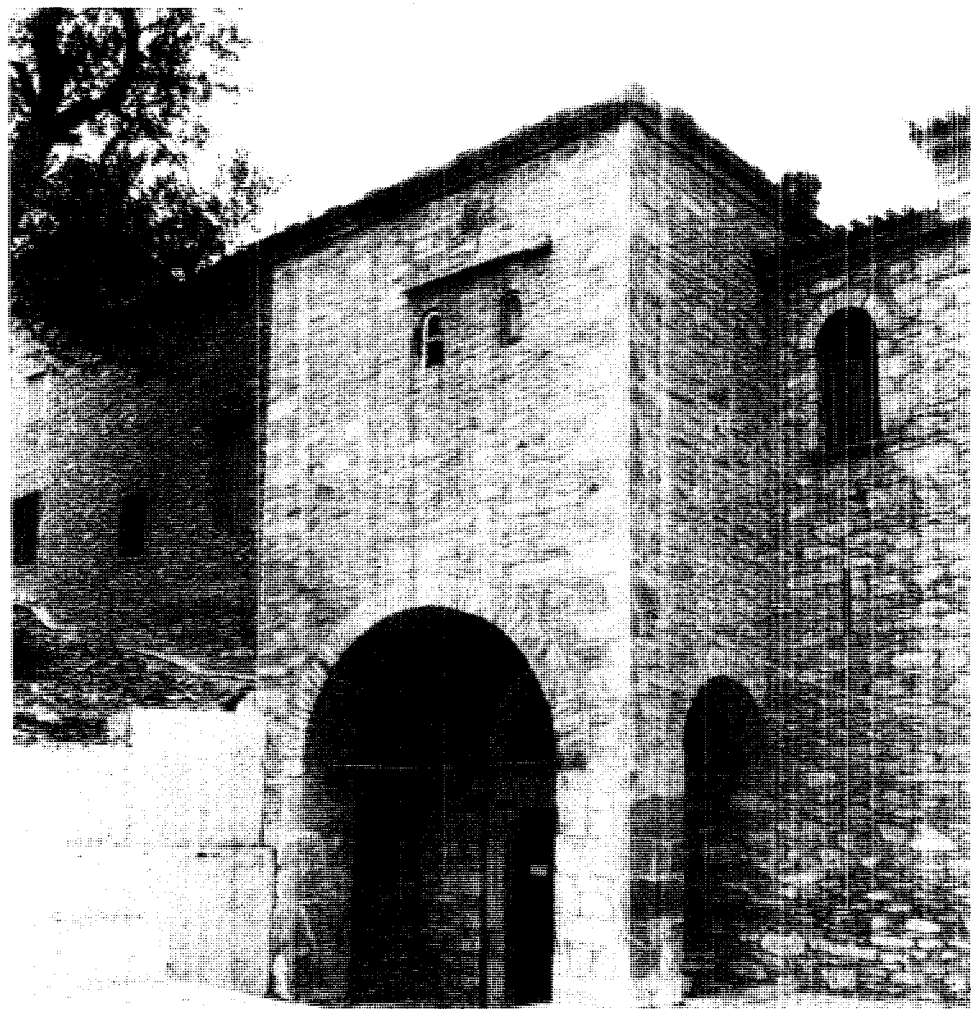
Στη σημερινή του κατάσταση το συγκρότημα διαρθρώνεται σύμφωνα με τα πρότυπα της μοναστηριακής αρχιτεκτονικής, όπως τα απαντά κανείς στο Άγιο Όρος και αλλού, υιοθετώντας πιο λιτή και απλή μορφολογικά διάταξη. Καταλαμβάνει συνολικά έκταση περίπου 2 στρεμμάτων. Η συνέχεια των εξωτερικών επιφανειών του περιμετρικού τείχους διακόπτεται από δύο προεξέχοντες τετράγωνους πύργους, ένα στο μέσον περιήτου της βόρειας πτέρυγας και ένα στη βορειοανατολική γωνία.

Στο κέντρο της ανατολικής πλευράς κυριαρχεί ο εντυπωσιακός και επιβλητικός **πυλώνας** της μονής με τα χαρακτηριστικά ημικυκλικά τόξα, τους ογκώδεις τετράγωνους πεισσούς και το διαβατικό στο ισόγειο, ενώ στον όροφο στεγάζει το παρεκκλήσιο του Αγίου Δημητρίου, έναν μικρών διαστάσεων μονόχωρο ναό με θόλο. Το περιθύρωμα, κατασκευασμένο από λαξευτούς λίθους, διαμορφώνει τυφλό αψίδωμα όπου φιλοξενείται σύγχρονη παράσταση του Ευαγγελισμού, την οποία περιβάλλει η επιγραφή της μονής. Κάποιες κεραμικές διακοσμήσεις διασκεδάζουν τη λιθοδομή, ενώ επιγραφή εντοιχισμένη στην επάνω δεξιά γωνία φέρει χρονολογία 1806, έτος αποπεράτωσης του πυλώνα και του περιβολότοιχου του συγκροτήματος (εικ. 1,3,4,5). Εκτός από την κεντρική είσοδο μία δεύτερη, βοήθητική, στη βορειοδυτική γωνία του περιβόλου, εξυπηρετούσε άλλοτε την καθημερινή μετάβαση των μοναχών στα κτήματα.

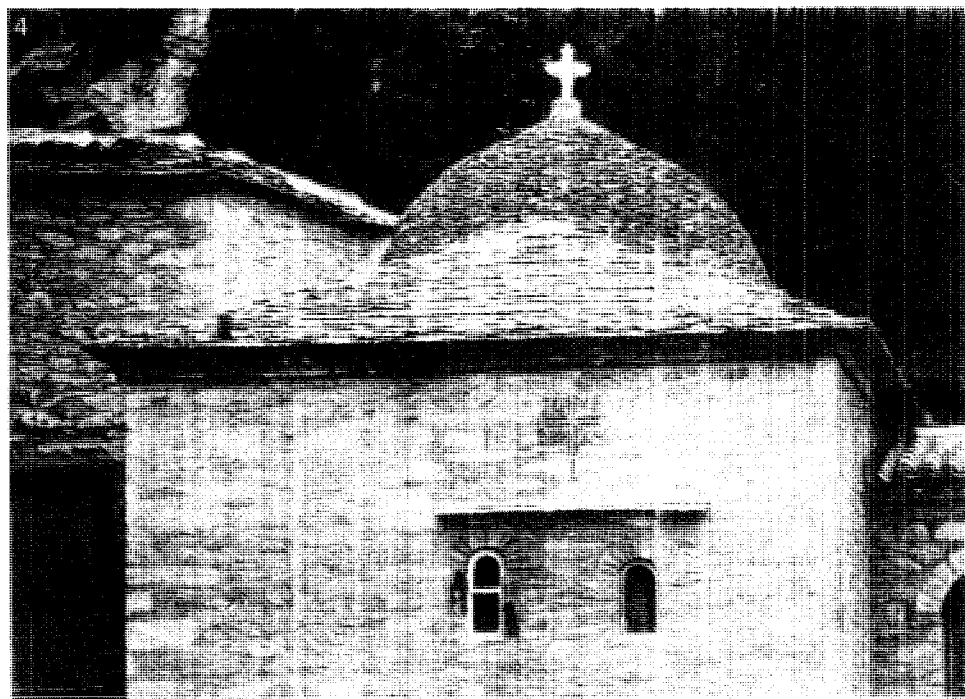
Τα κτίσματα διατάσσονται περιμετρικά στην αυλή και περιλάμβαναν όλες τις απαραίτητες λειτουργίες, στις πλέον κατάλληλες θέσεις ώστε να εξυπηρετούν και να διευκολύνουν κατά τον καλύτερο τρόπο τις κινήσεις και τη ζωή των μοναχών.

Έτσι στην **ανατολική πτέρυγα** βρίσκεται ο πυλώνας, με το διαβατικό στο ισόγειο και το παρεκκλήσιο στον όροφο, καθώς και τα **κελία**, σε δύο επίπεδα, τα οποία επικοινωνούν μεταξύ τους με ανοικτή στοά (ηλιακό) προς το μέρος της αυλής (εικ. 1,5,7).

Τη **νότια πτέρυγα** καταλαμβάνουν δύο συνεχόμενα κτίρια με ενδιαφέροντα διάκοσμο πλίνθων και λίθων στα τοξωτά

3

4

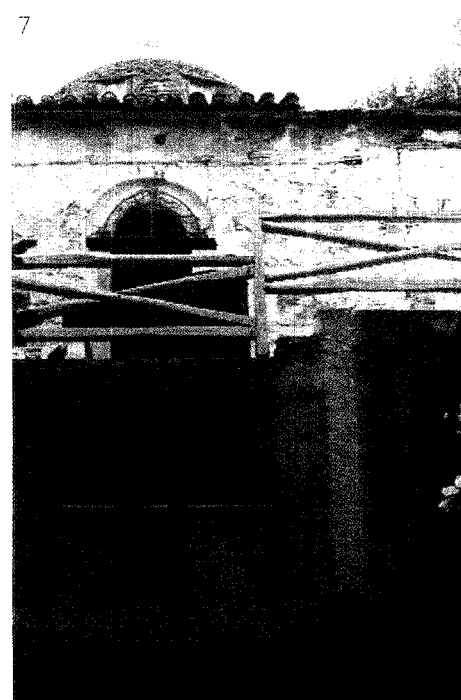
Εικ.3. Ι.Μ. Ευαγγελισμού της Θεοτόκου. Α πτέρυγα καλίων. Πυλάγιας, 1991.

Εικ.4. Ι.Μ. Ευαγγελισμού της Θεοτόκου. Α πτέρυγα καλίων. Πυλάγιας. Παρεκκλήσι ορόφου. Λάδη, 1996

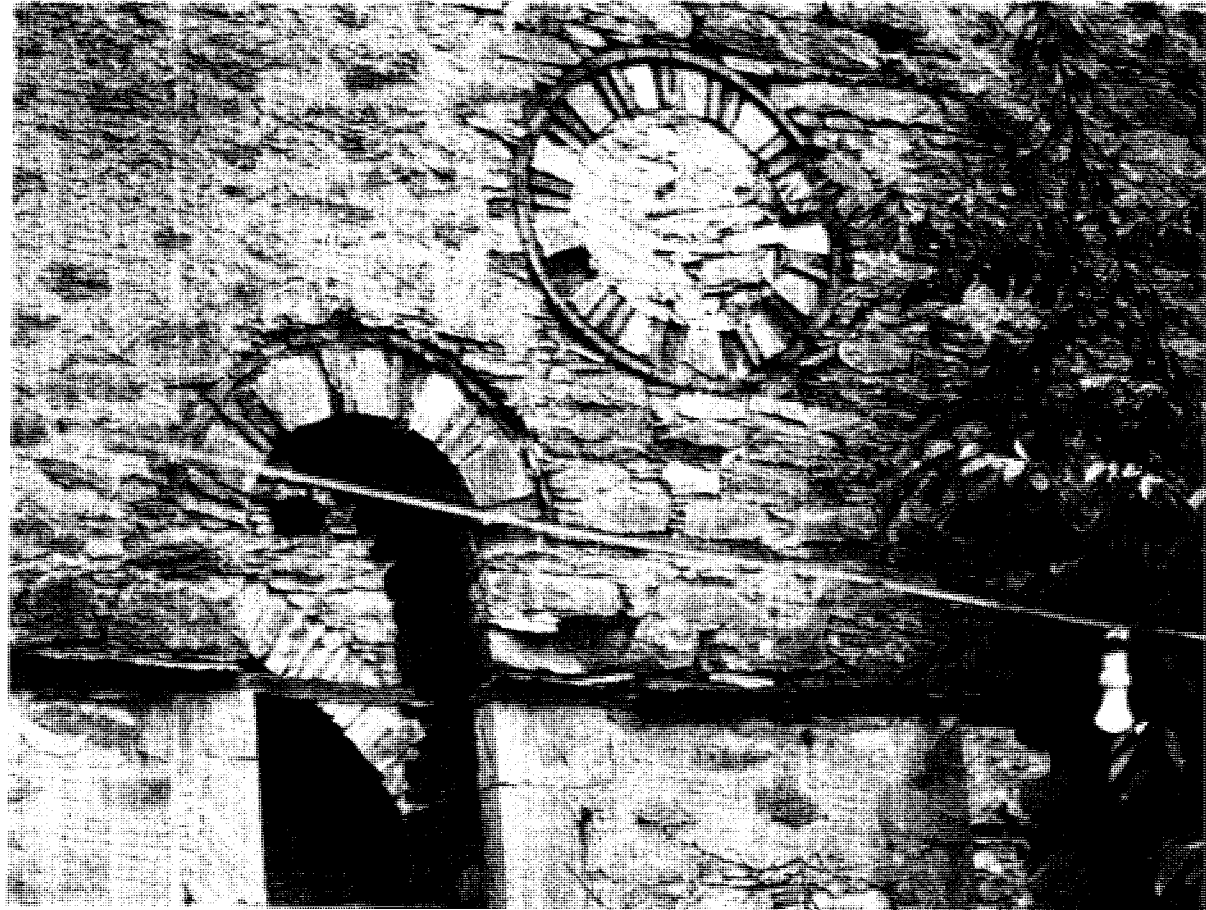
Εικ.5. Ι.Μ. Ευαγγελισμού της Θεοτόκου. Α πτέρυγα καλίων. Διαβότικο, 1995

Εικ.6. Ι.Μ. Ευαγγελισμού της Θεοτόκου. Α πτέρυγα καλίων. Διαβότικο. Όψη προς την αυλή. 1996

Εικ.7. Ι.Μ. Ευαγγελισμού της Θεοτόκου. Α πτέρυγα καλίων. Παρεκκλήσι ορόφου. Όψη προς την αυλή. 1996

Εικ. 8. I.M. Ευαγγελισμός της Θεοτόκου. Γενική άποψη. Ν. πτέρυγα. Καθολικό. 1995

Εικ. 9. I.M. Ευαγγελισμός της Θεοτόκου. Ν. πτέρυγα. Τράπεζα και εστία. Όψη προς την αυλή. 1996

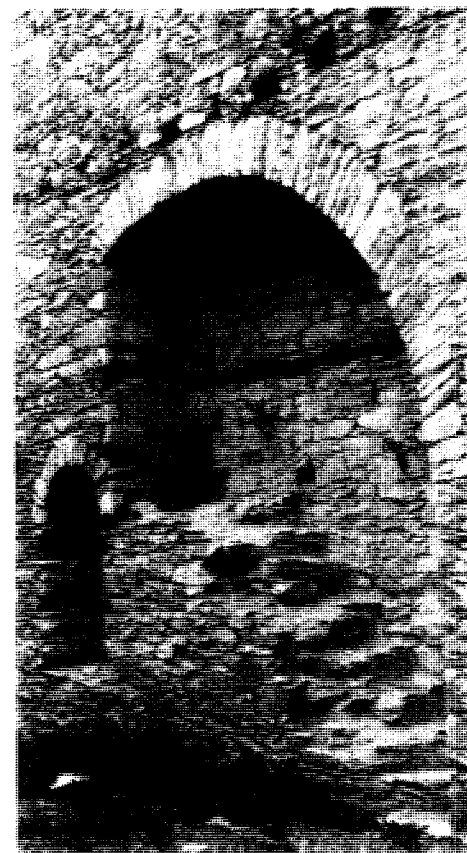
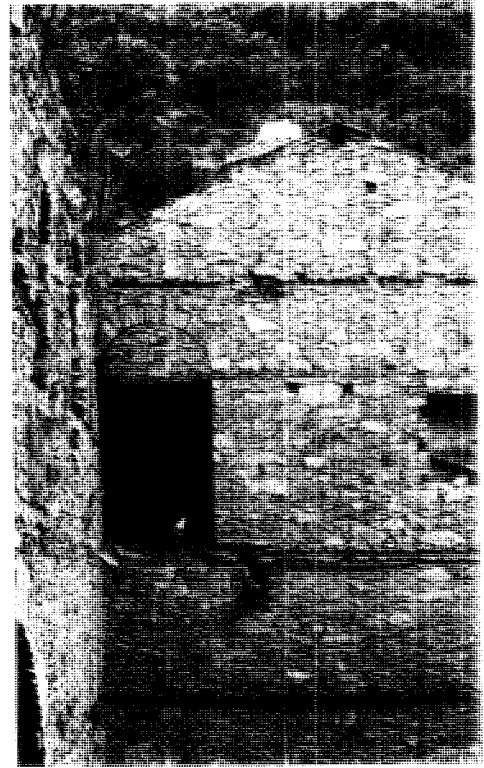
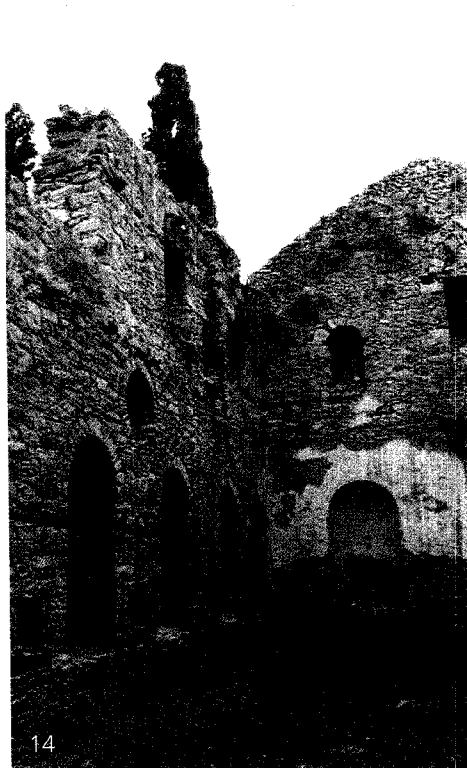
Εικ. 10. I.M. Ευαγγελισμός της Θεοτόκου. Ν. πτέρυγα. Τράπεζα. Όψη προς την αυλή. 1996

Εικ. 11. I.M. Ευαγγελισμός της Θεοτόκου. Ν. πτέρυγα. Τράπεζα. Όψη προς την αυλή. Κεραμοπλάστρες διάκοσμος. 1996

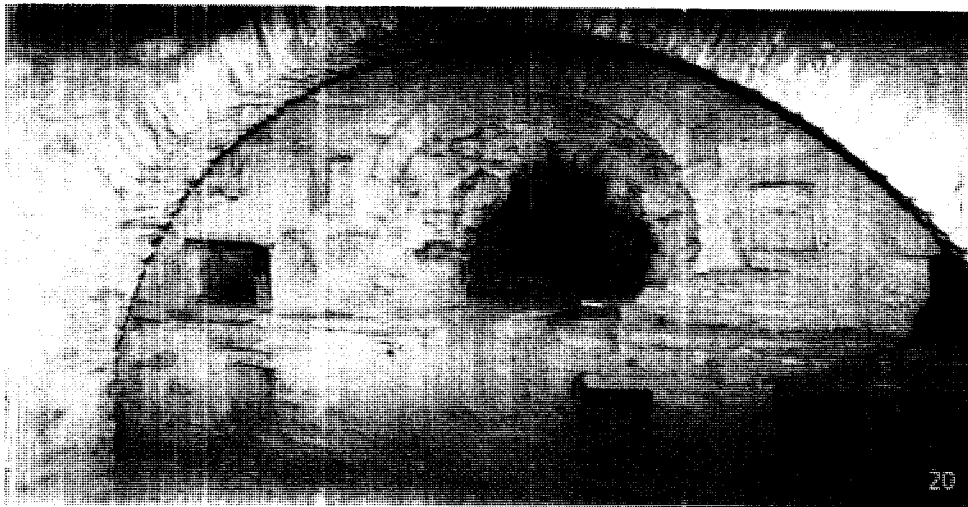
Εικ. 12. I.M. Ευαγγελισμός της Θεοτόκου. Ν. πτέρυγα. Τράπεζα. Εσωτερική όψη Β τοίχου. Είσοδος. 1996

υπέρθυρα και στα κυκλικά ανοίγματα (εικ. 8,9). Το πρώτο εφάπτεται στην ανατολική πλευρά και αποτελείται από κελιά. Το δεύτερο ιδιαίτερα επίμηκες, φτάνει μέχρι τη νοτιοδυτική γωνία και στέγασε την τράπεζα με το νοσοκομείο επάνω και προς δυτικά την εστία και το μαγκιπέο. Κατά την επίσκεψη της ομάδας το 1996 ο χώρος της τράπεζας βρισκόταν σε προχωρημένη ερείπωση. Παρόλο που η στέγη είχε πέσει και οι εναπομείναντες τοίχοι παρουσίαζαν σημαντική διάβρωση, τα ισχυρά μορφολογικά στοιχεία κυρίως προς το εσωτερικό, με τα τοξωτά ανοίγματα, τις αβαθείς κόγχες και εσοχές, δημιουργούν έντονη πλαστικότητα στις επιφάνειες και συνεχίζουν να καθηλώνουν τον επισκέπτη (εικ. 10, 11,12,13,14,15,16). Στη συνέχεια το κτίριο της εστίας με το

- Εικ.13. Ι.Μ. Ευαγγελισμού της Θεοτόκου. Νιπέρτζια. Τράπεζα. Εσωτερική όψη Β τοίχου. 1995
- Εικ.14. Ι.Μ. Ευαγγελισμού της Θεοτόκου. Νιπέρτζια. Τράπεζα. Εσωτερικές όψεις Β και Α τοίχου. 1995
- Εικ.15. Ι.Μ. Ευαγγελισμού της Θεοτόκου. Νιπέρτζια. Εστίο. Α τοίχος. 1996
- Εικ.16. Ι.Μ. Ευαγγελισμού της Θεοτόκου. Νιπέρτζια. Τράπεζα. Εσωτερική όψη Β τοίχου. 1996
- Εικ.17. Ι.Μ. Ευαγγελισμού της Θεοτόκου. Νιπέρτζια. Μαγκκιπέο. Καρινάδα. 1996
- Εικ.18. Ι.Μ. Ευαγγελισμού της Θεοτόκου. Νιπέρτζια. Εστίο. Όψη προς την αυλή. 1996
- Εικ.19. Ι.Μ. Ευαγγελισμού της Θεοτόκου. Νιπέρτζια. Μαγκκιπέο. Καρινάδα. Όψη προς την αυλή. 1995
- Εικ.20. Ι.Μ. Ευαγγελισμού της Θεοτόκου. Νιπέρτζια. Μαγκκιπέο. Φούρνος. 1995
- Εικ.21. Ι.Μ. Ευαγγελισμού της Θεοτόκου. Νιπέρτζια. Μαγκκιπέο. Εσωτερικό. 1996

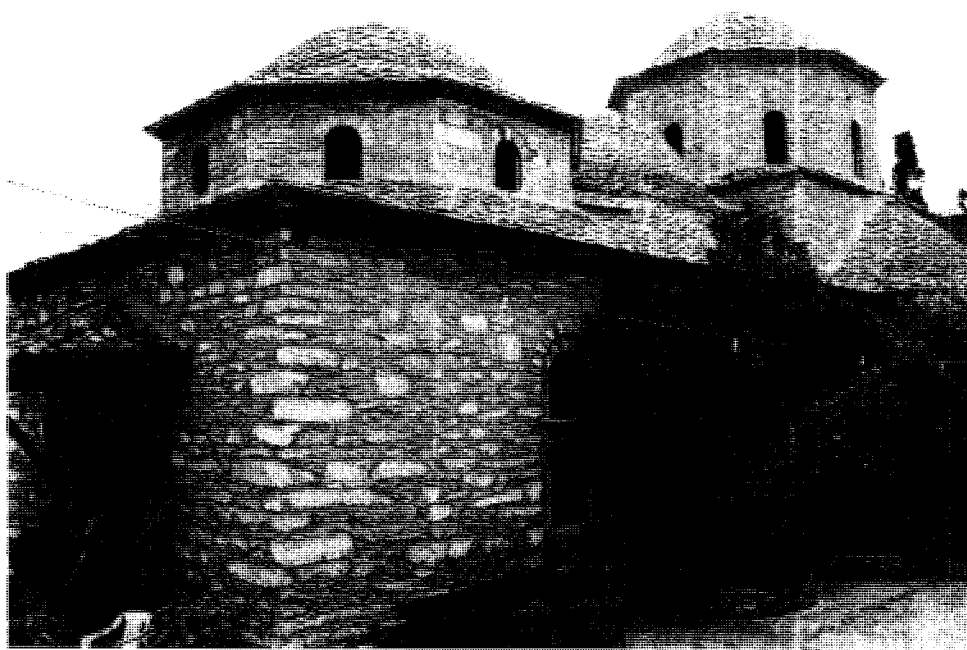
μαγειρείο διατηρεί τα ποικίλων διαστάσεων τοξωτά ανοίγματα με τον κεραιμοπλάστικό διάκοσμο, στο βόρειο τείχος προς την αυλή, καθώς και στη στέγη με εξέχουσα την καμινάδα, περσική οκτάπλευρη κατασκευή, ιδιαίτερης αισθητικής στεγασμένη με τρούλη και σκεπόπλάκες (εικ. 17, 18, 19). Στο ισόγειο, οι φούρνοι και οι γύρω βοηθητικοί χώροι εντυπωσιάζουν με την όριστη κατασκευή της τοικοποιίας τους (εικ. 20, 21). Στη βάση του κινήου, μπροστά στο ηθόστρο, το τμήμα της αυλής. Ηαιτολογική θέση καταλαμβάνει η κρήνη με πλευρικά πεζούλια (εικ. 19, 22).

Στη δυτική πτέρυγα, η οποία καταστράφηκε από πυρκαγιά το 1872, υπήρχαν κελιά. Στη θέση τους και λίγο εσωτερικά από το αρχικό περιτείχισμα κατασκευάστηκε το τελευταίο χρόνια, χαμηλό κτίσμα με βοηθητικούς χώρους μαγειρείου και τορνεζαρίας (εικ. 18).

Τη βόρεια πτέρυγα καταλαμβάνουν λίγα κελιά (πιθανόν ξενώες), αποθη-

Εικ.22. Ι.Μ. Ευαγγελισμός της Θεοτόκου, Ν. πτέρυγα, Κοήνη στην αυλή, 1894

Εικ.23. Ι.Μ. Ευαγγελισμός της Θεοτόκου, Β. πτέρυγα κελιών, Ξηνη προς την αυλή, 1996

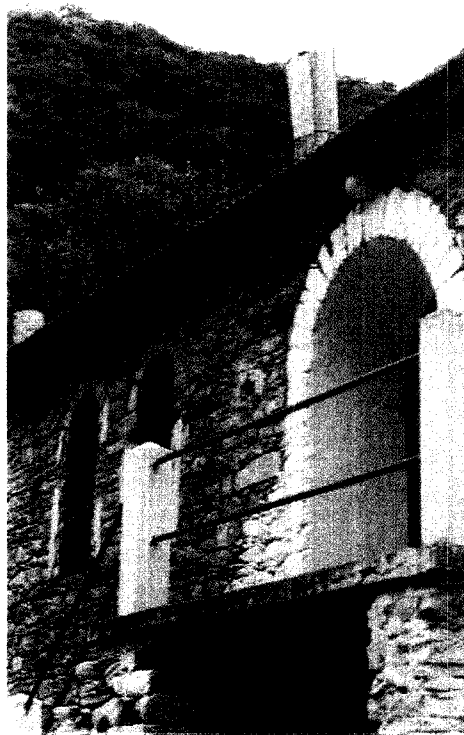
Εικ.24. Ι.Μ. Ευαγγελισμός της Θεοτόκου, Καθολικό, ΝΔ όψη, 1996

Εικ.25. Ι.Μ. Ευαγγελισμός της Θεοτόκου, Καθολικό, ΝΑ όψη, Τρούηλοι, 1996

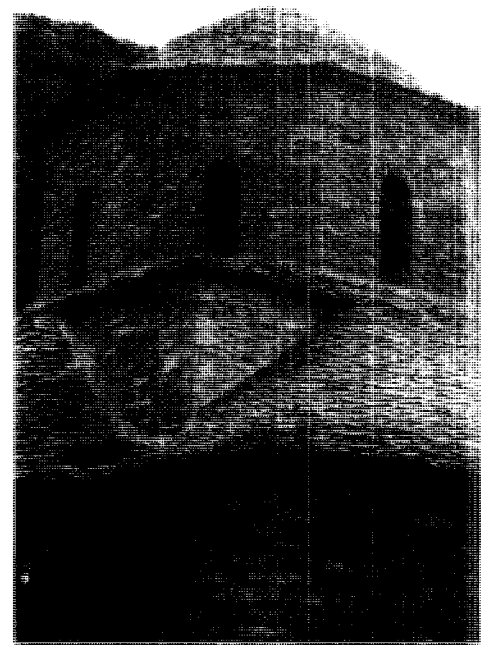
Εικ.26. Ι.Μ. Ευαγγελισμός της Θεοτόκου, Καθολικό, Ν όψη, Τρούηλοι, 1894

23

25

26

κευκοί χώροι και η ταλιαγκρα (εξαισιο-τριβύο). Αυτή καταλήγει στην ανατολική πτέρυγα με τη βιβλιοθήκη και το παρεκκλήσι του Αγ. Ιωάννη (μικρός μονόχωρος ξυλόστεγος ναός) (εικ. 23,29).

Εκτός των χώρων που αναφέρθηκαν, τις λειτουργικές και καθημερινές ανάγκες της μονής συμπληρώνουν ο μικρός μονόχωρος σταυροειδής ναός του συνεπιταμένου τύπου με θόλο, που αποτελεί τον κοιμητηριακό ναό της μονής στο νεκροταφείο, δικήφορα βοηθητικά κτίσματα, όπως χώροι αποθήκευσης και στάβιλος (βορδοναρείο) εκτός των τειχών του συγκροτήματος, η μεγάλη δεξαμενή κοντά στο ρέμα και οι υδρομυλίοι.

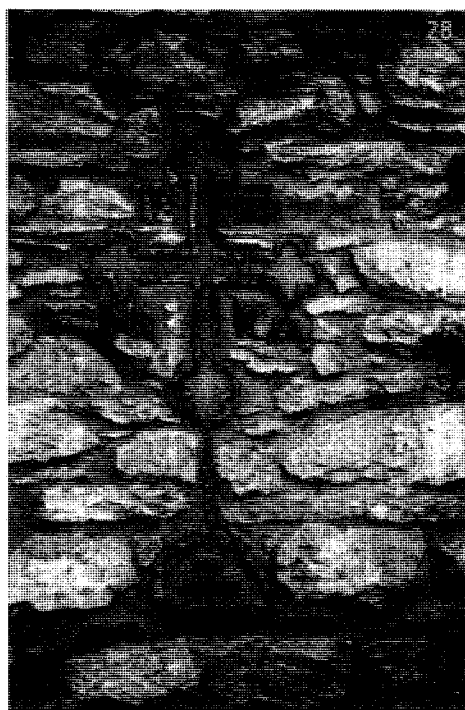
Ο ορθογωνισμένος περίβολος, η σωστή διάταξη και διεύθυνση των χώρων,

οι ακριβείς χαράξεις, αλλά και οι πλίνθινες διαμορφώσεις των σταυροθολίων και τεταρτοσφαιρίων - που μιμούνται τρόπους τυπικά βυζαντινούς - καθώς και η εναλλαγή πλίνθων και λίθων για την κατασκευή των τόξων των παραθύρων, παραπέμπουν σε ικανό συνεργείο, σε τεχνίτες έμπειρους και γνώστες της παράδοσης.

Στο κέντρο της αυλής δεσπόζει το **καθολικό**. Δεν ανήκει σε συγκεκριμένο τύπο. Θα μπρούσε να θεωρηθεί ως μονόχωρος αγιορειτικού τύπου ναός, με πλάγια χοροστάσια, σε πιο απλή και λιτή εφαρμογή. Αποτελείται από τον κυρίως ναό και το τριμερές ιερό. Δυτικά προηγείται νάρθηκας και λιτή. Το χώρο του κυρίως ναού καλύπτει τρούιλος,

εσωτερικά κυλινδρικός, που προβάλλει εξωτερικά με υψηλό οκταγωνικό τύμπανο, όπου διανοίχθηκαν οκτώ στενά παράθυρα. Το νάρθηκα καλύπτει χαμηλότερος τυφλός ημισφαιρικός θόλος, ενώ τον ευρύ τετράγωνο χώρο της λιτής στεγάζει τρούιλος με χαμηλό οκταγωνικό τύμπανο, που φέρει επτά τοξωτά μικρά παράθυρα (εικ. 24). Ιδιαίτερη πλαστικότητα και μορφολογικό ενδιαφέρον παρουσιάζει η στέγαση του καθολικού με τη διαδοχή των διαφορετικού ύψους τρούιλων και θόλων, καλυμμένων με σχιστόπλακες. Τέλος το γέισο περιμετρικά διακοσμείται με πλίνθους ιδιαίτερης μορφής (εικ. 25,26).

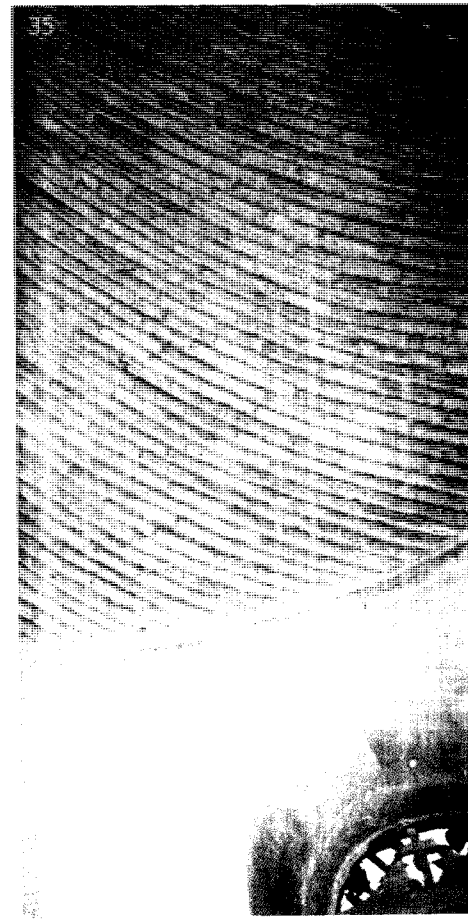
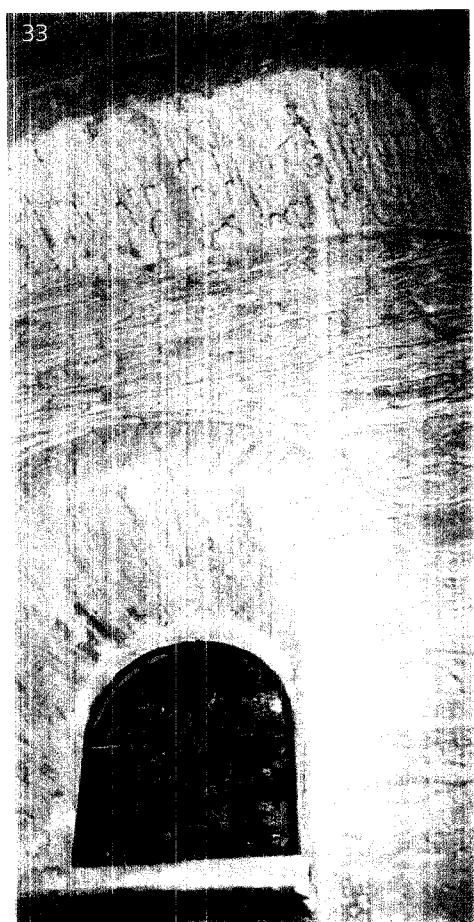
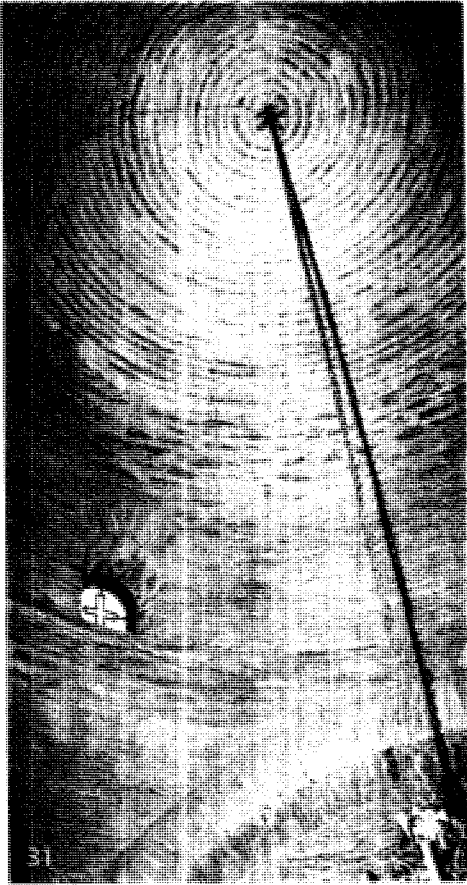
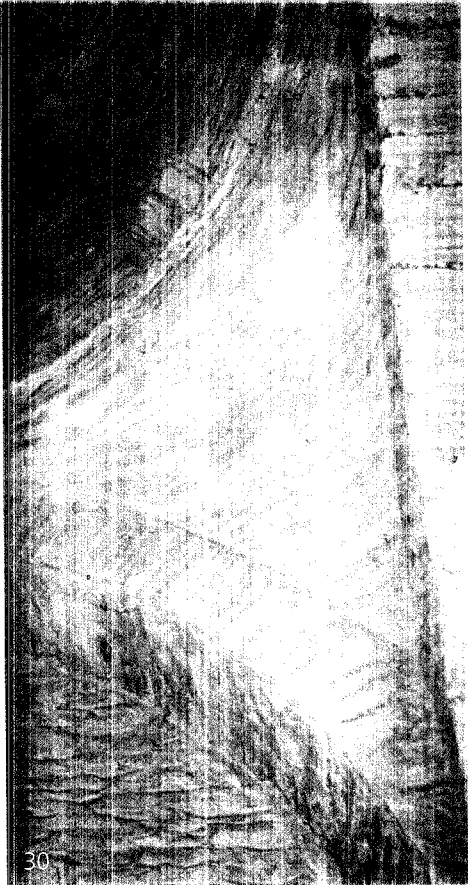
Ο λιτός κεραμοπλαστικός διάκοσμος στις εξωτερικές επιφάνειες περιορίζεται

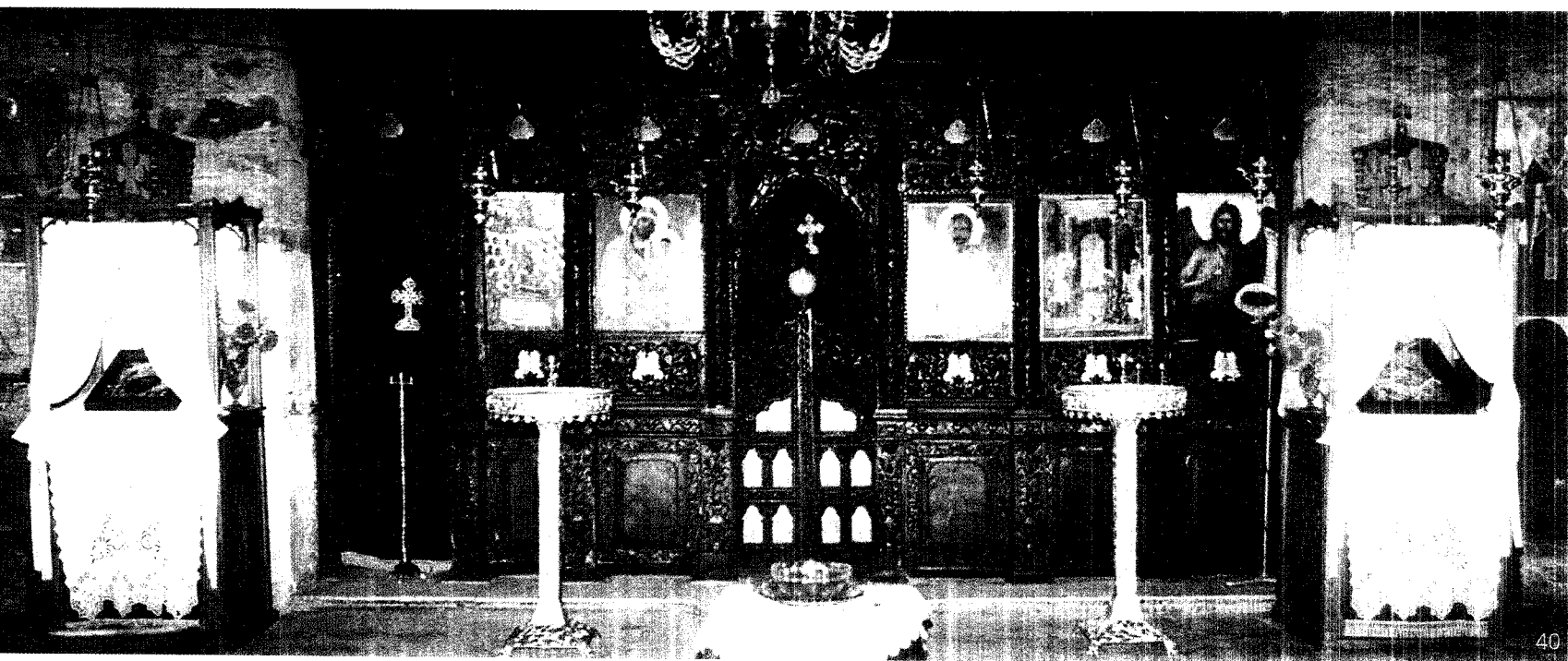

κυρίως στα τόξα των παραθύρων και σε ένα σταυρό από πλίνθους με το συμπλήρωμα IC - XC / NI - KA, στον ανατολικό τοίχο του Ιερού (εικ. 27,28). Δυτικά, η είσοδος του καθολικού προστατεύεται με στέγαστρο. Πάνω από το οριζόντιο υπέρθυρο, το τύμπανο του αβαθούς τυφλού αψιδώματος διατηρεί τοιχογραφία του Ευαγγελισμού του 19ου αι. (εικ. 29).

Εσωτερικά, με εξαίρεση το χώρο του Ιερού, το καθολικό είναι ανεπίχριστο, γεγονός που επιτρέπει να γνωρίσουμε τον τρόπο δομής και τα υλικά που επέλεξαν οι τεχνίτες. Η θολοδομία, τα αψιδώματα, τα τόξα καθώς και η διακριτική χρήση των πλίνθων, χαρακτηρίζονται από την ιδιαίτερα επιμελημένη εργασία της κατασκευής τους (εικ. 30,31,32,33,34,35). Αξιοσημείωτο στοι-

- Εικ.27. I.M. Ευαγγελισμού της Θεοτόκου. Καθολικό. Α όψη. Δάκοςμος. 1996
- Εικ.28. I.M. Ευαγγελισμού της Θεοτόκου. Καθολικό. Α όψη. Δάκοςμος. Λεπτομέρεια. 1997
- Εικ.29. I.M. Ευαγγελισμού της Θεοτόκου. Καθολικό. Δ όψη. Είσοδος. 1997
- Εικ.30. I.M. Ευαγγελισμού της Θεοτόκου. Καθολικό. Εσωτερικό θηλής. 1997
- Εικ.31,32. I.IV. Ευαγγελισμού της Θεοτόκου. Καθολικό. Εσωτερικό θηλής Τρούλης. 1998
- Εικ.33. I.M. Ευαγγελισμού της Θεοτόκου. Καθολικό. Εσωτερικό θηλής. 1998
- Εικ.34. I.M. Ευαγγελισμού της Θεοτόκου. Καθολικό. Εσωτερικό. Τοιχογραφία. 1998
- Εικ.35. I.M. Ευαγγελισμού της Θεοτόκου. Καθολικό. Εσωτερικό κυρίως ναού. 1998

40

χείο στο χώρο αποτελεί το τρίβηλο μεταξύ του νάρθηκα και του κυρίως ναού, με καλοσχηματισμένα τα τρία τόξα, το μεσαίο αρκετά υψηλότερο, τους δύο μονοιθικούς κίονες με τα λιτά κιονόκρανα και τον ξύλινο ελκυστήρα (εικ. 36,37,38,39).

Το Ιερό είναι ο μοναδικός χώρος του καθολικού που διατηρεί **τοιχογραφίες**, οι οποίες συγκροτούν ένα πλήρες και αξιόλογο εικονογραφικό πρόγραμμα. Χρονολογούνται με επιγραφή στα 1822 και είναι ενυπόγραφο έργο των αγιογράφων Βενιαμίν Α΄, του ιερέα Θαλασσίου και του Μακαρίου Β΄ από τη Γαλιάτιστα Χαλκιδικής. Μεταξύ των ιεραρχών που απεικονίζονται σημειώνουμε την παράσταση του Πατριάρχη Κωνσταντινουπό-

λεως Νήφωνα Β΄, προς τιμήν προφανώς του ομώνυμου ιδρυτή και πρώτου ηγουμένου της μονής. Ακολουθεί η σπάνια απεικόνιση του Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Φλαβιανού και του ιερομάρτυρος Βικεντίου, προς τιμήν επίσης των λόγιων ηγουμένων Φλαβιανού και Βικεντίου αντιστοίχως.

Εξαιρετικής τέχνης θεωρείται το ξυλόγλυπτο **τέμπλο** του ναού. Φέρει έντονο ανάγλυφο με σαοείς επιδράσεις μπαρόκ και ροκακό και αξιόλογες εικόνες του 18ου και 19ου αι. (εικ. 39,40). Στο ναό φιλάσσονται λειψανοθήκες με λείψανα αγίων, σημαντικές για την λατρευτική και καλλιτεχνική τους αξία.

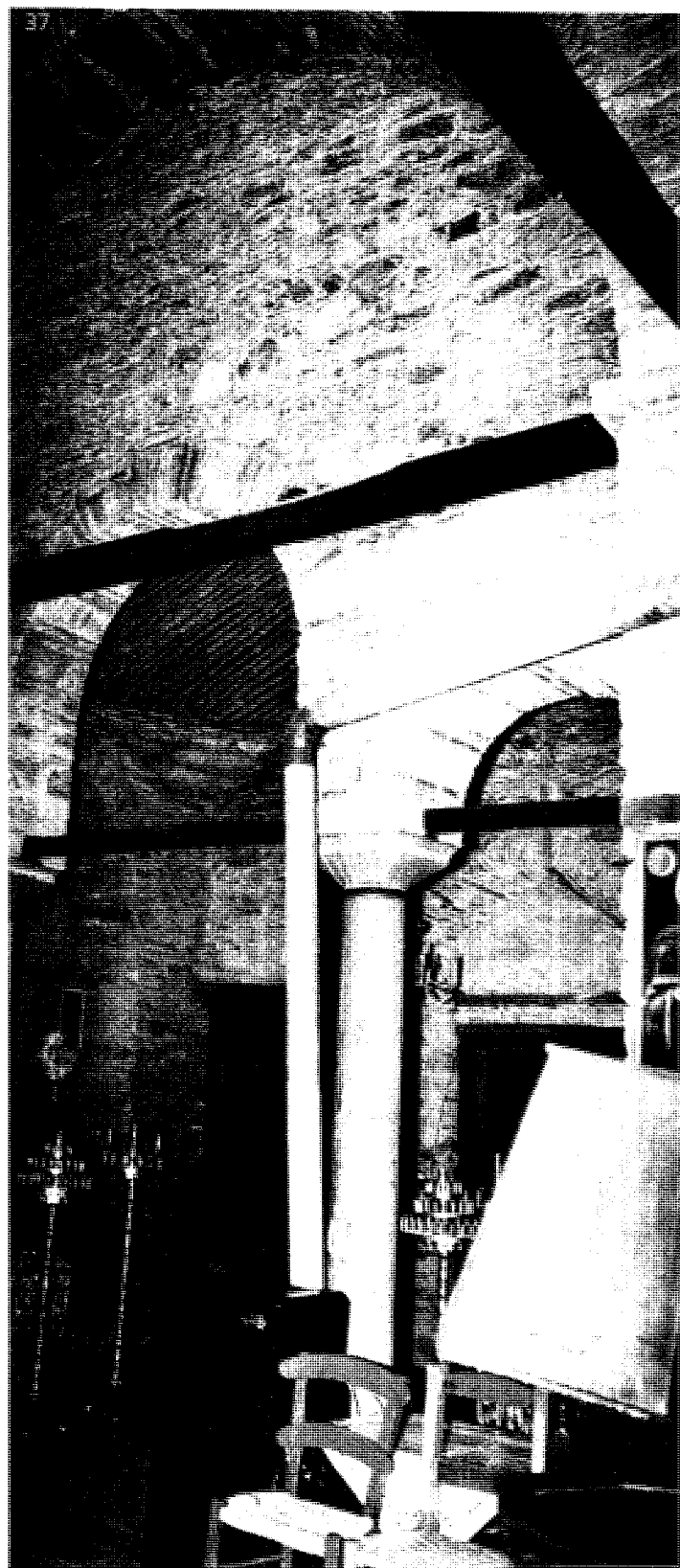
Εντύπωση προκαλούν οι συνθέσεις και η ποικιλία των υλικών στην επίστρω-

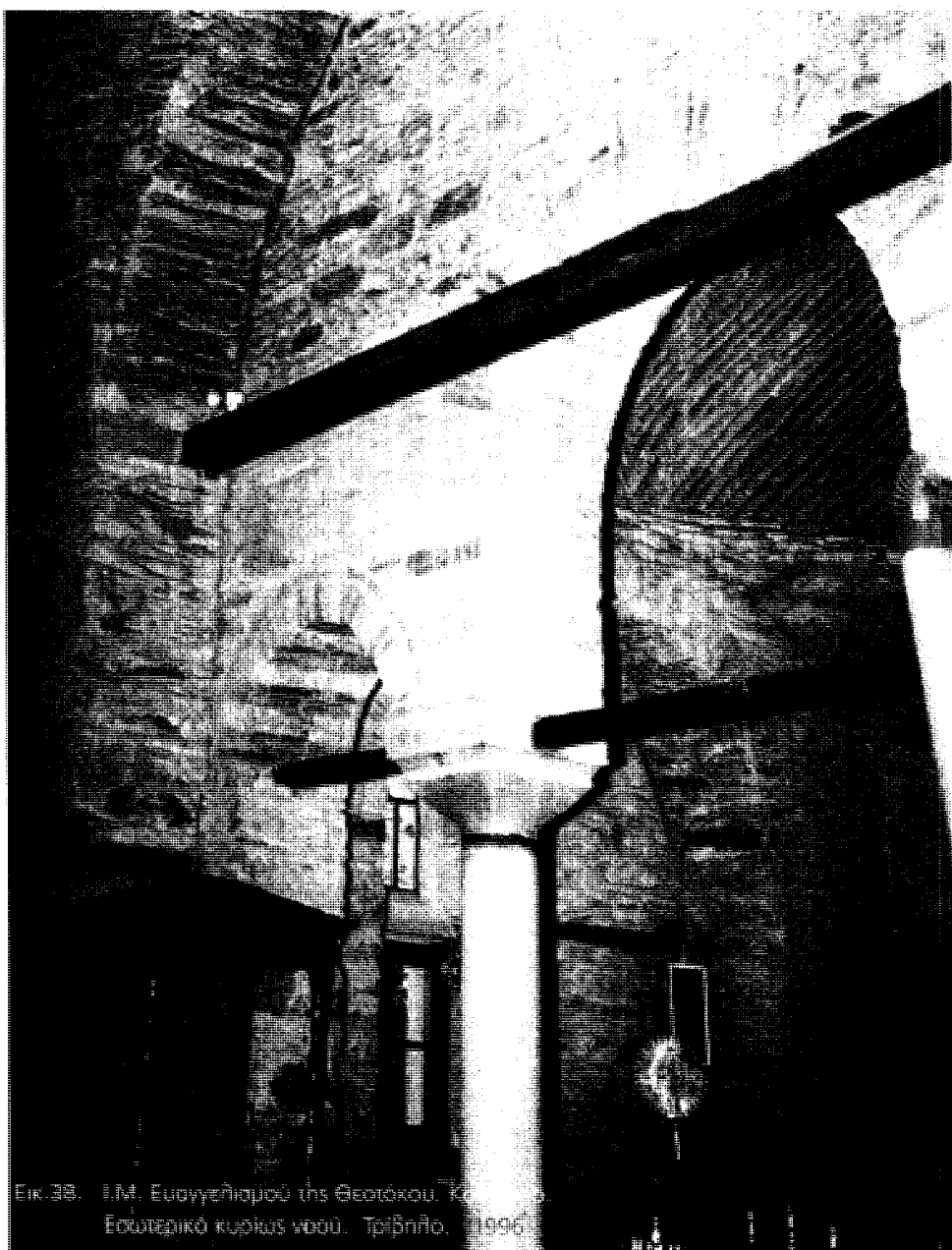
ση του δαπέδου του καθολικού. Χρησιμοποιούνται εφασθωμένα πλακίδια ιταλικής προέλευσης, μαρμαροζοπήλακες, πλάκες λίθοι, μαρμάρια πλακίδια δικόφωνων χρωματισμών και πλακίδια οιτόπλινθων σε αρμονικές συνθέσεις και σχηματισμούς.

Εικ.36. Ι.Μ. Ευαγγελισμός της Θεοτόκου. Καθολικό. Τρίβηλο. 1996

Εικ.37. Ι.Μ. Ευαγγελισμός της Θεοτόκου. Καθολικό. Εσωτερικό κυρίως ναού Τρίβηλο. 1996

Εικ.40. Ι.Μ. Ευαγγελισμός της Θεοτόκου. Καθολικό. Τέμπλο. 1996

Εικ. 38. Ι.Μ. Ευαγγελισμού της Θεοτόκου. Κ. Έσωτερικό κυρίως ναού. Τρίηλιο. 1996

Εικ. 39. Ι.Μ. Ευαγγελισμού της Θεοτόκου. Καθολικό. Τέμπλο. 1996

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Εντυπωσιακή και επιβλητική η Ιερή Κοινοβιακή Μονή Ευαγγελισμού της Θεοτόκου αποτελεί σήμερα με την ισχυρή της παρουσία, σημείο αναφοράς της ιστορίας και της ζωής της Σκιάθου. Η πολυηλικότητα και το μέγεθος του συγκροτήματος προσφέρονται να καλύψουν ικανοποιητικά όλες τις λειτουργίες και ανάγκες της σύγχρονης μοναστικής ζωής. Η επιτυχής πορεία εργασιών αναστήλωσης των κτισμάτων και η ανάδειξη των μορφολογικών στοιχείων του αξιόλογου καθολικού με την καθοδήγηση της 7ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, δείχνει να εξασφαλίζει όρτιο αποτέλεσμα, αντάξιο του παρελθόντος της μονής.

Με ιδιαίτερη ευαισθησία θα πρέπει να προσδιοριστούν οι χρήσεις των χώρων καθώς και οι εντός αυτών "επιχειρηματικές" δραστηριότητες των μοναχών, ώστε οι επιλογές των δραστηριοτήτων να συνάδουν με τον παραδοσιακό μοναχισμό, ενισχύοντας παράλληλα την ιερότητα του χώρου και ενδυναμώνοντας κυρίως την πίστη των προσκυντών και επισκεπτών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αλεξίου Α. Δ., "Εκκλησίες και μοναστήρια", εφημ. *Η Καθημερινή*, ένθετο *Επτά Ημέρες, Πάσχα στη Σκιάθο*, 23-4-1995, σελ.14-15.
- Του ίδιου, *Σκιάθος. Η αρχιτεκτονική των μεταβυζαντινών μνημείων*, Θεσσαλονίκη 1996, σελ.124-180, εικ.128-183.
- Του ίδιου, *Ιερά Μονή Ευαγγελισμού της Θεοτόκου Σκιάθου*, Θεσσαλονίκη 1999.
- Αρχείο 7ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, Καταγραφές 1992 (αναφορές των αρχαιολόγων Ελ. Τσιμπίδα και Αρ. Γιαννούκου) και 1996 (αναφορές των αρχαιολόγων Α. Ντίνα και Π. Φλώρου).
- Ευαγγελίδης Τρ., *Η νήσος Σκιάθος και οι περί αυτήν νησίδες*, εν Αθήναις 1913, σελ.74,80-94,100-101,113,116,119, 124,141-166,169-181,188-190,193,210.
- Καλλιανός Κων., "Η εκλογή του ηγουμένου της Μονής Ευαγγελισμού Σκιάθου Φλαβιανού Ρίζου το 1816", *Σκιάθος*, τεύχος 45 (1987), σελ.1-8.
- Του ίδιου, "Η κατάσταση των μονών και των εκκλησιών της Σκιάθου το 1833", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 40, Λάρισα 2001, σελ.248-249.
- Κοντογιαννοπούλου Α., "Δύο ανέκδοτα έγγραφα του Σκιαθίτη Δημητράκη Οικονόμου", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 29, Λάρισα 1996, σελ.181- 192.
- Κοντογιαννοπούλου Μ., "Έξι έγγραφα του κτηματολογίου της Μονής του Ευαγγελισμού της Σκιάθου, 1747-1819", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 29, Λάρισα 1996, σελ.193.
- Λαζαρίδης Π., "Βόρ. Σποράδες", Α. Δ. 20 (1965), Β2, Χρονικά, Αθήναι 1967, σελ.336-337, σχ.8, πιν.398β,399α-β,400α.
- Μωραϊτίδης Α., *Με του Βορρά τα κύματα*, εκδ. Ιω. Σιδέρη, εν Αθήναις 1925, σελ.50-69.
- Παπαγγελής Ι., "Περί των Γαλατσιάνων ζωγράφων του Αγίου Όρους", Πρακτικά του Πανελληνίου Συνεδρίου "Από τη Μεταβυζαντινή τέχνη στη σύγχρονη, 18ος-20ος αι.", Γαλιάτιστα 1998, σελ.261-262.
- Παπαϊωάννης Α., Το Χατζόπουλης, Άπαντα, τόμος 4, εκδ. Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλος, Αθήνα 2005³, σελ.419.
- Παπαϊωάννης Τρ., "Αγιογραφικός διάκοσμος", εφημ. *Η Καθημερινή*, ένθετο *Επτά Ημέρες, Πάσχα στη Σκιάθο*, 23-4-1995, σελ.10-11.
- Του ίδιου, "Τοιχογραφίες - εικόνες - τέμπλα και επιγραφές στη Σκιάθο", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 40, Λάρισα 2001, σελ.209-212, εικ.1.
- Του ίδιου, "Τοιχογραφίες - εικόνες - τέμπλα και επιγραφές στη Σκιάθο", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 41, Λάρισα 2002, σελ.228,233-234, εικ.2.
- Παρισκευά Β., "Η παρουσία των Γαλατσιάνων αγιογράφων στις Βόρειες Σποράδες", περ. *Εν Βόλω*, τεύχος 12, Ιανουάριος - Μάρτιος 2004, σελ.82-85, εικ.1-3.
- Ρήγας Γ. Α., "Σκιάθου λαϊκός πολιτισμός", *Ελληνικά*, τεύχος Δ', Θεσσαλονίκη 1970, σελ.388.
- Φουλά Π., "Ιερά Μονή Ευαγγελιστρίας στη Σκιάθο", Μνημεία της Μαγνησίας, Πρακτικά Συνεδρίου "Ανάδειξη του διαχρονικού μνημειακού πλούτου του Βόλου και της ευρύτερης περιοχής", Βόλος 11-13 Μαΐου 2001, Βόλος 2002, σελ.174-179, εικ.1-11.
- Φραγκούλης Ιω., *Τα χριστιανικά μνημεία της νήσου Σκιάθου*, Θεσσαλονίκη 1955, σελ.49-62, εικ.22-26.
- Του ίδιου, *Σκιαθίτικα, Α', Ιστορία της Σκιάθου*, Αθήνα 1978, σελ.208-220,231-243.
- Του ίδιου, *Σκιαθίτικα, Β', Σύμμεικτα Σκιάθου*, Αθήνα 1979, σελ.21 - 44, 53 - 61, 198, 208, 217,220-221.
- Του ίδιου, *Το μοναστήρι του Ευαγγελισμού της Σκιάθου*, Βόλος 1994.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Α. Δ. : Αρχαιολογικό Δελτίο.

Εικόνα 1: Ολοσχεύς Εικόνηστος. Α πρδαίο Τεχνό γήρο

2. ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΕΙΣΟΔΙΩΝ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΕΙΚΟΝΙΣΤΡΙΑΣ (ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΕΙΚΟΝΙΣΤΡΙΑΣ)

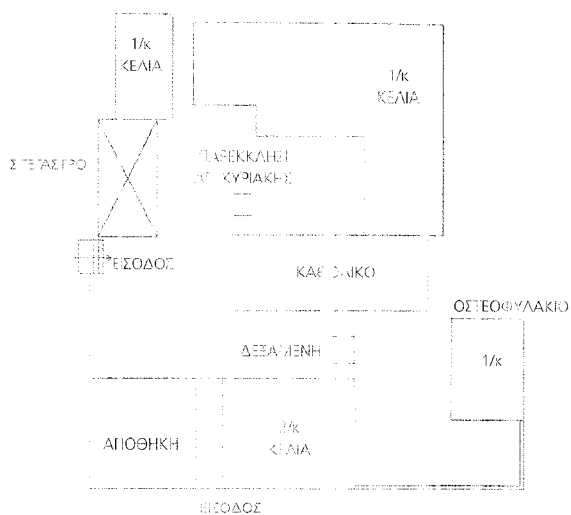
Χρονos ίδρυσης: 17ο μισό 17ου αι.
 Δεξιθυσια: Σκιάθος, Δ. τμήμα
 Ιδιοκτησιακό: Μητρόπολη Χαλκίδας,
 Παλαιάς και Β. Σποράδων
 Μετοχή Ι. Μ. Ευαγγελιστρίας Σκιάθου
 Εορτάζει - πανηγυρίζει: 21 Νοεμβρίου (Εισόδια της Θεοτόκου) και
 την Κυριακή του Ιουλίου, από το 1924,
 εορτή Εύρεσης της εικόνας;
 Προϊστάχτος της Σκιάθου

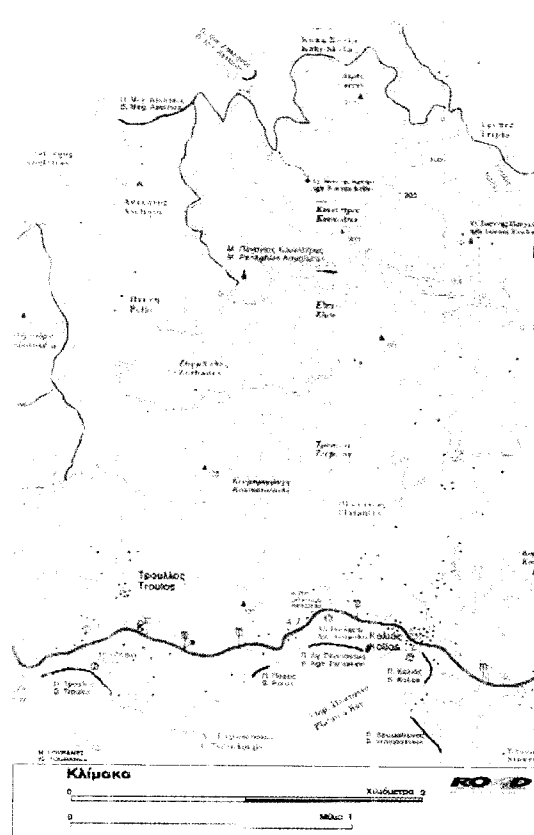
Κείμενο κήρυξης

"Κηρύσσομεν ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο Σκιάθου:

1) Την μονή των Εισοδίων της Θεοτόκου της Εικονίστρας, κοινώς Κομνίστρας, μετά του καταγράφου καθολικού, κήρυξιν τον 17ον αιώνα".
 ΦΔΚ 644/2-10-1965/Β"

Τοπογραφικό σκαρίφημα

Η θέση της μονής προσεγγίζεται μετά από 12χλμ. συνολικά από την πόλη της Σκιάθου. Ακολουθούμε αρχικά την παραλιακή ασφαλιστησρωμένη διαδρομή, νοτιοδυτικά και στη συνέχεια την ορεινή χάραξη με κατεύθυνση βόρεια προς την περιοχή Ασέληνος. Μετά τον Τρούλληλο προχωρούμε 2.3χλμ. και στρίβουμε δεξιά, προς τα ανατολικά, διανύοντας ακόμη 2χλμ. περίπου. Ο κάτασπος όγκος του μοναστηριού ξεχωρίζει από μακριά, καθώς βρίσκεται στη θέση Κουνίστρες, σε υψόμετρο 200μ. και έκταση περίπου 1000τ.μ. Η τοποθεσία είναι εξαιρετικής ομορφιάς με πυκνή πευκόφυτη βλάστηση, παρότι πρόσφατα η γύρω περιοχή υπέστη δύο πυρκαγιές, την τελευταία το 2000 (εικ. 1,2).

Η Ι.Μ. Παναγίας "Εικονίστριας" ή "Κουνίστρας" οφείλει την ονομασία της στην ομώνυμη εικόνα της Θεοτόκου που φυλάσσονταν άληποτε στη μονή καθώς και στο ιστορικό της θαυματουργικής εύρεσής της από τον ασκητή Συμεών στα μέσα του 17ου αι. Ειδικά η προσωνομία "Κουνίστρα" συνδέεται με διάφορες ερμηνείες, επικρατέστερες των οποίων είναι η ομώνυμη γεωγραφική θέση στην οποία εντοπίστηκε η εικόνα (Κουνίστρες), καθώς και η παράδοση κατά την οποία η εικόνα βρέθηκε κρεμασμένη στα κλαδιά ενός πεύκου και κουνιόταν από τον αέρα. Την Παναγία την Εικονίστρια την έχουν υμνήσει στα διηγήματά τους οι δύο μεγάλοι λογοτέχνες της Σκιάθου Αθ. Παπαδιαμάντης και Αθ. Μωραϊτίδης.

Στην τοποθεσία που βρέθηκε η εικόνα, κτίστηκε προσκυνητάρι και στο ασκηταριό του γέροντα Συμεών ανοικοδομήθηκε μοναστήρι αφιερωμένο στα Εισόδια της Θεοτόκου. Η ίδρυση της μονής ανά-

γεται στο β' μισό του 17ου αι., ενώ η περαιτέρω ραγδαία ανάπτυξη και πρόοδος της διαφαίνεται από τις διαδοχικές ανακαινίσεις του καθολικού κατά τον 18ο αι., όπως βεβαιώνουν σχετικές επιγραφές εντοιχισμένες σήμερα στον νάρθηκα του ναού, τις οποίες δημοσίευσαν οι Fredrich, Φραγκουλίας, Αλεξίου και Παπαζήσης. Σύμφωνα με αυτές το 1726 ανακαινίζεται ο κυρίως ναός από τον ιερομόναχο Δαμασκηνό, από τη Δράκεια του γειτονικού Πιθίου, δεύτερο ηγούμενο της μονής και ακολούθει το 1741 η ιστόρησή του. Το 1798 ανακαινίζεται ο δώροφος νάρθηκας, ενώ το 1805 τοιχογραφείται ή επιδιορθώνεται ο διάκοσμος του τρούλλου και των θολών του ναού. Το 1806, σύμφωνα με έγγραφο του διερχόμενου του στόλου Π. Μουρούζη και επί πατριαρχίας Γρηγορίου του Ε', το μοναστήρι κηρύσσεται σταυροπηγιακό. Το Σεπτέμβριο του 1833, λίγο πριν το Διάταγμα της Αντιβασιλείας με το οποίο πολλὰ μοναστήρια διαλύθηκαν και οι περιουσίες τους δημεύτηκαν, σχετική αναφορά του επισκόπου Σκιάθου και Σκοπέλου Ευγενίου προς το βασιλικό έπαρχο των Βορείων Σποράδων, καταγράφει λεπτομερώς τη σημαντική παρουσία της μονής και το ανθρώπινο δυναμικό της. Σύμφωνα με το έγγραφο αυτό κατά το έτος 1833 στο μοναστήρι εγκαταβιούν ο ιερομόναχος Ευγένιος, ηγούμενος της μονής, τρεις μοναχοί και η μητέρα του ηγούμενου. Επί Αντιβασιλείας (1833-34) την κυριότητα της μονής αναλαμβάνει το κράτος. Επακολούθει η διάλυση της μοναστικής κοινότητας. Τη θαυματουργή εικόνα της Παναγίας Εικονίστριας μετέφερε και διαρύληξε αρχικά ο τότε ηγούμενος της μονής Ευγένιος

Χατζηγιάννης. Οσάσο η μονή δεν εγκαταλείφεται πλήρως. Ο γερμανός περιηγητής C. Fiedler που την επισκέπτεται το 1834-35 βρσκει εκεί έναν μοναχο που την επιβλέπει. Περίπου μια δεκαετία αργότερα, το 1841-43, ο ιερομόναχος Διονύσιος Ερφανίου ο γέροντας αναλαμβάνει την ανακαίνιση του μοναστηριού με την οικονομική συνδρομή του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Το συγκρότημα διευρύνεται. Κατά το Φραγκούλια κτίστηκαν τότε δύο πτέρυγες κελιών, η διάφορη δυτική και η τριώροφη νότια, από τις οποίες διασώζεται μόνο τμήμα της νότιας πτέρυγας. Στην αυλή κατασκευάζονται βρύσες, όπου εντοιχίζονται θύλα επιγράμματα των ετών 1848 και 1850. Τα κείμενα των σχετικών επιγραφών δημοσίευσαν οι Φραγκουλίας, Αλεξίου και Παπαζήσης. Το δημοτικό συμβούλιο Σκιάθου με πράξη του (7-10-1313) αποσπάζει την επανοδό της εικόνας της Εικονίστριας στο μοναστήρι, ενώ με δεύτερη πράξη (3-1-1844), ζητά από την Κυβέρνηση την κατάληξη της μονής στις διατηρούμενες υπό την προστασία του πατρός Διονυσίου. Η αίτηση δεν γίνεται αποδεκτή από την Κυβέρνηση.

Επί των ημερών του Διονυσίου με την καθιέρωση του κοινοβιακού συστήματος, η μονή ανασυγκροτείται πλήρως, διανύει περίοδο ακμής και πνευματικής ακτινοβολίας. Οριοθετούνται και καθιερώνονται τα κτήματά της ενώ παράλληλα, λειτούργούν εργασουργείο, ξυλουργείο και υποδηματοποιείο για τις ανάγκες των μοναχών. Οι μοναχοί δεν ξεπερνούν τους δέκα, μεταξύ των οποίων και ο Ευλόγιος Μυράδης, αργότερα προηγούμενος της μονής Δοχεια-

ρίου του Αγ. Όρους και Μουσής Κοκκα-
 ριάδης, ανώτατο νοούμενες της μονής
 Ευαγγελίας Σκιάθου. Την ίδια πε-
 ρίοδο, με ενέργειες του Ζηνοβίου του
 Έβρου ανακαίνιζεται και το γειτονικό
 μοναστήρι του Αγίου Ιωάννη του
 Παζθένι, στο οποίο εγκαθίστανται
 μοναχές και λειτουργεί ως παράρτημα
 της Μονής της Εικονίστριας (1841-1852).

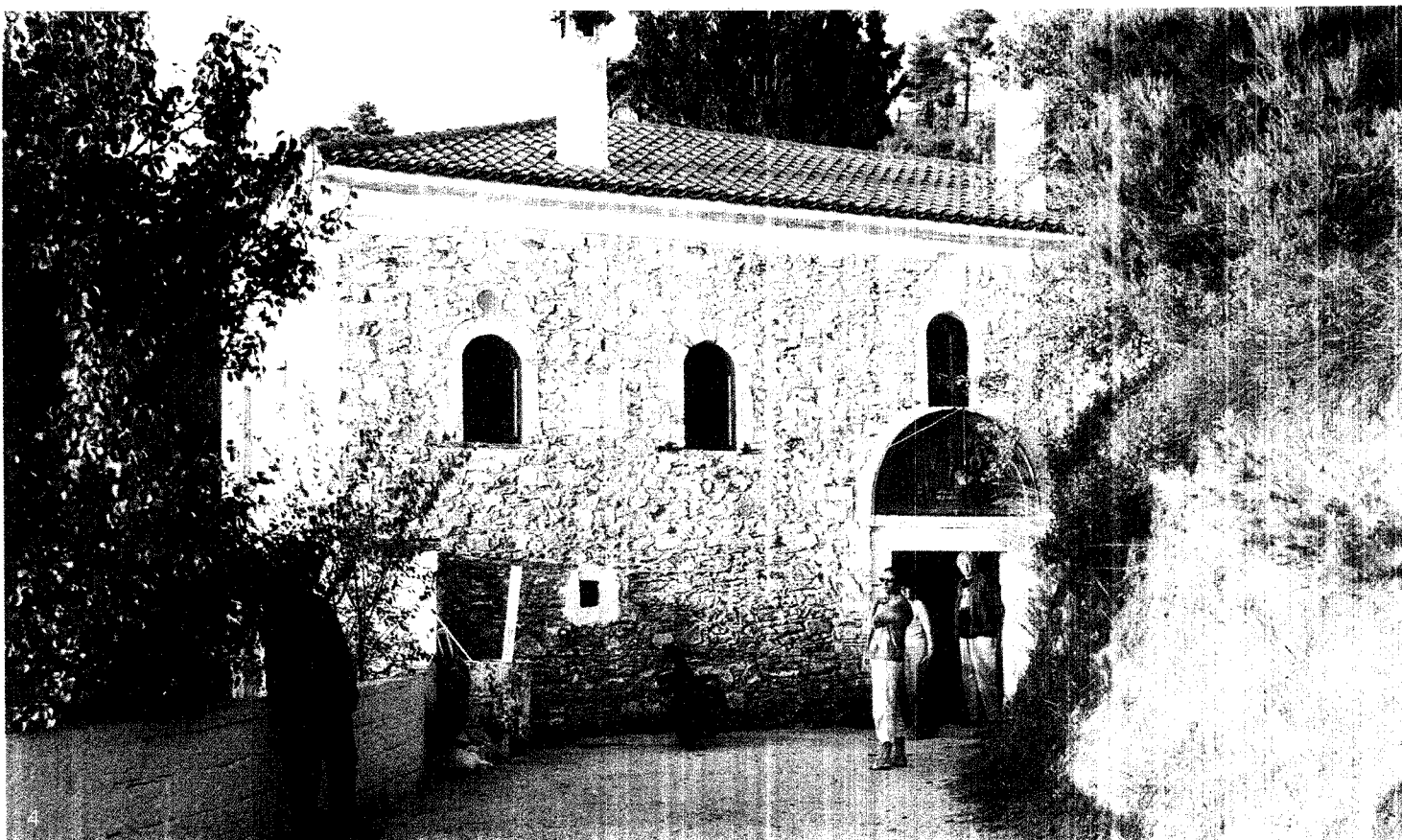
Όταν το 1852 ο Διοκλής κατα-
 νοιάζεται για συνεργασία με τον Πα-
 ππούλακο επωνύμιον του Όθωνα και
 εξορίζεται στην Σαντούνη, το κοινόβιο
 εγκαταλείπεται από τους μοναχούς και
 ερειπώνεται. Το 1871 περιέρχεται στην
 κυριότητα της δημοτικής αρχής Σκιάθου.
 Την περίοδο μεταξύ των ετών 1900-
 1943 η μονή παραχωρείται στον αρχι-
 μандрίτη Θεόφιλο Μπουτόπουλο, ο
 οποίος διαμένει σ' αυτή και τη συντηρεί.
 Προς το 1925 κατασκευάζονται και τα
 νεότερα κελιά του συγκροτήματος.

Πολλά στοιχεία που αφορούν στην
 ιστορία της μονής αναφέρει ο επιφανής
 λόγιος της Σκιάθου Επιφάνης Δημητριά-
 δης (1760-1827), ο οποίος στις αρχές
 του 19ου αι. συνέταξε το χρονικό της
 εύρεσης της εικόνας της Παλαιάς Εικονί-
 στριας και της ίδρυσης του ομώνυμου
 μοναστηριού. Ο Αθ. Παπαδιαμάντης,
 που επιμελήθηκε την πρώτη έκδοση του
 κειμένου το 1903, διασώζει μια σημαντι-

Εικ.2 I.M. Παναγίας Εικονίστριας. ΒΔ
 πλευρά. Γενική άποψη. Περιβάλλοντων
 χώρος. 2004

Εικ.3 I.M. Παναγίας Εικονίστριας. Ν πλευρά.
 Γενική άποψη. Περιβάλλοντων χώρος.
 2004

κή πληροφορία σύμφωνα με την οποία η σημερινή εικόνα της Παναγίας Εικονίστριας είναι έργο του ζωγράφου Ευθυμίου του Ιμβρίου, που διέμενε την εποχή εκείνη στη Σκόπελο. Ο Ευθύμιος, περί το 1850, με εντολή του Διονύσιου Επιφανίου, ζωγράφισε αντίγραφο της εικόνας σε ύφασμα το οποίο στη συνέχεια προσάρμοσε πάνω στην παλαιά εικόνα.

Παρ' όλο που η μονή της Εικονίστριας δεν είναι εν ενεργεία και η θαυματουργός εικόνα της Θεοτόκου φυλάσσεται από το 1859-60 και μέχρι σήμερα στο μητροπολιτικό ναό των Τριών Ιεραρχών στην πόλη της Σκιάθου, το ιστορικό αυτό μοναστήρι εξακολουθεί να αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προσκυνήματα του νησιού. Την παραμονή της εορτής των Εισοδίων της Θεοτόκου, η θαυματουργή εικόνα μεταφέρεται

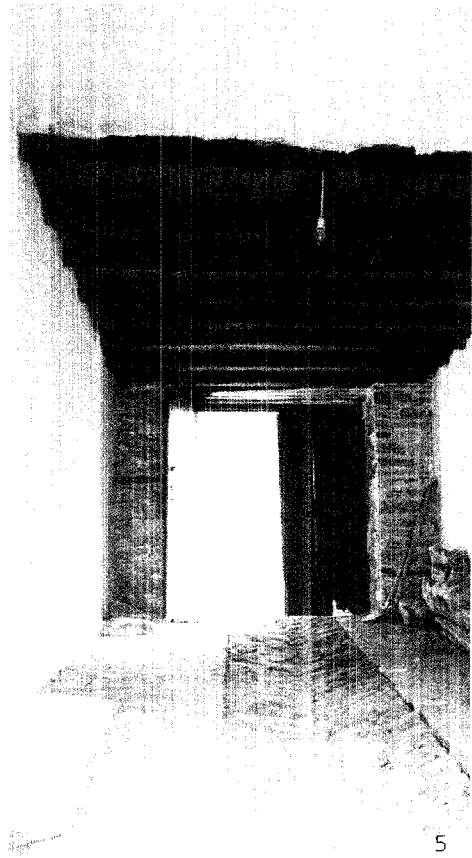
με πομπή στο μοναστήρι, όπου τελείται ολονυκτία. Την επόμενη γίνεται λιτανεία σε όλη την πόλη της Σκιάθου, καθώς η Παναγία Εικονίστρια τιμάται ως πολιούχος και προστάτης του νησιού,

Τα κτίσματα της μονής υπέστησαν διαδοχικές επισκευές, κατασκευές και επεκτάσεις, οι οποίες αλλοίωσαν την αρχική εικόνα του συγκροτήματος. Παλαιότερη μαρτυρία περιηγητή αναφέρει ότι το μοναστήρι είχε φρουριακό - αμυντικό χαρακτήρα, κάτι που σήμερα δεν διαφαίνεται. Από τα υπάρχοντα κτίρια μόνο το ισόγειο τμήμα της νότιας πτέρυγας είναι το αρχικό ενώ τα άλλα είναι του περασμένου αιώνα ή σύγχρονα (εικ. 1,3,4,5).

Η κύρια είσοδος του μοναστηριού βρίσκεται στο νότο, στην παλαιότερη πτέρυγα των **κελιών**. Πάνω από την πόρτα της εισόδου, στο ευρύ αψίδωμα,

απεικονίζεται η τοιχογραφημένη παρασταση των Εισοδίων της Θεοτόκου, ενώ την εμφανή λιθόκλιση επιφάνεια της όψης του κτίσιου κοσμούν κυρίως, ένα εντοιχισμένο μαρμάρινο ηλιακό ρολόι, καθώς και το τοξωτό παράθυρο με το καλότεχνα τεινισμένο περίγραμμα από λαξευτές πέτρες (εικ. 4). Η πρόσβαση στη μονή γίνεται διασχίζοντας το ισόγειο του κτίσματος, μέσω διαβατικού με οριζόντια εμφάνιση ξύλινη σροφή, που καταλήγει στην αιθία σε τοξωτό άνοιγμα. Επίσης στο ισόγειο βρίσκεται ο χώρος του πορτάρι (θυρωρού) και βοηθητικοί χώροι, ενώ πέριξη κήλιμακο στη βόρεια όψη οδηγεί στον όροφο, όπου διαμορφώνονται κελιά, πρόσφατα επισκευασμένα (εικ. 5, 6,7).

Ο χώρος της αιθίας άνετος με κιάσκια και μικρούς βοηθητικούς χώρους στη βόρεια πλευρά, εξυπηρεείται και

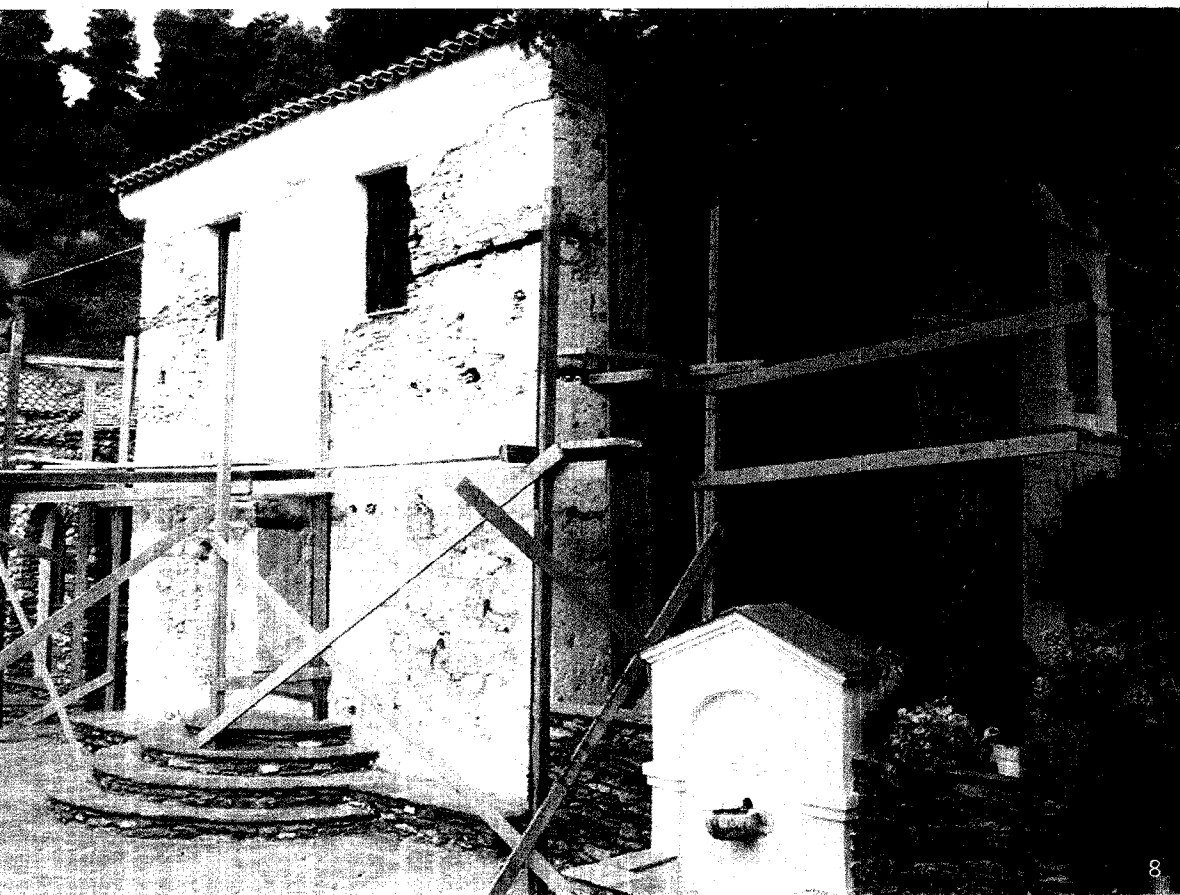

5

- Εικ. 4. Ι.Μ. Παναγίας Εικοσιόρας. Νότιο.
Κτήριο κελιών. Είσοδος. 2700
- Εικ. 5. Ι.Μ. Παναγίας Εικοσιόρας. Νότιο κτήριο
κελιών. Διαβάσιον. 1937
- Εικ. 6. Ι.Μ. Παναγίας Εικοσιόρας. Νότιο κτήριο
κελιών. Β. όψη. 1998
- Εικ. 7. Ι.Μ. Παναγίας Εικοσιόρας. Νότιο κτήριο
κελιών. Β.λ. όψη. 1998

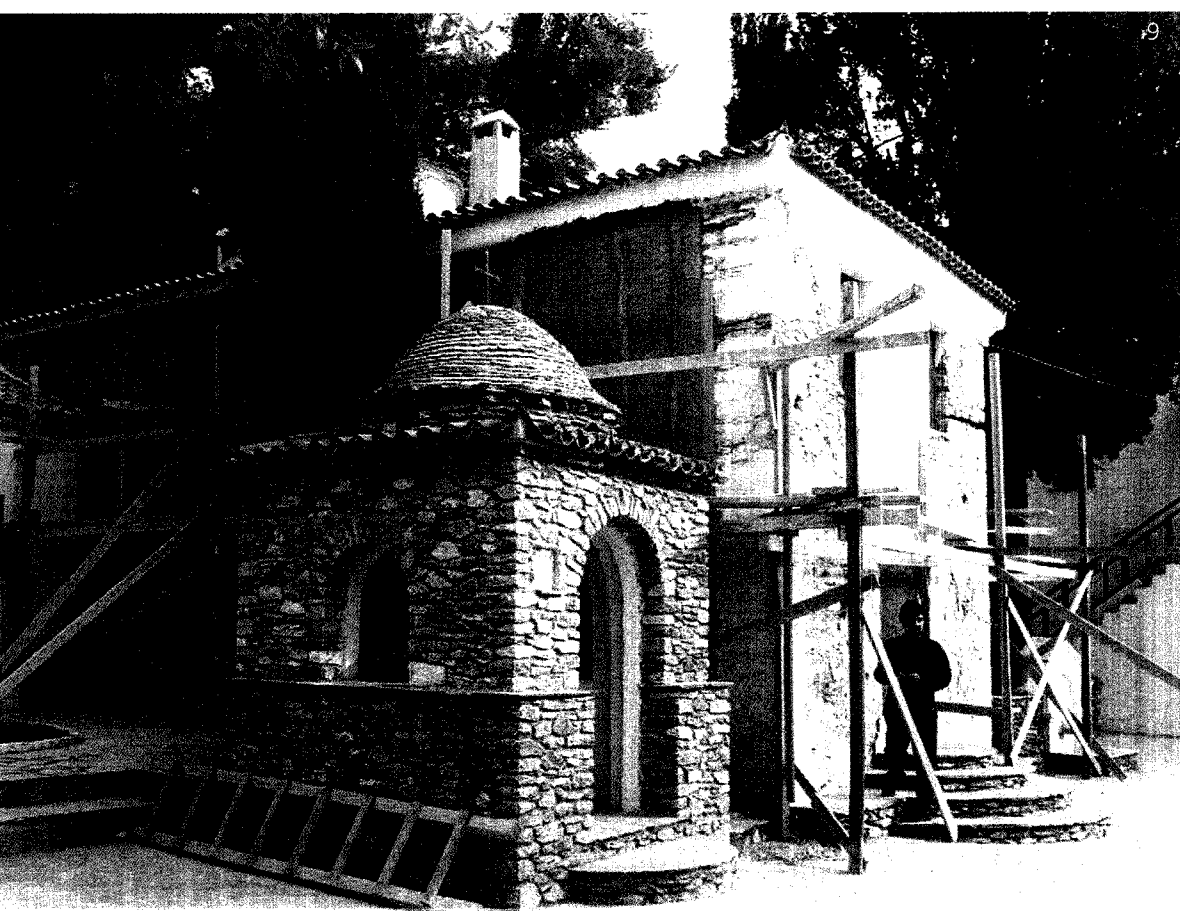

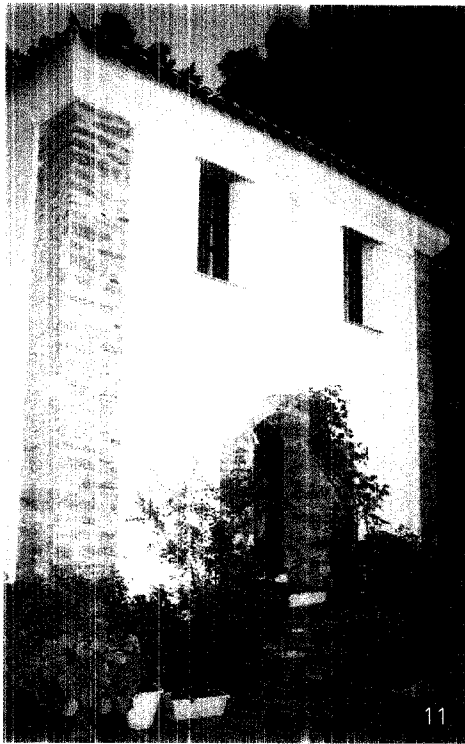
από δεύτερη είσοδο, στη δυτική πλευρά, όπου υπάρχει εξωτερικά της μονής κρήνη, κατασκευασμένη στα μέσα του περασμένου αιώνα από τον Γέροντα Διονύσιο, όπως αναγράφεται στις δύο επιγραφές (εικ. 8, 9, 10).

Όλα τα κτίσματα της μονής βρίσκονται σε καλή κατάσταση και καλύπτονται με στέγες και κεραμίδια βυζαντινού τύπου.

Στο μέσον σχεδόν της αυλής, βρίσκεται το καθολικό. Διατηρεί την αρχική του μορφή χωρίς σοβαρές μεταγενέστερες επιμβάσεις. Ανήκει στον τύπο του μονόκλιτου ναού με τρούηλο και νάρθηκα. Ο Αλέξιος τοποθέτη την ανέγερσή του στο τέλος αιώ τέταρτου του 17ου αι. Ναός ιδιαίτερα επισημής στην κάτοψη, αποτελείται από το δίωροφο εξανάρθηκα και τον κυρίως ναό, που περιλαμβάνει τον εσανόρθηκα στο δυτικό και το ιερό βήμα στα ανατολικά. Η τοιχοποιία του, λιθόκτιστη με ξυλοδεσιές, επισκευάστηκε το 1996 με την αποξήλωση του παλαιού επικρίματος μέχρι το γέισο της στέγης (διαπιστώθηκε κατά την καταγραφή του 1996). Ακολούθησε εκ νέου επένδυση των όψεων με ισχυρή τσιμεντοκονία σφώνοντας στη δυτική πλευρά εμφατικά την αρμοιοποιημένη λιθοδομή σε όλη σχεδόν το ύψος, στις δύο γωνίες, καθώς και γύρω από την τοξωτή είσοδο, μεγεθύνοντας ιδιαίτερα τις παραστάδες (εικ. 8, 9, 11, 12, 13).

Ο ναός καλύπτεται από τρικλίτη κεραμωτή στέγη, στο κέντρο της οποίας προβάλλει το κυλινδρικό τώμπανο του τρούηλου, που αποτελεί το μόνο εξωτερικά ενδιαφέρον μορφολογικό στοιχείο. Φέρει ανεξάρτητη στέγηση με οριζογλήκες και οκτώ συνοδικά μονόθυβα

11

12

Εικ. 8. Ι.Μ. Παναγίας Εικονίστριας. Αθήλειος κώρος. Καθολικό. Δ. όψη. 1996

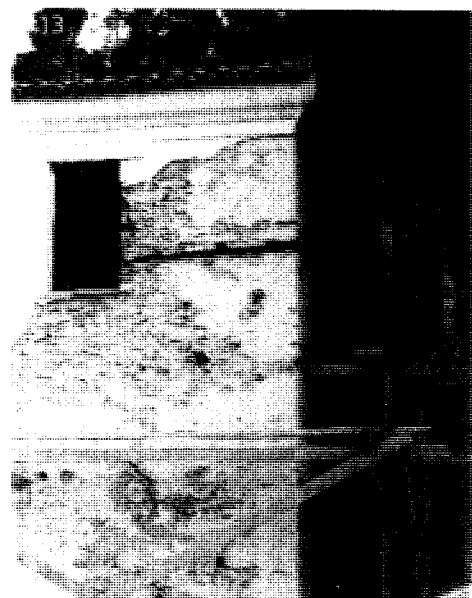
Εικ. 9. Ι.Μ. Παναγίας Εικονίστριας. Αθήλειος κώρος. Καθολικό. Β. όψη. 1996

Εικ. 10. Ι.Μ. Παναγίας Εικονίστριας. Δ. όψη. Κρήνη. 2004

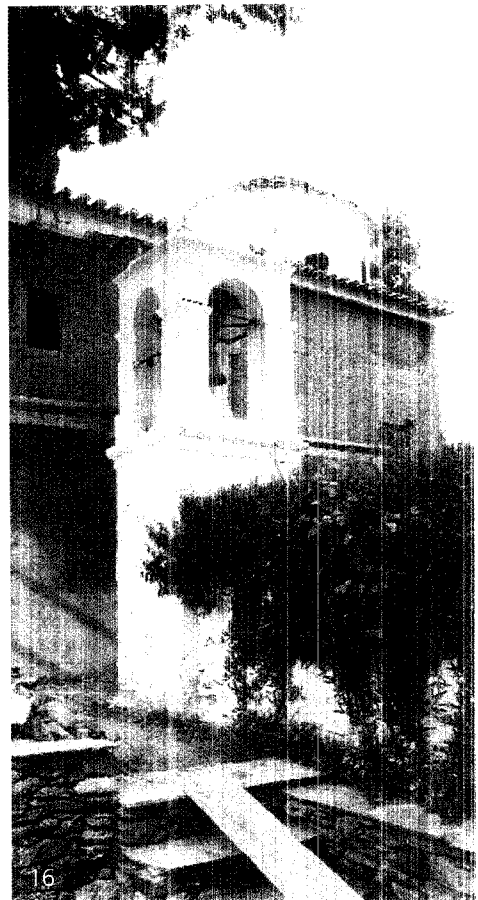
Εικ. 11. Ι.Μ. Παναγίας Εικονίστριας. Καθολικό. Δ. όψη. Ε. βορδος. 2004

Εικ. 12. Ι.Μ. Παναγίας Εικονίστριας. Καθολικό. ΝΔ. όψη. 2004

Εικ. 13. Ι.Μ. Παναγίας Εικονίστριας. Καθολικό. Τμήμα Δ. όψης. 1996

- Εικ. 14. Ι.Μ. Γενογίας Εικοσέστρας.
Καθολικό Νότιο Τρούιλο.
Πινάκια. 1993
- Εικ. 15. Ι.Μ. Γενογίας Εικοσέστρας.
Καθολικό ΒΑ όψη Τρούιλο.
Πινάκια. Στέγες. 2004
- Εικ. 16. Ι.Μ. Γενογίας Εικοσέστρας.
Κωδωνοστάσιο. 1993
- Εικ. 17. Ι.Μ. Γενογίας Εικοσέστρας.
Καθολικό Νάρθηκα. Επιγραφή.
2004
- Εικ. 18. Ι.Μ. Γενογίας Εικοσέστρας.
Καθολικό. Νάρθηκα. 2004

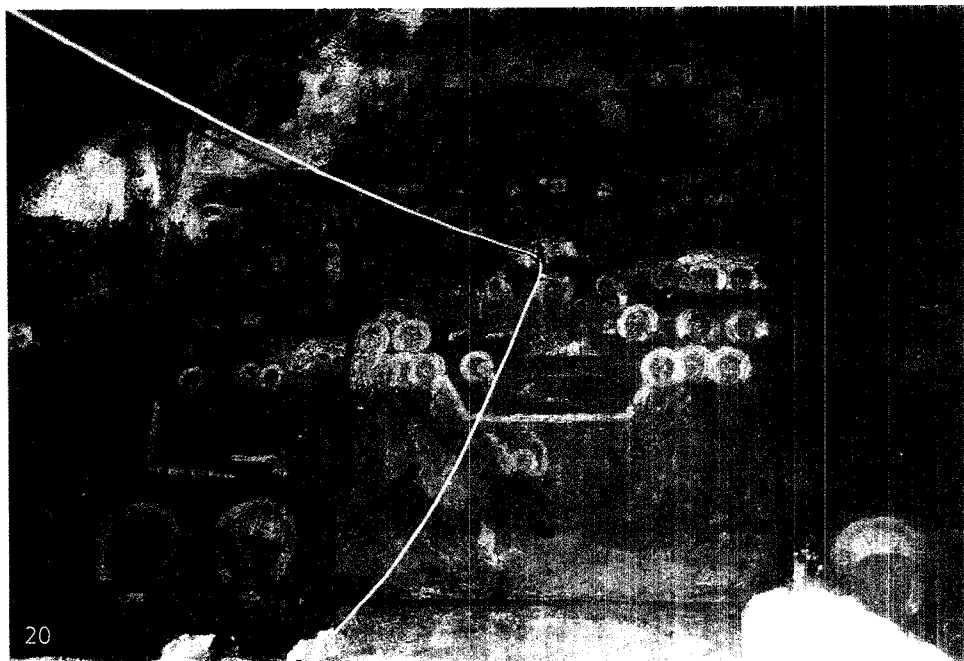
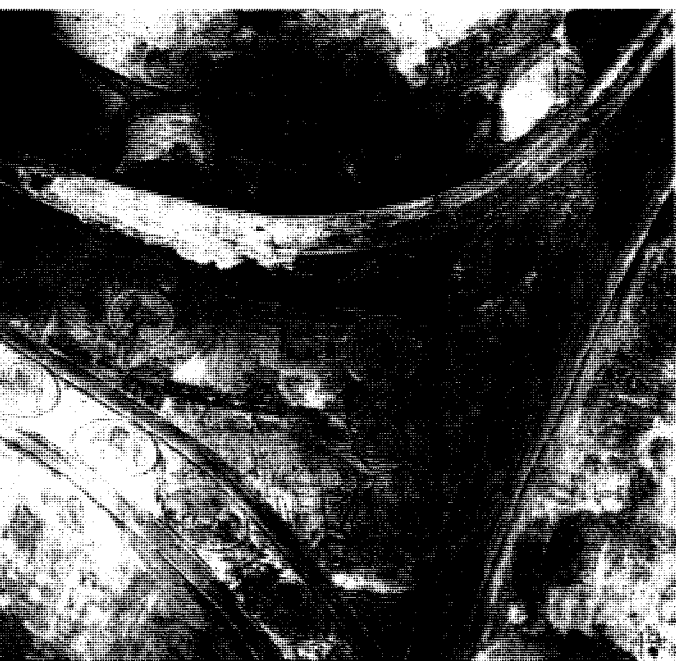
ανοίγματα. Μερικά λειτουργούν ως στοιχεία φωτισμού, με σταθερά τζάμια και άλλα ως θυροδεδαιρισμοί, καλυμμένες κατά το ήμισυ, προστατεύοντας το χώρο από τα νερά της βροχής. Άλλοτε, το ανώτερο τμήμα του τυμπάνου του τρούιλου κοσμούν έγχρωμα εφυσωμένα πινάκια προερχόμενα από εργαστήρια της βόρειας Ιταλίας. Από αυτά, ελάχιστα δείγματα διατηρούνται σήμερα (εικ. 14,15). Η κόγχη του Ιερού δεν διαγράφεται εξωτερικά.

Στη νότια πλευρά του καθολικού υψώνεται σε μικρή απόσταση, ανεξάρτητο ψηλό κωδωνοστάσιο με τοξωτά ανοίγματα στις τέσσερις πλευρές του στεγασμένο με μικρό τρούιλο, σε καλή κατάσταση. Είναι λιθόκτιστο, επιχρισμένο

και ασβεστωμένο στο σύνολό του και φέρει μικρούς σταυρούς στις τέσσερις γωνίες και στον τρούιλο (εικ. 16).

Επιγραφές με τις χρονολογίες ανακαίνισης του ναού (1726) και του νάρθηκα (1798) βρίσκονται εντοιχισμένες, η πρώτη στον νάρθηκα, δεξιά της εισόδου στον κυρίως ναό (εικ. 17,18) και η άλλη στην όψη του δυτικού τοίχου εξωτερικά, κάτω από το γείσο της στέγης (εικ. 11,12). Η επιγραφή ιστορίας του ναού δεν διατηρείται σήμερα.

Εσωτερικά ο ναός υποφωτισμένος, εντυπωσιάζει καθώς είναι κατάγραφος, αναπτύσσοντας πλούσιο εικονογραφικό πρόγραμμα. Περιλαμβάνει μεταξύ άλλων και σκηνές Δωδεκαόρτου, Ακάθιστου Ύμνου, παραστάσεις ολό-

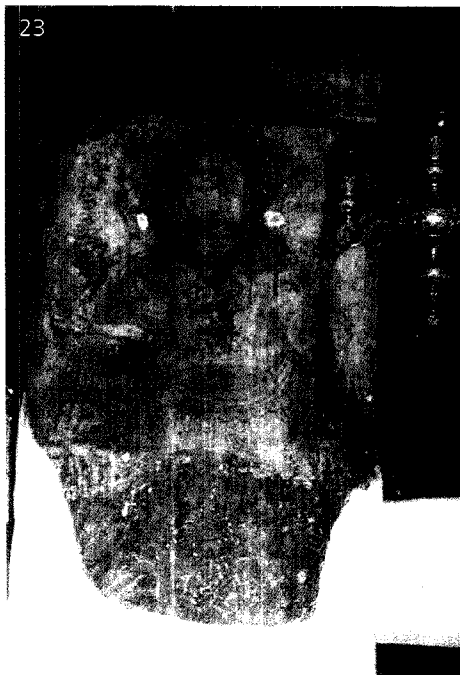
σωμων αγίων με ανάγλυφα φωτο-
στέφανα (εικ. 19,20,21). Η παράσταση
της Πλάτυτέρας στο τεταρτοσφαίριο της
αψίδας παρουσιάζει ομοιότητα με την
αντιστοιχή της γειτονικής μονής του
Αγίου Ιωάννη του Κρυφού (Παρθένη),
στην οποία φαίνεται να αναγράφει. Η
κατάσταση διατήρησης των τοιχογρα-
φιών είναι δραματική. Επιχρίσματα
σβέστου καλύπτουν τα καμηλότερα
στροφάματα των τοιχογραφιών μέχρι
του ύψους των 2,50μ περίπου. Ο καπνός
από τα κεριά και η υγρασία σε πολλά
σημεία αμαύρωσαν ή και κατέστρεψαν
μεγάλο τμήμα του διακόσμου (εικ.
22,23). Οι πλέον ευδιάκριτες είναι οι
μεταγενέστερες αναγραφές του τρού-
λου και των βασιλέων (1805) (εικ. 24,25).

Το επίχρισμα ξυλόγλυπτο τέμπλο,
σποραχίζεται από τρία τμήματα, παλαιότε-

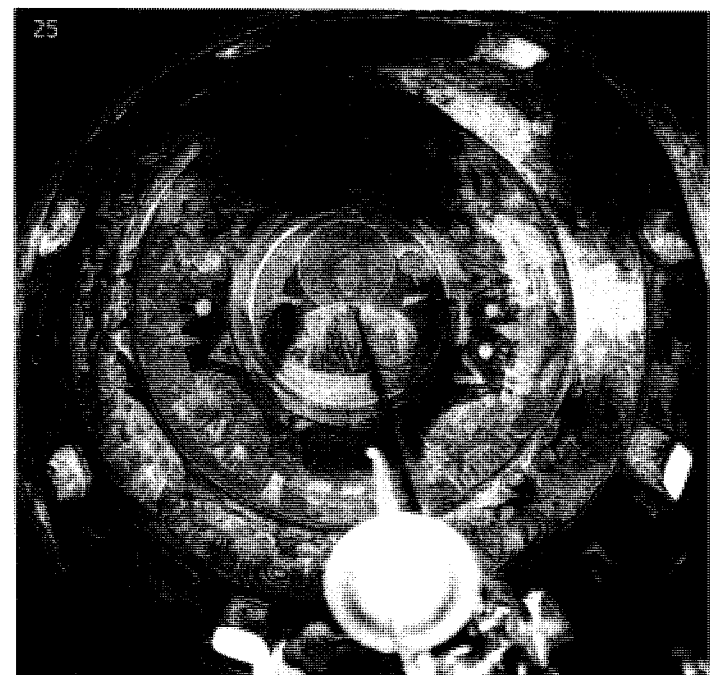

24

- Εικ.19 Ι.Μ. Παναγίας Εικονότοπος
Καθολικό. ΝΔ σφαιρικό τρίγωνο
τρούλου. Τοιχογραφ. ετ. 1804
- Εικ.20 Ι.Μ. Παναγίας Εικονότοπος.
Καθολικό. Τοιχογραφίες Δ τοίχου.
1804
- Εικ.21 Ι.Μ. Παναγίας Εικονότοπος.
Καθολικό. ΝΑ σφαιρικό τρίγωνο
τρούλου. Τοιχογραφ. ετ. 1804
- Εικ.22 Ι.Μ. Παναγίας Εικονότοπος.
Καθολικό. Τοιχογραφίες Ν πλευράς.
1804
- Εικ.23 Ι.Μ. Παναγίας Εικονότοπος.
Καθολικό. Τοιχογραφίες Β πλευράς.
1804
- Εικ.24 Ι.Μ. Παναγίας Εικονότοπος.
Καθολικό. Α όψη. 1804
- Εικ.25 Ι.Μ. Παναγίας Εικονότοπος.
Καθολικό. Τοιχογραφίες τρούλου.
1804

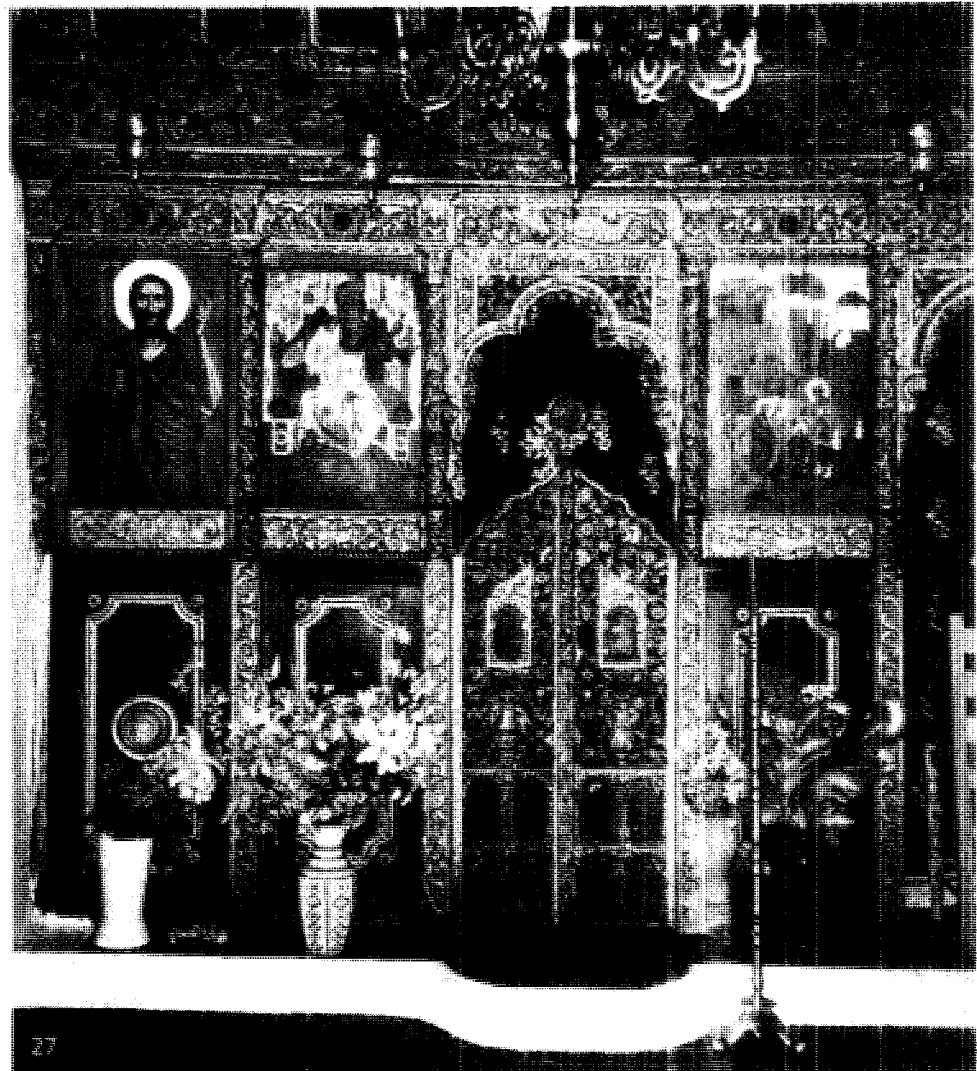
23

25

26

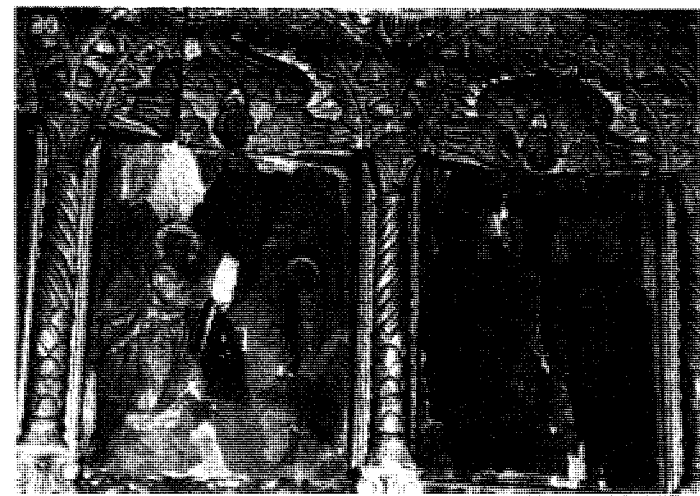
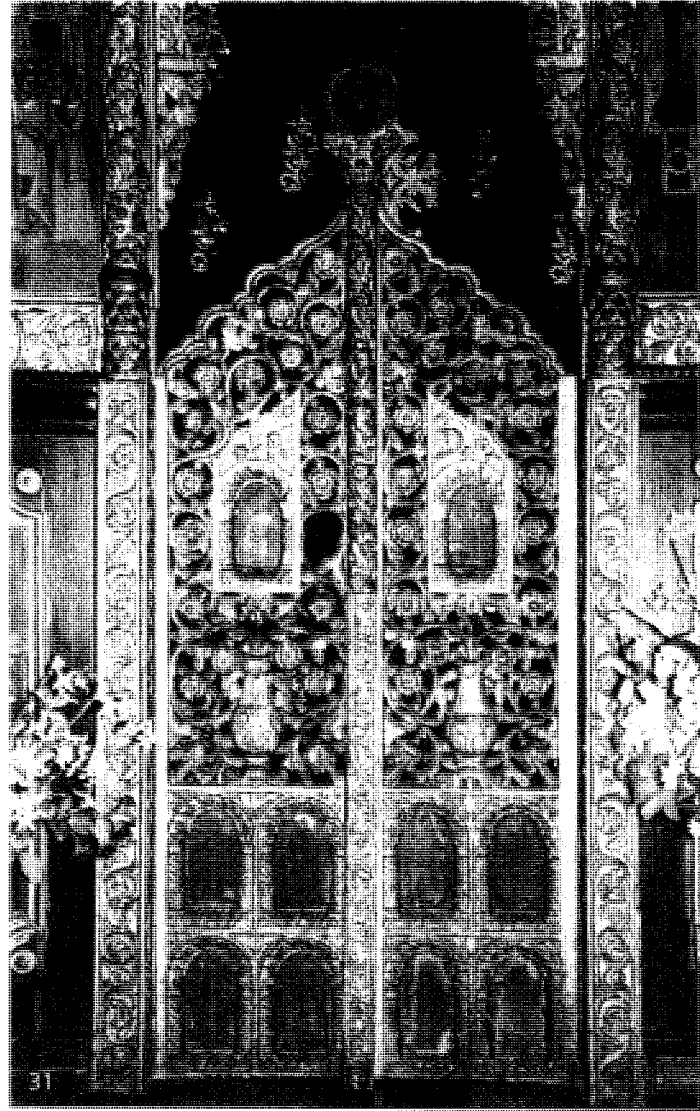
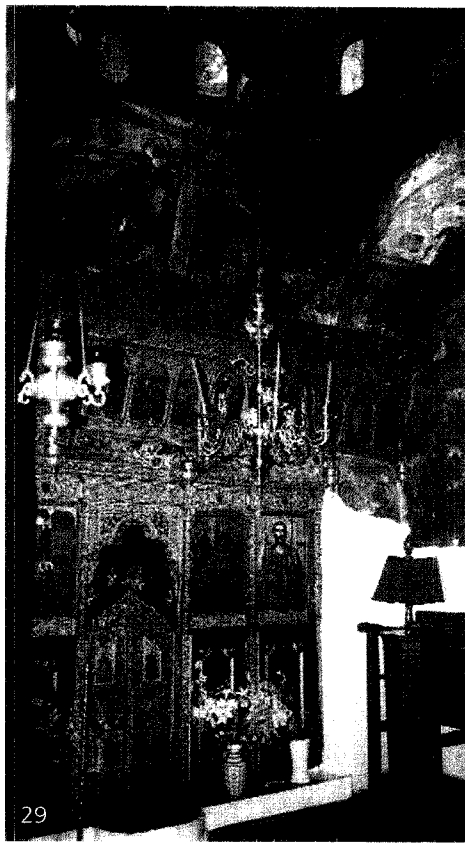
27

ρο των οποίων και πιθανότατα σύγχρονο του ναού θεωρείται το κατώτερο τμήμα μέχρι και τη σειρά των δεσποτικών εικόνων. Φέρει έντονο ανάγλυφο με φυτικά και ζωικά θέματα. Κυριαρχεί το ύφος της λαϊκής ξυλόγλυπτικής, ενώ παράλληλα διαφαίνονται στοιχεία μπαρόκ (εικ. 26,27,28,29). Από τις εικόνες σημειώνουμε αυτή του Παντοκράτορος με χρονολογία 1732. Στο 18ο αι. μπορούν επίσης να χρονολογηθούν οι περισσότερες εικόνες του Δωδεκαόρτου στο επιστύλιο του τέμπλου, καθώς και τα καλής τέχνης βημόθυρα με την αξιόλογη διάτρητη ξυλόγλυπτη τεχνική (εικ. 30,31).

Το δάπεδο καλύπτεται με τετράγωνα τσιμεντένια πλακάκια σε δύο χρώματα, άσπρο και μαύρο, ενώ στο κέντρο και περιμετρικά φέρουν ενδιαφέρουσες συνθέσεις σε σχέδια του 1930-50. Η υπερμεγέθους αναγραφή του ονόματος του δωρητή κυριαρχεί στο δυτικό τμήμα του δαπέδου (εικ. 32).

Το 1976 η 7η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων πραγματοποίησε εργασίες συντήρησης στο καθολικό. Κατασκευάστηκε στην ανατολική πλευρά αποστραγγιστική τάφρος και επισκευάστηκε η στέγη.

- Εικ.26. Ι.Μ. Γαλονίας Εικονίστριας. Καθολικό. Τέμπλο. 2004.
- Εικ.27. Ι.Μ. Γαλονίας Εικονίστριας. Καθολικό. Τέμπλο. 2004.
- Εικ.28. Ι.Μ. Γαλονίας Εικονίστριας. Καθολικό. Τέμπλο. 2004.
- Εικ.29. Ι.Μ. Γαλονίας Εικονίστριας. Καθολικό. Τέμπλο. 2004.
- Εικ.30. Ι.Μ. Γαλονίας Εικονίστριας. Καθολικό. Εικόνες τέμπλου. 2004.
- Εικ.31. Ι.Μ. Γαλονίας Εικονίστριας. Καθολικό. Βημόθυρα τέμπλου. 2004.
- Εικ.32. Ι.Μ. Γαλονίας Εικονίστριας. Καθολικό. Εσωτερικό δάπεδο ναού. 2004.

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Άνετος χώρος, με καταπληκτική φύση γύρω, προσπαθεί να συνδυάσει το σήμερα με το χθες. Τα παλαιά κτίσματα επισκευάζονται χωρίς ιδιαίτερους προβληματισμούς για την αισθητική τους και νέα κτίσματα προστίθενται, κάποια δυσανάλογα μεγάλα σε σχέση με την λειτουργία και τη χρησιμότητά τους, για την κάλυψη των σύγχρονων αναγκών.

Τα υλικά στις όψεις, ακόμη και του καθολικού, ανάμικτα σε αμφιβόλου αποπελάσματος συνθέσεις, μεταβάλλουν ραγδαία το ύφος και την αρμονία του χώρου. Τυχαίες επιλογές και στρεφούν την ατμόσφαιρα και προκαλούν την κακή διάθεση του επισκέπτη. Τί σχέση υπάρχει μεταξύ της νότιας και της βόρειας όψης, στην παλαιότερη νότια πτέρυγα των κελιών; Οι εικόνες δεν πείθουν ότι ανήκουν στο ίδιο κτίσμα!

Διαπιστώσαμε ότι παραβλέπεται παντελώς η άποψη της επισκευής των λιθοδομών και επιλέγεται η εύκολη λύση της επικάλυψης με επίχρισμα, σήμερα, που σε όλη σχεδόν το μοναστήρι αναδεικνύεται η πέτρα!

Κατά την αντικατάσταση της στέγης του καθολικού θα επηρεάσει να επιλεγούν σχιστόπλακες, όπως στον τρούλο και όχι βυζαντινά κεραμίδια.

Το νεότερο παρεκκλήσι πρέπει να μετακινηθεί καθώς ενοχλεί, ως σταύρος με την ορθοτική και τον όγκο του, τόσο κοντά στο παλαιό καθολικό (εικ.9).

Γενικά προτείνουμε οι σύγχρονες εργασίες να γίνονται με τον πλέον άριστο επιστημονικό και τεχνικό τρόπο. Το μνημείο είναι διατηρητέο, διάθεση για φροντίδα υπάρχει, δαπάνες γίνονται και είναι το αποτέλεσμα αντάξιο των προσπαθειών.

Πιστεύουμε ότι η αναβίωσή του ως μοναστήρι, εφόσον χώροι υπάρχουν, θα μπορούσε να αποτελέσει ρεαλιστική επιλογή για την περαιτέρω βιωσιμότητά του, διατηρώντας ταυτόχρονα και την κοινωνικότητα, παραμένοντας ανοιχτό και φιλόξενο στους προσκυνητές.

Αποτελεί ιδιαίτερα δημοφιλή προορισμό, ως εύκολα προσβάσιμο, κυρίως το καλοκαίρι, γι' αυτό επιβάλλεται να εξαντληθούν όλες οι προσπάθειες ώστε να αποκτήσει αισθητική υπέρβαση, αναδεικνύοντας στοιχεία της εκκλησιαστικής τέχνης των μεταβυζαντινών χρόνων του νησιού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αρχείο της Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, Καταγραφές 1992 (Αναφορές των αρχαιολόγων Ελ. Τσιμπίδα και Αρ. Πανωζόκου, αδημοσίευτες)
- Αβελόου Α. Δ., "Εκκλησίες και μοναστήρια", εφημ. *Η Καθημερινή*, ένθετο *Επτά Ημέρες, Πάσχα στη Σκιάθο*, 23-4-1995, σελ.13-17.
- Του ίδιου, *Σκιάθος. Η αρχιτεκτονική των μεταβυζαντινών μνημείων*, Θεσσαλονίκη 1996, σελ.95-105, εικ.79-96.
- Δεσποπούλης Λ., "Ν. Μογνησίας - Σκιάθος", *Α. Δ.* 31 (1976), Β' Χρονικά, Αθήνα 1984, σελ.187.
- Επιφάνιος Δημητριάδης, *Παναγία η Κουνίστρα, ήτοι Ιστορία της Ιεράς και σεβασμίας Μονής της Υπεραγίας Θεοτόκου της Εικονίστριας της εν νήσω Σκιάθω και της θαυμαστής Ευρέσεως της αγίας αυτής εικόνας. Ο προς αυτήν Παρακλητικός Κανών και η Ακολουθία της Ευρέσεως αυτής*, επιμ. Πρωτοπρεσβυτέρου Γ. Α. Σταματά, Αρχιερατικού Επιτρόπου Σκιάθου, εν Αθήναις 1993°.
- Λυσιγερίδης Γρ., *Η νήσος Σκιάθος και αι περί αυτήν νησίδες*, εν Αθήναις 1913, σελ.75-76,139.
- π. Κωνσταντίνος Κων., "Η κατάσταση των Μονών και των εκκλησιών της Σκιάθου το 1833", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 40, Λάρισα 2001, σελ.249-251.
- Κοντογιαννοπούλου Μ., "Εξι έγγραφα του κτηματολογίου της Μονής του Ευαγγελισμού της Σκιάθου, 1747-1819", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 29, Λάρισα 1996, σελ.194-195,199,201.
- Λαζαρίδης Π., "Βόρ. Σποράδες", *Α. Δ.* 20 (1965), Β2 Χρονικά, Αθήνα 1967, σελ. 341, πιν.404α.
- Μωραϊτίδης Α., *Με του Βορρά τα κύματα*, εκδ. Ιω. Σιδέρη, εν Αθήναις 1925, σελ.103-109,133-138.
- Παπαγιάννης Τ. Δ., "Αγιογραφικός διάκοσμος", εφημ. *Η Καθημερινή*, ένθετο *Επτά Ημέρες, Πάσχα στη Σκιάθο*, 23-4-1995, σελ.10-12.
- Του ίδιου, "Τοιχογραφίες - εικόνες - έμπηλα και επιγραφές στη Σκιάθο", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 40, Λάρισα 2001, σελ.221-223.
- Του ίδιου, "Τοιχογραφίες - εικόνες - έμπηλα και επιγραφές στη Σκιάθο", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 41, Λάρισα 2002, σελ.226-227,233, εικ.7, 11.
- π. Ρηγας Γ. Α., "Σκιάθου ήθαικός πολιτισμός", *Ελληνικά*, τεύχος Δ', Θεσσαλονίκη 1970, σελ.400-402.
- Σκορβάρδος Β.-Μαρκός Κ., *Αρχαιολογικός και Τουριστικός Οδηγός Θεσσαλίας*, Βόλος 1958, σελ.398.
- π. Σταματάς Γ. Α., *Παναγία η Εικονίστρια, η πολιούχος της Σκιάθου*, Σκιάθος 2003.
- Φραγκούλης Ιω., "Η επισκοπή Σκιάθου δια μέσου των αιώνων", *Ε.Ε.Β.Σ.*, τόμος ΙΑ' (1935), σελ.105-119.
- Του ίδιου, "Επιφάνιος Δημητριάδης ο Σκιάθιος", *Ε.Ε.Β.Σ.*, τόμος ΚΓ'(1953), σελ.639-640.
- Του ίδιου, *Τα χριστιανικά μνημεία της Σκιάθου*, Θεσσαλονίκη 1955, σελ.38-43, εικ.15-17.
- Του ίδιου, *Σκιαθίτικα. Α', Ιστορία της Σκιάθου*, Αθήνα 1978, σελ.192-198, εικ.34- 36.
- Του ίδιου, "Η Ιερή Εικόνα της Παναγίας της Κουνίστρας Σκιάθου και σχετικά ανέκδοτα έγγραφα", *Σκιαθίτικα, Β', Σύμμεικτα Σκιάθου*, Αθήνα 1979, σελ.75-97,195-196.
- Του ίδιου, "Η εικόνα της Παναγίας της Κουνίστρας της Σκιάθου και ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης", *Σκιαθίτικα, Δ', Μνήμες Σκιάθου*, Αθήνα 1986, σελ.50-65.
- Του ίδιου, *Το Μοναστήρι της Παναγίας της Κουνίστρας της Σκιάθου*, Βόλος 1995.
- Χειμάνης Χ. Β., *Παναγία Κουνίστρα. Η Παναγία της Σκιάθου*, Σκιάθος 1975.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

- Α. Δ.: Αρχαιολογικό Δελτίο.
 Ε.Ε. Β.Σ.: Επιτηρής Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών.

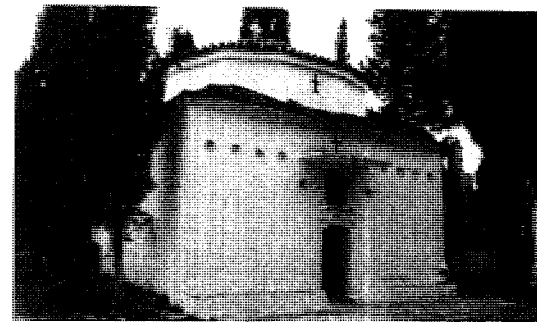

Εικ. 1η Μ. Α.

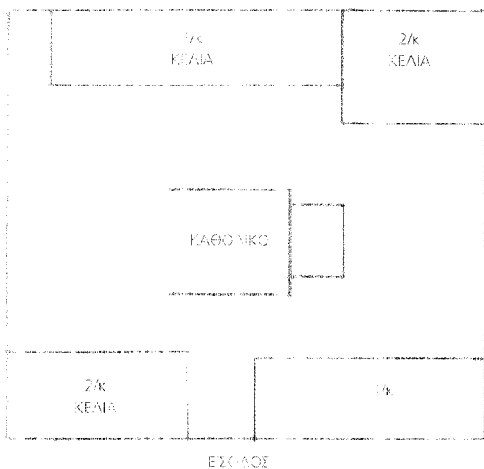
3. ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

Χρονος ίδρυσης: 17 μισό 13ου αι.
 Δεξίθυσση: Σκιάθος, Β τμήμα
 Ιδιοκτησιακός: Μητρόπολη Χαλκίδας,
 Γαλαίας και Β. Σποράδων
 Μετόχι της Ι.Μ. Ευαγγελιστρίας Σκιάθου
 Εορτάζει - πανηγυρίζει: 10 Φεβρουαρίου (Αγίου Χαραλή μπου)

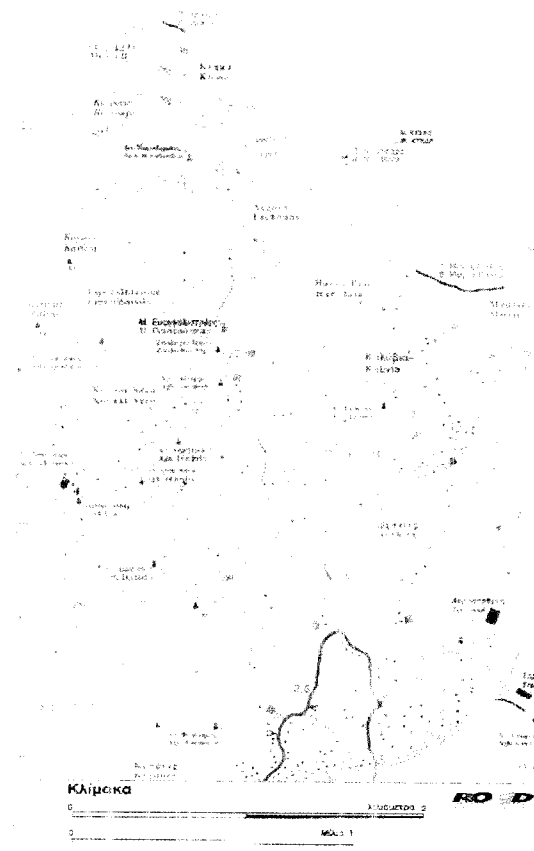

Κείμενο κήρυξης

"Κηρύσσουεν ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο Σκιάθου
 ... την εις θέσιν Κακορέας εγκατελειμμένην μονήν του Αγίου
 Χαράλαμους μετά του θεοσκεπούς καθολικού αυτής".
 ΦΕΚ 644/2-10-1965/Β"

Τοπογραφικό σχέδιο

πό την πόλη της Σκιάθου κατευθυνόμενα βόρεια και στη συνέχεια δυτικά, προς την Ι.Μ. Ευαγγελιστρίας. Περίπου 500μ. πριν τη μονή, στο χωματόδρομο στρίβουμε αριστερά, νοτιοδυτικά, προς τη θέση Σταυρός. Προχωρούμε 2.4χλμ. και στη διασταύρωση κατευθυνόμενα πάλι βόρεια και στη συνέχεια ανατολικά, όπου μετά από 3.5χλμ. συναντούμε την Ι.Μ. Αγ. Χαράλαμπου.

Βρίσκεται στη θέση Κακόρεμα, σε υψόμετρο 260μ. σε συνολική απόσταση 10χλμ. από την πόλη της Σκιάθου, μέσα σε περιτοιχισμένο χώρο 800τ.μ. Την πλούσια βλάστηση της γύρω περιοχής συμπληρώνουν επιβλητικά αιωνόβια κυπαρίσσια που υψώνονται μέσα και έξω από τη μονή.

Η **ίδρυση** της μονής ανάγεται πιθανότατα στο α΄ μισό του 18ου αι., σύμφωνα με πωλητήριο έγγραφο του 1747, που φυλάσσεται σε αρχείο της μονής της Ευαγγελιστρίας. Αυτό επιβεβαιώνει και έγγραφο του 1809, όπου αναφέρεται ότι η μονή υπήρχε "*ήδη πεπαλαιωμένη*". Το ίδιο έτος ανακαινίσθηκε από το σκιαθίτη μοναχό Ματθαίο, ο οποίος ανέλαβε την ηγεμονία του μοναδρίου. Συγκέντρωσε μοναχούς, έχτισε το παρεκκλήσι του Αγ. Αθανασίου του Αθωνίτη και στα χρόνια που ακολούθησαν αύξησε την περιουσία της μονής. Σύμφωνα με πωλητήριο έγγραφο του 1820, η μονή του Αγ. Χαράλαμπος αγόρασε από τη μονή Διονυσίου του Αγ. Όρους το μετόχι του Αγ. Ιωάννη του Προδρόμου στο Κάστρο, με όλη την κινητή και ακίνητη περιουσία του. Επί Ανταρσιακής, το 1834 το μοναστήρι διαλύεται αλλιά με Βασιλικό Διάταγμα του 1837 αναγνωρίζεται ως ιδιοκτησία

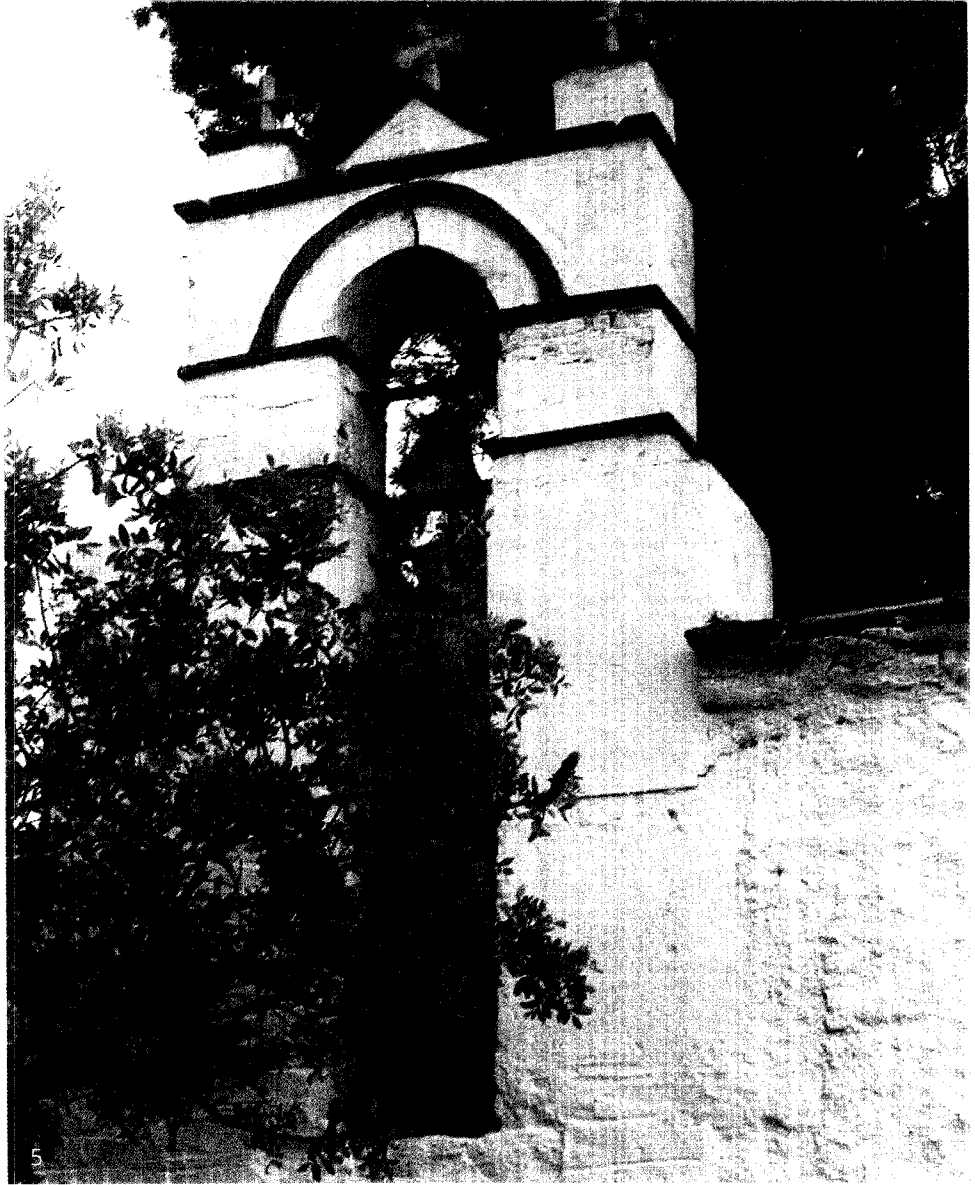
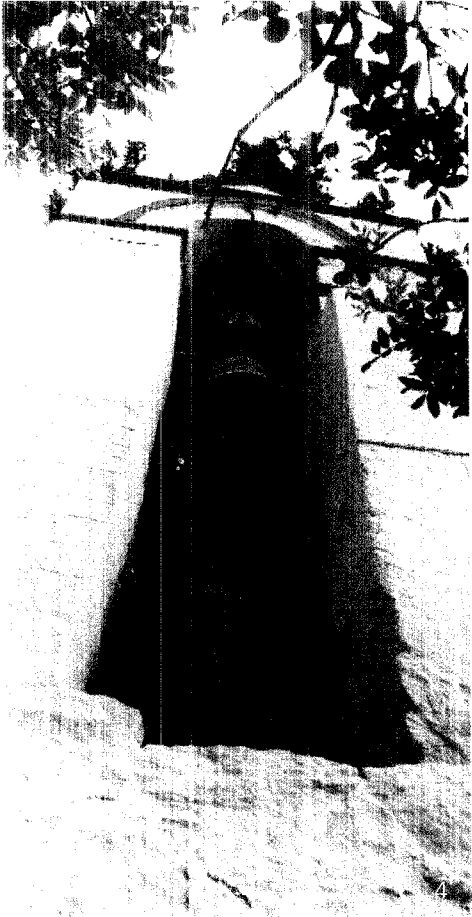
του ηγουμένου Ματθαίου και του υποτακτικού του, Ανθίμου. Μετά το θάνατο του Ανθίμου το 1855, η μονή περιέρχεται στο Δήμο Σκιάθου και τα μοναστηριακά κτήματα πωλούνται. Από το 1855 έως το 1929, παρεχωρήθη κατά περιόδους σε πνευματικούς πατέρες της περιοχής για να εγκαταβούν. Ανακαίνιση του μοναδρίου μαρτυρείται επί ιερομόναχου Ιωσήφ Καραμουσαλή, μεταξύ των ετών 1883 και 1894. Ο Α. Wace που επισκέφτηκε τη μονή το 1905 βρήκε έναν μοναχό, τον ιερομόναχο Δ. Παρίση. Εδώ επρόκειτο να μονάσει ο κατά κόσμον λογοτέχνης ακαδημαϊκός Αλέξανδρος Μωραϊτίδης, που το Σεπτέμβριο του 1929 έγινε μοναχός με το όνομα Ανδρόνικος, αλλιά τον πρόφθασε ο θάνατος (Οκτώβριος 1929).

Πρόκειται για μικρό μοναστήρι που φιλοξενούσε περιορισμένο αριθμό μοναχών. Από τα αρχικά κτίσματα σώζονται

σήμερα η πύλη, σχεδόν όλο το περιτείχισμα, ερείπια των κελιών, δωρεοανατολικά και το καθολικό (εικ. 1,2,3).

Η πύλη στο μέσον της νότιας πτέρυγας, διαμορφώνεται απλή με οριζόντιο υπέρθυρο και ανακουφιστικό τόξο (εικ. 2). Δεξιότερα επάνω στο περιτείχισμα είναι κτισμένο ενδιαφέρον κωδωνοστάσιο με τοξωτό άνοιγμα και μικρό αέτωμα (εικ. 3,4,5).

Τα διάφορα λιθόκτιστα κτίσματα της νότιας πτέρυγας, προσκολλημένα στον περιβόλο, χρησιμοποιούνταν το μεν στα δεξιά της εισόδου της μονής, πιθανόν ως τράπεζα ο μεγάλος χώρος και ως κοιτώνες ο μικρότερος, με το στάβλο από κάτω. Στο αντίστοιχο στα αριστερά της περιελάμβανε δύο κελιά στον όροφο και αιθρηκευτικούς χώρους στο ισόγειο. Σημαντικές ρομπές παρατηρούνται σε όλη τους τοίχους της νότιας πτέρυγας (εικ. 6).

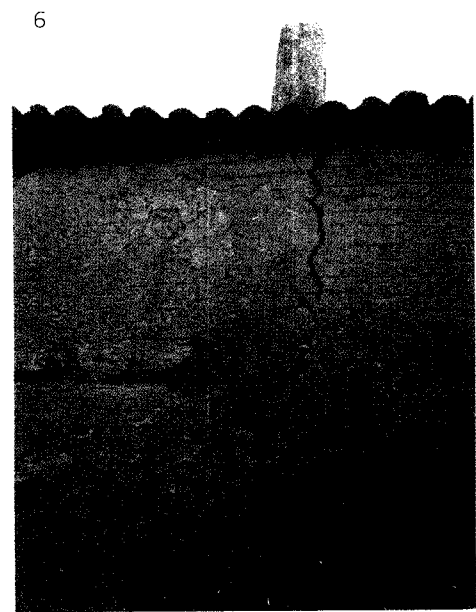
Εικ 2. Ι.Μ. Αγ. Χαραλάμους. Νόψη
Είσοδος. 1996

Εικ 3. Ι.Μ. Αγ. Χαραλάμους. Νόψη.
1996

Εικ 4. Ι.Μ. Αγ. Χαραλάμους. Νόψη.
Κωδωνοστάσιο. 1999

Εικ 5. Ι.Μ. Αγ. Χαραλάμους. Νόψη.
Κωδωνοστάσιο. 1999

Εικ 6. Ι.Μ. Αγ. Χαραλάμους. Νότια πτέρυγα
κελιών. Ροζιές. 1999

Τη βόρεια πτέρυγα αποτελούν τρία κελιά υπερυψωμένα από το έδαφος με ανεξάρτητη κλίμακα και είσοδο το καθένα, καθώς και υπόγειο χώροι (εικ. 7,8). Το βορειοανατολικό τμήμα της πτέρυγας ανακαινίστηκε πρόσφατα εκ βάθρων. Καθαιρέθηκε το παλαιό διώροφο κτίσμα και στη θέση του κατασκευάζεται νέο, με υλικά κατασκευής σκυρόδεμα και πέτρα. Παρότι η μονή είναι διατηρητέα δεν υπήρξε διάθεση αποκατάστασης. Το νέο κτίριο διαφοροποιημένο μορφολογικά, κυρίως στο ισόγειο, δεν εναρμονίζεται με τα υπόλοιπα λιτά κτίσματα και προκαλεί αισθητικά, καθώς στην επένδυση της νότιας όψης χρησιμοποιεί την πέτρα κατά εντελώς ανορθόδοξο τεχνικό τρόπο (εικ. 8,9).

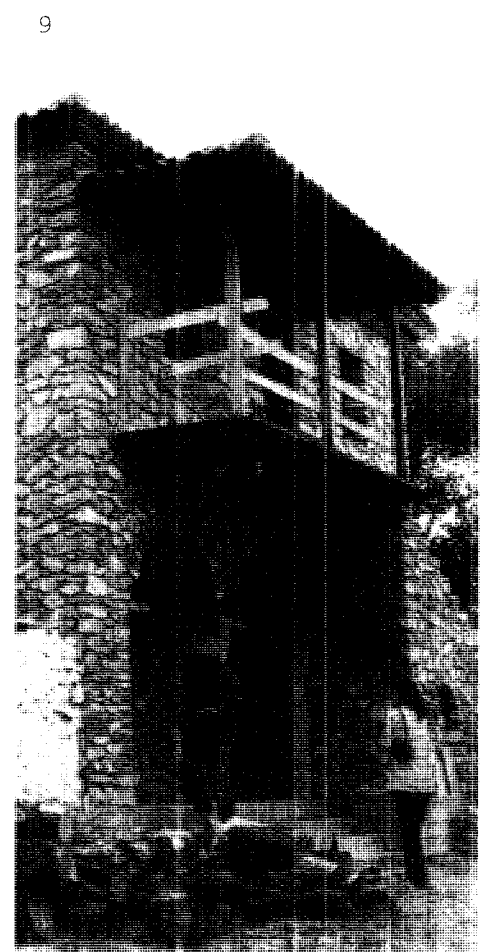
Στην ανατολική και δυτική πλευρά ο χώρος οριοθετείται από τον τοίχο του περιβόλου.

Το **καθολικό** βρίσκεται περίπου στο κέντρο της αυλής (εικ. 1). Η ανακαινισή του, βάσει των πηγών, τοποθετείται στις αρχές του 19ου αι. Πρόκειται για μονοκλιτο ναό, με τυφλό τρούηλο, το χαμηλό δωδεκάπλευρο τύμπανο του οποίου,

βαίνει σε τετραγωνική βάση (εικ. 10,11,12). Στην ανατολική πλευρά του προεξέχει εντυπωσιακά, ο μεγάλος ορθογώνιος χώρος του Ιερού, οι τρεις κόγχες του οποίου ανοίγονται εσωτερικά στο πάχος του ανατολικού τοίχου.

Η λιθοδομή του ναού εξωτερικά κατά το μεγαλύτερο τμήμα έχει επιχρισθεί, ενώ οι υπόλοιπες επιφάνειες είναι απλά ασβεστωμένες. Η στέγη είναι καλυμμένη με σχιστόπλακες. Κατά την τελευταία όμως επισκευή της στέγης του τρούηλου, αυτές αντικαταστάθηκαν με κεραμίδια βυζαντινού τύπου. Ο εξωτερικός δυτικός τοίχος φέρει σειρά με εφυσήλωμένα πιάτα (εικ. 1,10,12).

Σύμφωνα με το Φραγκούλις, ο ναός επιχρίστηκε εσωτερικά το 1836, ενώ στον τρούηλο διατηρείται σε μουςαμά η παράσταση του Παντοκράτορα. Το ξύλινο **τέμπλο**, που χρονολογείται το 1903, φέρει αξιόλογες εικόνες το 1823. Κατά την επίσκεψή μας δυστυχώς δεν κατέστη δυνατή η είσοδος στο εσωτερικό του καθολικού.

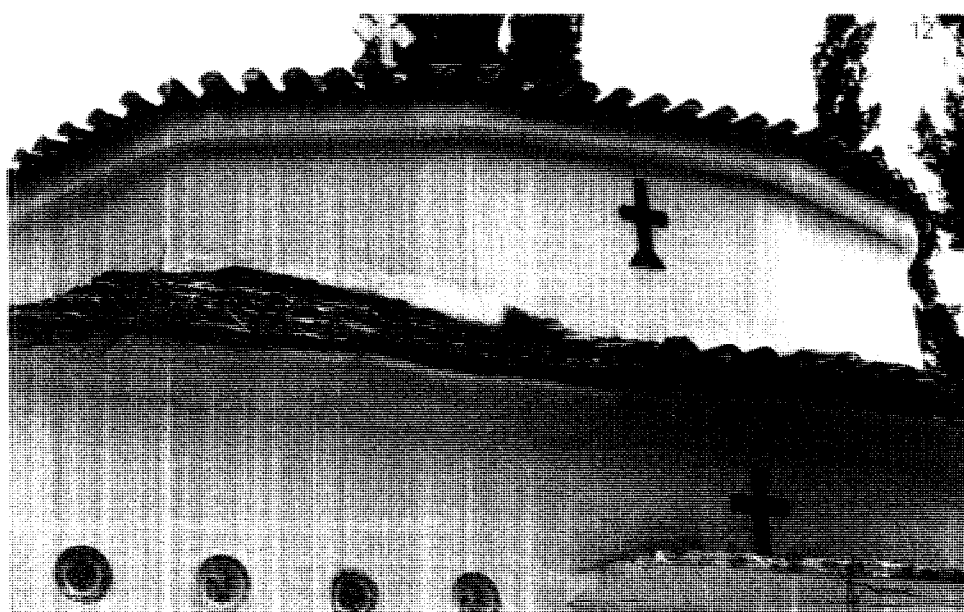
Εικ 7. I.M. Αγ. Καραγάμπος. Β πτέρυγα
κελιών. 1986

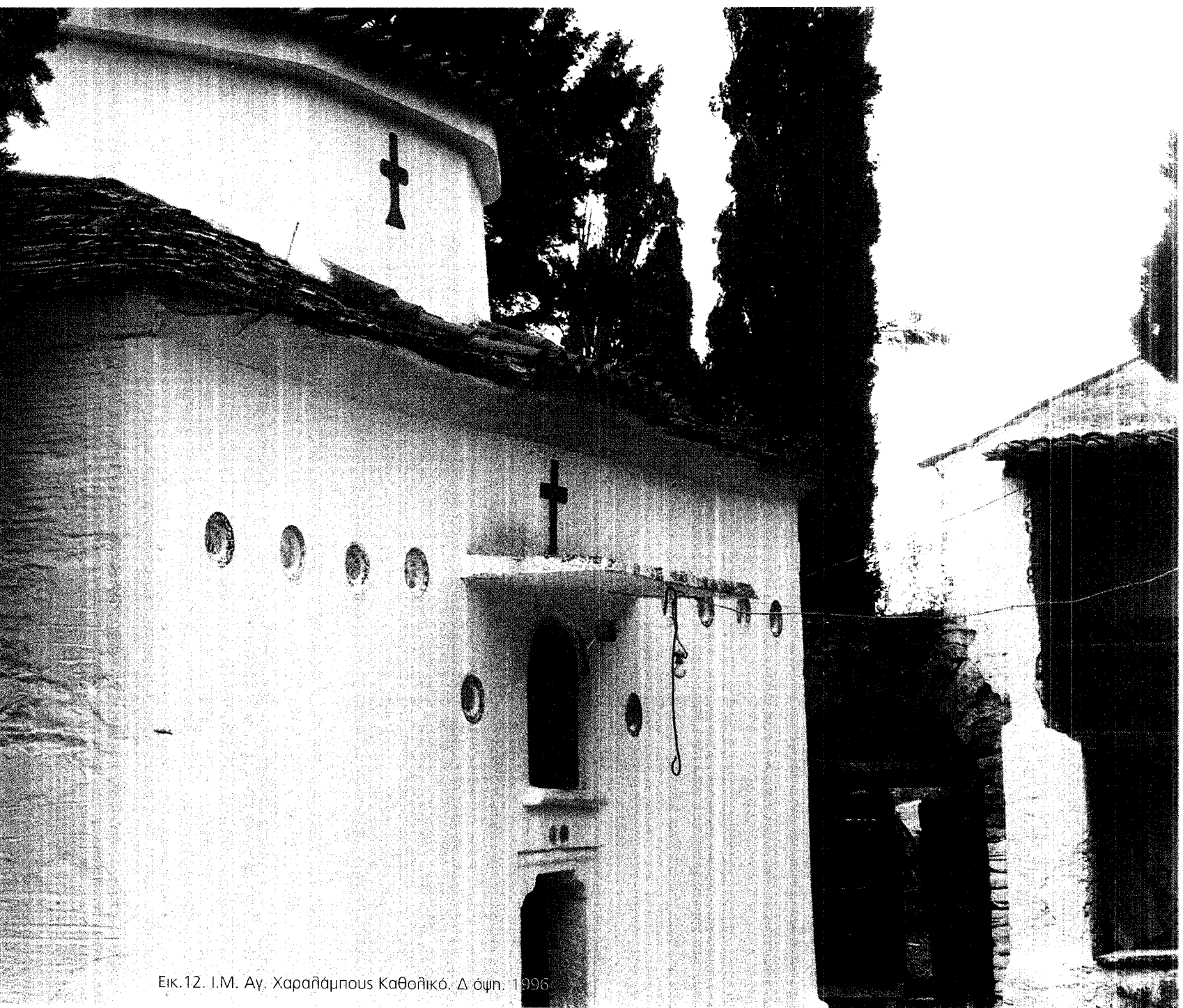
Εικ 8. I.M. Αγ. Καραγάμπος. Β πτέρυγα
κελιών. 1986

Εικ 9. I.M. Αγ. Καραγάμπος. ΒΑ τμήμα
πτέρυγας κελιών. 1986

Εικ 10. I.M. Αγ. Καραγάμπος. Καθολικό.
Β και Δ όψη. Είσοδος. 1986

Εικ 11. I.M. Αγ. Καραγάμπος. Καθολικό.
Δ. όψη. Το βάθος. 1986

Εικ.12. Ι.Μ. Αγ. Χαραλάμπους Καθολικό. Δ όψη. 1996

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Πρόκειται για ένα μικρό και σεμνο μοναστήρι, απομονωμένο ψυχαστήριο πνευματικών πατέρων άλλων εποχών. Διατηρεί μέχρι σήμερα όλα τα στοιχεία της απλής μοναστηριακής τυπικής δομής και διάταξης των κτισμάτων του, με μόνη εξαίρεση την ανεπιτυχή μη αναστρέψιμη επέμβαση στο κτίσμα της βορειοανατολικής γωνίας.

Οι πτέρυγες των κελιών απαιτούν εργασίες στερέωσης και αποκατάστασης διότι κινδυνεύουν να καταρρεύσουν από τις έντονες ρηγματώσεις, τραυματισμένες από το χρόνο και την εγκατάλειψη. Στο βορειοανατολικό κτίσμα η επένδυση πέτρας, καθώς και όλα τα ετερόκλητα δομικά και κακόγουστα αισθητικά στοιχεία θα πρέπει να καθαιρεθούν και στη συνέχεια να αποκατασταθούν οι όψεις του, σύμφωνα με παλαιότερες φωτογραφίες, εναρμονισμένες μορφολογικά με τα γειτονικά κτίσματα και το ευρύτερο περιβάλλον.

Το καθολικό παραμένει κολλοδιατηρημένο, αρκετά φροντισμένο από τους πιστούς της περιοχής που συχνά επισκέπτονται τη μονή.

Η γενική συντηρηση των κτισμάτων και κάποιος εκσυγχρονισμός των εγκαταστάσεων του μοναστηριού θα ολοκληώσει στην αναβίωση του χώρου, φιλοξενώντας σήμερα προσκυνητές αλλιά και εκδηλώσεις εναρμονισμένες με το ύφος και την ηρότητα του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αθελίου Α. Δ., *Σκιάθος. Η αρχιτεκτονική των μεταβυζαντινών μνημείων*, Θεσσαλονίκη 1996, σελ.181-187, εικ.184-191.
- Αρχείο της 7ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων*, Καταγραφές 1992 (Αναφορές των αρχαιολόγων Ελ. Τσιμπίδα, και Αρ. Γιαννούκου).
- π. Καλλιανός Κων., "Η κατάσταση των μονών και των εκκλησιών της Σκιάθου το 1833", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 40, Λάρισα 2001, σελ.251,255.
- Λαζαρίδης Π., "Βόρ. Σποράδες", *Α. Δ.* 20 (1965): Β2 Χρονικά, Αθήναι 1967, σελ.337, σχ.4, πιν.400β.
- Σάμικον Δ., *Σκιάθος*, Αθήναι, 1972, σελ.46.
- Φραγκούλης Ι., *Τα Χριστιανικά Μνημεία της νήσου Σκιάθου*, Θεσσαλονίκη 1955, σελ.43-45.
- Του ξίου, *Σκιαθίτικα Α', Ιστορία της Σκιάθου*, Αθήνα 1978, σελ.205-208,223-225,228-230.
- Του ξίου, *Σκιαθίτικα Β', Σύμμεικτα Σκιάθου* Αθήναι 1979, σελ.200,208,220.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΕΣ

Α.Δ. Αρχαιολογικό Δελτίο

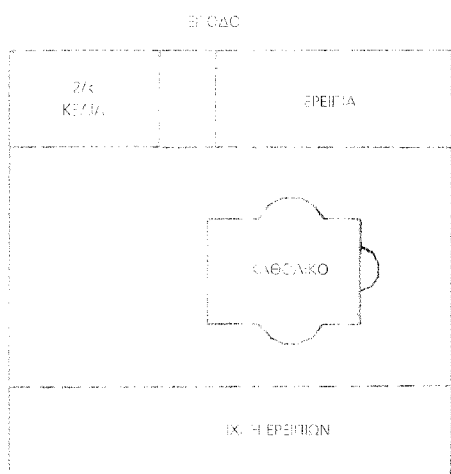
4. ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΚΕΧΡΙΑΣ (ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΚΕΧΡΙΑΣ)

Χρόνος ίδρυσης: 16ος αι. - 17ος αι.
 Διεύθυνση: Κεχριά Σκιάθου, ΒΔ τμήμα
 Ιδιοκτησία από: Ι. Μητρόπολη Χαλκίδας,
 Ηπείρας και Β. Σποράδων
 Η ιστορία της Ι.Μ. Ευαγγελιστρίας Σκιάθου
 Εορτάζει - πανηγυρίζει: 23 Αυγούστου
 (απόδοση της Κοιμήσεως της Θεοτόκου
 - Εν όμαρ της Παναγίας)

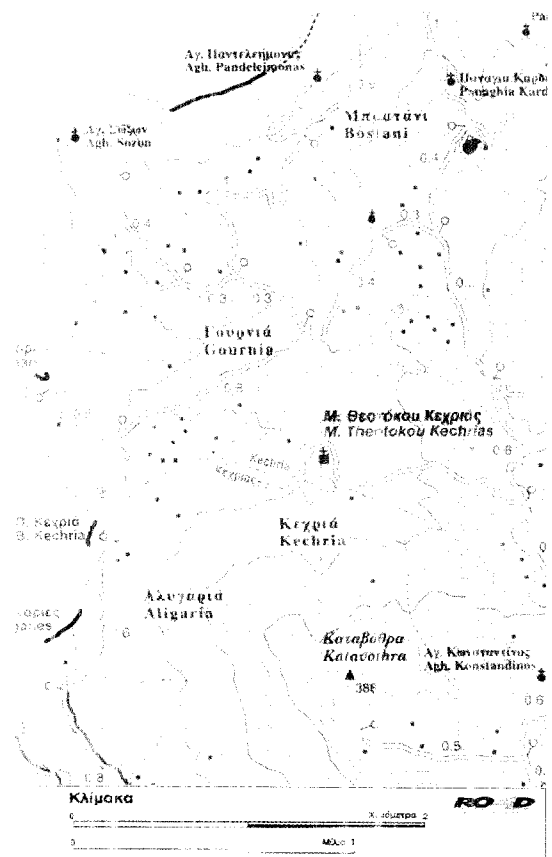

Κείμενο κήρυξης

Κηρύσσεται ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο Σκιάθου:
 ... 8) Την μονή της Κοιμήσεως της Θεοτόκου την επιλεγόμενν
 της Κεχρέας, κτίσμα του 16ου αιώνας, μετά του τοιχογραφημένου
 καθολικού του 18ου αιώνα".
 ΦΕΚ 644/2-10-1965/Β'

Τοπογραφικό σχέδιο

πό την πόλη της Σκιάθου κατευθυνόμενα βόρεια και στη συνέχεια δυτικά, προς την Ι.Μ. Ευαγγελιστρίας. Περίπου 500μ. πριν τη μονή, στο χωματόδρομο, στρίβουμε αριστερά, νοτιοδυτικά, προς τη θέση Σταυρός. Προχωρούμε 2.3χλμ. και στη διασταύρωση στρίβουμε δεξιά προς Κάστρο, με κατεύθυνση βόρεια. Μετά από 700μ. ακολουθούμε αριστερά χωματόδρομο, προς τα δυτικά και αφού διανύσουμε διαδρομή 1χλμ. περίπου φθάνουμε στο μοναστήρι. Η συνολική διαδρομή των 8χλμ. μας οδηγεί σε τοπίο μαγευτικό και καταπράσινο με πλατάνια, πεύκα και ελιές, στο ρέμα της Κεχριάς, από όπου πήρε την προσωνομία η μονή, σε υψόμετρο 100μ. περίπου, με θέα τη θάλασσα και το Πήλιο (εικ. 1,2).

Καμία από τις επιγραφές που διατηρούσε άλλοτε η μονή δεν σώζεται σήμερα. Την ιστορική της όμως πορεία την παρακολουθούμε μέσα από τα κείμενα των επιγραφών αυτών, έτσι όπως τα διέσωσαν παλαιότεροι ερευνητές. Κατά το Φραγκούλι η ίδρυση της μονής ανάγεται στον 16ο αι. Μαρμάρινη ενεπίγραφη πλάκα, που δεν διασώζεται σήμερα, με τη χρονολογία 1540 είχε εντοπιστεί από τον αρχιμανδριτή Θ. Μπουσιόπουλο στο χώρο πίσω από το Ιερό. Νεότερες παρατηρήσεις του τρόπου κατασκευής και χρήσης των υλικών, τοποθετούν την ανέγερση του σημερινού ναού και των παλαιότερων κτισμάτων του συγκροτήματος στον 16ο - 17ο αι. Κατά τον 18ο αι. ο δραστήριος ηγούμενος Γρηγόριος Άννης, διακεκριμένος πνευματικός της ευρύτερης περιοχής, συντελεί στην ανακαίνιση του καθολικού (1738) και στην ανιστόρησή του (1745). Το γεγονός επι-

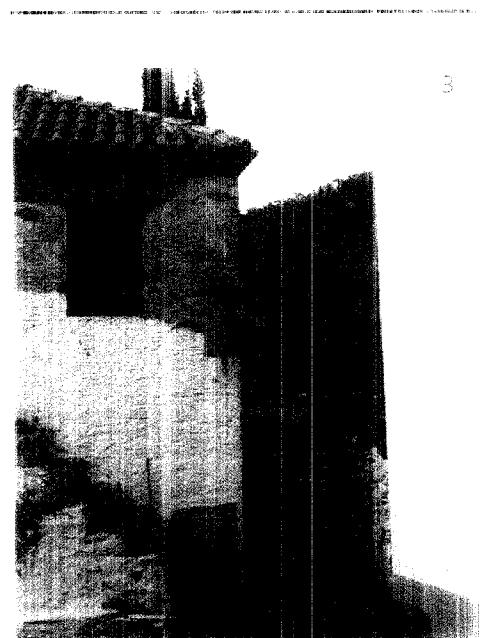
βεβαιώνει σχετική επιγραφή, πάνω από το υπέρθυρο της δυτικής εισόδου στο ναό, καταστρεφμένη σήμερα, την οποία δημοσίευσαν οι Ευαγγελίδης, Φραγκούλης, Αλεξίου και Παπαζήσης, καθώς και παράσταση του ηγούμενου Γρηγορίου στον νοτιοδυτικό πτερό του καθολικού, να κρατά ομοίωμα του ναού (εικ.18). Το 1801, επί ηγουμενίας Καθ'ηλικού, η μονή αποκτά με έγγραφο ομολογία πώλησης, ένα κτήμα δίπλα ακριβώς στα συνόρα της. Στα χρόνια που ακολουθούν το μοναστήρι, για άγνωστους λόγους, παρακμάζει και διαλύεται. Πιθανότατα το γεγονός να οφείλεται στην ατάσθαλη συμπεριφορά του ηγούμενου της Γρηγορίου, η οποία είναι γνωστή από επιστολή του Πατριάρχου Καθ'ηλικού Ε΄ του έτους 1809. Από το κείμενο της επιστολής προκύπτει ότι πριν το 1809 το μονύδριο του Αγίου Ιωάννη του Κρυφού (Γιασχαλαίων) είχε προσαρτηθεί στη μονή Κεχριάς και τη διαχείριση των περιουσιακών του στοιχείων ασκούσε με επιζήμιο τρόπο ο "κακοσικονόμες" ηγούμενος Γρηγόριος. Το 1833, έκθεση του επισκόπου Σκιάθου και Σκοπελίου Ευγενίου προς τον βασιλικό έπαρχο των Βορείων Σποράδων, αναφέρει ότι τη μονή Κεχριάς διαχειρίζεται ιδιώτης, καθώς δεν υπάρχει σ' αυτήν ούτε ηγούμενος, ούτε μοναχοί. Στο ίδιο έγγραφο αναφέρονται και τα περιουσιακά στοιχεία της μονής. Μετά την απελευθέρωση, το έρημο μοναστήρι της Παναγίας Κεχριάς προσαρτάται στην Ι.Μ. Ευαγγελισμού, ύστερα από αίτημα των μοναχών της τελευταίας.

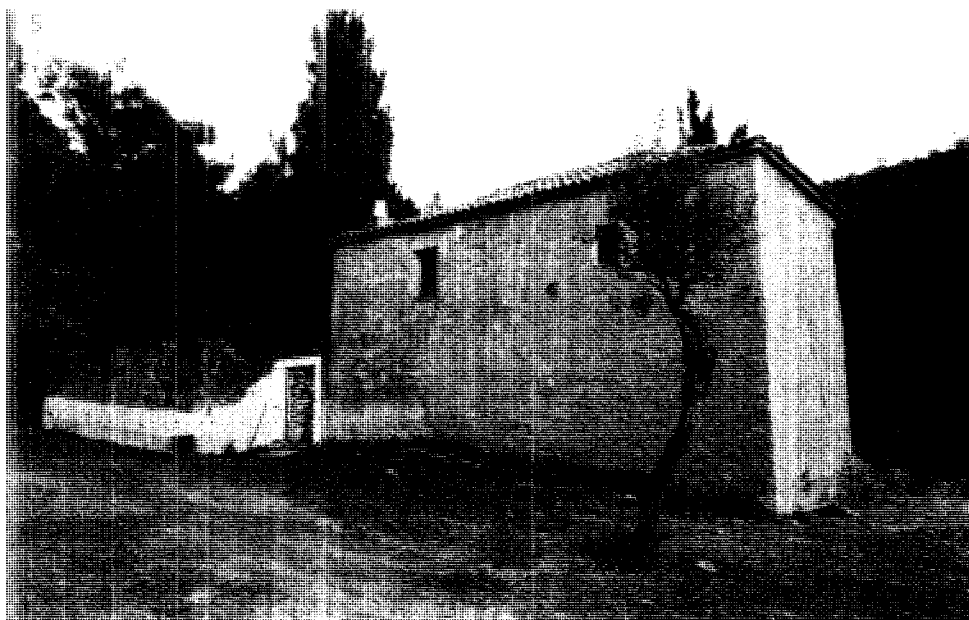
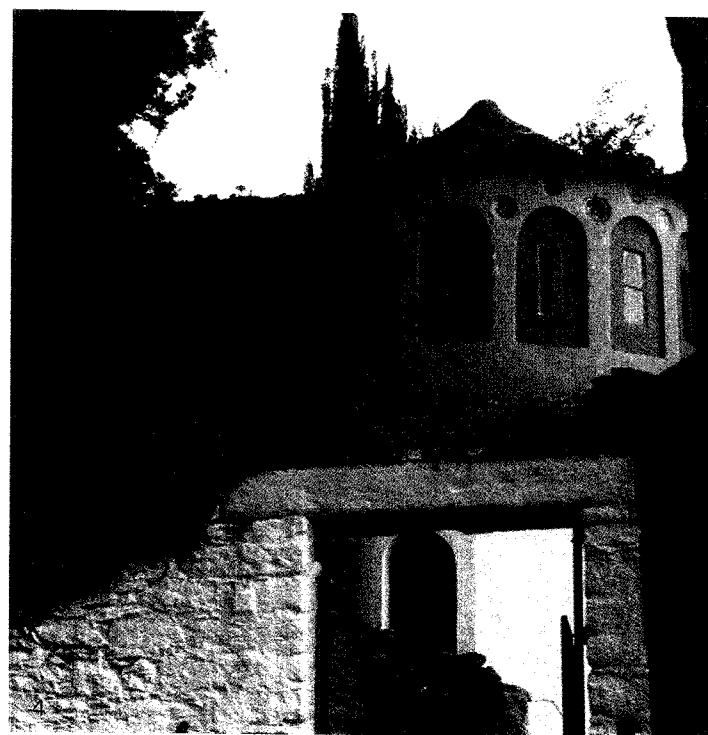
Καταλαμβάνει συνολικά έκταση περίπου 600τ.μ. Η στενότητα του χώρου υποδεικνύει μικρού μεγέθους μοναστήρι με περιορισμένο αριθμό μοναχών. Πρό-

σφατη εμπειροπαιτωμένο μελέτη της αρχιτεκτονική του μνημείου από τον Αλεξίου, συν ελπει να αντιληφθούμε τη δομή του εγκαταλεημένου σήμερα μοναστηριαού συγκροτήματος.

Ο περίβολος σε ερημη τετραπλευρού, με φυσικό όριο βόρικο στα ανατολικό, υψώνεται γύρω από το καθολικό, του κτισμένου στην νοτιοανατολική πλευρά, αφήνει γύρω του περιορισμένο εύλειο χώρο, κυρίως βόρεια και δυτικά. Σήμερα τα ατώτερο τμήματα του περιβόλου στην βορειοανατολική και δυτική πλευρά, έχουν καταρρεύσει καθώς και τα κτίσματα της βορειοανατολικής γωνίας, όπου παραμένουν μόνο ερείπια (εικ. 2,3)

Η πόλη της εισόδου βρίσκεται στο μέσον της βόρειας πλευράς. Είναι ορθογώνια με οριζόντιο μονοκλιτικό υπέρθυρο, ενώ στην αρχική της μορφή έφερε ζευγαριστά (εικ. 3,4,5).

Εικ.2. Ι.Μ. Παναγίας Κεχριάς. Γενική άποψη. Δ όψη. 1996

Εικ.3. Ι.Μ. Παναγίας Κεχριάς. Β πλευρά. Είσοδος. 1996

Εικ.4. Ι.Μ. Παναγίας Κεχριάς. Β όψη. Πύλη. 1996

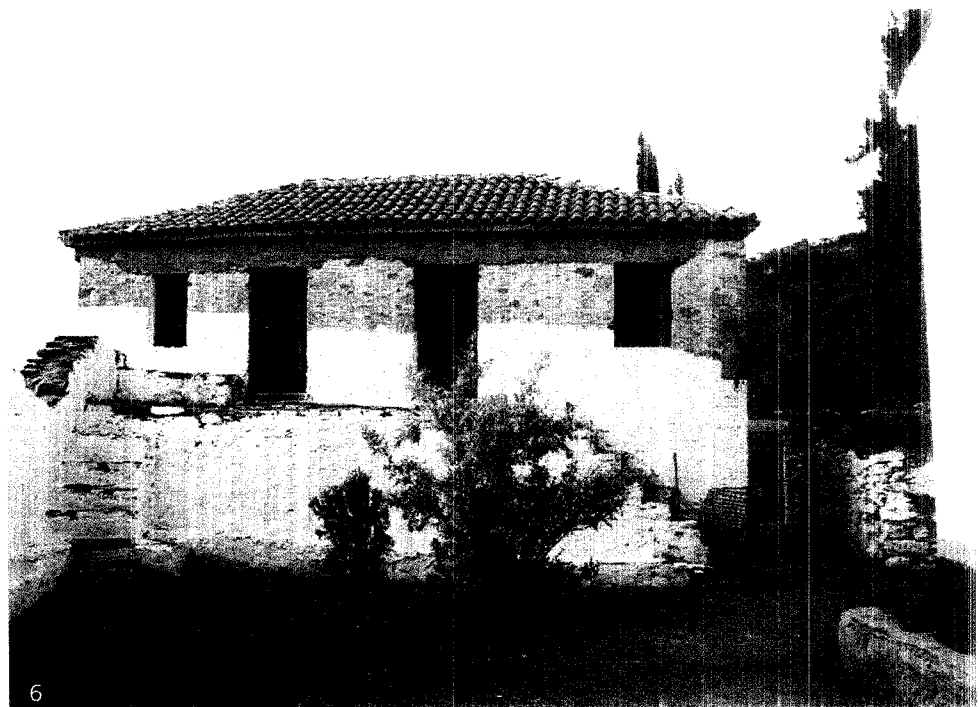
Εικ.5. Ι.Μ. Παναγίας Κεχριάς. Γενική άποψη. Κτίσμα κελιών. Β όψη. 1996

Δεξιά της πύλης υψώνεται νεότερο διώροφο κτίσμα με δύο εξωτερικές σκάλες στις άκρες της νότιας όψης, που περιλαμβάνει δύο **κελιά** στον όροφο και πιθανόν άλλοτε στάβλους και αποθηκευτικούς χώρους στο ισόγειο. Κατά την αντικατάσταση της στέγης του με κεραμίδια ρωμαϊκού τύπου, έγινε προσπάθεια επισκευής των ρωγμών της λιθοδομής καλύπτοντας με τσιμεντοκονία τις δύο όψεις (βόρεια και δυτική) και επιμελημένο αρμολόγημα τις υπόλοιπες (εικ. 5,6). Αντίθετα, η ολίσχερης κατάρρευση της νότιας πτέρυγας (πιθανώς από υποχώρηση του εδάφους), δεν επιτρέπει ακριβή προσδιορισμό της θέσεως του περιβόλλου και των κτισμάτων της.

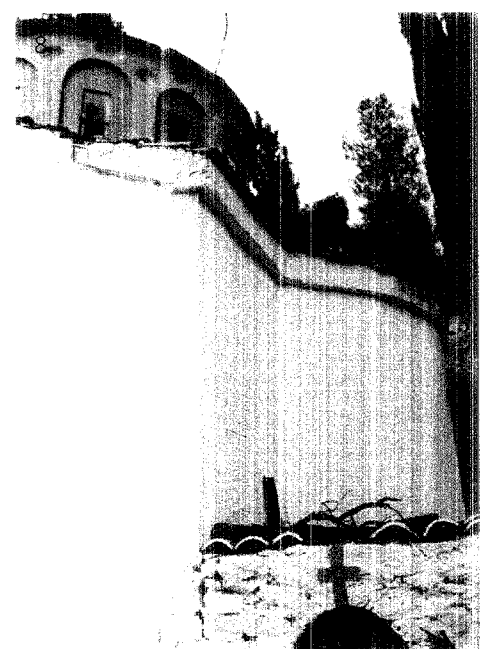
Ως υλικά δόμησης χρησιμοποιήθηκαν ακατέργαστοι και πηλακοειδείς λίθοι της περιοχής και άφθονο κονίαμα.

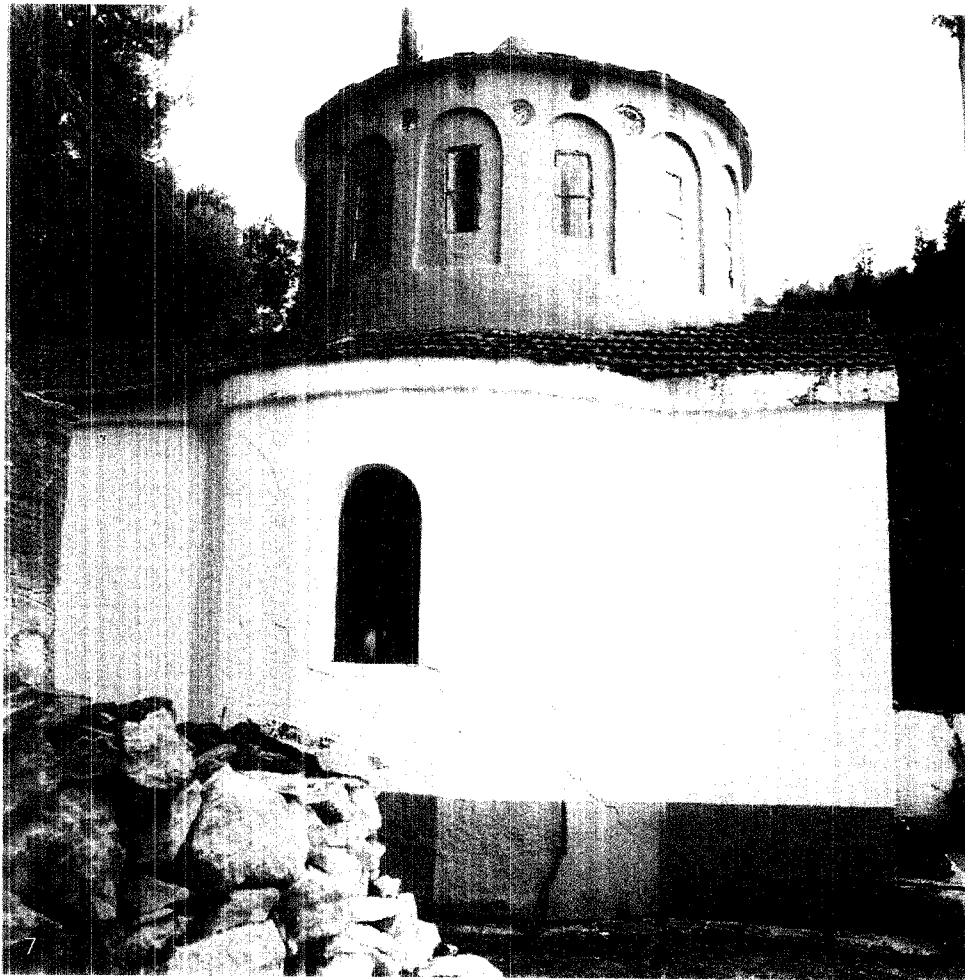
Το μικρό και σεμνό **καθολικό**, χαρακτηριστικό δείγμα της μεταβυζαντινής εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής, δεσπόζει στο χώρο, διατηρώντας την αρχική του μορφή, ανεπαφο μεταγενέστερων επεμβάσεων. Ανήκει στον τύπο των τρίκογχων σταυροειδών τρουλταίων ναών, με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τις περιορισμένες διαστάσεις και την απουσία του νάρθηκα. Εξωτερικά παρουσιάζει εκτεταμένες αποκαλλήσεις του επιχρίσματος καθώς και διαβρωση από την υγρασία και την έλλειψη συντήρησης, κυρίως στο περιμετρικό γείσο της στέγης. Ασβεστωμένο κατά το μεγαλύτερο μέρος, βαμμένο με έντονα χρώματα στην κάτω ζώνη, στην είσοδο και στον τρούλο, κυριαρχεί με την παρουσία του ανάμεσα στα ερείπια (εικ. 7).

Ο **τρούλος** προβάλλει από τη δικλινή στέγη του ναού, με ψηλό κυλινδρι-

κό τύμπανο, που διασκεδάσει δεκατέσσερα ορθογώνια παραθύρα σε αβαθή αψιδώματα. Ορεί σέγη σε σχήμα κώνου, με επικάλυψη από σχιστολιθικές πλάκες. Μεταξύ του γείσου και των αψιδωμάτων των παραθύρων δύο σειρές εντοιχισμένων εφυσήλων πινάκων κοσμούν διακριτικά τον τρούλο. Κατά τον Αλεξίου *"προέρχονται από εργαστήρια της Νίκαιας (ισνί) της Μ. Ασίας και ανήκουν στον 16ο ή 17ο αι. Το θεματολόγιό τους προέρχεται από το ωτικό και ζωικό κόσμο. Έχουν έντονα χρώματα, καλοδομημένα σχέδια και ισορροπημένες συνθέσεις"* (εικ. 7,8,9). Παρόμοιες με του τρούλου σχιστολίθες κάλυπταν προφανώς και τη δίρρικτη στέγη του ναού, αλλά σε μεταγενέστερη επισκευή

Εικ. 5. Ι.Μ. Παναγίας Κεκριά. ΒΔ γωνία
Κτίσμα κεράμων. Νόση. 1976

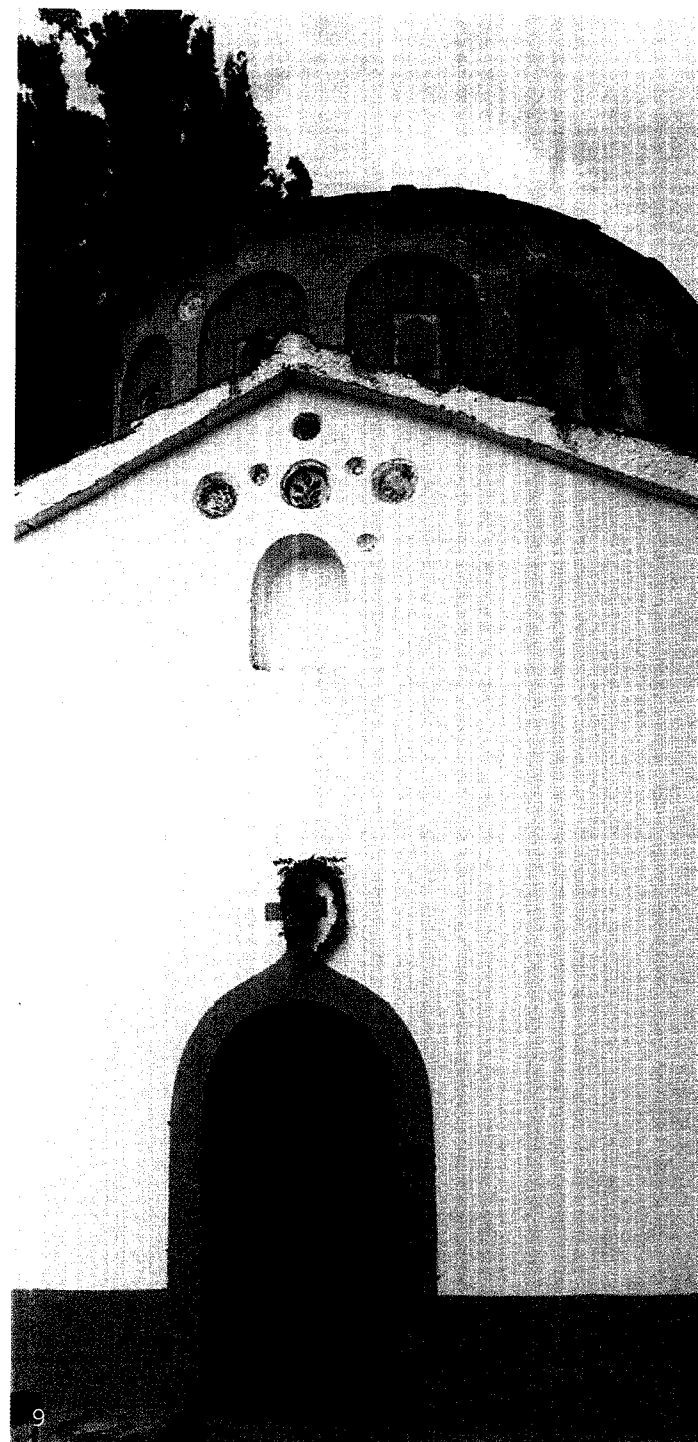
Εικ. 7. Ι.Μ. Παναγίας Κεκριά. Καθολικό.
Βόση. 1976

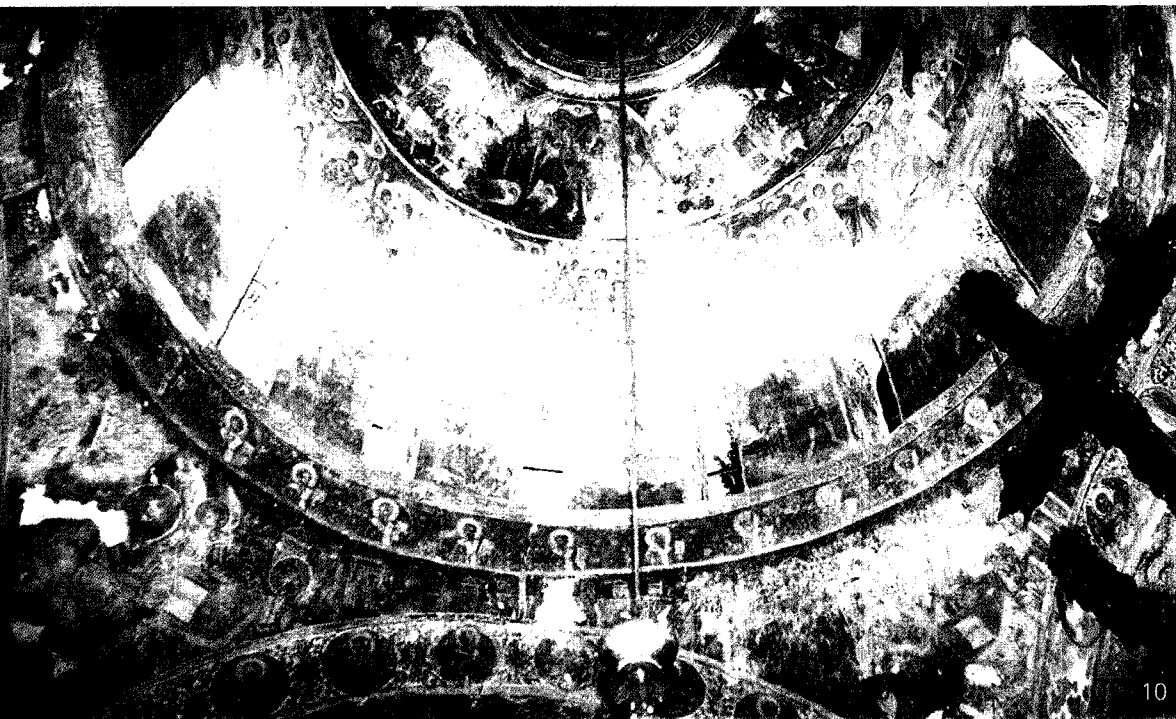
Εικ. 8. Ι.Μ. Παναγίας Κεκριά. Καθολικό.
ΝΔ όψη. 1976

Εικ. 9. Ι.Μ. Παναγίας Κεκριά. Καθολικό. Δ
όψη. Είσοδος. 1976

της αντικαταστάθηκαν από κεραμίδια
γαλήνικου τύπου.

Η μοναδική είσοδος του ναού στη
δυτική πλευρά, διαμορφώνεται τοξωτή,
χαμηλή και στενή, με τονισμένο πλαίσιο
και σταυρό από επίχρυσμα, σε χρώμα
έντονο γαλάζιο. Το αέτωμα της στέγης
κοσμούν τυφλό ασίδωμα και πάνω από
αυτό εντοιχισμένα έγχρωμα εφυσλωμέ-
να πινάκια διαφόρων μεγεθών (εικ. 9).

Εικ.10. Ι.Μ. Παναγίας Κεχριάς. Καθολικό. Εσωτερικό. Τρούλιος. Τοιχογραφίες. 1996

Εικ.11. Ι.Μ. Παναγίας Κεχριάς. Καθολικό. Εσωτερικό. Τρούλιος. Τοιχογραφίες. 1996

Εικ.12. Ι.Μ. Παναγίας Κεχριάς. Καθολικό. Εσωτερικό. Δ. όψη. Τοιχογραφίες. 1996

Εικ.13. Ι.Μ. Παναγίας Κεχριάς. Καθολικό. Εσωτερικό. ΒΑ όψη. Τοιχογραφίες. 1996

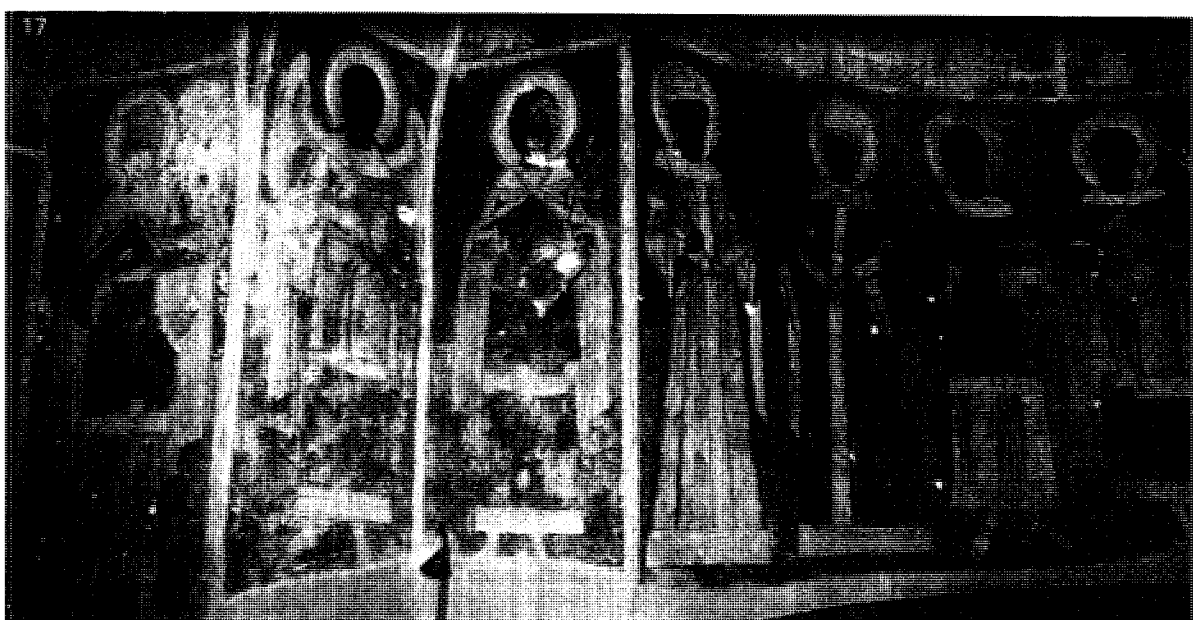
Εικ.14. Ι.Μ. Παναγίας Κεχριάς. Καθολικό. Εσωτερικό. Δ. ΒΔ όψη. Τοιχογραφίες. 1996

Εικ.15. Ι.Μ. Παναγίας Κεχριάς. Καθολικό. Εσωτερικό. Δ. ΒΔ όψη. Τοιχογραφίες. 1996

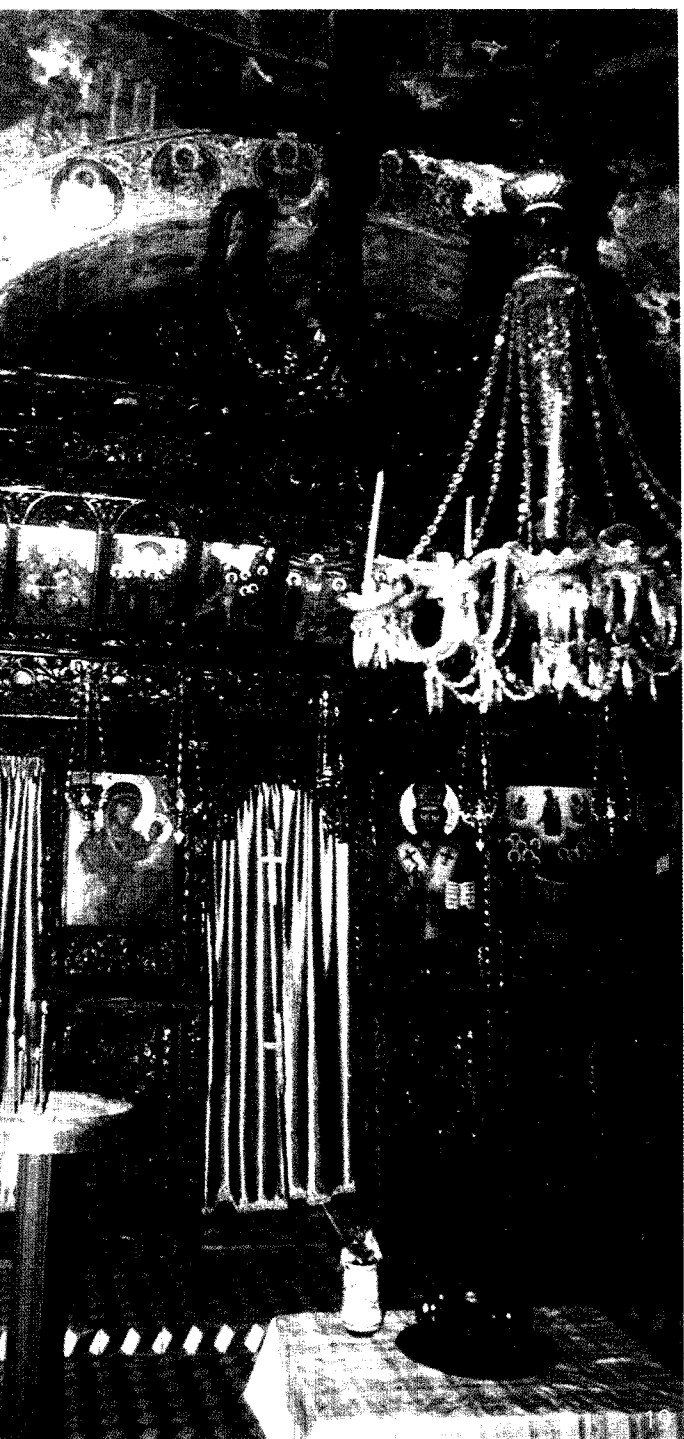
Εικ.16. Ι.Μ. Παναγίας Κεχριάς. Καθολικό. Εσωτερικό. Ν. όψη. Τοιχογραφίες. 1996

Εικ.17. Ι.Μ. Παναγίας Κεχριάς. Καθολικό. Εσωτερικό. ΒΔ όψη. Τοιχογραφίες. 1996

Το εσωτερικό του μικρού καθολικού φωτίζεται ικανοποιητικά από τα παράθυρα των χοροστασίων, ένα σε κάθε χορό, και από τα δεκατέσσερα μικρότερα παράθυρα του τρούλου (εικ. 10,11). Έτσι αναδεικνύεται ο πλούσιος τοιχογραφικός διάκοσμος, που καλύπτει τις εσωτερικές επιφάνειες και διασθρώνεται σε τέσσερις επάλληλες ζώνες περιλαμβάνοντας ολόσωμους αγίους, σκηνές Ακάθιστου Ύμνου και σκηνές Δωδεκαόρτου (εικ. 12). Το κατώτερο τμήμα των τοίχων είναι καλυμμένο, με επισκευαστικό επίχρισμα, λόγω εκτεταμένης υγρασίας, με αποτέλεσμα την καταστροφή τμημάτων του διακόσμου. Η πρόοια θεματογραφία των τοιχογραφιών, αλλά και η ενδυσφύουσα τεχνοτροπία τους, τις καθιστούν σημαντικό δείγμα της αγιογραφικής τέχνης των μέσων του 18ου αι. στο νησί. Σημειώνουμε την απεικόνιση του ανακαινιστή ηγουμένου της μονής Γρηγορίου Άννη, καθώς και τα επίχρυσα αναγλυφα φωταστέφωνα των ολόσωμων αγίων της κατώτερης ζώνης του διακόσμου (εικ. 13,14 15,16,17,18). Η

κατάσταση των τοιχογραφιών εν βαρύνεται διαρκώς από την υγρασία, κόνοντας πλέον επιτακτική την ανάγκη άμεσης επέμβασης για τον καθαρισμό και την συντήρησή τους.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει επίσης το ξυλόγλυπτο **τέμπλο** του ναού. Τοποθετήθηκε μετά την τοιχογράφηση, αντικαθιστώντας το παλαιότερο και φαίνεται να μην εφαρμόζει απόλυτα στο χώρο. Η θεματολογία και το ύφος του επιτρέπουν τη χρονολόγησή του περί τα τέλη του 18ου αι. (εικ. 19). Τρεις από τις παλαιές εικόνες του τέμπλου φιλάσσονται στη μονή Ευαγγελιστρίας και χρονολογούνται με επιγραφή μεταξύ των ετών 1750-1755.

Δύο από αυτές, της Παναγίας και της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, υπογράφει ο ζωγράφος Παπαγιάννης.

Το δάπεδο έχει επιστραωθεί με τσιμεντένια πλακάκια σε σχέδια του 1930-50.

Εικ.18. Ι.Μ. Παναγίας Κεχροίας. Καθολικό. Εσωτερικό. Τοιχογραφίες. Νότιο τμήμα.

Εικ.19. Ι.Μ. Παναγίας Κεχροίας. Καθολικό. Τέμπλο. 1836.

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Το μικρό μοναστήρι της Παναγίας της Κεχριάς, του οποίου η σεμνή εκκλησία "με τον περικαλλή θόλον της όπου αστράπτει εις τον ήλιον, όπως πεποικιλημένη από τα ωραία παλαιά πινάκια, τα εγκολλημένα εις το κτίριον ως άστρακα μαργαριτοφόρα" (Αθ. Πεπαδιαμάντης), αξίζει το σεβασμό και το ενδιαφέρον όλων.

Σήμερα η μονή εγκαταλειμμένη, στη δυσβάτη αλλιά ιδιαίτερου φυσικού κάλλους περιοχή, με καταπληκτική θέα στο πέλαγος, αποζημιώνει τον οδοιπόρο - προσκυνητή μόλις περάσει στο εσωτερικό της. Το καθολικό εντυπωσιάζει με την πηλθώρα των χρωμάτων και την πλαστικότητα του όγκου του.

Ως κηρυγμένο διατηρητέο ιστορικό μνημείο από το 1965, διεκδικεί και κατά το νόμο τη συντήρηση και φροντίδα της πολιτείας και της εκκλησίας.

Προτείνεται άμεσα η πλήρης, άρτια επιστημονικά και τεχνικό αποκατάσταση του καθολικού με συνοδικές επισκευές στις ρωγμές της λίθοδομής και ερυσίες προστασίας από την υγρασία, εξωτερικά, αλλιά κυρίως με τον καθαρισμό και συντήρηση όλων των τοιχογραφιών του και στη συνέχεια την επιμέλεια του τέμπλου. Επίσης το υπάρχον κτίσμα των κελιών να καταστεί κατοικήσιμο και λειτουργικό, ο χώρος της αυλής να διαμορφωθεί τακτοποιημένος κατάλληλα και οι λίθοσσωροί των ερειπίων να χρησιμοποιηθούν στην έστω μερική ανακατασκευή κάποιων ωφέλιμων χώρων.

Ευεπίστατοίς ότι με την ολοκλήρωση και αποτελεσματικότητα των κατάλληλων ενεργειών και αυτό το μνημείο, σημείο αναφοράς του παρελθόντος μας, θα αποδοθεί ισχυρό και φιλόξενο στους επισκέπτες - περιηγητές που αναζητούν στο εσωτερικό του νησιού την ιστορία και τον πολιτισμό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αλεξίου Α. Δ., "Εκκλησίες και Μοναστήρια", εφημ. *Η Καθημερινή*, ένθετο *Επτά Ημέρες, Πάσχα στη Σκιάθο*, 23-4-1995, σελ.13-16.

Του ιδίου, *Σκιάθος. Η αρχιτεκτονική των μεταβυζαντινών μνημείων* Θεσσαλονίκη 1996, σελ.106-117,97-116.
Αρχαιο 7ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, Καταγραφές 1992 (Αναφορές των αρχαιολόγων Ελ. Τσιμπίδα και Αρ. Γιαννούκου)

Ευσταθίου Τ. Ε., *Η νήσος Σκιάθος και αι περί αυτήν νησίδες*, εν Αθήναις 1913, σελ.78-79.

Γ. Χαλθιανός Κων., "Η κατάσταση των μονών και των εκκλησιών της Σκιάθου το 1833", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 40, Λάρισα 2001, σελ.252.

Καραβίδης Β. Ε., "Πέντε ανέκδοτα σκιαθίτικα έγγραφα, 1728-1811", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 42, Λάρισα 2002, σελ.103-104.

Κων. Σιγανούδη Μ., "Έξι έγγραφα του κτηματολογίου της Μονής του Ευαγγελισμού της Σκιάθου, 1747-1819", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 29, Λάρισα 1996, σελ.195.

Λαζαρίδης Π., "Βόρειες Σποράδες", *Α. Δ.* 20 (1965), Β2 Χρονικά, Αθήνα 1967, σελ.339, σκ.6, πιν.403β.

Πεπαδιαμάντης Α., *Η Πεποικιλημένη Απαντα*, τόμος 4ος, Αθήνα 20053, σελ.333.

Παραβήσης Τ. Δ., "Αγιογραφικός διάκοσμος", εφημ. *Η Καθημερινή*, ένθετο *Επτά Ημέρες, Πάσχα στη Σκιάθο*, 23-4-1995, σελ.10-12.

Του ιδίου, "Τοιχογραφίες - εικόνες - τέμπλα και επιγραφές στη Σκιάθο", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 40 (2001), σελ.216-221.

Του ιδίου, "Τοιχογραφίες - εικόνες - τέμπλα και επιγραφές στη Σκιάθο", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 41 (2002), σελ.232, εικ.5-6.

Σκορβάρης Β. - Μακρός Κ., *Αρχαιολογικός και Τουριστικός Οδηγός Θεσσαλίας*, Βόλος 1958, σελ.398-399.

Φραγκούλης Ιω. Ν., *Τα Χριστιανικά Μνημεία της Σκιάθου*, Θεσσαλονίκη 1955, σελ.45-48, εικ.19-21.

Του ιδίου, *Σκιαθίτικα, Α', Ιστορία της Σκιάθου*, Αθήνα 1978, σελ.201-205, εικ.38- 40.

ΣΥΓΓΡΑΜΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

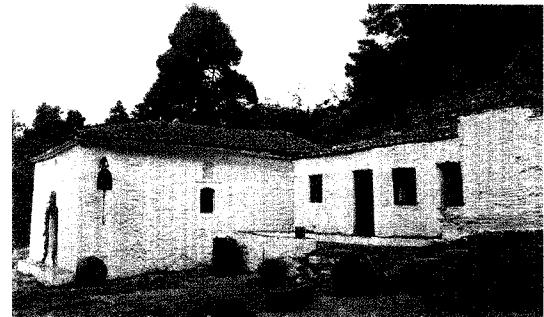
Α.Δ : Αρχαιολογικό Δελτίο.

Εικ. 1. Τ.Μ. Αγ. Ιωάννη Κρυφού - Παρθενία στην περιοχή Περίβηλλαν, Χώρας, 1996

5. ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΑΓ. ΙΩΑΝΝΗ ΤΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΤΟΥ ΚΡΥΦΟΥ - ΠΑΡΘΕΝΗ

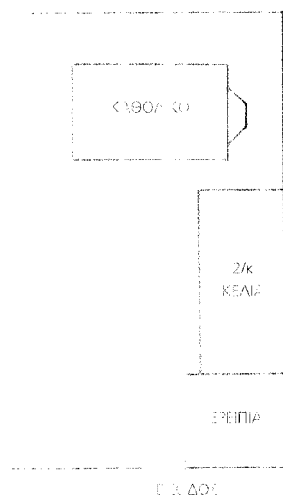
Χρόνος ίδρυσης: 17ος αι.
 Διεύθυνση: Σκιάθος, ΒΔ τμήμα
 Ιδιοκτήτοσ ακό: Ι. Μητρόπολη Χαλκίδας,
 Ηπειράσ και Β. Σποράδων
 Λειτουργείται από τον Ι.Ναό των Τριών Ιεραρχών
 Εορτάζει - πανηγυρίζει: 24 Ιουνίου
 (Γενέσιον του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου)

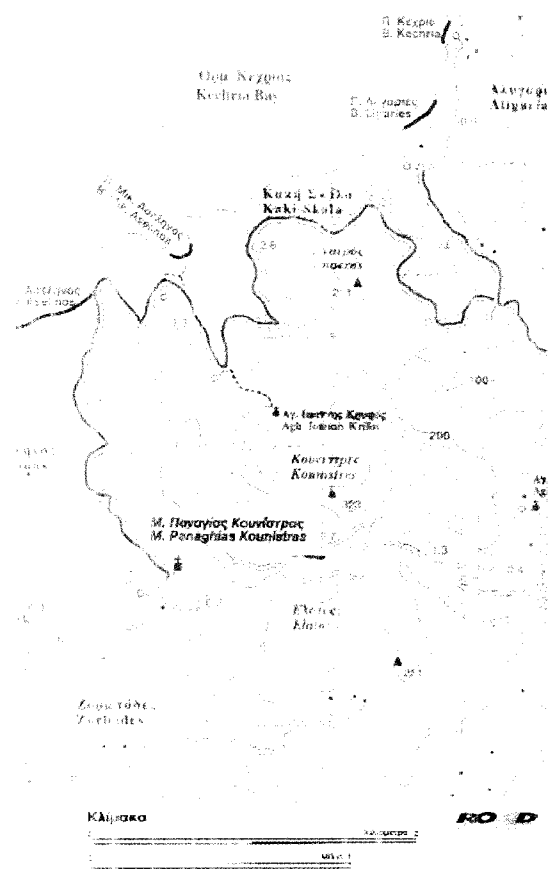
Κείμενο κήρυξι:

Κηρύσσεται ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο στη Σκιάθο:
 (...) Τη μονή του Γενεθίου του Προδρόμου του Παρθένου,
 μετά τοιχογραφημένου καθολικού εις την δυτικήν πλευρά
 του Αναργύρου, ιδρυθείσας τον 17ο αιώνα."

ΦΕΚ 644/β/2-10-1965

Τοπογραφικό σκαρίφημα

θέση της μονής προσεγγίζεται ακολουθώντας αρχικά την παραλιακή ασφαλιστησρωμένη διαδρομή και στη συνέχεια την ορεινή χάραξη προς την Ι.Μ. Εισοδίων της Θεοτόκου Εικονίστριας, μήκους περίπου 12χλμ. (μέσω Τρούηλου). Μετά τη μονή, χωματόδρομος μήκους 4χλμ. με βόρεια κατεύθυνση στην αρχή και έπειτα ανατολική, μας οδηγεί κοντά στην ακτή του Μικρού Ασέληνου, από όπου ανηφορίζοντας πεζή το δύσβατο μονοπάτι στα δεξιά, συναντούμε τη μονή, που γίνεται ορατή μόλις στα τελευταία μέτρα της πορείας.

Βρίσκεται στο βορειοδυτικό τμήμα του νησιού σε πευκόφυτη περιοχή με ιδιαίτερα πυκνή βλάστηση. Το μοναστήρι κτισμένο σε κατωφέρεια του εδάφους και σε υψόμετρο 110μ. καταλαμβάνει συνολικά έκταση 300τ.μ. (εικ. 1).

Η **ίδρυση** της μονής, σύμφωνα με επιγραφή που σωζόταν κάποτε στον περιβόλι της μονής των Εισοδίων της Θεοτόκου Εικονίστριας, ανάγεται στο 17ο αι. Ιδρυτής θεωρείται ο σκιαθίτης ιερομόνα-

χος Παρθένιος, από τον οποίο προέρχεται και η επωνυμία της. Το 1741 το μοναστήρι ανακαινίζεται από τους αδελφούς ιερομόναχους Ιάκωβο και Παρθένιο, που κατά την παράδοση ήταν λόγιοι μοναχοί, ανίψια του ιδρυτή ιερομόναχου Παρθενίου. Σχεδόν έναν αιώνα αργότερα, έγγραφη αναφορά της Επισκοπής Σκιάθου προς τη Νομαρχία Ευβοίας του έτους 1833, δίνει πληροφορίες για την παρουσία της μονής και το ανθρώπινο δυναμικό της, τους αδελφούς μοναχούς Γεράσιμο και Καισάριο που εγκαταβιούν σ' αυτή με τη μητέρα τους. Το ίδιο έγγραφο μαρτυρεί πως κατά τους χρόνους της Επανάστασης διέμεναν στη μονή "*Λιάπιδες*". Επί αντιβασιλείας το μοναστήρι διαλύεται, για να ανακαινισθεί εκ νέου και να επαναληφτεί η λειτουργία το 1841 από το γνωστό Διονύσιο το Γέροντα. Τότε μειοτράπη σε γυναικεία μονή και κατέστη σύντομα πνευματικό καταφύγιο των γυναικών του νησιού. Όταν το 1852 ο ιερομόναχος Διονύσιος ο Γέροντας απομακρύνθηκε από την Ι.Μ. των Εισοδίων της Θεοτόκου Εικονίστριας εξ αιτίας της ανάμειξης του στο εκκλησιαστικο-πολιτικό κίνημα του Παπουλάκου, οι μοναχές του Αγίου Ιωάννη εκδιώχθηκαν. Το 1871 περιήλθε στην κυριότητα της δημοτικής αρχής. Την εγκαταλειμμένη και ερειπωμένη μονή ανακαίνισε για τρίτη φορά ο Αλέξανδρος Μωραϊτίδης το 1395, σύμφωνα με το κείμενο τετράστιχης επιγραφής στο εσωτερικό υπέρθυρο του ναού. Τότε ανακατασκευάστηκαν τα σημερινά **κελιά** πάνω στα θεμέλια των αρχικών (εικ. 2,3).

Σε απόσταση 500μ. από το μοναστήρι στη θέση Δασκαλιό, σώζονται ερείπια κτισμάτων, επιβεβαιώνοντας την

παράδοση κατά την οποία επί Τουρκοκρατίας, ήρθε άρχισε η ίδρυση της μονής το πρώτο σχεδίο του νησιού, όπου διδάσκαν λόγιοι μοναχοί της μονής.

Πρόκειται για μικρο μοναστήρι με απλή διάρθρωση. Η παλαιά είσοδος βρισκόταν στο μέσον περίπου της νότιας πλευράς του περιβόλιου. Σήμερα, εκτός του καθολικού, σώζονται στη νοτιοανατολική γωνία δύο ισόγειο κελιά, τμήμα της διθόκτου κήμοκος που οδηγούσε στον όροφο και τμήματα των εξωτερικών τοίχων των υπολοίπων κελιών. Ερείπια κτισμάτων εντοπίζονται επίσης στη νοτιοδυτική γωνία της μονής, ενώ από την περιτειχίση διατηρούνται ελάχιστα τμήματα του περιβόλιου ή μόνο των ερειπίων του. Τα κελιά στεγάζονται με μονόριχτη στέγη, κοίτη κώνη με κεραμίδια βυζαντινού τύπου. Ο "κυματισμός" στην επιφάνεια των επιχρισμάτων προσδίδουν παραδοσιακό ύφος στις όψεις. Μπροστά από τη δυτική όψη διαμορφώνεται μικρή επίπεδη αυλή με χαμηλά πεζούλια σε σχήμα Π (εικ. 2,3).

Το **καθολικό** καταλαμβάνει το βόρειο τμήμα της μονής. Είναι μονόκαμος ξυλόστεγος έσοδος κός νός μικρών διαστάσεων (Ε. 10χ1,40μ.). Διατηρεί την αρχική του μορφή, αφού οι ανακαινίσεις που κατά καιρούς υπέστη, αφορούσαν κυρίως τα επιχρίσματα ή την επισκευή της στέγης (εικ. 1). Κτισμένος με αργολιθοδομή, φέρει εξωτερικό αρμοσλόγημα και επιχρίσμα από ασβεστοκονίαμα, ενώ χαρακτηριστικός είναι ο τρόπος που αποκαλύπτονται οι λίθοι της τοικοποιίας, με τοπική αφαίρεση του επιχρίσματος. Κάποιο μορφολογικό ενδιάμεσον παρουσιάζουν τα αξωιά υπέρθυρα της εισόδου στη δυτική όψη, του παραθύρου στη

νόσα, καθώς και τα υπερκεμένα αβθή τυφλά σφιδώματα με τις διακοσμητικές ανάγλυφες πλάκες (τυπικά δείγματα 15ου-17ου α.). Η ξύλινη εμφάνιση στο εσωτερικό, στέγη καλυπτεται με κεραμίδια βυζαντινού τύπου, όπως και το κτίσμα των κελιών (εικ. 4,5).

Ο ναός, καταγραφές άγνωστε με αξιόλογες τοιχογραφίες του 11ου αι., διατηρεί σήμερα αποσπασματικά τον εσωτερικό του διάκοσμο, που διορθώνεται σε τρεις επάλληλες ζώνες πάνω από την πρόθεση: ολόσωμοι άγιοι, σειρά με στηθαίους αγίους και σκηνές από την ζωή του Χριστού και του αγ. Ιωάννη του Προδρόμου (εικ. 6,7,8,9). Ωστόσο, η πόλεως εγκατάλειψη, έφερε εκταμιένες αποκολλησεις επιχοσμάτων και τη συνακόλουθη καταστροφή των τοιχογραφιών.

Το τέμπλο, εξαιρετικά απλό, τοποθετήθηκε πιθανότατα κατά την τελευταία ανακαίνιση του 1895 αντικαθιστώντας το αρχικό (εικ. 8,9). Αυτό επιβεβαιώνουν οι εικόνες του Προδρόμου και του αγ. Βασιλείου, στη σειρά των δεσποτικών εικόνων του τέμπλου, οι οποίες φέρουν την υπογραφή του αγιογράφου Όθωνα Γιαβόπουλου και την αναγραφή του έτους 1895.

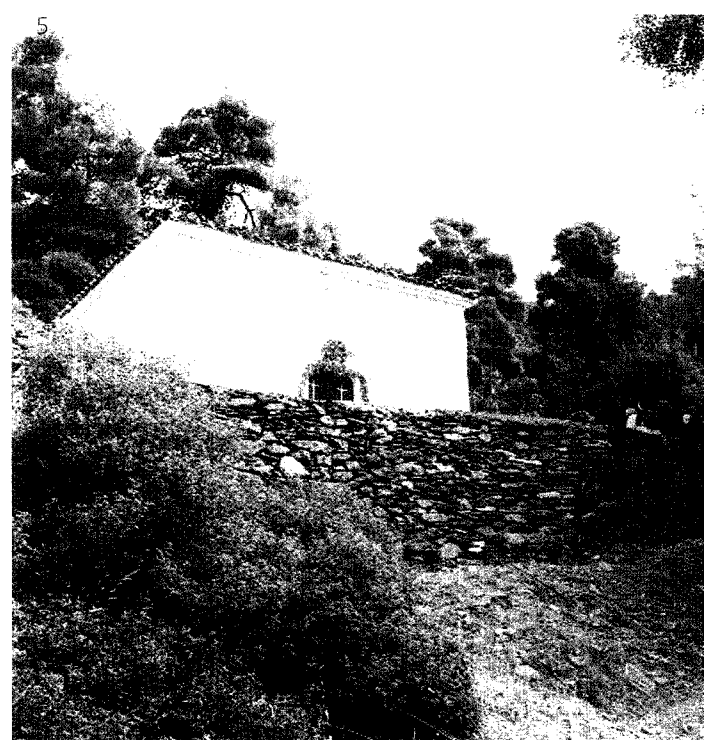
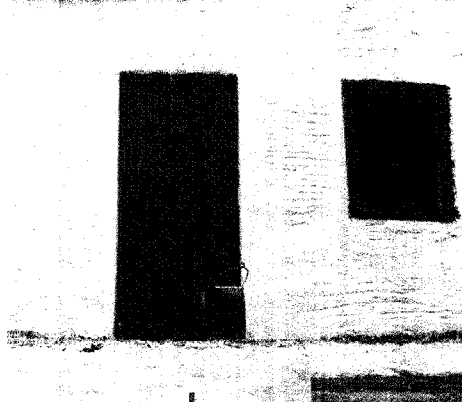
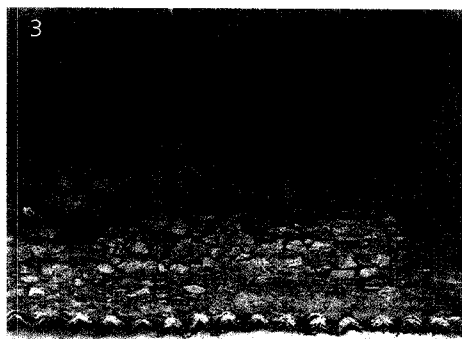
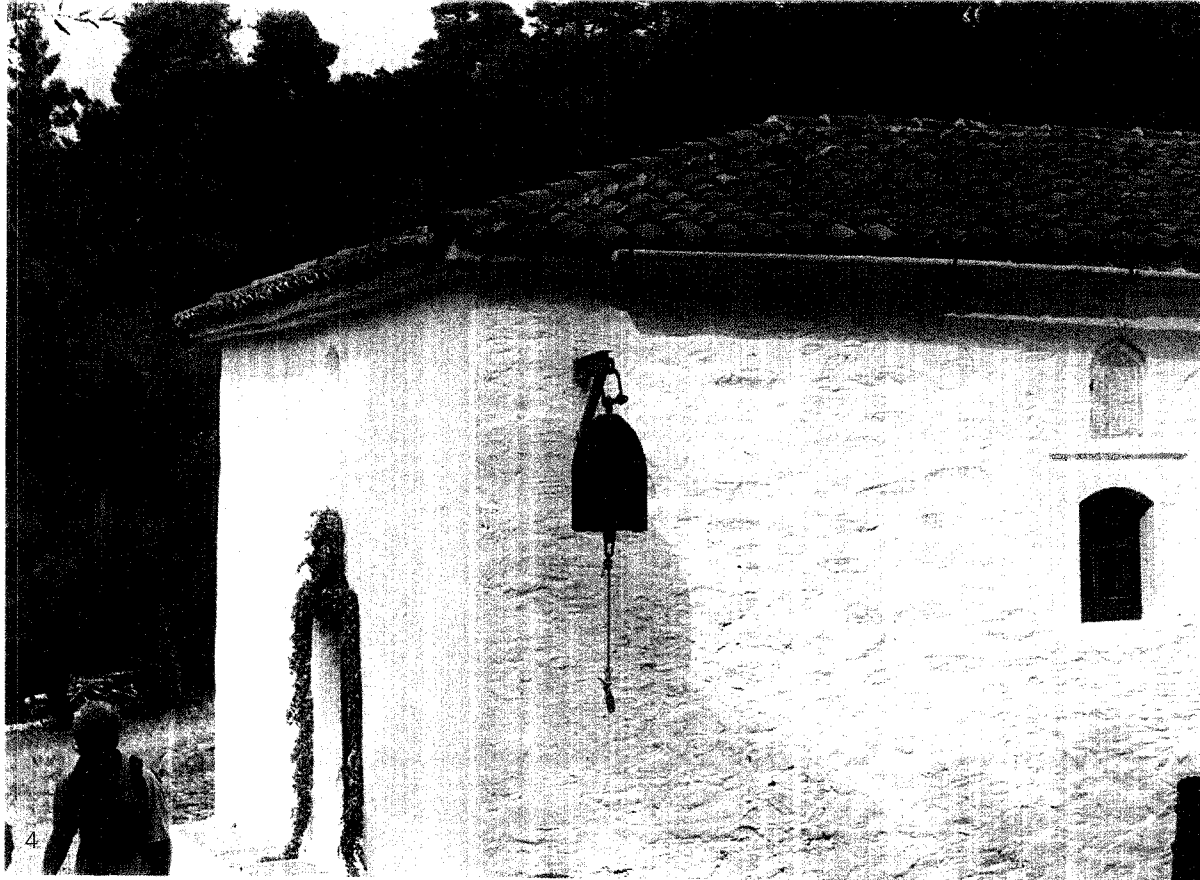
Το δάπεδο φέρει επιστρώση με μεγάλες πέτρινες πλάκες.

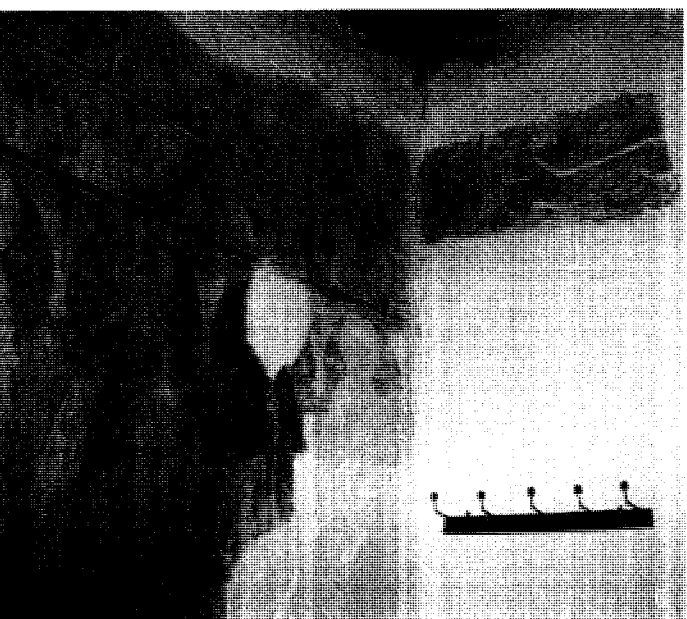
Εικ. 1. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη Κρυφού-Παρθένου. Κελιά. Δόμη. 1915

Εικ. 2. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη Κρυφού-Παρθένου. Κελιά. Δόμη. 1915

Εικ. 4. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη Κρυφού-Παρθένου. Καθολικό. Δόμη. 1915

Εικ. 5. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη Κρυφού-Παρθένου. Καθολικό. Δόμη. Περιβάλλον χώρος. 1915

- Εικ.6. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη Κρυσεύ-Περθένη. Καθολικό. Δ. και Ν. τοίχος. Τοιχογραφίες. 1994.
- Εικ.7. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη Κρυσεύ-Περθένη. Καθολικό. Ν. τοίχος. Τοιχογραφίες. 1995.
- Εικ.8. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη Κρυσεύ-Περθένη. Καθολικό. Τοιχογραφίες και τέμπλο. Ν. τοίχος. 1995.
- Εικ.9. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη Κρυσεύ-Περθένη. Καθολικό. Τοιχογραφίες και τέμπλο. Β. τοίχος. 1995.

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η μονή παρότι κηρυγμένο δικτηρητέο μνημείο, είναι εγκαταλειμμένη. Τα κτίσματα των κελιών παραμένουν σε κακή κατάσταση, ενώ το καθολικό δείχνει φροντισμένο με μια απλοϊκή, τοπικού χαρακτήρα αντίληψη.

Προτείνεται η αναβίωση της μονής με την επισκευή της λιθοδομής του καθολικού και την ανακατασκευή του μικρού κτίσματος των κελιών, καθώς και η αντικατάσταση των στεγών τους.

Ο αξιόλογος τοιχογραφικός διάκοσμος επ βάληλει τον καθαρισμό και την ανάδειξή του από εξειδικευμένο συνεργείο συντηρητών.

Η βελτίωση της πρόσβασης στο χώρο, με τη διάνοιξη του μονοπατιού και η εξασφάλιση της επισιτημότητάς του, θα συμβάλλουν ώστε η μικρή αυτή μονή, χωρίς ιδιαίτερες δαπάνες να καταστεί βιώσιμη, πιθανόν με την περιοδική λειτουργία εργαστηρίων εκκλησιαστικής ή λαϊκής τέχνης και να αποτελέσει στάση ανάπαυσης για τον προσκυνητή - περιηγητή του νησιού, που αναζητά αυθεντικότερες μορφές ζωής, στο πλαίσιο της αρμονικής συνύπαρξης του ανθρώπου με τη φύση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αλεξίου Α. Δ., "Εκκλησίες και μοναστήρια", εφημ. *Η Καθημερινή*, ένθετο *Επτά Ημέρες, Πάσχα στη Σκιάθο*, 23-4-1995, σελ.13-17.
- Του δίου, *Σκιάθος. Η αρχιτεκτονική των μεταβυζαντινών μνημείων*, Θεσσαλονίκη 1996, σελ.117-123, εικ.117-127.
- Ευαγγελίδης Τρ., *Η νήσος Σκιάθος και οι περί αυτήν νησίδες*, εν Αθήναις 1913, σελ.79-80.
- Γ. Καλλιανός Κων., "Η κατάσταση των μονών και των εκκλησιών της Σκιάθου το 1833, *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 40, Λάρισα 2001, σελ.251.
- Λαζαρίδης Π., "Βόρ. Σποράδες", Α. Δ. 20 (1965), Β2, Χρονικά, Αθήναι 1967, σελ.339-340.
- Μωραϊτίδης Α., *Με του Βορρά τα κύματα*, εκδ. Ιω. Σιδέρη, εν Αθήναις 1925, σελ.111-117.
- Παπαγιάννης Τρ., "Αγιογραφικός διάκοσμος", εφημ. *Η Καθημερινή*, ένθετο *Επτά Ημέρες, Πάσχα στη Σκιάθο*, 23-4-1995, σελ.10-12.
- Του δίου, "Τοιχογραφίες - εικόνες - έμπλη και επιγραφές στη Σκιάθο", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 41, Λάρισα 2002, σελ.233-234, εικ.4.
- Φραγκούλης Ι., *Τα χριστιανικά μνημεία της νήσου Σκιάθου*, Θεσσαλονίκη 1955, σελ.34-37, εικ.14.
- Του δίου, "Συμβολή εις την ιστορίαν των ηολγίων της Σκιάθου", *Ελληνικά*, τόμος 16, Θεσσαλονίκη 1958-59, σελ.96-98.
- Του δίου, *Σκιαθίτικα. Α', Ιστορία της Σκιάθου*, Αθήνα 1978, σελ.199-201, εικ.37.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Α. Δ. : Αρχαιολογικό Δελτίο

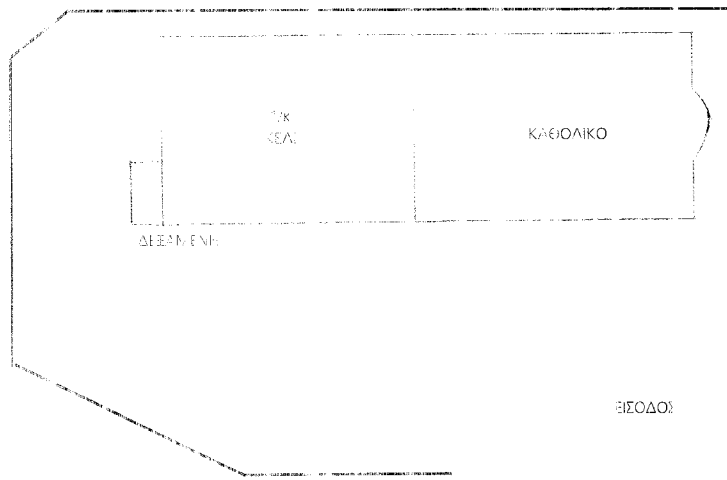

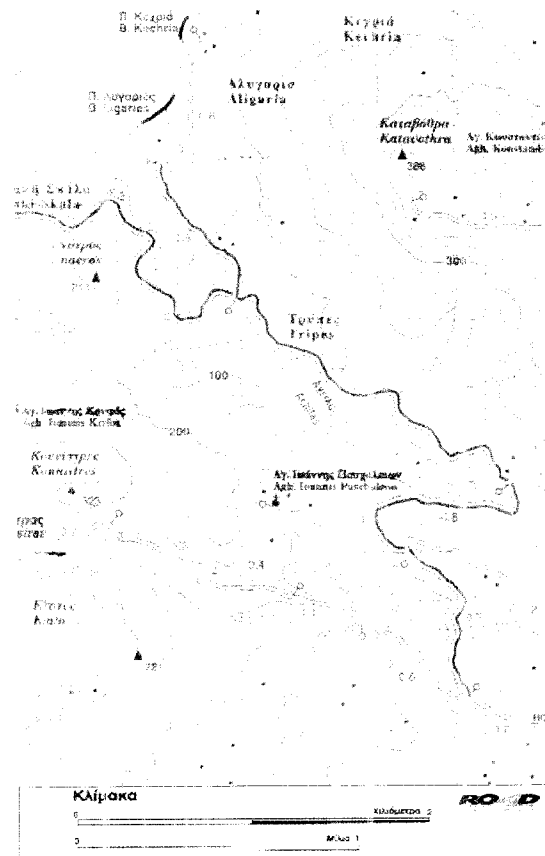
Εικ.1. Ι.Μ. Αγ. Αθανάσιου Κρυφού, Π. Χαλκιδικής, Γενική άποψη. Περιβάλλον χώρος, 2004

6. ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΤΟΥ ΚΡΥΦΟΥ - ΠΑΣΧΑΛΑΙΟΙ

Χρόνος δόμησης: 1726
 Διεύθυνση: Σκόθος, Κεντρικό τμήμα
 Ιδιοκτησιακό: Μητρόπολη Χαλκίδας, Ήπειρος και Β. Σποράδων
 Εορτάζει - πανηγυρίζει: 25 Μαΐου (Τρίτη Εύρεση της Κεφαλής του Αγ. Ιωάννου του Προδρόμου)

Τοπογραφικό σκετσίωμα

πό την πόλη της Σκιάθου κατευθυνόμενα βόρεια, με βατό χωματόδρομο κατά τη μεγαλύτερη διαδρομή, διερχόμενοι μέσω της Ι.Μ. Ευαγγελιστρίας και της θέσης Σταυρού και για απόσταση 6.5χλμ. Στη συνέχεια στρίβουμε αριστερά, νοτιοδυτικά, διανύουμε χωματόδρομο 5.5χλμ. και φθάνουμε στη μονή, κοντά στο ρέμα του Αχειλά. Εναλλακτικά, η μονή προσεγγίζεται επι-

σης, αν ακολουθήσουμε τον ασφαλτόδρομο από την Σκιάθο προς την Ι.Μ. της Παναγίας Εικονίστριας για 12χλμ. περίπου και συνεχίσουμε με χωματόδρομο για 3χλμ ανατολικά.

Βρίσκεται σε υψόμετρο 120μ και ο περιτοιχισμένος χώρος είναι 300τ.μ. Μετά τις δύο πρόσφατες πυρκαγιές, η τελευταία το 2000, τη βλάστηση της γύρω περιοχής αποτελούν καμένα πεύ-

κα, κουμαριές, ξουριά και ρεΐκια. Στη νότια πλευρά διαπιστώνεται διοχέτευση του πρηνούς προς την κατεύθυνση της μονής (εικ. 1.21).

Η πρώτη ανέγερση του καθολικού ανάγεται στα 1726 σύμφωνα με εγχάρακτη κτητορική επιγραφή, εντοιχισμένη άλλοτε στο ναό, η οποία σήμερα φυλάσσεται στο Δημαρχείο της Σκιάθου. Δημοσιεύτηκε διαδοχικά από τους

Frederich, Ευαγγελίδη, Φραγκούλα και Αλεξίου. Κτήτορες υπήρξαν ο μοναχός Ιωακείμ από τα Άγραφα και ο Σκιαθίτης Κωνσταντίνος (Χατζη-Κωνσταντής) με τη σύζυγό του Ουρανίτσα. Η μονή με την επωνυμία "Άγιος Ιωάννης της Καβουσίτσας" αναπεριγράφηκε στην από 8-10-1728 διαθήκη της Ουρανίτσας, συζύγου του κτήτορα Κωνσταντίνου, ως αποδέκτης σημαντικού τμήματος των περιουσιακών της εποικειών. Τη διαθήκη συνέταξε ο πρώτος ηγούμενος της μονής, ο ιερομόναχος Ιωακείμ, τον οποίο διαδέχτηκε στη θέση αυτή ο ιερομόναχος Λεόντιος. Το όνομα του τελευταίου απαντά σε ενθυμηση σε φύλλο του Κώδικα 17 της μονής Ευαγγελιστρίας Σκιάθου. Φαίνεται πως μέχρι τα τέλη του 18ου αιώνα το μονύριο ήταν γνωστό και με την επωνυμία "Άγιος Ιωάννης του πατρι-Λεοντίου", με την οποία αναγράφεται σε κτηματολόγιο της μονής του έτους 1784. Την το 1809 η μονή παύσασαζεται ως εξαρτημένη από τη μονή της Καχρής και τον ηγούμενό της Γρηγόριο, που κατηγορήθηκε για κακο-

διαχείριση και επιζήμια χρήση της περιουσίας της. Το 1809, έπειτα από ενέργειες του γέροντα Δαβίδ, με σχετικό πατριαρχικό και συνοδικό Γράμμα και ιδιαίτερη επιστολή του Πατριάρχη Καλλινίκου Ε' Νικαίας προς τον Επίσκοπο Σκιάθου και Σκοπέλου Ευγένιο, η μονή καθίσταται ανεξάρτητη και σταυροπηγιακή και παραχωρείται στον γέροντα Δαβίδ, πατέρα του Επιφανίου Δημητριάδη, στον οποίο δίνεται το δικαίωμα να στεγάσει σ' αυτήν σχολείο. Το σχολείο πράγματι ιδρύθηκε και λειτούργησε στο χώρο του μοναστηριού μέχρι τις αρχές του 1821. Διαλύθηκε κατά την περίοδο της Επανάστασης, ενώ σύμφωνα με τον Φραγκούλα, μετά την απελευθέρωση η περιουσία της μονής δόθηκε ως δωρεά στον δήμο της νέας πόλης της Σκιάθου από τον γέροντα Δαβίδ, για την επαναλειτουργία του σχολείου εντός των ορίων της πόλης. Το μονύριο διαλύθηκε και σταδιακά ερειπώθηκε μετά το 1833.

Σύμφωνα με την παράδοση η επωνυμία "Κρυφός" αφεύεται στη θέση της μονής, καθώς βρισκόταν μέσα σε

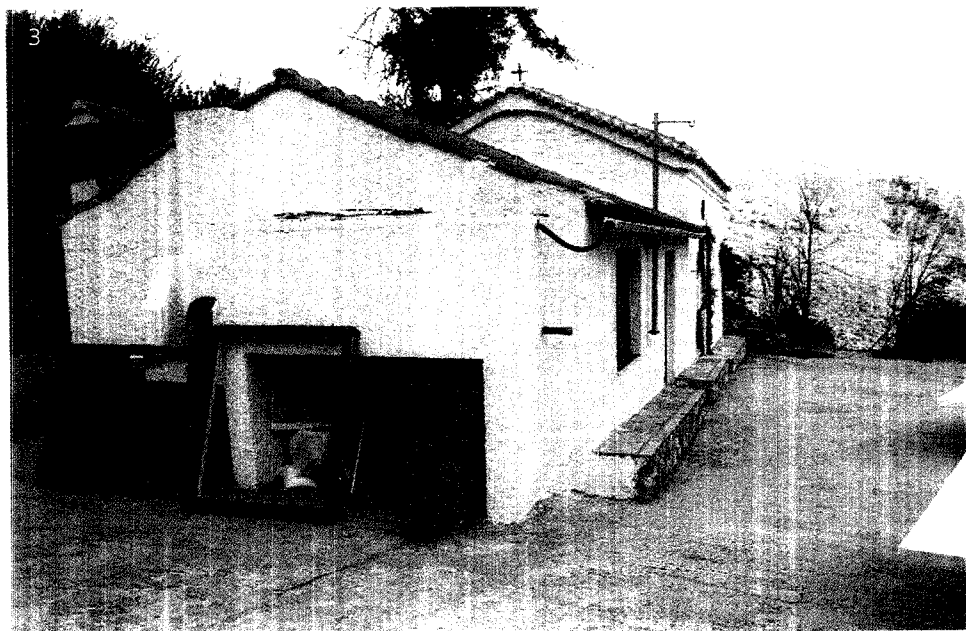
πυκνή δασώδη έκταση, γεγονός που καθιστούσε αδύνατο τον εντοπισμό της από μακριά. Σήμερα, μετά την πυρκαγιά του 2000 το κτίσμα είναι πλέον ορατό (εικ. 1,2).

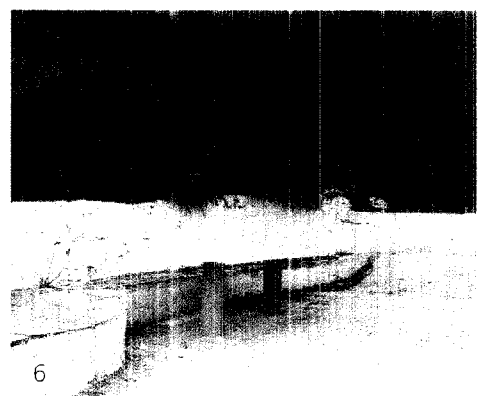
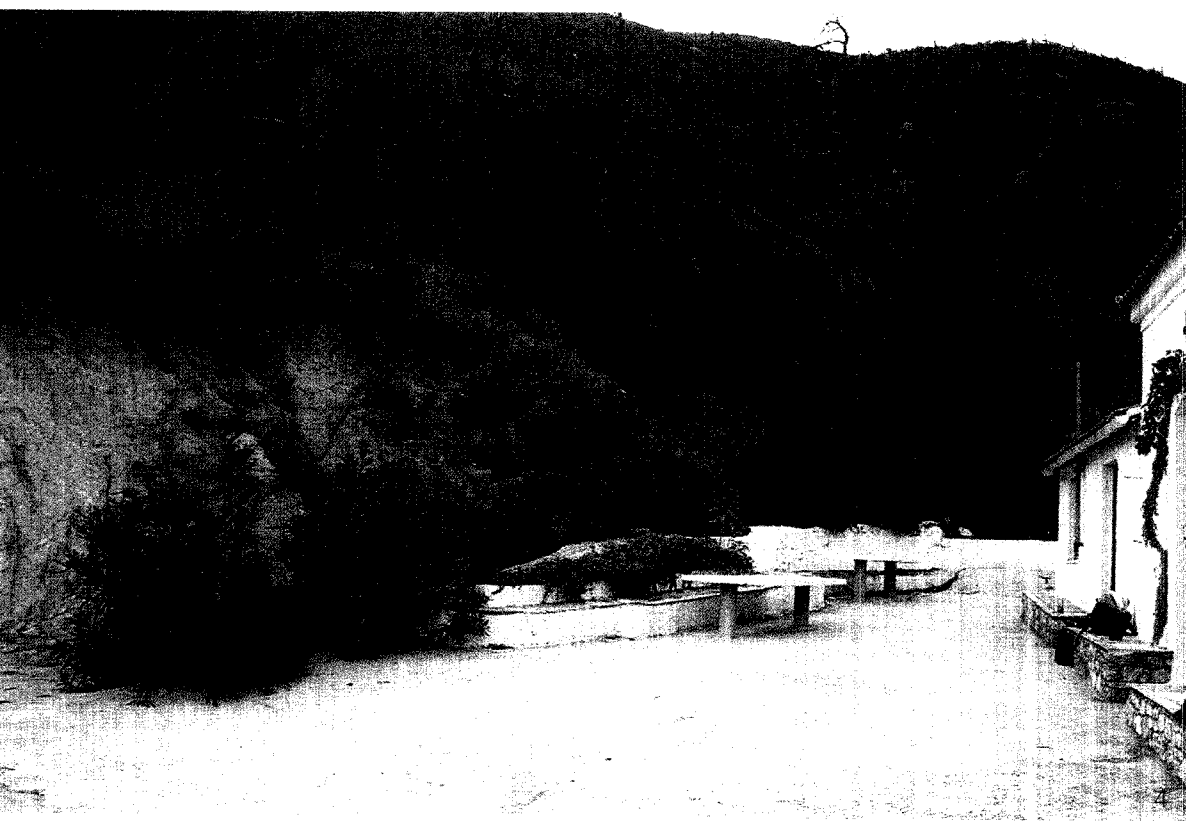
Σύμφωνα με τον Φραγκούλα την ανακαίνιση του ναού και των **κελιών** της ερειπωμένης από την περίοδο της Αντιβασιλείας μονής, ανέλαβε το 1905 η οικογένεια Θ. Πασχάλη με την οποία συνδέεται η επωνυμία "Πασχαλαίοι". Ο νέος ναός ανοικοδομήθηκε πιθανότατα στα θεμέλια του παλαιού, χωρίς αυτό να επιβεβαιώνεται από ανασκαφικές έρευνες. Σήμερα στη δυτική πλευρά του ναού είναι προσκολλημένο κελί, το οποίο δημιουργεί με αυτόν ενιαίο επίμηκες ορθογώνιο. Στεγάζεται με δίρριχτη στέγη τοποθετημένη όμως χαμηλότερα από εκείνη του ναού, ενώ στην δυτική του πλευρά προστέθηκαν πρόσφατα φούρνος και δεξαμενή με μικρό αποθηκευτικό χώρο από κάτω (εικ. 3).

Σε όλο το μήκος της νότιας όψης των κτισμάτων κατασκευάστηκε χαμηλό πέτρινο πεζούλι.

Εικ. 2. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη Κρυφού-Πασχαλαίοι. Γενική όψη. Πειριβελλών χώρος. 2004

Εικ. 3. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη Κρυφού-Πασχαλαίοι. Κελί. Δ. και Ν όψη. 2004

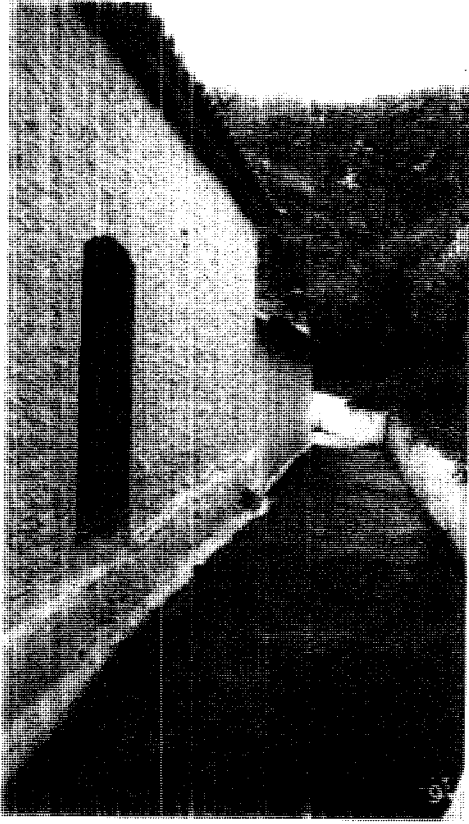
Κελιά υπήρχαν άλλοτε και στη νότια πλευρά, τα οποία έπειτα από κατολίθιση του παρακείμενου βράχου καταστράφηκαν ολοσχερώς. Ο ευρύχωρος αύλειος χώρος με τις κτιστές πεζούλες, στη νότια πλευρά, οφείλει τη σημερινή του διαμόρφωση, στην πρόσφατη ανακαίνιση, μετά την καταστροφική πυρκαγιά του 2000 (εικ. 4,5,6).

Το μικρών διαστάσεων **καθολικό** (7.25x5.20μ.) ανήκει στον τύπο του μονόχωρου δρομικού ναού. Η κεντρική αψίδα προβάλλει ημικυκλική εξωτερικά, στον ανατολικό τοίχο. Το ναό καλύπτει ενιαία δίρριχτη στέγη από οπλισμένο

σκυρόδεμα, με κεραμίδια ρωμαϊκού τύπου. Η τοιχοποιία του ναού δεν είναι ορατή καθώς τις εξωτερικές επιφάνειες περιμετρικά, καλύπτουν εξ ολοκλήρου νεότερα επιχρίσματα, από το πάχος όμως των τοίχων συμπεραίνεται ότι είναι λιθοδομή. Τα τριγωνικά ανοίγματα με τα πλαίσια από λείο επίχρισμα στη νότια όψη, ο κυκλικός φεγγίτης πάνω από την ημικυκλική κόγχη του ανατολικού τοίχου και οι ανάγλυφοι σκυροί πάνω από την πόρτα εισόδου στη νότια πλευρά και πάνω από τη φωτιστική θυρίδα της κόγχης, αποτελούν τα μοναδικά στοιχεία εξωτερικού διακόσμου του κτίσματος (εικ.

7,8). Ο φωτισμός του ναού ενισχύεται από το περιήλιο της βόρειας πλευράς (εικ. 9).

Εσωτερικά ο ναός είναι φροντισμένος σε πολύ καλή κατάσταση, επιχρισμένος σε όλη την επιφάνεια. Η οροφή διαμορφώνεται σε σχήμα καμάρας, με ορατούς τους μεταλλικούς ελκυστήρες της. Το τέμπλο από σιδηρικό βυσσοδισμένο ξύλο σινοειδώς, με κάποιους ταμπλάδες είναι σύγχρονο, όπως και οι περισσότερες εικόνες του. Το δάπεδο επιστρωμένο με πλάκες Ίνδου αναγεται πιθανόν στην ανακαίνιση του 1905 (εικ. 10).

- Εικ.4. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη Κρυφού-Πασχαλαίοι.
Ν. πλευρά. Αύλειος χώρος. 2004
- Εικ.5. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη Κρυφού-Πασχαλαίοι.
Ν. πλευρά. Αύλειος χώρος. 2004
- Εικ.6. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη Κρυφού-Πασχαλαίοι.
Ν. πλευρά. Αύλειος χώρος. Πεζούλες.
2004
- Εικ.7. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη Κρυφού-Πασχαλαίοι.
Καθολικό. Ν. και Α. όψη. 2004
- Εικ.8. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη Κρυφού-Πασχαλαίοι.
Καθολικό. Ν. όψη. Είσοδος. 2004
- Εικ.9. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη Κρυφού-Πασχαλαίοι.
Καθολικό. 3 όψη. 2004

Εικ.10. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη Κρυψών-Παλαιόνηο. Ο θυσιαστήριος καθέσθικου. Αρμύρα, 2004

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η παλαιά μονή σήμερα δεν υπάρχει. Στη θέση της ο μικρός ναός λειτουργεί ως εξωκλήσι ενώ τα βοηθητικά κτίσματα εξυπηρετούν περιστασιακές ανάγκες των προσκυνητών.

Δεν παρουσιάζει κανένα αρχιτεκτονικό και μορφολογικό ενδιαφέρον. Ο αύλειος χώρος θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ψυχρός και αφιλόξενος.

Με την φροντίδα των πιστών ο χώρος βρίσκεται σε πολύ καλή κατάσταση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αθελίου Α.Δ., *Σκιάθος, Η αρχιτεκτονική των μεταβυζαντινών μνημείων*, Θεσσαλονίκη 1996, σελ.92-95, εικ.76-78.

Ευαγγελίδης Τρ., *Η νήσος Σκιάθος και οι περί αυτήν νησίδες*, εν Αθήναις 1913, σελ.76-78.

π. Καλλιανός Κων., "Συμβολή στην ιστορία της Μονής του Αγίου Ιωάννου του Προδρόμου, του παπα-Λεοντίου ή των Πασχαλιών, στη Σκιάθο", *Αρχειό Θεσσαλικών Μελετών*, τόμος 13, Βόλος 2004, σελ.129-151.

Καρβίδας Β., "Πέντε ανέκδοτα σκιαθίτικα έγγραφα, 1728-1811", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 42 (2002), σελ.97-102,106-109, εικ.1-2.

Κοντογιαννοπούλου Μ., "Έξι έγγραφα του κτηματολογίου της Μονής του Ευαγγελισμού της Σκιάθου, 1747-1819", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 29, Λάρισα 1996, σελ.199.

Λαζαρίδης Γ., "Βόρειες Σποράδες", *Α. Δ.* 20 (1965): Β2, Χρονικά, Αθήναι 1967, σελ.335, πίν.398α.

Παπαγιάννης Τ. Δ., "Τοιχογραφίες - εικόνες - τέμπλα και επιγραφές στη Σκιάθο", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 40, Λάρισα 2001, σελ.223-224.

Σάμψων Α., "Σκιάθος", έκδ. εφημ. *Βόρειοι Σποράδες*, Αθήναι, 1972, σελ.42.

Φραγκούλης Ι., *Τα χριστιανικά Μνημεία της νήσου Σκιάθου*, Θεσσαλονίκη 1955, σελ.24-26.

Του δίου, *Σκιαθίτικα, Α΄, Ιστορία της Σκιάθου*, Αθήνα 1978, σελ.190-192,

Του δίου, *Σκιαθίτικα, Β΄, Σύμμεικτα Σκιάθου*, Αθήνα 1979, σελ.200,217-218.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Α.Δ. Αρχαιολογικό Δελτίο.

Εκείνη την εποχή στο Καλάμι. Γενική άποψη. Περιβάλλον χάος. Α όψη.

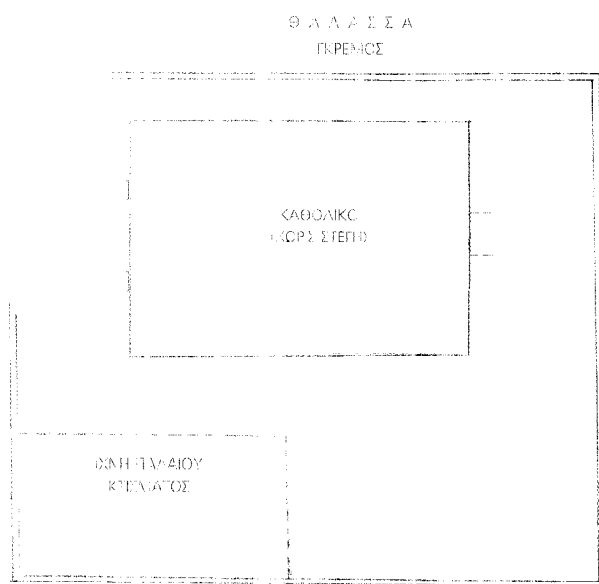
7. ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑΣ ΣΤΟ ΚΑΛΑΜΙ

Χρονος ίδρυσης: Ιθηνόν 15ος αι.
 Διεύθυνση: Σκιάθος, Β τμήμα, περιοχή Κάστρου
 Ιδιοκτησιακό: Μητρόπολη Χαλκίδας,
 Ισαΐας και Β. Σποράδων
 Μετοχή της Ι.Μ. Ευαγγελίστριας Σκιάθου
 Εορτάζει - πανηγυρίζει: 15 Μαρτίου (Ευαγγελισμός της Θεοτόκου)

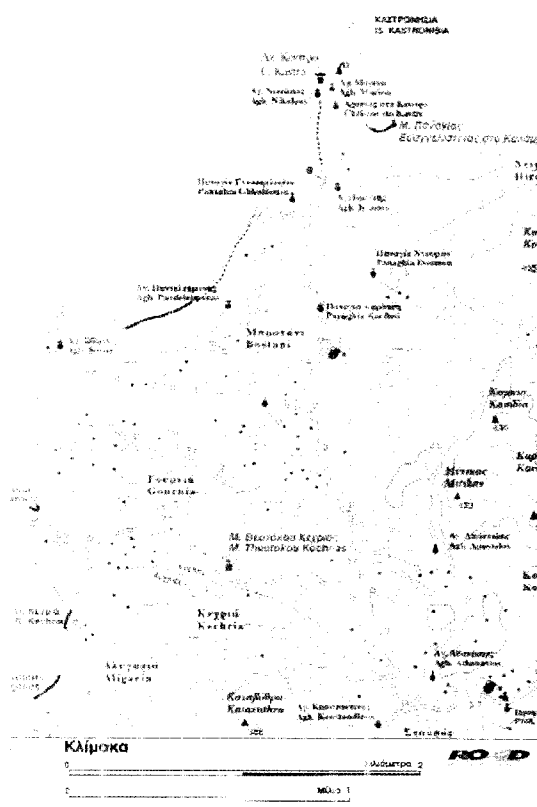

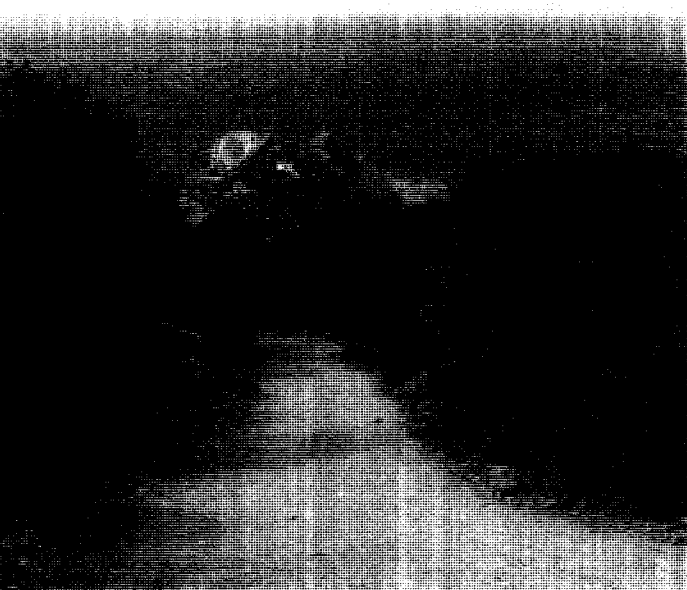
Κείμενο κήρυξης

"Κηρύσσεται ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο Σκιάθου:
 ...5' Τον ηρειπωμένον στα ισοβιδή τετρακκλιονιον μετά τρούφι βλου
 ναών της Ευαγγελίστριας υπό το Κάστρον, και παρά τη θάλασσα
 μετά θειάνων τοιογραφιών".
 ΦΕΚ 644/2-10-1965/Β'

Τοπογραφικό σκαρίφημα

από την πόλη της Σκιάθου κατευθυνόμενα βόρεια και στη συνέχεια δυτικά, προς την Ι.Μ. Ευαγγελιστρίας. Περίπου 500μ πριν τη μονή, στο χωματόδρομο στρίβουμε αριστερά, νοτιοδυτικά, προς την τοποθεσία Σταυρός. Προχωρούμε 2.3χλμ. και στη διασταύρωση ακολουθούμε την δεξιά διαδρομή προς Κάστρο. Ο βατός χωματόδρομος τερματίζει στο βορειότερο σημείο της νήσου, στο Ακρωτήρι Κάστρο, μετά από συνολική διαδρομή 10χλμ. (εικ. 1,2).

Εκτός του Κάστρου, νοτιοανατολικά και σε εξαιρετικά δυσπρόσιτη περιοχή, υψώνονται τα ερείπια της μονής της Παναγίας Ευαγγελίστριας στο Καλάμι ή της Παναγίας Καστριώτισσας, όπως την αναφέρει ο Παπαδιαμάντης. Με πεζοπορία σε μονοπάτι μήκους 500μ. οδηγούμαστε

κάτω στην παραλία, στη θέση του ρέματος Ντουμάν (εικ. 3,4). Για να προσεγγίσουμε τα ερείπια της μονής ανηφορίζουμε ιδιαίτερα δύσβατο, ορειβατικό, μη διαμορφωμένο και επικίνδυνο μονοπάτι, σε απότομη πηλαγιά με πυκνή χαμηλή βλάστηση, όπου μετά από 100μ περίπου φθάνουμε στη δυτική πλευρά της. Το καθολικό και τμήμα του περιτειχίσματος μισογκρεμισμένα "κρέμονται" κυριολεκτικά στην άκρη του γκρεμού προς τη θάλασσα σε ύψος 30μ, ενώ από τα εναπομείναντα τμήματα του λιθόκτιστου περιβόλου εκτιμάται ότι η μονή καταλάμβανε 200τ.μ. περίπου. Την επικρατούσα βλάστηση αποτελούν αριές, αγριελιές, σχίνα και κουμαριές (εικ. 5).

Η παντελής απουσία επιγραφικών στοιχείων στο μνημείο δεν επιτρέπει τον

ακριβή προσδιορισμό της χρονολογίας ίδρυσης και ανέγερσής του. Ωστόσο η άποψη για τη ίδρυσή του στην ύστερη Βυζαντινή περίοδο, όταν όρχισε να ζει η μεσαιωνική πόλη του Κάστρου, φαίνεται ως η πιο πιθανή. Η παλαιότερη μέχρι σήμερα γραπτή αναφορά στο μνημείο βρίσκεται σε έγγραφο του 1728 που περιέχει τη διαθήκη της Ουρανίτσας, συζύγου του Χατζη-Κωνσταντή, κτητορών της μονής του Αγίου Ιωάννη των Πασιχολίων. Επίσης, σε έγγραφο του 1764 ο Κωνσταντής γιός του Μανωλάκη και ανηψιός του Γεωργίου Φραγκούλη, σφιεράζει το μισό νησί Τσουγκράς στο μοναστήρι, το οποίο, όπως κατά αναφέρεται στο έγγραφο στερείται πόρων και καταματικής περιουσίας. Αργότερα το 1796 με έγγραφο των "προεχόντων" της

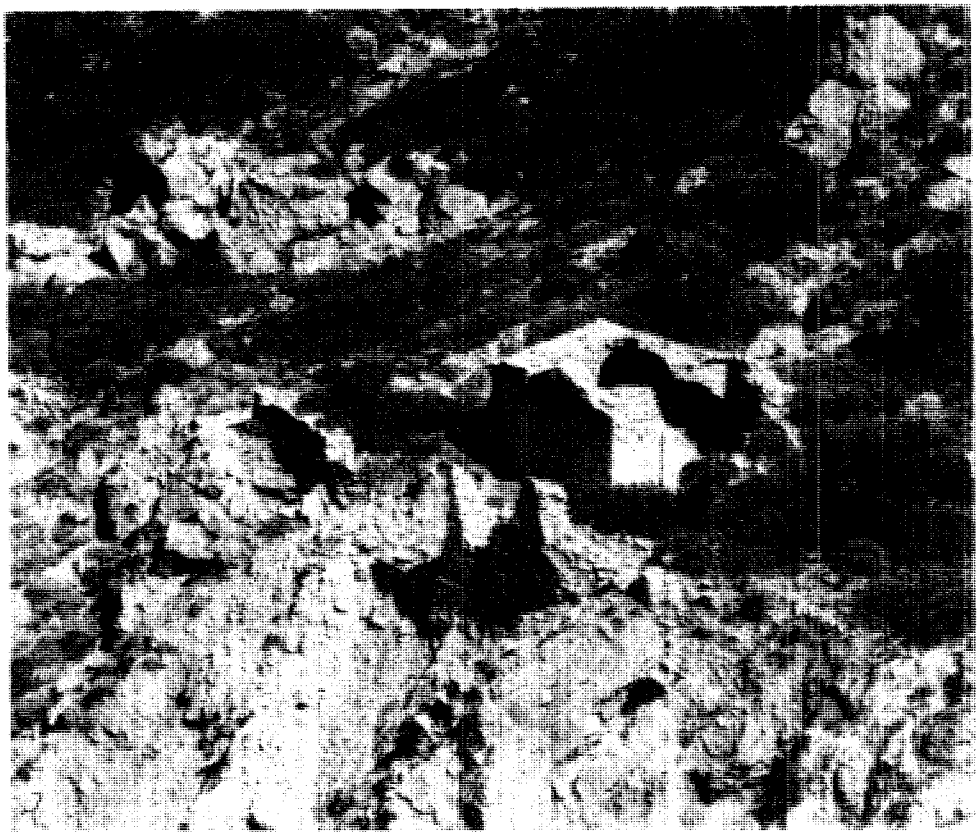
- Εικ.2. Ι.Μ. Ευαγγελιστρίας στο Καθάρι.
Πρόσβαση στο Αχρωάρι του
Καστρού. 2004
- Εικ.3. Ι.Μ. Ευαγγελιστρίας στο Καθάρι.
Γενική άποψη του Κάσρου.
Μονοπάτι. 2004
- Εικ.4. Ι.Μ. Ευαγγελιστρίας στο Καθάρι.
Γενική άποψη του Κάσρου. Παραλία.
2004
- Εικ.5. Ι.Μ. Ευαγγελιστρίας στο Καθάρι.
Γενική άποψη. Περιβάλλον χώρος.
2004

νήσου Σκιάθου το "προ χρόνων πολλών έσκημον" πλέον μοναστήρι λόγω χαρακτηριστικά αναφέρεται στο σχετικό έγγραφο, προσεγγίζεται στη νεοσύστατο τότε μοναστήρι του Ευαγγελισμού στη θέση Αγαθόλιανο).

Η σημερινή εικόνα της νήσου δείχνει ότι επρόκειτο για ένα περσικωμένων διαστάσεων μοναστηριακό σύμπλοκο. Τμήματα του ερειπωμένου περβόλιου της διατηρούνται σε μικρή απόσταση από τη βόρεια πλευρά του νομού, γίνονται ακριβώς στο χαίτη απότομου γκρεμού που καταλήγει στη θάλασσα. Λόγω του ασταθούς του εδάφους αργά και της συνεχούς διάβρωσής του από τη θάλασσα και τους ισχυρούς ανέμους, ό,τι απέμεινε παρουσιάζει σημαντικές επιμήκεις κατακόρυφες ρωγμές και δείχνει επισφαλές,

καθώς τελεί κάτω από συνθήκες διαρκών μεταβολών και καταστροφής (εικ. 6,7,8).

Το **καθολικό** διατηρεί ακόμη ορθούς τους περιμετρικούς τοίχους του και τμήμα μόνον της κάλυψης στους χώρους του ιερού και σε μέρος της νοτιοανατολικής πλευράς του. Τα υπόλοιπα κτίσματα του μοναστηριού έχουν καταπέσει ολοσχερώς (εικ. 6,7,9).

Σύμφωνα με τον Αλεξίου πρόκειται για έναν σύνθετο τετρακίονιο εγγεγραμμένο σταυροειδή ναό γεωμετρικών εξωτερικών διαστάσεων (5.60x4.80). Ο ίδιος μελετητής έχει δημοσιεύσει πλήρη

αρχιτεκτονική μελέτη του μνημείου και βάσει παρατηρήσεων, που στηρίζονται κυρίως στην σύγκριση των αναλογιών των διαστάσεων του σταυρικού τετραγώνου του ναού με τις αντίστοιχες αθλιών χρονολογημένων σύνθετων τετρακίονιων ναών της Ελλάδας, τοποθετεί την ανέγερση του καθολικού στο 15ο-16ο αι. Πολλά μορφολογικά στοιχεία του ναού, όπως οι αδιάρθρωτες επιφάνειες της τοιχοποιίας, η περιορισμένη χρήση πλίνθων στη δόμηση, η ελάχιστη παρουσία κεραμογλάστικού διακόσμου και τα μικρά ανείματα συνηγρούν στην παραπάνω χρονολόγηση (εικ. 6,7,9,10).

Εικ. 5. Ι.Μ. Ευαγγελιστρίας στο Καθάρι.
Ερείπιο. Β και Δ όψη. 2004.

Εικ. 7. Ι.Μ. Ευαγγελιστρίας στο Καθάρι.
Ερείπιο. Β και Δ όψη. Τμήμα
περίσφιξης. 2004.

Εικ. 8. Ι.Μ. Ευαγγελιστρίας στο Καθάρι.
Β όψη προς τη θάλασσα. Ρωγμές.
2004.

Εικ. 9. Ι.Μ. Ευαγγελιστρίας στο Καθάρι.
Καθολικό. Ν όψη. 2004.

Εικ. 10. Ι.Μ. Ευαγγελιστρίας στο Καθάρι.
Καθολικό. Α όψη. Αε. Ξα. Ιερού.
2004.

- Εικ.11. Ι.Μ. Ευαγγελιστοίς στο Καϊάρι. Καθολικό. Νόψη. Είσοδος. Παρασάδες. 2004.
- Εικ.12. Ι.Μ. Ευαγγελιστοίς στο Καϊάρι. Καθολικό. Εσωτερικό. Α.πλευρά. Πεσσός. Τεχνητό σινείο. 2004.
- Εικ.13. Ι.Μ. Ευαγγελιστοίς στο Καϊάρι. Καθολικό. Εσωτερικό. Α.πλευρά. Πρόθεση. Τοιχογραφία. 2004.
- Εικ.14. Ι.Μ. Ευαγγελιστοίς στο Καϊάρι. Καθολικό. Εσωτερικό. Α.πλευρά. Κόγχη του Ιερού. Πεσσός. 2004.
- Εικ.15. Ι.Μ. Ευαγγελιστοίς στο Καϊάρι. Καθολικό. Εσωτερικό. ΝΑ. πεσσός. Λεπτομέρεια γλυπτού. 2004.

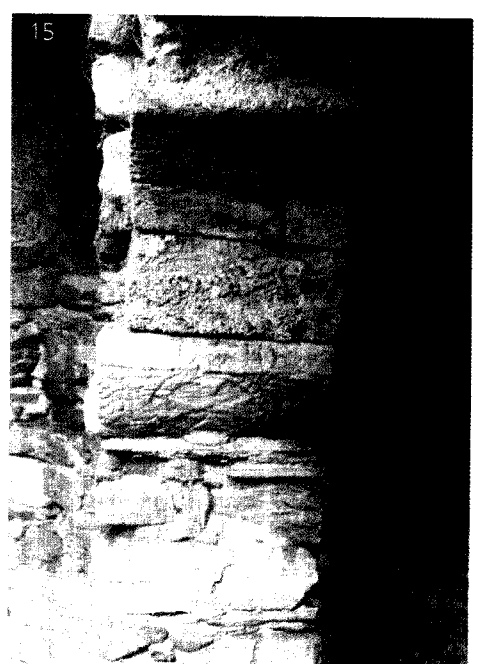
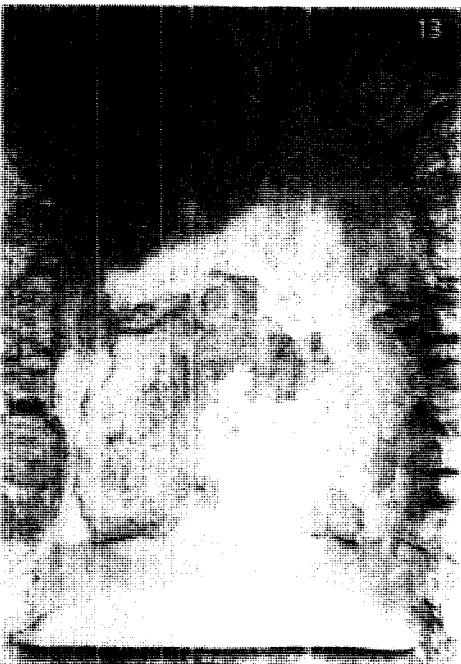
Ο ναός ανατολικά καταλήγει σε τριμέρες Ιερό, στην μακρά πλευρά του οποίου ανοίγονται ισάριθμες αψίδες. Μόνον η κεντρική, ως τρίπλευρη, προβάλλει ελαφρά, εξωτερικά και φέρει μικρό μονόλοβο παράθυρο (εικ. 10,11, 12). Στη δυτική πλευρά, στην είσοδο, εξέχουν συμμετρικά ορθογώνιες παραστάδες από ημιλαξευμένους λίθους ενώ δεν εντοπίστηκαν ίχνη νάρθηκα (εικ. 11).

Στο εσωτερικό διατηρούνται οι δύο πεσσοί, στη διαχωριστική ζώνη του κυρίως ναού με το Ιερό, που στηρίζουν με τις απέναντι παραστάδες, τα τόξα και άλλοτε τους θόλους της στέγης. Ο νοτιοανατολικός πεσσός στην ένωσή του με την καμάρα του Ιερού Βήματος φέρει

μαρμάρινο κιονόκρανο με επιγεδόγλυφη παράσταση σταυρού σε μετάλλιο. Πρόκειται για αρχιτεκτονικό μέλος σε δεύτερη χρήση, το οποίο πιθανότατα μεταφέρθηκε από παλαιοχριστιανικό ναό ευρισκόμενο στη γύρω περιοχή. Παρόμοια διάθεση διακόσμησης διακρίνεται και στο βορειοανατολικό πεσσό με την τοποθέτηση αναλογικά στην ίδια θέση, λαξευμένου πωρόλιθου. Ηχητικά αγγεία διακρίνονται σε κάποια σημεία των τοίχων (εικ. 12,13,14).

Μετά την πτώση του τρούλου και εκτεταμένων τμημάτων της οροφής του μνημείου η φθορά των εσωτερικών επιχρισμάτων και του πιθανού τοιχογραφικού του διακόσμου κατέστη αναπόφευ-

κτος. Ίχνη τοιχογραφιών εντοπίζονται σήμερα μόνο στην κόγχη της Πρόθεσης. Πρόκειται για μίμια της παράστασης της Άκρας Ταπεινώσεως από την οποία διακρίνεται μέρος μόνον του σώματος του Χριστού και η μορφή της Παναγίας. Σύμφωνα με τον Φραγκούρα η παράσταση απεικονίζει γνωστή παραλληλία του εικονογραφικού θέματος, όπου στο πάνω μέρος της σύνθεσης εικονίζονται ο Χριστός ένθετος μεταξύ αγγέλων και την επιγραφή "Άνω Σε εν θρόνω" και στο κάτω τμήμα ο Χριστός στη σαρκοράχο με την επιγραφή "κάτω εν τόξω" (εικ. 15). Η παραλληλία αυτή αφανίστηκε σε μεταβυζαντινή κυρίως μνημεία του 16ου-17ου αι.

16

Εικ.16. Ι.Μ. Ευαγγελιστρίας στο Καλάμι. Γενική άποψη προς το Κάστρο. Περιβόλων χώρος. 2004

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Το μικρό μοναστήρι επέλεξε να κτιστεί και να λειτουργήσει εδώ, όπου γίνεται "γενικό προσκύνημα των κυρίων, καθολική σύναξη όλων των βρυκκηθμών των ανέμων και όλων των αλαλητών των καταγίδων" (Αδ. Παπαδιαμάντης).

Τόμας ιδιαίτερα καταστραμμένος δηλώνει πεισματικά την παρουσία του και διεκδικεί χώρο στην ιστορία του νησιού. Τα ερείπια, ενδιαφέρουσες μορφές στο σκληρό τοπίο, αντικρίζουν απέναντι το Κάστρο και συνομιλούν θάψαγε κανείς, σε μία γλώσσα άληθης εποχής... (εικ. 16).

Παρά το γεγονός ότι γίνεται σοβαρή προσπάθεια αναστήλωσης των μνημείων του Κάστρου. Προτείνουμε στις εργασίες αυτές να συμπεριληφθεί και η στερέωση των εναπομεινάντων κτισμάτων της μικρής μονής της Ευαγγελίστριας, καθώς πρόκειται για διατηρητέο μνημείο, ώστε να συνεχίσει να υπάρχει ως γλυπτό, μοναδική σύνθεση στο χώρο. Είναι δύσκολο το έργο των επισκευών και της σταθεροποίησης της κατασκευής, αλλά εξειδικευμένοι επιστήμονες με τη χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας της εποχής μας είναι σίγουρο ότι θα το επιτύχουν.

Η διάνοια ασφαλιούς μονοπατιού αποτελεί προϋπόθεση ώστε να καταστεί επισκέψιμο σε επίμονους προσκυνητές, πραγματικούς ή άγρεις της φύσης και της ιστορίας που χάνεται στους αιώνες, στον ευλογημένο ορεινό τόπο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αβελίου Αδ., *Σκιάθος, Η αρχιτεκτονική των μεταβυζαντινών μνημείων*, Θεσσαλονίκη 1995, σελ.77-91, εικ.61-75.

Καραβίδας Β., "Γέντε ανέκδοτα Σκιαθίτικα έγγραφα, 1728-1811", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 42, Λάρισα 2002, σελ.98 (υποσ.4 και 9),101,108.

Κοντογιαννοπούλου Μ., "Έξι έγγραφα του κτηματολογίου της Μονής του Ευαγγελισμού της Σκιάθου, 1747-1819", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 29, Λάρισα 1996, σελ.195, 199, 202-204.

Λαζαρίδης Γ., "Εόρτεις Σποράδες, Σκιάθος", *Α. Δ.* 20(1965): Χρονικά, σελ.341-342, σ.8, πιν.404β,405α-β,406α-γ.

Παπαδιαμάντης Αδ., *Τα κρούσματα*, *Απαντα*, τόμος 3, Αθήνα 1989², σελ.543.

Φραγκούλης Ι., *Τα χριστιανικά μνημεία της νήσου Σκιάθου*, Θεσσαλονίκη 1955, σελ.18-21, εικ.6- 7.

Του ίδιου, *Σκιαθίτικα, Αΐ Ιστορία της Σκιάθου*, Αθήνα 1978, σελ.186-189, 221-223, εικ.32-33.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Α.Δ.: Αρχαιολογικό Δελτίο.

Σ Κ Ο Π Ε Λ Ο Σ

Κλίμακα

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

Χιλιόμετρα 2 **ROAD**

---

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

Μίλια 1

ΠΡΩΤΟΠΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Η Σκοπέλιος, το μεγαλύτερο νησί των Β. Σποράδων, με έκταση 96 τετρ.χλμ. και σε απόσταση 60 μ.λ. από το Βόλο παρουσιάζει μεγάλο αριθμό μοναστηριών. Καταπράσινη, καλύπτεται κατά 70% από δάσος κυρίως πεύκων, και ποικίλη βλάστηση, με σφωροφόρα και ελασιώνες.

Τα μεγάλα μοναστηρικά συγκροτήματα, συγκεντρωμένα στην ανατολική πλευρά με ελάχιστους μοναχούς ή ακατοίκητα σήμερα, θα πείζουμε ότι αποτελούν το βασικό πυρήνα των μονών στο νησί. Η ενιαία αντιμετώπιση με προβολή της κοινής ιστορίας τους, η οργάνωση δικτύου πρόσβασης και η ένταξή τους σε δομές επιλεκτικών δραστηριοτήτων θα τα καταστήσουν θιώσιμα και ιδιαίτερο προορισμό των επισκεπτών - τουριστών.

Η ιστορία της Σκοπέλης εμφανίζεται ισχυρή και σε παλαιά μοναστήρια γύρω από την πόλη, όπως η Επισκοπή, τα οποία θα πρέπει να αναδεχθούν προσεκτικό, επισκέψιμο υπό προϋποθέσεις, καθώς παραμένουν καθοριστικά τεκμήρια της πορείας του νησιού.

Στο εσωτερικό κυρίως του νησιού, σε τόπους εξαιρετικής ομορφιάς, τα διάσπαρτα μονύδρια, πολλιά ιδιωτικά μέσα σε αγροκτήματα, δηλώνουν την προσωπική διαχρονική σχέση των κατοίκων με τους χώρους λατρείας. Ενταγμένα σε δίκτυα οικοτουριστικών διαδρομών, ως μικρές μονάδες οίκοξενίας ή αγροκτηνοτροφικής επιχειρηματικότητας θα μπορούσαν να συνεχίσουν στο χρόνο, συμμετέχοντας και διαμορφώνοντας ενεργά το πολιτιστικό και οικονομικό μέλλον της Σκοπέλης.

ΜΑΓΔΑ ΓΑΚΗ αρχιτέκτων

Σ Κ Ο Π Ε Λ Ο Σ

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ - 1η επίσκεψη 1996
Μάγδα Γάκη αρχιτέκτων, συντονίστρια
Προκόπης Κουλιούρης πολιτικός μnx.
Νίκος Γεωργιάδης τοπογράφος μnx.

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ - 3η επίσκεψη 2004
Μάγδα Γάκη αρχιτέκτων, συντονίστρια
Νίκος Γεωργιάδης τοπογράφος μnx.
Βάσσα Παρασκευά θεολόγος
Μαρία Νάνου θεολόγος

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ - 2η επίσκεψη 1999
Μάγδα Γάκη αρχιτέκτων, συντονίστρια
Βάσσα Παρασκευά θεολόγος

Εκφράζουμε τις ιδιαίτερες ευχαριστίες στους κατόχους και ιδιοκτήτες των μονών για την ευγένειά τους να μας δεχθούν και την εξαιρετική συνεργασία τους στην ολοκλήρωση της καταγραφής, που ευελπιστούμε να συντελέσει εποικοδομητικά στο μέλλον της Σκοπέλης.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Σκοπέλιος γνώρισε το χριστιανισμό αρκετά νωρίς, κατά τα μέσα του 4ου μ. Χ. αι., καθώς ήταν έδρα επισκόπου με πρώτο το Ρηγίνο. Η κοντινή απόσταση από το Άγιο Όρος, το εξαιρετικό φυσικό περιβάλλον και η έντονη θρησκευτική πίστη των κατοίκων ευνόησαν την ίδρυση πλήθους μονών και μονυδρίων.

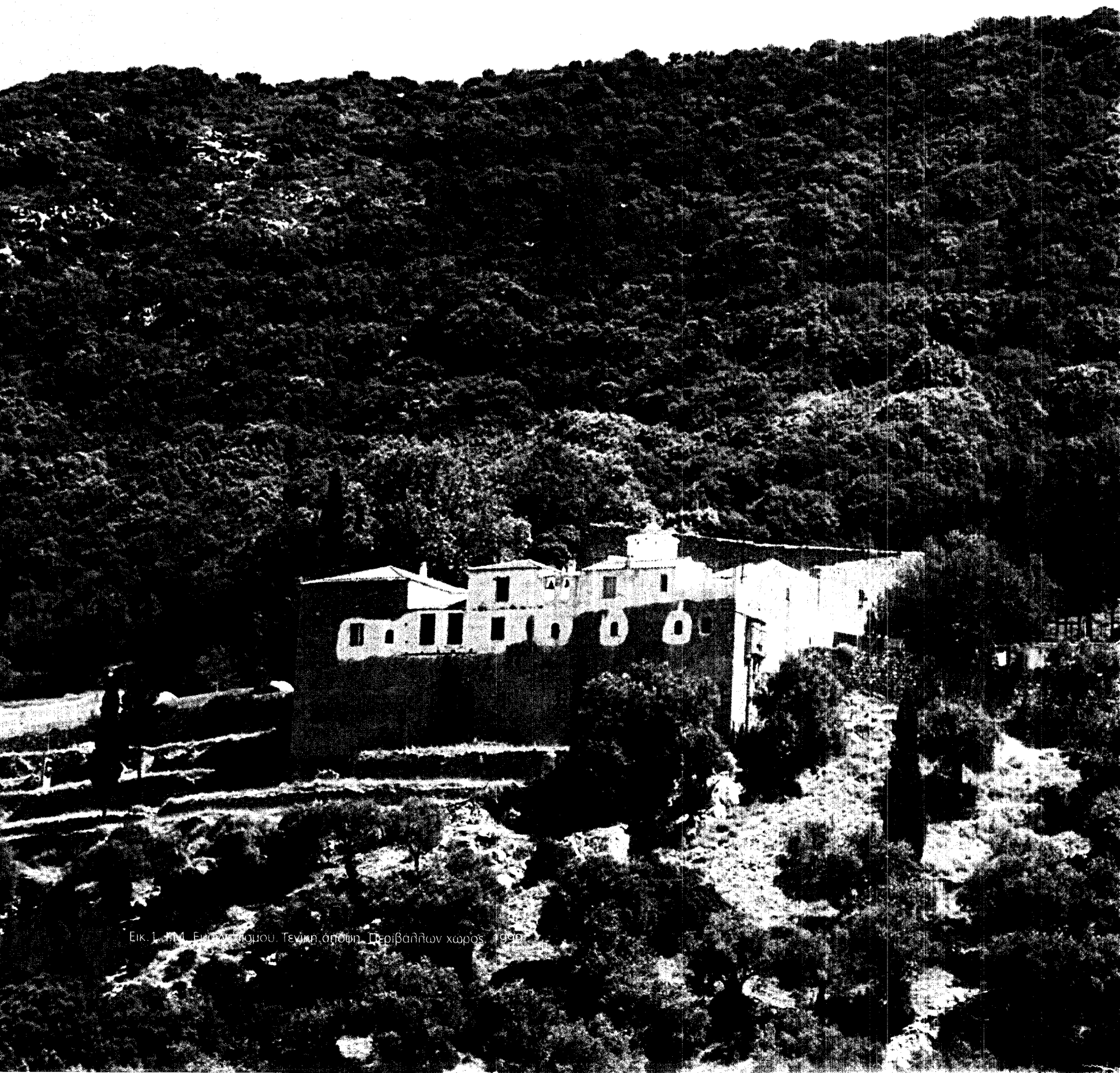
Ο 17ος αι. αποτέλεσε την αρχή της μοναστικής ιστορίας της Σκοπέλης με την ίδρυση μεγάλου αριθμού μονών στο νησί. Τότε ξεκινούν και οι πρώτες αφιερώσεις οικογενειακών μονών προς το Άγιο Όρος ως μετόχια, για να ακολουθήσουν το 18ο αι. κυρίως και άλλες, με την οικονομική άνθηση που ευνοήθηκε από την χαλαρή παρουσία των Τούρκων, την άρχουσα τάξη των μεγαλοκτηματιών, караβοκύρηδων και των δραστήριων ηγουμένων, κληρικών και μοναχών. Το 19ο αι. βεβαιώνεται η ύπαρξη ανδρικών μονών με μοναχούς που διακρίνονταν για τον πνευματικό τους βίο. Επί Όθωνα οι μονές και μετόχια με μικρό αριθμό μοναχών διαλύθηκαν και αργότερα άλλα περαχωρήθηκαν σε λαϊκούς ή μοναχούς και άλλα ερημώθηκαν.

Οι μονές στο σύνολό τους ήταν ανδρικές και ορισμένες πολυάνθρωπες, ενώ προς το τέλος του 19ου αι. ορισμένες μετατράπηκαν σε γυναικείες. Σ' αυτές έζησαν ως μοναχοί εξαιρετικές προσωπικότητες της εποχής, όπως ο Καισάριος Δισπόντες, ο άγιος Ιερόθεος ο Ιβηρίτης, ο Φιλάρτος κ.ά.

Οι μεγαλύτερες έχουν φρουριακή εμφάνιση με τα κτίσματα των κελιών γύρω και στο κέντρο το καθολικό, σύμφωνα με το αγιορείτικο πρότυπο. Τα καθολικά συνήθως είναι σταυροειδείς εγγεγραμμένοι με τρούλο ναοί, αλλά και καμαροσκεπαστες ή ξυλόστεγες βασιλικές, στα μικρότερα μοναστήρια.

Η αξιόλογη μοναστική και πνευματική ζωή του παρελθόντος είχε ως αποτέλεσμα τη διάσωση πολύτιμων κειμηλίων. Ενδιαφέροντα ξυλόγλυπτα τέμπλα και εικόνες, χειρόγραφα, παλαιότητα και έγγραφα αποτελούν σήμερα τον πλούτο των μονών.

ΒΑΣΣΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ

Εικ. 1. ΗΜ. Εργαστήριο. Τεχνητή όψη. Περιβαλλών χώρος. 1999.

1. ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ (ΔΑΠΟΝΤΕ)

Χρονος ίδρυσης: 712 (αρχική ίδρυση 17ος αι.)
 Διεύθυνση: Σκόπελος, Α τμήμα
 Ιδιοκτησιακό: Μητρόπολη Χαλκίδας,
 Γενικής και Β. Σποράδων
 Μοναχές: 2
 Εορτάζει - πανηγυρίζει: 25 Μαρτίου, 6 Δεκεμβρίου,
 (Ευαγγελισμός της Θεοτόκου, Αγ. Νικολάου)

Κείμενα κήρυξης

Κηρύσσονται ως προέκταση και διατηρητέα ιστορικά μνημεία εις τας Κυκλάδας νήσους του: κάτωθι βυζαντινούς ναούς και μνημεία
 1. Μονή Ευαγγελιστρίας Δαπόντε".

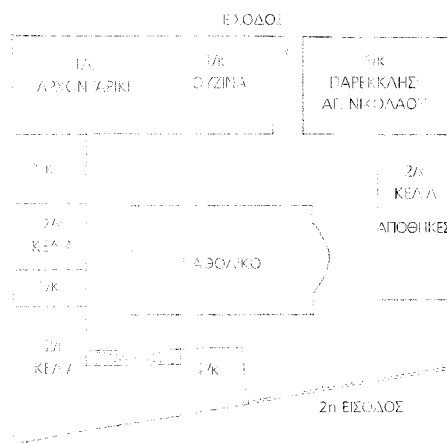
ΦΕΚ 332/6-8-1936/Α'

Κηρύσσονται ως ιστορικά διατηρητέα μνημεία των νήσων Σκοπέλου και Αλοννήσου ως κάτωθι: Α' Σκόπελος :

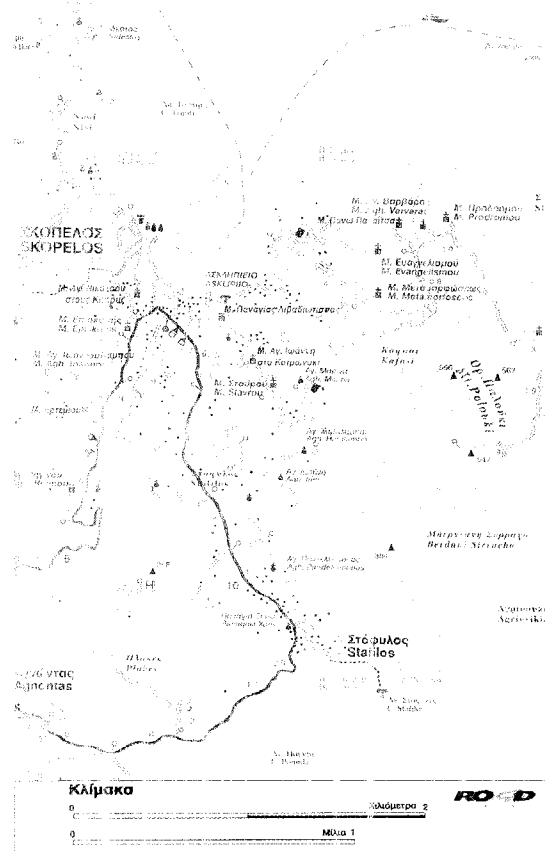
1. β) Εις την ύπαιθρον της νήσου Σκοπέλου

2) Την μονήν του Ευαγγελισμού μετά του καθολικού και του φρουρικού πριβιλέγιου".

ΦΕΚ 645/2-10-1965/Β'

Τοπογραφικό σχέδιον

πό την πόλη της Σκοπέλου κατευθυνόμενα ανατολικά, ακολουθώντας τον παραλιακό δρόμο. Σε απόσταση 1100μ. από τα όρια της πόλης, στη διασταύρωση, στρίβουμε αριστερά, ανατολικά και μετά από 2χλμ. φθάνουμε στη μονή. Απέχει 4χλμ. συνολικά από το λιμάνι της Σκοπέλου και είναι κτισμένη σε υψόμετρο 210μ., σε δυσπρόσιτη πλευρά φαραγγιού του όρους Παλούκι, πλησίον της Ι.Μ. Αγίας Βαρβάρας, με εξαιρετική θέα στην πόλη και το λιμάνι. Χαρακτηριστικά ο Σάμψων μας πληροφορεί ότι *"...έναντι της πόλεως εις απόστασιν μιας ώρας εις υψηλήν τοποθεσίαν με θέαν προς το πέλαγος, την προς ανατολικά ανοιγομένην πεδιάδα και την Δέληφν, ... υπήρχε παλαιά μικρά μονή. Κάτω από τη μονή υπάρχουν κήποι. Προς τη νότια πλευρά το κοιμητήριον..."*. Ο περιτειχισμένος χώρος της μονής καταλαμβάνει έκταση 800τ.μ. και περιβάλλεται από πυκνή θαμνώδη βλάστηση (πουρνάρια κ.ά.) και ελαιώνες (εικ. 1,2).

Η **ίδρυση** και ακμή της μονής συνδέεται με τη μεγάλη εύπορη και εξελληνισμένη ενετική οικογένεια του νησιού, Δαπόντε. Ο Στέφανος Δαπόντες υπήρξε επί σειρά ετών και έως το 1739 Πρόξενος της Αγγλίας στη Σκόπελο, ενώ ο γιος του Κωνσταντίνος (1713-1784), μετέπειτα μοναχός Κισάριος (1753), γνωστός λόγιος του 18ου αι., διητέλεσε γραμματέας των Μαυροκορδάτων, ηγεμόνων της Βλαχίας.

Ο Στέφανος Δαπόντες το 1712 ανακαινίζει το προϋπάρχον στην ίδια θέση, καταστραμμένο ανδρικό μοναστήρι, το οποίο είχε κτιστεί από τον πατέρα του Ιωάννη Γραμματικό, σε ένδειξη ευγνωμοσύνης για τη θαυματουργική διάσωσή

του στη Σκύρο, πιθανόν στις αρχές του 18ου αι. Η πληροφορία του θαύματος που έζησε ο Χατζή-Στεφανής Δαπόντες, αλλά και η προϋπαρξη της μονής, καταγράφονται από τον Κισάριο στο έμμετρο έργο του *"Απαρίθμηση των ονομαστών Ναών και μονών της Παναγίας"*, το οποίο συμπεριλαμβάνεται στα *"Άθη Νοντά"*:

*"...εις ένα μοναστήριον,
κτίριον πατρικόν μου,
το μέγιστον προσκύνημα
ἴς ὄλην την Σκόπελόν μου, ...
.....
Τούτο το μοναστήριον
με θαύμνεκα νικισθῆ
υπερφυές και θαυμαστόν
κιως φαίνεται' εστολισθῆ
διότι ἦτο εις μικρήν
πρότερον εκκλησίαν.
Θυμούμαι ο πατέρας μου
με εἶπε την αἰτίαν
και έχω κρίμα εις αὐτήν,
αν δεν την ιστορήσω..."*

Επίσης ο Κισάριος στον κώδικα 193 της μονής που συνέταξε ο ίδιος, αναφέρει ότι *"...στον τόπο που υψώνεται το σημερινό μοναστήρι υπήρχε μονήδριον...[ναός] πεσών...ανγέρεθη εκ θεμελίων δι' ἐξόδων...πέντε πουγγίων και επιστασίας (του Χατζή) Στεφανή"*. Κατά το Σάμψων, η ύπαρξη παλαιότερης μονής συμπεραίνεται από επιγραφή, με τη χρονολογία 1676 και το όνομα του επισκόπου Σκιάθου και Σκοπέλου, Ιωάσαφ, ενώ ο π. Καλλιανός παραθέτει μαρτυρία του Κισαρίου Δαπόντε, όπου ως ηγούμενος της μονής το 1689 φέρεται ο Μελλέτιος, πρώην Ζητουνίου. Σχετικά με την ίδρυση της μονής διασώζονται και προφορικές παραδόσεις.

Αρχικά ο Κισάριος εγκαθίσταται στο μοναστήρι του Ευαγγελισμού το 1736, αλλά πολύ σύντομα, το 1757 αρχίζει η μεγάλη σχέση του με την Ι.Μ. Προσηγοτάμου. Τους ιδιαίτερους δεσμούς του διαπνέει με τη μονή του Ευαγγελισμού αποδεικνύουν οι παλιές γραπτές αναφορές του σ' αυτήν, αλλά και το γεγονός της κατάταξής της ως πρώτης, στον κατάλογο των μονών της Σκοπέλου, που εκτάρσε κατά τη β' μισό του 18ου αι. Στο μεταξύ η μονή αυξάνει την κτηματική της περιουσία, διαθέτει δύο εργαστήρια στη Χώρα καθώς και συμμετοχή σε σκοπελιότακτα πλοία. Ωστόσο, το 1773 ο Κισάριος Δαπόντες ερχόμενος από το Άγιο Όρος, εγκαταλείπει στη σχεδόν ερημαμένη πατρική μονή την ανακίνηση και την επανόρθωση, ενώ την ίδια περίοδο εξασφαλίζει τη σταυροπηγική της αίθια. Σύμφωνα με τη χειρόγραφό του, το 1784 αφιερώνει τη μονή στην Ι.Μ. Προσηγοτάμου του Αγίου Όρους, αλλά πριν λάβει την επικριτική απάντηση της αγιορείτικης αδελφότητας, πεθαίνει τον ίδιο χρόνο στην Ι.Μ. Προσηγοτάμου, όπου ήδη είχε εγκαταλείψει το μοναστήρι, εξαιτίας διένεξης με τον αδελφό του, καθώς διέμεναν στο μοναστήρι του Ευαγγελισμού, κατά διαστήματα, αρκετά μέλη της οικογένειάς του. Η αφιέρωση δεν πρόλαβε να πραγματοποιηθεί.

Σύμφωνα με τον κώδικα 193, που βρίσκεται στο αρχείο της Ι.Μ. Προσηγοτάμου Αγίου Όρους, η μονή σταδιακά γνώρισε μέρες πλούτου και ακμής. Εμπλούτιστηκε με σπουδαία και ακριβή κειμήλια, θώρα επισκόπων, αρχόντων και καρβοκυρτών τα οποία δυστυχώς στο χρόνο της ερημίας του Ιωάννη Δαπόντε (αδελφού του Κισαρίου) μεώθηκαν

Εικ. 2. Ι.Μ. Ευαγγελισσίου. Πενική Δ. όψη. 1998

ση, αντίθετο. Ο οικουμενικός πατριάρχης καθ'ήκτως Ε΄ το 1804 ανανεώνει τη σταυροπηγική ιδιότητα της μονής, σύμφωνα με τον όρο που θέζεται μέχρι τότε.

Μετά το 1826 η μονή παρακμάζει και πέφτει υπό τη διεύθυνση επιτροπής Σκοπιετών. Στο Δικταγμά του Όθωνα, που εκδίδεται στις αρχές του 1834 αναγνωρίζεται ως ιδιωτική, γεγονός που πιστοποιείται και σε έγγραφο της Δημογεροντίας του νησιού στις 8-8-1834, στο οποίο αναφέρεται το όνομα του πρώτου ιδιοκτήτη της μονής (Στέφανη Δαπόντε) και δηλώνεται ότι οι επιτροπείς της μονής κατά την περίοδο εκείνη (Αλέξ. Δαπόντε, Στέφανος Δαπόντε και Αικατερίνη Δαπόντε) ήταν απόγονοι του Χατζή-Στεφανή Δαπόντε: "...πάπποι των Νυν επιτροπευόντων επί αυτού απογόνων του κατά διαδοχήν και) κληρονόμων...". Στο έγγραφο επίσης γίνεται αναφορά και στα ηγαστά κτήματα που είχαν

αφιερωθεί από τον ιδρυτή στη μονή.

Κατά το Σόμψων, οργότερα περιέρχεται στην ιδιοκτησία της οικογένειας Κριεζή, αλλά εξακολουθεί να υπάγεται στην Ι.Μ. Ξηροπότμου.

Στα μέσα της δεκαετίας του 1930 συνοδεία μοναζουσών υπό τη μοναχή Αγαθούνη με την υποστήριξη του γέροντα Προκοπίου, δίνουν ξανά ζωή στη μονή. Οι μοναχές αφού μαθήτευσαν σε Σκοπιετικές υφάντριες, κατασκευάζουν υφαντά, τα πωλούν και ενισχύουν οικονομικά τη μονή. Στη συνέχεια διαδίδουν εκείνες την τέχνη σε νεότερες νησιώτισσες. Όταν μειώνεται ο αριθμός των μοναζουσών εγκαταλείπεται και η τέχνη.

Στον κατάλογο των μονών και εκκλησιών της Σκοπιέλου που κατάρτισε ο Καισάριος, αναφέρονται τα μετόχια της μονής, όπως η Παναγία η Ευαγγελίστρια (ναός μέσα στο κάστρο), το εξωκκλήσι Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος στη Σκληρή και αυτά που εξακολουθούν να αποτε-

λούν και σήμερα μετόχια της, δηλαδή ο Ι.Ν. Αγίου Γεωργίου στο Μετόχι, το μονύδριο Πάνω Παναΐτσα και το μονύδριο του Αγίου Ταξιάρχου στο Εάτο.

Η μονή προσεγγίζεται από τη βορινή της πλευρά και εντυπωσιάζει λόγω της θέσης και της φρουριακής της δομής. Ο Καισάριος δεν παραλείπει να τονίζει στο έργο του "Κήπος Χαρίτων", την προνομιακή θέση της αγαπημένης του μονής αλλά και τη μεγαλοπρέπεια των κτισμάτων της:

"...εύμορφο και εις εύμορφον τόπον επ'αληθείας μέσα νερά, έξω νερά, με στέρνα, με πλατάνους για πατριάρχας άξιο και διά μεγιστάνους απάνω δε εις το βουνό, αντίκρι εις την χώρα, ..".

Ο χώρος προστατεύεται με ιδιαίτερα ψηλό λιθόκτιστο περίβολο, στην εσωτερική πλευρά του οποίου προσκολληώ-

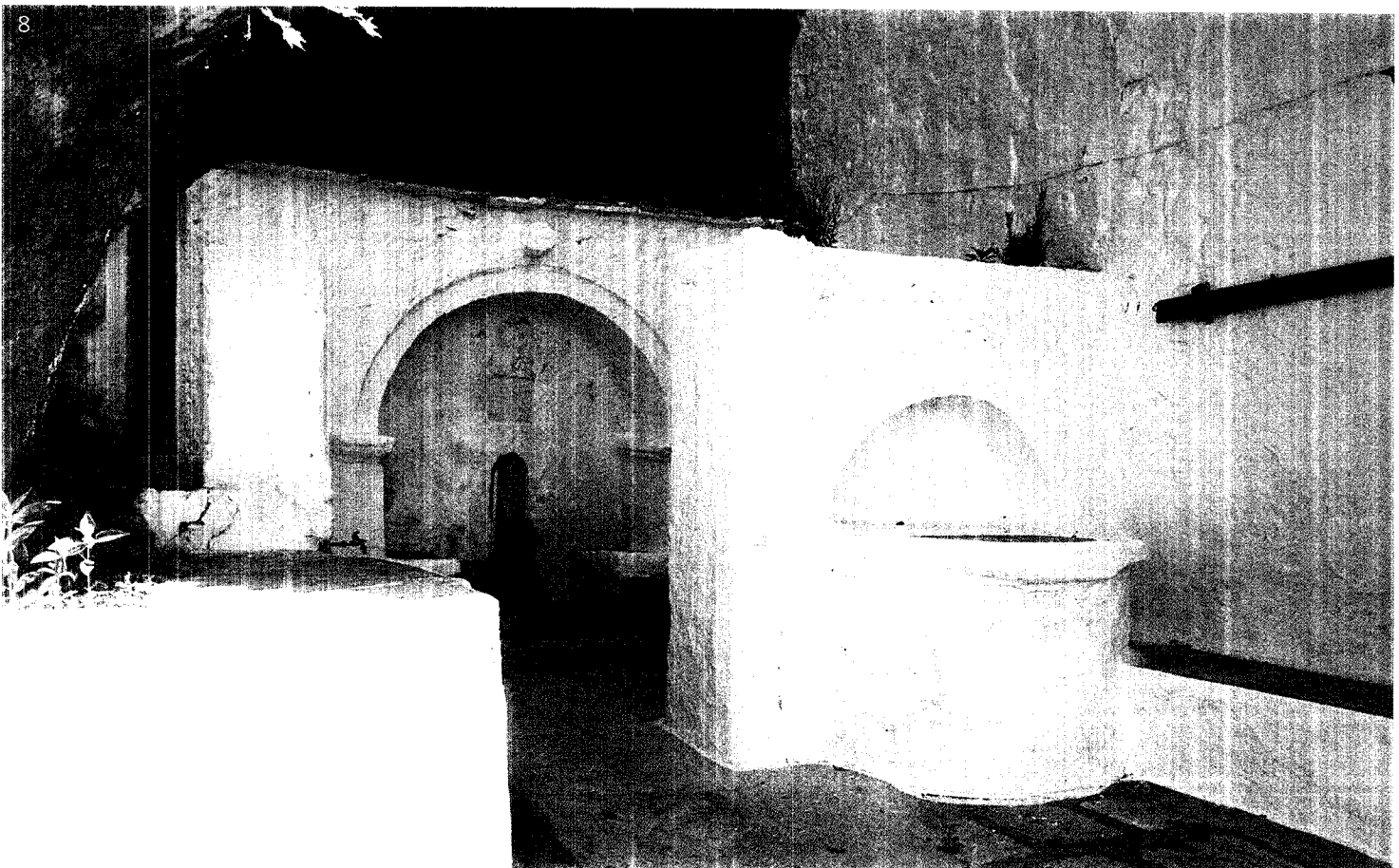

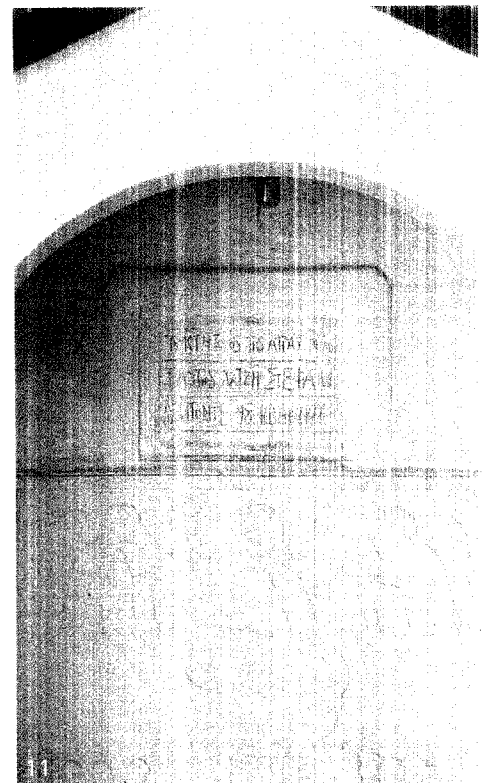
νται τα κτίσματα. Στη δυτική πλευρά προς το φαράγγι, υπάρχουν αρκετά παράθυρα καθώς και στενά ανοίγματα (πολεμίστρες), σε διαφορετικές διαστάσεις, ανάλογα με τη χρήση του αντίστοιχου χώρου. Το κέντρο της πάνω ζώνης καταλαμβάνει τριμερές κωδωνοστάσιο με δύο καμπάνες, ενώ εκατέρωθεν, οι ανισοϋψείς όγκοι στεγάζονται ποικιλοτρόπως (στέγες, δώμα κ.ά.). Σήμερα δε σώζεται ο πύργος της μονής (καταλάμβανε πιθανόν τη νοτιοδυτική γωνία) και δυστυχώς είναι άγνωστο πότε καταστράφηκε (εικ. 2,3).

Στη βόρεια πλευρά, έξω από τα τείχη του περιβόλου, ευρύ πλάτωμα διαμορφωμένο με πεζούλλες και φροντισμένο με φυτά υποδέχεται τον επισκέπτη και προσφέρει θέα προς τη γύρω περιοχή (εικ. 4). Στην επίπεδη όψη του τείχους

εξέχει ογκώδης αντηρίδα στη δυτική γωνία, διανοίγονται περιορισμένα παράθυρα και σηματοδοτείται με σκούρο κόκκινο χρώμα διευρυμένη επιφάνεια, πλαισιωμένη με κεραμικό λινό διάκοσμο, όπου στο κέντρο της διακρίνεται η μικρή χαμηλή πόρτα της εισόδου. Κάτω από τη δικλινή στενή στέψη και πάνω από το οριζόντιο υπέρθυρο τοποθετήθηκε εικόνα του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου (εικ. 4,5,6). Ανατολικά της εισόδου την ενδιαφέρουσα κρήνη κοσμή εντοιχισμένη μαρμάρινη επιγραφή με την ανάμνηση του κτήτορα της μονής, όπου καταγράφεται "*Του κτήτορος της Αγίας Μονής ταύτης Χατζηστεφάνη Δαπόντε υιο(ύ) Ιω(άν)νου Γραμμασικού(το) κτήριον κε η βρύσις αύτη /...ΑΨΙΒ (1712)*" (εικ. 7,8). Σχεδόν ίδιο περιεχόμενο έχει η ένθετη εγχάρακτη επιγραφή σε κρήνη,

- Εικ.3. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. Δ όψη. Κωδωνοστάσιο. 1916
- Εικ.4. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. Β όψη. Είσοδος. 1916
- Εικ.5. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. Β όψη. Αντηρίδα. 1916
- Εικ.6. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. Β όψη. Είσοδος. 1916
- Εικ.7. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. Β όψη. Κρήνη. Κτήτορι ή επιγραφή. 1999
- Εικ.8. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. Β όψη. Κρήνη. 99

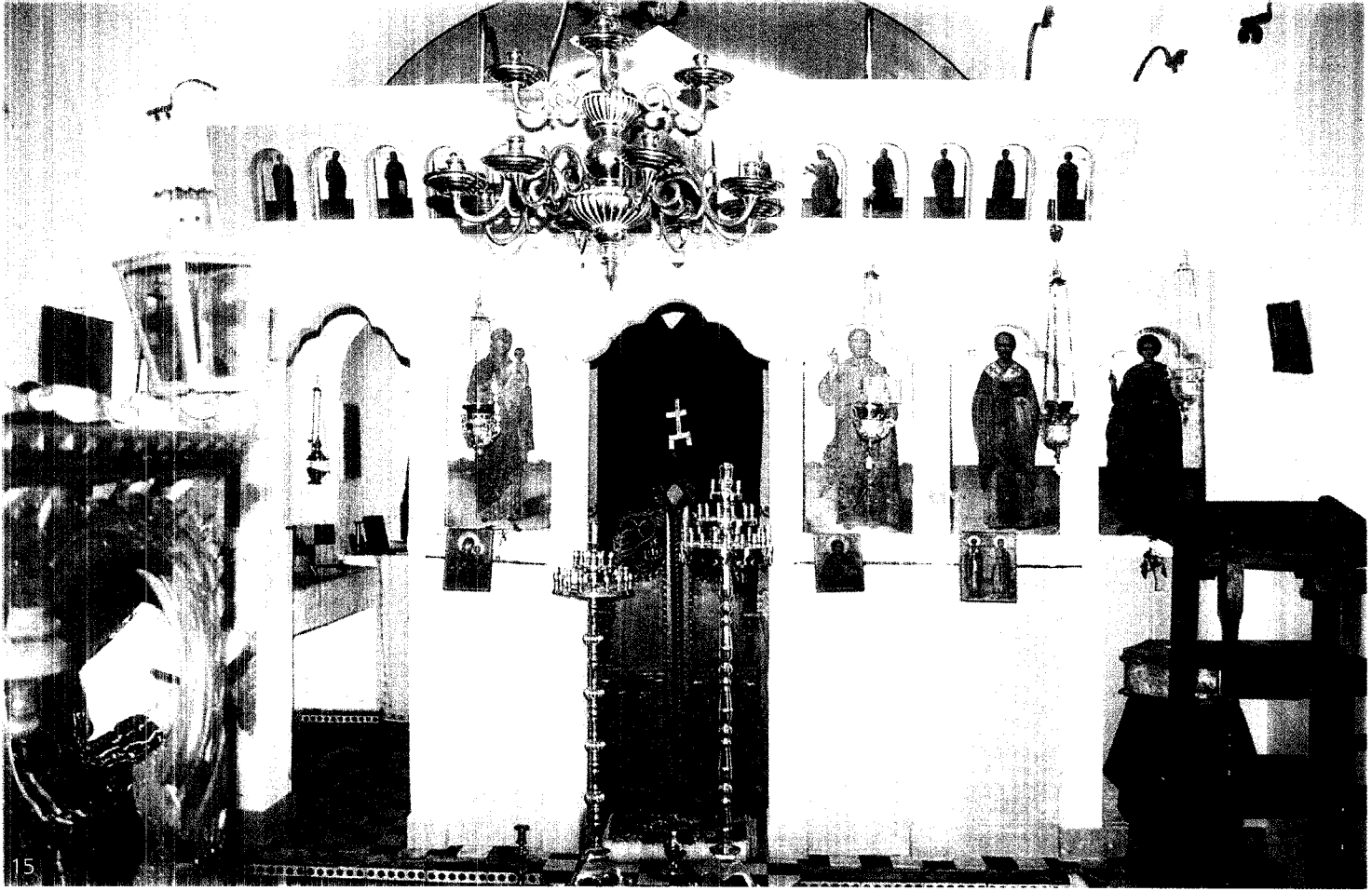

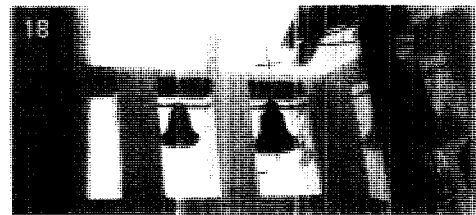
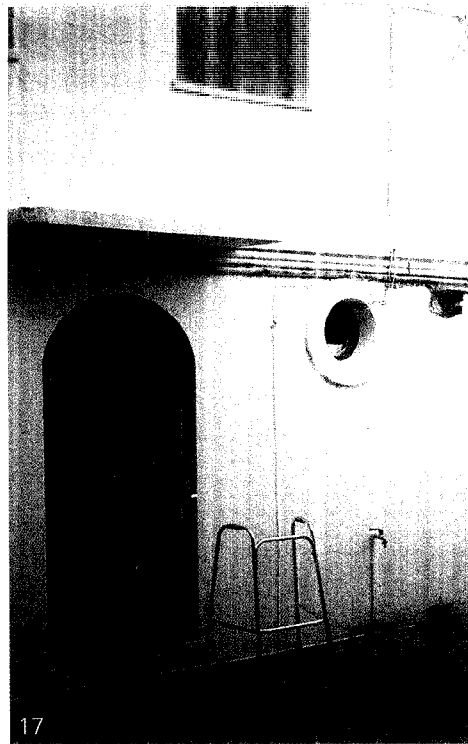
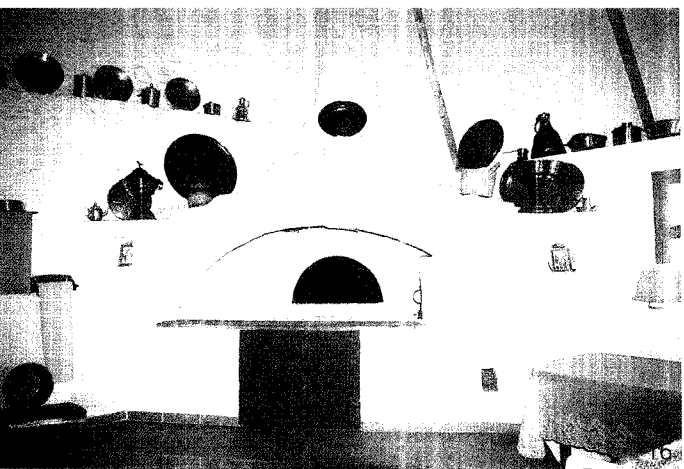
στη βορειοανατολική γωνία της αυλής του μοναστηριού: "Του κτήτορος της αγίας μονής/ ταύτης Χατζηστεφανή/ Δαπόντε υού Ιωάννου/ Γραμματικού η βρύσις αύτη". Στην κρήνη αξιόλογα στοιχεία θεωρούνται επίσης η λιθανάγλυφη παράσταση της Παναγίας Ζωοδόχου Πηγής και χαμηλότερα η γλυπτική σύνθεση με οθωμανικές επιρροές (εικ. 9,10,11).

Στο εσωτερικό της μονής, πάνω από την είσοδο, στο βόρειο τοίχο, μικρή ορθογώνια εσχρή υποδηλώνει παράθυρο ορόφου (σήμερα τοιχισμένο εξωτερικά), καθώς παλαιότερα, κτίσματα κελιών φαίνεται να υπήρχαν και στις

τέσσερες πλευρές του περιβόλου. Τότε, εφόσον δεχθούμε τη σημερινή θέση ως κυρίας εισόδου στη μονή, η πρόσβαση θα γινόταν μέσω διαβατικού (εικ. 12). Στη βορειοανατολική γωνία το χώρο των παλαιών κελιών, σήμερα καταλαμβάνει νεόδμητο **παρεκκλήσι** (1930-1950) στον τύπο μονόχωρου ναού με τρούιλο, αφιερωμένο στον άγιο Νικόλαο, με γραμμικές διακοσμήσεις από κόκκινα τούβλα (εικ. 12,13,14). Το εσωτερικό είναι επιχρισμένο, κοσμεύεται με καλλιαίσθητο κτιστό τέμπλο ανάληψης αισθητικής και το δάπεδο επισφρώθηκε με αξιόλογα τσιμεντένια πλακάκια (εικ. 15). Δυτικά της εισόδου, στη βόρεια

- Εικ.9. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. Εσωτερικό αυλής - Α γωνία. 1999
- Εικ.10. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. Εσωτερικό αυλής - Α γωνία. Κρήνη. 1999
- Εικ.11. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. Εσωτερικό αυλής - Α γωνία. Κρήνη. Κτητορική επιγραφή. 1999
- Εικ.12. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. Εσωτερικό αυλής - Πλευρά Είσοδος. 999
- Εικ.13. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. ΒΑ γωνία. Παρεκκλήσι Νότιο. 1996
- Εικ.14. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. ΒΑ γωνία. Παρεκκλήσι Τρούιλος. 1996
- Εικ.15. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. ΒΑ γωνία. Παρεκκλήσι Τέμπλο. 1999

πλευρά της μονής, τα ισόγεια κτίσματα περιλαμβάνουν το μαγειρείο, την τράπεζα και την κουζίνα με το χαρακτηριστικό παραδοσιακό φούρνο (εικ. 9,12,16). Στη δυτική πλευρά τα δύο ισόγεια κτίρια καθώς και το μικρό διώροφο στεγάζουν τα κελιά και το αρχονταρίκι (εικ. 17). Στη συνέχεια τμήμα του ορόφου διαμορφώνει δώμα, όπου προσαρτάται στο τείχος του περιβόλου το δύο ανοιγμάτων (περισσότερων άηλιότε) κωδωνοστάσιο, που το κοσμή γλυπτό με μορφή κεφαλής αλόγου (εικ. 18). Η νοτιοδυτική διώροφη πτέρυγα φιλοξενεί βοηθητικούς χώρους στο ισόγειο και κελιά στον όροφο, που επικοινωνούν μέσω ανοικτής προς την αυλή "στοάς", η οποία στο ισόγειο στεγάζει διάδρομο με τσιμεντένιους κιονόκρανους. Πολλά από τα κτίσματα της δυτικής και νότιας πλευράς φέρουν μεταγενέστερες κατασκευαστικές παρεμβάσεις, που από τα δομικά και μορφολογικά χαρακτηριστικά μπορούμε κατά προσέγγιση να τις χρονολογήσουμε στην εποχή του 1930-50, όπως κυκλικός

φεγγίτης με πλαίσιο από ειχρίσμα, διάτρητα τσιμεντένια στηθαία κ.ά. (εικ. 15,19,20).

Στη νότια πλευρά, πλησίον του παλαιού διώροφου κτίσματος των κελιών, βρίσκεται η τοξωτή μικρή βοηθητική είσοδος με την καταχύστρα, πιθανόν κύρια άηλιότε, είσοδος της μονής (εικ. 21,22). Από ίχνη κτίσματος (αποτύπωμα στέγης, δοκοθήκες κ.ά.), που παρατηρούμε στη νοτιοανατολική γωνία του ψηλού περιβόλου, συμπεραίνεται ότι τα κτίσματα καταλάμβαναν όλη την ανατολική πλευρά (εικ. 23). Σήμερα παραμένει μόνο το βορινό τμήμα της ξυλόστεγης παλαιάς πτέρυγας, διαφοροποιημένο με μεταγενέστερες επεμβάσεις της εποχής των εκτεταμένων ανακαινίσεων (1930-50), όπως η προσθήκη φερωντας οργανισμού από σκυρόδεμα που στηρίζει τη διώροφη ανοικτή στοά στη δυτική όψη, προς την αυλή. Στεγάζει κελιά στον όροφο και αποθήκες στο ισόγειο και δείχνει παρατημένο, με εμφανή τη φθορά κυρίως των ξύλινων στοιχείων (εικ. 24,25).

Εικ.15. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. Β. πλευρά. Φούρνο-κουζίνας. 1939

Εικ.17. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. Δ. πλευρά. Κτίσμα κελιών. 1939

Εικ.18. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. Δ. πλευρά. Κωδωνοστάσιο. 1939

Εικ.19. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. Εσωτερικό αυλής. Κτίσμα κελιών. Ν. πτέρυγα. 1939

Εικ.20. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. Ν.Α. γωνία. Κτίσμα κελιών. 1939

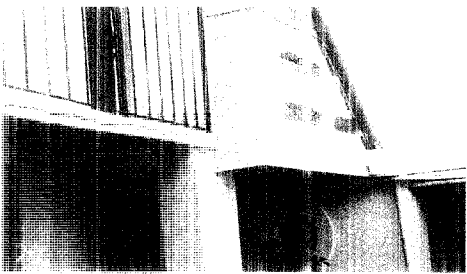
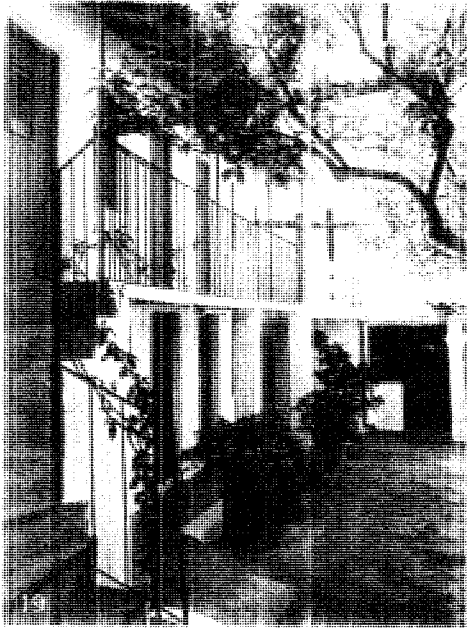
Εικ.21. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. Εσωτερικό αυλής. Κτίσμα κελιών. Ν. πτέρυγα. 1939

Εικ.22. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. Ν. όψη. Βοηθητική είσοδος. 1939

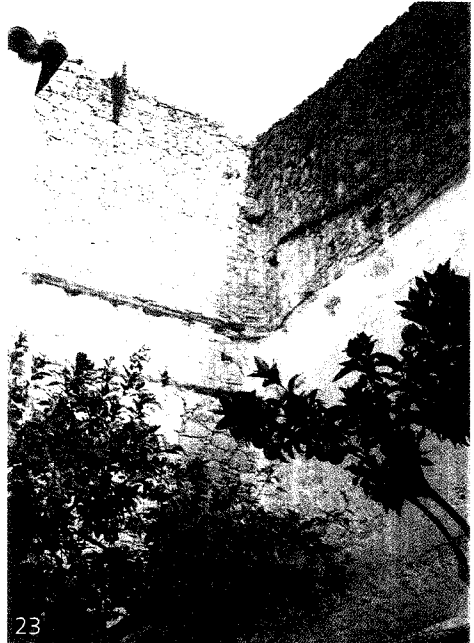
Εικ.23. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. Ν.Α. εσωτερική γωνία περιβόλου. 1939

Εικ.24. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. Κτίσμα κελιών. Α. πτέρυγα. 1939

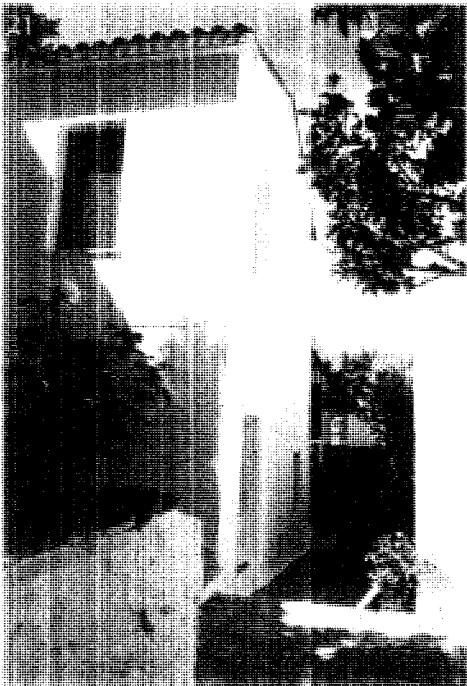
Εικ.25. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. Κτίσμα κελιών. Α. πτέρυγα. Όροφος. 1939

22

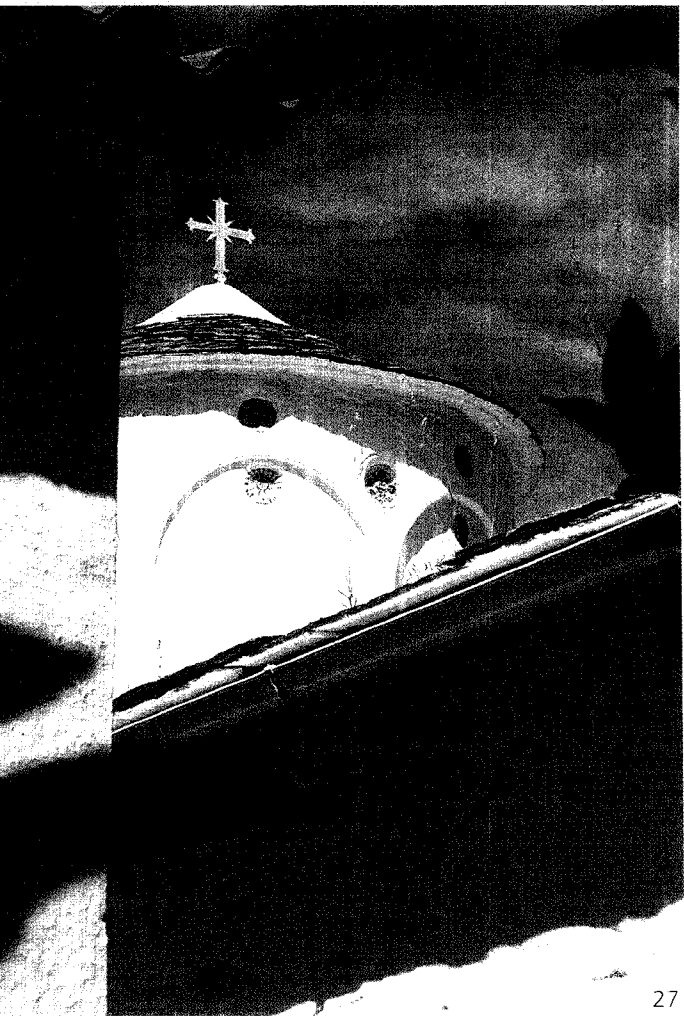
23

24

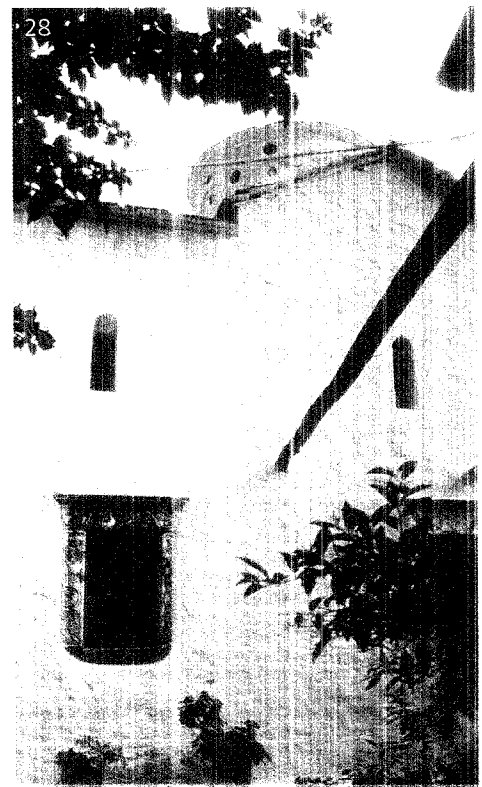
25

Στο μέσον του συγκροτήματος υψώνεται το **καθολικό** της μονής, στον τύπο του σταυροειδούς εγγεγραμμένου τετρακιδίου μετά τρούλιου ναού χωρίς νάρθηκα, με κάλυψη από σκεπόπλάκες (εικ. 26). Ο μικρός, αναλογικά με το μέγεθος του ναού, κυλινδρικός κωνική απόληξης τρούλιος, ορατός από απόσταση καθώς εξέχει του συγκροτήματος, φέρει στο τύμπανο τυφλά αβαθή αψιδώματα και διακόσμηση με πολύχρωμα εφυσωμένα πινάκια, στο πάνω τμήμα του. Καλύπτεται με σχιστολιθικές πλάκες και στην κορυφή με τσιμεντοκονία, στην οποία στηρίζεται μεταλλικός περίτεχνος σταυρός (εικ. 27,28). Το Ιερό προβάλλει στον ανατολικό τοίχο με τρεις επτάπλευ-

ρες κόγχες, οι οποίες κατά το Σάμψων στο εσωτερικό σχηματίζουν η μιν κεντρική κτιστό επισκοπικό θρόνο και οι δύο παράπλευρες ημικώνια (εικ. 29,30).

Οι μαρμάρινες παραστάδες με τα επίκρανα και το επιστύλιο, των δύο θυρών του καθολικού, στη βόρεια και δυτική πλευρά, παρουσιάζουν πλούσιο γλυπτό φυτικό διάκοσμο και είναι έργα παλιανού καλλιτέχνη (εικ. 28,31). Στο επιστύλιο της βόρειας εισόδου, στο μέσον και γύρω από τον ανέγλυφο σταυρό διαβάζουμε: "ΔΙΕΞΟ||ΔΟΥ ΧΑΤΖΙ||ΣΤΕΦΑ||ΝΗ||ΔΑ||ΠΟΝΤΕ|17|12" (εικ. 32). Επίσης, μαρμάρινο περίτεχνο περιθύρωμα κοσμήει το παράθυρο στη βόρεια πλευρά (εικ. 33).

Εικ. 26. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. Καθολικό. Ν και Δ όψη. 1935

Εικ. 27. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. Καθολικό. Ν πλευρά. Τρούλης. 1935

Εικ. 28. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. Καθολικό. Β όψη. Είσοδος. 1935

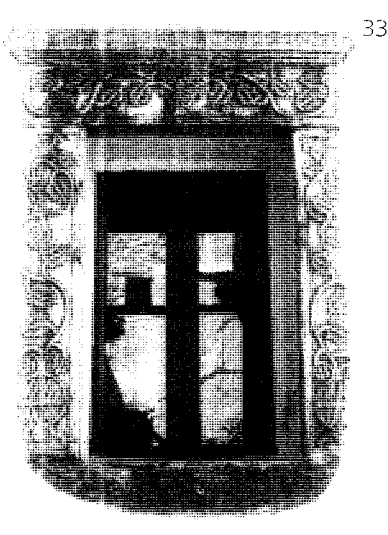
Εικ. 29. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. Καθολικό. Ν και Α όψη. 1935

Εικ. 30. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. Καθολικό. Α όψη. 1935

Εικ. 31. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. Καθολικό. Δ όψη. Είσοδος. 1935

Εικ. 32. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. Καθολικό. Δ όψη. Είσοδος. Λεπτομέρεια περιθωριασματος. 1935

Εικ. 33. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. Καθολικό. Β όψη. Λεπτομέρεια παιδιούρου. 1935

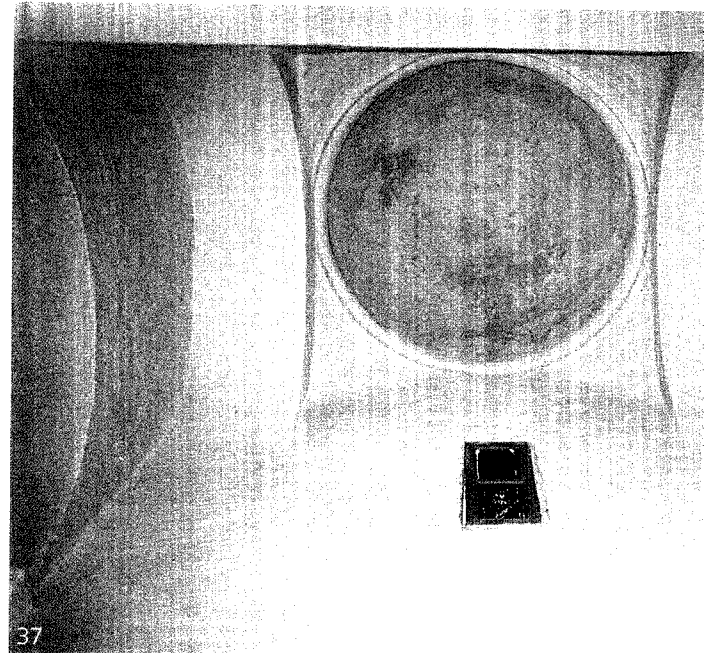
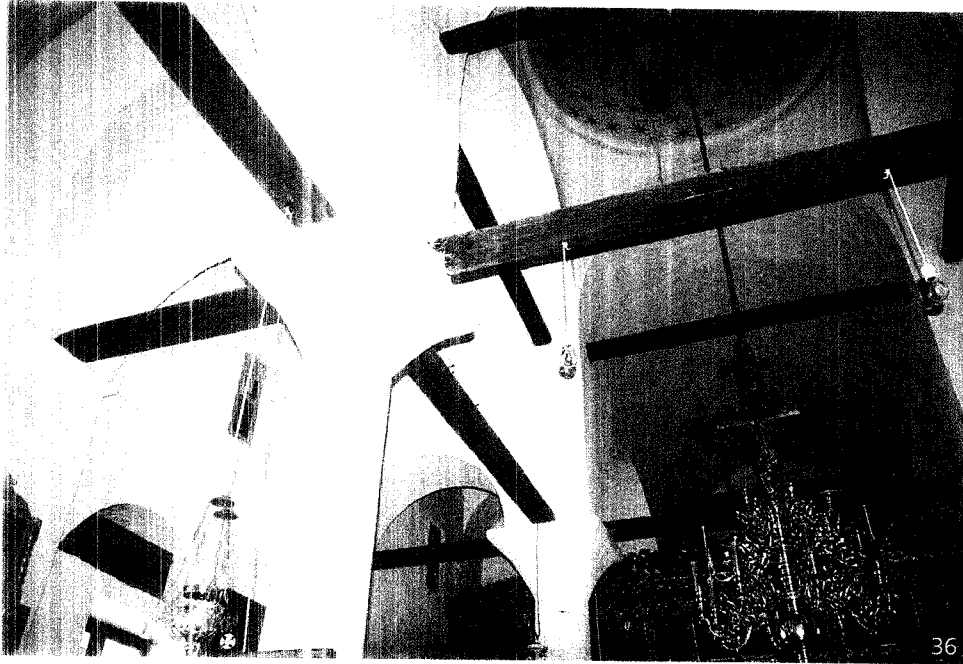

35

Στο εσωτερικό του κυρίως ναού τέσσερις μονολιθικοί κίονες στηρίζουν τον τρούλο. Στο ιερό, οι δύο πεσσίδες χωρίζουν το χώρο σε τρία μέρη. Τα τέσσερα γωνιακά διαμερίσματα, του κυρίως ναού, καθώς και η Πρόθεση και το Διακονικό καλύπτονται με χαμηλούς τρούλους, τα φουρνικά. Η στερέωση του ναού συμπληρώνεται με τους ξύλινους ελκυστήρες που αναπτύσσονται σε δύο επίπεδα (εικ. 34,35,36,37, 38). Επιγραφές επιστημάνθηκαν στο αριστερό κιονόκρανο κοντά στο ιερό και στο αριστερό κιονόκρανο προς τη δυτική είσοδο, όπου αντίστοιχα αναγράφεται:

"+CYNΔΡΟΝΗΤΗΣ ΠΑΚΩΜΙΟΥΣ ΕΚ ΠΑΡΟΥ", ο οποίος φαίνεται να συνδέθηκε στο λιθόγιγναμμο δάκρυο του καθολικού και "ΚΑΘΗΜΕΡΑ ΙΟΥΣΤΙΝΟΥΣ (Ι) ΚΑΙ ΚΑΙ ΣΤΕΦΑΝΟΥΣ ΑΠΟΝΤΕΣ" (εικ. 39,40).

Δεν υπάρχουν τοιχογραφίες. Ο χώρος επιχρυσισμένος φετιάζεται κυρίως από τα παράθυρα της κάτω ζώνης, καθώς τα οκτώ παράθυρα του τρούλου έχουν μεταγενέστερη τοιχοπλαστική παραμένουν στο εσωτερικό σε σφιδάσματα και οι μικρές οκτιμίες στην πάνω ζώνη των τοίχων προσφέρουν μόνο απαλές χρωματικές αποχρώσεις φωτός, γέφυρα των έγχρωμων τζαμιών (εικ. 34,35,36,37).

Εικ.34. Ι.Μ. Εισαγγελίσμου, Κε.Θολικό.
Εσωτερικό, Τέμπλο, 1 - 3

Εικ.35. Ι.Μ. Εισαγγελίσμου, Κε.Θολικό.
Εσωτερικό, Ν.πλευρά, 1999

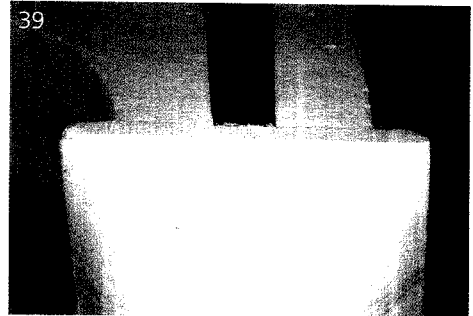
Εικ.36. Ι.Μ. Εισαγγελίσμου, Κε.Θολικό.
Εσωτερικό, Οροφή, 1999

Εικ.37. Ι.Μ. Εισαγγελίσμου, Κε.Θολικό.
Εσωτερικό, Θόλος (φουλονικό), 1999

Εικ.38. Ι.Μ. Εισαγγελίσμου, Κε.Θολικό.
Εσωτερικό, Τρούφος, 1995

Εικ.39. Ι.Μ. Εισαγγελίσμου, Κε.Θολικό.
Εσωτερικό, Κιονόκρανο, Επιγραφή,
1999

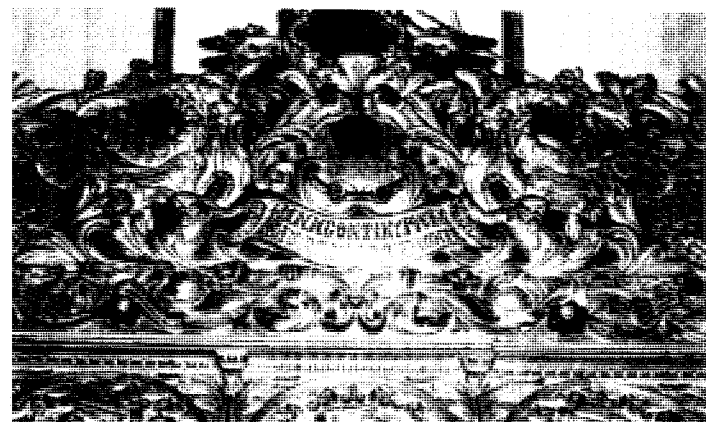
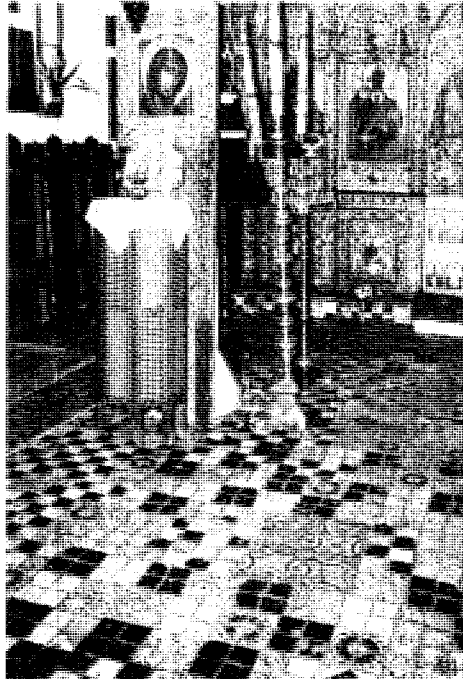
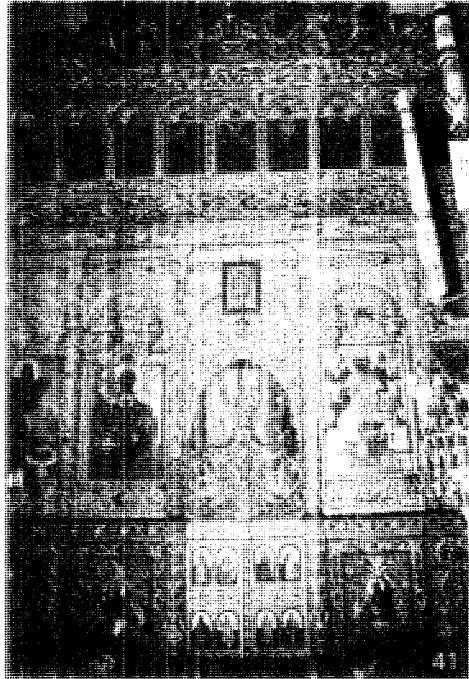
Εικ.40. Ι.Μ. Εισαγγελίσμου, Κε.Θολικό.
Εσωτερικό, Κιονόκρανο, Επιγραφή,
1999

Τις εντυπώσεις κερδίζει το βαρύτιμο, ψηλό, ξυλόγλυπτο τέμπλο, καθώς και ο ξυλόγλυπτος επισκοπικός θρόνος, προσφορά και τα δύο του Ιωάννη Δαπόντε στα 1774, σύμφωνα με τις επιγραφές "ΜΝΗΣΘΗΤΙ ΚΥΡΙΑ ΤΟΥ ΔΟΥΛΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΠΟΝΤΕ 1774" και "ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΔΑΠΟΝΤΕ", αντίστοιχα (ε.κ. 34,41,42). Το τέμπλο είναι επιχρυσωμένο και φέρει εξαιρετικής τέχνης διάκοσμο. Σύμφωνα με το ησαγράφο Είσοδο Μακρ³ είναι "ένα από τα πλουσιότερα και ωραιότερα τέμπλα των Βορείων Σποράδων" και κατά το Σάμπων κατασκευάστηκε στην Κωνσταντινούπολη. Στην "παδιά" (χαμηλό τμήμα) διακρίνονται περίτεχνα φρεσκά πλάσιμα, στο κέντρο των οποίων απεικονίζονται προφήτες και ψηφότερα, σκηνές από την Παλαιά Διαθήκη. Από τις εικόνες του, που χρονολογούνται από το 15ο μέχρι το 18ο αι., ξεχωρίζει η δεσποϊκή εικόνα της "Παναγίας της Παμμακαρίστου" (15ου-16ου αι.) που προέρχεται από το ναός της Παμμακαρίστου Κωνσταντινούπολης. Πάνω από τις δεσποϊκές εικόνες, στο επιστύλιο με τα τοξοειδή διάχωρα, είναι τοποθετημένες οι ιδιαίτερα σημαντικές εικόνες του Δωδεκάοικτου. Επιπέφεται από τους δύο προκόντες, το θηηρά και το Σταυρό (ε.κ. 41,42,43).

Ιδιαίτερα αξιόλογη θεωρείται η εικόνα με την απεικόνιση του προσώπου της Παναγίας, μέσα σε πλουσιο διακοσμημένο πλάσιμα. Στο πίσω μέρος της εικόνας ο Λαζαρίδης στέγραψε τη χρονολογία 1683 (αφιέρωμα του "Πατράσκου") και παρακάτω ιδιόχειρη σημείωση του Κωνσταντίνου (Καισάρη) Δαπόντε, με τη χρονολογία 1741 καθώς η εικόνα

προέρχεται από τη μονή του Αγ. Ιωάννου Χουσσασόμου της Ρουμανίας (Ιάσις) και δωρήθηκε σ' αυτόν από τη σύζυγο του Ιωάννη Μαυροκράδου. Στην αρχική διακόσμηση της εικόνας διακρίνεται η χρονολογία 1863 (εικ. 43,44). Επίσης ως σημαντική και αγράφεται η αναπρόγραφη επωργασμένη εικόνα "Αγίου Μανδηΐου" με το πρόσωπο του Χριστού, έργο που αποδίδεται με ασφάλεια, σύμφωνα με την Πολυβίου, στον πατριάρχη Αντιοχείας Σίλβεστρο, στενό φίλο του Καίσαρη, η οποία αναφέρεται και στα κείμενα του Δαπόντε. Στο αρχικό πλαίσιο της εικόνας διαβάζουμε τη χρονολογία "...ΑΨΞΒ..." (1762). Αξιόλογες είναι οι εικόνες του Αγίου Νικολάου και του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου με χρονολογίες αντίστοιχα 1696 και 1717.

Ενδιαφέροντα ξυλόγλυτα με ένθετο διάκοσμο από φίνισι, είναι το προσκυντήριο και το αναλόγιο (17ου-18ου αι.) (εικ. 44).

Στη μονή φυλάσσονται σημαντικά κειμήλια, λείψανα, πατριαρχικά σιγήλια

του 1804 και 1840 και παλαιά βιβλία.

Το δάπεδο καλύπτεται από κεραμικά επισμαλτωμένα έγχρωμα ηλακίδια τύπου "Κιουτάχιας" (εικ. 44,45).

Εικ.41. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. Καθολικό. Εσωτερικό. Τέμπλο. 1999

Εικ.42. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. Καθολικό. Εσωτερικό. Τέμπλο. Επιγραφή. 1999

Εικ.43. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. Καθολικό. Εσωτερικό. Τέμπλο. Εικόνα. 1999

Εικ.44. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. Καθολικό. Εσωτερικό. Προσκυντήριο. Εικόνα της Παναγίας. Δάπεδο. 1999

Εικ.45. Ι.Μ. Ευαγγελισμού. Καθολικό. Εσωτερικό. Δάπεδο. 1999

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η μονή του Ευαγγελισμού, ιδιαίτερα σημαντική, ζωντανή μέχρι σήμερα, αποτελεί σημείο αναφοράς και λατρείας, καθοριστικό στην ιστορία της Σκοπέλου. Το καθολικό με το πολύτιμο τέμπλο και τις αξιόλογες εικόνες εντυπωσιάζει τους προσκυνητές.

Το περικλειστο μοναστηριακό συγκρότημα με τον πανυψηλό περίβολο, θα πρέπει να διατηρήσει τη συμπαγή δομή του, ως κυρίαρχη μορφή στο χώρο. Η στερέωση της λιθοδομής του και η καθαίρεση των μη απαραίτητων μεταγενέστερων προσθηκών, κυρίως όσων αλλοιώνουν τη μορφολογία του, όπως αυτά στη δυτική πλευρά που εξέχουν του περιβόλου διαμορφώνοντας ένα ανήσυχο περίγραμμα, κρίνεται απαραίτητη. Καλό θα ήταν παράλληλα να αποκατασταθεί το παλαιό κωδωνοστάσιο με τον περιορισμό της γειτονικής προσθήκης. Στην ανατολική πλευρά και όπου η περιτείχιση εφάπτεται του βουνού απαιτούνται έργα προστασίας από τα νερά της βροχής και την υγρασία.

Η συνύπαρξη λιθοδομής, σκελετού από σκυρόδεμα και ξύλινων δομικών στοιχείων στα κτίσματα δεν προσφέρουν επιτυχημένο αποτέλεσμα. Θα πρέπει τουλάχιστον οι όψεις να ειρηνιστούν, αφού πρώτα επισκευαστούν στο σύνολό τους, προβάλλοντας κατά προτεραιότητα την παλαιότερη λιτή δομή, αφού αυτή πείθει και αποδεικνύει την ιστορικότητα του χώρου και εμπνέει σεβασμό στον επισκέπτη. Ιδιαίτερα μάλιστα θα πρέπει να ληφθεί οπωσδήποτε και για τον εκσυγχρονισμό της ζωής των μοναχουσών. Η ανάδειξη όψων των ιδιαίτερων στοιχείων, όπως των επιγραφών στις κρήνες και των λιθογλυπτών περιθωρωμάτων, θα προσδώσει αίγλη και κύρος στο χώρο.

Αυτονόμη θεωρείται η απόλυτη διατήρηση και η συνεχής συντήρηση του επηρεασμένου τέμπλου και γενικά του καθολικού, σύμφωνα με τις υποδείξεις ειδικών επιστημόνων.

Πιστεύουμε ότι οι προσπάθειες των μοναχουσών δεν επαρκούν και η στήριξη της πολιτείας είναι απαραίτητη. Στη μονή παραμένει η διάθεση διατήρησης του παραδοσιακού τρόπου έκφρασης του μοναχισμού, που εύλογα συνδυάζεται με τη δημιουργία πιθανόν εργαστηρίων ζωγραφικής, χειρωνακτικής, μεταποιητικών δραστηριοτήτων και κατέπλευση με το θρησκευτικό τουρισμό, αποδεδειγμένα διοικητικές μέθοδοι εξασφάλισης συνθηκών επιβιώσής της.

Κατά τις επισκέψεις μας, κυρίως το 1996, δεν μας επιτράπη η πλήρης φωτογράφιση των χώρων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βελισσαρίου Γιάννης, "Σκόπελος. Μία επίσκεψη στο μοναστήρι της Ευαγγελίστριας". *Λογισαϊκά Γραμμάτια* 4 (1976), σελ.152-154.
- Γουναρίδης Π., Αρχείο Ι.Μ. Επρωποτάμου. Επίτο μές μεταβυζαντινών εγγράφων, ΛΣΒ (1993), σελ.1-251
- Ευαγγελίδης Τρ., *Η νήσος Σκίαθος και αι περί αυτήν νησίδες*. Μελέτη τοπογραφικο-ιστορική μετά χάρτου της νήσου και εικόνων, εν Αθήναις 1913, σελ.136, σημ.1.
- Καδάς Σ., "Χειρόγραφο με αυτόγραφες σημειώσεις του Καισαρίου Δαπόντε. Α φέρωμα στον Ευμανουήλ Κριαρά", *Πρακτικά επιστημονικού συμποσίου, 3-4-1987*, Θεσσαλονίκη 1988, σελ.139.

- α. Καλλιάνος Κ., "Άγνωστες σελίδες από το αρχείο της Δημογεροντίας Σκοπέλου του έτους 1834", *Αρχείο Ευβοϊκών Μελετών*, τόμος ΚΖ', (1986-87), σελ.59-85.
- Του ίδιου, "Ανέκδοτα σημειώματα του Καισάριου Δαπόντε για τη νήσο Σκόπελο (1773-1784)", εφημ. *Εφημέριος*, 1987, σελ.275,278.
- Του ίδιου, *Ένα θαύμα της Παναγίας στη Σκύρο του 18ου αιώνα, ή πώς ανακαινίσθηκε η Μονή της Ευαγγελιστρίας στη Σκόπελο*, Αθήνα 1994, σελ.9-10.
- Κοκκίνης Σπ., *Τα μοναστήρια της Ελλάδος, (Οδηγός, Ιστορία, Θεσσαυροί, Βιβλιογραφία), με παράρτημα δεκαπέντε κειμένων και στατιστικών πινάκων*, Αθήνα 1976, χ.σ.
- Κοκκίνης Δημ., *Ορθόδοξα Ελληνικά μοναστήρια* (Προσκυνηματικός οδηγός) Αθήνα 1994, σελ.268.
- Λαζαρίδης Π., "Μεσαιωνικά Θεσσαλίας και Σποράδων Νήσων", στο *Α. Δ.* 19 (1964) Β2, σελ.287-289.
- Λέκτορας Ευαγ., *Τα μοναστήρια του Ελληνισμού, (Ιστορία - Παράδοση - Τέχνη)*, τόμος Β', Πειραιάς 1998, σελ.419-422.
- Μαργής Κ., "Μεταβυζαντινή και Νεώτερη Μαγνησία", *Μαγνησία, Το χρονικό ενός πολιτισμού*, Αθήνα 1982, σελ.242, εικ.99-101.
- Μαυρολάκης Ιω., *Το Άγιον Όρος (Αέως) διά μέσου των αιώνων*, Θεσσαλονίκη 1971, σελ.362.
- Μαυροέσκου Φλόριν, "Ο Καισάριος Δαπόντες. Ένας από τους σημαντικότερους λόγιους συγγραφείς του 18ου αιώνα", εφημ. *Η Καθημερινή*, ένθετο *Επτά Ημέρες*, 1-9-1996 σελ.12-14.
- Του ίδιου, "Ο Καισάριος Δαπόντες και τα Ρουμανικά Πριγκηπάτα", *Αρχείο Πελαγονικών Μελετών*, τόμος Α', Αθήνα 1997, σελ.101-109.
- Ντίνος Α., "Εκκλησίες και Μονές της Σκοπέλου", *Μεταβυζαντινά μνημεία στην πόλη και το ύπαιθρο του νησιού*, εφημ. *Η Καθημερινή* ένθετο *Επτά Ημέρες*, 1-9-1996 σελ.6-9.
- Παπαδόπουλος Κεραμειός Αθ., "*Ελληνικά κείμενα χρήσιμα τη ιστορία της Ρωμανίας*", εν Βουκουρεστίω 1909, σελ.296, στίχ.66'-274.
- Του ίδιου, "Καισάριου Δαπόντε: Ναοί και μοναστήρια, εξωκκλήσια και μονύδρια εν Σκοπέλω", *ΒΖ*, τόμος 19 (1910), σελ.92,95-96.
- Παπαδόπουλος Τρ., "Σχόλια στις επιγραφές των ναών, μονών και εικόνων της Σκοπέλου", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 19ος, Λάρισα (1991), σελ.167-169.
- Ποιυβίου Μ., "Ταύτιση ανυπόγραφης εικόνας του Σίλβεστρου Αντιοχείας", *ΧΑΕ, ΙΕ' Συμπόσιο Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Αρχαιολογίας και Τέχνης, πρόγραμμα και περιλήψεις εισηγήσεων και ανακοινώσεων*, Αθήνα 1995, σελ.66,67.
- Του ίδιου, *Το Καθολικό της Μονής Ξηροποτάμου. Σχεδιασμός και κατασκευή στη ναοδομία του 18ου αι.*, Αθήνα 1999, σελ.30,43, σελ.197.
- Σάμψαν Αδ., *Νήσος Σκόπελος*, (Ιστορική και Αρχαιολογική μελέτη), Αθήνα 1968, σελ.279-283.
- Του ίδιου, *Ναοί και μοναί εις την νήσον Σκόπελον*, Αθήνα 1974, σελ.38-42,200-203.
- Του ίδιου, *Η λαϊκή τέχνη της Σκοπέλου και Αθωννήσου*, Αθήνα 1976, σελ.23,24.
- Του ίδιου, *Σκόπελος. Ιστορική και γεωγραφική (αρχαιολογική) αφήγηση*, Λαογραφικό Μουσείο Σκοπέλου, Δήμος Σκοπέλου 2000, σελ.386-390.
- Σύρος Κ., "Λαϊκές και θρησκευτικές παραδόσεις της Σκοπέλου που αναφέρονται στο κτίσιμο ναών και μονών", *Αρχείο Πελαγονικών Μελετών*, τόμος Α', Αθήνα 1997, σελ.27-34.
- Φραγκούλης Ιω., "Η επισκοπή Σκιάθου διά μέσου των αιώνων", *ΕΕΒΣ*, τόμος ΙΑ', Αθήνα 1936, σελ.114.

Εικ. 1. Το Γυμνάσιον Προδρόμου, Τεχνολογική Σχολή των Κόπας, Ηράκλειο, 1909

2. ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΙΜΙΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ

Χρόνος ίδρυσης: 612
 Διεύθυνση: Σκοπέλος, Α τμήμα
 Ιδιοκτησιακό: Μητρόπολη Χαλκίδας, Πασαίς και Β. Σπιραδάων
 Μοναχές: 1
 Εορτάζει - πανηγυρίζει: 14 Ιουνίου (Γενεσίου Αγ. Ιωάννη του Προδρόμου)

Κείμενα κήρυξης:

α) " Χρυσόσσημες ως πιο εύχρηστα και διατηρητέα ιστορικά μνημεία εις τας Κυκλάδους νήσους: εις κάτωθι βυζαντινούς ναούς και μνημεία:

6) Μονή Προδρόμου

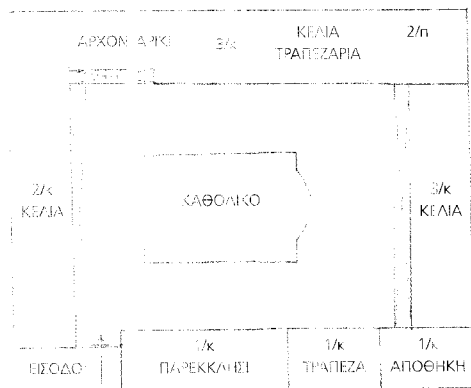
ΦΕΚ 332 / Α/6-8-1936

β) " Χρυσόσσημες ως ιστορικά διατηρητέα μνημεία των νήσων Σκοπέλου και Αθωνήσου: ως κάτωθι: Α' Σκοπέλου:

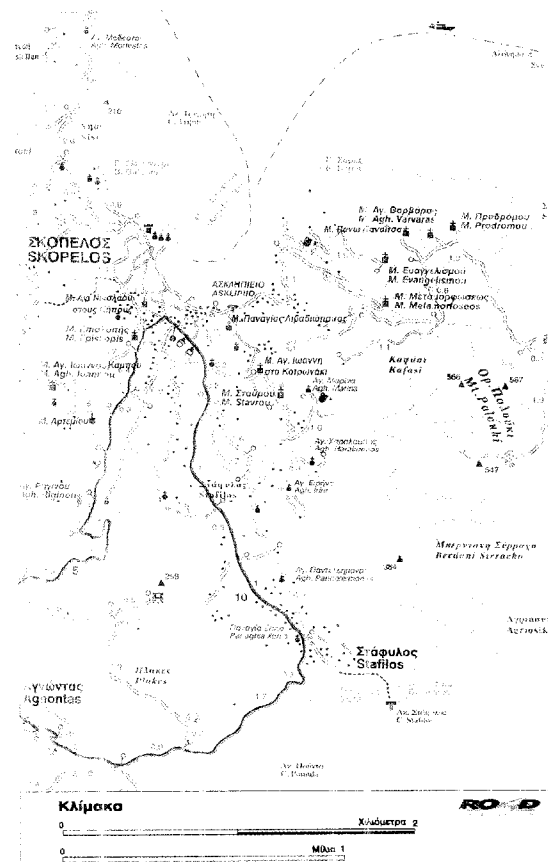
β) Εις την υπαίθρον της νήσου Σκοπέλου:

4) Την Μονή του Αγ. Ιωάννου του Προδρόμου, μετά του καθολικού και του ξυλογυήτου τέμπελου της τραπέζης μετά το χορραφών και των κελιθίων".

ΦΕΚ 64-5/Β/2-10-1965

Τοπογραφικό σκαρίφημα

Εικ.2. Ι.Μ. Τμήσι Προδρόμου και Ι.Μ. Αγ. Βαρβάρας. Γενική άποψη. Περιβάλλον χώρος. 1896

Εικ.3. Ι.Μ. Τμήσι Προδρόμου. Γενική Δάσπεση. Περιβάλλον χώρος. 2004

Εικ.4. Ι.Μ. Τμήσι Προδρόμου. Παρεκκλήσιον στον περιβάλλοντα χώρο. 1955

Εικ.5. Ι.Μ. Τμήσι Προδρόμου. Καθολικό Δάσπεση. Επιτύλιον εισόδου. Επιγραφή 1999

μονή βρίσκεται βορειοανατολικά της πόλης της Σκοπέλου, σε υψόμετρο 350μ., στο όρος Παλιούκι, 300μ. ανατολικά της Ι.Μ. Αγ. Βαρβάρας. Πρόκειται για το δεύτερο μεγάλο εν ενεργεία μοναστήρι της Σκοπέλου μετά την Ι.Μ. Ευαγγελισμού Δαπόντε, όπως ήταν και κατά το β΄ μισό του 18ου αι., καθώς αναφέρεται ως "...Δεύτερον δε ο Πρόδρομος..." από τον Καισάριο Δαπόντε στο γνωστό έργο του "Κήπος Χαρίτων", αλλά και στον κατάλογο των μονών και εκκλησιών που συνέταξε για τη Σκόπελο (εικ. 1,2).

Ακολουθούμε τον παραλιακό δρόμο προς βορειοανατολικά και μετά από απόσταση 1100μ. από τα όρια της πόλης, στη διασταύρωση, κατευθυνόμενα νοτιοανατολικά για 2χλμ. Στην επόμενη διασταύρωση συνεχίζουμε ανατολικά για 1χλμ. περίπου, μέχρι το τέλος του ασφαλήδρομου. Ο χωματόδρομος με

βόρεια πορεία στα πρώτα 800μ. και ανατολική στα επόμενα 500μ. περίπου, μας οδηγεί στη μονή, αφού διανύσουμε άλλα 100μ. προς βόρεια, μετά την τελευταία διασταύρωση. Από το λιμάνι της Σκοπέλου απέχει συνολικά 6χλμ. και περιβάλλεται από κυπαρίσσια, ελιές και πουρνάρια. Το εμβαδόν του περιτεικισμένου χώρου είναι περίπου 750μ. Έξω και πριν από τη μονή νοτιοδυτικά, βρίσκεται το παρεκκλήσι των Αγίων Πάντων, μικρός μονόκλιτος κοιμητηριακός ναός με τρούιλο, καθώς και το παρεκκλήσι της Αγ. Πολυξένης (εικ. 1,3,4).

Ιδρύθηκε από τον ιερομόναχο και πρώτο ηγούμενο της Συμεών το 1612 και λειτούργησε ως ανδρική μονή. Ο ίδιος, το 1619, εξασφαλίζει τη σταυροπηγιακή αξία αλλά και το άβατο της μονής από τον οικουμενικό πατριάρχη Τιμόθεο Β'. Για τον επίσιο έλεγχο αλλά και τα αναγκαία "δοσίματα" του ιερού

κοινοβίου ο Σ. με τον όρισε στη διαθήκη του επιτροπή, που αποτελούνταν από το Βοεβόδα και το Γραμματικό της Χώρας. Στο πατριαρχικό σινίλιο του Κυρίλλου Β', που εκδόθηκε κατά το 1636, η μονή αναφέρεται ως μετόχι της Ι.Μ. Μεταμορφώσεως Σκοπέλου και λίγα χρόνια αργότερα ο πατριάρχης Καλλίνικος Β', με Συνοδικό Έγγραφο του έτους 1699, αναγνωρίζει το σταυροπηγιακό της χαρακτήρα και επικυρώνει το άβατο του χώρου.

Η μονή φαίνεται να ανακαινίζεται το 1721 από τον ηγούμενο Φιλάρετο, σύμφωνα με επιγραφή στο επιστύλιο της εισόδου του καθολικού, το περιεχόμενο της οποίας είναι: "ΔΕΗΞΕ ΤΟΥ ΔΟΥΛΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ 721" (εικ. 5). Διάδοχος του Φιλάρετου υπήρξε ο ιερομόναχος Δοσίθεος. Οι κατόπιν ο Ιωακείμ στη διάρκεια της ηγουμένης του δεύτερου προκαλούνται προβλήματα στα διοικητι-

κά ζητήματα της μονής, τα οποία επιλύονται με το πατριαρχικό και συνοδικό Ύψωμα του Σαφρονίου Β' προς τον Επίσκοπο Σκοπέλου Διονύσιο (Σεπτέμβριος 1775). Στην εκδοχή του 18ου αι. ο Πατριάρχης Λεόφωτος Ζ' ανανεώνει τη σταυροπηγική της ιδιότητα. Αυτή την εποχή η μονή ακμάζει, αποκτά μεγάλη κτηματική περιουσία και μεταξύ άλλων διαθέτει «ελαιότριβείο και νερόμυλο, ενώ η πνευματικότητα και ασκητικότητα των πατέρων της αποδίδονται από το Δισπόντε με τον χιρατηρισμό του μοναστηριού ως "το Ασκητικόν", αλλά και με το στίχο

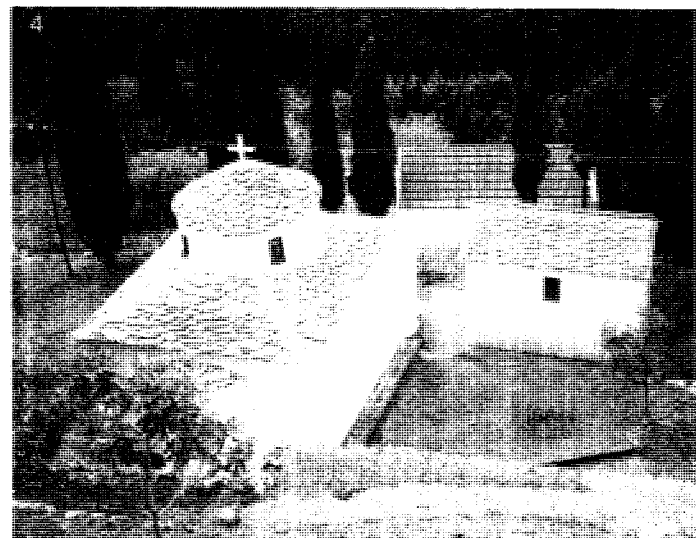
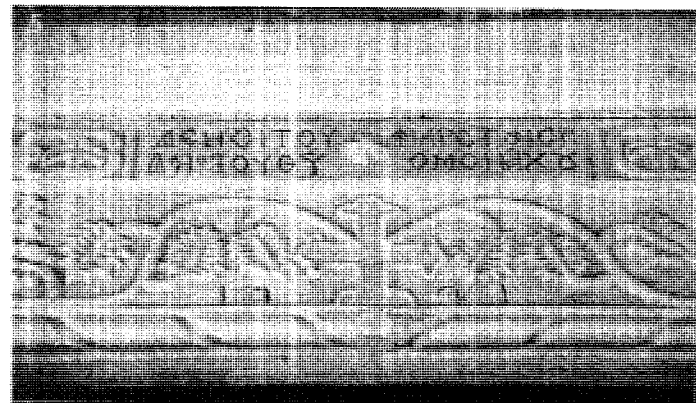
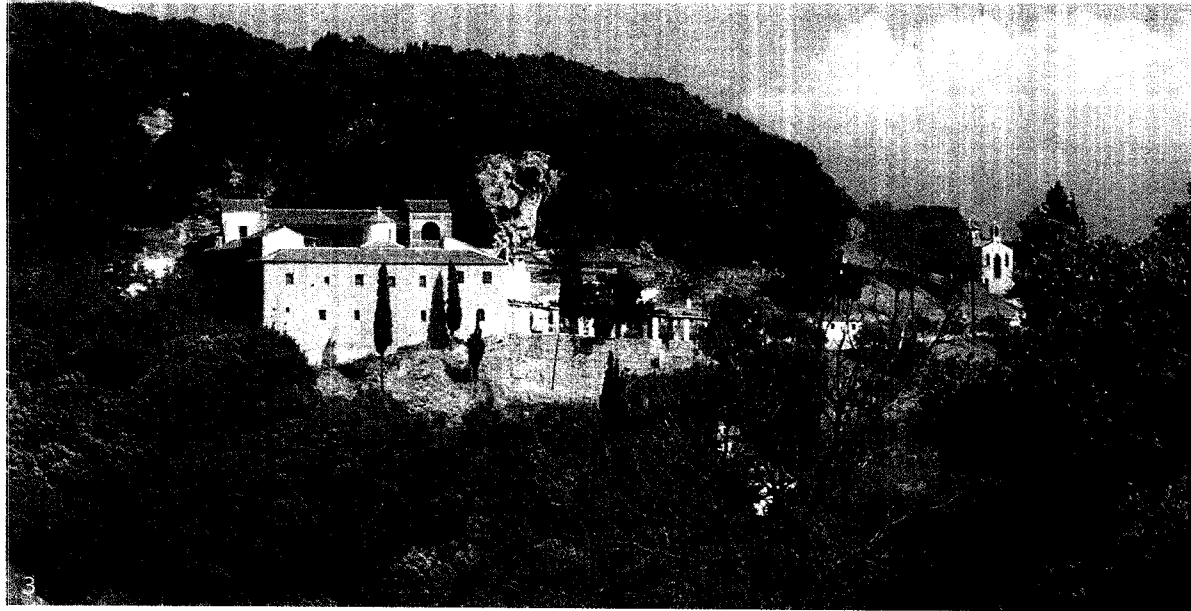
*"...μονή παλιὰ τιμία,
καθὸ πατέρον σσητάει
και ὄντως κατοικία..."*

Ο ίδιος στο β' μισό του 18ου αι. αναφέρει δύο από τα πολλά μετόχια του Τιμίου Προδρόμου, το ναό της Παναγίας της Ἐλευθερώτριας στο "Μάρμαρο", στο Χάρα της Σκοπέλου και την Ι.Μ. Αγίας Βαρβάρας. Επίσης καταγράφει τα δύο παρεκκλήσια, του Τιμίου και του Αγίου Γεωργίου, καθώς και τον κοιμητηριακὸ ναὸ της μονής αφιερωμένο στους Αγίους Πάντες. Κατὰ το Σάμνιον το μοναστηρι: "... διαθέσει... μετόχια σε ὅλην τὴν Ἐκκλησίαν, ὡς στὸν Ἀκάκιον, τὸ Δίτροπον, τὸν Πάνορμον καὶ τὸν Καλόγηρον. Ἐδικὰ στὸ Δίτροπον ὑπάρχει μοναστήριον ὑπαγόμενον εἰς τὴν μονὴν Προδρόμου, στὴ θέσιν ποὺ σήμερα ἀνοικεῖται Παλαιὸ μοναστήριον, ὡς καὶ στὸν Πάνορμον. Καὶ ὁ Ἅγιος Γεώργιος στὸ σιμόνιμον ὑπὲρ ἀποτεδούσε με ὅλην τὴν μονὴν Προδρόμου". Σύμφωνα με αναφορά της Δημογεροντίας Σκοπέλου πρὸς τὸ βασιλικὸ ἑπίτακτον τῶν Βορείων Σποράδων στὸ 7-9-1833, ἡ μονὴ ἔχει "... ἐπάνω εἰς

τὴν Σκόπελον μετόχια τρία. Τὸ ἓν εἰς τὸν Καλόγηρον, λεγόμενον, τὸ ἄλλο εἰς τὴν Γνώσαν καὶ τὸ ἕτερον εἰς τὸ Ἐλεος".

Στις αρχές του 19ου αι., επί ηγουμενίας του ιερομόναχου Κυρίλλου, μετὰ ἀπὸ διαδοχικοὺς σεισμούς, τὸ καθολικὸ υπέστη σοβαρὰς ζημιές. Τὸ μέγεθος τῆς καταστροφῆς καταγράφεται στὸ σιγίλιο τοῦ 1805, τοῦ οἰκουμηνικοῦ πατριάρχου Καλλίνικου Ε', "...καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ θόλου καταργήντος καὶ πολλὰ τῆς Ἐκκλησίας μέρη ἀναμοχλεύσαντος καὶ τὰς ἐν αὐτῷ κοιλῶνας καὶ κομάρια κατεδαφίσαντος κινδυνεύει... ἐρημωθῆναι...", με τὸ ὁποῖο παραχωρεῖ τὴν ἀδεία στὸν Κύριλλον νὰ προβεῖ σε συγκέντρωση χρημάτων γιὰ τὴν ἐπισκευὴ τοῦ καθολικοῦ. Παρ' ὅλην τὴν περιοριστικὴ δύναμη ποὺ διαθέτει ἡ μονὴ δὲν ἦταν δυνατόν νὰ ἐπισκευαστεῖ. Ἡ δαπάνη καλύπτεται με "ζητεία" (περιοδεία τιμῶν λειψάνων τῆς μονῆς) ἀπὸ τοὺς γέροντες Διονύσιο καὶ Ἀκάκιο, καθὼς στὴ μονὴ φυλάσσονται: "32 κομμάτια ἁγία Λείψανα μικρά, ἀργυροδεμένα", γεγονός ποὺ ἐπιβεβαιώθηκε καὶ με καταγραφή τοῦ 1841.

Ἡ τελευταία ἀνονέωση τῆς σταυροπηγικῆς ἀξίης τῆς μονῆς πραγματοποιή-

θηκε το 1820 από τον πατριάρχη Γρηγόριο Ε'. Ακολουθεί η παρακμή, λόγω των γεγονότων της επανάστασης και το 1825 εγκαταλείπεται από τους τελευταίους μοναχούς. Η επιστασία της περιέρχεται αρχικά στους δημογέροντες, κατόπιν στον διάκονο Ιερόθεο Λοΐζο και αργότερα το 1829 σε επιτροπή προκρίτων του νησιού. Το 1833 η κυβέρνηση ορίζει το εκκλησιαστικό Ταμείο υπεύθυνο για τη διαχείριση της περιουσίας της και στη συνέχεια σύμφωνα με το νόμο της 29-4-1843, η περιουσία της μονής μεταβιβάζεται στο Υπουργείο Οικονομικών, όπως συνέβη και με άλλες διαλυμένες μονές και τα περισσότερα από τα κτήματά της πωλούνται. Το 1851 ο Δήμος Σκοπέλου, μέσω των βουλευτών του νησιού, διεκδικεί τη διαχείριση της μονής και της περιουσίας της, χωρίς επιτυχία. Το 1862 πραγματοποιούνται επισκευαστικές εργασίες στη μονή και λίγα χρόνια μετά, το 1868 ο Αρχιεπίσκοπος Χαλκίδας Καλλίνικος Καμπάνης, με επιστολή του προς το Υπουργείο των Εκκλησιαστικών ενεργεί για την επαναλειτουργία της.

Το έτος 1894 εγκαθίσταται στη διαλυμένη μονή ο "κολλυβάς" Αρχιμανδρίτης

Γέρων Σωφρόνιος Κεχαγιόγλου από τη Ραιδεστό της Θράκης, πρώην αγιορείτης μοναχός, ηγούμενος ήδη στην Ι.Μ. Ευαγγελισμού Σκιάθου. Ο Σωφρόνιος με τον επίσης αγιορείτη Γέροντα Σίλβεστρο Μονοκρούση, κατορθώνει μετά από δυσκολίες να ξαναζωντανέψει την πνευματική ζωή της μονής. Ο τελευταίος, καλός νωστής και δάσκαλος της Βυζαντινής μουσικής, ιδρύει Σχολή Βυζαντινής μουσικής και μέχρι το θάνατό του (1922) συμβάλλει σημαντικά στη μουσική παιδεία του νησιού. Ο Σωφρόνιος το 1914 συγκροτεί γυναικεία αδελφότητα, η οποία αρχικά διαμένει στην Ι.Μ. Αγίας Βαρβάρας και το 1926 μεταφέρεται στη Ι.Μ. Τιμίου Προδρόμου, που μετατρέπεται σε γυναικεία. Η πρώτη ηγουμένη Γένη Γαλατσάνου, μαθήτριά του Σωφρόνιου, συνεχίζει το πνευματικό του έργο 66 χρόνια, έως το θάνατό της το 1980.

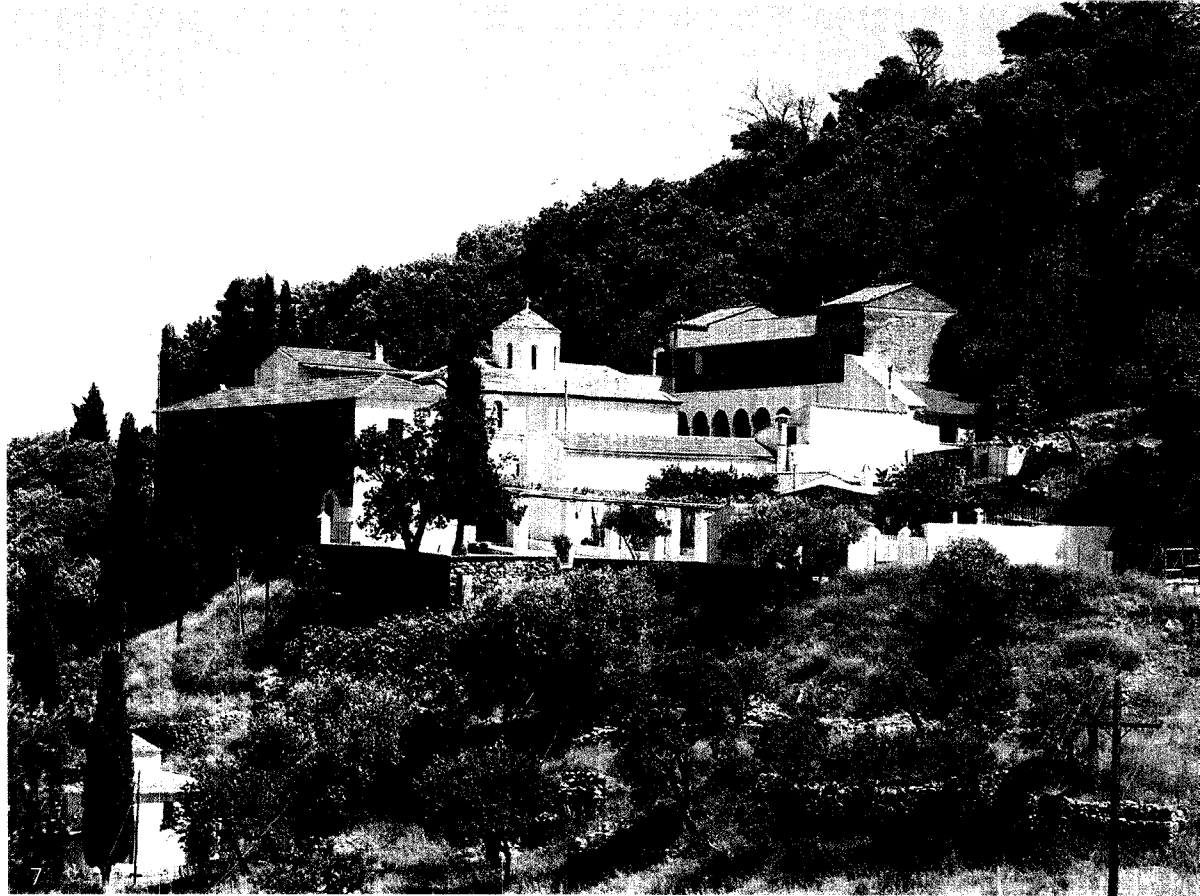
Κατά τους σεισμούς του 1965 η μονή και κυρίως τα παλαιά κελιά της δυτικής πλευράς υπέστησαν μεγάλες ζημιές. Ο Λαζαρίδης αναφέρει ότι το 1966-68 με τη συμβολή της αρχαιοθρησκευτικής υπηρεσίας επισκευάστηκαν οι ρωγμές του καθολικού, η παλαιά Τράπεζα στη νότια

πτέρυγα, επεδύθηκε εξωτερικά με μανδύα από σπησίμενο σκυρόδεμα, αντικαταστάθηκαν τα κεραμίδια της στέγης της, ανακατασκευάστηκαν εσωτερικά τα επιχρίσματα και έγινε στερέωση των τοιχογραφιών της.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1970, σύμφωνα με τη Σύμφων, στη μονή εγκαταβίβουν 12 μοναχές. Κοιτασκευάζουν υφαντά, τέχνη που διδόνταν από τις σκοπελίτισσες αλλά και τη δίδαξαν σε νεότερες γενιές, ενισχύοντας οικονομικά τη μονή. Σήμερα ο αριθμός των μοναχούσων έχει σημαντικά μειωθεί.

Το οικοδομικό συγκρότημα της μονής χαρακτηρίζεται από την περίκεντρη διάταξη των κτισμάτων, γύρω από το καθολικό, που κυριαρχεί στο κέντρο της εσωτερικής αυλής (εικ. 8,7). Αφού διαβούμε την καγκελοπορτή της εξωτερικής αυλής, ανοίγεται διάδρομος με παράπλευρες κίονοστοιχίες πρσών μας οδηγεί στην είσοδο της μονής, στη νότια πλευρά του συγκροτήματος. Υπάρχει έκδηλη διάθεση εξωραϊσμού της γύρω περιοχής, η οποία σε συνδυασμό με την ωραία θέα, προσδίδει ευχάριστα τον επισκέπτη (εικ. 8,9).

- Εικ. 6. Γ.Μ. Τσιούρο Προδαφρού. Τεχνική όψη. Περ Βάλλων χάρος. 1996
- Εικ. 7. Γ.Μ. Τσιούρο Προδαφρού. Τεχνική ΝΔ όψη προσβάσης. Περιβάλλον χώρος. 1996
- Εικ. 8. Γ.Μ. Τσιούρο Προδαφρού. Λ. όψη. Κονσταντινίε εισόδου. 1998
- Εικ. 9. Γ.Μ. Τσιούρο Προδαφρού. Λ. όψη. Εισόδος. 1998

Εσωτερικά γίνεται αισθητή η χρήση του εμφανούς επιχρισμένου σκυροδέματος στις πρόσστες ονακαίνισεις και επισκευές, μετά τους σεισμούς του 1915, από τους οποίους επλήγη περισσότερο σε σχέση με τις υπόλοιπες μονές του νησιού.

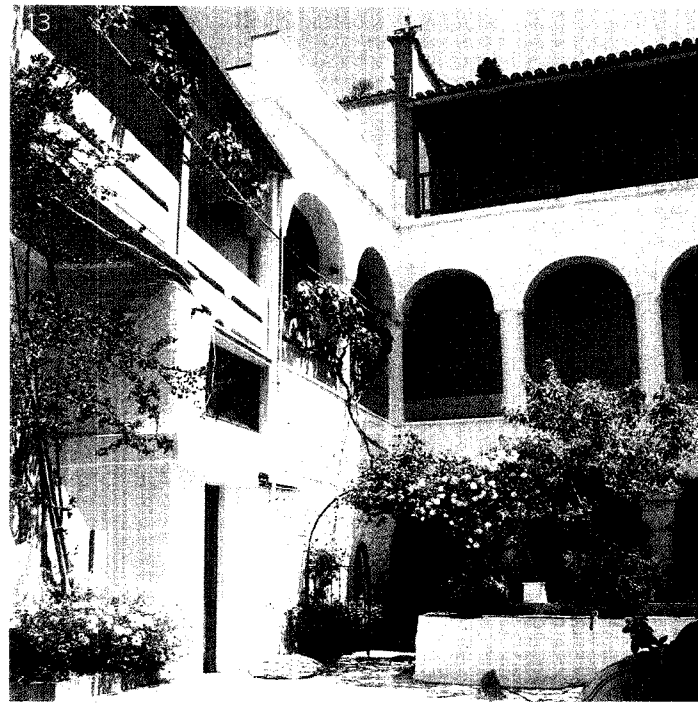
Στη δωδεκάηγη δυτική πτέρυγα των κελιών κυριαρχεί η ογκώδης, με βαριές οναγκιές τοξωτή κιονασκοπία, που διαμορφώνει ανοικτή στοά και στους δύο ορόφους, ενώ στη βόρεια πλευρά το τριώροφο κτίσμα στεγάζει στο ισόγειο την τράπεζα, τη αρχονταρκή και βοηθητικούς χώρους και στους ορόφους κελιά (εικ. 10,11). Εισ ανοικτές στοές των ορόφων του, με επιχρισμένα διάτοπα επιθαία και τον ελαφρύ σκεπτό από σκυρόδεμα, επικρατεί η μορφολογία της εποχής του 1930-50, πλήρως διασσοποιημένη από τα γύρω κτίρια, ενώ ειδικά στη βορειοανατολική γωνία διατηρούνται τμήματα της αρχαίας δομής προσομοιωμένα σε νεώτερα επίρρους ιστογενέστερες κατασκευές (εικ. 12,13). Η ανατολική πτέρυγα, η ψηλότερη και μεγαλύτερη του συγκροτήματος της μονής, χαρακτηρίζεται από το σχήμα δεσφών εποών και παρουσιάζει όλο το φάσμα των ονακαίνιων. Οι επιβλητικές στοές των δύο κάτω ηθόκιστων ορόφων, διαμορφώνονται με τοξωτά κιονστοιχία σπονδυλωτά κόνων και ξύλινα ειδικότερα, σε αρμονία με τις επαναλαμβανόμενες ορόδες των μικρών τοξωτών ανοιγμάτων των κελιών, ενώ η ημιτελής προσθήκη στον τρίτο όροφο διαφοροποιείται ανεπιτυχώς με την ξύλινη νεότερη στοά, η οποία στηρίζει την επίσης ξύλινη εμφατική στέγη. Στο πλαίσιο της πτέρυγας υπάρχουν ξενώνας, τραπεζαρία

12

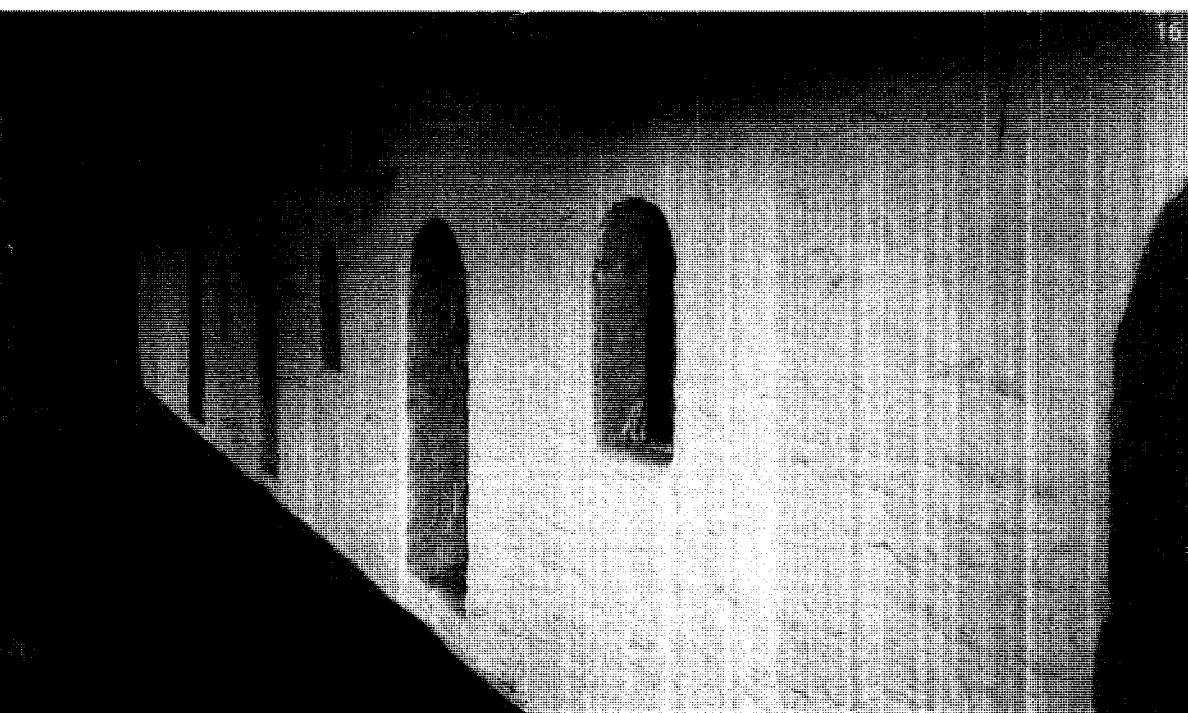
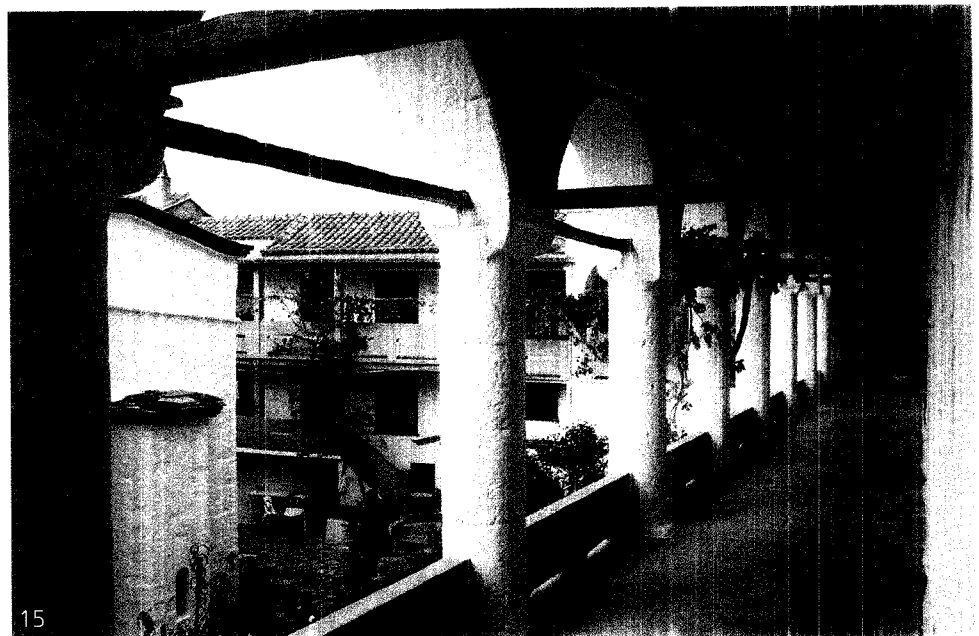

11

13

- Εικ. 10. Ι.Μ. Τυίου Προδομένη. Δ. πτέρυγα
καθίων. 1978
- Εικ. 11. Ι.Μ. Τυίου Προδομένη. Δ. πτέρυγα
καθίων. Στάσιση αίθου. 1978
- Εικ. 12. Ι.Μ. Τυίου Προδομένη. Β. πτέρυγα
καθίων. Αιθρή. 1978
- Εικ. 13. Ι.Μ. Τυίου Προδομένη. Β και Α
πτέρυγα καθίων. Αιθρή. 1978

Εικ.14. Ι.Μ. Τη. ου Προδρομου. Α πτέρυγα κελιών. 1999

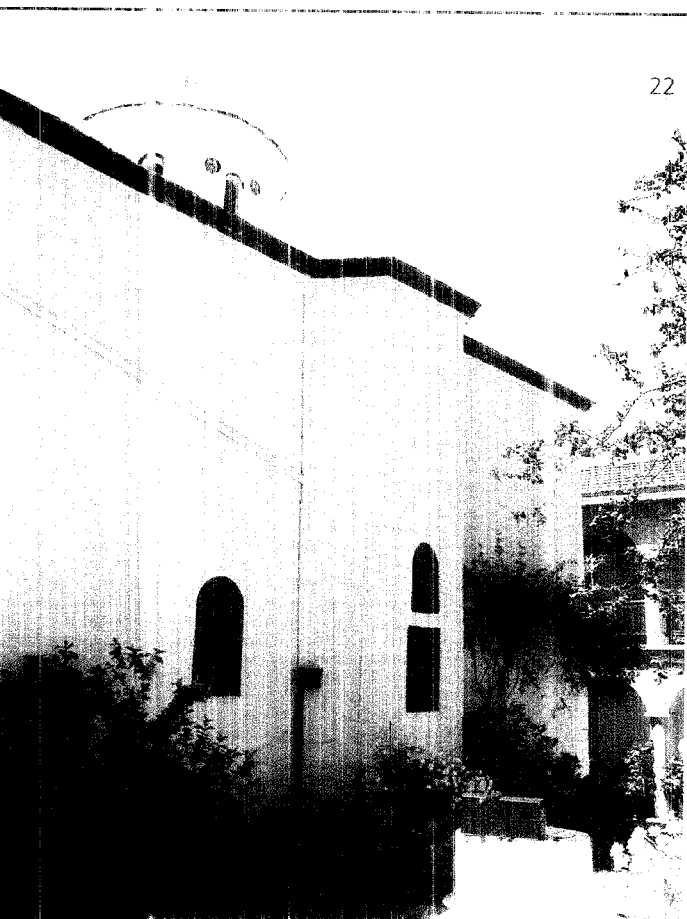
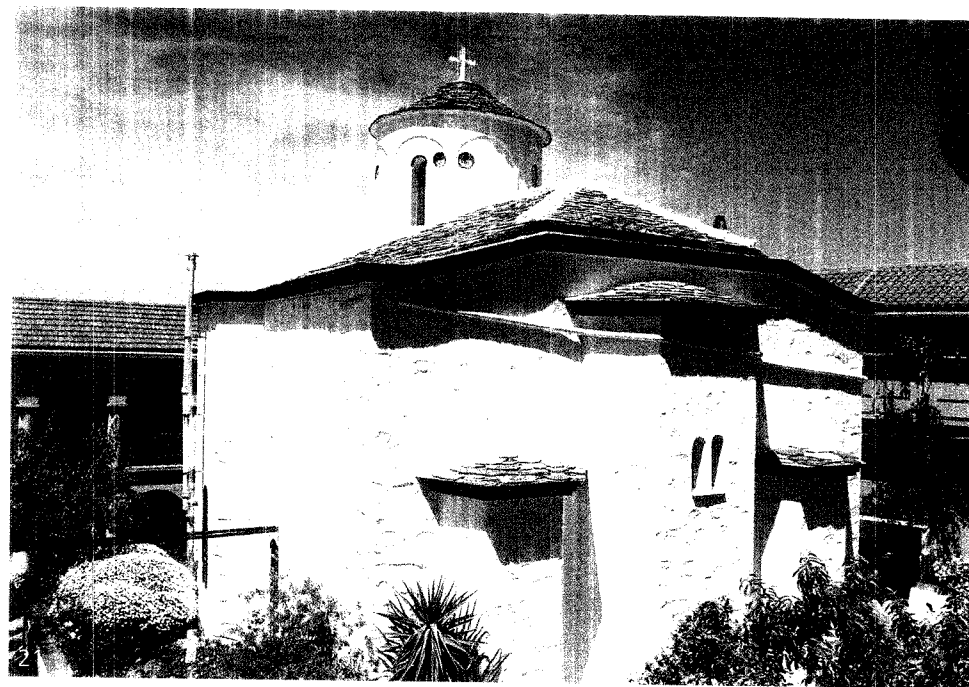
Εικ.15. Ι.Μ. Τη. ου Προδρομου. Α πτέρυγα κελιών. Στοι. σ' ορόφου. 1996

Εικ.16. Ι.Μ. Τη. ου Προδρομου. Α πτέρυγα κελιών. Στοι. σ' ορόφου. 1996

Εικ.17. Ι.Μ. Τη. ου Προδρομου. Ν. πλευρά. 1999

Εικ.18. Ι.Μ. Τη. ου Προδρομου. Ν. πλευρά. Παλαιό Τράπεζα. Τεχνολογία Α τοίκου. 991

Εικ.19. Ι.Μ. Τη. ου Προδρομου. Ν. τμήμα. Αύθαια χώρος. 990

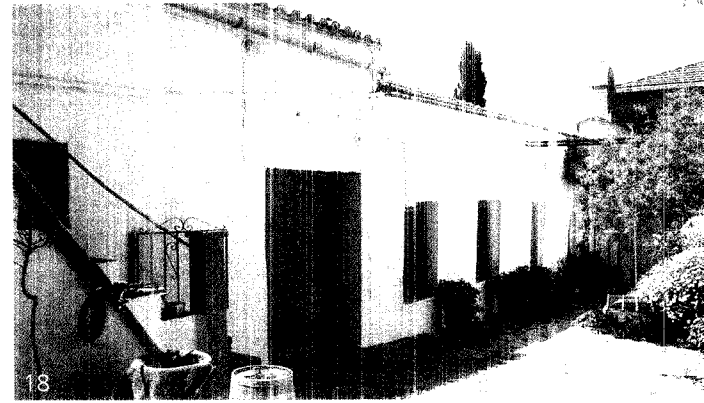
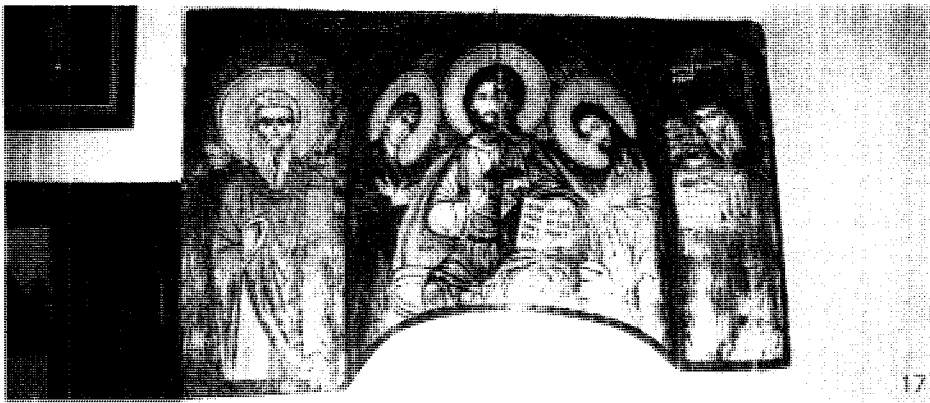
22

Το λιθόκτιστο **καθολικό** ανήκει στο τύπο του εγγεγραμμένου σταυροειδή ναού με ψηλό τρούλιο και πλευρικούς χορούς, κατά τα αγιορείτικα πρότυπα. Οι δύο χοροί, τρίγλιεροι εξωτερικά, σχηματίζουν στο εσωτερικό ημικυκλικές κόγχες, στο μέσον των οποίων ανοίγονται παράθυρα. Στην ανατολική πλευρά προεξέχουν οι τρεις τρίπλευρες κόγχες του Ιερού, από τις οποίες η μεσαία, ογκωδέστερη και πολύ ψηλότερη, φέρει δύο παράθυρα, ένα δίλοβο στο πάνω τμήμα της και ένα τοξωτό, αρκετά ευρύ, χαμηλότερα. Μικρή φωτιστική θυρίδα διαμορφώνεται στην κόγχη της Πρόθεσης. Οι στέγες τους καλύπτονται με σκεπόπλακες (εικ. 20,21,22).

Εξωτερικά το κτίσμα είναι αρμοιογενές και ασβεστωμένο, με τις πέτρες να

διαγράφονται ανάγλυφες δημιουργώντας ενδιαφέρουσα μορφολογικά επιφάνεια (εικ. 20,21). Η στέγη δικλινής, με απότμηση των αετωμάτων στη δυτική και ανατολική πλευρά, χωρίς εγκάρσιο τμήμα, γεγονός που κατά το Σάμψων αποτελεί ιδιοτυπία, δεν ανταποκρίνεται στην εσωτερική διάταξη του ναού, καθώς ήλθαξε μορφή κατά τις διαδοχικές ανακαινίσεις. Βρίσκεται σε πολύ καλή κατάσταση, καλυμμένη με σχιστολιθικές πλάκες, ενώ στο γείσο, που διαμορφώθηκε μεταγενέστερα, πάνω από την οδοστρωτή ταινία από διακοσμητικά τούβλα, σχηματίζει κανάλι, όπου συλλέγονται τα όμβρια νερά και στη συνέχεια με σωλήνα που περιτρέχει όλη την ανατολική πλευρά και τμήμα της βόρειας, οδηγούνται σε πηγάδι της αυλής (εικ. 21,22,23).

μαγειρεία και αποθήκες ενώ στους ορόφους κελιά. Σύμφωνα με το Λαζαρίδη τα κελιά της δυτικής και βόρειας πλευράς, κατά το μεγαλύτερο μέρος τους, τοποθετούνται χρονολογικά πριν το 1636, ενώ οι δύο κάτω όροφοι της ανατολικής πλευράς διατηρούν την παλαιά δομή τους (εικ. 13,14,15,16). Το πλήθος των κελιών, χρησιμοποιούτων σήμερα, βεβαιώνει την άλληποτε πολυπληθή έντονη ζωή της μονής.

Χαμηλή και απλή εμφανίζεται η νότια ισόγεια πτέρυγα με το παρεκκλήσι, τις αποθήκες και την παλαιά Τράπεζα με τη θολωτή στέγαση. Στην κόγχη της ανατολικής πλευράς της σώζονται οι μοναδικές τοιχογραφίες της μονής, που αναφέρονται στην ανακαίνισή της, το 18ο αι., καθώς εικονίζεται η Δέηση και εκατέρωθεν αυτής ο Άγιος Χαράλαμπος με τον ιερομόναχο και κτήτορα Φιλάρετο να κρατά τη μικρογραφία της μονής, στην οποία έχει αποτυπωθεί το παλαιό, αρχιτεκτονικό της σχέδιο. Δεξιά του ιερομόναχου Φιλάρετου διαβάζουμε την επιγραφή: "ΕΠΙ ΤΩ ΣΩ ΟΝΟΜΑΤΙ ΤΟΥΤΗΝ / ΤΗΝ ΜΟΝΗ-Ν ΟΚΟ/ ΔΩΜΗΣΑ". Πάνω

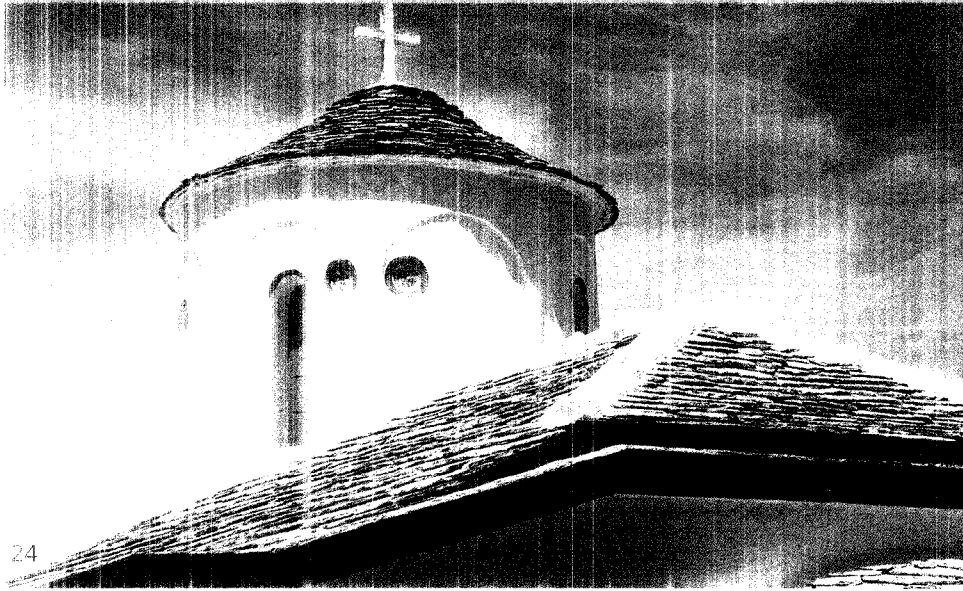
από τη μορφή διακρίνεται η επιγραφή: "ΦΥΛΑΡΕΤΟΣ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΣ / Κ(ΑΙ) ΚΤΗΤΟΡ" (εικ. 17,18).

Συνολικά στο μοναστήρι υπάρχουν τέσσερα παρεκκλήσια, του Αγίου Νεκταρίου, του Αγίου Ρηγίνου, πολυσύχου της Σκοπέλλου και άλλα δύο που αναφέρει ο Δαπόντες, του Αγίου Γεωργίου και του Αγ. Ταξιάρχη, τα οποία κατά το Σάμψων είναι καμαροσκεπή και διατηρούν το παλαιό τους τέμπλο.

Οι στέγες όλων των κτισμάτων, όρθριχτες οι περισσότερες, επι κλεισμένες, σε καλή κατάσταση, καλύπτονται με κεραμίδια διαφόρων τύπων (εικ. 6,7,9).

Η αυλή λιθόστρωτη δεν είναι ανάλογη σε μέγεθος με το διαμορφωμένο χώρο. Αποτελεί στενό διάδρομο στη δυτική πλευρά και μεγαλώνει αισθητά στις υπόλοιπες, όπου κοσμεύεται με φυτά και μικρά δένδρα, ιδιαίτερα περσιποιημένα (εικ. 10,12,13,17,19). Στο βόρειο τμήμα της υπάρχει γηγάδι στο οποίο συγκεντρώνονται τα ομβρια νερά, που προέρχονται κυρίως από τη στέγη της εκκλησίας. Συνολικά στη μονή υπάρχουν δύο δεξαμενές νερού.

Ο τρούλος είναι ανακαινισμένος, φέρει αναίμακτα σκεδόν σε ορθογώνια αφιέρωματα και κοσμείται με εντοιχισμένα εφοριασμένα πιτάκια. Σήμερα τα μικρά παράθυρα του τρούλου είναι σφραγισμένα με μεταλλικά σύρτη (ε.κ. 24).

Η είσοδος του καθολικού, στη δυτική πλευρά, κοσμείται από λιθονόγλυφες με πλούσιο φυτικό διάκοσμο: παραστάδες, επίκρανα και επιστύλια, όπου υπάρχει και η επιγραφή του ανακαινιστή της μονής Ιερομόναχου Φιλόθεου, στο περιεχόμενο της οποίας ήδη αναφερθήκαμε. Προστατεύεται από μικρό προστώο, που καταλήγει σε όρθια στιγμή με σκεπτόπλοκες, διακοσμημένη με κεραμική οδοντωτή ταινία, όπως και στο καθολικό (εικ.25,26,27).

Εικ.20. Ι.Μ. Τιμίου Προδρόμου. Καθολικό. Ν και Α όψη. 1999

Εικ.21. Ι.Μ. Τιμίου Προδρόμου. Καθολικό. Ν και Α όψη. 1999

Εικ.22. Ι.Μ. Τιμίου Προδρόμου. Καθολικό. Β όψη. Πιγάδι στην αυλή. 1999

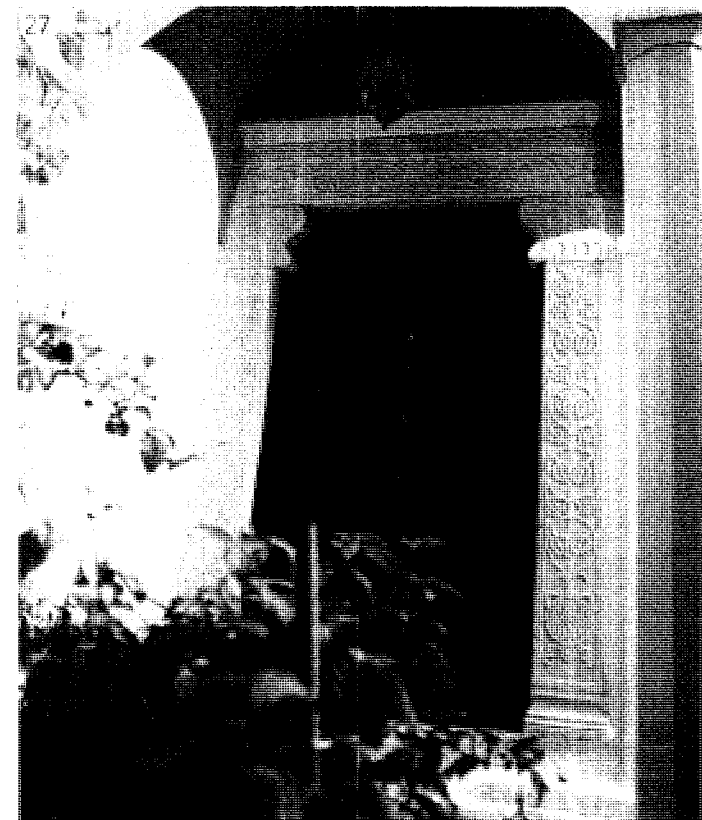
Εικ.23. Ι.Μ. Τιμίου Προδρόμου. Καθολικό. Α όψη. Στέγες. 1996

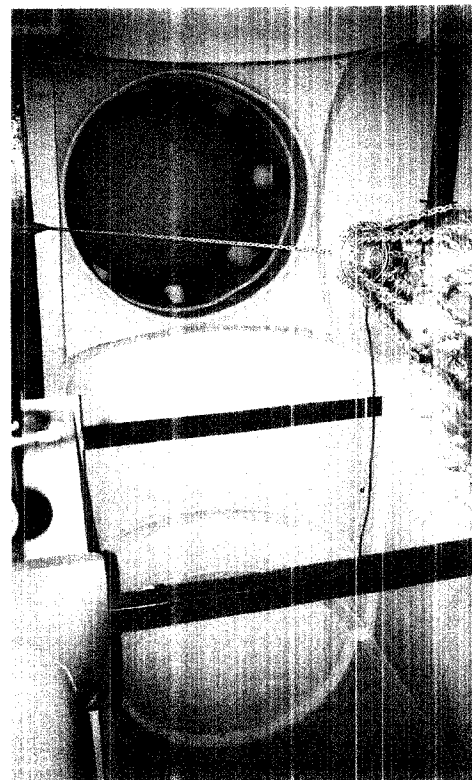
Εικ.24. Ι.Μ. Τιμίου Προδρόμου. Καθολικό. Ν και Α όψη. Στέγες. Τρούλος. 1999

Εικ.25. Ι.Μ. Τιμίου Προδρόμου. Καθολικό. Δ όψη. Είσοδος. 1996

Εικ.26. Ι.Μ. Τιμίου Προδρόμου. Καθολικό. Δ όψη. Προστώο εισόδου. 1996

Εικ.27. Ι.Μ. Τιμίου Προδρόμου. Καθολικό. Δ όψη. Είσοδος. 1996

Ο ναός στο εσωτερικό έχει αρκετό ύψος, χωρίς να είναι ιδιαίτερα φωτεινός. Τα γωνιαία διαμερίσματα του κυρίως ναού και του Ιερού (Πρόθεση, Διακονικό) στεγάζονται με τρουλίσκους, μεταξύ δε των κιονων ξύλινοι ελκυστήρες εκτείνονται σε δύο επίπεδα (εικ. 28, 29).

Ο χώρος κυριαρχείται από την εντυπωσιακή παρουσία του βαρύτιμου ξυλογλυπτού ψηλού **τέμπλου**, έργο του 18 αι. Είναι καλής τέχνης, επιχρυσωμένο και πολύχρωμο, με πλούσιο διάκοσμο από το φυτικό και ζωικό βασίλειο (ελάφια, πτηνά, δράκοντες, φυτά, κλπ.) και στο επιστύλιο φέρει 15 μικρές εικόνες από το Δωδεκάορτο (εικ. 28,30,31). Από την όλη σύνθεση ξεχωρίζουν τα **βημόθυρα**, στο κάτω τμήμα των οποίων εικονίζεται ο Ευαγγελισμός, ενώ ψηλότερα εντυπωσιάζει η αξιόλογη τεχνική του διάτρητου ξυλογλυπτού με τα ελικοειδή χρωματισμένα άνθη, που καταλήγουν σε μετάλλιο με την παράσταση του Αγίου Πνεύματος (εικ. 31,32)

Στο καθολικό φυλάσσονται πολλές φορητές εικόνες που χρονολογούνται από το 14ο μέχρι το 18ο αι. Ενυπόγραφη είναι πεντάζωνη εικόνα του Μιχαήλ Πουλάκη, που φέρει την επιγραφή: "*Δέσεις του δούλου του Θεού Κυριάκου Γραμματικού ....δυνα ο Ιω(άννης) το Μιχαήλη του Πουλάκη του (υ)ιού Κωνσταντίνου αχπε (1685)*".

Στο διάκοσμο του ναού συμπεριλαμβάνονται και τα αναθήματα με ένθετο διάκοσμο από φίληνισι.

Το δάπεδο καλύπτεται από πολύχρωμα κεραμικά σμαλτωμένα πηλοκίτλια διαφόρων μεγεθών και σχηματισμών, όμοια με αυτά της Ι.Μ. Ευαγγελισμού Δαπόντε (εικ. 33).

Μεταξύ των κειμηλίων της μονής φυλάσσονται τουρκικά έγγραφα, πατριαρχικά σιγίλια (του Σωφρονίου που εκδόθηκαν το 1775 και 1805), καθώς και σφραγίδα του μοναστηριού με τη χρονολογία 1615.

Εικ.28. Ι.Μ. Τιμίου Προδρόμου Καθολικό. Εσωτερ. ό. Τέμπλο. 1999

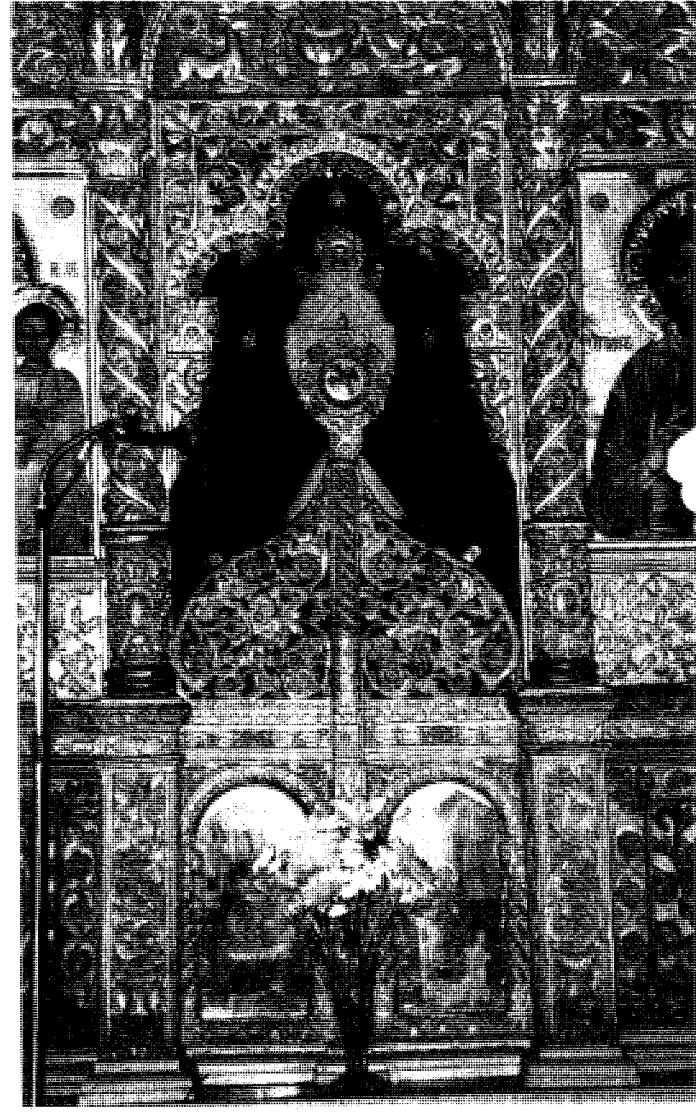
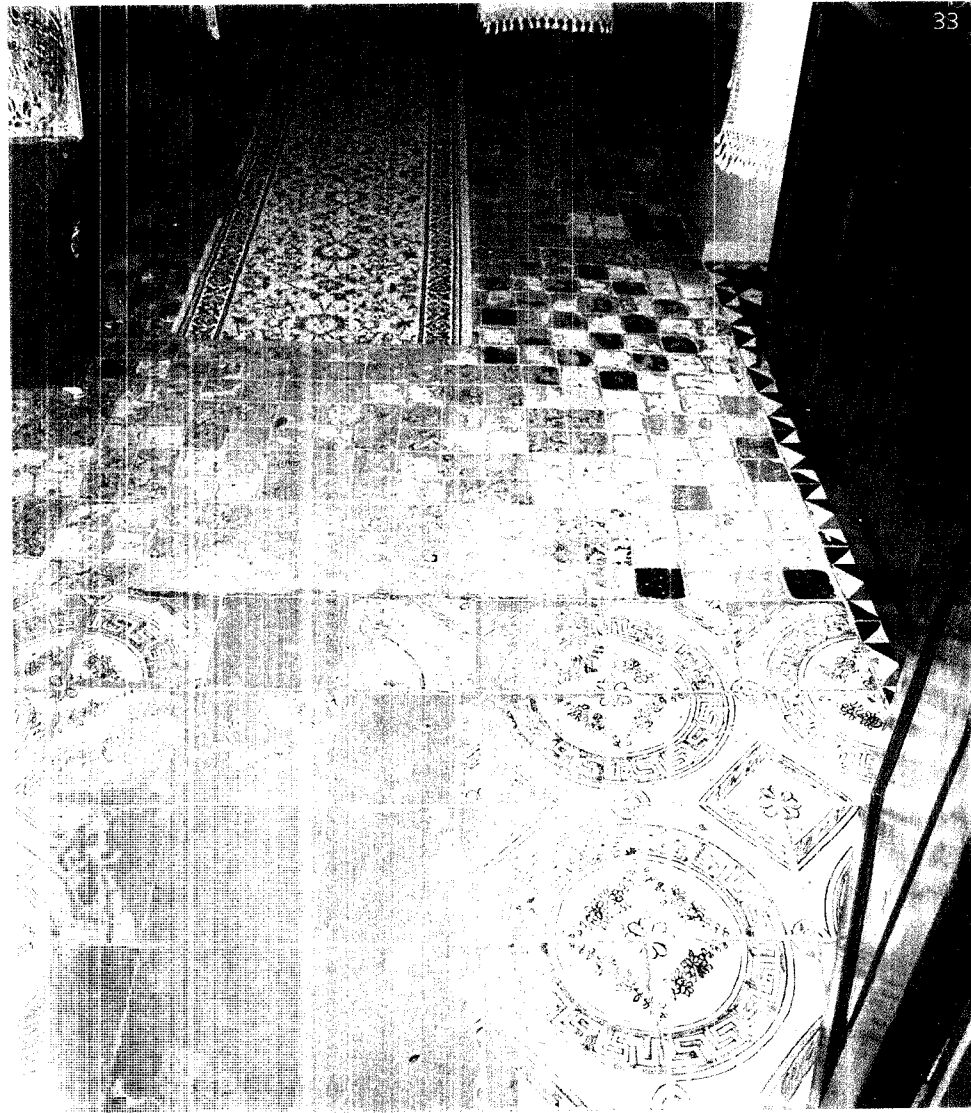
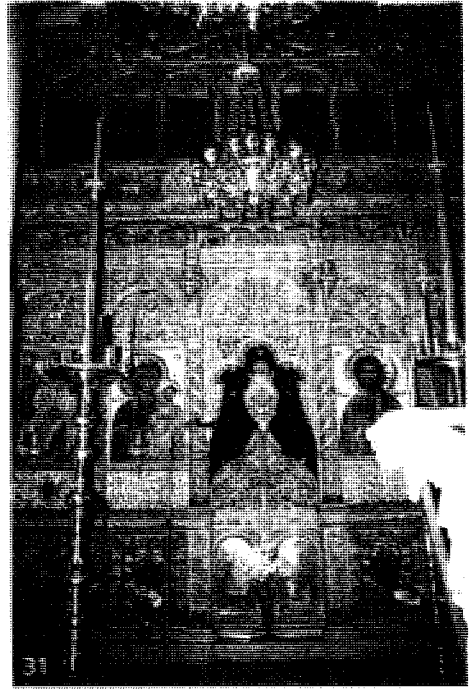
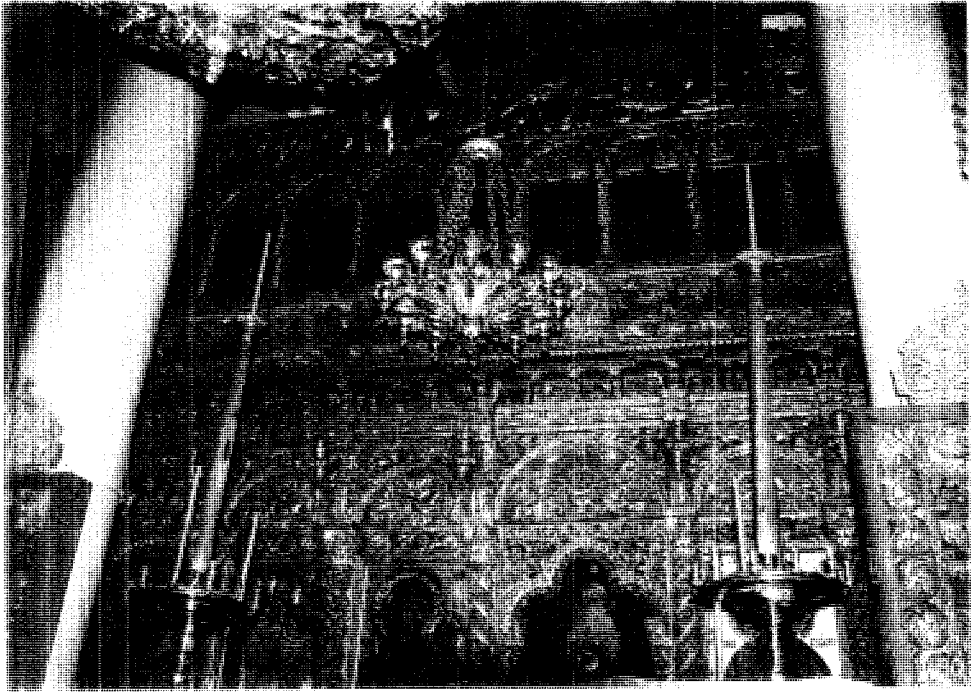
Εικ.29. Ι.Μ. Τιμίου Προδρόμου Καθολικό. Εσωτερ. ό. Τρουίλις ξύλινο ελκυστήρες. 1999

Εικ.30. Ι.Μ. Τιμίου Προδρόμου Καθολικό. Εσωτερ. ό. Τέμπλο. 1999

Εικ.31. Ι.Μ. Τιμίου Προδρόμου Καθολικό. Εσωτερ. ό. Τέμπλο. Εικόνες. 1999

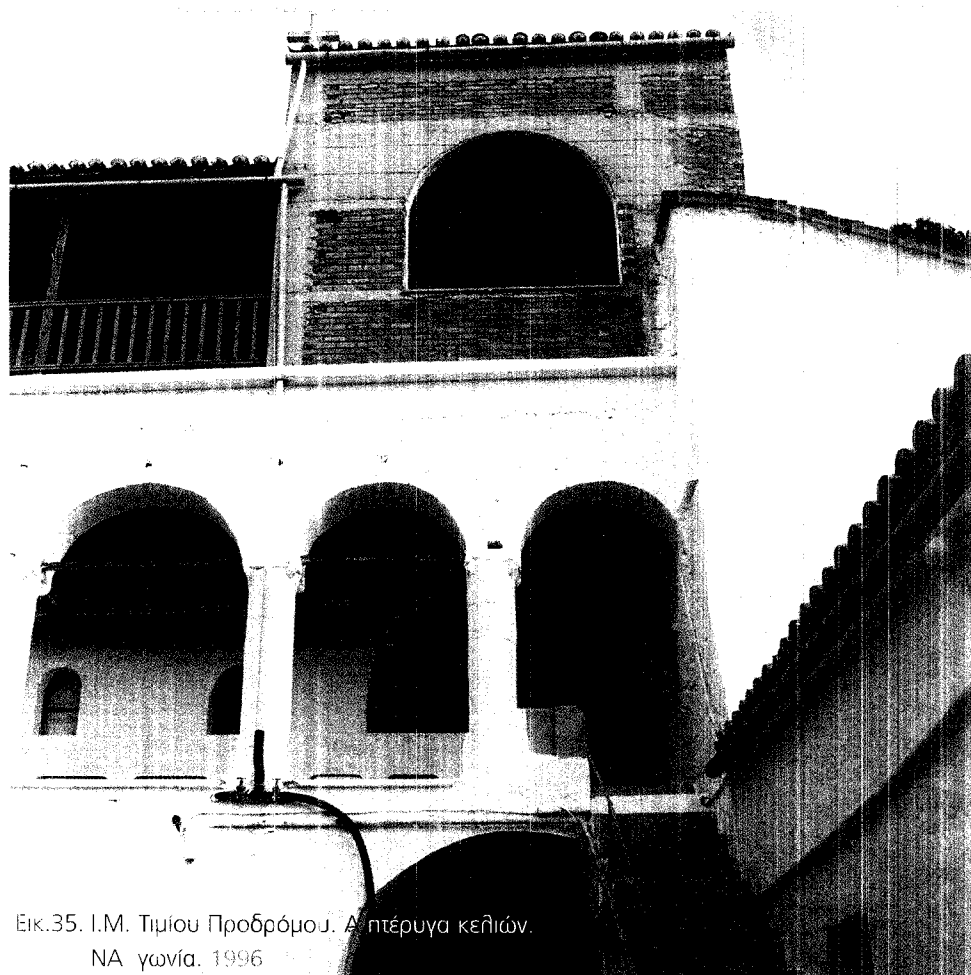
Εικ.32. Ι.Μ. Τιμίου Προδρόμου Καθολικό. Εσωτερ. ό. Επιδόθυρα τέμπλου. 1999

Εικ.33. Ι.Μ. Τιμίου Προδρόμου Καθολικό. Εσωτερ. ό. Δάπεδο. 1999

Εικ.34. Ι.Μ. Τιμίου Προδρόμου. Δ. πτέρυγα κελιών. ΒΔ γωνία.

Εικ.35. Ι.Μ. Τιμίου Προδρόμου. Α. πτέρυγα κελιών. ΝΑ γωνία. 1996

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η μονή του Τιμίου Προδρόμου αποτελεί και σήμερα ένα οργανωμένο ζωντανό συγκρότημα, μαρτυρίας της σύνθετης μοναστηριακής ζωής του παρελθόντος. Η δομή του, παρ' ότι αισθητή ως περικλειστό συμπαγές σχήμα, δεν φανερώνει τάξη και ηρεμία. Τα ετερόκλητα μορφολογικά στοιχεία που συνυπάρχουν ανάκατα στο χώρο, δεν πείθουν για την αναγκαιότητα της επιλογής τους. Χαροκτηριστική είναι η έλλειψη αισθητικής συνέπειας και αρμονίας στο συγκρότημα, με εξαίρεση το παλαιό τμήμα των δύο κάτω ορόφων της ανατολικής πτέρυγας, που όμως υποβαθμίζεται σημαντικά από την απερόχρηστη κατασκευή του τελευταίου ορόφου. Οι φέροντες οργανισμοί από οπλισμένο σκυρόδεμα δεν εντάχθηκαν στη υπάρχουσα αρχική αισθητική και αλλοίωσαν βίαια το δομικό τοπίο (εικ. 34,35).

Η διαμονή των ολιγάριθμων μοναζουσών δε δικαιολογεί τη διατήρηση όλων αυτών των προβληματικών πρόσθετων σε διάφορους περιόδους κτισμάτων, ο περιορισμός των οποίων θα πρόσφερε ανακούφιση και ευπρέπεια στο σύνολο, σε συνδυασμό βέβαια με την προσαρμογή και αναμόρφωση των υπολοίπων κτισμάτων, κυρίως ως προς τους όγκους και τα μορφολογικά στοιχεία των όψεων (στηθεία, κολώνες, ανοίγματα κλπ.).

Γενικά τα κτίρια στο σύνολό τους βρίσκονται σε αρκετά καλή κατάσταση. Η οπισθοχώρηση και επιμέλεια των κτισμάτων ως ενιαίας σύνθεσης, θα προσδώσει κύρος και σοβαρότητα στο χώρο. Θα προβληθεί η ιστορικότητα και θα αναδειχθούν όλα τα σημαντικά, ισχυρά στοιχεία της μοναστηριακής ζωής αναλλοίωτα στο πέρασμα του χρόνου. Ιδιαίτερα η επιμέλεια και συντήρηση του καθολικού με το αξιόλογο τμήμα θα αποτελέσει βαρύνουσα κληρονομιά για τους επόμενους χρόνους, πολύτιμο δείγμα μεσοβυζαντινής τέχνης.

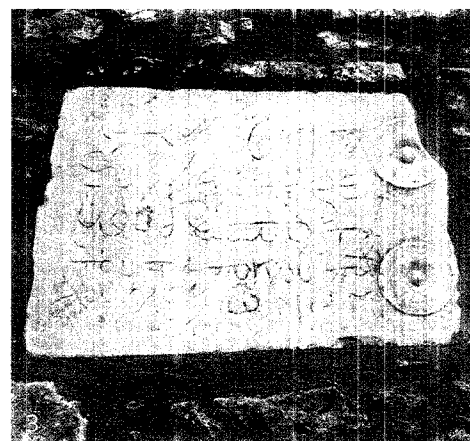
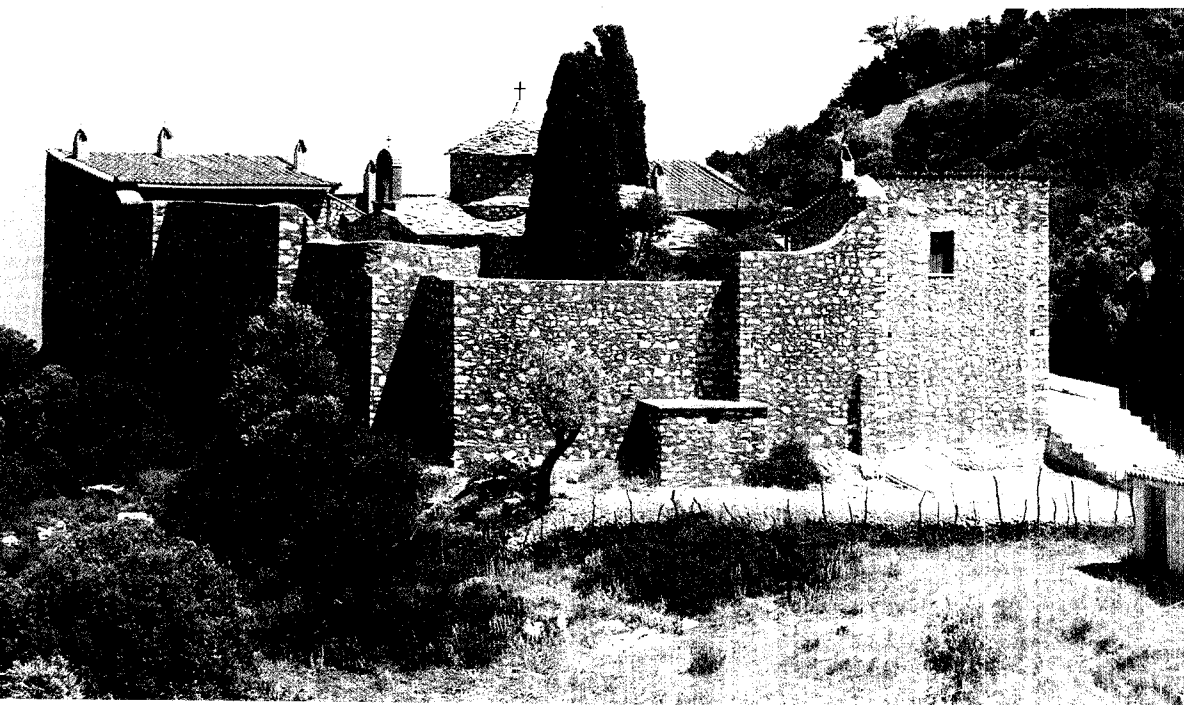
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Γαλιάνης Γ., "Σωφρόνιος Κεχαγιόγλιου", *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαιδεία*, τόμος 7. Αθήναι 1965, σελ.536,537.
- Δημητριάδου Μ., "Η Σκόπελος στον αγώνα του 1821", *Αρχειό Πελαγονικών Μελετών*, τόμος Α', Αθήναι 1997, σελ.177-183.
- Ευαγγελίδης Τρ., *Η νήσος Σκιάθος και αι περί αυτήν νησίδες*, εν Αθήναις 1913, σελ.136, σημ.1, σελ.182-188.
- Κωνσταντίνος Κ., "Επισκόπου Σκιαθίου και Σκοπέλου Ιωάσαφ ανέκδοτο γράμμα για τη μισθία του Αγίου Νικολάου στη Σκόπελο", ανατυπο, γερ. *Εφημέριος*, Αθήναι 1989, σελ.10, σημ.9.
- Του ίδιου, "Ανέκδοτη εγκύκλιος υπέρ βοήθειας της Ιεράς Μονής Τιμίου Προδρόμου Σκοπέλου", *Θεολογία*, τόμος ΞΑ', τεύχος Δ', Αθήναι 1990, σελ.778-793.
- Του ίδιου, *Σχέσεις Σκοπέλου και Αγίου Όρους (17ος-19ος)*, Αθήναι 1996, σελ.18-19,30-31.
- Του ίδιου, "Οι Κολληβάδες και η νήσος Σκιάθος", περ. *Ανάπλασις*, τόμος 405 (2003), σελ.77-79.
- Κόκορης Δ., *Ορθόδοξα ελληνικά μοναστήρια*, (Προσκυνηματικός οδηγός), Αθήναι 1994, σελ.267.
- Λαζαρίδης Π., "Μεσαιωνικά Θεσσαλίας και Σποράδων Νήσων", *Α. Δ.* 19 (1964), Χρονικά, σελ.291-293.
- Του ίδιου, "Σκόπελος", *Α. Δ.* 21 (1966), Χρονικά, σελ.263,264.
- Λαμπρόκης Γ., "Περιηγήσεις ημών κατά το έτος 1905", *ΔΧΑΕ Ζ'*, εν Αθήναις 1906, σελ. 22.
- Λέκκος Ε., *Τα μοναστήρια του Ελληνισμού (ιστορία - παράδοση - τέχνη)*, τόμος Β', Πειραιάς 1998, σελ. 418-419.
- Ντίνα Α., "Εκκλησίες και Μονές (της Σκοπέλου), μεταβυζαντινά μνημεία στην πόλη και το ύπαιθρο του νησιού", εφημ. *Η Καθημερινή*, ένθετο *Επτά Ημέρες*, 1-9-1996, σελ.6-9.
- Παλαδόπουλος-Κεραμειός Αθαν., "Καισαρίου Δαπόντε: Ναοί και μοναστήρια, εξωκκλήσια και μονύδρια εν Σκοπέλω", *ΒΖ* (1910), σελ.1,94.
- Παλαζήσης Τρ., "Σχόλια στις επιγραφές των ναών, μονών και εικόνων της Σκοπέλου", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 19ος, Λάρις 1991, σελ.156-177.
- Παρασκευοπούλου Π. Γ., *Ταξίδια ανά την Ελλάδα*, τόμος Α', Εν Αθήναις 1895, σελ.511-512.
- Σάμψων Α., *Νήσος Σκόπελος, Ιστορική και αρχαιολογική μελέτη*, Αθήναι 1968, σελ. 283-285.
- Του ίδιου, *Ναοί και μοναί εις την νήσον Σκόπελον*, Αθήναι 1974, σελ.42-44, 203-206.
- Του ίδιου, *Η λαϊκή τέχνη της Σκοπέλου και Αθωννήσου*, Αθήναι 1976, σελ.23,24.
- Του ίδιου, Σκόπελος. *Ιστορική και γεωγραφική (αρχαιολογική) αφήγηση*, Λαογραφικό Μουσείο Σκοπέλου, Δήμος Σκοπέλου 2000, σελ.390-392.

ρίσκεται 5,6χλμ. βορειοανατολικά της πόλης της Σκοπέλου, σε οροπέδιο που δεν είναι ορατό από την πόλη και σε υψόμετρο 330μ., με θέα το πέλαγος και το νησί της Αθωνήσου. Ο περιτειχισμένος χώρος είναι 400τ.μ. και περιβάλλεται από κυπαρίσσια και πουρνάρια ενώ στα ανατολικά, σε απόσταση μόλις 300μ. υψώνεται η Ι.Μ. Τιμίου Προδρόμου (εικ. 1,2).

Ακολουθούμε τον παραλιακό δρόμο προς βορειοανατολικά και μετά από απόσταση 1100μ. από τα όρια της πόλης, στη διασταύρωση, κατευθυνόμενα νοτιοανατολικά για 2χλμ. Στην επόμενη διασταύρωση συνεχίζουμε ανατολικά για 1χλμ. περίπου, μέχρι το τέλος του ασφαλιτόδρομου. Ο χωματόδρομος με βόρεια πορεία στα πρώτα 800μ. και ανατολική στα επόμενα 300μ. περίπου, μας οδηγεί στη μονή, αφού διανύσουμε άλλα 100μ. προς βόρεια, μετά την τελευταία διασταύρωση.

Η ίδρυση του καστρομοναστηρίου της Αγίας Βαρβάρας τοποθετείται πιθανόν στο α΄ μισό του 17ου αι. Ο Λαζαρί-

δης το 1964 καταγράφει επιγραφή, εγχόρακτη σε μαρμάρινη πλάκα (τμήμα επιτύμβιας στήλης), αριστερά της εισόδου του καθολικού, με τη χρονολογία 1697, χρόνος της επισκευής, κατ' την εκτίμησή του και όχι της οικοδόμησής του καθολικού, όπου αναγράφεται: "Εύξε υπέρ εμού δέσποτα/ του ταπεινού Παύλου και Ιωάννου Μηνί Μαίω" (εικ. 3). Την ίδια επιγραφή καταγράφουν ο Ευαγγελίδης και ο Παπαζήσης.

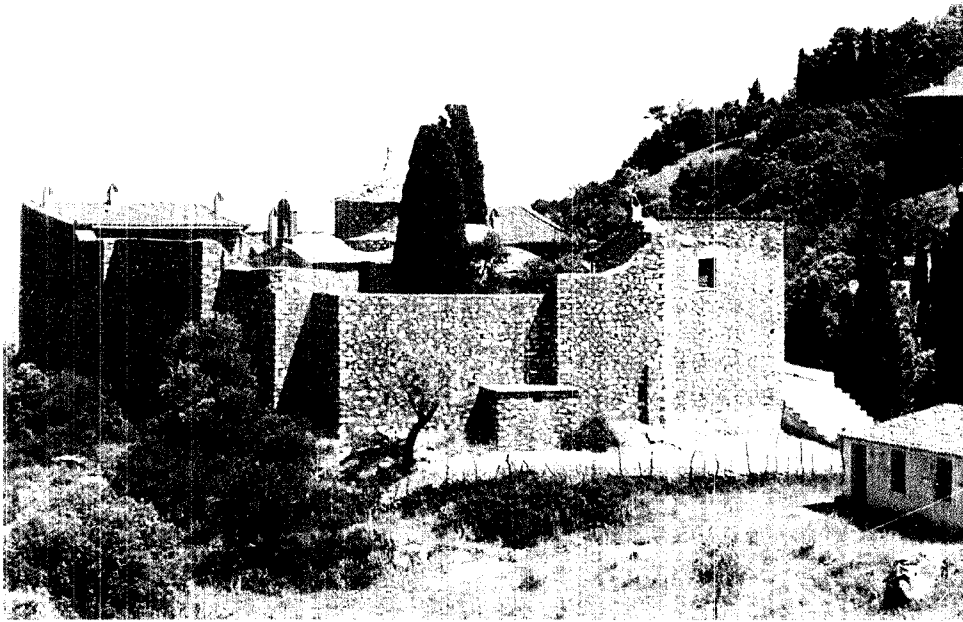
Πληροφορίες για την ίδρυση της μονής παρέχονται στο πατριαρχικό και συνοδικό γράμμα του πατριάρχη Καλλίνικου του Β΄, του από Προύσης, του έτους 1699, όπου μεταξύ άλλων, εγκρίνεται και η ίδρυσή της από τον ιερομόναχο Φιλάρετο. Ο Φιλάρετος διαδέχθηκε στην ηγουμηνία τον κτήτορα της μονής Προδρόμου Συμεών, στα τέλη του 17ου αι. και φροντίζει για την οικοδόμηση της Ι.Μ. Αγίας Βαρβάρας, ώστε να μονάσει η αδελφή του (σύμφωνα με την παράδοση). Η μονή εγκαινιάζεται κατά το 1698-99 από τον τότε επίσκοπο Σκιάθου και Σκοπέλου Ιωάσαφ. Στον κατάλογο του

Καϊσάριου διπλόντε καταγράφεται ως "τρισιπόστασι, μετόχιον του Προδρόμου" (β΄ μισό του 18ου αι.).

Έως το 1394 διαμένει στη μονή οδελφότητα καλλιγραίων, η οποία στη συνέχεια, με ενέργειες του αρχιμοναχίτη Γεροντία Σωφρονίου Κελεσιόγλου, εγκαθίσταται στην Ι.Μονή Προδρόμου.

Για πολλά χρόνια η μονή παραμένει έρημη. Η εξαιρετική θέση με την απέραντη θέα στο Αιγαίο, αφήνει τη μονή εκτεθειμένη στην απειλή πειρατικών επιδρομών καθώς είναι έντονα ορατή από τη βόρεια πλευρά του νησιού. Πολλή ακεμήλια χάνεται το 1950, όταν στο μοναστήρι γίνεται διάρρηξη από Ιταλούς.

Η μονή θιμίζει μεσαιωνικό στυλ καθώς διατηρεί την αρχική μορφή, προστατευμένη με τους ψηφούς και ισχυρούς τοίχους από αργοθήσοδημη, αρμοληθμένους και επισκευασμένους κατά την πρόσφατη αναπλήρωση του μνημείου, η οποία ολοκληρώθηκε το 1997-98. Σας πρόσθετες εργασίες περιλαμβάνονται και οι διανοίξεις η τραθυρών στα ψηφότερα σημεία (εικ. 4, 5).

Εικ. 1. Ι.Μ. Αγ. Βαρβάρας. Γενική ΝΔ άποψη.
Περιβαλλόντων χώρος. - 1997

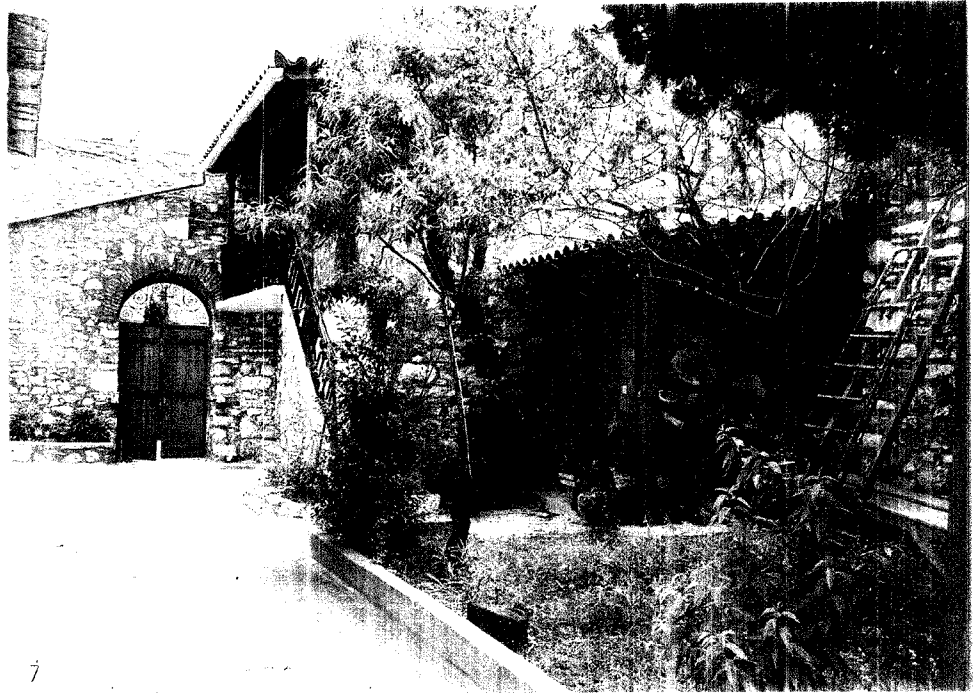
Εικ. 2. Ι.Μ. Αγ. Βαρβάρας. Γενική ΝΔ άποψη.
Ι.Μ. Τιμίου Προδρόμου. Περιβαλλόντων
χώρος. - 1997

Εικ. 3. Ι.Μ. Αγ. Βαρβάρας. Κιθθαϊκό.
Επιγραφική στη Δ. άψη. - 1997

Εικ. 4. Ι.Μ. Αγ. Βαρβάρας. Γενική ΒΑ άποψη.
Περιβαλλόντων χώρος. - 1997

Εικ. 5. Ι.Μ. Αγ. Βαρβάρας. Γενική Α άποψη.
Εισόδος. Περιβαλλόντων χώρος. - 1999

Η είσοδος της μονής, τοξωτή, με το απλό περιθύρωμα από επίχρισμα βαμμένο λευκό να προβάλλει έντονα στην επιφάνεια της εμφανούς λιθοδομής, βρίσκεται στο νότιο τμήμα της ανατολικής πλευράς (εικ. 5,6). Όλα τα κτίσματα είναι ανακαινισμένα, εκσυγχρονισμένα και ιδιαίτερα περιποιημένα. Η αυλή, καλυμμένη με τσιμέντο και πέτρινες πλάκες κατά το μεγαλύτερο μέρος, εκτείνεται περιορισμένη γύρω από το καθολικό, ενώ αποσπασματικές φυτεύσεις κοσμούν διακριτικά το χώρο (εικ. 7). Τρία ψηλά κυπαρίσσια ορατά από απόσταση, περιβάλλουν το ναό και αποτελούν σημεία αναφοράς της μονής.

Ακολουθείται και εδώ η συνηθισμένη διάταξη των κτιρίων, να εφάπτονται

στον περίβολο με το καθολικό στο κέντρο. Στο διώροφο κτίσμα, στο νοτιοανατολικό άκρο, εκτός από τα **κελίδια** είναι διαμορφωμένο και το αρχονταρίκι της μονής, ενώ στη δυτική πλευρά του προσκολλητά μικρή αποθήκη (εικ. 7). Η βόρεια πλευρά, κτισμένη σε όλο της το μήκος, περιλαμβάνει κεντρικό ισόγειο κτίσμα με την κουζίνα και την τράπεζα της μονής και στις γωνίες διώροφα μεγαλύτερα κτίρια φιλοξενίας και βοηθητικών χώρων (εικ. 8,9,10,11). Στο δυτικό τμήμα της πτέρυγας, στο νότιο τείχος του ορόφου, διακρίνουμε τη χρονολογία 1700, χαραγμένη σε γωρόλιθο εντοιχισμένο στη λιθοδομή (εικ. 12). Ιδιαίτερο κτίσμα, προσκολλημένο στην ανατολική πλευρά, αποτελεί η δεξαμενή

Εικ.6. Ι.Μ. Αγ. Βαρβάρας Ν και Α όψη. Είσοδος. 1995

Εικ.7. Ι.Μ. Αγ. Βαρβάρας ΝΑ γωνία. Είσοδος. Κτίσμα φιλοξενίας. 1995

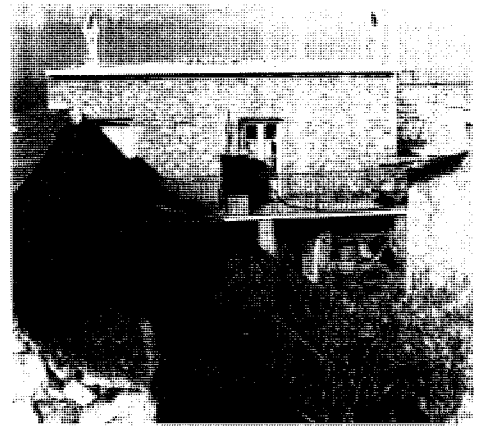
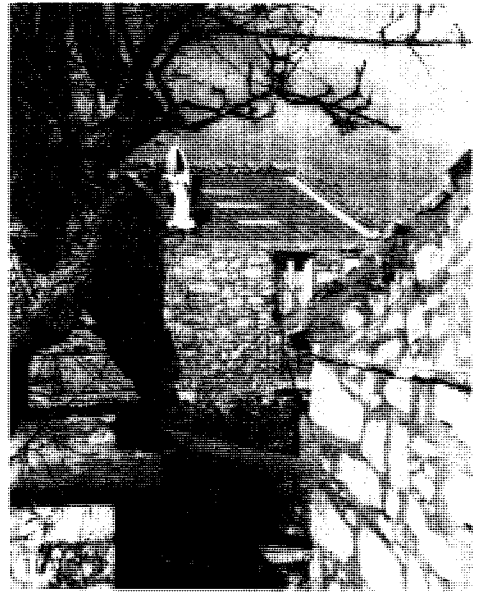
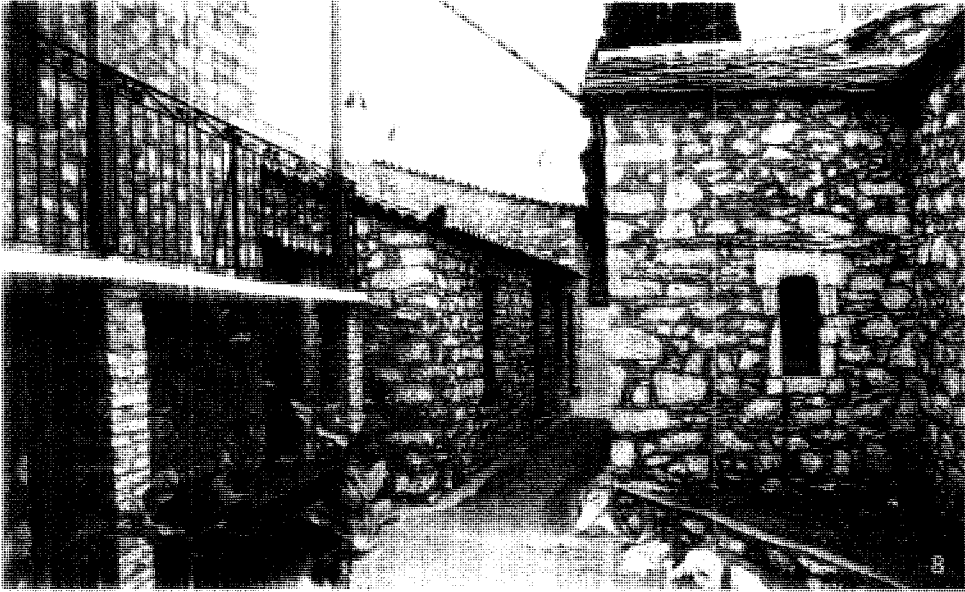
Εικ.8. Ι.Μ. Αγ. Βαρβάρας Β πτέρυγα κτισμάτων. 1999

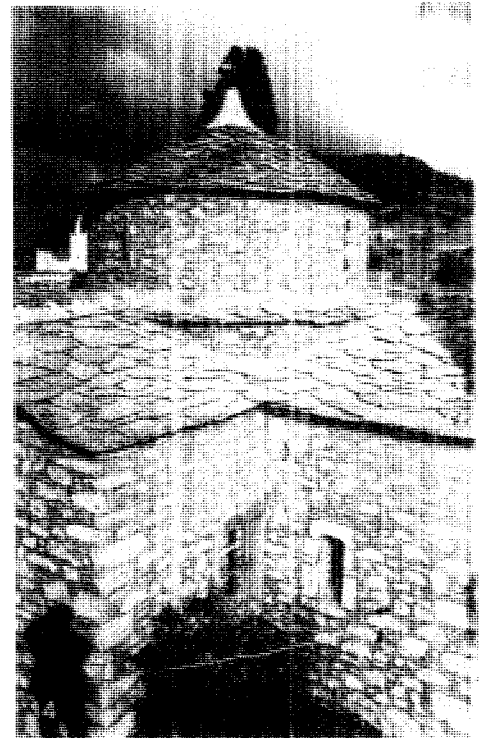
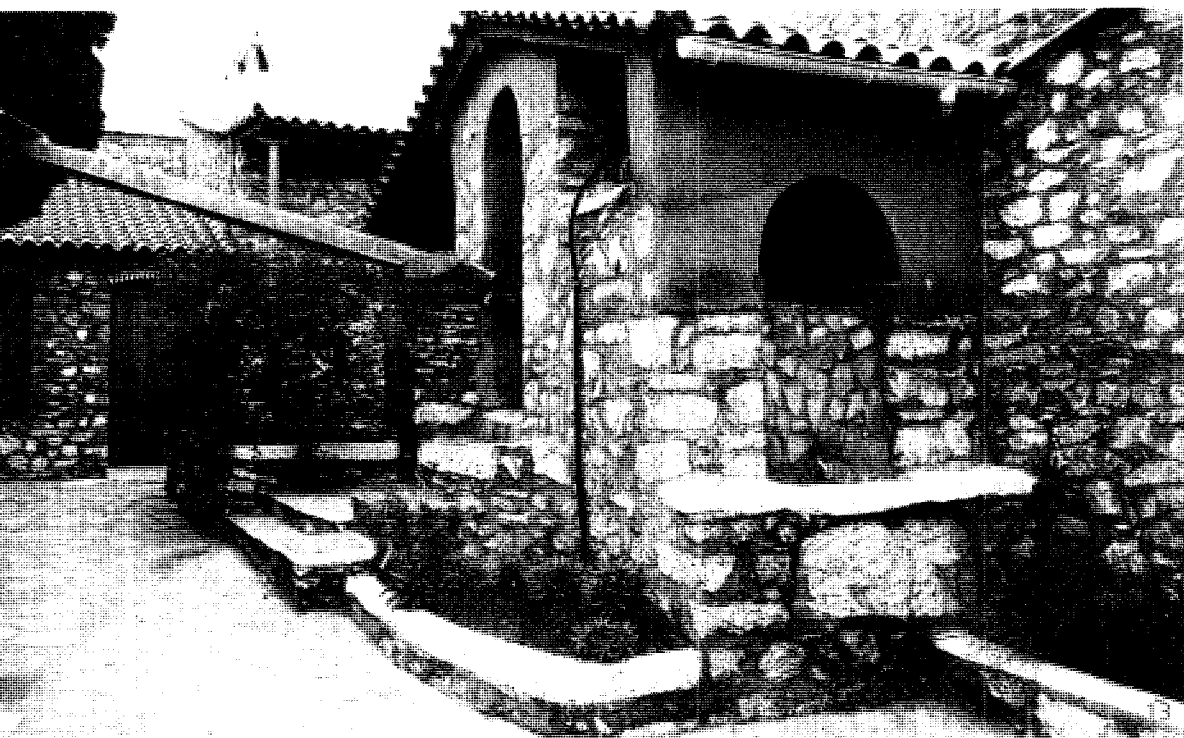
Εικ.9. Ι.Μ. Αγ. Βαρβάρας Β πτέρυγα κτισμάτων. 999

Εικ.10. Ι.Μ. Αγ. Βαρβάρας ΒΑ γωνία. 1996

Εικ.11. Ι.Μ. Αγ. Βαρβάρας ΒΔ γωνία. 1996

Εικ.12. Ι.Μ. Αγ. Βαρβάρας ΒΔ γωνία. Επιγραφή στη Ν όψη, στον ορόφο. 1999

με την παλαιά κρήνη, όπου συγκεντρώνονται τα νερά της βροχής των γύρω στεγών, κυρίως όμως της στέγης του καθολικού, μέσω χαρακτηριστικού εναέριου καναλιού (εικ. 13).

Γενικά τα κτίρια κατά το μεγαλύτερο μέρος, αποτελούν μεταγενέστερες σύγχρονες κατασκευές, καλυμμένες με βυζαντινά κεραμίδια, ενταγμένες όμως και εναρμονισμένες στην αισθητική των παλαιών κτισμάτων, ώστε να αποτελούν ενιαία σύνθεση.

Το **καθολικό** διατηρεί την αρχική του δομή και ανήκει στο σταυροειδή εγγεγραμμένο τύπο, με διαφορές ωστόσο από τους συνηθισμένους τύπους που συναντούμε στη Σκόπελο. Η κάτοψή του

σε σχήμα T, καθώς λείπουν τα διαμερίσματα στη ΝΔ και ΒΔ γωνία, οι βαριές αναλογίες και τα τρία ιερά, σύμφωνα με το Λαζαρίδη, οδηγούν στην υπόθεση πως η μονή είναι γαλιαίωση της επιγραφής που προαναφέρθηκε. Την ίδια άποψη έχει και ο Σάμψων, ο οποίος υποστηρίζει ότι ο τύπος του ναού ανάγεται στους *"...ελεύθερους σταυροειδείς ναούς της κεντρικής Μ. Ασίας κατά τον 7ο-8ο αι., από τους οποίους κατάγονται οι εγγεγραμμένοι σταυροειδείς ναοί"*. Για το λόγο αυτό, αποτελεί ένα από τα αρχαιότερα μοναστικά κτίσματα του νησιού, οι απαρχές του οποίου πρέπει να αναζητηθούν το 10ο με 11ο αι., εποχή της ακμής του μοναχισμού (εικ. 14,15,16,17).

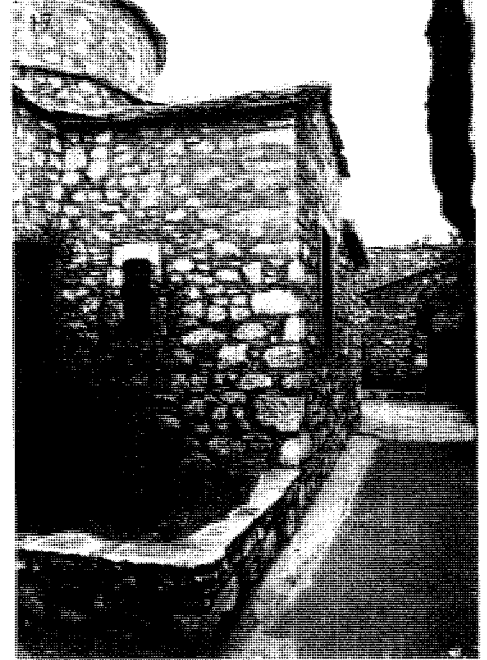
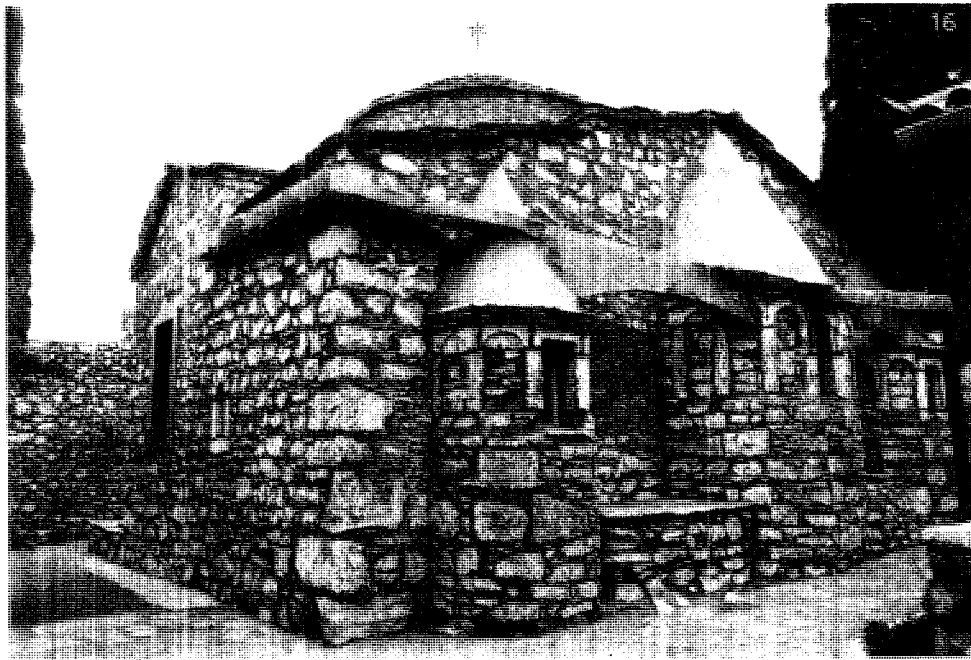
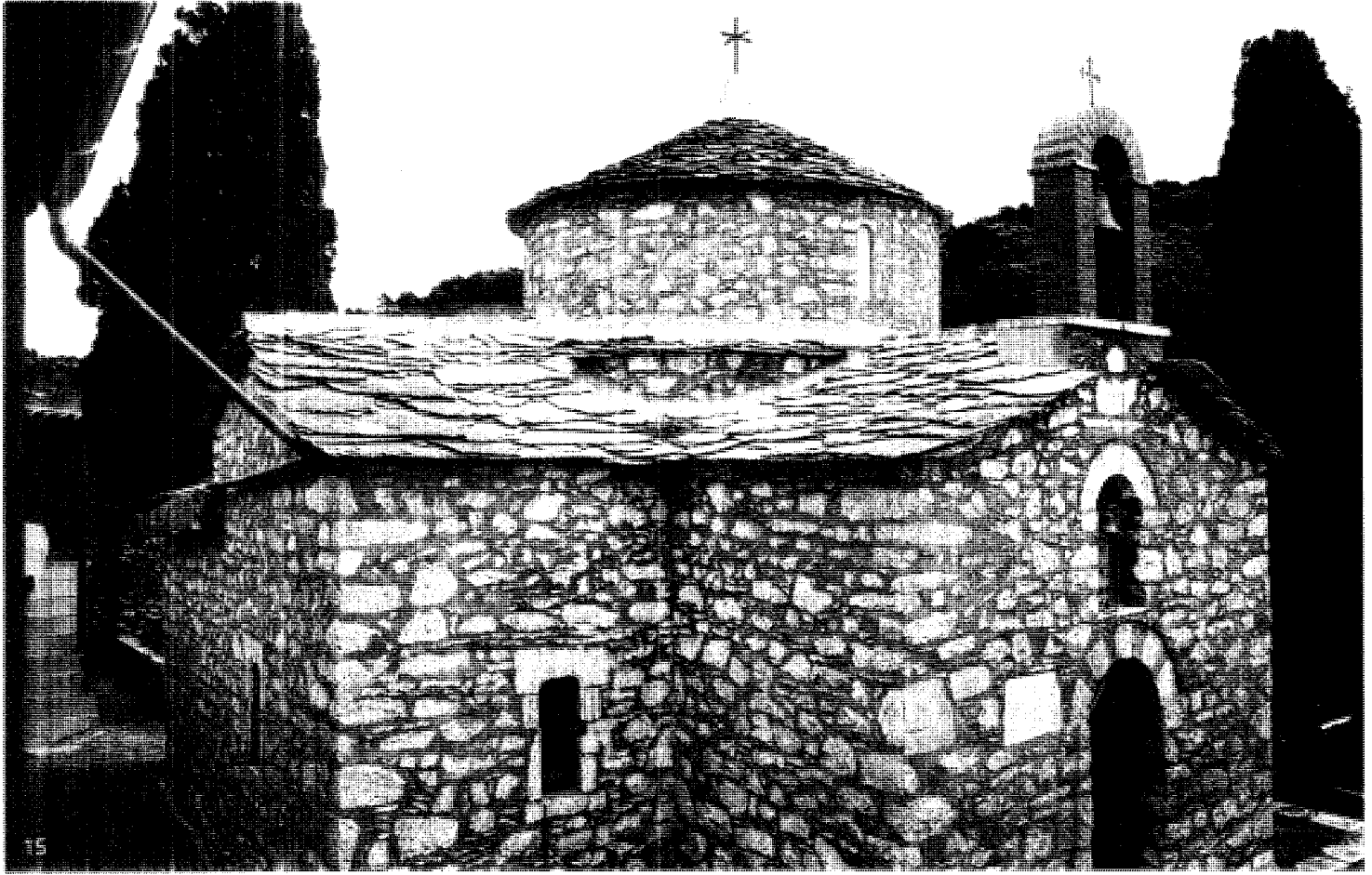
Εικ.13. Ι.Μ. Αγ. Βαρβάρας. Α πλευρά Δεξιάμεση (1:10 β)

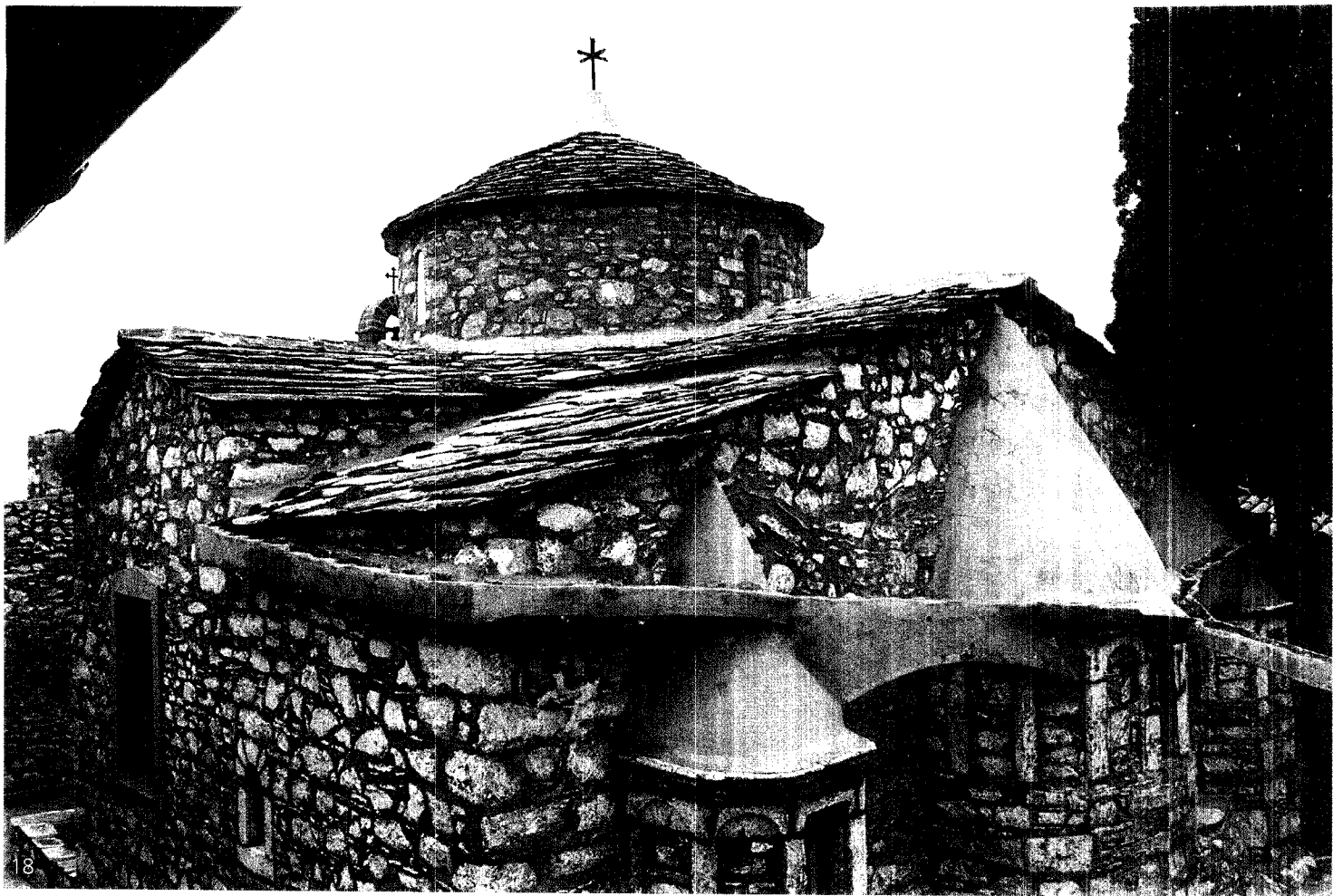
Εικ.14. Ι.Μ. Αγ. Βαρβάρας. Καθολικό. ΝΔ όψη. Το ύψος: 15 β)

Εικ.15. Ι.Μ. Αγ. Βαρβάρας. Καθολικό. ΒΔ όψη. 17 β)

Εικ.16. Ι.Μ. Αγ. Βαρβάρας. Καθολικό. Ν και Α όψη. 9 β)

Εικ.17. Ι.Μ. Αγ. Βαρβάρας. Καθολικό. ΝΔ όψη. 12 β)

Οι δύο χώροι του καθολικού, στη βόρεια και νότια πλευρά, στεγάζονται με καμάρα, κατά τον αγιορείτικο τύπο, ενώ ο τρούλος υπερμεγέθης και χαμηλός, με τέσσερα στενά μονόλοβα παράθυρα, στηρίζεται σε τέσσερα τόξα, που διαμορφώνουν ισόριθμες ισομήκεις καμάρες. Οι εξωτερικοί τοίχοι, ανεπίχριστοι, συντελούν στην αρμονική συνύπαρξή του με τα υπόλοιπα λιθοκτιστά κτίσματα και τον περίβολο. Η μορφή ολοκληρώνεται με την επιστέγαση από μεγάλες οξιστολιθικές σκεπήπλακες (εικ. 18,19).

Στην ανατολική πλευρά κυριαρχούν ομπρεις κόγχες των Ιερών, η μεσαία μεγαλύτερη με επτά πλευρές και οι δύο ακριανές με πέντε. Διακοσμούνται με αβαθή αψιδώματα από πελεκημένους

μονόλιθους λαμπάδες και ανάγλυφα τόξα και φέρουν από ένα μικρό ορθογώνιο παράθυρο στο κέντρο τους. Χαμηλά ενώνονται με φαροιά πεζούλια, ενώ στο πάνω μέρος, σχεδόν στο ύψος της στέγης του ναού, καταλήγουν σε ημιχώνια με επικάλυψη από πατητή τσιμεντοκονία. Έντονο στοιχείο αποτελούν τα δύο κτιστά μικρά κανάλια συλλογής των ομβρίων νερών, που ξεκινούν το καθένα από το μέσον περίπου της νότιας και βόρειας πλευράς του ναού αντίστοιχα και περιτρέχουν την ανατολική όψη, αλλησιώνοντας τα ημιχώνια και σχηματίζοντας τόξα ανάμεσα στις κόγχες, πριν καταλήξουν από το κέντρο της μεσαίας κόγχης στη απέναντι δεξαμενή, με ενσάφια διαδρομή! (εικ. 15,16, 8,20).

Τα ανοίγματα στις όψεις του ναού χαρακτηρίζονται από τη διαφορετικότητα ως προς το μέγεθος, το σχήμα και το υλικό των διακοσμητικών πελοισίων. Διαμορφώνονται ορθογώνια με επιλεγμένους πελεκητούς λίθους ή με απλά "τραβηχτά" λίθαινα από επχρισμα αλλιά και τόξα ή με πορευβολή πλίνθων ανάμεσα στους λίθους των τόξων.

Στη δυτική πλευρά βρίσκεται η είσοδος του ναού, που κοσμεύεται με τοξωτό υπέρθυρο από παρόλιθο και πλίνθους και φέρει πιο πάνω μικρό τοξωτό τυφλό τύμπανο. Στη σέπη έχει στερεωθεί μονόλοβο κωδωνόπυλοιο από απλά τούβλια. Αριστερά της εισόδου, διακρίνεται η εντοιχισμένη μαρμαρίνη επιγραφή, που ήδη αναφέραμε παραπάνω (εικ. 21).

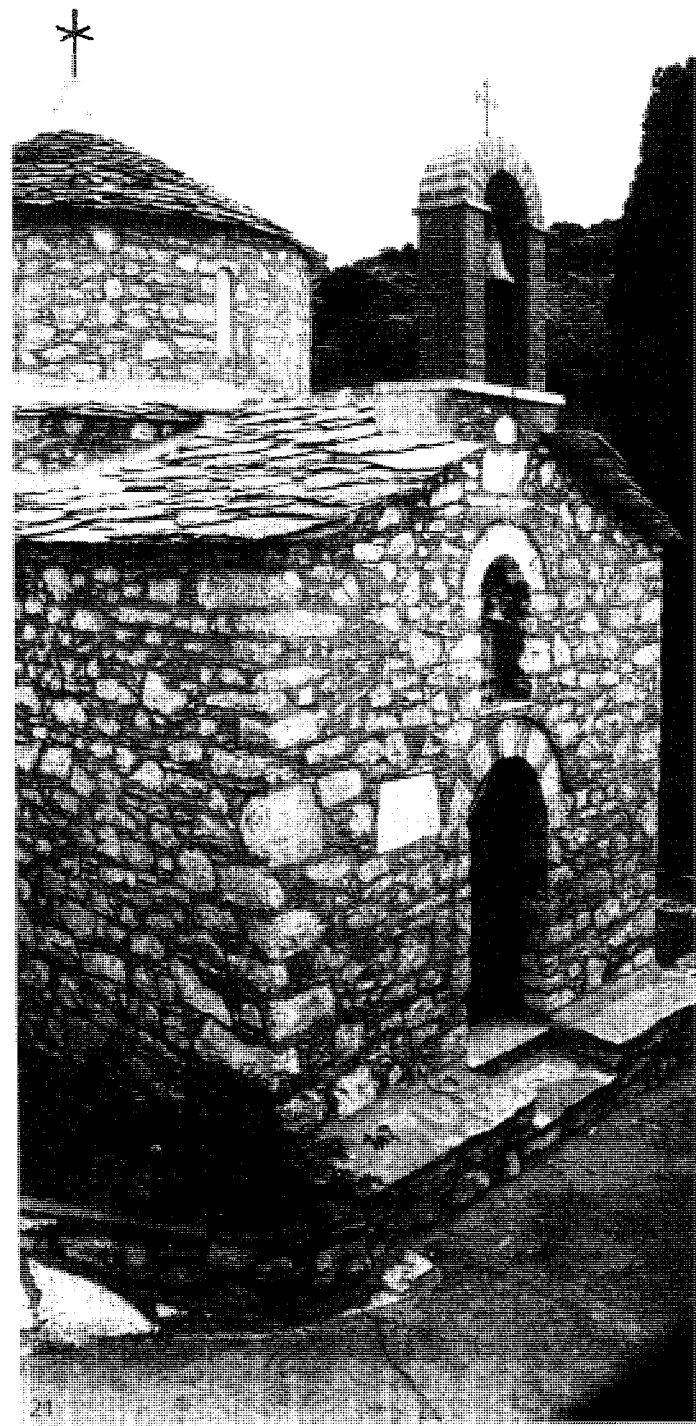

Εικ. 18. Ι.Μ. Αγ. Βαρβάρας. Καθολικό. ΝΑ όψη. Στέγες. 1999

Εικ. 19. Ι.Μ. Αγ. Βαρβάρας. Καθολικό. Ν όψη. Αίθουσα. Στέγες. 1998

Εικ. 20. Ι.Μ. Αγ. Βαρβάρας. Καθολικό. Α όψη. Κόγχες Ιερών. 1991

Εικ. 21. Ι.Μ. Αγ. Βαρβάρας. Καθολικό. Β και Δ όψη. Εισόδος. 1999

22

Στο εσωτερικό τα τρία ανεξάρτητα ιερά χωρίζονται με συνεχόμενο τοίχο και στεγάζονται με παράλληλες καμάρες. Το μεσαίο είναι αφιερωμένο στην Υπαπαντή, το βόρειο ανήκει στο παρεκκλήσι της Αγίας Βαρβάρας και το νότιο στο παρεκκλήσι του Αγίου Χαραλάμπους.

Το ψηλό ξυλόγλυπτο **τέμπλο** εντυπωσιάζει καθώς εκτείνεται σε όλο το πλάτος του ναού, προκειμένου να εξυπηρετεί το τρισυπόστατο της εκκλησίας, δηλαδή και τα τρία ιερά (εικ. 22,23). Πρόκειται για έργο καλής τέχνης, διαφορετικής όμως τεχντροπίας από τα αντίστοιχα των άλλων μονών της περιοχής και σύμφωνα με το Λαζαρίδη χρονολογικά προηγείται της επιγραφής του καθολικού. Κατά το Σάμψων, ίσως προέρχεται από την Κωνσταντινούπολη και αποτελεί έργο του 15ου-16ου αι. Είναι ευδιάκριτη η αφαίρεση τμήματός του προκειμένου

να προσαρμοστεί στις διαστάσεις του καθολικού. Φέρει λειψό διάκοσμo με φυτική κυρίως θεματολογία, είναι επιχρωσμένο και χρωματισμένο, ενώ ο Μέγας Σταυρός της επίσεψης, που εισχωρεί στον ζωγραφισμένο έναστρο τρούιλο, στηρίζεται σε φτερωτούς ανθρωπίμορφους ήλιοντες και όχι σε δράκους, όπως συνηθίζεται. Το θέμα του δικέφαλου αετού επαναλαμβάνεται σταθερά κάτω από τη σειρά των δεσποτικών εικόνων (κάτω "κειταμπές") (εικ. 24,25).

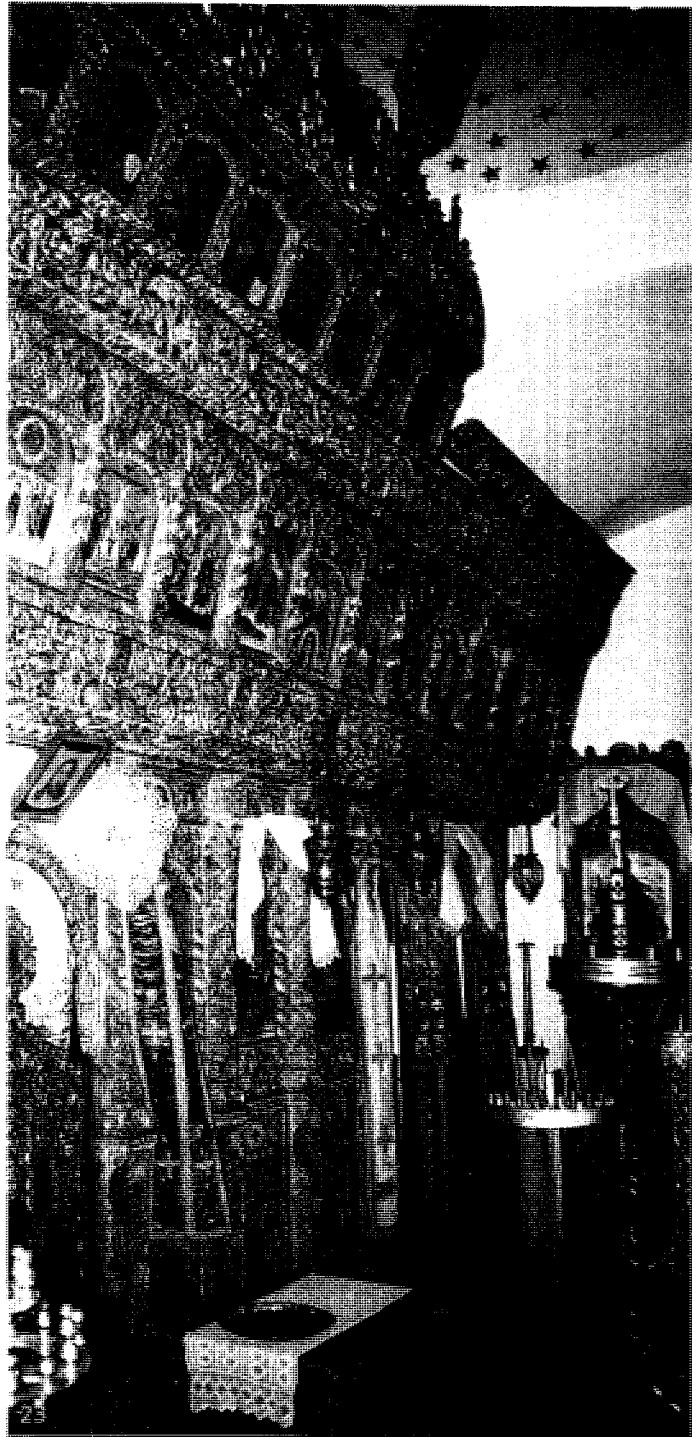
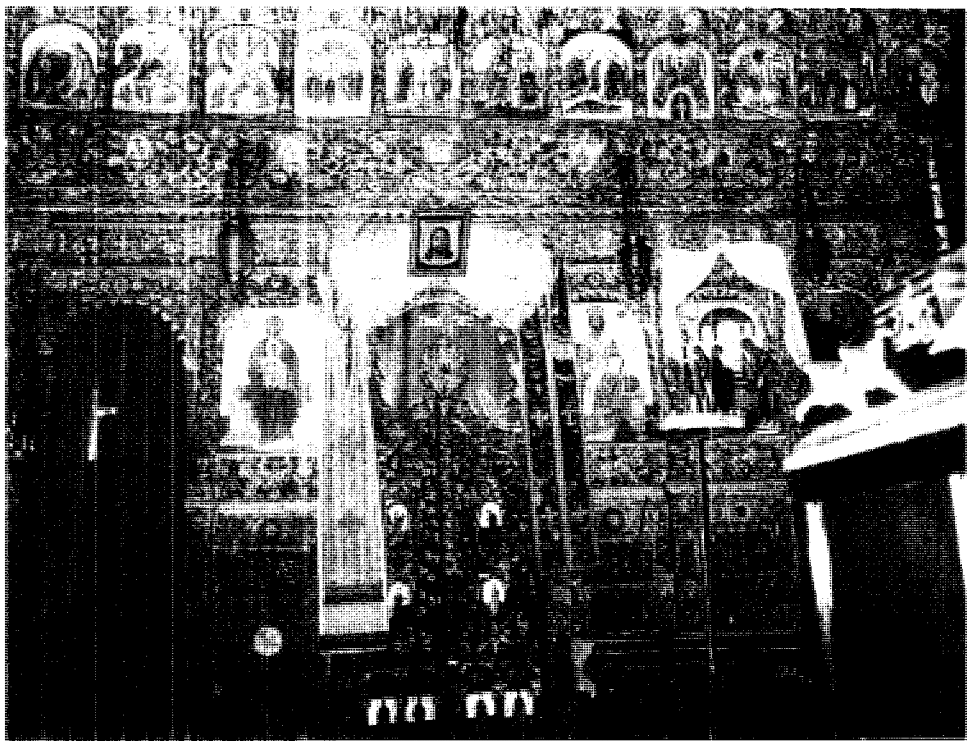
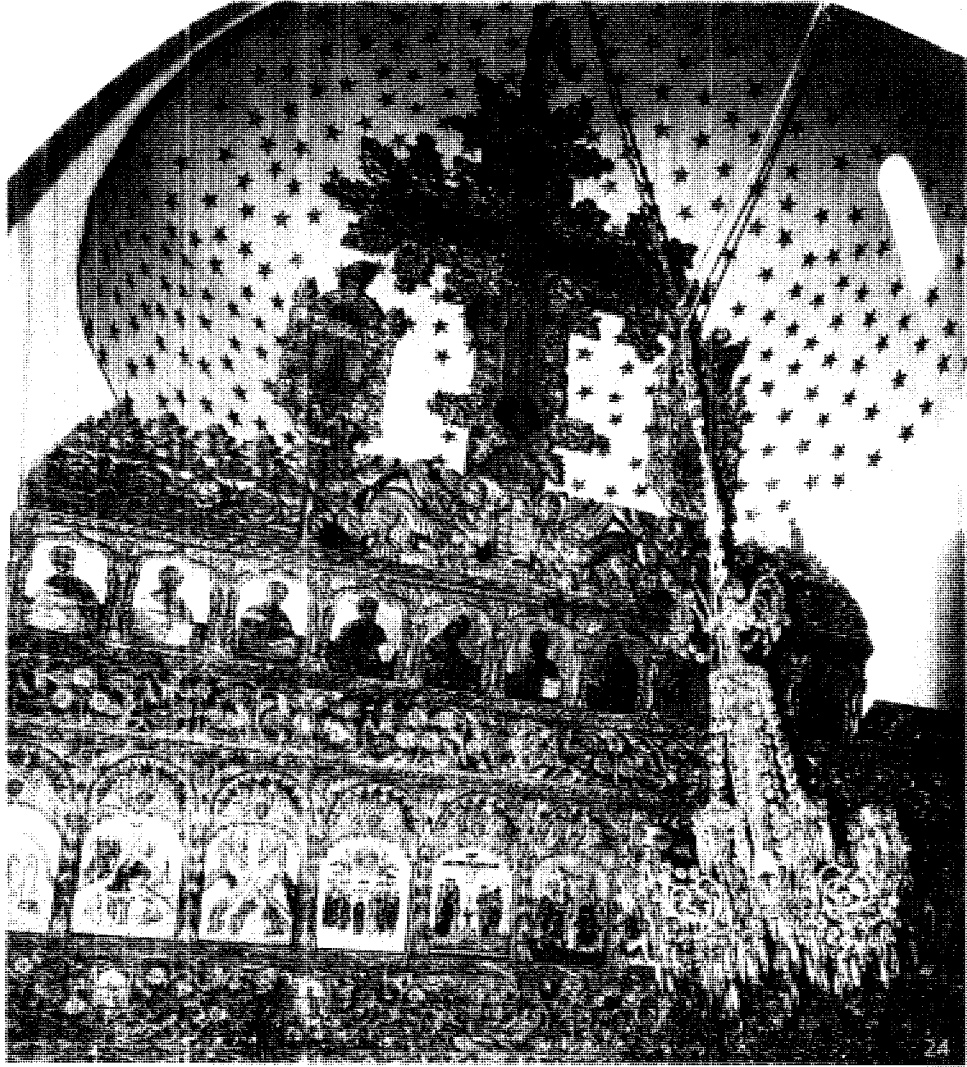
Στο τέμπλο αιδιόλογες θεωρούνται οι εικόνες της Μεγάλης Δέησης (ισλαμικά τόξα), οι 21 εικόνες μικρών / διαστάσεων του Δωδεκαόρτου, ενώ ιδιαίτερη τέχνη χαρακτηρίζει την κληματίδα και τα εικονίδια με τους δώδεκα προφήτες και τη Θεοτόκο (εικ. 25). Αξιόλογη ήταν η εικόνα της *"ένθρονος Παναγίας"*, με τους 4 προφήτες, έργο του 17ου αι.

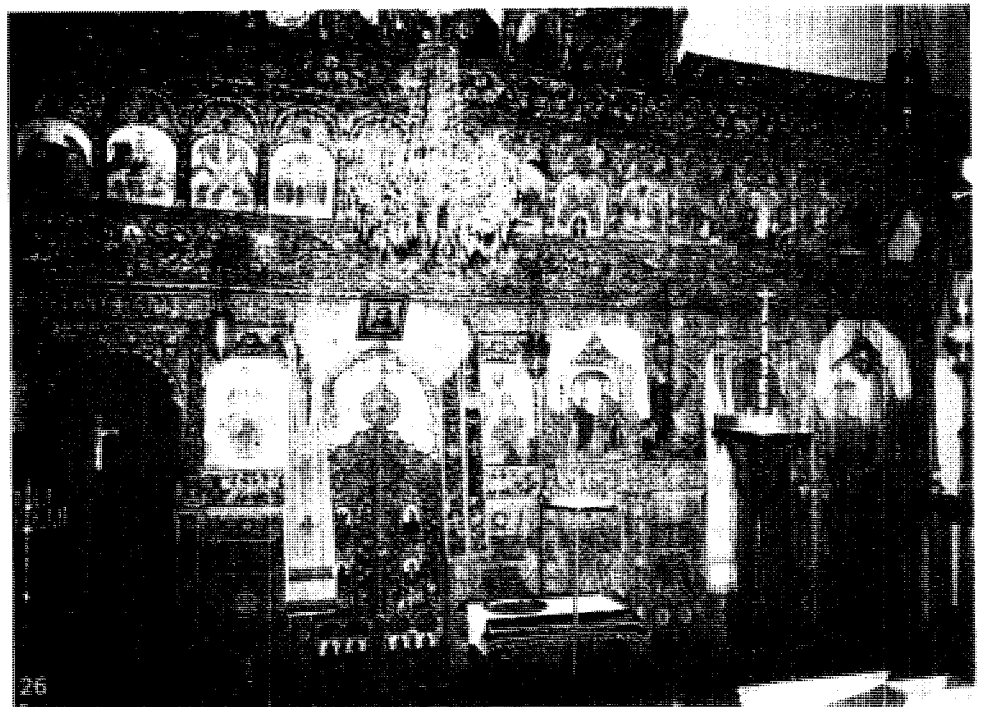
Εικ.22. Ι.Μ. Αγ. Βαρβάρας Καθολικό. Τέμπλο. 1999

Εικ.23. Ι.Μ. Αγ. Βαρβάρας Καθολικό. Τέμπλο. 1999

Εικ.24. Ι.Μ. Αγ. Βαρβάρας Καθολικό. Τέμπλο. Εικόνες. 1999

Εικ.25. Ι.Μ. Αγ. Βαρβάρας Καθολικό. Τέμπλο. 1999

ΑΧΝΘ (1659). Η εικόνα αυτή έχει κίθαρι. Στην ίδια εποχή και τεχνοτροπία ανήκουν επίσης από τη σειρά των Δεσποτικών εικόνων, εκείνες του Χριστού, της Υπαπαντής και του αγ. Χαραλάμπους (εικ. 25,26,27). Επίσης σιμαντική, αλλά νεότερη (1864) είναι η εικόνα της αγίας Βαρβάρας (εικ. 28).

Τα **βημόθυρα** των τριών εισόδων αποτελούν έργα καταπληκτικής τέχνης. Συγκεκριμένα στο παρεκκλήσι της Αγ. Βαρβάρας εντυπωσιάζει η επίσταση του Ευαγγελισμού με διάτρητη επιχρυσωμένη κληματίδα που δίνει την αίσθηση δαντέλας (εικ.29). Στα κεντρικά βημόθυρα τα εικονίδια πλαισιώνονται από διάτρητο ανθικό διάκοσμο, στο χαμηλότερο σημείο των οποίων σχηματίζονται δικέ-

φαλοι αετοί και ορθόσωμοι άγγελοι (εικ. 30). Χαμηλού ανάγλυφου εξίσου κομής τέχνης είναι το βημόθυρο του παρεκκλησίου του Αγ. Χαραλάμπους με μεγαλύτερα εικονίδια και τη ιδιαίτερη ξυλόγλυπτη απόδοση του Αγίου Πνεύματος έξω από το εικονίδιο της Θεοτόκου (εικ. 31).

Σύγχρονο του τέμπλου είναι και το εικονοστάσι που φιλοξένησε την εικόνα του αγίου Χαραλάμπους, στη νοτια πλευρά (εικ. 32). Στο κενήλιο της μονής ανήκει το μαρμάρινο κηροπήγιο, τοποθετημένο σήμερα στη νοτιοανατολική γωνία, δίπλα στο τέμπλο (εικ. 32').

Ενδιαφέρουσα παρουσίαζει η επίσταση του δαπέδου με τοιμαντένια πλακάκια σε σχέδια του 1930-50 (εικ. 27,30).

Εικ.26. Ι.Μ. Αγ. Βαρβάρας. Καθολικό.
Τέμπλο. 1999

Εικ.28. Ι.Μ. Αγ. Βαρβάρας. Καθολικό.
Τέμπλο. 3 τμήμα. Εικόνα αγίας
Βαρβάρας. 1999

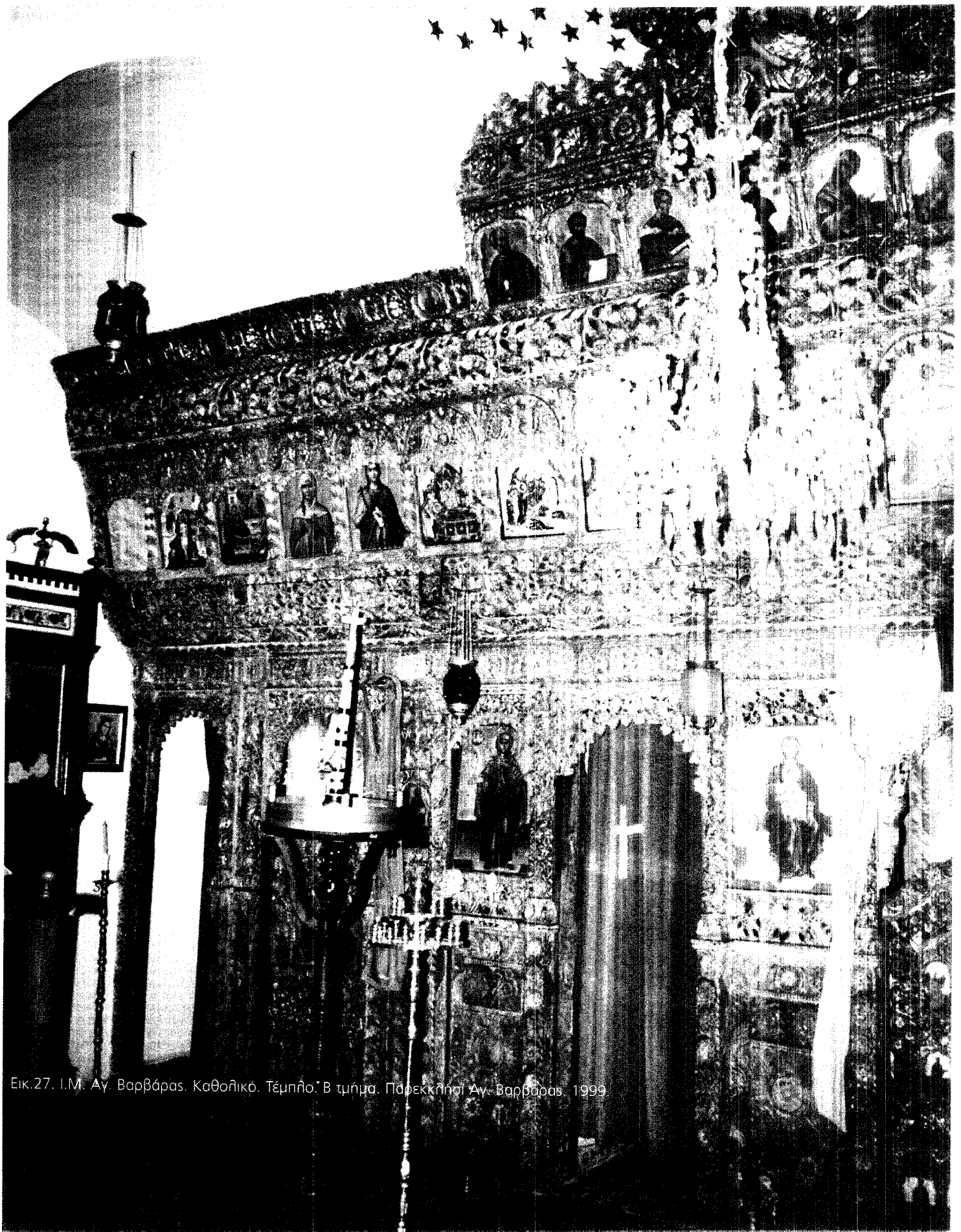
Εικ.29. Ι.Μ. Αγ. Βαρβάρας. Καθολικό.
Τέμπλο. 3 τμήμα. Πρεκκλήσι Αγ.
Βαρβάρας. Βημόθυρα. 1999

Εικ.30. Ι.Μ. Αγ. Βαρβάρας. Καθολικό.
Τέμπλο. Κεντρικό τμήμα. Βημόθυρα.
1999

Εικ.31. Ι.Μ. Αγ. Βαρβάρας. Καθολικό.
Τέμπλο. Ν τμήμα. Παρεκκλήσι Αγ.
Χαράλαμπου. Βημόθυρα. 1999

Εικ.32. Ι.Μ. Αγ. Βαρβάρας. Καθολικό. Ν
τμήμα. Εικονοστάσι αγ. Χαράλαμπου.
Μαρμαρινο κηροπήγιο. 1999

Εικ. 27. Ι.Μ. Αγ. Βαρβάρας. Καθολικό. Τέμπλο. Β τμήμα. Παρεκκλήσι Αγ. Βαρβάρας. 1999

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Αντιποσειδάκιό μοναστηριακό συγκρότημα κοσμήει τη Σκόπελο, μετά τις εργασίες αναστήλωσης από την 7η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων και ενισχύει το ανατολικό τμήμα του νησιού, ως περιοχή των μονών. Με τις επισκευαστικές εργασίες εξασφαλίστηκε η στερέωση των λιθοδομών, αντικαταστάθηκαν οι στέγες των κτισμάτων και αναδείχθηκε προσεκτικά η μορφή και η ιστορικότητα του μνημείου, με τη συντήρηση και την ειδική τεχνική επιμέλεια του καθολικού.

Οι μικρές μετατροπές και διανοίξεις των ανοιγμάτων δεν αλλοιώνουν τη γενική αισθητική (αν και κάποιες μεταβολές θα μπορούσαν να περιοριστούν), καθώς κρίθηκαν αναγκαίες προκειμένου να εξασφαλιστούν συνθήκες βιώσιμων σύγχρονων χώρων. Άστοχη θεωρείται η επιλογή των μεταλλικών κιγκλιδωμάτων και γενικά η μορφολογία των όψεων των κτισμάτων προς το χώρο της αυλής, με τις εξωτερικές σκάλες και τους εξώστες, στοιχεία ιδιαίτερα ανάλαφρα σε σχέση με τις βαρύτερες αναλογίες της δομής και της αρχιτεκτονικής σύνθεσης του συνόλου.

Ο προσδιορισμός των χρήσεων, συμβατών με την ιστορία της μονής ως θρησκευτικού χώρου, δείχνει όμοια αναγκαίος, ώστε με ρεαλιστική προσέγγιση και συνετή απόφαση, οι λειτουργίες που θα επιλεγούν να συμπλήρουν αποτελεσματικά στην διατήρηση, συντήρηση και φροντίδα του συγκροτήματος, συμπεριλαμβανόντες την επισκευσιμότητα, τη φιλοξενία και την προβολή του θρησκευτικού και πολιτιστικού του χαρακτήρα, παραμένουσες αναμφισβήτητα βιώσιμη λύση και στο απώτερο μέλλον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Γοηλιού Α., "Σωφρόνιος Κεχαγιόγλου", *ΘΗΕ*, τόμος 7, Αθήνα 1965, σσ.536-537.
- Ευαγγελίδης Τρ., *Η νήσος Σκιάθος και οι περί αυτήν νησίδες*, εν Αθήναις 1913, σελ.136, σημ.1.
- Παπαδημιτρίου Κ., "Επισκόπου Σκιάθου και Σκοπέλου Ιωάσαφ ανέκδοτο γράμμα για τη μονή του Αγίου Νικολάου στη Σκόπελο", αναντυ., περ. *Εφημέριος*, Αθήναι 1989, σελ.5-15.
- Του ιδίου, "Ανέκδοτα Εγκύκλιος υπέρ βοήθειας της Ιεράς Μονής Τιμίου Προδρόμου Σκοπέλου", *Ανάτ. Εκ της Θεολογίας*, τόμος ΕΑ', τεύχος Δ', Αθήναι 1990, σελ.778-793 (14,15,20).
- Λαζαροπούλου Π., "Μεσαιωνικά Θεσσαλίας και Σποράδων Νήσων", *Α. Δ.*, 19 (1964), Χρονικό σελ.291.
- Λαζαροπούλου Γ., "Περιηγήσεις ημών κατά το έτος 1905", *ΔΧΑΕ*, τόμος Ζ', εν Αθήναις 1906, σελ.22.
- Μοτσόπουλος Ν., *Λεύκωμα Βυζαντινών και μεταβυζαντινών επιγραφών*, Θεσσαλονίκη 1979, σελ.114.
- Νάσια Α., "Εκκλησίες και μονές (της Σκοπέλου)", *Μεταβυζαντινά μνημεία στην πόλη και το ύπαιθρο του νησιού*, εφημ. *Η Καθημερινή*, ένθετο *Επτά Ημέρες*, 1-9-1996, σελ.6-9.
- Παπαδόπουλος - Κεραμείς Αθ., "Καισάριου Δαπόντε: Ναοί και μοναστήρια, εξωκκλήσια και μονύδρια εν Σκοπέλω", *ΒΖ* 19 (1910), σελ.92.
- Παπαζήσης Τριαντ., "Σχόλια στις επιγραφές των ναών, μονών και εικόνων της Σκοπέλου", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 19ος, Λάρισα 1991, σελ.156-177.
- Σάμψων Α., *Νήσος Σκόπελος, (Ιστορική και Αρχαιολογική μελέτη)*, Αθήναι 1968, σελ.285.
- Του ιδίου, *Ναοί και Μοναί εις την Νήσον Σκόπελον*, Αθήναι 1974, σελ.176-179 και 206-207.
- Του ιδίου, *Σκοπέλου Λαϊκός Πολιτισμός*, Λαογραφικό Μουσείο Σκοπέλου, Σκόπελος 1995, σελ.59.
- Του ιδίου, *Σκόπελος. Ιστορική και γεωγραφική (αρχαιολογική) αφήγηση*, Λαογραφικό Μουσείο Σκοπέλου, Δήμος Σκοπέλου 2000, σελ.392-396.

Εικ. 1. Π.Μ. Μεταμόρφωσης του Ζωήρος. Γενική άποψη. Περιβάλλον χώρος 2004

4. ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ

Χρονος ίδρυσης: 16ος-17ος αι.
 Διεύθυνση: Σκόπελος Α τμήμα
 Ιδιοκτησιακό: Μετόχι της Ι. Μ. Βενεσώωντος Αγίου Όρους
 Μοναχός: 1 (περισσασιακά)
 Εορτάζει - ποιητικές: 6 Αυγούστου (Μεταμορφώσεως του Σωτήρος)

Κείμενα κήρυξης:

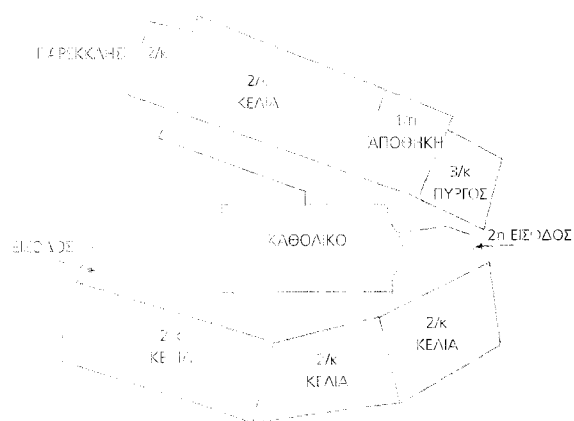
Κηρύσσονται ως ιστορικά διατηρητέα μνημεία των νήσων Σκοπέλου και Αφονήσου, ως κάτωθι: Α' Σκόπελος:

1. 3) Εις την Παρθρον της νήσου Σκοπέλου:
2. 5) Την Μονή της Μεταμορφώσεως μετά του καθολικού, του ξηλογλήστου τέμπλου και των κελιών".

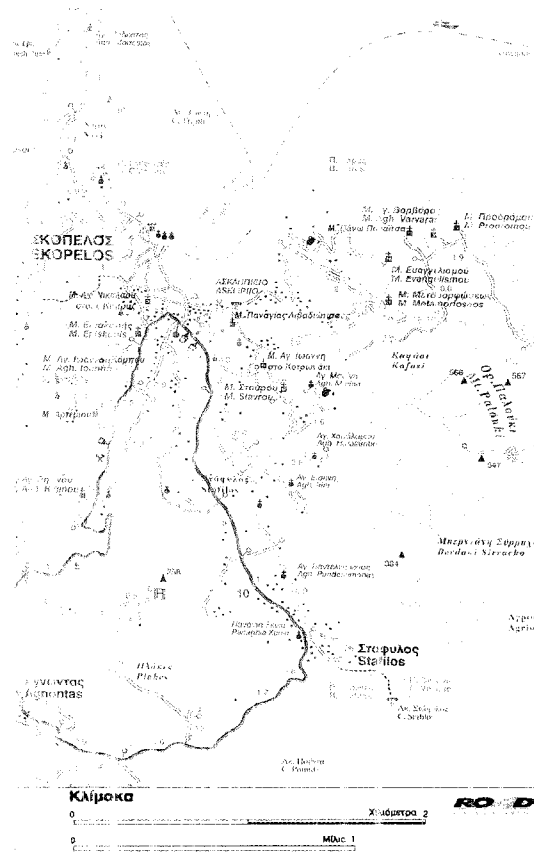
ΦΕΚ: 645/2-10-1965/Β'

Χαρακτηρίζουμε το υδραγωγείο της Ιεράς Μονής Μεταμορφώσεως του Σωτήρος στη Σκόπελο ως ιστορικό - διατηρητέο μνημείο με περιβάλλοντα κύριο 50 μ. εκτεταθέν της υδατογέφυρας και καθ' όλην το μήκος αυτού, επειδή αποτελεί αξιόλογο δείγμα υδρευτικού έργου του 16ου αι.

Το υδραγωγείο κατασκευάστηκε για να εξυπηρετήσει τις ανάγκες της μονής και τη πορεία του ακολουθεί τη φυσική διαμόρφωση του εδάφους".
 ΦΕΚ: ΥΑ ΥΠΠΟ/ΓΔΑ/ΑΡΧ. Β1/Φ32/ΚΗΡ/18739/679/29-4-2002

Τοπογραφικό σχέδιο

ρίσκεται στους πρόποδες του όρους Παϊλούκι, κοντά σε ρεματιά και σε υψόμετρο 180μ., σε κοντινή απόσταση από τη μονή Ευαγγελισμού της Θεοτόκου.

Η μονή προσεγγίζεται από την πόλη της Σκοπέλου, ακολουθώντας τον παραλιακό δρόμο με ανατολική κατεύθυνση. Σε απόσταση 1100μ. από τα όρια της πόλης, στη διασταύρωση, συνεχίζουμε προς νοτιοανατολικά και μετά από 1800μ. φθάνουμε στη μονή. Είναι κτισμένη πάνω σε μικρό πλάτωμα, προστατευμένη στη βόρεια πλευρά της από ψηλά, πυκνά φυτεμένα κυπαρίσσια, διατεταγμένα σε σειρά, που δηλώνουν τη θέση της από μακριά. Ο περιτειχισμένος χώρος είναι 600τ.μ. περίπου, ενώ η γύρω δασική έκταση αποτελεί ιδιοκτησία της. Στην ευρύτερη περιοχή συναντούμε ελιές και θαμνώδη φυτά (πουρνάρια κ.ά.) (εικ. 1,2).

Η έλλειψη κτητορικής επιγραφής καθιστά δύσκολο το χρονικό προσδιορισμό της **ίδρυσης** της μονής. Σύμφωνα με το Σάμπων, η Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος πρέπει να είναι από τις παλαιότερες του νησιού και το σημερινό κτίσμα μπορεί πιθανόν να χρονολογηθεί προ του 16ου αι. Η παλαιότερη ιστορική μαρτυρία απαντάται στο μολυβδόβουλο σιγίλιο του πατριάρχη Κυρίλλου Β΄ του έτους 1636, σύμφωνα με το οποίο το μοναστήρι "*ως από πολλού υφιστάμενον*", ανακηρύσσεται "*Πατριαρχικόν Σταυροπήγιον*". Επίσης διαπιστώνεται ότι ήταν ανδρικό: "*...εν αυτώ ενοικούντας ιερομονάχους τε και μοναχούς αρωγών του...*", ενώ καθορίζεται η υλική και πνευματική υποχρέωσή του προς το Πατριαρχείο. Στο ίδιο μολυβδόβουλο

αναφέρεται και το μετόχι του, ο Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος στον Κάμπο. Ο Σάμπων γνωστοποιεί την ύπαρξη στη μονή δύο επιπέδων μολυβδόβουλων που εκδόθηκαν το πρώτο το 1702 από τον πατριάρχη Γαβριήλ Γ΄ και το δεύτερο το 177(5;) από τον πατριάρχη Σωφρόνιο Β΄, γεγονός που αποδεικνύει πως η μονή ακμάζει κατά την όψιμη τουρκοκρατία.

Σε εντοιχισμένη επιγραφή στη νότια εξωτερική όψη του παρεκκλησίου του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου, αναφέρεται το όνομα της ηγουμένης Μελάνης με τη συνοδεία της: "*ΑΨΜΓ / Ιουλί(ου) Κ / Μελάνης μοναχίς και τις σινοιδίας αυτίς*" (20-7-1743). Μαριμάρινη επιγραφή με κείμενο παραινετικού χαρακτήρα και τη χρονολογία 1747 εντόπισε ο Παπαζήσης, με την υπόδειξη του ιερομόναχου Διονυσίου, εντοιχισμένη στον "*ανατολικό τοίχο του ανατολικότερου από τα νότια κελιά*": "*...σύνθρονος αυτοίς εν παραδείσω Χριστού είναι/ ΑΨΜΖ Ιανουαρίου Β΄*". Κατά τον Γ. Καλλιανό, το μοναστήρι ανήκε αρχικά στην οικογένεια του Ευαγγελίνου του Εξάρχου και το έτος 1770 οι απόγονοί του παραχώρησαν τη μονή στον ιερομόναχο Παΐσιο Μυτιληναίο Καψ(υο)οκαλύβτη, μετέπειτα ηγούμενο της Ι.Μ. Ξενοφώντος (1784).

Η μονή γρήγορα ανακάμπτει κάτω από την επίβλεψη του Παΐσιου, καθώς την εποχή που την παρέδωσαν οι απόγονοι των κτητόρων ήταν "*έσημη*" και είχε μετατραπεί σε "*μαντήρι για γιδοπρόβατα*", σύμφωνα με μωρτυρία του φίλιου του, Kaisáριου Δαπόντε. Ο ίδιος αναφέρει σχετικά με την παρουσία του Παΐσιου στο γειτονικό με την πατρική του μονή Ευαγγελισμού μοναστήρι, πως το "*εκυβέρνησε και το ενανθρώπισε*",

δηλωτικό για τη δραστητή παρουσία του αγιορείτη μοναχού. Ο Παΐσιος εκτός από την ανακαίνιση του συγκροτήματος μετέτρεψε τη μονή σε γυναικεία με ηγουμένη τη Μελάνη μοναχή (πιθανόν πρόκειται για την προσεφερθείσα με το ίδιο όνομα μοναχή) και εγκατέστησε ως εφημέριο τον Ανθίμο.

Κατά την άφιξη του μοναχού Παταπίου Κουσοκαλύβτη, ο ιερομόναχος Παΐσιος δεν εγκαταλείπει ουσιαστικά την "*Καλύβη της μετανοίας σου*", αλλά ηγαινοέρχεται στο νησί καθώς γνωρίζουμε πως τα σκελετικά κεράβια είχαν συναλλάγες με τις μονές του Αγίου Όρους. Επίσης, ο ίδιος υποστηρίζει πως η ίδρυση του παρεκκλησίου του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου εντός της μονής του Σωτήρος, ήταν δική του πρωτοβουλία, προς τιμήν του προστάτη Αγίου της Καλύβης του, στα Κουσοκαλύβια.

Το 1778 εκδίδεται και νέο πατριαρχικό γράμμα που ανανεώνει τη σταυροπηγική αξία της μονής, η οποία φαίνεται να λειτουργεί πλέον ως γυναικεία, καθώς στο παρεκκλήσι του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου, σε εικόνα του ομώνυμου αγίου και του Γενεσίου της Θεοτόκου αναγράφεται: "*ΔΕΗΘΙΣ ΤΗΣ ΔΟΧΤΗΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΜΕΛΑΝΗΣ ΜΟΝΑΧΗΣ 1778*". Μετά το θάνατο της μοναχής Μελάνης το 1784 και αργότερα του Γερόντα Παΐσιου το 1801, η μονή περιέρχεται στην κυριότητα της Ι.Μ. Ξενοφώντος.

Όταν το 1 για Όρος καταλαμβάνουν οι Τούρκοι, (Δεκέμβριος 1821) έρχονται στο μετόχι τους, τη Μεταμόρφωση, ο ηγούμενος Ξενοφώντος Παΐσιος ο Β΄ ο Βυζάντιος, καθώς και άλλοι μοναχοί και φιλομόναχοι αρχιερείς. Το 1824 δυστυχώς, η μονή γίνεται στόχος των ληστών,

Εικ. 2. Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, Γενική Νόση, 1975

κατά τις Σκιάθου και η Σκοπέλος κατά τα επαναστατικά χρόνια υπέφερε από τις θησαυρικές επιδρομές των πύκτων οπλισμένων επαναστατών του Ολύμπου και της Μακεδονίας, που είχαν καταφύγει εκεί μετά τα αποτυχημένα επαναστατικά τους κινήματα.

Τον Ιούλιο του 1830, όταν έφυγε ο Παΐσιος ο Β΄ για το Άγιο Όρος, αφήνει ως διαχειριστή και οικονομό στην μονή τον Ιω. Γκίκα, τον οποίο αργότερα συναντούμε ως μοναχό Ιγνάτιο. Σε πιστοποιητικό έγγραφο της Μητροπολιτικής Σκοπέλου το 1834, τονίζεται η ερωσιμότητα, το ενδιαφέρον και η αγάπη του Ιγνατίου για τη μονή, καθώς αναφέρεται πως όταν ο Ιγνάτιος παρέλαβε το μοναστήρι: "...ήτον σεσαθρωμένον κίαι) πεπεθαιωμένον εις αθλιωτάτην κατάστασιν έχον χρέαν ανακαίνσεως, επισκευής των τοίχων της Εκκλησίας, των μικροτάτων κελθίων του..." και "...επιστάσι) ενήργησεν... κατανώσας επί λουτοίς όλην του την χρηματικήν κατάστασιν...". Το 1831 ο

ίδιος φροντίζει και το εξωκκλήσι της Αγίας Τριάδος στη θέση Παλούκι, μετόχι της μονής, σύμφωνα με τον κατάλογο του Καισάριου Δαπόντιε.

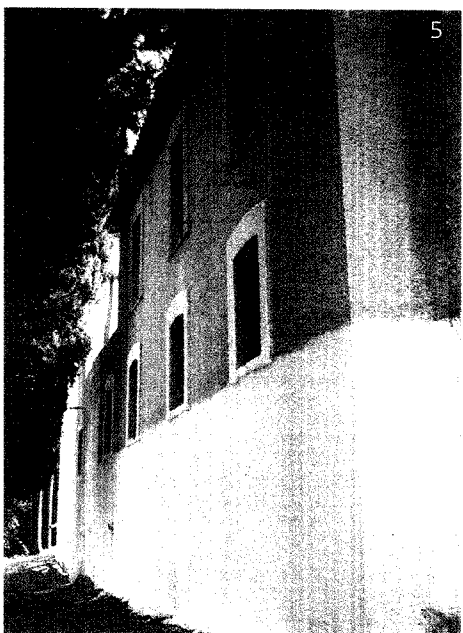
Με το διάταγμα του Όθωνα (1837) η Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος διαλύεται. Ωστόσο, ο δραστήριος ιερομόναχος Ιγνάτιος παραμένει στη μονή, καθώς με άδεια του Όθωνα του "επετρέπη να παραμείνει σ' αυτό εφ' όρου ζωής". Κατά τα επόμενα χρόνια η Ι.Μ. Ξενοφώντος δεν εγκαταλείπει το μετόχι της και συνεχίζει να στέλνει οικονομούς και διαχειριστές να τη φροντίζουν.

Το 1868 η μονή ενοικιάζεται σε τρεις μοναχούς, όπως αναφέρει το συμφωνητικό που υπογράφεται από τους Ιωάννη Δουλίδη και Ευσέβιο Ιεροδιάκονο, στο οποίο οι νέοι μοναχοί υπόσχονται: "...να διορθώσωσι τους δρόμους της Μονής, να επισκευάσωσι εκ διαλειμάτων τα κελθία, το περιτείχισμα, την εκκλησίαν, τον πύργον και τους οχετούς του ύδατος...".

Όταν στο νησί σημειώθηκαν θανατηφόρα κρούσματα ευλογιάς, το 1879, η Ι.Μ. Μεταμορφώσεως χρησιμοποιήθηκε από τους Σκοπελίτες ως καταφύγιο, όπως συνέβη και με τα υπόλοιπα μονύδρια που βρισκόταν έξω από τη Χώρα της Σκοπέλου.

Στο τέλος του 19ου αι., ο μοναχός Γρηγόριος εγκαθίσταται και επισκευάζει την ερημωμένη μονή. Στη συνέχεια, κατά περιόδους στη μονή εγκαταβιβεί συνήθως ένας μοναχός, όπως συμβαίνει και σήμερα, προερχόμενος από την Ι.Μ. Ξενοφώντος, ο οποίος τη συντηρεί και τη φροντίζει. Σημαντικό γεγονός αποτελεί η εορτή στις 6 Αυγούστου, την παραμονή της οποίας τελείται αγρυπνία και πανηγύρι, ενώ ανήμερα λειτουργία με πλήθος πιστών. Από το 1984 και μετά ο ιερομόναχος π. Διονύσιος διαμένει και φροντίζει για τη συντήρηση της μονής, έως σήμερα.

Το συγκρότημα επιβλητικό, δεσπόζει στο καταπράσινο περιβάλλον, διατηρώ-

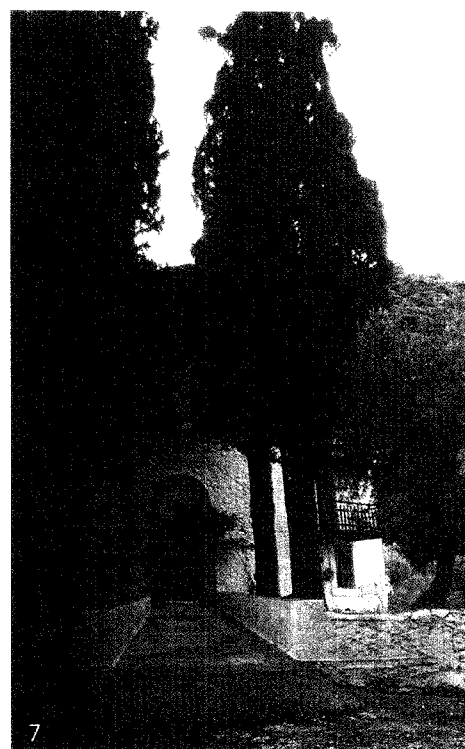
5

νας το φρουριακό του χαρακτήρα, με τη διάταξη των κτισμάτων γύρω από το καθολικό. Αρκετά προσκίσματα (φούρνος, βρύση, πηλοσταγιά κλπ.) αναπτύσσονται στη νότια πλευρά, στη βάση του περιβόλου, εξωτερικά της μονής (εικ. 2,3,4,5). Επίσης στην ανατολική πλευρά διαμορφωμένοι βοηθητικοί χώροι εξυπηρετούν τις ανάγκες της μονής, καθώς στη γύρω περιοχή καλλιεργούνται ελιές και περιβόλια.

Δυτικά της μονής σώζεται το παλαιό αλώνι και ανατολικά κρήνη με τοξωτή κόγχη στη μέση.

Η κύρια είσοδος της μονής βρίσκεται στο λιθόκτιστο περίβολο της δυτικής πλευράς. Φέρει πηλαιοστόιλό επιχρίσμα βαμμένο κόκκινο, όπως και η ημικυκλι-

κή ζώνη πάνω από το υπέρθυρο, που σκεπάζεται το περιγύρωμα του τριπλού τυμπάνου, διαμορφωμένου όμως μόνο προς το εσωτερικό της αυλής. Αριστερά διακρίνεται μια ορθογώνια μικρή πλάκα με την ονομασία της μονής και πάνω στο τείχος του περιβόλου έχει κατασκευαστεί σπλή κωδωνοστάσιο από κόκκινους πηλίνθους, μια νεότερη περίοδος (εικ. 6,7,8,9). Στη βορειοδυτική γωνία του περιβόλου ξεχωρίζει εξωτερικά το παρεκκλήσι του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου, με το μικρό ήπιό διακοσμημένο παράθυρο και το εντοιχισμένο πήλινο πινάκιο στο πάνω μήκρο, ενώ στη νοτιο-ανατολική γωνία της ίδιας πλευράς προβάλλει μικρός εύλιμος εξώστης με επικάλυψη από λαμαρίνα, πάνω στην εύλιμη στέγη του. Η

Εικ.3 Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.
Ν και Α όψη. 1995

Εικ.4 Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.
Δ και Ν όψη. 1995

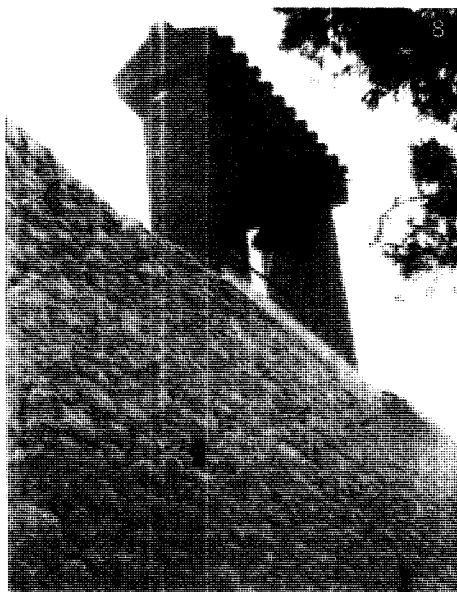
Εικ.5 Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.
Ε όψη. 1995

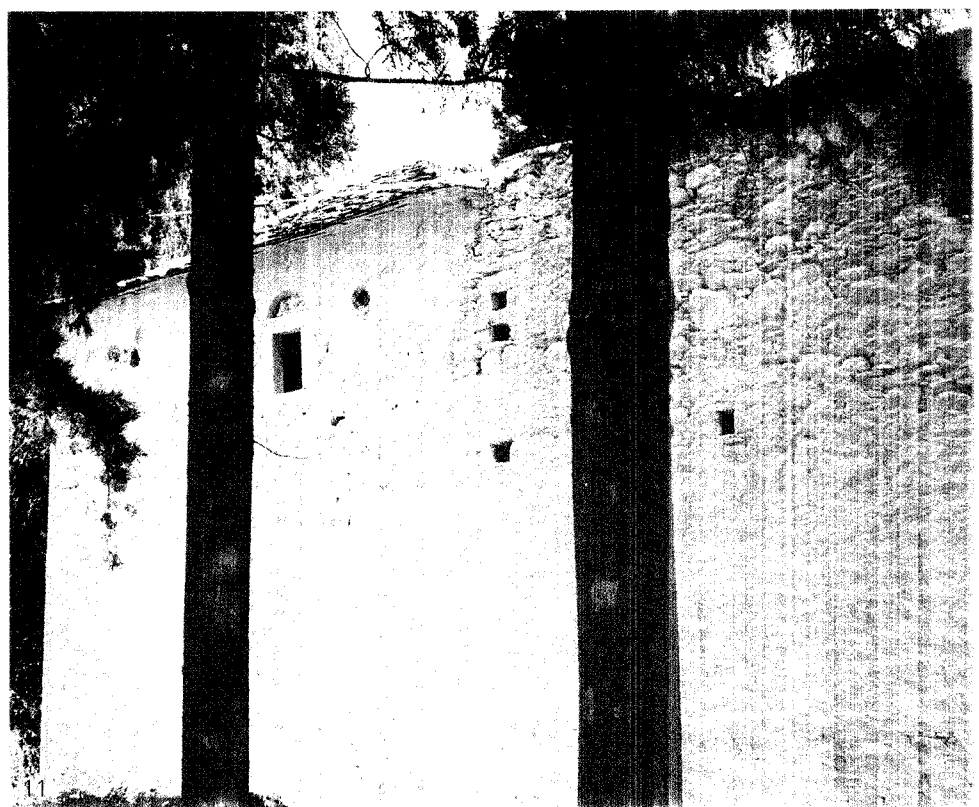
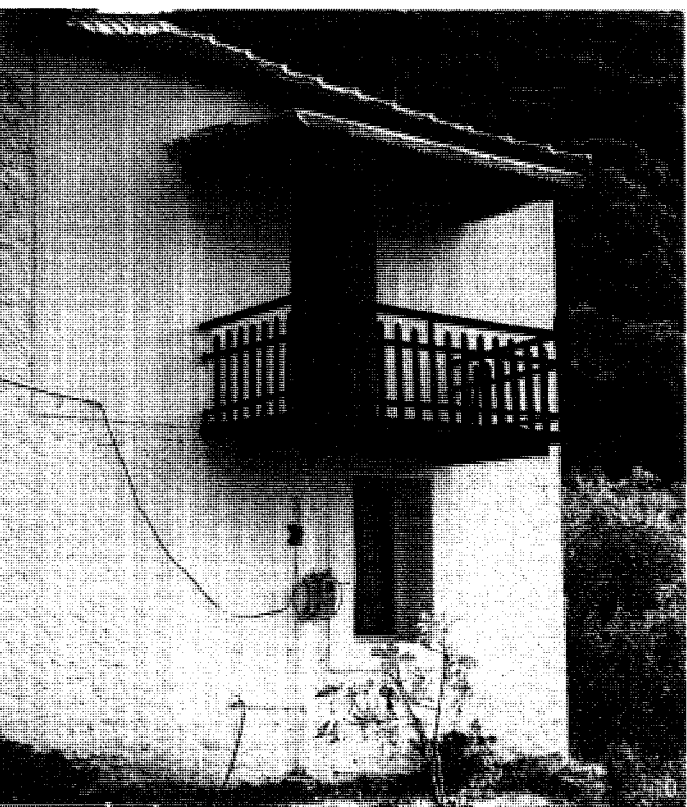
Εικ.6 Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.
ΝΔ γενική όψη. Είσοδος. 1999

Εικ.7 Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.
Δ όψη. Είσοδος. 1999

Εικ.8 Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.
Δ όψη. Είσοδος. 1999

Εικ.9 Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.
Δ όψη. Κιόβανοστάσι. 1996

μικρή μπαλκονόπορτα του εξώστη και το παράθυρο από κάτω, πρόσφατες παρεμβάσεις, αποτελούν τα μοναδικά ανοίγματα στη δυτική πλευρά, σε αντίθεση με τα πολλά παράθυρα της νότιας και βόρειας πλευράς (εικ. 6,10,11).

Δεύτερη μικρή είσοδος λειτουργεί στην ανατολική πλευρά, για την εξυπηρέτηση κυρίως των αγροτικών εργασιών. Διακοσμείται με παραστάδες από λαξευτούς λίθους, με καμπυλόμορφα επίκρανα και οριζόντιο υπέρθυρο. Στο ανακουφιστικό τύμπανο, πάνω από το υπέρθυρο, σημειώνονται οι χρονολογίες 1636 και 1983, ενώ δεξιά τοποθετήθηκε

μαρμάρινη πλάκα με την ονομασία της μονής, παρόμοια με την πλάκα της κύριας εισόδου (εικ. 12,13, 14,15).

Η εξωτερική όψη της τοιχοποιίας του περιτειχίσματος διαφοροποιείται, καθώς έχει επιχριστεί σε τμήματα της νότιας (εικ. 3,4) και ανατολικής πλευράς (εικ. 12), και στο δυτικό τμήμα της βόρειας, όπου επιπλέον παρουσιάζει πλαίσια στα ανοίγματα (εικ. 5). Παραμένει απλή ασβεστωμένη ή λιθοδομή, στα κτίσματα της νοτιοδυτικής και βορειοανατολικής γωνίας (εικ. 4,12,13), σε όλη τη δυτική πλευρά (εικ. 7,8), καθώς και στο παρεκκλήσι, στη βορειοδυτική γωνία (εικ. 11).

Εικ.10 Ι.Μ. Με αμορφώσεις του Σωτήρος. Δ όψη. 1997

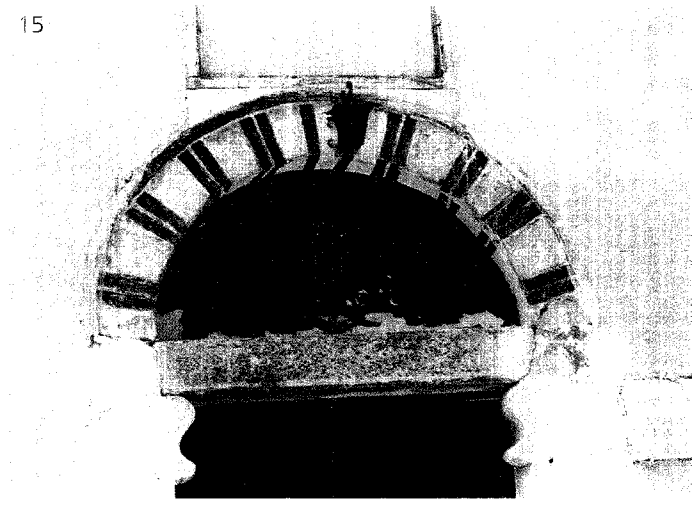
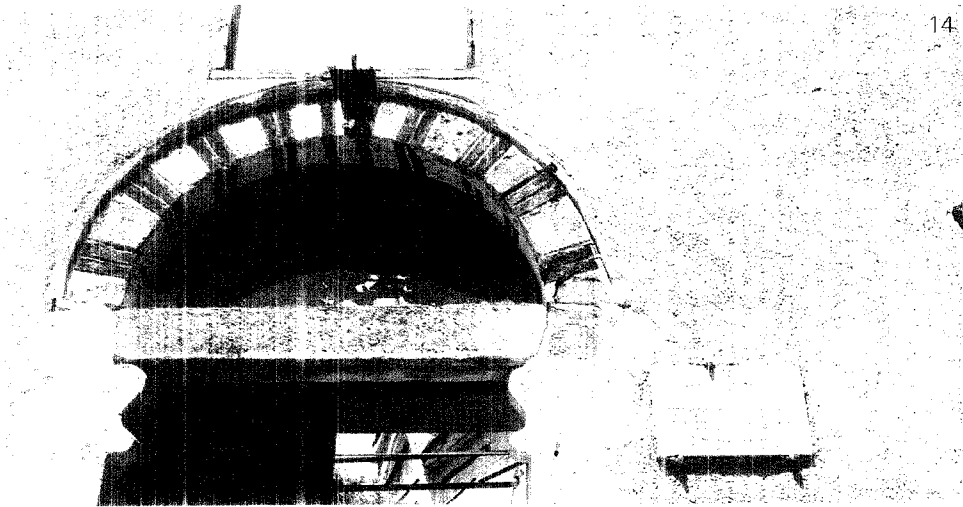
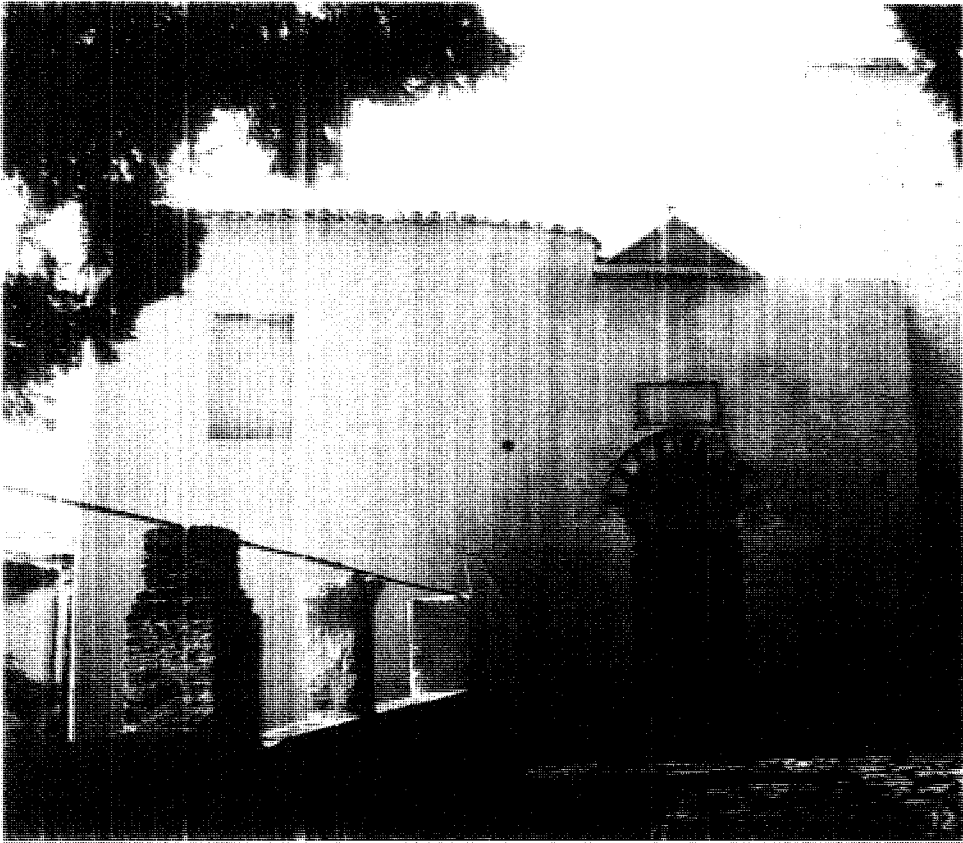
Εικ.11 Ι.Μ. Με αμορφώσεις του Σωτήρος. Δ όψη. Παρεκκλήσι. 1995

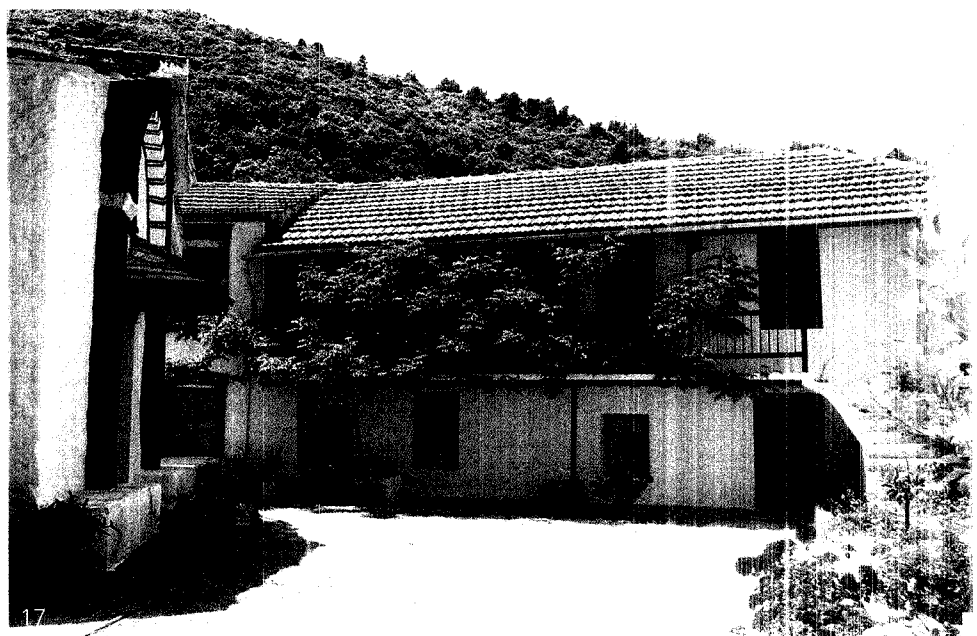
Εικ.12 Ι.Μ. Με αμορφώσεις του Σωτήρος. Α όψη. Είσοδος. 1997

Εικ.13 Ι.Μ. Με αμορφώσεις του Σωτήρος. Α όψη. Τοιχοποιία. 1997

Εικ.14 Ι.Μ. Με αμορφώσεις του Σωτήρος. Α όψη. Δεύτερη είσοδος. Επι γράφη. 1997

Εικ.15 Ι.Μ. Με αμορφώσεις του Σωτήρος. Α όψη. Δεύτερη είσοδος. Χρονολογίες. 1997

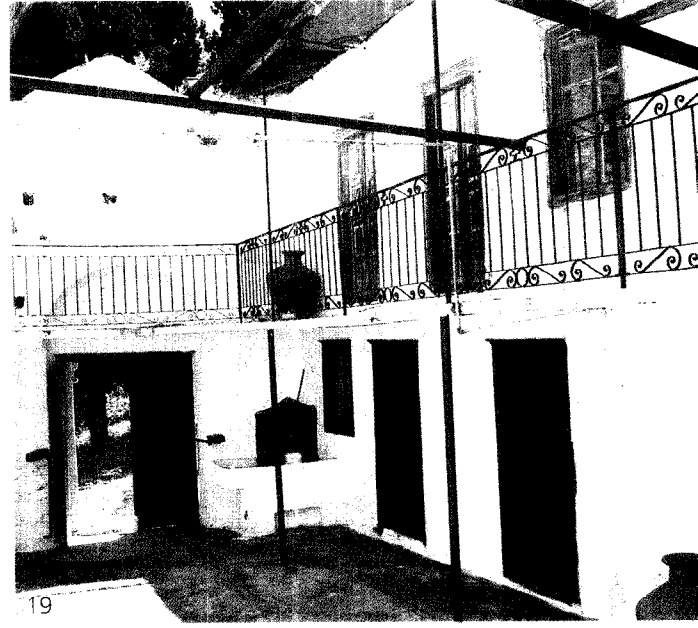
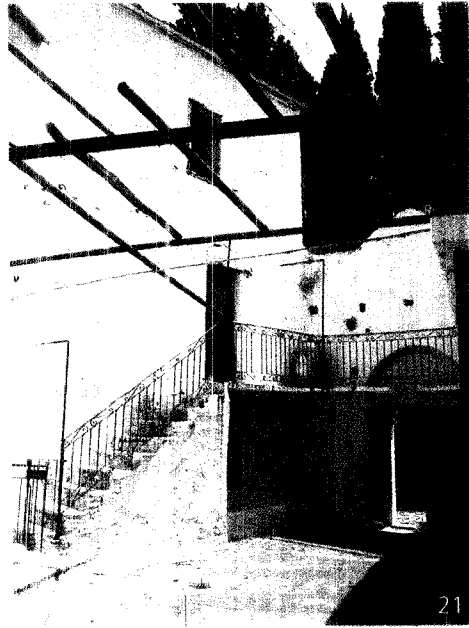
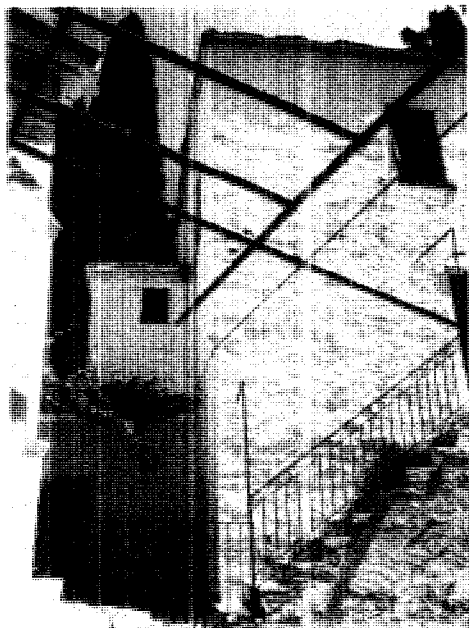

Εσωτερικά η αυλή εκτείνεται ευρύχωρη, κυρίως στο δυτικό τμήμα και καλύπτεται ολόκληρη με τσιμέντο. Ο χώρος παρουσιάζεται ιδιαίτερα φροντισμένος και καθαρός, με διάσπαρτες παντού γλάστρες με λουλούδια, διακοσμητικά πιθάρια, κληματαριές και αναρριχόμενα φυτά σε ξύλινες και μεταλλικές γέφυρες, καθώς και παρτέρι με δέντρα (εικ.16,17).

Τα κτίσματα, διώροφα κατά το πλείστον, παρουσιάζονται σε καλή κατάσταση και καταλαμβάνουν όλο το μήκος στη βόρεια και νότια πλευρά του συγκροτήματος (εικ. 2,17,18). Εμφανίζουν ποικιλία ως προς την αισθητική μορφολογία των όψεων, αποτέλεσμα των αποσπασματικών επισκευαστικών παρεμβάσεων, σε διαφορετικές κάθε φορά χρονικές περιόδους. Στη νότια πτέρυγα, στο κεντρικό τμήμα, τα ανοίγματα

διακοσμούνται με πλαίσια από βαμμένα κόκκινα τούβλα, ενώ τα υπόθυλα δείχνουν επηρεάζονται από την εποχή του 1950-60 (εικ. 18,19). Στεγάζουν το μαγειρείο, τον ξενώνα και κελίτ. Ο στεγασμένος εξώστης συνεχίζει πάνω από την είσοδο, στην ανατολική πλευρά και επικοινωνεί με τον ψηλό τριώροφο γαλαίο πύργο, στη βορειοανατολική γωνία. Ο πύργος περιλάμβανε όρθιον ένα όροφο, που αφοσιώθηκε μετά τους σεισμούς και χρησιμοποιούνταν πιθανόν ως παρατηρητήριο (εικ. 20,21). Η βόρεια πτέρυγα των κελιών και συν βοηθητικών χώρων επικοινωνεί με τον πύργο, μέσω κατασκευασμένου μεταγενέστερα, τα μετένσιου διαδρόμου, διαμορφωμένου στη στάθμη του ερόφου, εσοπτόμενου στη βορειοανατολική γωνία του καθολικού (εικ. 20,22,23).

Εικ.16. Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.
ΒΔ τμήρο. Αυλή. 1999

Εικ.17. Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.
Ν κτίριο κελιών. Αυλή. 1999

Εικ.18. Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.
Ν πτέρυγα κελιών. 1999

Εικ.19. Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.
ΝΑ τμήρο. Δεύτερη είσοδος. 1999

Εικ.20. Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.
ΒΑ γωνία. Παλιός τέρκος. Ν όψη. 1999

Εικ.21. Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.
ΒΑ γωνία. Παλιός τέρκος. Ν όψη. 1999

Εικ.22. Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.
Β πτέρυγα κελιών. Καθολικό. 1999

Εικ.23. Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.
ΒΑ γωνία. Παλιός τέρκος. Δ όψη. 1999

24

25

26

Στο κτίσμα της βορειοδυτικής γωνίας φιλοξενούνται το παλαιό οστεοφυλάκιο στο ισόγειο και το μικρό **παρεκκλήσι του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου** (18ος αι.) στον όροφο. Ο ναΐσκος παρουσιάζει ιδιαιτερότητα, καθώς η κόγχη του Ιερού έχει σχηματιστεί στο πάχος του βόρειου τοίχου, ενώ η είσοδος ανοίχτηκε στην ανατολική. Εξωτερικά, προς το μέρος της αυλής, ο νότιος τοίχος κοσμεύεται με εφυσωμένα πινάκια καλής τέχνης. Στην ίδια πλευρά έχει εντοιχιστεί η εγχάρακτη επιγραφή του 1743, με το όνομα της μοναχής Μελάνης (εικ. 24,25,26).

Στο εσωτερικό το μικρό απλό τέμπλο

και το αναλόγιό φέρουν ζωγραφικό φρεσκό διάκοσμο που πρόσφατα φιλοτέχνησε η σκηνοθέτρια βυζαντινή ζωγράφος Βιολέτα Σοφικού (εικ. 27,28). Σε εικόνα του τέμπλου, που απεικονίζει τον Άγιο Ιωάννη το Θεολόγο και το Γενέσιο της Θεοτόκου, διαβάζουμε την προαναφερθείσα επιγραφή με τη χρονολόγηση 1779 (εικ. 29).

Οι στέγες είχαν τον εσωμάτιο της μονής είναι κτισμένες με κεραμίδια βυζαντινού και γαλλικού τύπου εκτός του πύργου και τμήματος του παρεκκλήσιου, που παραμένουν οι παλαιές οξιστοθήκες οκεροθήκες (εικ. 2).

Εικ. 24. Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.
ΕΔ γωνία. Παρεκκλήσι. Νόβη. 1999
Εικ. 25. Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.
Β πτέρυγα κελίων. Παρεκκλήσι. 1999
Εικ. 26. Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.
Παρεκκλήσι. Νόβη. Επίγραφη. 2005

28

27

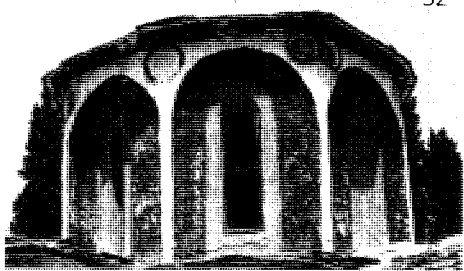
Εικ. 27. Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.
Παρεκκλήσι. Τέμπλο. 1999
Εικ. 28. Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.
Παρεκκλήσι. Τέμπλο. 1999
Εικ. 29. Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.
Παρεκκλήσι. Εικόνα τέμπλου. 1999

29

30

32

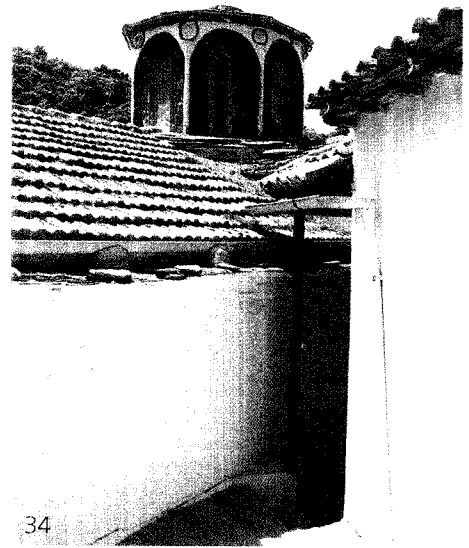
- Εικ.30. Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος. Καθολικό. Δ όψη. Είσοδος. 1999
 Εικ.31. Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος. Καθολικό. ΒΔ όψη. Τρούλιος. 1999
 Εικ.32. Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος. Καθολικό. ΝΑ όψη. Τρούλιος. 1999
 Εικ.33. Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος. Καθολικό. Ν άποψη. Στέγες. 1996
 Εικ.34. Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος. Καθολικό. Β πλευρά. 1999
 Εικ.35. Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος. Καθολικό. ΒΑ όψη. 1999
 Εικ.36, 37. Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος. Καθολικό. ΝΑ όψη. Κόγχες Ιερού. 1999

Στο κέντρο βρίσκεται το καθολικό. Είναι κτίσμα του 16ου -17ου αι. και ανήκει στον τύπο του σταυροειδούς εγγεγραμμένου σύνθετου τετρακίγιου με τρούλο. Κατά το Σάμψων έχει πολλές ομοιότητες εξωτερικά με τους ναούς της ηπειρωτικής χώρας, ενώ κατά το Λαζαρίδη οι αναλογίες, η διάταξη των χώρων και ο τρόπος κατασκευής θυμίζουν περισσότερο τους ναούς του τύπου αυτού κατά τη μεσοβυζαντινή περίοδο. Οι εξωτερικές επιφάνειες των τοίγων στη δυτική, βόρεια και νότια πλευρά φέρουν παραστάδες, σε αντιστοιχία των εσωτερικών παραστάδων, που διαμορφώνουν αψίδες γοθικού τύπου. Η είσοδος του καθολικού, στη δυτική πλευρά προστατεύεται από μικρό ξύλινο στέγιστρο με κάλυψη από σκεπόπλακες. Χαρακτηριστικός είναι ο χρωματικός συνδυασμός του έντονου κόκκινου και άσπρου που κοσμούν την κύρια είσοδο του καθολικού και τον τρούλο (εικ. 22,30,31).

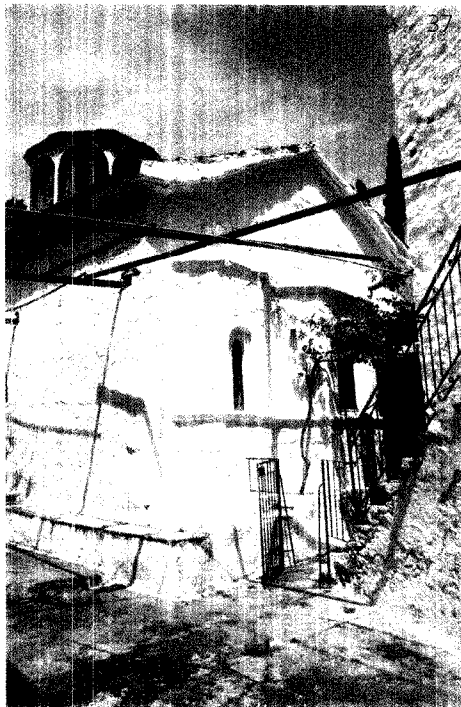
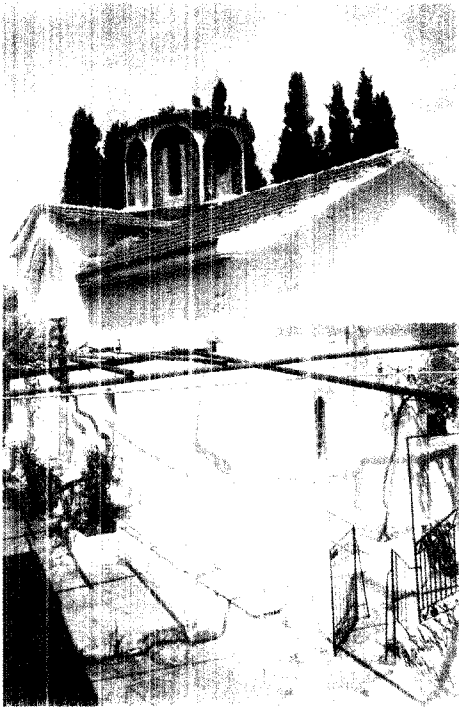
Στον τρούλο, πάνω από τα τόξα των αβαθών αψιδωμάτων, τα οποία κοσμούν

τις οκτώ πλευρές του τμήσανου, σώζονται εντοιχισμένα αρκετά ροδιακά παράθυρα (εικ. 32). Καλύπτεται με σκεπόπλακες, όπως και η μικρή περιμετρική ζώνη στη βάση του, ενώ οι υπόλοιπες στέγες συνδυάζουν σκεπόπλακες με κεραμίδα γαλλικού τύπου, που κατά την επισκευή της στέγης τοποθετήθηκαν και πάνω από τις σκεπόπλακες (εικ. 33,34,35).

Στην ανατολική εξωτερική όψη προεξέχουν οι τριπλευρές κόγχες του Ιερού, κολλημένες μεταξύ τους, εκ των οποίων εκείνη του Διακονικού και η βόρεια πλευρά της κεντρικής καλύπτονται κατά το μεγαλύτερο ύψος, καθώς προσκολλητάται τσιμεντέια βεράντα και διάδρομος τμήματος της βόρειας πλευράς (εικ. 34,35). Οι δύο κόγχες που είναι ορατές, διαμορφώνουν αψιδώματα στην κεντρική πλευρά τους με τοξοειδή μικρά παράθυρα. Στο ύψος της ποδιάς των παραθύρων περιτρέχει απλή πέτρινη ζώνη, παράλληλη με το γέισο της αβυσσώμενης επιστέγασης, ενώ στη βάση του ναού έχει κτιστεί και ηρό πέζοβελ (εικ. 36,37).

34

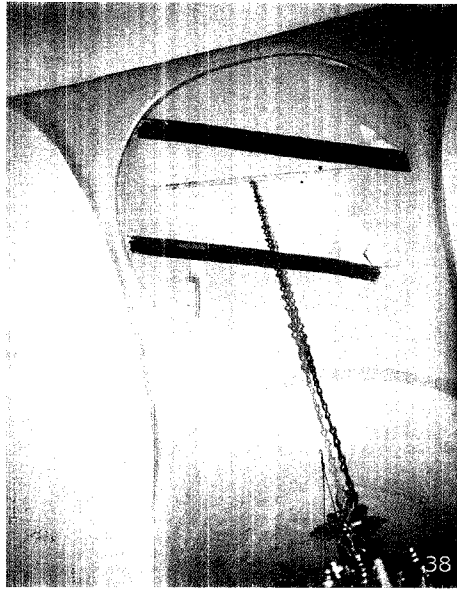
Στο εσωτερικό του ναού δεν υπάρχουν τοιχογραφίες, ενώ ο φωτισμός παρέχεται κυρίως από το μεγάλο σχεδία παράθυρο, στη βόρεια και νότια πλευρά, ενισχυμένος και από τα μικρά ανοίγματα του τρούφλου (εικ. 38).

Εντυπωσιακό είναι το ξυλόγλυπτο τέμπλο, παλιό, με φεικό διάκοσμο τα υψηλότερα σημεία του οποίου (Μέγας Σταυρός και θυπηρό) είναι επιχρυσωμένα και φέρουν χρονολογία το 1874, που κατά το Σάμπων εσορά στην επιχρύσωση, πέθανε από το μοναχό Ιωακείμ (εικ. 39, 40, 41). Σε αρκετά σημεία επαναλαμβάνεται το θέμα του δικεφάλου αετού. Στα βημάθια, έργα καλής διάτηρης τέχνης, δεν υπάρχουν τα εικονίδια στα διαμορφωμένα πλαίσια (εικ. 42).

Ανάμεσα στη σειρά των δεσποτικών εικόνων του τέμπλου σημαντικότερη είναι η Μεταμόρφωση του Σωτήρος με την επιγραφή "Χείρ υποδιακόνου Αντωνίου Αμωραστου του Κρητος ΑΧΙΖ" (1667) (εικ. 40). Οι δεσποτικές εικόνες με θέα τη Θεοικό ένθρονο με τέσσερις προφήτες (1705) και του ένθρονου Ιησού στον τύπο του Μεγάλου Αρχιερέα της ίδιας πιθανόν χρονολογίας, αφιέρωθηκαν και οι δύο από την οικογένει Μουρεσάκη στο ναό (εικ. 42). Ενδιαφέρουσες τέχνες είναι επίσης οι εικόνες της Ζωοδόχου Πηγής (18ος αι.) (εικ. 43) και του αγίου Ιωάννη του Προδρόμου (1710).

Στο ναό υπάρχουν αρκετές φορητές εικόνες που χρονολογούνται από το 16ο έως το 19ο αι. Ο ελληνο-εξοπλισμός του καθολικού είναι σύγχρονος, ενώ στο δάπεδο παραμένουν τα τριμηνία πήλακια σε σχέδια του 1930-50 (εικ. 42).

Εικ. 38. Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.
Καθολικό. Εσωτερικό. Τρούλος. 1999

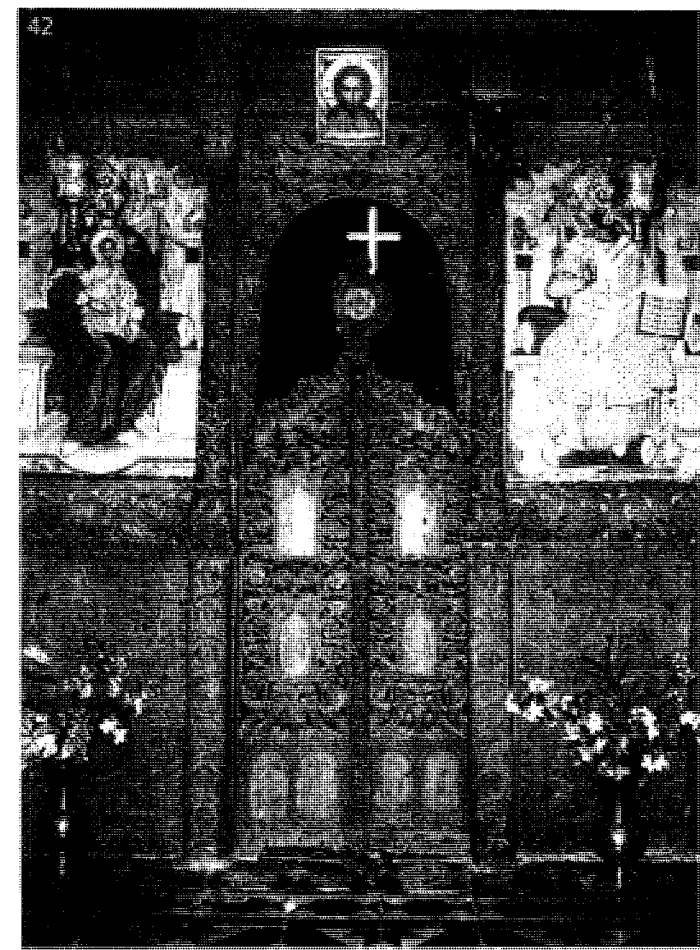
Εικ. 39. Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.
Καθολικό. Τέμπλο. 1999

Εικ. 40. Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.
Καθολικό. ΝΑ τμήμα τέμπλου. 1999

Εικ. 41. Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.
Καθολικό. Τέμπλο. 1999

Εικ. 42. Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.
Καθολικό. Τέμπλο. Δοκαστικές
εικόνες. Βηρύθουο. 1999

Εικ. 43. Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.
Καθολικό. ΒΑ τμήμα τέμπλου. 1999

Εικ.44. Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος. Άποψη Σκοπέλου. 1996

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η μονή αποτελεί αξιόλογο μοναστηριακό συγκρότημα, ένα από τα σημαντικότερα ανατολικής πλευράς της Σκοπέλου (εικ. 44). Εμφανής παραμένει η συνεχής προσπάθεια αναδιομορφώσεων και επισκευών, με διαφορετικά κατά περιόδους μορφολογικά κριτήρια. Σήμερα δείχνει σχετικά καλά συντηρημένη, με τα γνωστά όμως προβλήματα της υγρασίας, λόγω ηλικιότητας και περιστασιακής κατοίκησης.

Οι παρεμβάσεις και οι διορθώσεις στον εξωτερικό τοίχο δεν εντάσσονται στην αρχιτεκτονική μορφή ούτε συνάδουν με το πνεύμα λιτότητας των όψεων που χαρακτηρίζει το σύνολο και θα πρέπει να περιοριστούν και αρκετές να καταργηθούν.

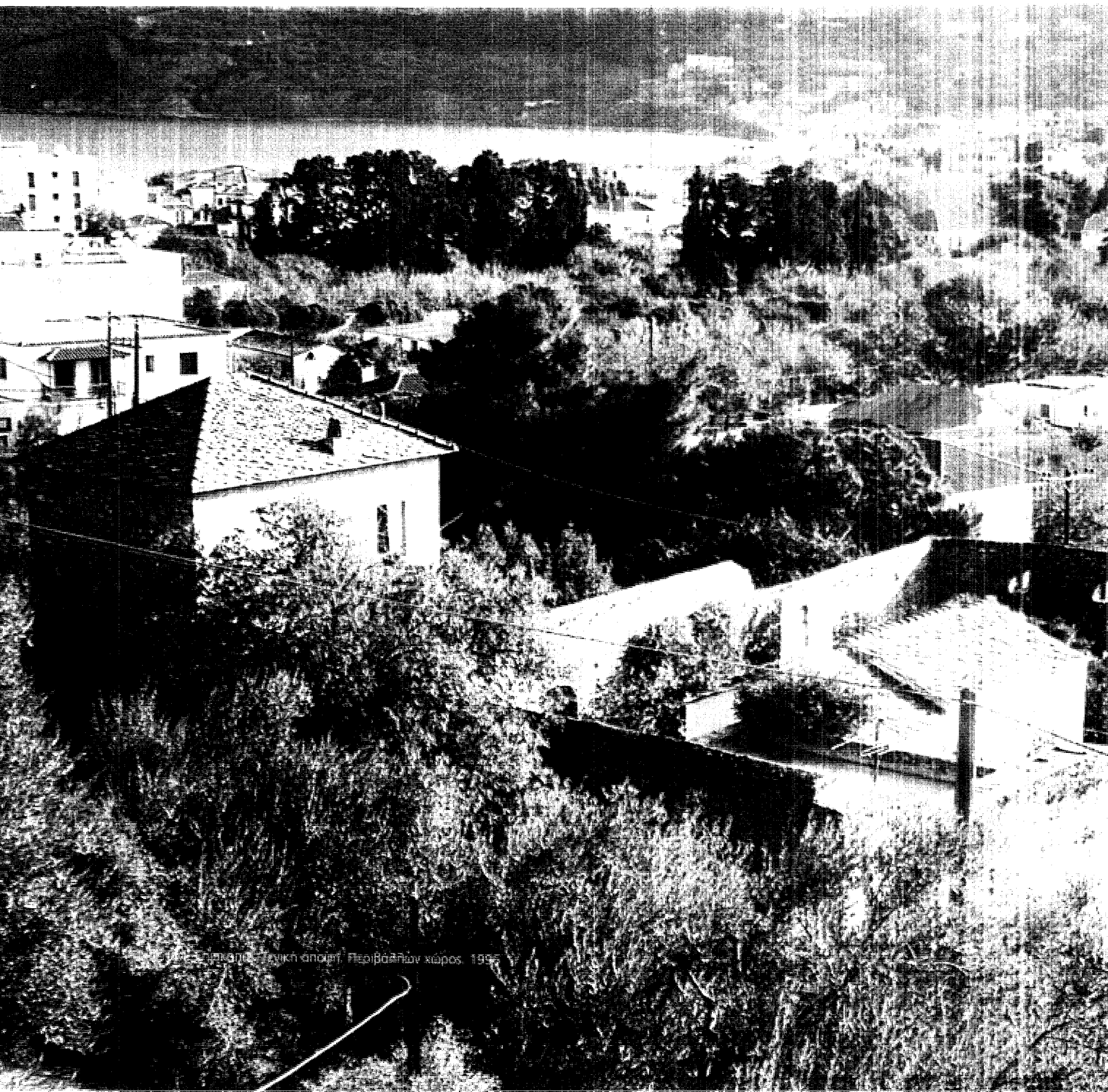
Οι διαρκείς επεμβάσεις δυστυχώς συμπεριέλαβαν και το καθολικό, αφού προκειμένου να εξασφαλιστούν ανετότερες συνθήκες διαβίωσης και κυκλοφορίας αλληλοκώθηκε σημαντικό τμήμα της βορειοανατολικής γωνία του, καταστρέφοντας ανεπανόρθωτα την αισθητική των κογχών του ιερού. Σημανική θεωρούμε την αποκοτάσταση του ναού με την απελευθέρωση του γύρω χώρου από τις πρόσθετες κατασκευές, που θα αναδείξει πλήρως τις όψεις και την πλαστικότητα του όγκου του.

Το μεγαλείο, το κύρος και η ιστορικότητα της μονής θα προβληθούν, όπως αρμόζει στο μέγεθος του συγκροτήματος και στην ενδιαφέρουσα μορφολογία του καθολικού της, με την αναβίωση του μοναχισμού και τη μόνιμη ανθρώπινη παρουσία συνδεδεμένη με τη φιλοξενία, τις συμβατές με την ιερότητα του χώρου δραστηριότητες και τη διαρκή στήριξη και επαφή με τους επισκέπτες, που θα αναπτύσσονται προέχοντες τη νοήληνη και τη δύναμη της πίστης, ενισχυμένη κάτω από τη σκέπη της μεγάλης μονής του Εισοφώντος του Αγίου Όρους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ι.Μ. *Μεταμορφώσεις του Σωτήρος Σκοπέλου*, (επιμ. Έκδοσης οικονόμος ιερ. Διονύσιος Ξενοφωντίνος), Β΄ έκδ. (επιμ. Β΄ έκδοσης Κων/νος Σύρος), Ι.Μ. Μεταμορφώσεις του Σωτήρος, Σκόπελος 2000, σελ.11-14,18-19.
- Καδός Σ., "Χειρόγραφο με αυτόγραφες σημειώσεις του Καισάριου Δαπόντε", στο αφιέρωμα στον Εμ. Κριαρά, *Πρακτικά Επιστημονικού Συμποσίου*, Θεσ/νικη 1988, σελ.219.
- π. Καλλιανός Κ., Χειρόγραφες σημειώσεις περί των μονών Τιμ. Προδρόμου, Ευαγγελισμού, Μεταμορφώσεως του Σωτήρος Σκοπέλου.
- Του ιδίου, "Άγνωστες σελίδες από το αρχείο της Δημογεροντίας Σκοπέλου του έτους 1834", *Αρχειόν Ευβοϊκών Μελετών*, τόμος ΚΖ/1986-87, σελ.59-84.
- Του ιδίου, *Σχέσεις Σκοπέλου και Αγίου Όρους (17ος-19ος)*, ανατ. εκ του περ. *Εφημέριος*, έτος ΜΕ΄ (1996), Αθήναι 1996, σελ.12,16,18.
- Του ιδίου, "Τα Αθωνικά Μετόχια των Βορείων Σποράδων και η συμβολή τους στην Ορθόδοξη πνευματική διαμόρφωση των νησιωτών", *Επιστημονική Ημερίδα: "Άγιον Όρος-Πήλιο-Μαγνησία. 15ος-20οςαι., Μια αμφίδρομη σχέση"*, Ι.Μ. Δημητριάδος 3-4 Δεκεμβρίου 2004, (αδημοσίευτη).
- Λαζαρίδης Γ.Ι., "Μεσαιωνικά Θεσσαλίας και Σποράδων Νήσων", στο *Α. Δ.* 19 (1964), Χρονικά, σελ.289-291.
- Λέκτος Ε., *Τα μοναστήρια του Ελληνισμού. (Ιστορία - Παράδοση - Τέχνη)*, τόμος Β΄, Πειραιάς 1998, σελ.417- 418.
- Νικη Γαϊδου - Βαϊσσιμάκη Ανθή, "Το ναυτικό στην ιστορία της Σκοπέλου", *Αρχειόν Πεπαρηθιακών Μελετών*, τόμος Α΄, Αθήνα 1997, σελ.147-160.
- Ντίνος Α., "Εκκλησίες και Μονές (της Σκοπέλου), Μεταβυζαντινά μνημεία στην πόλη και το ύπαιθρο του νησιού", επιμ. *Η Καθημερινή*, ένθετο *Επτά Ημέρες*, 1- 9-1996, σελ.6-9
- Παροδρόπουλος Κεραμεύς Αθαν., " Καισαρίου Δαπόντε: Νασί και μοναστήρια, εξωκκλήσια και μονύδρια εν Σκοπέλω", *BZ* 19 (1910), σελ.92-94.
- Σάββας Κ., *Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη*, τόμος Γ΄, εν Βενετία 1872, σελ.126.
- Σαμπάν Α., *Νήσος Σκόπελος*, (Ιστορική και Αρχαιολογική μελέτη), Αθήναι 1968, σελ.285-289.
- Του ιδίου, *Νασί και μοναί εις την νήσον Σκόπελον*, Αθήνα 1974, σελ.207-209.
- Του ιδίου, *Σκοπέλου Λαϊκός Πολιτισμός*, Λαογραφικό Μουσείο Σκοπέλου, Σκόπελος 1995, σελ.54.
- Του ιδίου, *Σκόπελος* Ιστορική και Γεωγραφική αφήγηση, Λαογραφικό Μουσείο Σκοπέλου, Σκόπελος 2000, σελ.396-402.
- Σιγάλλας Α., "Συμβολή εις την ιστορίαν της μονής Σωτήρος εν Σκοπέλω", στην *ΕΕΒΣ*, ΙΣΤ΄, σελ.364-369.
- Σμιονάκης Γεράσι., *Το Άγιον Όρος*, Καρυές Αγ. Όρους 1998, σελ.401.

Πολεοδομική μελέτη, Περιβαλλοντικός χώρος, 1997

5. ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ

Χρόνος ίδρυσης: 6ος-17ος αι.
 Διαθέσιμη: Σκόπελος. Ν. περίχωρα της πόλης
 διακοπιακό: Εθνοτική Οικογένεια Δημητριάδη
 Εορτάζει - πανηγυρίζει: 13 Αυγούστου (Μεταστάσεως της Θεοτόκου)

Κείμενα κήρυξης

α) "Κηρύσσονται ως ηρώοντα και διατηρητέα ιστορικά μνημεία εις τις Κυκλάδων νήσους τους κάτωθι βυζαντινούς ναούς και μνημεία:

1) Παλαιά Επισκοπή (ενομονύμω θέσει)".

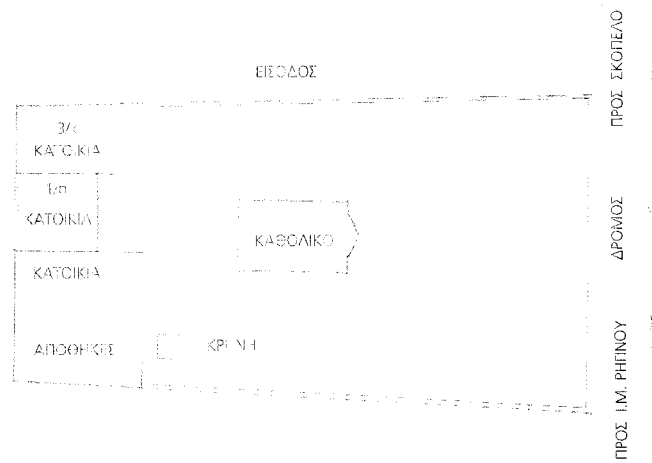
ΦΕΚ 332/Α/6-Β-1936

β) "Κηρύσσονται ως ιστορικά διατηρητέα μνημεία των νήσων Σκοπέλου και Αθωνήσου τους κάτωθι: Α' Σκόπελος:

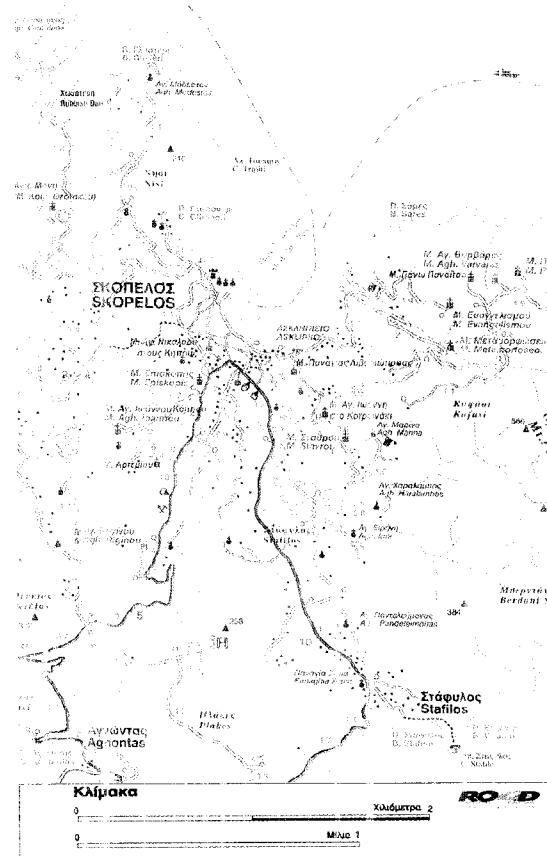
β) Εις την ύπαιθρον της νήσου Σκοπέλου:

1) Τον ναό της Επισκοπής μετά των ερειπίων της βυζαντινής βασιλικής του 11ου αιώνος του Επισκοπικού Μεγάρου και της οχυρώσεως".

ΦΕΚ 645/Β/ 2-10-1965

Τοπογραφικό σκίτσημα

πό τον περιφερειακό δρόμο της πόλης της Σκοπέλου κατευθυνόμε-
σε νότια, προς την Ι.Μ. Αγίου Ρηγίνου.
Ακριβώς στην αρχή αυτού του δρόμου,
δηλαδή μόλις εγκαταλείψουμε τον περι-
φερειακό, στη δεξιά πλευρά και σε επα-
φή με το οδόστρωμα, υψώνεται ο επι-
βλητικός και ιδιαίτερα εντυπωσιακός
ανατολικός τοίχος του συγκροτήματος
της Επισκοπής. Είναι κτισμένο σε υψόμε-
τρο 20μ. και καταλαμβάνει έκταση
650τ.μ. περίπου, σε περιοχή με ελαιό-
δεντρα, στα όρια, νότια του οικιστικού
ιστού της πόλης (εικ.1,2).

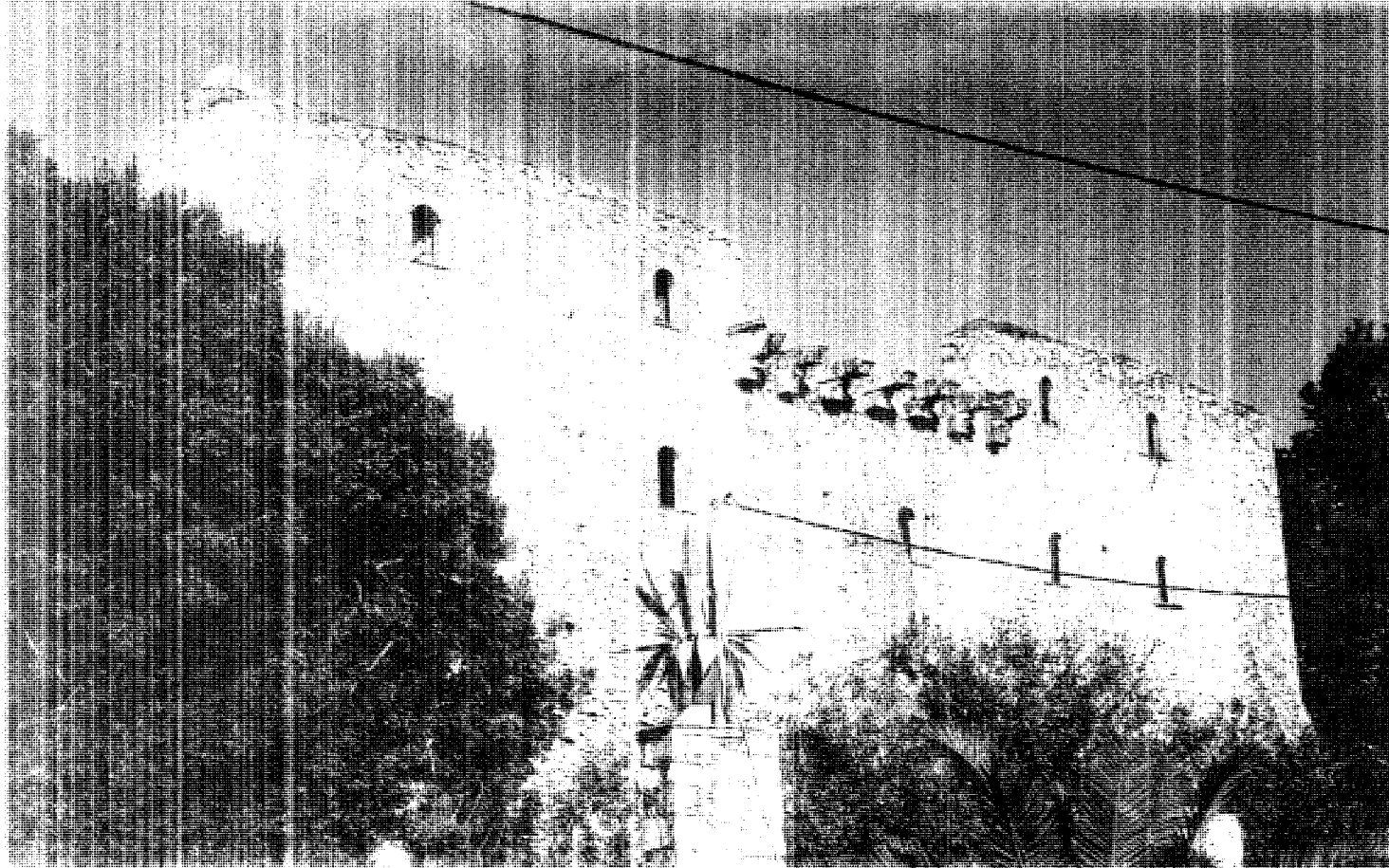
Η μονή της Επισκοπής αποτελεί
σημαντικότερο ιστορικό μνημείο, όχι
μόνο για το νησί της Σκοπέλου, αλλά και
για τον ευρύτερο ελληνικό χώρο, καθώς
τα αρχαιολογικά ευρήματα μαρτυρούν

διαδοχικά την ύπαρξη μόνιμων προχρι-
στιανικού ιερού, που αντικαταστάθηκε
πιθανότατα από παλαιοχριστιανικό ναό
και στη συνέχεια κτίστηκε στην ίδια θέση
βυζαντινός και μεταβυζαντινός ναός.

Ο καθηγητής Α. Ξυγγόπουλος, ο
οποίος μελέτησε το συγκρότημα, υπο-
στηρίζει ότι προοριζόταν για κατοικία του
ορθόδοξου Επισκόπου της Σκοπέλου,
καθώς είναι γνωστό ότι στη Σκόπελο
υπήρχε έδρα Επισκοπής από το 347 έως
το 1333 και από το 1730 έως το 1842,
οπότε και καταργήθηκε, με τελευταίο
επίσκοπο τον Ευγένιο. Η άρση αυτή ενι-
σχύεται από το γεγονός ότι την εποχή της
οικοδόμησης, στον ίδιο χώρο, διατη-
ρούνταν ο επισκοπικός ναός του 1078, ο
οποίος εξακολουθούσε να λειτουργεί
και κατά την περίοδο της ενετοκρατίας.

Το κτίριο δεν ολοκληρώθηκε ποτέ, κα-
ρὶς ωστόσο να έχουν μέχρι σήμερα εξο-
κριωθεί ακριβώς οι λόγοι. Δεν απο-
κλείεται να ήταν οικονομικοί, πιθανότα-
τως είχαν σχέση με την καταστροφή της
νήσου από τον τουρκικό στόλο του
Μπαρμπαρόσα το 1538.

Κατά το Σόμφρον στον ίδιο χώρο κτί-
στηκε και λειτουργήσε περιδικά μονή
με μικρό ναό αφιερωμένο στην Παναγία,
πιθανόν κατά τα τέλη 16ου με αρχές
17ου αι. Αργότερα κάηκε και ερημώθη-
κε για απροσέδριστο χρονικό διάστημα,
αλλά επισκευάστηκε κατά το 18ο αι.
Στον κατάλοιπο των μονών της νήσου
Σκοπέλου, που παραθέτει ο γνωστός βό-
γιος Καισάριος Δαπάντες, συμπε-
ριλαμβάνεται και *Ἡ Παναγία, παλαιά
επισκοπή, νεκρὸν σὺστατον εὐστάζει το ἰά-*

Παλιό κάστρο των Ιωαννιτών

Πολλοί ιστορικοί υποστηρίζουν ότι ο κάστρος κατασκευάστηκε από τον βασιλιά Αρμένιο Α΄ (1073-1092) ή τον βασιλιά Δαβίδ Β΄ (1113-1138) και ότι ο αρχιτέκτονας ήταν ο αρχιτέκτονας του Παρισιού φέρου την επωνυμία "Ουβί" (Ubbi) που κληροδόμησε ο αρχιτέκτονας του κάστρου της Ουβί. Η παράδοση λέει ότι ο κάστρος κατασκευάστηκε από τον βασιλιά Αρμένιο Α΄ και ότι ο αρχιτέκτονας του κάστρου ήταν ο αρχιτέκτονας του Παρισιού φέρου την επωνυμία "Ουβί" (Ubbi) που κληροδόμησε ο αρχιτέκτονας του κάστρου της Ουβί.

Ο κάστρος ήταν ένα σημαντικό οχυρό στην περιοχή της Ρόδου και ήταν η βάση της διοίκησης των Ιωαννιτών. Ο κάστρος κατασκευάστηκε από τον βασιλιά Αρμένιο Α΄ και ο αρχιτέκτονας του κάστρου ήταν ο αρχιτέκτονας του Παρισιού φέρου την επωνυμία "Ουβί" (Ubbi) που κληροδόμησε ο αρχιτέκτονας του κάστρου της Ουβί. Ο κάστρος κατασκευάστηκε από τον βασιλιά Αρμένιο Α΄ και ο αρχιτέκτονας του κάστρου ήταν ο αρχιτέκτονας του Παρισιού φέρου την επωνυμία "Ουβί" (Ubbi) που κληροδόμησε ο αρχιτέκτονας του κάστρου της Ουβί.

Ο κάστρος ήταν ένα σημαντικό οχυρό στην περιοχή της Ρόδου και ήταν η βάση της διοίκησης των Ιωαννιτών. Ο κάστρος κατασκευάστηκε από τον βασιλιά Αρμένιο Α΄ και ο αρχιτέκτονας του κάστρου ήταν ο αρχιτέκτονας του Παρισιού φέρου την επωνυμία "Ουβί" (Ubbi) που κληροδόμησε ο αρχιτέκτονας του κάστρου της Ουβί. Ο κάστρος κατασκευάστηκε από τον βασιλιά Αρμένιο Α΄ και ο αρχιτέκτονας του κάστρου ήταν ο αρχιτέκτονας του Παρισιού φέρου την επωνυμία "Ουβί" (Ubbi) που κληροδόμησε ο αρχιτέκτονας του κάστρου της Ουβί.

Εκ.3. Ι.Μ. Επιτοκήης. Α. κύρια όψη. Λεπτομεικροί, 1996

Εκ.4. Ι.Μ. Επιτοκήης. Α. τοίχος. Εσωτερική όψη, 1999

Εκ.5. Ι.Μ. Επιτοκήης. ΒΑ. εσωτερική γωνία, 1999

Εκ.6. Ι.Μ. Επιτοκήης. Β. όψη. Είσοδος, 1996

Εκ.7. Ι.Μ. Επιτοκήης. Β. όψη. Είσοδος. Επιτοκήη και ανάγνωση παράστασης, 1996

την πυρκαγιά καταστράφηκαν μάλλον λίγα κτίσματα της δυτικής πλευράς και στη συνέχεια επισκευές έγιναν από το σκοπελίτη μοναχό Βαρθολαίμη στην ιδιοκτησία του οποίου είχε περιέλθει το μονύδριο. Μετά το θάνατό του το μοναστήρι περνά στους κληρονόμους του, αποκαταστήνεται και παύει να είναι επανδρωμένο, όπως βεβαιώνει το Βασιλικό Διάταγμα της 26-4-1834, όπου αναφέρεται ότι "...το μοναστήριον δεν θέλει φέρει του ρητοπού το όνομα τούτο (του μονυδρίου), ουδέ θέλει χρησιμεύσει προς ενοίκησην μοναχών, αλλ' ως ιδιαίτερον ψυχαστήριον και ευκτήριον αυτού μόνον του ιδιοκτήτου...". Το παραπάνω Βασιλικό Διάταγμα αναφέρεται στην απάντηση της Ιεράς Συνόδου προς τον πρώην μητροπολίτη Σάμου Θεοδοσίο, ο οποίος στα 1845 ήρθε στη Σκόπελο και επιθυμούσε να εγκατασταθεί στη

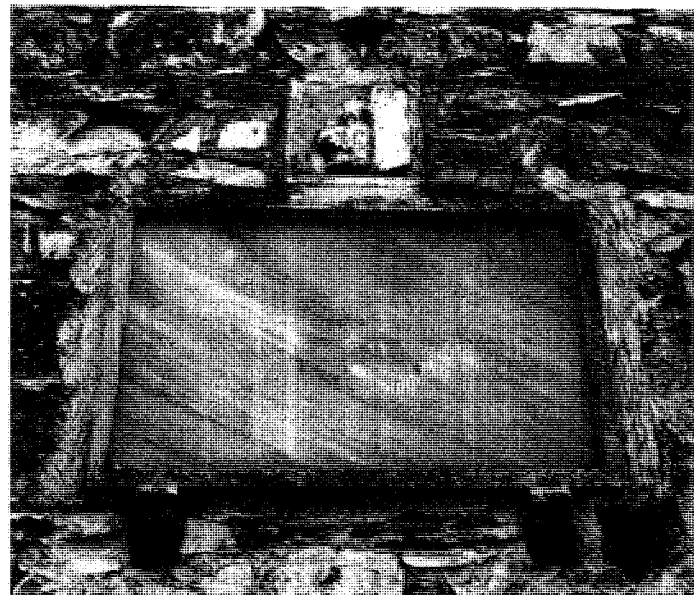
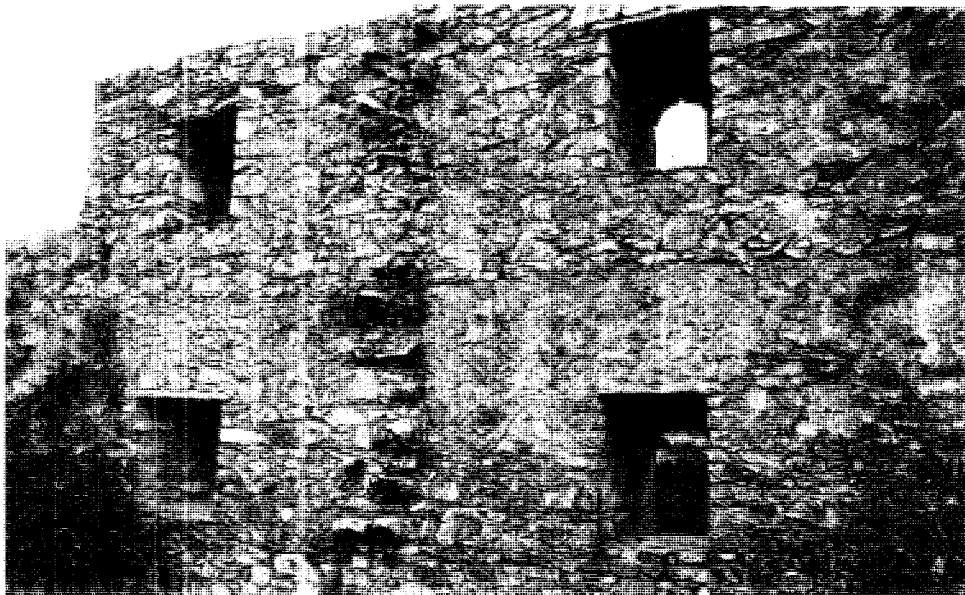
μικρή μονή, καθώς ο ίδιος στην αίτησή του αναφέρει ότι ανακαίνισε ένα μέρος της μονής με την άδεια των ιδιοκτητών: "Όθεν μ' έδωσαν γνώμην ίδια οι του Βαρθολαίμους ευκτηρίου ιδιοκτήται δύο χαμωγείαι τε και σεσαθρωμένα οικίσκους τους οποίους τη άδεια αυτών επεσκεύασα". Τελικά έμεινε στη μονή για λίγο διάστημα, έως το 1847.

Το 1948 η μονή αγοράστηκε σε ερειπώδη κατάσταση από τους αδελφούς Ιωάννη και Σώτο (Σωτήριο) Δημητριάδη. Στο διάστημα 1950-65 με σύμβουλο τον καθηγητή Ανδρέα Ξυγγόπουλο αναστηλώθηκε, επισκευάστηκε και διαμορφώθηκε σε κατοικία "όπου τέμνονται τα επίπεδα του χώρου και της ισόρειας". Σήμερα διαμένουν οι κληρονόμοι της οικογένειας Δημητριάδη.

Τα τείχη της βόρειας και ανατολικής πλευράς του συγκροτήματος δίνουν την

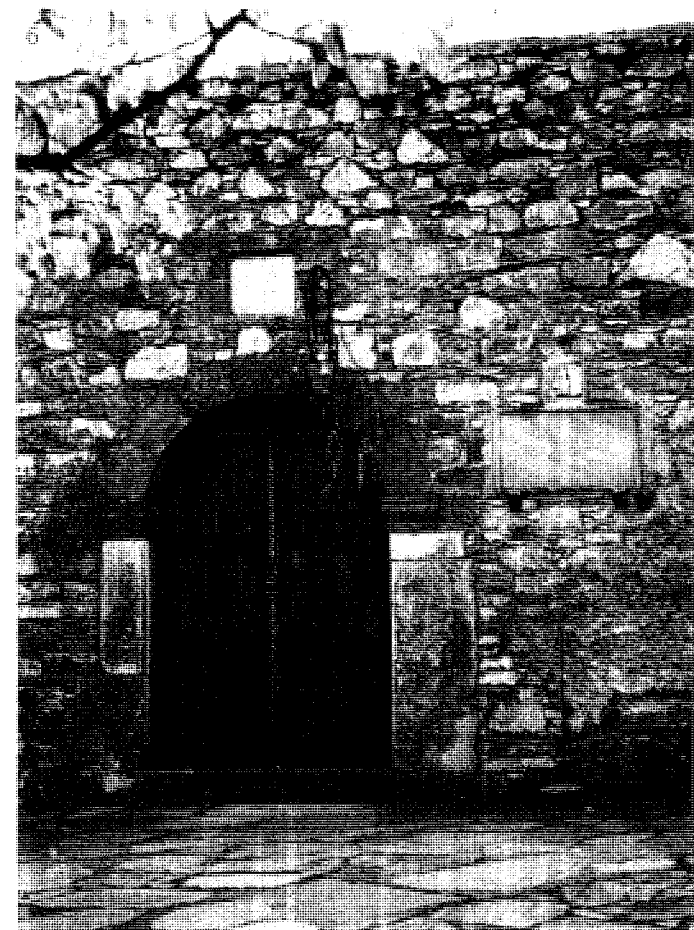
εικόνα ημτεταύς εννεακόσμου οικοδομήματος από λίγα δομά, αντιπροσωπευτικό δείγμα ενετικής αρχιτεκτονικής του 17ου αι., που προτρέπει φρουριακή μορφή στο σύνολο (εικ. 2,3,4,5). Σύμφωνα με τον Α. Ξυγγόπουλο, η ενετική προέλευση του κτίριου εξηγείται λόγω της ενετικής κατοχής του νησιού από το 1453 μέχρι το 1538.

Η κύρια όψη βρίσκεται ανατολικά προς το δρόμο και υποδηλώνει δύο ορόφους, και ως παρατηρούνται διπλή σειρά μικρών τοξωτών εδατοεικώς παραθύρων, καθώς και ποσειδίστες. Στο μέσον του πάνω ορόφου σχηματίζεται μεγάλου ανοίγματος κρήνη από το οποίο προεξέρχουν επτά πέτρινα φουρούσια (υποστηρίγματα), με βασιλειές μορφές ζώων. Μόλις τον τοξωτήθηκαν με σκοπό να δεχθούν μεγάλο σε διαστάσεις εξώστη (εικ. 2,3). Αργότερα για την ενίσχυση της

όφης προστέθηκαν τρεις ενπιρίδες. Ο Α. Ξεγολοπούλος υποστηρίζει ότι το νότιο τμήμα του ερειπωμένου πεδίου κατασκευάστηκε για αποθήκη ανέγερσης του σημερινού ναού πάνω στα θεμέλια του νότιου τείχους της παλιότερης δυζο-νικής βασιλικής.

Η κύρια είσοδος της μονής ανοίγεται στη βόρεια πλευρά. Είναι εξοπλισμένη με ποσειδάδες από λαξευμένες μεγάλες λίθους, όπου στήριζονται απίκρανο και πάνω από το υπέρυξο έχει εντοιχιστεί ανηγλυφη πέλακα (εικ. 5). Στη δεξιά πλευρά, εντοιχίστηκε μαρμαρίνη πέλακα με χαραγμένο το κείμενο της κτητορικής επιγραφής διακοσμητά ανηγλυφη παράσταση γυναίκας σε πέδιλο, να κρατά πινάκι κέρας σφίερα σε θεό. Σχολώνοντάς με το Σάμπαν πρόκειται μέτρον για αναστησιακό ανάγλυφο των εβραϊστικόν εόντων (εικ. 7). Η πόρτα,

8

10

9

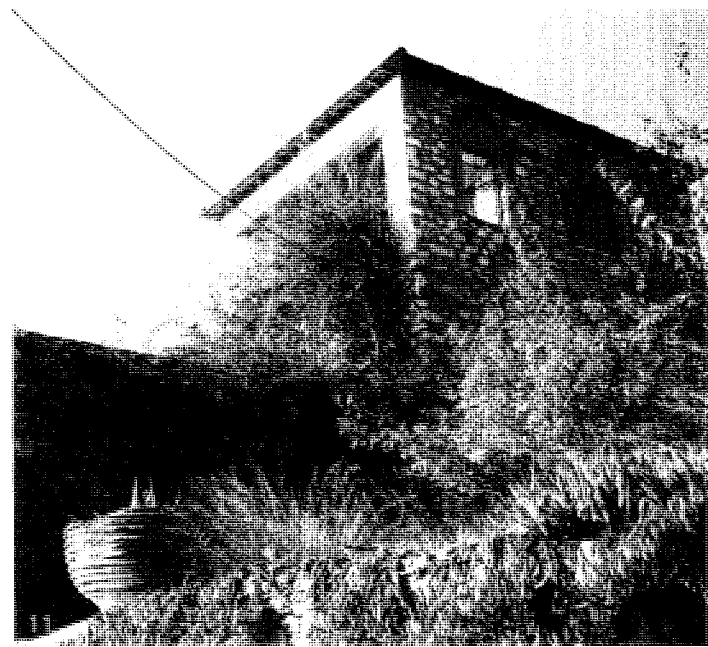
στην εσωτερική πλευρά της επιστέφεται με τόξο από λαξευτούς παρόλιθους, υλικό που συναντούμε συχνά στην περιοχή της Σκοπέλου (εικ. 8).

Είναι φανερή η διάθεση των σημερινών ιδιοκτητών να διατηρήσουν την ιστορικότητα του χώρου προβάλλοντας εξωτερικά το αρχικό αρχιτεκτονικό ύφος και εντάσσοντας στο εσωτερικό το σύγχρονο τρόπο ζωής.

Η ευρύχωρη αυλή είναι λιθόστρωτη στη βόρεια πλευρά του καθολικού, στους διαδρόμους κυκλοφορίας και στις επιφάνειες χρήσης (βεράντες κ.α.). Στο

ανατολικό τμήμα και σε μεγάλο μέρος της νότιας απλής παραμένει το έδαφος, με ποικίλες σκευές (εικ. 8,9).

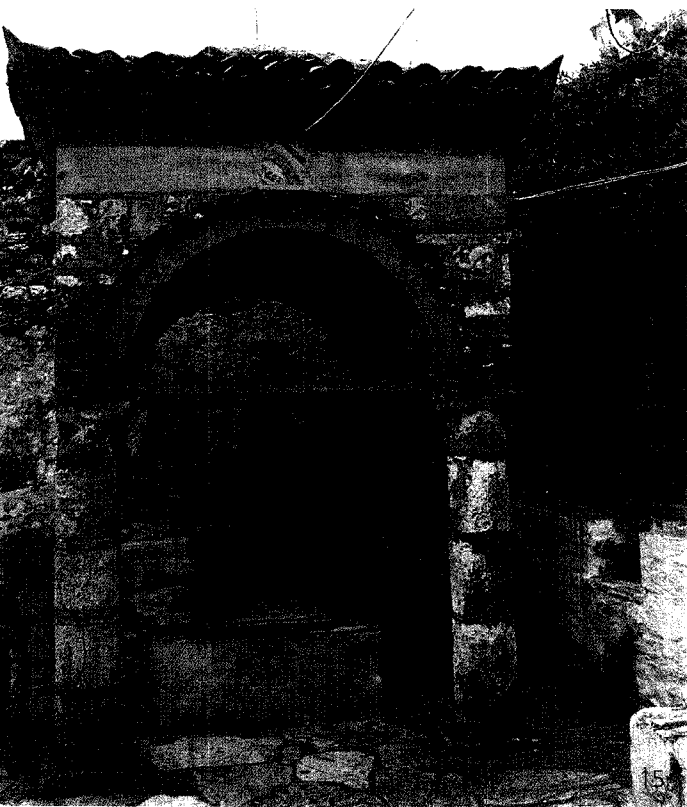
Τη βορειοδυτική γωνία του συγκροτήματος καταλαμβάνει η πυργοειδής τριώροφη λιθόκτιστη κατοικία των ιδιοκτητών και στη συνέχεια προς νότια εκτείνονται οι ακαθιστάμενα ισόγεια κτίσματα με δωμάτια (παλιό κελιά), τα οποία διαμορφώνουν στην ανατολική πλευρά βεράντα με κιονοστοκία σπονδυλωτών κίωνων από παρόλιθο, όπου στηρίζεται πέργκολα με καϊόμια και φυτό (εικ. 10, 11, 12, 13, 14).

- Εικ. 3. Ι.Μ. Επισκοπής. Β. τέρμα. Εσωτερική όψη. Εισόδος. Αθήν., 1999
- Εικ. 4. Ι.Μ. Επισκοπής. Ν. τέρμα αυλής. 1999
- Εικ. 5. Ι.Μ. Επισκοπής. ΒΔ γωνία. Κτίριο κατοικίας. 1999
- Εικ. 6. Ι.Μ. Επισκοπής. ΒΔ γωνία. Κτίριο κατοικίας. 1999
- Εικ. 12. Ι.Μ. Επισκοπής. Δ. πηλ. υρό. Κτίσματα κατοικίας. Κινοστοιχία. 1999
- Εικ. 13. Ι.Μ. Επισκοπής. ΒΔ γωνία. Κτίριο κατοικίας. ΝΑ όψη. Α. Γ. 1999
- Εικ. 14. Ι.Μ. Επισκοπής. ΒΔ γωνία. Κτίριο κατοικίας. 2ος όροφος. Διακόσμηση Α. όψης. 1999

17

Στη νότια πλευρά μπροστά στην κατοικία βρίσκεται "χαριτωμένη" κρήνη, στεγασμένη με θόλο στηριζόμενο σε τέσσερις κίονες, η οποία, σύμφωνα με το Ν. Δημητριάδη, "αποτελεί νεώτερη σύνθεση από τμήματα και μέλη προγενέστερων εποχών", όπως ο εντοιχισμένος οδοντωτός κεραμικός διάκοσμος οροφής και τα επισμαλτωμένα πηλακάκια (εικ. 15,16,17).

Στον υπαίθριο χώρο εκτίθενται αμφορείς που προέρχονται από ναυάγια των ελληνιστικών, ρωμαϊκών και βυζαντινών χρόνων, τοποθετημένοι σε βάσεις, ενταγμένες στο διάκοσμο του χώρου και σε περίοπτες θέσεις, όπως ο αμφορέας που βρίσκεται πάνω σε κιονόκρανο, στο κέντρο επιμελημένης σύνθεσης, στο νότιο τμήμα της αυλής (εικ. 11,18,19).

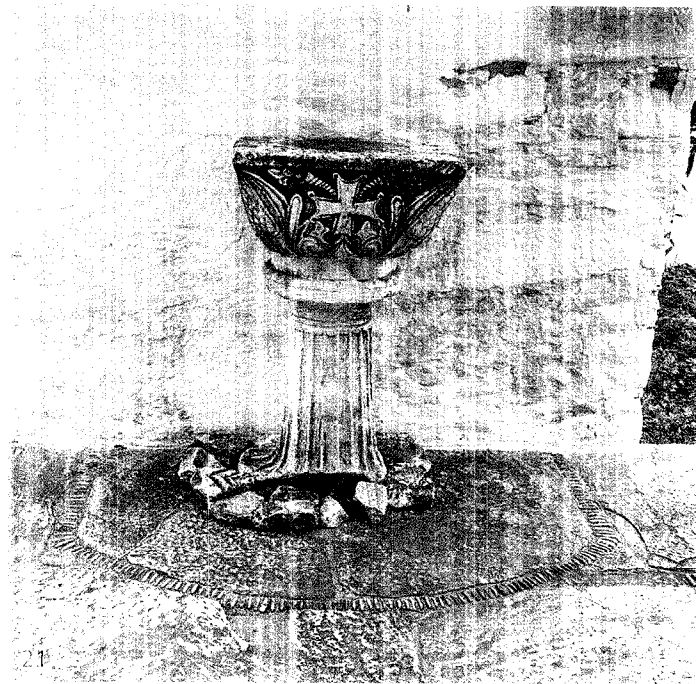
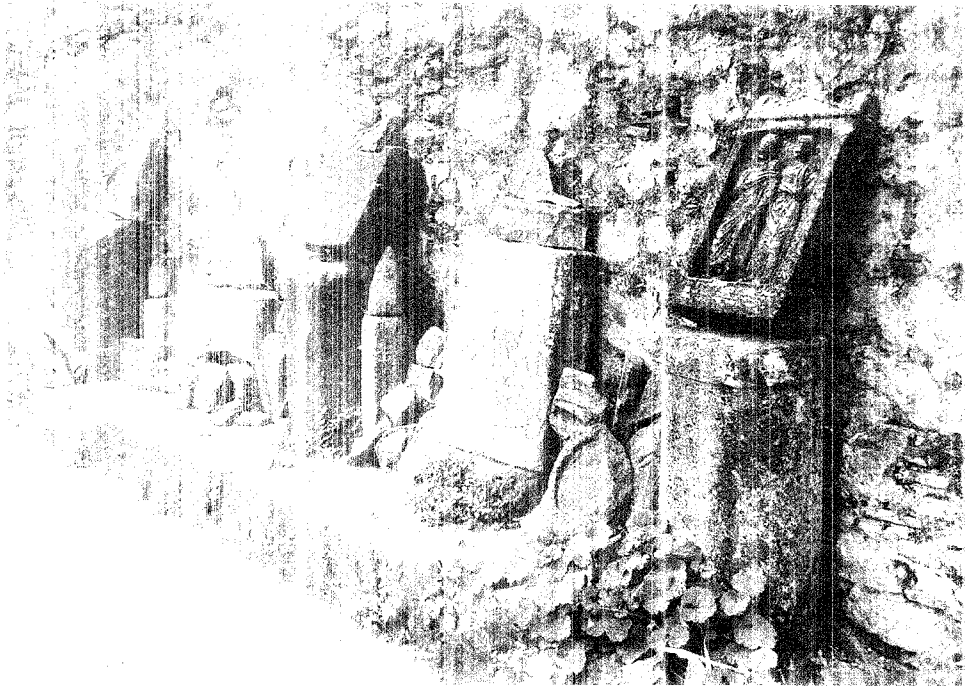
Προχριστιανικά ευρήματα, τα περισσότερα προερχόμενα από την ανασκαφική έρευνα του Α. Ξυγγόπουλου, παραταγμένα στο νότιο τοίχο του περιβό-

λου, όπως επιτύμβια πλάκα ρωμαϊκής περιόδου, αποσπάσματα επιγραφών της ελληνιστικής περιόδου με καταγραφές αγοραπωλησιών, ψηφίσματα, νίκη σε αγώνες, τμήματα ανάγλυφων παραστάσεων (αναθηματικές), αγάλματα, κίονες και κιονόκρανα (από τον αρχαίο ναό), κοσμοούν και καθορίζουν την ατμόσφαιρα του χώρου (εικ. 20).

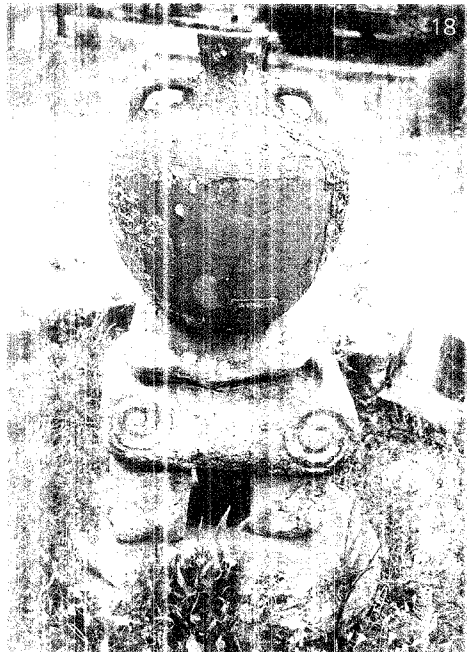
Ασυνήθιστο δείγμα παλαιοχριστιανικής περιόδου (πιθανότατα β' μισό του 6ου αι.) αποτελεί το κιονόκρανο μορφής "ανεστραμμένης κολούρου πυραμίδος", έξω από την κύρια είσοδο του καθολικού, στερεωμένο στο κάτω τμήμα βάσης αρχαίου περιρραντηρίου. Ο Α. Ξυγγόπουλος θεωρεί ότι είναι πολύ καλής τέχνης καθώς θυμίζει κιονόκρανο του Αγίου Μάρκου της Βενετίας και εικάζει, πως αν όντως υπήρχε στην ίδια θέση παλαιοχριστιανικός ναός, θα έπρεπε να ήταν πολυτελής και μεγάλων διαστάσεων (εικ. 21). Η ύπαρξη παλαιοχριστιανικού ναού υποδεικνύεται επίσης από τα ευρισκόμενα στον ίδιο χώρο επιθήματα και τους κορυφούς κίονες, δεδομένου ότι η βασιλική του 1078 δεν είχε κίονες.

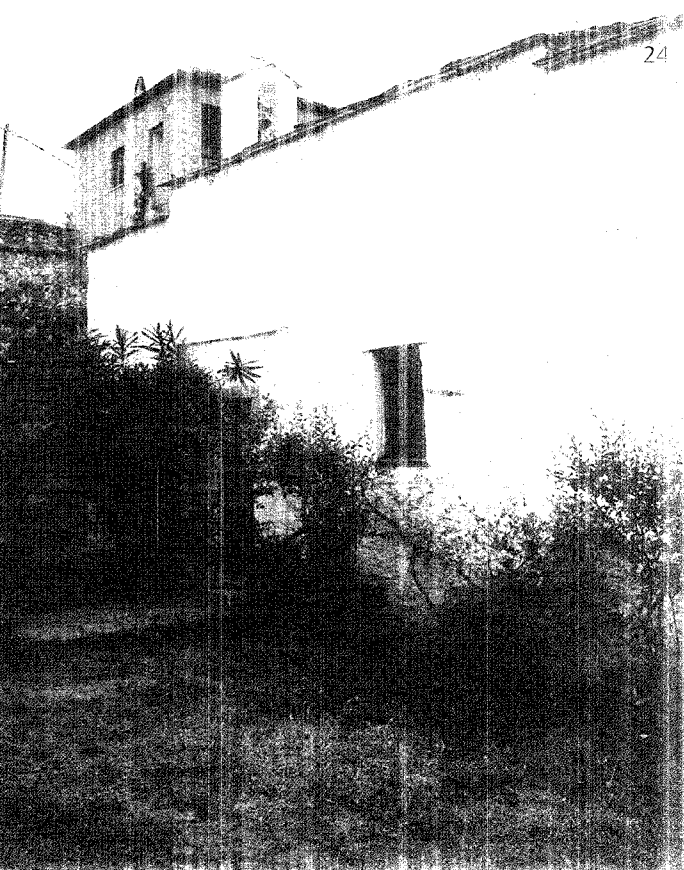
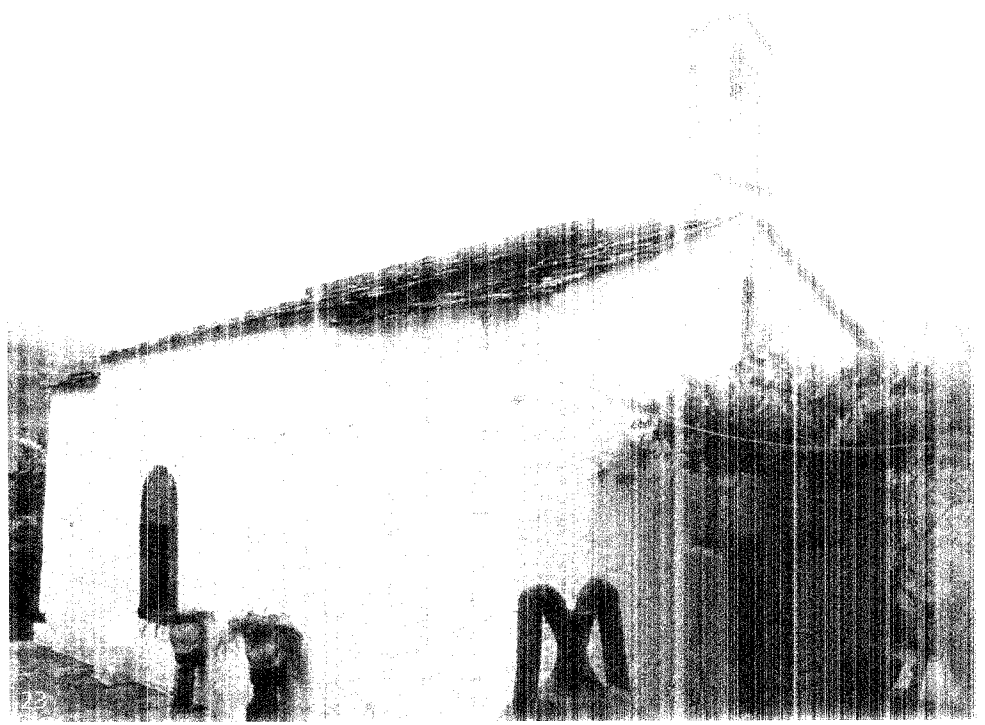
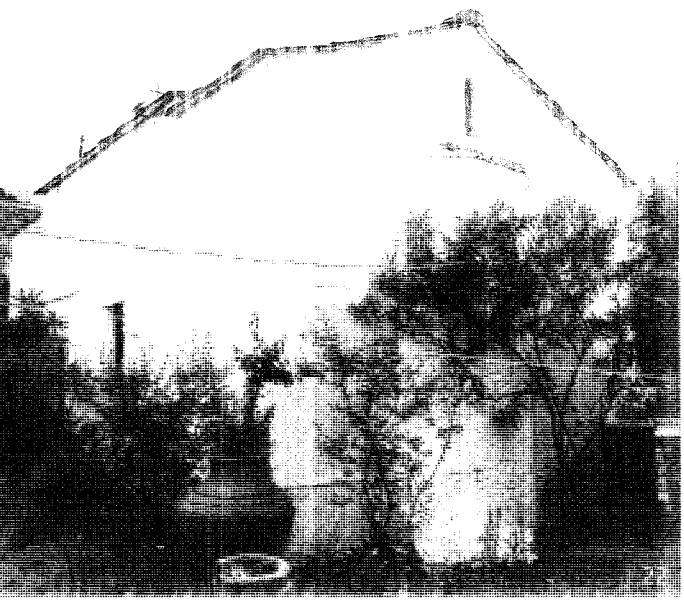
Θωρόκις πέμπτου προερχόμενα από το βυζαντινό πηλίδο ίσως και από τον παλαιοχριστιανικό ναό σώζονται ολόκληρη ή τμήματά τους, διάσπαρτα σε περίοπτες θέσεις στην αυλή (εικ. 17).

Η μελέτη των αρχιτεκτονικών χαρακτηρισμών της προχριστιανικής περιόδου αλλιό και των πρώτων χριστιανικών χρόνων, οδηγεί στην έποψη ότι ο ναός του 1078 αντικατέστησε παλαιοχριστιανική βασιλική (πιθανόν του 6ου αι.) η οποία φανερώνεται να βρίσκεται πάνω σε αρχαίο ναό (ναός της Αρτέμιδος κατά το Σόρβων, άποψη μη αποδεκτή από τον Ξυγγόπουλο). Σε σχετικά μελέτη ο Γεωργάρας υποστηρίζει πως ο αρχικός ναός είναι μάλλον ο αρχαιότερος του νησιού, συγκρίνοντας το χρονολογικό βόρειο της αρχικής του επισκοπής Ρηγίνου.

191. М. Дворцовъ. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Το σημερινό καθολικό αφιέρωσε ο πνευματικός πατριάρχης ομοεθελώντων βασιλική καθύπευκτη με σφραγισθέντα γράμματα. Σαράζεει από τον κωνσταντινούπολη κλάδο της οποίας το μενίστο τμήμα της ονομάζεται ψηλότερα των δύο κριθείων. Η βίβη του δυτικού και του ανατολικού εμβαλές και εξωεκό με την ολίγον η διαφοροποίηση της διοίκησης (εικ. 22, 23, 24).

Κονοστασία της ορόρου / σπινώματων κίωνων κατά μήκος της δυτικής πλευράς της εισόδου, έφτια με εκτός της κατοικίας, στηρίξει πέρυς με κωνσταντινιάρια (εικ. 25). Το μοναδικό τμήμα που στη βάρεια του ντο, ήταν ένωση από ποσόδια και η επιφάνεια για αφιέρωματος που γίνεται με κωνσταντινιάρια ψαροκόκοθου (εικ. 26). Στην οροφή κή πλευρά προσέχει η ψηλότερα κόγχη του Ιερού με μικρό παράθυρο παρά κέντρο, ενώ ψηλότερα, στον τράκο του ναού σχηματίζεται στενή φρεσική θύρα (εικ. 22). Εκτός από την κύρια είσοδο της δυτικής πλευράς υπάρχει στη ντο

η είσοδος της ανατολικής πλευράς, η οποία είναι ο ίδιος τύπος. Η είσοδος της ανατολικής πλευράς είναι η ίδια με την εισόδο της δυτικής πλευράς, αλλά είναι πιο στενή και έχει διαφορετική διαμόρφωση. Η είσοδος της ανατολικής πλευράς είναι η ίδια με την εισόδο της δυτικής πλευράς, αλλά είναι πιο στενή και έχει διαφορετική διαμόρφωση. Η είσοδος της ανατολικής πλευράς είναι η ίδια με την εισόδο της δυτικής πλευράς, αλλά είναι πιο στενή και έχει διαφορετική διαμόρφωση.

- Εικ. 30. Ι.Μ. Επισκοπής. Καθολικό.
Εσωτερικό. Β τοίχος. Επιγραφή
επιστυλίου. Λατομέλεια. 1991
- Εικ. 31. Ι.Μ. Επισκοπής. Καθολικό.
Εσωτερικό. Β τοίχος. Επιγραφή
επιστυλίου. 1991
- Εικ. 32. Ι.Μ. Επισκοπής. Καθολικό.
Εσωτερικό. Τεμπλό. 1991

Τα θεμέλια της βυζαντινής βασιλικής, αποκαλύφθηκαν από τον Α. Ξυγγόπουλο και εκτείνονται νότια και δυτικά του μικρού καθολικού. Οι ανασκαφές στο δάπεδο του ναού οδήγησαν με απόλυτη σχεδόν βεβαιότητα στην αποκατάσταση της κάτοψης της βασιλικής με διαστάσεις 16.70X14.40 μ. (μη συμπεριλαμβανομένης της ημικυκλικής αφίδας), η οποία είχε νάρθηκος και επιμήκεις πεσσούς που σκημάτιζαν τρία κλίτη.

Η βόρεια πλευρά του ναού στηρίζε-

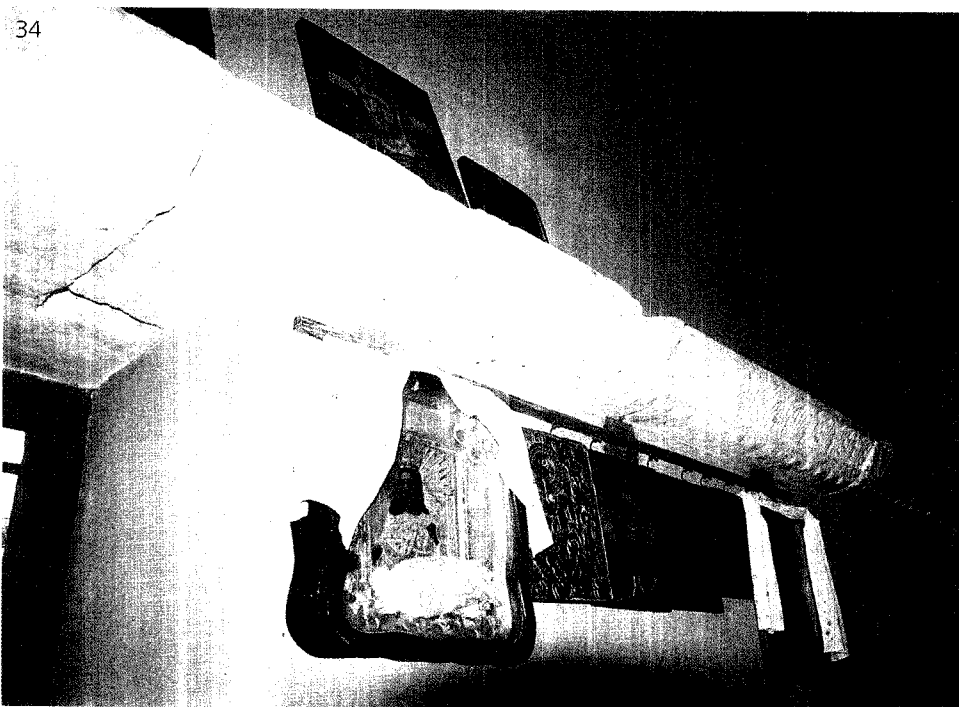
ται σε τμήμα της παλαιάς βασιλικής, το μοναδικό που διασώζεται, κατασκευασμένο από μεγάλες πελεκητές πέτρες. Διακρίνεται από τις υπόλοιπες πλευρές εξαιτίας του μεγάλου πάχους της.

Ο εσωτερικός χώρος αποπνέει τη μεγαλοπρέπεια του παρελθόντος μέσα από τη λιτότητα των γυμνών από τοιχογραφίες τοίχων και του άβαφου τέμπλου. Έκπληξη παράλληλα αυτά προκαλεί το έντονο χρώμα στους τοίχους (εικ. 32). Στο βόρειο και νότιο τοίχο κυ-

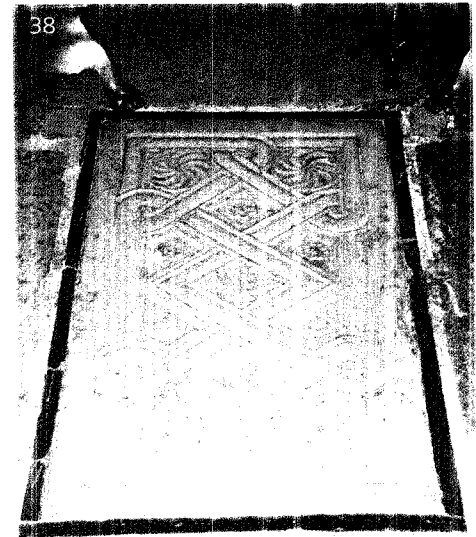

ριαρχούν τα ανάγλυφα μαρμαρίνα με τη κοινή τέχνη του επιστήθιου της παλαιάς βασιλικής (εικ. 31,33,34).

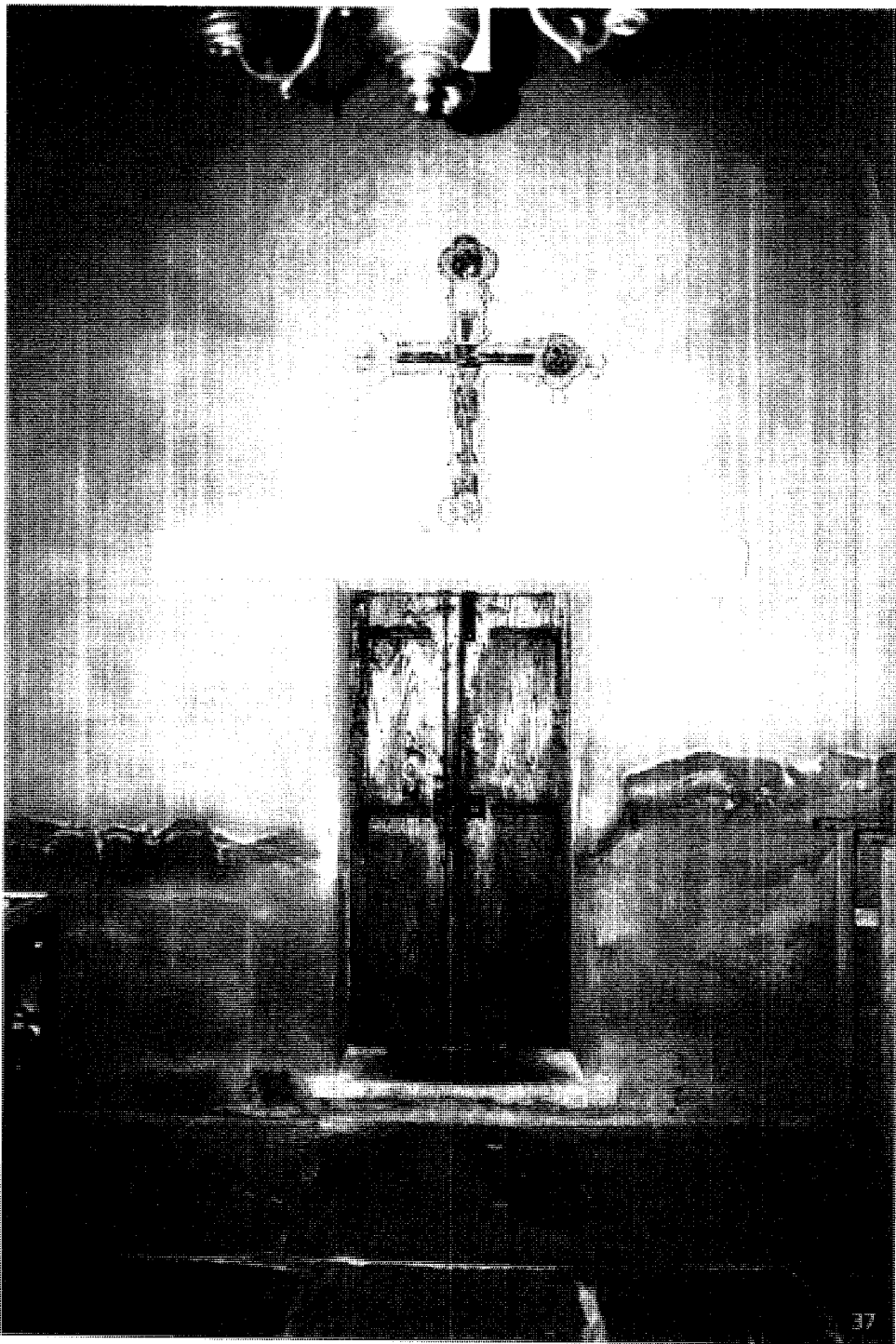
Ενδιαφέρον παρουσιάζει το παλιό άβαφο τέμπλο με χαρακτηριστικά της τέχνης του 17ου-18ου αι., πάνω στο οποίο, το 1937, καταγράφηκαν πέντε εικόνες και θέματα του Δωδεκαώρου, από τις οποίες μία φέρει τη χρονολογία 1762. Σύμφωνα με το Σάμψων στο σύνολο των εικόνων που διασώζονται, μπορεί κανείς να παρατηρήσει *την εξέλιξη της μεταβυζαντινής αειγραφίας από το 15ο μέχρι το 19ο αι.* (εικ. 32,35). Στο αβείο βημόθυρο αναδεικνύεται η τέχνη του διάτρητου ανάγλυφου, ενώ κενά παραμένουν τα ηείσια των εικονιδίων (εικ. 36). Ο αρχικός Μέγας Στοιός της επίστεψης βρίσκεται σήμερα τοποθετημένος στο δυτικό τείχος, πάνω από το οριζόντιο υπέρθυρο (βυζαντινό ήπειρο) της κύριας εισόδου του καθολικού, ενώ στη θέση του έχει τοποθετηθεί μικρότερος (εικ. 37).

Το δάπεδο καλύπτεται με μεγάλες ορθογώνιες λίθινες πλάκες προερχόμενες από τον προηγούμενο βυζαντινό ναό. Στο μέσον έχει ενσωματωθεί μαρμάρινη αειγλυφή πύλας, ανάγλυφο του θωρακίου που είναι τοποθετημένο στην παλαιά βύση της μονής (εικ. 38).

Εικ.37. Ι.Μ. Επισκοπής. Καθεδρικό.
Εσωτερη ό. Δ. τοίχος 1999

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η ατμόσφαιρα που εκπέμπει ο καταπληκτικός ιστορικός χώρος της Επισκοπής συγκρίνεται μόνο με υπαίθρο ζωντανό μουσείο, ισχυρό ερέθισμα έκφρασης και στην τελευταία του λεπτομέρεια. Με την είσοδο στην αυλή - εκθετήριο μεταφερόμαστε σε άλλη εποχή, παλαιοχριστιανική κυρίως και λιγότερο βυζαντινή, όπου η σύγχρονη ζωή βιώνει και εντάσσει διακριτικά την αίσθηση υλικών και συνθέσεων, δεισιδύοντας επικοινωνιακά στην ιστορική περίοδο των κτισμάτων και των τεκμηρίων, που καθιερώνουν ήρεμα την παρουσία τους.

Η ειδική πρωτοφανής για την εποχή μας επιλογή των ιδιοκτητών, όχι μόνο να διατηρήσουν και αναδείξουν τα ευρήματα, αλλά και να τα βιώνουν στην καθημερινή τους ζωή κατοικώντας στο χώρο, μας φέρει σήμερα δανικό παράδειγμα συνύπαρξης του παρελθόντος και του μέλλοντος, συνεισφέροντας τουλάχιστον και στον πολιτισμό της Σκοπέλου.

Ευελπιστούμε ότι η πολιτεία θα εκτιμήσει τη μεγάλη αυτή προσπάθεια της οικογένειας Δημητριάδη έμπρακτα, παρέχοντας ό,τι απαιτείται, προκειμένου να συνεχιστούν πιθανόν οι ανασκαφές στην Επισκοπή, να μελετηθούν εκτενέστερα τα στοιχεία που προκύπτουν, να συντηρούνται και επισκευάζονται τα κτίσματα και οποιαδήποτε, σε κοινή συνεννόηση, να ρυθμιστεί η επισκεψιμότητα του μνημείου, καθώς αποτελεί εξαιρετική και ενδιαφέρουσα επιλογή προς μίμηση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Τσεγγέρας Ν., "Ο Βυζαντινός ναός της Επισκοπής Σκοπέλου και ο επίσκοπος Αναστάσιος", εν Αθήναις 1906, *ΕΕΙΤΘ*, σελ.19-28.
- Δημητριάδης Ν., "Η Επισκοπή Σκοπέλου. Τα διαδοχικά κτίσματα του συγκροτήματος και οι προσπάθειες αποκατάστασης" εφημ. "*Η Καθημερινή*", ένθετο *Επτά Ημέρες*, 1-9-1996, σελ.10.
- Λαζαρινίδης Π., "Μεσαιωνικά Θεσσαλίας και Σποράδων Νήσων", *Α. Δ.* 19, 1964, Χρονικά, σελ.287.
- Λαζαράκης Γ., "Περιηγήσεις ημών κατά το έτος 1905", *ΔΧΑΕ*, τόμος Ζ', εν Αθήναις 1906, σελ.21.
- Ντόλια Α., "Εκκλησίες και μονές της Σκοπέλου. Μεταβυζαντινά μνημεία στην πόλη και το υπαίθρο του νησιού", εφημ. "*Η Καθημερινή*", ένθετο *Επτά Ημέρες*, 1-9-1996, σελ.6-9.
- Ευαγγελοπούλου Α., "Ο ναός της Επισκοπής Σκοπέλου", *ΑΕ* 1956, σελ.181-198.
- Παπαδόπουλος - Κεραμειός Αθ., "Καισαρίου Δαπόντε: Ναοί και μοναστήρια, εξωκκλήσια και μονύδρια εν Σκοπέλω", *ΒΖ* τόμος 19, (1910), σελ.92,94,95, Παπαζήσης Τριαντ., "Σχόλια στις επιγραφές των ναών, μονών και εικόνων της Σκοπέλου", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 19ος, Λάρισα (1991), σελ.156-177.
- Σάββαν Α., *Η νήσος Σκόπελος. Ιστορική και αρχαιολογική μελέτη*, Αθήνα 1968, σελ. 167-175,274-275,289-290,293-294
- Τοπιδίου, "Επισκοπή Σκοπέλου, ένα υπαίθριο μουσείο", *Α.Θ.Μ.*, τόμος Β', Βόλος 1973, σελ.267-279.
- Τοπιδίου, *Ναοί και μοναί εις την νήσον Σκόπελον*, Αθήναι 1974, σελ.72-74,210-213.
- Τοπιδίου, *Σκόπελος. Ιστορική και γεωγραφική (αρχαιολογική) αφήγηση*, Λαογραφικό Μουσείο Σκοπέλου, Δήμος Σκοπέλου 2000, σελ.402-407.
- Σμυρνάκης Γερ., *Το Άγιον Όρος*, εν Αθήναις 1903, σελ.182.
- Σύλλος Κ., Συμβολή στην ιστορία της μονής "Κοίμηση της Θεοτόκου", ή "Επισκοπή" της Σκοπέλου, *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 9, Λάρισα 1986, σελ.172-175.
- Φιλιγκούλης Ιω., "Η επισκοπή Σκιάθου διά μέσου των αιώνων", *ΕΕΒΣ*, τόμος ΙΑ', Αθήναι 1936, σελ.108, σημ.1.

Εικ.1. Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου, ΝΑ άποψη. 1996

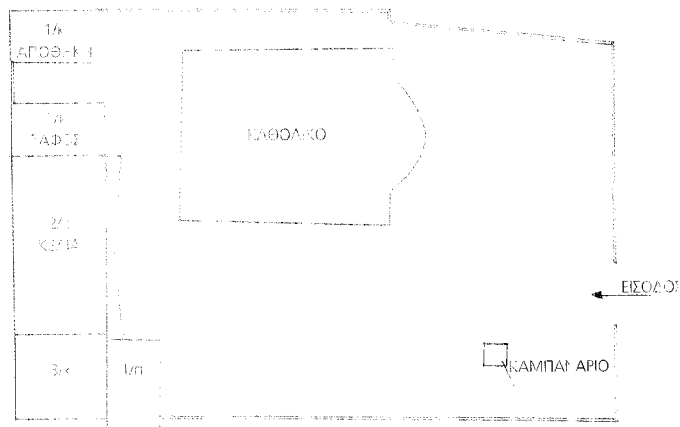
6. ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΡΗΓΙΝΟΥ

Χρονος ίδρυσης:	Ανακαινίσθηκε το 1728
Διεύθυνση:	Σκόπελος, Ν της πόλης της Σκοπέλου
Ιδιοκτησικό:	Ε. Μικρόοδη Χαλκίδας, Εταισίας και Β. Σποράδων
Εορτάζει - πανηγυρίζει:	25 Φεβρουαρίου (Αγίου Ρηγίνου) Επίσκοπος της Σκοπέλου

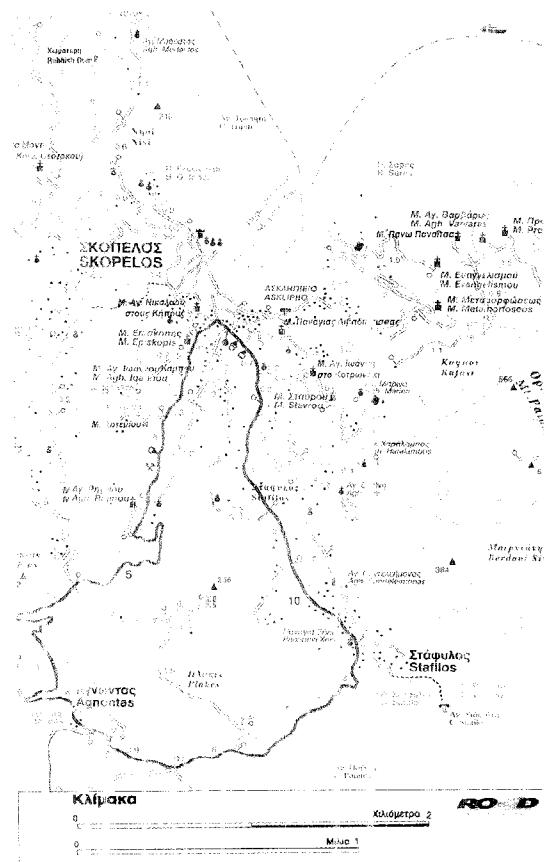

Κείμενο κτηρίων

“Κηρύσσόμενος προς των και διατηρητέο ιστορικό μνημείο:
 “Ι. Μονή Αγ. Ρηγίνου”.
 ΦΕΚ 332/6-8-1986/Β”

Τοπογραφικό σκίτσημα

ρίσκεται νότια της πόλης της Σκοπέλου, πάνω από την τοποθεσία Ψαλίδι, σε υψόμετρο 110μ., στην ανατολική πλαγιά των υψωμάτων του Αγνώντα και περιβάλλεται από ελιές.

Από τη Σκόπελο ακολουθούμε τον ασφαλή δρόμο προς το λιμάνι του Αγνώντα, με νοτιοδυτική κατεύθυνση. Μετά από διαδρομή 3.5χλμ. περίπου και αφού περάσουμε την Ι.Μ. Επισκοπής, στρίβουμε δεξιά, όπου μετά από 400μ. συναντούμε τη μονή (εικ. 1).

Είναι αφιερωμένη στον Αγ. Ρηγίνο, επίσκοπο Σκοπέλου (η Σκόπελος υπήρξε παλαιά έδρα Επισκοπής με τίτλο "Επισκοπή Σκοπέλων"), η δράση του οποίου τοποθετείται κατά τον 4ο αι., την εποχή της βασιλείας των διαδόχων του Μ. Κωνσταντίνου. Μετά το μαρτυρικό θάνατό του κατά τους διωγμούς των χριστιανών επί Ιουλιανού του Παραβάτη, το ιερό λείψανο ενταφιάστηκε από τους Σκοπελίτες, λίγα χιλιόμετρα μακριά από την Επισκοπή, νοτιοδυτικά της πόλης. Το 1068 το σώμα του αγίου μεταφέρθηκε στην Κύπρο και ύστερα από πολλούς αιώνες, το 1885, ο Χατζής Κωνσταντίνος μετονομασθείς αργότερα μοναχός Καλλήνικος, ως αντιπρόσωπος του Δήμου Σκοπέλου ζήτησε τα λείψανα του αγίου, από τα οποία του δόθηκε μόνο ο δεξιός βραχίονας, που σήμερα φυλάσσεται στο μητροπολιτικό ναό της πόλης, αφιερωμένο στη Γέννηση του Χριστού.

Ο άγιος Ρηγίνος έγινε πολιούχος του νησιού στα τέλη του 19ου αι., η μονή ωστόσο, φαίνεται ότι από παλαιότερα ήταν στο κέντρο των λατρευτικών ενδιαφερόντων των Σκοπελιτών, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από τα αφιερώματα προς αυτήν. Την ημέρα της εορτής

του τελείται πανηγυρική θεία λειτουργία και στη συνέχεια λιτανεία με "λαμπρές εθμικές μορφές".

Ο πρώτος παλαιοχριστιανικός ναός στη μνήμη του αγίου οικοδομήθηκε δίπλα στον τάφο του κατά τον 5ο με 6ο αι., για να αντικατασταθεί αργότερα πιθανόν κατά τους βυζαντινούς χρόνους με νεότερο, γεγονός που ενισχύεται από τα υπάρχοντα αρχιτεκτονικά μέλη, όπως παλαιά θωράκια, μαρμάρيني κίονες και τεμάχια κιονίσκων, που σύμφωνα με το Σάμψων, προέρχονται από τον παλαιοχριστιανικό ναό.

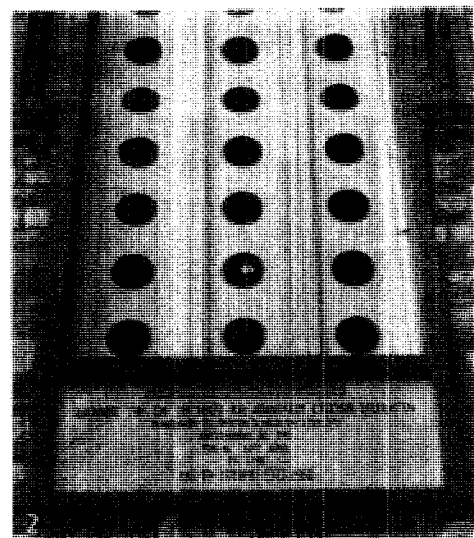
Δεν γνωρίζουμε πότε ακριβώς, κτίστηκε η μονή. Την **ανακαινισή** της κατά το έτος 1728, γνωστοποιεί επιγραφή (δημοσιευμένη από τον C. Friedrich το 1906), η οποία βρίσκεται πάνω από την είσοδο του καθολικού της μονής, με το εξής περιεχόμενο:

"**+ΕΤΟΣ ΑΠΟ Χ[ΡΙΣΤ]ΟΥ - 1728
ΑΝΕΚΑΙΝΙΣΘΗ Η ΠΑΡΟΧΥΣΑ
ΜΟΝΗ ΔΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΔΙΩΡ[Ο]
ΘΕΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΚΕ ΔΑΠ[Α]
ΝΗΣ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ**"

Ο ναός ως καθολικό της μονής εγκαινιάστηκε το 1728 από τον επίσκοπο Κλήμεντα (1709-1732), ο οποίος αναφέρεται και σε επιγραφή λειψανοθηκής των εγκαινίων του ναού.

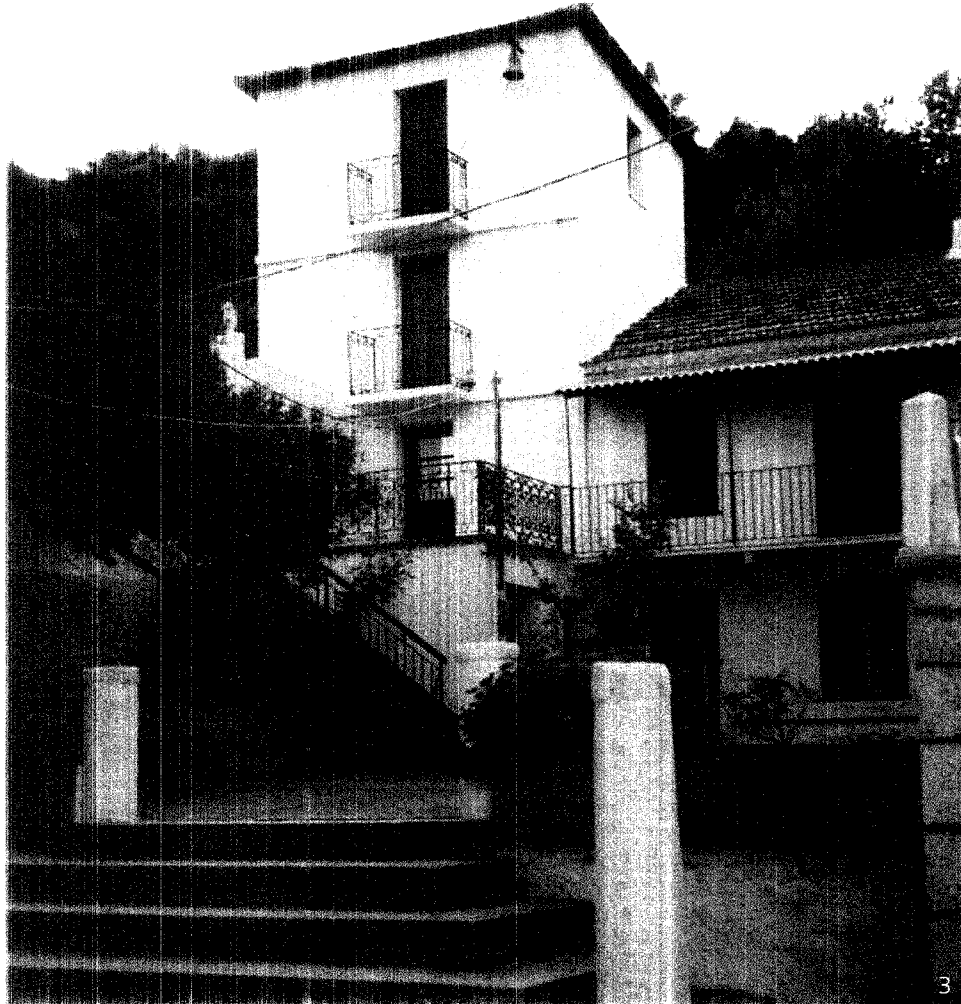
Σήμερα στη μεταγενέστερα εντοιχισμένη επιγραφή, πάνω από την είσοδο, διαβάζουμε: "**ΩΚΟΔΟΜΗΘΗ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ Ο ΝΑΟΣ ΕΝ ΕΤΕΙ 375 ΑΝΕΣΤΗΛΩΘΗ ΔΕ ΤΡΙΣ ΤΟΝ ΙΔ' 14ον ΑΙΩΝΑ ΤΩ 1728 ΚΑΙ ΤΩ ΞΩΤΗΡΙΩ ΕΤΕΙ 1968**" (εικ. 2).

Σε έγγραφο του αρχείου της Δημογεροντίας Σκοπέλου με την ημερομηνία 17-8-1834, δημοσιευμένο από τον π.

Καλλήνανό, γνωστοποιούσε τα ονόματα του κτήτορα και των απογόνων του, επιτρόπων της μονής και συγκεκριμένα: "...πασά του πατρός των ποτέ Ευαγγελινού, (και) Ιαγγίνου) Κωνσταντάκη Σκοπελιτών οίτινες απετραπέυσον πάντοτε (και) οι απόγονοί των." Στο ίδιο έγγραφο επισημαίνεται ότι ο απόγονος του κτήτορα της μνήης "...μη εμφανιζόντες εις τον διαριχόν του κατά καιρούς διαθυνησά... επέσχεον την επί αυτού εφορίαν εις την κοινότητα Σκοπέλου..." η οποία με την άδεια των απογόνων του Ευαγγελινού και του Κωνσταντάκη "...εδιώρσε κατά το 1823. Διευθυλόν τον σωζόμενον (ύριον) Θεοδοπιήτριον Λαυριγγάκη μετά της πρεσβυτέρως Συζυγου του...", καθώς προέβλεπαν τα λίγα κτήματά τους στη μονή με τη συμφωνία να τελειώσουν τη ζωή τους και οι δύο σ' αυτή. Η γραπτή αιτήσιοςφορά καθιστά σαφές το ιδιοκτησιακό καθεστώς της μονής κατά το άμισό του 19ου αι.

Πληροφορίες για το νεότερο χρόνο της μονής αντλούμε από έγγραφο με αρ. 46 και ημερομηνία 23-2-1922, που αποστέλλεται από τους επιτρόπους της Ι.Μ. Λαύρας προς τον κω. Βακράτση, όγδοου καταγράφεται η παρουσία στην Ι.Μ. Αγ. Ρηγίνου του εφορδνακού Νεκταρίου. Σε

3

4

- Εικ. 2: Ι.Μ. Αγ. Ρηνίνου. Κατεύθυνση Ν-Α. Επιγραφή: 1931.
- Εικ. 3: Ι.Μ. Αγ. Ρηνίνου. Κτίσμα ΝΔ πλευράς: 1931.
- Εικ. 4: Ι.Μ. Αγ. Ρηνίνου. Κτίσμα ΒΔ πλευράς: Έτος γιόγ. 1935.

άλλο έγγραφο (3-8-1923) αναφέρεται ότι μετά το θάνατό του, τον Ιούλιο του 1923 η προσωρινή εποπτεία της μονής ανατέθηκε προσωρινά στον αυτάδελφό του Εφραίμ, προηγούμενο της Ι.Μ. Λαύρας. Στοιχεία για την ακίνητη περιουσία της Ι.Μ. Αγ. Ρηνίνου όπως *"οίκημα, άμπελος, μαγαζιά στην παραλία..."*, παρέχει έγγραφο της επόμενης χρονιάς. Τον Ιανουάριο του 1941 διέμενε στη μονή, μαζί με άλλους μοναχούς, ο αγιορείτης ιερομόναχος Ιωακείμ Αγιαννανίτης, ο οποίος ήρθε ως εξόριστος στη Σκόπελο. Υπήρξε σπουδαία πνευματική μορφή και το πέρασμά του από τον Αγ. Ρηνίνο, θυμούνται μέχρι σήμερα οι Σκοπελίτες.

Η είσοδος της μονής βρίσκεται στην ανατολική πλευρά ενώ ο περιτοιχισμένος χώρος καταλαμβάνει έκταση 850τ.μ. περίπου. Το μεγαλύτερο μέρος του παλαιού περιβόλου σήμερα είναι κατεδαφισμένο.

Τα κτίσματα, αδιάφορης αισθητικής, επισκευασμένα, σε καλή κατάσταση καταλαμβάνουν τη δυτική πλευρά. Στη νοτιοδυτική γωνία υψώνεται μικρό τριώροφο κτίσμα (πύργος), στη συνέχεια βρίσκεται το διώροφο κτίσμα των κελιών και στη ανατολική πλευρά του νεότερο κτίσμα, που στεγάζει τον ανακαινισμένο ταφο του Αγίου Ρηνίνου, δηλαδή τη μικρή πέτρινη σαρκοφάγο, πιθανά χρονολογημένη τον 4ο μ.Χ. αι. (εικ. 3,4).

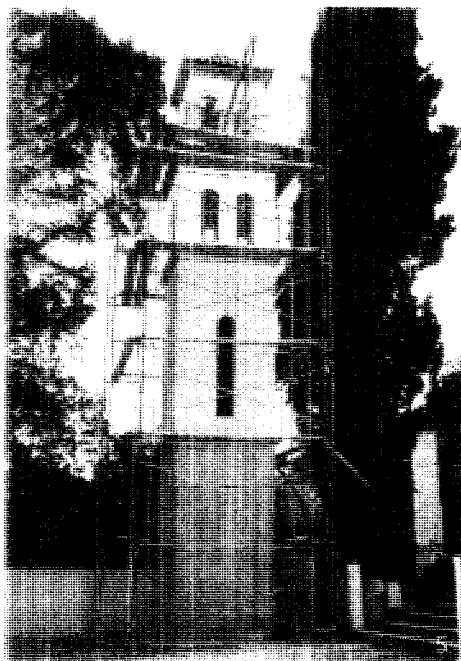
Στη νοτιοανατολική γωνία της αυλής οικοδομείται ψηλό κωδωνοστάσιο από οπλισμένο σκυρόδεμα. Το δάπεδο της αυλής καλύπτεται με τσιμέντο (εικ. 5).

Το **καθολικό** του 18ου αι., τρίτος στην ίδια θέση ναός, ανήκε στον τύπο της μονόκλιτης καμαροσκέπαστης βασιλικής και στην τοιχοποιία του υπήρχαν εντοιχισμένα αρχιτεκτονικά μέλη του παλαιότερου ναού, καθώς και αρχαία επιγραφή (Σάμψων). Μετά τους σεισμούς του 1965 κατεδαφίστηκε λόγω εκτεταμένων φθορών και στη θέση του κτίστηκε καινούριος μεγάλος ναός, ο τέταρτος κατά σει-

ρά, σταυροειδής με τρούλι, τύπος όμως που δεν συναντάται στην ύπαιθρο. Αρχικά είχε αποφασιστεί η ανακαίνιση του παλαιού και για το λόγο αυτό έγινε έρανος, που είχε μεγάλη ανταπόκριση από τον κόσμο. Συγκεντράθηκαν αρκετά χρήματα που δυστυχώς οδήγησαν στην απόφαση της εξ ολοκλήρου ανοικοδόμησης του ναού. Η θεμελίωση έγινε στις 23-4-1966, οι εργασίες άρχισαν στις αρχές του 1968 και αποπερατώθηκε το 1969 (εικ. 6,7,8,9). Οι διαστάσεις είναι αρκετά μεγαλύτερες από τον προϋπάρχοντα ναό γι' αυτό αναγκαστικά γκρε-

μίστηκε μεγάλο μέρος της μονής. Κατά τη διάρκεια των εργασιών αποκαλύφθηκαν και τα παλαιά αρχιτεκτονικά μέλη των προηγούμενων ναών. Ο σύντομος χρόνος όμως της κατασκευής δεν επέτρεψε την έρευνα και τη διάσωσή τους.

Έξω από τη μονή, νοτιοανατολικά, υπάρχει παλιό υδραγωγείο, το οποίο κατά τον π. Παύλιανό είναι κτίσμα του 18ου αι., επική που συμπήχτε με την ανακαίνιση της μονής. Ο ίδιος υποστηρίζει πως δεν αποκλείεται να ήταν και το αγίασμα της μονής. Στο εσωτερικό έχουν χαραχθεί τύποι ηρώων της ίδιας εποχής.

8

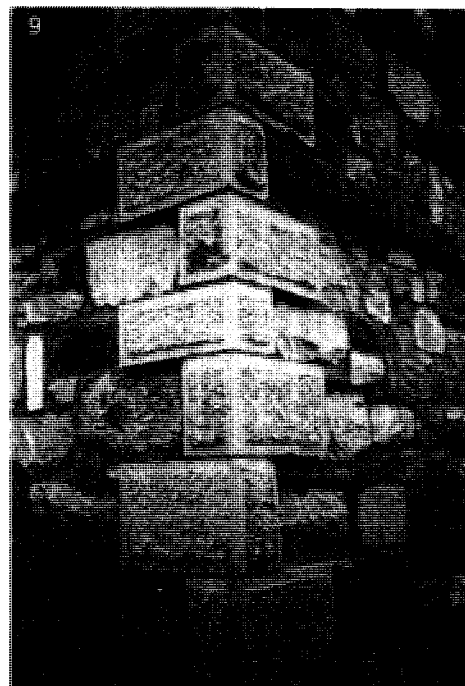
Εικ. 5. Ι.Μ. Αγίου Πνεύματος. ΝΑ γωνία.
Κωδωνοστάσιο. 1896

Εικ. 6. Ι.Μ. Αγίου Πνεύματος. Καθολικό. Νότιο.
1896

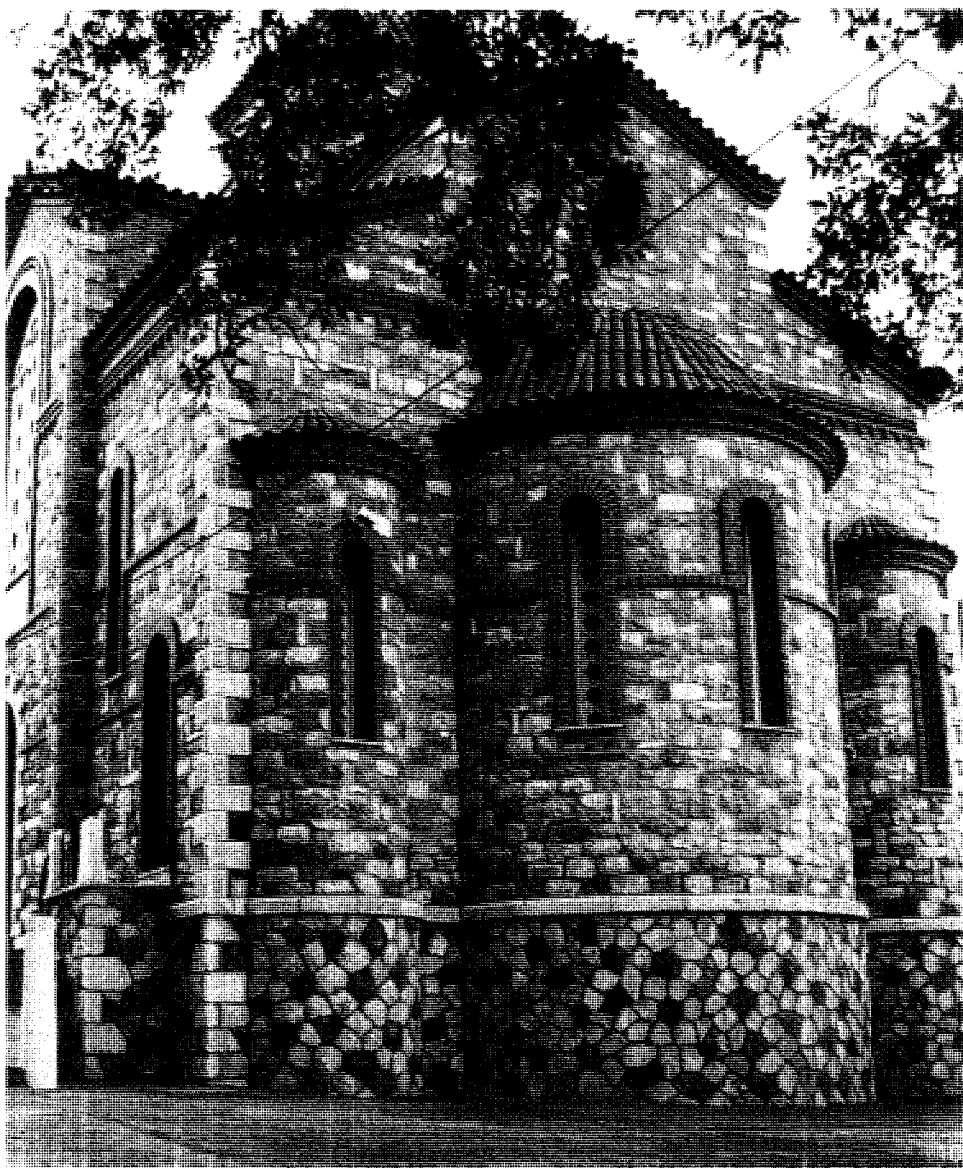
Εικ. 7. Ι.Μ. Αγίου Πνεύματος. Καθολικό.
Διάκροστος. 1896

Εικ. 8. Ι.Μ. Αγίου Πνεύματος. Καθολικό. Νότιο.
1896

Εικ. 9. Ι.Μ. Αγίου Πνεύματος. Καθολικό.
Λεπτομέρεια θρονοστάθης. 1896

Εικόνα 10.1.Μ. Αγ. Τριτηρίου, Η. Θεολικό, ΝΑ
όψη από το 1936

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Δυστυχώς η άστοχη επιλογή της πλήρους ανοικοδόμησης του ναού το 1960, με τη σημερινή του μορφή και τον επιβλητικό, κυρίαρχο όγκο, στερεί κάθε δυνατότητα και διάθεση μεριμνής έστω απεικονίσαισης της μονής. Κτίσμα ανένταχτο στο περιβάλλον, εκτός κλίμακας, θα ταίριαζε ίσως μόνο σε αστικό τοπίο σύγχρονης πόλης (εικ. 10). Η απόφαση αυτή καταδικάζει τη μονή και περιορίζει την υποκειμενικότητά της καθώς περιπατητές δύσκολα θα την επιλέξουν στις εσωτερικές διαδρομές του νησιού, αφού δεν διαθέτει κατένε στοιχείο παραδοσιακής ή έστω αρμονικής προς το τοπίο έκφρασης. Σήμερα οι σπαράδακτες επιβλητές συνεχίζονται με την κατασκευή αντίστοιχης αισθητικής κωδωνοστασίου και περ Εύλλου στον μικρό χώρο της αυλής.

Απορία θα παραμένει η παντελής απουσία των Αρχών και εφαρμογής των νόμων καθώς η μονή είχε κληρηθεί το 1936 διατηρητέο μνημείο.

Οι κάτοικοι της Σκοπέλου όμως πάντοτε θα τιμούν τον τοπικό τους άγιο Γεώργιο και ο πολιεύχος και προστάτης τους θα κατέχει ξεχωριστή θέση στην ιστορία και στις θρησκευτικές ε.δηλώσεις του νησιού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

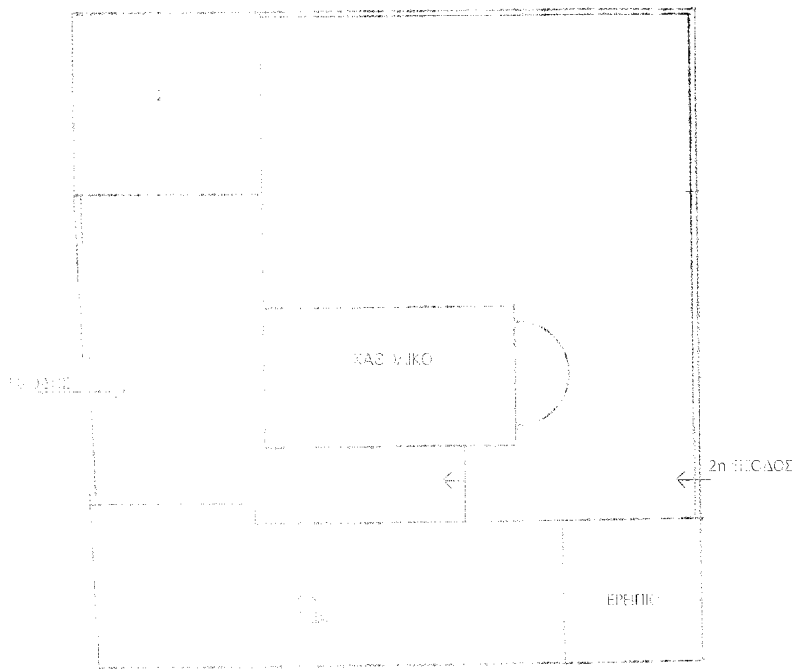
- Βαρβούνης Μ., "Λαϊκή παράδοση και λατρεία για τον άγιο Ρηγίνο στη Σκόπελο", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 34ος, Λάρισα 1998, σελ.225-235.
- Ίδρι: *Μονή Μεταμορφώσεως του Σωτήρος Σκοπέλου*, επιμ. έκδοσης Κων/νος Σύρος, β' έκδοσις Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, Σκόπελος 2000, σελ.22.
- π. Κολλιανός Κ., "Άγνωστες σελίδες από το αρχείο της Δημογεροντίας Σκοπέλου του έτους 1834", *Αρχείο Εμβοικών Μελετών*, τόμος ΚΖ/1986-87, σελ.59-85.
- Του ίδιου, "Παλαιότερα των μονών και των εκκλησιών της Σκοπέλου", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 11ος, Λάρισα 1987, σελ.71-75.
- Του ίδιου, "Αρχείο εγγράφων της Ν. Σκοπέλου. Η αλληλογραφία των Αθωνικών μονών Μεγίστης Λαύρας και Διονυσίου με τον επίτροπο τους στη Σκόπελο Σταμάτιο Ιω. Βακράτσα", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 34ος, Λάρισα 1998, σελ.241-260.
- Του ίδιου, Αρχείο της νήσου Σκοπέλου. Έγγραφα της συλλογής Αντιγόνης Στ. Βακράτσα. Ταξινόμηση και παρουσίαση, Νησιδες, Σκόπελος 1999, τεύχος Α', σελ.35-37.
- Λαζαρίδης Π., "Μεσαιωνικά Θεσσαλίας και Σποράδων Νήσων", στο Α. Δ., 19 (1964), Χρονικά, σελ. 273-293.
- Λαζαρίδης Γ., "Περιηγήσεις ημών κατά το έτος 1905", *ΔΧΑΕ Ζ'*, εν Αθήναις 1906, σελ.22.
- Μουζάκης Στέλιος, Το "Άγισμα του Αγίου Ρηγίνου στη Σκόπελο και τα ακιδογραφήματά του. Τυπολογικές και μορφολογικές παρατηρήσεις", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 37ος, Λάρισα 2000, σελ.209-224.
- Νικολαΐδης Ι. Νίκ., *Σκοπελίτικοι Πιλημοί: πτυχές της ιστορίας και της λαογραφίας της Σκοπέλου*, Αθήνα 1998, σελ.29-30.
- Ντίνα Α., "Εκκλησίες και μονές. Μεταβυζαντινά μνημεία στην πόλη και το ύπαιθρο του νησιού", εφημ. *Η Καθημερινή*, ένθετο *Επτά Ημέρες*, 1-9-1996, σελ.6-9.
- Παυλοπούλου - Κεραμεύς Αθ., "Καισάριου Δαπόντε: Ναοί και μοναστήρια, εξωκκλήσια και μονύδρια εν Σκοπέλω", *ΒΖ* 19 (1910), σελ.92.
- Σάμψων Α., *Νήσος Σκόπελος. Ιστορική και Αρχαιολογική μελέτη*, Αθήναι 1968, σελ.290,291.
- Του ίδιου, "Ο Άγ. Ρηγίνος της Σκοπέλου", εφημ. "*Θεσσαλία*", Βόλος 25-3-1973, σελ.5.
- Του ίδιου, *Ναοί και μοναί εις την νήσον Σκόπελον*, Αθήναι 1974, σελ.213.
- Του ίδιου, *Σκόπελος. Ιστορική και γεωγραφική (αρχαιολογική) αφήγηση*, Λαογραφικό Μουσείο Σκοπέλου, Δήμος Σκοπέλου 2000, σελ. 408.
- Σύρου Κ., *Τιμή στον ιερομάρτυρα άγιο Ρηγίνο επίσκοπο Σκοπέλου*, Σκόπελος 1996, σελ.11-13,29-32.
- Του ίδιου, "Ο Άγιος Ρηγίνος. Ο Επίσκοπος Σκοπέλου αποκεφαλίστηκε από άνδρες του Ιουλιανού του Παραβάτη", εφημ. *Η Καθημερινή*, ένθετο *Επτά Ημέρες*, 1-9-1996 σελ.11.

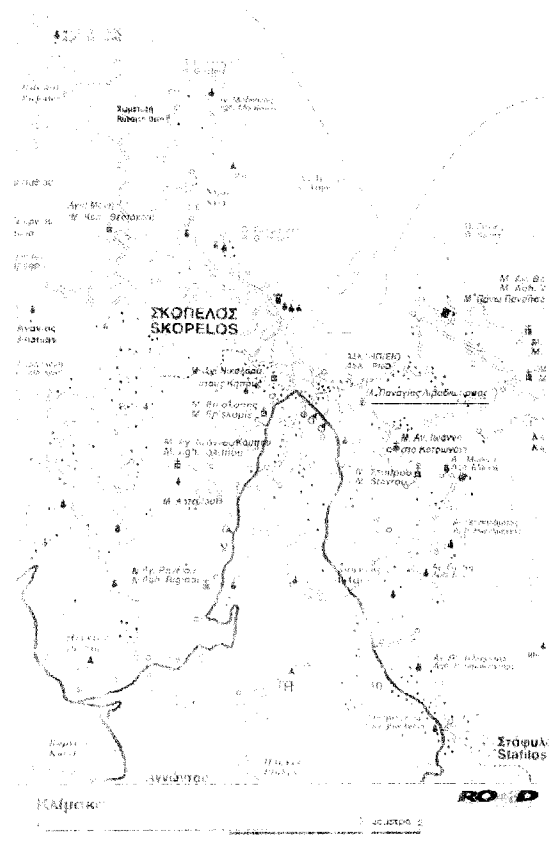
Εικ. 1. Ι.Μ. Παναγίας Λιβαδιώτισσας. Γενική Δέσποση. Περιβάλλον χώρος. 2007. Πηγή: www.monasteria.gr/

7. ΞΕΡΑ ΜΟΝΗ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΛΙΒΑΔΙΟΤΙΣΣΑΣ (ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ)

Χρονος ίδρυσης: 17ος αι.
 Διοίκηση: Επαρχία Αιτωλίας. Απερχομαι της πόλης Σκοπέλου
 Εκκλησιαστικό: Δωδεκήμερη. Οικογένεια Τσιούλη (Δουλιδίτη)
 Εορτάζει - πανηγυρίζει: Ζωοδόχου Πηγής (πέντε μέρες μετά το Πάσχα)

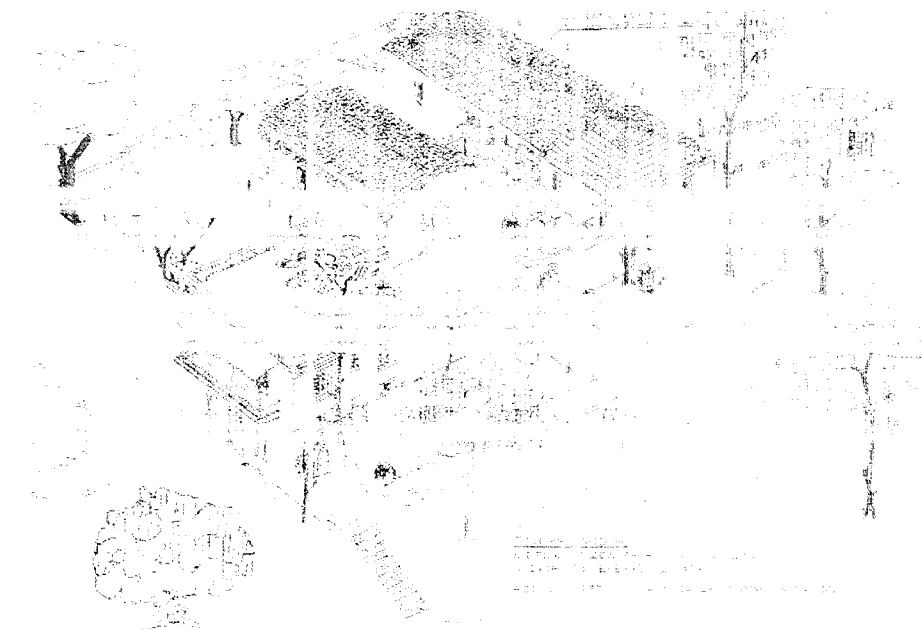

Τοπογραφικό σχέδιο

πό την πόλη της Σκοπέλου ακολουθούμε τον παραλιακό δρόμο, προς ανατολικά και 200μ. περίπου από τα όρια της πόλης, κοντά στο χώρο του Ασκληπιείου, στην τοποθεσία Αμπελική, χωματόδρομος δεξιά με κατεύθυνση νότια μας οδηγεί, μετά από 300μ., στη μονή. Βρίσκεται στην περιαστική περιοχή της πόλης της Σκοπέλου, σε απόσταση 2χλμ. από το λιμάνι, σε χαμηλό υψόμετρο, μόλις 20μ. Ο περιτοιχισμένος χώρος είναι περίπου 700τ.μ., μέσα σε οριοθετημένο κτήμα μεγαλύτερης έκτασης. Η γύρω πυκνή βλάστηση που την αποτελούν κυρίως ελιές και πεύκα, την καθιστά σχεδόν δυσδιάκριτη (εικ. 1).

Ο χρόνος **ίδρυσης** της μονής καθώς και πότε έγινε μετόχι του Σινά δεν είναι μέχρι σήμερα γνωστά. Η τοπική παράδοση αναφέρεται στην εύρεση δύο εικόνων με το ίδιο θέμα της Ζωοδόχου Πηγής, οι οποίες βρέθηκαν σε διαφορετικές περιοχές. Η πρώτη βρέθηκε στην περιοχή Βουρλιές, στη θέση που κτίστηκε και η σημερινή ομώνυμη μονή και η δεύτερη εντοπίστηκε βορειότερα στην περιοχή Καλάμια. Ενδεχομένως η παράδοση αναφέρεται στη μεγάλην διαστάσεων εικόνα του τέμπλου με την υπογραφή του Αντωνίου Αγοραστού του Κρητός και τη χρονολογία 1676, η οποία ενισχύει την πιθανότητα της ύπαρξης της μονής κατά το 17ο αι. Σε γραπτές πηγές γίνεται γνωστό ότι, η μονή το 1684 βρισκόνταν ήδη στη δικαιοδοσία της Ι.Μ. Αγ. Αικατερίνης του Όρους Σινά, "ως το Σιναιτικόν μετόχιον της Σκοπέλου". Ανάμεσα στους οικονόμους που στέλνει η Ι.Μ. Σινά στη Λιβαδιώτισσα, από το 1700 έως το 1888, ξεχωρίζει για τη δραστηριότητά του ο πρωτοσύγκελος Κύριλλος

2

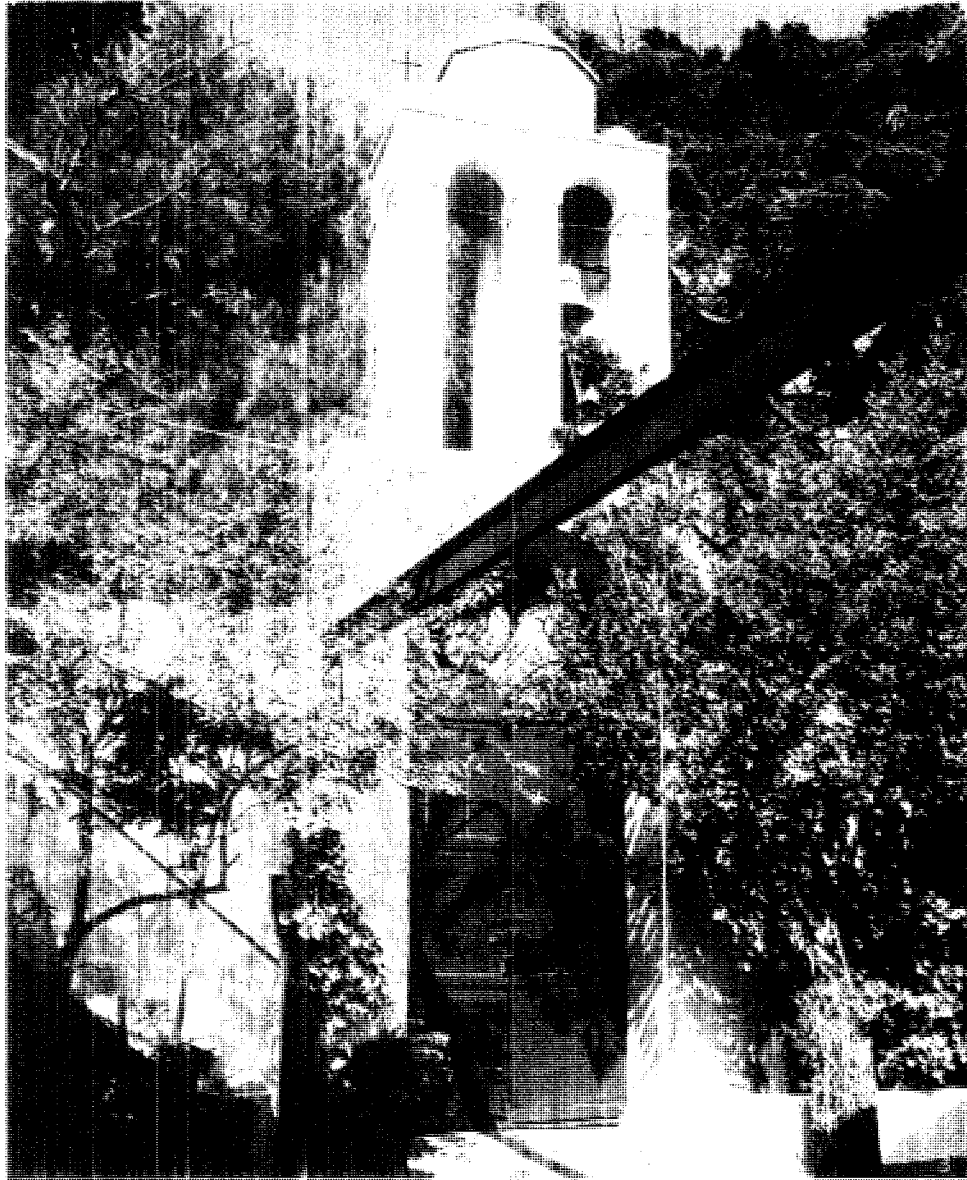
ο Σκοπελίτης, ο οποίος στα επτά πρώτα χρόνια της παραμονής του, αξιοποιώντας την κτηματική περιουσία της μονής, επισκευάζει το ναό και τα κτίσματά της. Την ίδια περίοδο και συγκεκριμένα το 1799, η ηγουμένη της Ι.Μ. Τιμίου Σταυρού Γερβασία κληροδοτεί: "...εις το σινά το αμπέλι εις την πρα-σία και ο κατά καιρόν σιναιίτης να το ποιή ως θέλει και βούληται", αυξάνοντας την περιουσία της μονής.

Ο Κύριλλος, ως καλός διαχειριστής, στα 1800 αγοράζει ξανά τον Άγιο Σάββα, που ήταν παλαιότερο μετόχι της Λιβαδιώτισσας "...και την Εκκλησίαν ανέκτισεν και το Μετόχιον εκαλλήωπισεν κτίσας μαγαζία και οντάδες και υαγειρίον...". Μονάζει στη Λιβαδιώτισσα μέχρι το θάνατό του (1840) και στη συνέχεια τα κληιδιά της "διαλυμένης" μονής και του μετοχίου της, Αγίου Σάββα παραδίδονται στο Δήμαρχο της Σκοπέλου.

Το 1847 έρχεται στην ερειπωμένη μονή ως οικονόμος, ο πρωτοσύγκελος Σιναιίτης μοναχός Αμβρόσιος, καθώς

σύμφωνα με το νόμο του 1847, αποδίδονταν "εις τις εκτός του κράτους μεγάλλας μονάς, τα εντος Ελληίδος μετόχια και υποστατικά των". Ο Αμβρόσιος επισκευάζει τα κτίσματα και καταρτίζει το κτηματολόγιο της μονής. Μετά τον Αμβρόσιο η μονή επιτροπεύεται από τον Γ. Γεωργάρα μέχρι το 1835 ή και αργότερα, έως την πώλησή της στο Ζαχαρία Δουλιδή, το 1888. Ο Γεωργάρας είχε απευθυνθεί στην Ι.Μ. Μητροπολίτου προκειμένου να αγοράσει η μονή από μοναχούς και όχι από "κοσμικούς", χωρίς ωστόσο αποτέλεσμα. Ο ίδιος συνετάξε νέο κτηματολόγιο της μονής, όπου δίνει την πλήρη περιγραφή της. Αξίζει να σημειωθεί η "πρώτη υποχρέωση" του νέου διοκλήτη της μονής να μνημονεύει "διά του ιεροϋ αγώντος, εσέως το όνομα του κατά καιρόν Αρχιερέως Σιναιίου...". Ιδιοκτήτες σήμερα είναι οι κληρονόμοι της οικογένειας Δουλιδή (Ε. Τσιούλη).

Η θαυματούργη εικόνα της Παναγίας καθιστά τη μονή ιδιαίτερα αναζητητή στους Σκοπελίτες, γεγονός που αποδεικνύεται

Εικ. 2. Ι.Μ. Παναγίας Λαβάδας. 3Δ απεικ. Σχέδιο του αρχιτέκτονα Γ. Χροναίου. 1997

Εικ. 3. Ι.Μ. Παναγίας Λαβάδας. Δ όψη. Κωδωνοστάσιο. Είσοδος. 1997

Εικ. 4. Ι.Μ. Παναγίας Λαβάδας. Δ ηλιόφωτο. Κωδωνοστάσιο. 3 όψη. 1997

άλλωστε, τόσο από το πλήθος των αφιερωμάτων που σώζονται μέχρι σήμερα αναρτημένα στις ιερές εικόνες, όσο και από το πανηγύρι της, που ήταν και είναι ένα από τα σημαντικότερα εκκλησιαστικά πανηγύρια της Σκοπέλου.

Για την καλύτερη κατανόηση της δομής του συγκροτήματος της μονής παραθέτουμε το πολύ ενδιαφέρον, καταπονητικό σχέδιο του 1997, του αρχιτέκτονα Γ. Χροναίου, που με ευγένεια μας παραχώρησε η κ. Τσιούλη. Το αξι-

ομετρικό σχέδιο παρουσιάζει τη γενική άποψη της μονής, από τη βορειοδυτική γωνία (εικ. 2).

Η μονή περιβάλλεται από ψηλό περίβολο, στη δυτική πλευρά του οποίου βρίσκεται η κύρια είσοδος. Υπεράνω της εισόδου υψώνεται διπλό κωδωνοστάσιο, επισκευασμένο μετά τους σεισμούς του 1965, το οποίο διαμορφώνει πυλώνα με έξι μικρές κοιλώνες και τοξωτά ανοίγματα, που επιστεγάζονται με οκτάγωνο μικρό τρούλο. (εικ. 1,3,4).

Έξω από τον περίβολο στη δυτική πλευρά της μονής, εκτείνεται η εξωτερική αυλή, οριοθετημένη με λιθόκτιστο τοίχο, στην οποία διαμορφώνονται σε σχήμα σταυρού δύο κάθετοι διάδρομοι κυκλοφορίας, που καταλήγουν σε τρία σημεία πρόσβασης (εικ. 5,6,7). Ο πλατύτερος από τους διαδρόμους, τερματίζει, διασχίζοντας το κτίσμα, μπροστά στον πυλώνα (εικ. 1,8).

Στην ανατολική πλευρά της μονής υπάρχει μία δεύτερη μικρότερη είσοδος, που οδηγεί σε καγκελιόπορτα, με την οποία διαχωρίζεται η διαμερτωμένη δυτική αυλή της μονής από τον υποήλυπο, εντός του περιβόλου, ακάλυπτο ανατολικό χώρο (εικ. 9,10,11,12).

Εικ.5. Ι.Μ. Παναγίας Λιβαδόφυσσας. ΒΔ εξώστερη ή γωνία. 2004

Εικ.6. Ι.Μ. Παναγίας Λιβαδόφυσσας. Β όψη. Πρόσβαση εξωτερικής αυλής. 2004

Εικ.7. Ι.Μ. Παναγίας Λιβαδόφυσσας. Ν όψη. Πρόσβαση εξωτερικής αυλής. 2004

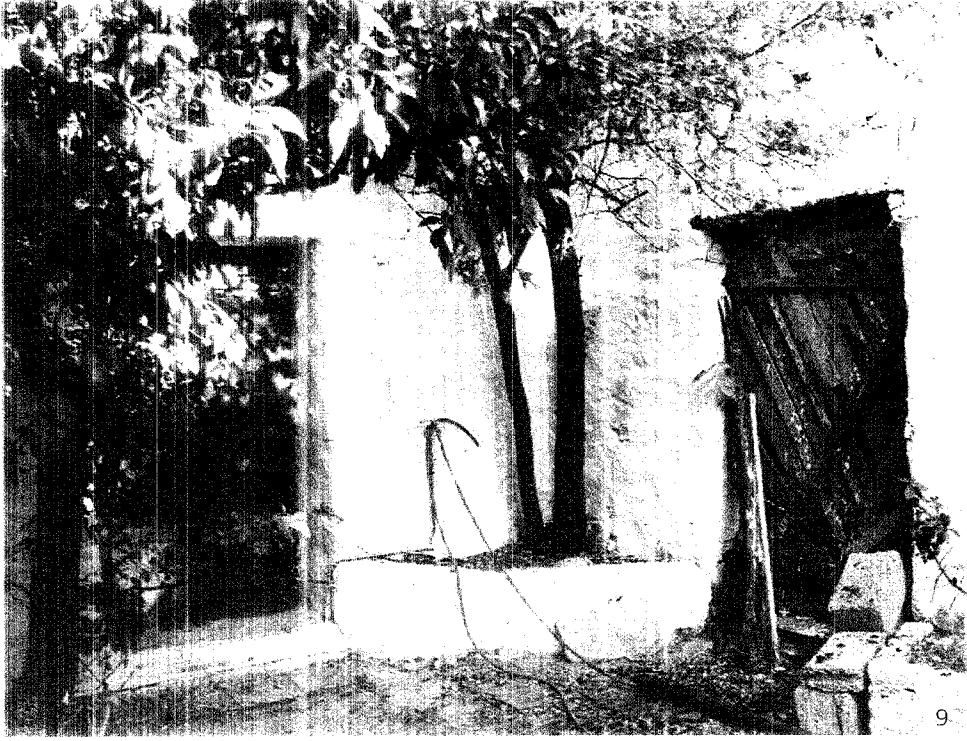
Εικ.8. Ι.Μ. Παναγίας Λιβαδόφυσσας. Δ πλευρά. Κεντρικός διάδρομος. 2004

Εικ.9. Ι.Μ. Παναγίας Λιβαδόφυσσας. Α δεύτερη είσοδος. Εξωτερικό. 2004

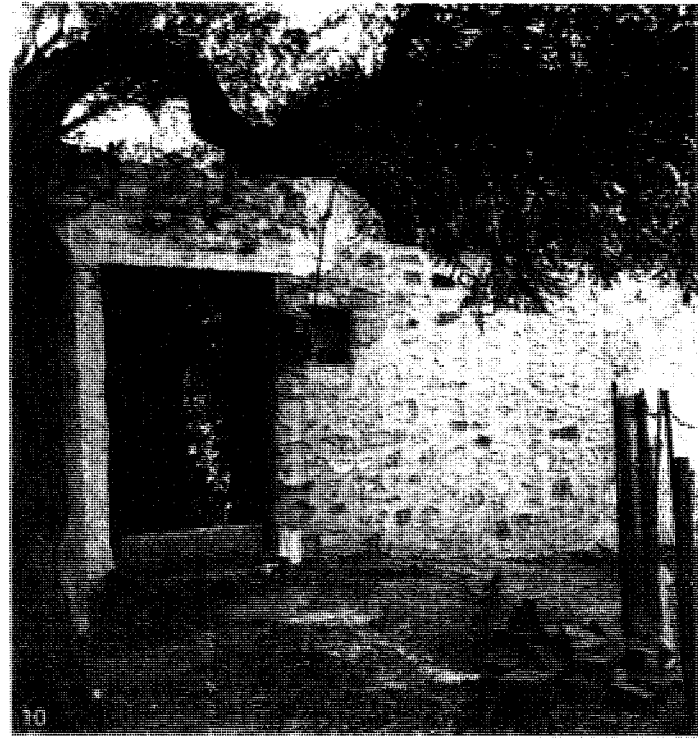
Εικ.10. Ι.Μ. Παναγίας Λιβαδόφυσσας. Α πλευρά. Δεύτερη είσοδος. 2004

Εικ.11. Ι.Μ. Παναγίας Λιβαδόφυσσας. Α αυλή. Εξωτερική καγκελιόπορτα. 1997

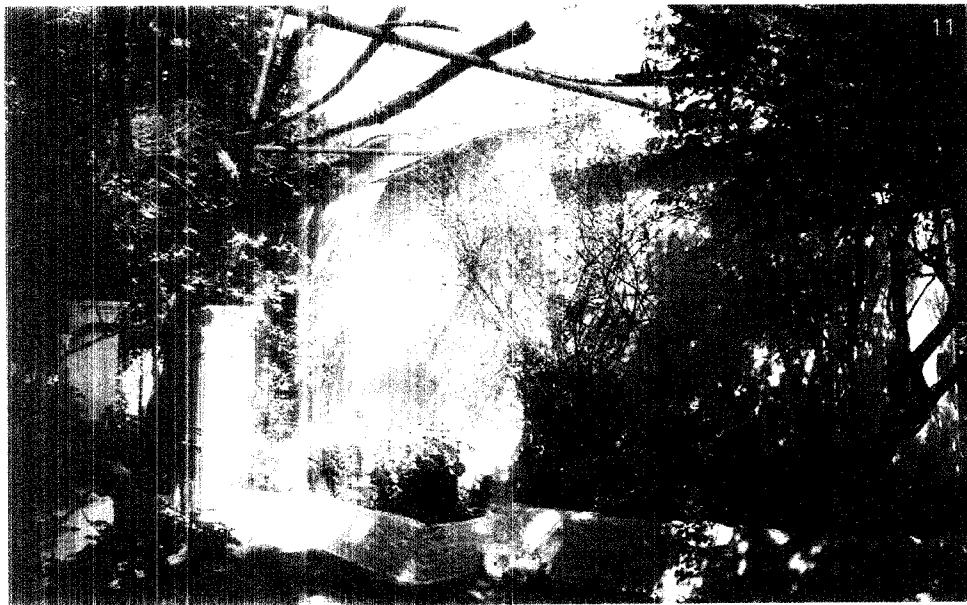
Εικ.12. Ι.Μ. Παναγίας Λιβαδόφυσσας. Α τμήμα ακάλυπτου χώρου. 2004

9

10

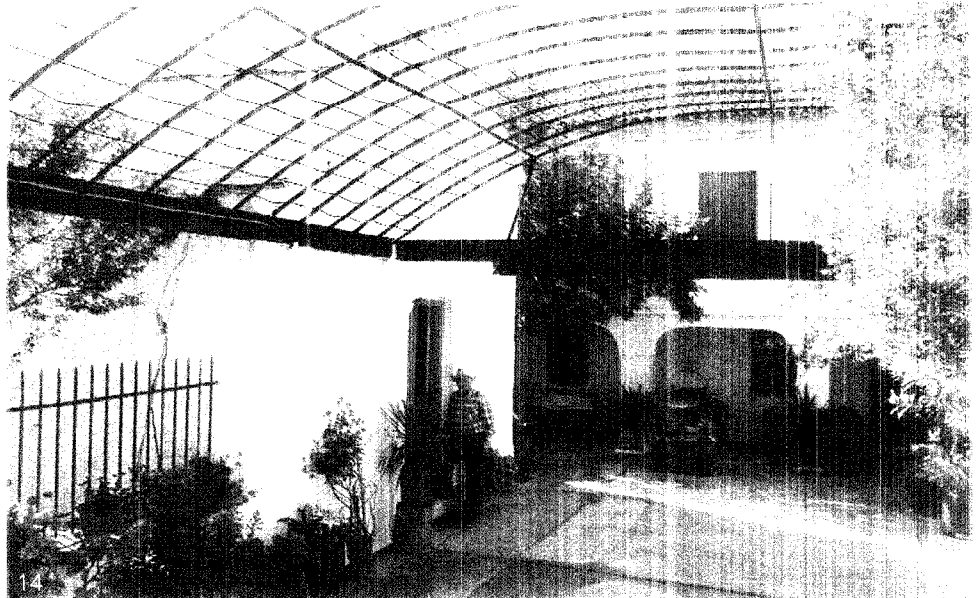
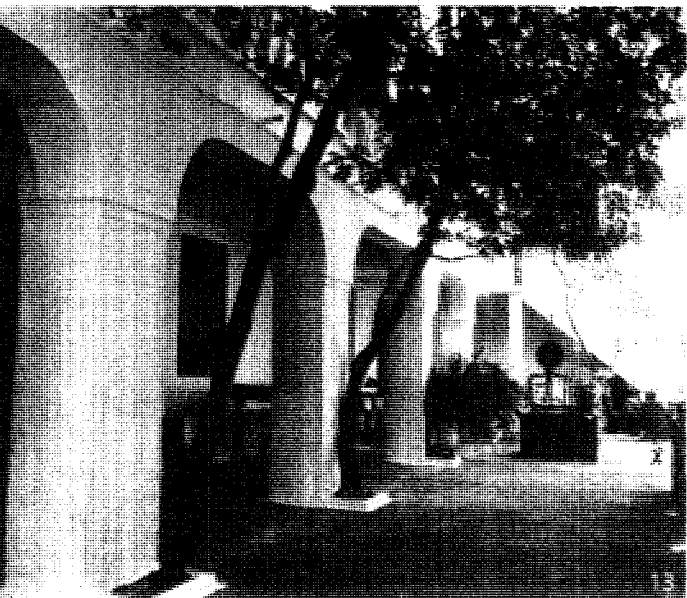

11

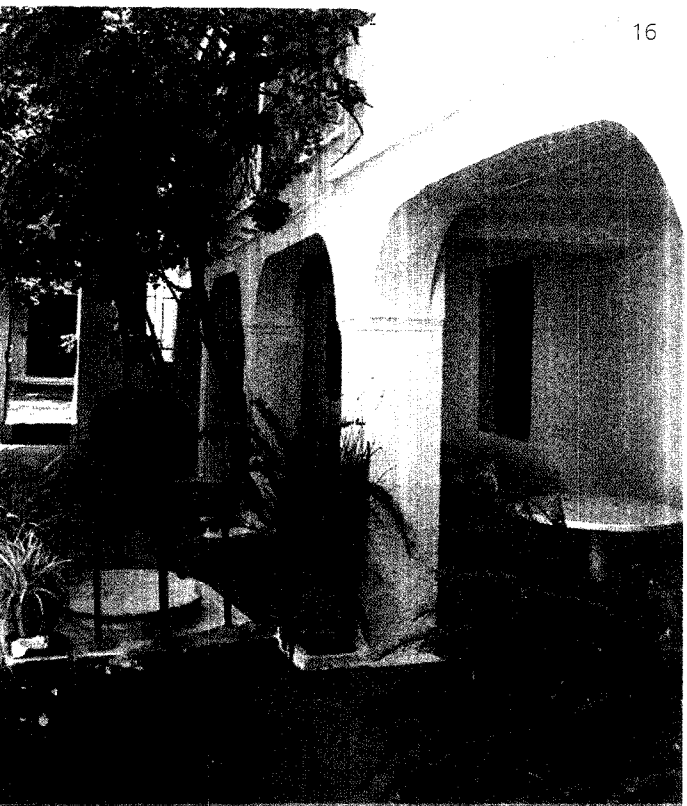

12

15

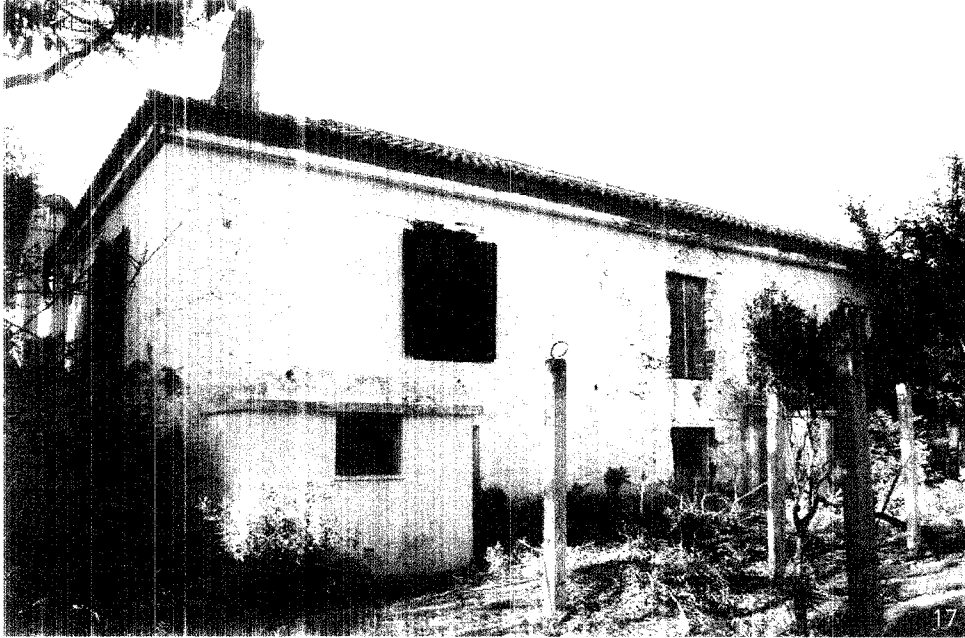

16

Η αυλή, ευρύχωρη στη δυτική πλευρά, περιορισμένη όμως στο νότιο τμήμα, στρωμένη με τοιμαμένο, περιποιημένο, δημιουργεί ευχάριστη ατμόσφαιρα, με πολλή γλάστρες και μικρά δένδρα. Το βόρειο τμήμα της καλύπτει μεταλλική τοξοτή πέργκολα, ενώ τη νοτιοδυτική γωνία κοσμεί παισιόπηγάδι (εικ. 13, 14).

Τη νότιο πλευρά της μονής καταλαμβάνει παισιό-δωροφο κτίριο που φιλοξενούσε το γυμναείο στη νοτιοδυτική γωνία και τα κελιά - ξενώνες με το μπαλκόνι στον όροφο, ενώ το ισόγειο χρησιμοποιεί ως μαγερείο και αποθήκες. Κτίστηκε ή ανακαινίστηκε "Διά δαπάνης Κυρίλλου Πρωτοσυγκέλου Σινάτου 1832 Μαΐου 7", σύμφωνα με επιγραφή που καταγράφηκε το 1378 από το Γεωργάρα, αλλά σήμερα δεν υπάρχει. Η βόρεια όψη του με τις ανοικτές στοές στο ισόγειο και στον όροφο, είναι καθησυχαστική, όλη επιχρισμένη και ασβεστονωμένη, σε πολύ καλή κατάσταση. Οι ενδιαφέρουσες πέρινες κοιλώνες με τις καμπύλες στις γωνίες των κενών, στο ισόγειο, αντικατέστησαν τις Εύληνες που αναφέρει ο Γεωργάρας, αφίνοντας όμως κανονιστικά αναγνωρίσιμη την αρχική γενική δομή. Την ίδια εποχή, τη δεκαετία

του 1930, έγιναν και οι άλλες μορφολογικές παρεμβάσεις, όπως το τοιματένο κελιά στο ισόγειο και οι διακοσμητικές κοίτη και μικρές πόρτες στις επάλξεις (εικ. 11, 14, 15, 16). Οι υπόλοιπες τρεις πλευρές, κυρίως η ανατολική γωνία, έχουν ένα εντελώς παραμελημένο, με εμφανή τη θύρα με μήλο σπασί, θύρας του επιχρισμού, οθραμένο το εσωτερικό, ενταίο στον τοίχο στις κρήνες, ο γυαλί "5 μίτρος προστάματα στη νότια όψη αποτιθέων μεταγενέστερη προσθήκη, ενώ ο ηθροβήθρον αποίσιος χώρος δείχνει ανεπίστατος και παραμελημένος (εικ. 17, 18, 19). Η αυλή του κενού ταϊτύπολιον με σκεπτήθηκε κατά το μεγαλύτερο μέρος και με καμπίνα στο ισόγειο, αλλά κατά την προκαστή ανακαίνιστά της, το 1998, κατασκευάστηκε, με μετρητά γέισο με τοιματένο (σανίδα), και έγινε επιχορήγη με κεραμίδες βυζαντινός τύπου (εικ. 20). Το νοτιοανατολικό τμήμα της πτέρυγας, όλο το μπαλκόνι και ο χώρος "θηνός" (πυλωναί), σύμφωνα με το Γεωργάρα, η μέρη, έχει καταρρεύσει. Εξωτερικά από τοίχου, στην ανατολική πλευρά, είναι προσκολλημένος μικρός χώρος υγιεινή (εικ. 9, 10, 20).

Εικ. 13. Ι.Μ. Παναγίας Αιθαδιώτισσας. Ν
 τμήμα οικότης. Γενικό. Περασσοτοχίο
 Ν κτίσματος κειμένων. 1994

Εικ. 14. Ι.Μ. Παναγίας Αιθαδιώτισσας. Δ
 τμήμα οικότης. Πέονκι. Γα. Πηγόδι.
 1994

Εικ. 15. Ι.Μ. Παναγίας Αιθαδιώτισσας. Ν
 κτίσμα κειμένων. Β όψη. Σόφεια στοά.
 1994

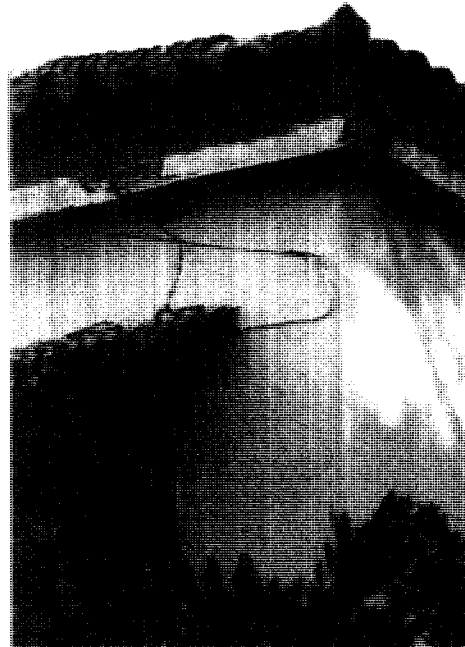
Εικ. 16. Ι.Μ. Παναγίας Αιθαδιώτισσας. Ν
 κτίσμα κειμένων. Β όψη. Προς την αυλή.
 1994

Εικ. 17. Ι.Μ. Παναγίας Αιθαδιώτισσας. Δ και Ν
 όψη. Κτίσμα κειμένων. Ραγμ.ές. 1994

Εικ. 18. Ι.Μ. Παναγίας Αιθαδιώτισσας. ΝΑ
 γωνία. Κτίσμα κειμένων κειμένων. 2004

Εικ. 19. Ι.Μ. Παναγίας Αιθαδιώτισσας. Β και Δ
 όψη. Κτίσμα κειμένων. Ραγμ.ές. 1994

Εικ. 20. Ι.Μ. Παναγίας Αιθαδιώτισσας. Α όψη.
 Περιβάλλον. 2004

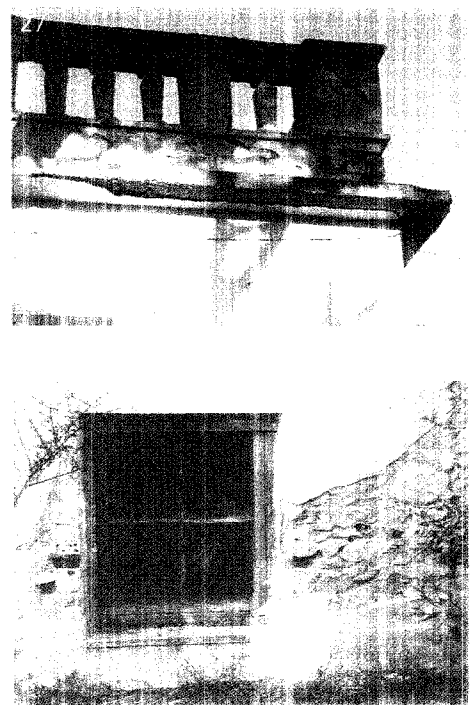
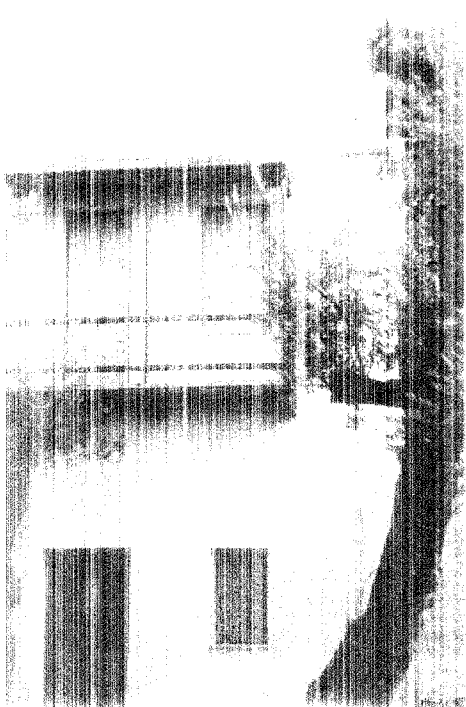

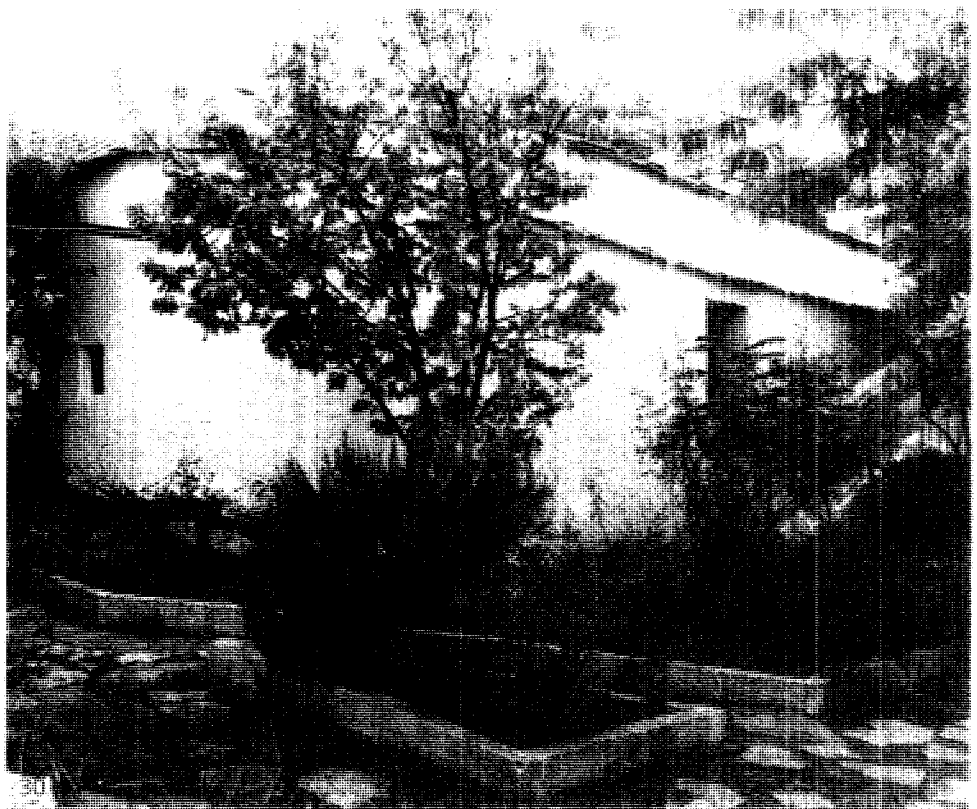
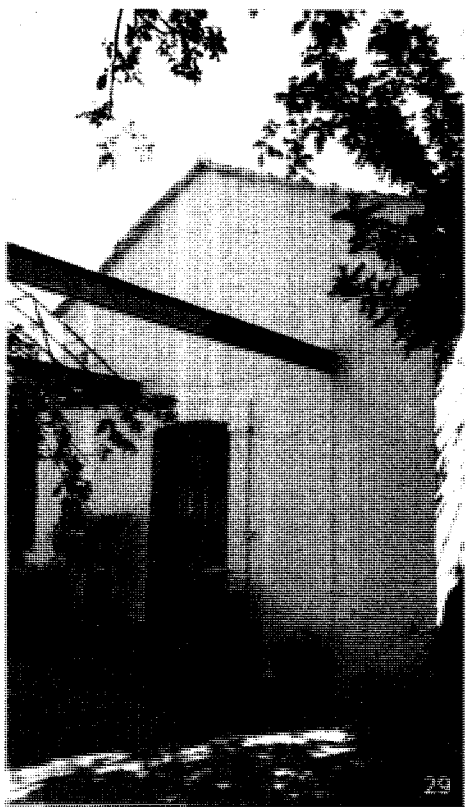
23

Τη βορειοδυτική γωνία καταλαμβάνει διώροφη κατοικία, που επικοινωνεί και με τις δύο αυλές, οι οποίες διαχωρίζονται με τοίχο και μεταλλικά κάγκελα, στερεωμένα στη βόρεια πλευρά του καθολικού και την κατοικία (εικ. 21,22,23). Ο Γεωργάρας περιγράφει ότι στην θέση της σημερινής κατοικίας υπήρχε διώροφο κτίσμα, με κελιά στον όροφο και αποθήκες στο ισόγειο. Η κ. Τσιούλλη μας πληροφορεί ότι η κατοικία κτίστηκε το 1936 πάνω σε λιθόκτιστα υπολείμματα θεμελίων, πιθανόν του παλαιού κτίσματος που είχε καταρρεύσει και υποστηρίζει ότι κάτω από το επίγεδο του υπογείου υπήρχε καταπακτή με στέρνα. Η μορφή του μεταγενέστερου κτίσματος με το δώμα και τα τσιμεντένια κάγκελα δεν εντάσσεται στο χώρο. Φέρει εξωστη στη βόρεια εξωτερική όψη και παρουσιάζει σημαντική φθορά και υγρασία στην τοιχοποιία του (εικ. 24,25,26,27,28).

Σύμφωνα με προφορική μαρτυρία της κ. Τσιούλλη, κατά περιόδους τα κτίσματα της μορφής χρησιμοποιήθηκαν ως αποθήκες, κάποιο διάστημα όμως λειτούργησαν και ως "ενοικιοζόμενο σαμάτιο".

- Εικ.21. Ι.Μ. Παπαγίας Λιβαδιώτισσας. ΒΔ τμήμα. Κατοικία. Α όψη. 2004
- Εικ.22. Ι.Μ. Παπαγίας Λιβαδιώτισσας. ΒΔ τμήμα. Κατοικία. Ν όψη. Πέργκολα. 1999
- Εικ.23. Ι.Μ. Παπαγίας Λιβαδιώτισσας. ΒΔ τμήμα. Κατοικία. Ν όψη. 2004
- Εικ.24. Ι.Μ. Παπαγίας Λιβαδιώτισσας. Β όψη. Κατοικία. Περιβάλλον και είσοδος εξωτερικής αυλής. 1999
- Εικ.25,26. Ι.Μ. Παπαγίας Λιβαδιώτισσας. Β όψη. Κατοικία. 1999
- Εικ.27,28. Ι.Μ. Παπαγίας Λιβαδιώτισσας. Β όψη. Κατοικία. Λεπτομέρεια. 2004

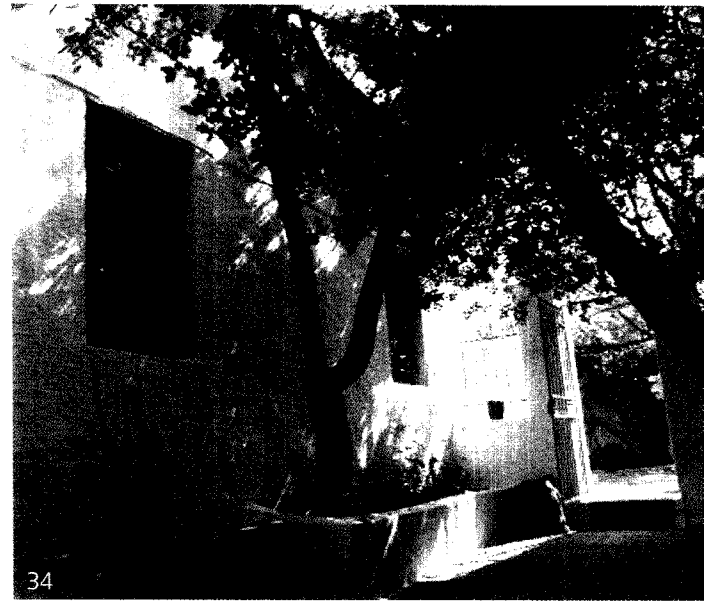
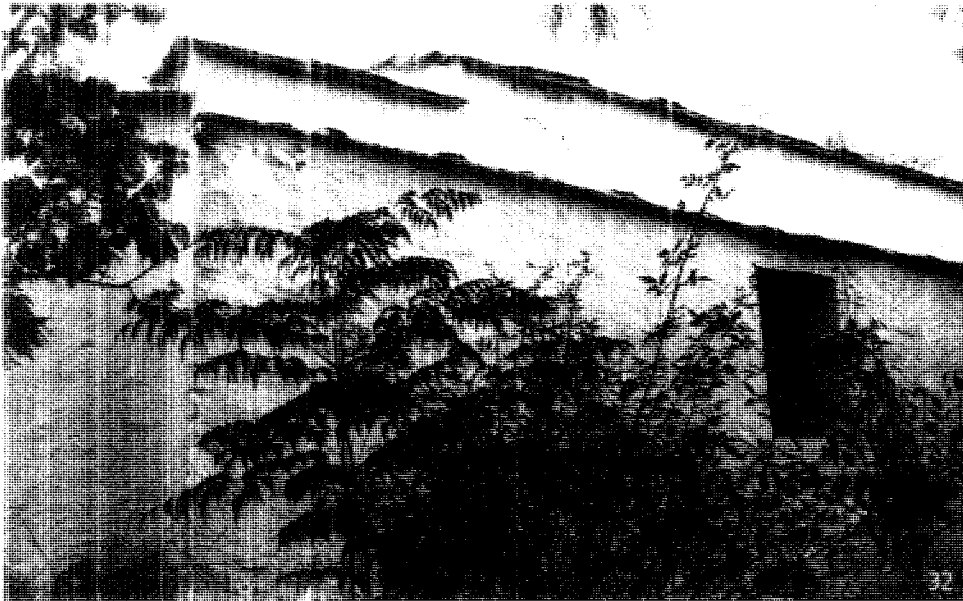

Το **καθολικό** είναι μονόκλιτη ξυλό-στεγη, πλαιοσκεπής βασιλική, μεγάλων διαστάσεων. Πρόκειται για λιθοκτιστο κτίσμα, σήμερα επικρισμένο (εικ. 29,30). Το ανατολικό τμήμα της δίγροχτης στέγης είναι χαμηλότερο σε μήκος 1,50μ., ενώ ανεξήγητα έχει μειωθεί το πάχος του βόρειου τοίχου στο πάνω τμήμα του που φέρει σκεπόπληκες, όπως και όλες οι στέγες του ναού (εικ. 30 31,32,33). Η ημικυκλική αψίδα του Ιερού παρουσιάζεται ιδιαίτερα ογκώδης, καλυμμένη και αυτή με σχιστόπληκες και σχηματίζει δύο μικρά ανοίγματα στο κέντρο (εικ. 30). Στη βόρεια πλευρά υψάρχει ένα πα-

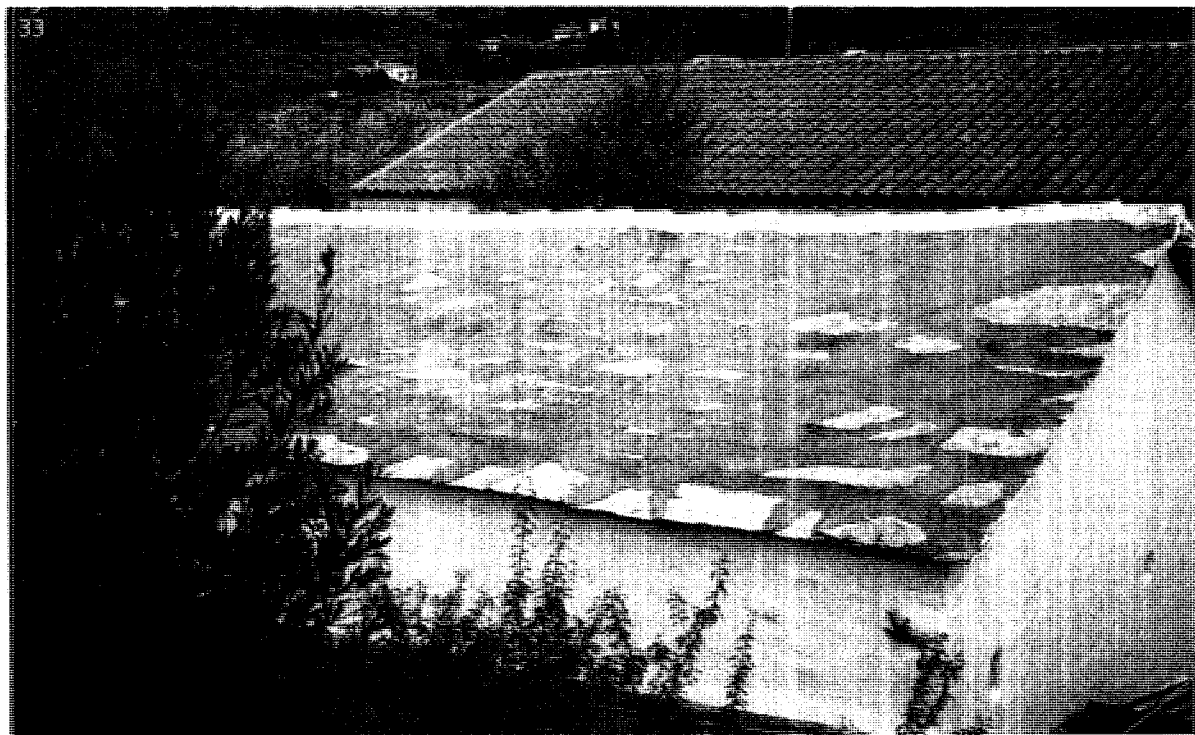
ράθυρο, όπως και δύο σχεδόν ισομεγέθη στη νότια, εκ των οποίων το ένα διαμορφώθηκε στη θέση της δεύτερης πόρτας του ναού, που καταργήθηκε (εικ. 32,34).

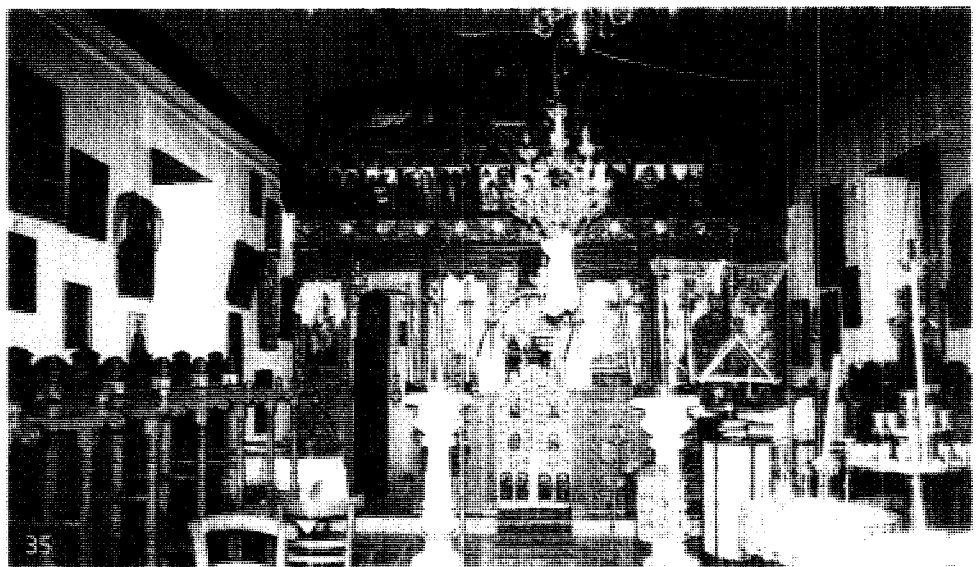
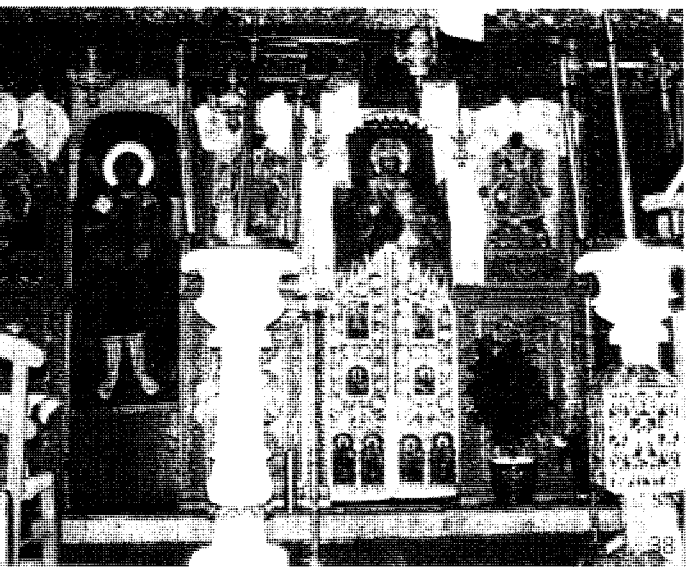
Στη δυτική πλευρά βρίσκεται η είσοδος του καθολικού, γύρω από την οποία σχηματίζεται κρήνη πηλίκιο με τεξινό υπέρθυρο από τούβλα οσβεστωμένα (εικ. 29).

Δύο σιδηροδοκοί ενώνουν το δυτικό τοίχο του ναού με το κωνοκωνιστικό πυλώνα και ένας τρίτος με την κατοικία, που τοποθετήθηκαν για την βελτίωση της στήριξης των κτισμάτων (εικ. 22,29).

- Εικ. 29. Ι.Μ. Παναγίας Λιβαδοθισσας.
Καθολικό: Δ. όψη. Είσοδος. 1979
- Εικ. 30. Ι.Μ. Παναγίας Λιβαδοθισσας.
Καθολικό: Β και Α όψη. Στέγες. Κόγχη
Ιερού.
- Εικ. 31. Ι.Μ. Παναγίας Λιβαδοθισσας.
Καθολικό: ΒΑ γωνία.
Λεπτομέρεια. 2004
- Εικ. 32. Ι.Μ. Γοναγίας Λιβαδοθισσας.
Καθολικό: Β. όψη. Στέγες. 2004
- Εικ. 33. Ι.Μ. Γοναγίας Λιβαδοθισσας.
Καθολικό: ΒΔ. όψη. Στέγες. 2004
- Εικ. 34. Ι.Μ. Γοναγίας Λιβαδοθισσας.
Καθολικό: Ν. όψη. Διαχωριστική
τόρτο ουλίας.

Εσωτερικά ο χώρος είναι απλός, χωρίς τοιχογραφίες. Η ξύλινη οριζόντια οροφή, βαμμένη με λαδομπογιά, διαμορφώνει άνοιγμα για να εισέλθει ο Μέγας Σταυρός του τέμπλου, ο οποίος φέρει τη χρονολογία 1793 (εικ. 35,36,37).

Στο ξύλινο **τέμπλο** παρατηρούνται διαφορετικές φάσεις. Το κατώτερο τμήμα του μέχρι και τη σειρά των δεσποτικών εικόνων είναι σύγχρονο, ενώ το επάνω ανήκει στο παλαιό τέμπλο, με χαμηλό ανάγλυφο, σχεικά απλής τέχνης. Χρονολογικά κατατάσσεται στο 17ο αι. και διαμορφώνει δύο μόνο ανοίγματα προς το Ιερό (Πρόθεση και Ωραία Πύλη). Στην ολόσωμη εικόνα του αρχαγγέλου Μιχαήλ, στην πόρτα της Πρόθεσης, καταγράφεται η παρουσία του Αμβρόσιου στη μονή σε αφιερωματική επιγραφή με τη χρονολογία 1860 (εικ. 35,38).

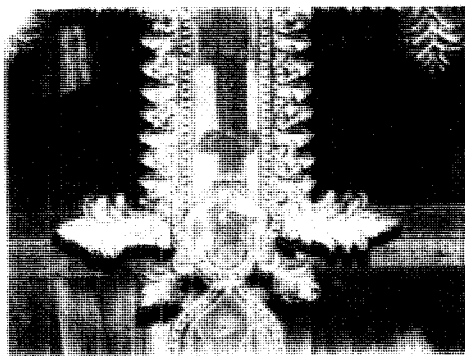
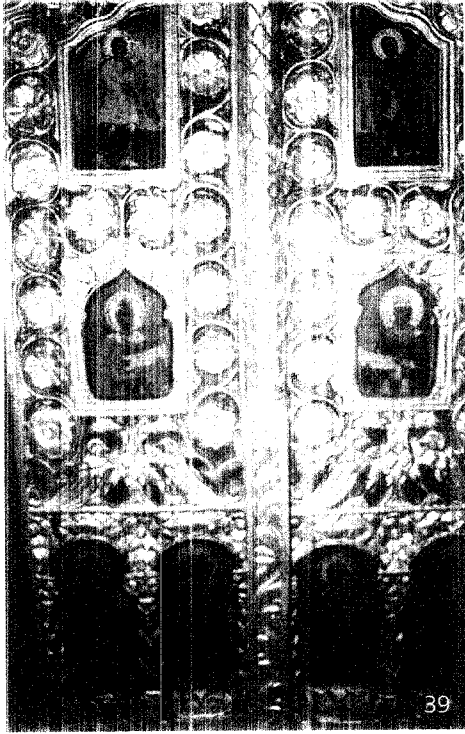
Διατηρούνται τα βημόθυρα του παλαιού τέμπλου με γλυπτό ανθικό διάκο-

σμο και δικέφαλους αετούς, καθώς και ζωγραφιστά εικονίδια, σύμφωνα με τα καθιερωμένα: Ευαγγελισμός, Προφίτες, Ιεράρχες (εικ. 38,39).

Στη νότια πλευρά του τέμπλου είναι τοποθετημένη η εντυπωσιακή σε μέγεθος (2,05X1,05) εικόνα της Παναγίας Ζωοδόχου Πηγής, φιλοτεχνημένη από το γνωστό Κρητικό αγιογραφο Αντώνιο Αγοραστό στα 1676, με την επιγραφή: *"Χειρ και σύνθεσις Αντωνίου Αγοραστού του Κρητός, ΑΧΟς"* (1676), έργο του οποίου συναντούμε και σε άλλους ναούς του νησιού (εικ. 35,40). Όμοιος ως προς την τέχνη και τις διαστάσεις είναι οι δεσποτικές εικόνες του Χριστού, στο γνωστό τύπο του Παντοκράτορα και της Παναγίας στον τύπο της ένθρονος βρεφοκρατούσας, στην οποία αναγράφεται η χρονολογία 1793 (εικ. 33,41)

Από τις φορητές εικόνες ξεχωρίζει στο βόρειο τοίχο η σημαντική, "σκαφω-

τή", πολυσύνθετη εικόνα της Κοίτης και της Μετάστασης της Θεοτόκου που πλησιάζονται από 22 διάκωρα, όπου ιστορούνται ο 24 Όικος του Ακάθιστου Ύμνου, από τις ελάχιστες σωζόμενες υστεροβυζαντινές εικόνες με το θέμα του Ακάθιστου Ύμνου. Αναγεται στους ύστερους παλαιολόγειους χρόνους (α' μισό 15ου αι.) και έχει διατυπωθεί η άποψη ότι μπορεί να προέρχεται από τη κερνήτριά της Ι.Μ. Παντοκράτορος του Αγίου Όρους, που έφεραν μαζί τους οι μοναχοί, όταν κατέφυγαν στο νησί μετά την εισβολή των Τούρκων στον Άθω (εικ. 35,42). Υπάρχουν επίσης αρκετές εικόνες του 18ου και 19ου αι. από τις οποίες κάποιες του 18ου αι. είναι έργα του αγιογράφου Ευθυμίου μοναχού, ο οποίος εργάστηκε πολλά χρόνια στο νησί. Ορισμένες από αυτές, όπως η εικόνα του αγ. Σάββα, προέρχονται από το μετόχι της των Αγιο Σάββα, όταν ο ναός κατέπεσε.

Εικ. 35. Ι.Μ. Παναγίας Λαδωνίσσας.
Καθολικό, Εσωτερικό, Τέμπλο. 2004

Εικ. 36. Ι.Μ. Παναγίας Λαδωνίσσας.
Καθολικό, Μέγας Στεφάνος τέμπλου.
Λεπτομέρεια, Χρονολογία 1793.
2004

Εικ. 37. Ι.Μ. Παναγίας Λαδωνίσσας.
Καθολικό, Εσωτερικό, Νηπύργος
τέμπλου. 2004

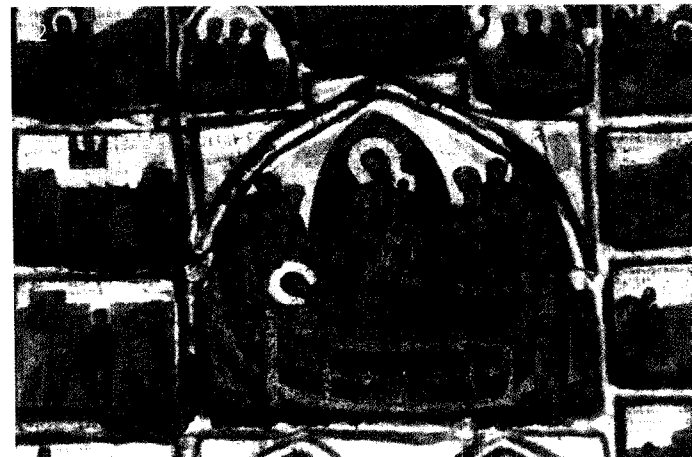
Εικ. 38. Ι.Μ. Παναγίας Λαδωνίσσας.
Καθολικό, Εσωτερικό, Τέμπλο, Β
νήπιος. Εικόνα εισόδου Τράπεζας.
3ηρόθυρα

Εικ. 39. Ι.Μ. Παναγίας Λαδωνίσσας.
Καθολικό, Βημόθυρα τέμπλου. 2004

Εικ. 40. Ι.Μ. Παναγίας Λαδωνίσσας.
Καθολικό, Τέμπλο, Τμήμα εικόνας
Παναγίας Ζωοδόχου Πηγής. 2004

Εικ. 41. Ι.Μ. Παναγίας Λαδωνίσσας.
Καθολικό, Τέμπλο, Δεσποτική εικόνα
του Χριστού. 2004

Εικ. 42. Ι.Μ. Παναγίας Λαδωνίσσας.
Καθολικό, Εικόνα της Κοίμησης, της
Μετάστασης της Θεοτόκου και του
Ακάθιστου Ύμνου. Λεπτομέρεια.
2004

Το δάπεδο του ναού είναι καλυμμένο με μωσαϊκά η λακίδια, όμοια με του ναπέδου της παρακειμένης οικίας (εικ. 43). Ωστόσο σύμφωνα με την καταγραφή του 1878 που πραγματοποιήθηκε από το Γ. Γεωργάρα, το έδαφος του κυρίου ναού ήταν καλυμμένο "εκ πηλοκών της Μεδίτης", ενώ το πρό θήμα "εκ θαλάσσιων μικρών λίθων" (βότσαλα).

Στο δάπεδο του ναού εντυπωσιάζει η τοποθέτηση των ταφόθρακων του Ιω. Δουλίδη -13 '8, του Αθ. Βοήθαμνη +1896 κ.ά., διακεκριμένων προσώπων της Σκοπέλου, που επιθυμούσαν να ενταφιαστούν εκεί και όχι στο κοιμητήριο του νησιού.

Εικ.43. Ι.Μ. Παναγίας Λιβαδικούσσας
Καθολική - Εσωτερικό - Δάπεδο. (Ε. Γεωργάρα)

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Το ίδιο ενδιαφέρον μοναστηριακό σύνολο, με την ατμόσφαιρα της εξοχής να κυριαρχεί στον τρόπο συνκρότησης και λειτουργίας του, εύκολα προσβάσιμο από την πόλη της Σκοπέλου. Παρά τις μετατροπές των τελευταίων χρόνων ο χώρος γοι τείνει τους επισκέπτες μόλις περάσουν την είσοδο, καθώς η φροντισμένη αυλή, αθήλα και η ελεύθερη φύση γύρω, συμβάλλουν αναμφισβήτητα στη ήρεμη και ιδιαίτερα ευχάριστη παραμονή τους.

Η διαφύλαξη, συντήρηση και ενάδειξη των σημαντικής τέχνης ιστορικών κειμηλίων και εικόνων του καθολικού, αποτελεί χρέος και φροντίδα όλων, οπωσδήποτε όμως απαιτεί την υποστήριξη της πολιτείας, εξακολουθώντας την επισκεψιμότητα του χώρου, πάντα με γνώμονα την προβολή της ιστορίας του τόπου.

Η επισκευή των κτιρίων, ο ευπρεπισμός των δομικών στοιχείων και η επανένταξη της ανατολικής αυλής, σε αρμονία με τον έξω από τη μονή χώρο, ως υποδομή οικοτουριστικής πιθανόν δραστηριότητας, θα δημιουργήσουν ενδιαφέρουσες και ιδιαίτερες συνθήκες φιλοξενίας προσκυνητών ή ακόμη επιλεκτικών ομάδων επισκεπτών, ειδικών πιθανών ενασχολήσεων, συμβατών με τη θρησκευτικότητα του χώρου αλλά και ενταγμένων με σεβασμό στο ευρύτερο περιβάλλον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

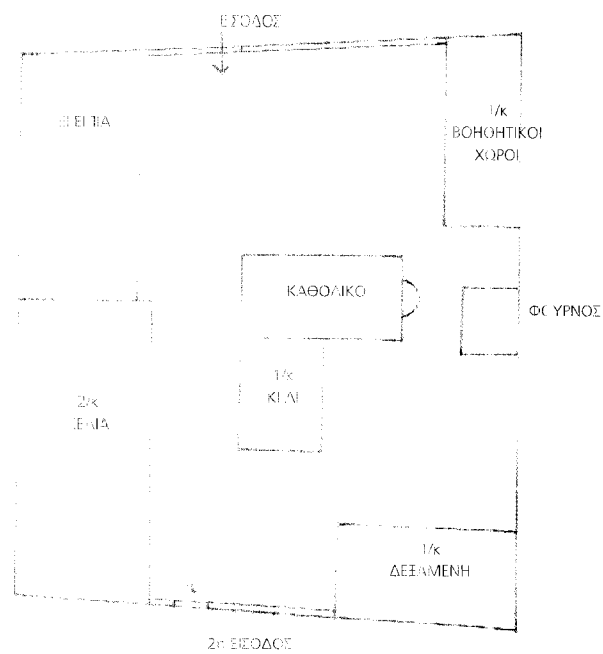
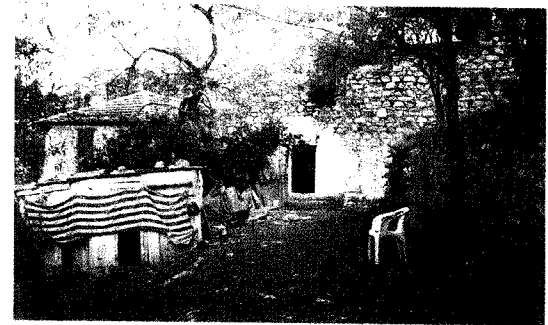
- Βυζαντινή και Μεταβυζαντινή Τέχνη*, Κατάλογος έκθεσης, Παλιό Πανεπιστήμιο (26 Ιουλίου 1985-6 Ιανουαρίου 1986). Αθήνα Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης 1985, Υπουργείο Πολιτισμού - Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο, Αθήνα 1986, αριθ. 99, σελ.99-100: Αχειμάστου-Ποταμιόπου Μ. π. Βαϊλιάνος Κ., "Συμβολή στην ιστορία της Μονής της Παναγίας Λιβαδιώτισσας - Ζωοδόχου Πηγής της Σκοπέλου (17ος - 19ος αι.)" ανάτ. από τον 30ο τόμο του *Θεσσαλικού Ημερολογίου*, Λάρισα 1996, σελ.209-224.
- Του ίδιου, "Ένα άγνωστο σημείωμα του Ν. Γ. Γεωργάρα για την Παιδεία της Σκοπέλου 1724-1835", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 27, Λάρισα 1995 σελ.252-256, σημ.10.
- Λαοαρίδης Π., "Μεσαιωνικά Θεσσαλίας και Σποράδων Νήσων" *Α. Δ.* 19 (1964), Μέρος Β' 2 Χρονικά, σελ.285-287
- Ντίκος Α., "Εκκλησίες και μονές. Μεταβυζαντινά μνημεία στην πόλη και το ύπαιθρο του νησιού (Σκοπέλου)", εφημ. *Η Καθημερινή*, ένθετο *Επτά Ημέρες*, 1-9-1996, σελ.6-9.
- Παυλοπούλου - Κεραμεύς Αθ., "Χαϊσαρίου Δαπόντε: Ναοί και μοναστήρια, εξωκκλήσια και μονύδρια εν Σκοπέλω", *ΒΖ* 19 (1910), σελ.92.
- Παυλοπούλου Τρ., "Σχόλια στις επιγραφές των ναών, μονών και εικόνων της Σκοπέλου", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* τόμος 19, Λάρισα 1991, σελ.156-177.
- Σάμψων Αθ., *Νήσος Σκοπέλος, Ιστορική και αρχαιολογική μελέτη*, Αθήνα 1968, σελ.292.
- Του ίδιου, *Ναοί και Μοναί εις την Λήσον Σκόπελλον*, Αθήνα 1974, σελ.67,108-110.
- Του ίδιου, "Η Μονή του Τιμίου Σταυρού της Σκοπέλου κατά το 19ο αι.", *Αρχείο Ευβοϊκών Μελετών*, τόμος 22, Αθήνα, 1978-79, σελ.123-134.
- Του ίδιου, *Σκόπελος. Ιστορική και γεωγραφική (αρχαιολογική) αφήγηση*, Λαογραφικό Μουσείο Σκοπέλου, Δήμος Σκοπέλου 2000, σελ.410,411.
- Σταυρίδης Στ., "Το έργο του κρητικού ζωγράφου Αντωνίου Αγοραστού στη Σκόπελο", *22ο Συμπόσιο Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Αρχαιολογίας και Τέχνης, Προγράμματα και περιλήψεις εισηγήσεων και ανακοινώσεων, Αθήνα 17, 18 και 19 Μαΐου 2002, Αθήνα 2002*, σελ.101-102.
- Σύρος Κ., "Λαϊκές και θρησκευτικές παραδόσεις της Σκοπέλου που αναφέρονται στο κτίσιμο ναών και μονών", *Αρχείο Ήπειρωτικών Μελετών*, τόμος Α', Αθήνα 1997, σελ.30-31.

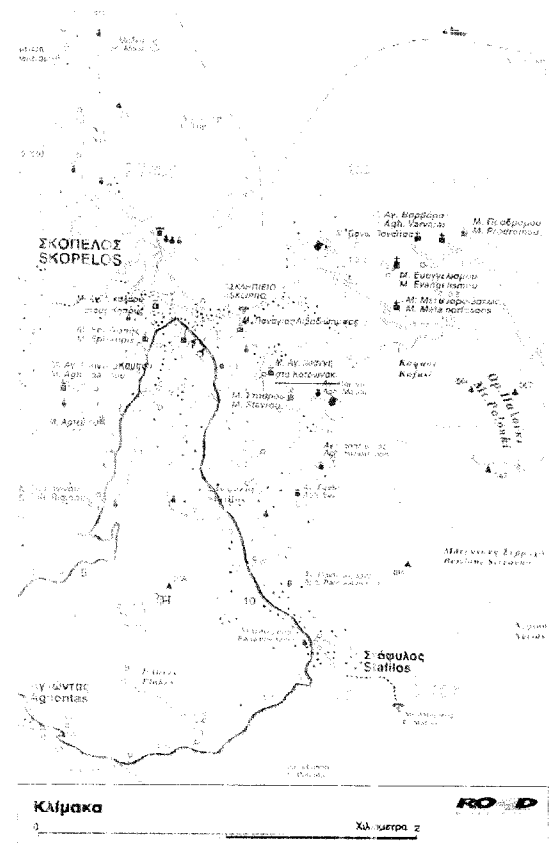
Εικ. 1 Γ.Μ. Αγ. Ιωάννη στο Κοτσάνοκι. Γενική άποψη. Ν. μέσο. Είσοδος - 1996

8 ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΣΤΟ ΚΟΤΡΩΝΑΚΙ

Χρόνος ίδρυσης: Έτος 17ου αι. - αρχές 18ου αι.
 Διεύθυνση: Δικόπεδος, ΝΑ της πόλης της Σκοπέλου
 Ιδιοκτησιακό: Δετόχι Ι.Μ. Μεγίστης Λαύρας Αγίου Όρους
 Εορτάζει - Πανηγυρίζει: 24 Ιουνίου (Γενεθλίου του Προδρόμου)

Τοπογραφικό σκαρίφημα

πό την πόλη της Σκοπέλου ακολουθούμε το δρόμο προς το Στάφυλο, νοτιοανατολικά. Αφού διανύσουμε 800μ. στρίβουμε αριστερά και μετά από 400μ. συναντούμε τη μονή στη θέση Κοτρωνάκι, όπως ονομάζεται ο μικρός βραχώδης λόφος της περιοχής. Κτισμένη σε υψόμετρο 50μ. περίπου, με θέα προς το λιμάνι της Σκοπέλου δεν είναι ορατή καθώς περιβάλλεται από ελαιόδεντρα, κυπαρίσσια, πλιτάνια και άλλα δένδρα.

Σύμφωνα με τον ερευνητή π. Καλλιανό, η **ίδρυση** της μονής τοποθετείται στο τέλος του 17ου με αρχές του 18ου αι., ενώ κατά το Σόμφων το 18ο αι. Παραμένει άγνωστη μέχρι σήμερα η χρονολογία αφιέρωσης της μονής στην Ι.Μ. Μεγίστης Λαύρας του Αγίου Όρους. Ο Καισάριος Δαπόντες στην καταγραφή των ναών και μοναστηριών της Σκοπέλου το β' μισό του 18ου αι. αναριθμεί το μοναστήρι στα εξωκκλήσια του νησιού και το χαρακτηρίζει ως *"Λαυριώτικο"*.

Μετά την εσβολή των Τούρκων στο Άγιο Όρος, κατά το αποτυχημένο κίνημα της Χαλκιδικής το 1821, που είχε ως αποτέλεσμα την καταφυγή πολλών μοναχών στη Σκιάθο και ιδιαίτερα στη Σκόπελο, στη μονή μεταφέρθηκε και φυλάχτηκε το αρχείο της Ιερής Κοινότητας Αγ. Όρους έως την επιστροφή του και πάλι στις Καρυές.

Στην έκθεση που συντάχθηκε το 1833 από τον επίσκοπο Σκοπέλου Ευγένιο, η μικρή μονή περιγράφεται ως εξής: *"Μονήδριον της Γεννήσεως του Προδρόμου/εις το Κουτρωνάκι λεγόμενον, μακράν της πόλεως στάδια πέντε, περιτειχισμένον. Η Εκκλησία εις το μέσον. Εξουσιάζεται από την Λαύραν του Όρους. Λαμβάνει το κατ' έτος δόσιμον έν*

ολίγον. Εν αυτώ μονάζει μία γερόντισσα καηλογραία η οποία εκουρεύθη εν αυτώ αφιέρωσασα και ένα ελαιώνα της... Κελληία 4. Το έν το ακοδόμησεν ήδη η αυτή καηλογραία..." Κατά τον π. Καλλιανό πρόκειται για τη μονική Γερβασία, κατά κόσμον Γερακώ Ζαγοριανού ή Παριανή.

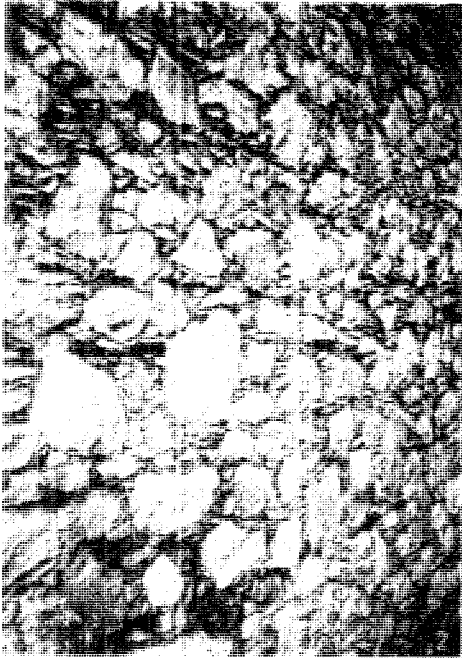
Σε αφιερωτήριο έγγραφο με την ημερομηνία 29-4-1836, πληροφορούμαστε ότι η μοναχή Υπατία, η οποία είχε οριστεί από την Ι.Μ. Μεγίστης Λαύρας ως οικονόμος - ηγουμένη στο Κοτρωνάκι, αφιέρωσε στη μονή τον ελαιώνα της. Η ίδια ανακαίνισε τη μονή, σύμφωνα με κατάστιχο εξόδων.

Την ίδια χρονιά οι Σκοπελίτες στην προσπάθειά τους να αποκτήσουν σχολείο (ελληνοσχολείο) στο νησί τους, ζήτησαν την παραχώρηση μιας *"οικοδομηής και ενός μικρού οκίσκου"*, για τη στέγαση του σχολείου και τη διδμονη του δασκάλου. Από την περιγραφή των συνόρων της μονής στο έγγραφο που υπογράφεται από τον υποδιοκλήτη της Σκοπέλου Α. Ανδρουλή, υποθέτουμε ότι πρόκειται για το διαλυμένο μοναστήρι του Προδρόμου στο Κοτρωνάκι.

Στην ελληνογραφία των επιτρόπων της Ι.Μ. Μεγίστης Λαύρας με τον επίτροπο των μετοχίων τους στη Σκόπελο Ιω. Βακράτσο, με χρονολογία 1903, 1905 και 1923, αναφέρονται τα ονόματα των μοναζουσών Μαρίας (την οποία ενίσχυε ετησίως η κυρίαρχη μονή και μνημονεύεται στην πρόθεση του Ιερού του καθολικού), Μάρθας, η οποία κληθήθηκε στα 1923 και *"...ηγαίτο σεβομένη παρ' όλων των κατοίκων της ήσους..."* και της Σκοπελίτισσας μοναχής Σαϊώμης, κατά κόσμον Σοφίας Ραυτόγιου,

"...υποτακτικίς της μακαριτύχου Μάρθας...". Η τελευταία τελείωσε τη ζωή της στη μονή του Προδρόμου, ύπερα από πενήτα χρόνια διαβίωσης σ' αυτή. Στην ίδια ελληνογραφία αναγνωρίζεται από τους επιτροπούς της Λαύρας η υπευθυνότητά και συνέπεια του Ιω. Βακράτσο, ο οποίος ποσοστάτευε την εκκλησιαστική και οικιακή περιουσία της μονής αλλιώς και εγκατέστησε σε αυτή τη δόκιμη Σοφία Ραυτόγιου. Οι ίδιοι σε επιστολή τους της 24-4-1923 επαναλαμβάνουν στο Βακράτσο, ότι μετά τη χαρτονομία της δόκιμης από τον προηγούμενο έφορο, θα πρέπει όλη τα δικαιώματα της αποθανούσας ηγουμένης Μάρθας να μεταβιβαστούν στη Σοφία, για να διατηρηθεί *"ο σπουδαίος ιερός και σεμνοπρεπής χαρακτήρας του Μονηδρίου"*. Σύμφωνα με τα παραπάνω, στο α' μισό του '9ου αι. η μονή λειτουργούσε ως γυναικείο, καθεστώς που ίσχυε μέχρι την ερήμωσή της.

Από την ίδια ελληνογραφία πληροφορούμαστε πως η μονή είχε στην κατοχή της ανάμεσα σε άλλα βιβλιοθήκη, οικόπεδο μαγαζί στη καρδιά της Σκοπέλου, τα οποία *"κατ' ανέδοξον των Πιστωτών της Ι.Μ. Λαύρας το 1906 αποφασίσθηκε να εκποιήσων για να καλύψων τις ανάγκες της"*. Οι επισκευαστικές εργασίες αλλο και οι εκποιήσεις γινόνταν σε συνεργασία με τους λαϊκούς επιτρόπους επικύριρχη μονής (Λαύρας). Σύμφωνα με έγγραφο αναφορά των επιτρόπων τα 1915 *"εξακολουθήσαν τα προβλήματα στα κτήματα"*, *"αυτή δηλ. η Εκκλησία σημέραι κατάρει κα κοήζει εμπλουτισμού επιδιωρθώσασ"*. Για το λόγο αυτό, δί-γους μήνες αργότερα (Μάρτιος 1916), δίνεται η έγκριση από τη Λαύρα για

περίληψη υέρους της πηλοσιόφου του μοναστηρίου. Ωστόσο δεν γνωρίζουμε εάν πραγματοποιήθηκαν τεχνολογικές επεμβάσεις και σε ποιά έκταση.

Οι ερμηνείες μόνος χώρος της μονής καταλαμβάνει έκταση 40 μ.μ. και προσεγγίζεται από ψηλά περβόλο, ηθόκη-σπινθηράκια πέτρες και "τσιβίκια" (μικρές πέτρες) σε αρκετά καλή κατάσταση, κτισμένο με ανθεκτικό συνδετικό κελύφος, γνωστό ως "κορσασάνι" (εικ. 1,2). Η βορειοδυτική γωνία παρ' ότι κατασκευαστικά εργόπλοια έχει σχεδόν καταρρεύσει λόγω κατώτερων που χρησιμοποιήθηκαν στη λιθοδομή (ασβεστοκονίαμα).

Η πρόσβαση γίνεται κυρίως από τη βοιωτική είσοδο, στη νότια πλευρά, η οποία προσεγγίζεται μέσω περιφραγμέ-

νου ευρύτερου χώρου, όπου βρίσκονται αγροτικές και κτηνοτροφικές πρόχειρες εγκαταστάσεις (εικ. 1,3). Η κύρια είσοδος, στη βόρεια πλευρά, φέρει στην εσωτερική όψη, πάνω από το οριζόντιο υπέρθυρο μικρή κόγχη, ενώ πιο πάνω, στον τοίχο του περιβόλου, σχηματίζεται πέτρινο τοξωτό κωδωνοστάσιο (εικ. 4).

- Εικ.2. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη στο Κοτρωνάκι. Ν. πλευρά. Λιθοδομή περιβόλου. 1996
- Εικ.3. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη στο Κοτρωνάκι. Ν. πλευρά. Είσοδος. 1996
- Εικ.4. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη στο Κοτρωνάκι. Β. πλευρά. Κύρια είσοδος. 1999

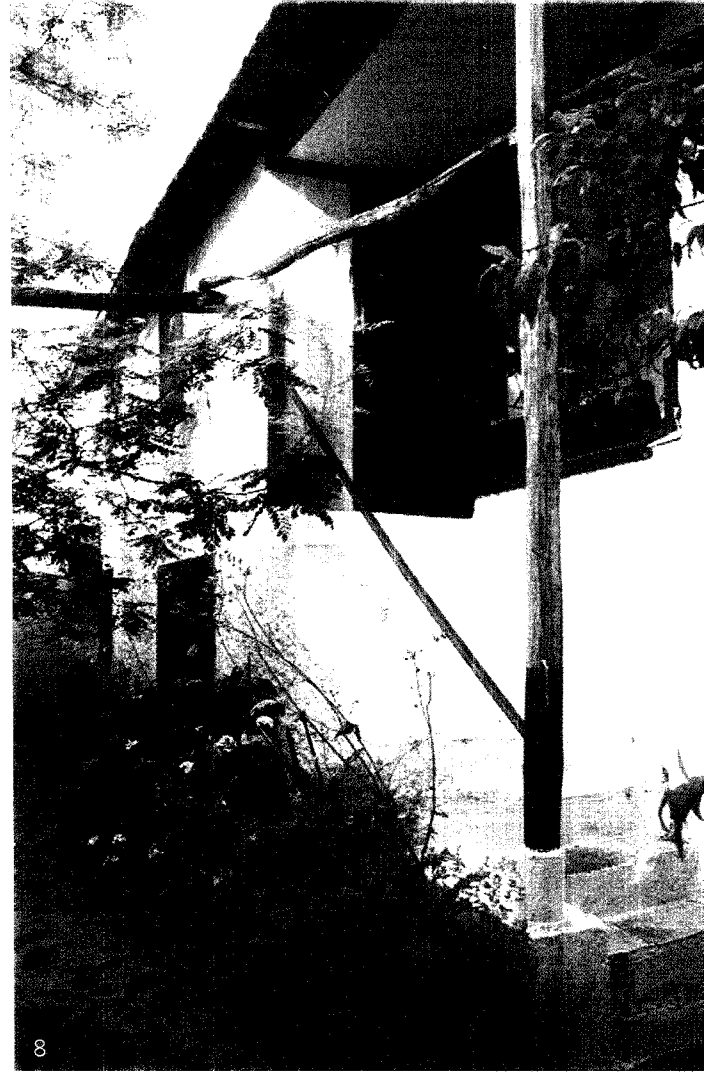
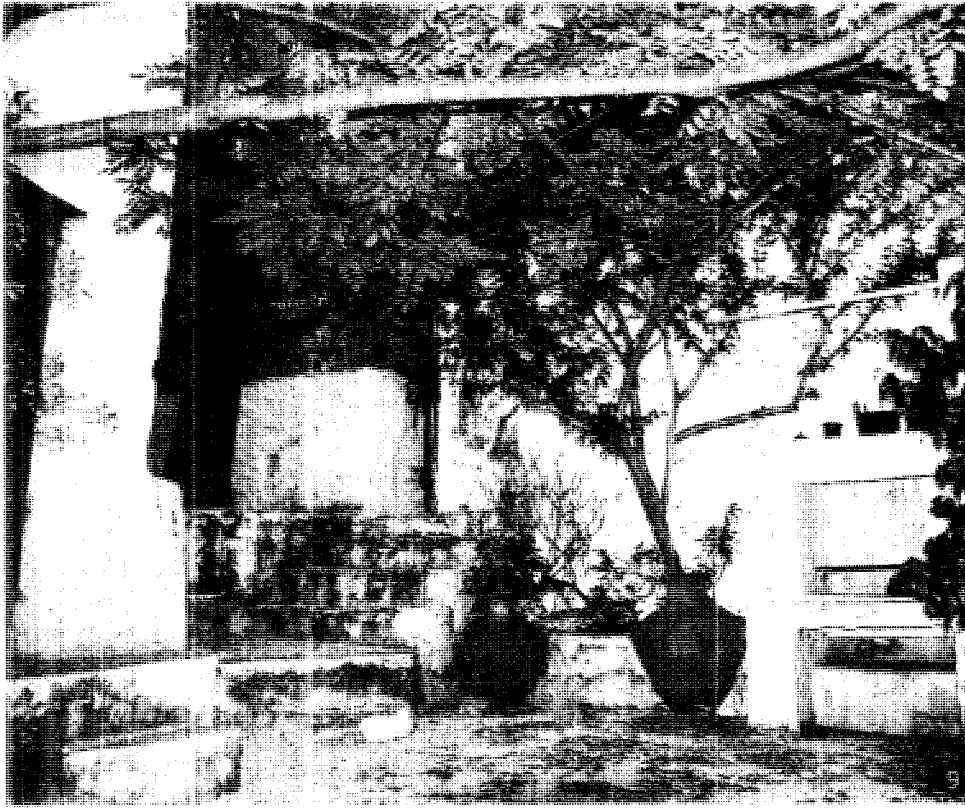

Τα δώροφα κτίσματα των κελιών καταλαμβάνουν όλο το μήκος της δυτικής πλευράς, προσαρτημένα στον περίβολο. Η βορειοδυτική πτέρυγα που άλλοτε φιλοξενούσε τον ξενώνα και την τραπεζαρία, εγκαταλειμμένη, έχει σχεδόν καταρρεύσει (εικ. 5), ενώ ανακαινισμένο σήμερα το νοτιοδυτικό παλαιότερο δώροφο κτίσμα, βρίσκεται σε καλή κατάσταση. Στην τετράοριστη σέγγη του, κατά την τελευταία επίσκεψή, οι σχιστόπληκες αντικαταστάθηκαν κατά το μεγαλύτερο μέρος από κεραμίδια γαλλικού τύπου και παραμένουν μόνο περιμετρικά. Στο ιδιαίτερα χαμηλό ισόγειο περι-

λαμβάνει από θάκη, ενώ στον όροφο χώρο υποδοχής και μικρό κελί (εικ. 3,6,7,8).

Ο περιορισμένος χώρος της αυλής δεν είναι ιδιαίτερα περιποιημένος, καθώς υπάρχουν ερείπια με πυκνή ανεξέλεγκτη βλάστηση και αγριόχορτο ανάμεσα στα κτίρια και στις βοηθητικές διασπαρρές κατασκευές. Στη νότια πλευρά έχει κτιστεί μικρή ψησταλιά και ξεφραμένη νερού (στέρνα) και στην ανατολική, πίσω από το χώρο του νερού, τα μικρά πρόσθετα κτίσματα περιλαμβάνουν χώρους για αργαλειό, φούρνο, σπασοσυλλήκι και κρήνη (εικ. 9, 10,11).

- Εικ 5. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη στο Κotronάκι. Ερείπιο Εγκατάστατος κελιών. 1999
- Εικ 6. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη στο Κotronάκι. Δόψη. Καταρτο κελιών. 1996
- Εικ 7. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη στο Κotronάκι. ΝΔ όψη. Καταρτο κελιών. 1996
- Εικ 8. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη στο Κotronάκι. ΝΔ κτίσμα κελιών. Α όψη. 1999
- Εικ 9. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη στο Κotronάκι. Ν πλευρά. Αψίδα. Βοηθητική είσοδος. 1999
- Εικ 10. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη στο Κotronάκι. ΒΑ γωνία. Φρύσσος. 1999
- Εικ 11. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη στο Κotronάκι. ΒΑ γωνία. Αψίδα. Βοηθητικά κτίσματα. 1999

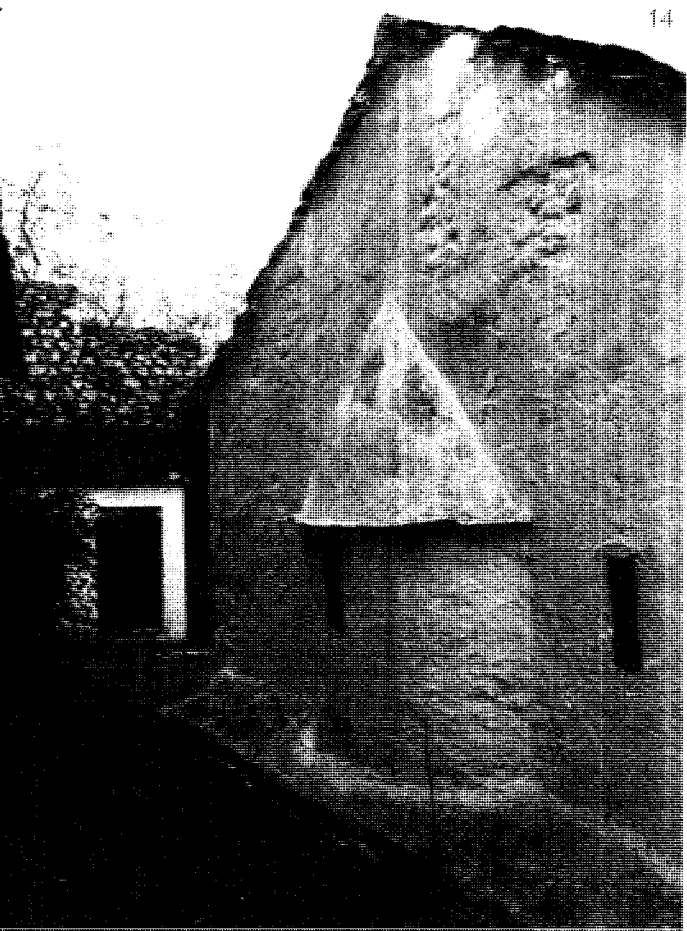

12

13

14

Το καθολικό καταλαμβάνει το κέντρο της αυλής και είναι μικρών διαστάσεων μονόκλιτος δρομικός ναός. Στο ήμισυ σχεδόν της νότιας πλευράς του, προς δυτικά, δέχεται προσθήκη χαμηλό διώροφο κτίσμα, σχηματίζοντας Γ, το οποίο χρησιμοποιείται ως κουζίνα στο ισόγειο, ενώ στον όροφο υπάρχει κελί με τζάκι. Οι στέγες ενδοσημένες, καλύπτονται με πέτρινες πλάκες, εκτός από την αιψίδα του Ιερού που είναι ολόκληρη ασβεστωμένη. Η πρόσβαση στο καθολικό γίνεται από τη δυτική πλευρά με δύο αντίθετες ανοιχτές σκάλες που οδηγούν στο ίδιο υπερυψωμένο μικρό πλατύσκαλο της εισόδου, καθώς το έδαφος είναι αρκετά χαμηλότερο (εικ. 12,13,14).

Ο εσωτερικός χώρος του ναού είναι μικρός, φωτίζεται άπλητα από τα δύο μεγάλα παράθυρα της βόρειας πλευράς καθώς και από τα δύο μικρά της νότιας

και καλύπτεται από σχετικά χαμηλή ξυλινη ψευδοροφή, βαυμένη γαλάζια με διαδομπογιά. Οι λιθόκαστοι τοίχοι είναι απειρημένοι και ασβεστομένοι, χωρίς τοιχογραφίες και παρουσιάζουν σημαντικές επιμήκεις ραγίμες (εικ. 15,16,17,18).

Εικ.12. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη στο Κοτρωνάκι. Καθολικόν. ΝΑ όψη. 1999

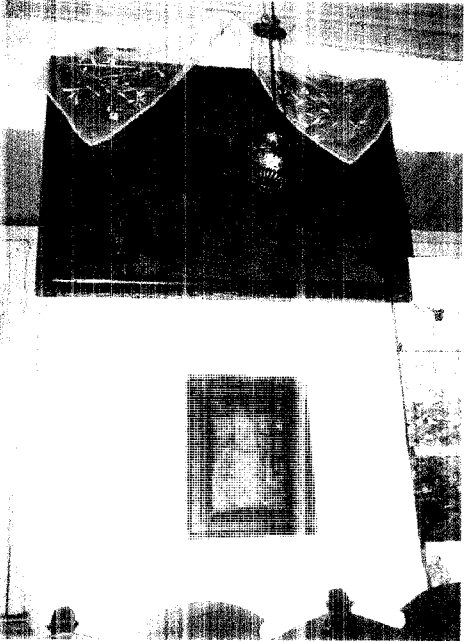
Εικ.13. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη στο Κοτρωνάκι. Καθολικόν. Δ. όψη. Εισόδος. 1999

Εικ.14. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη στο Κοτρωνάκι. Καθολικόν. Α. όψη. Κουζίνα Ιερού. 1999

Εικ.15. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη στο Κοτρωνάκι. Καθολικόν. Τεμπλό. 1999

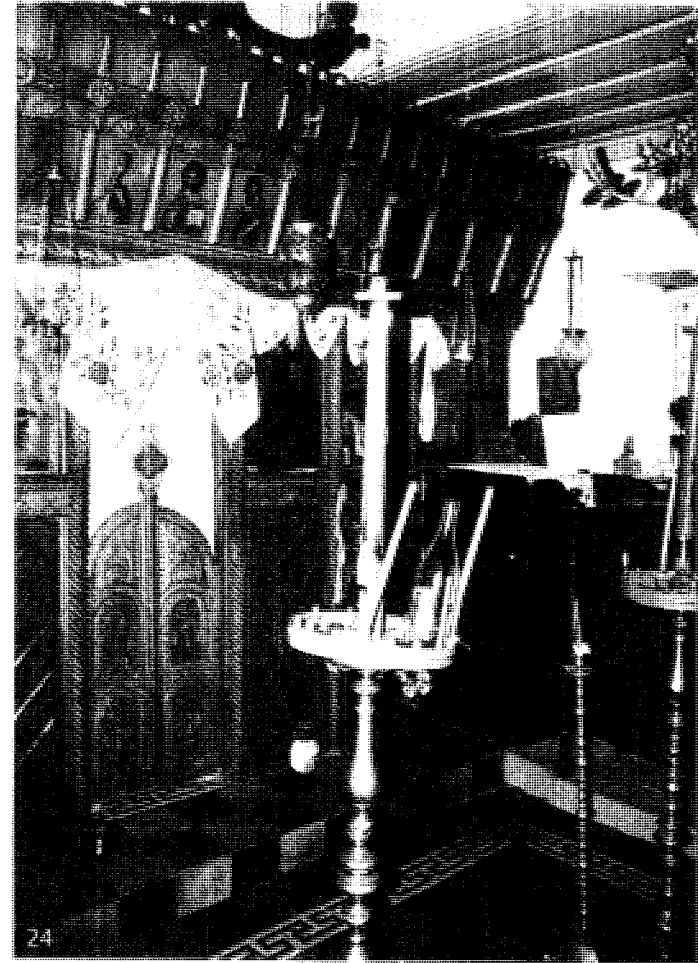
Εικ.16,17. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη στο Κοτρωνάκι. Καθολικόν. Εσωτερικόν. 1999

Εικ.18. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη στο Κοτρωνάκι. Καθολικόν. Εσωτερικόν. 1999

- Εικ.19. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη στα Καρφονάκι.
Καθολική ό. Κόγχη Παρθένου Ιερού. 1995
- Εικ.20. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη στα Καρφονάκι.
Καθολική ό. Κόγχη Ιερού. 1995
- Εικ.21. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη στα Καρφονάκι.
Καθολική ό. Τέμπλο. 1999
- Εικ.22. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη στα Καρφονάκι.
Καθολική ό. Τέμπλο. Εικόνα της Παναγίας. 1999
- Εικ.23. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη στα Καρφονάκι.
Καθολική ό. Τέμπλο. Μέγας Σταυρός 1995
- Εικ.24. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη στα Καρφονάκι.
Καθολική ό. Εσωτερική. Δάπεδο. 1999

Η αψίδα του ιερού, ημικυκλική εξωτερικά και σφαιροκωνική, παραπέμπει στις αναρμαζόμενες "αρμελικές" τύπου". Στο εσωτερικό του ιερού σκηματίζονται δύο μόνο κοίχτες, που φέρουν αντίστοιχα από μία φωτιστική θυρίδα (εικ. 14,19,20).

Στο παλιό τέμπλο είναι αναρτημένες ποικιλές εικόνες (εικ. 21). Αξιόλογη ανάμεσα τους είναι η εικόνα της Παναγίας στον τύπο "Εόδος / το Αμωραντόν", με τη χρονολογία 1717 (εικ. 21) και η εικόνα του αιτούμενου αγίου (δίδυμη) του 1807. Οι εικόνες που βρίσκονται στην πάνω ζώνη είναι αρκετά μεταγενέστερες (εικ. 23). Ο Μέγας Στουρός εισχωρεί στο φρεσκό της οροφής από το διαμορφωμένο άνοιγμα (εικ. 23-24).

Ο Σάμπων μεταφέρει την πληροφο-

ρία πως ποικιλές εικόνες φυλάσσονταν στα κελιά της μονής. Ανάμεσα τους κατέγραψε εικόνα της Αναλήψεως του 18ου αι. και μία δεύτερη με χρονολογία 1671 και επιγραφή "ΧΕΙΡ ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ", γεγονός που αμφισβητείται από τον Παπαζήση, που υποστηρίζει ότι μάλλον είναι έργο του Αντωνίου Αγοραστή του Κρητός, διότι χρονολογικά συμπίπτει με τη δράση του στο νησί.

Ο π. Καλλιστίνος κατέγραψε δύο χειτουργικά βιβλία της μονής, του Οκτωβρίου και του Ιουνίου, που τυπώθηκαν το 17ο αι. και περιέχουν ενθυμήσεις.

Το δάπεδο είναι καλυμμένο με πλακάκια σε σχέδια του 1930-50, δαπάνης των αδελφών Γαρουσαλή, κατά το έτος 1936 (εικ. 24).

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Κατά την πρώτη επίσκεψη το 1996, όταν την διαχείριση είχε ο Ιωάννης Χημάς, δεν μας επιτράπηκε η είσοδος. Η μονή εξωτερικά έδειχνε εγκαταλειμμένη στη φθορά του χρόνου, ενώ η οικουσιότητα και η υποβάθμιση της γύρω περιοχής ήταν ολοφάνερα. Ο ιδιαίτερα εντυπωσιακός και καθαρισμένος ψηλός λιθοκτιστος περίβολος προστάτευε απόλυτα τη μονή.

Το 1999 με την καταγραφή του εσωτερικού της μονής και του καθολικού, διαπιστώσαμε ότι στο σύνολό του, το μικρό συγκρότημα με τα κελιά και τους βοηθητικούς χώρους, είναι φροντισμένο σε ανεκτό επίπεδο, ενώ η δομή του μαρτυρεί την άλλοτε οργανωμένη ζωή της μονής, στο πλαίσιο της οποίας προσφερόταν πιθανόν και φιλοξενία από τους μοναχούς.

Η επιβλητική περιτείχιση, εμφανής και στο εσωτερικό της μονής προτρέπει και ενισχύει την διάθεση και την άποψη για την επανάχρηση του χώρου ως μοναστήρι κυρίως, αφού η δομή του προσφέρεται για ψυχαστήριο, καθώς δημιουργεί συνθήκες απομόνωσης και εσωστρέφειας.

Το καθολικό παρουσιάζει αρκετές ρωγμές στην λιθοδομή του που απαιτούν σημαντικές επισκευαστικές παρεμβάσεις. Οι όποιες επεμβάσεις όμως θα πρέπει να γίνονται με απόλυτο σεβασμό και διατήρηση των στοιχείων που καθορίζουν την ιστορική του διαδρομή. Η ερειπωμένη βορειοδυτική πτέρυγα των κελιών καλό είναι να ανακατασκευαστεί, ο χώρος της αυλής να καθαριστεί και να αφαιρεθούν όσα μικρά νεότερα κτίσματα κριθούν ως μη απαραίτητα ούτως ώστε να προκύψει άνεση στη λειτουργία του, ενώ στον ειρύτερο, έξω από τον περίβολο χώρο, επιβάλλεται η απομάκρυνση των ετερόκλητων υπογόνων χρήσεων και η τακτοποίηση και ευπρέπεια των αγροτικών εγκαταστάσεων, σε συνδυασμό με την ένταξη της ζωής της μονής στο περιβάλλον.

Με την επισκευή των κτισμάτων που δύνανται να χρησιμοποιηθούν και τον εσωτερικό και καθαρισμό όλου του μοναστηριού, η περιοχή θα αναβαθμιστεί και θα συμβάλει αποτελεσματικά στην σταδιακή αναβίωση και στην άνετη διαμονή μοναχών και προσκυνητών.

Σύμφωνα με πρόσφατες προφορικές πληροφορίες, την εποπεία της μονής ανέλαβε από το 2002 η οικογένεια Καστάνη, η οποία ανακαίνισε πλήρως το χώρο, με εντολή και έξοδα της Ι.Μ. Μεγίστης Λαύρας. Διατηρήθηκε ο περίβολος, ανακατασκευάστηκαν κτίσματα και τοιχογραφήθηκε το καθολικό, με την οικονομική εισφορά βασικά του προηγούμενου Βασιλείου Λαυριώτου και άλλων δωρητών του νησιού.

Στη μονή εγκαταβιώνει περιστασιακά από το 2004, ο πατήρ Χριστόφορος ο Λαυριώτης.

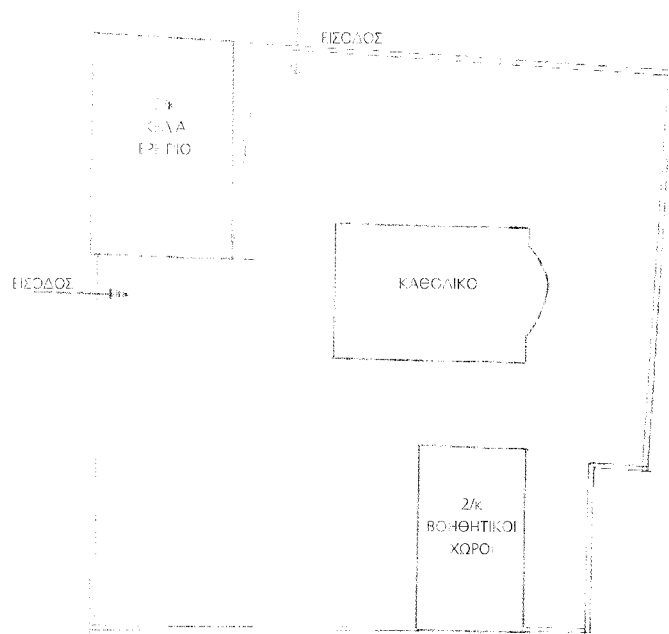
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αθανασιάδης Σωτήρης, "Ποικίλα Θεσσαλικά αρχαιακά (Β' σειρά), Μέρος Α', Σκοπελίτικα γεγονότα του 1826-1836, Α': 4 ανέκδοτα έγγραφα από το αρχείο του Κωφίτη", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος Γ', Λάρισα 1982, σελ.82-92.
- π. Καλλιανός Κ., "Παράτυπα των μονών και των εκκλησιών της Σκοπέλου", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 11ος, Λάρισα 1987, σελ.71-75
- Του δίου, *Σχέσεις Σκοπέλου και Αγίου Όρους (17ος -19ος), Μια πρώτη προσέγγιση στο θέμα, ανατ.*, από το περ. *Εφημέριος* Αθήνα 1996, σελ.11,12,16.
- Του δίου, "Αρχείο Εγγράφων της Σκοπέλου. Η αλληλογραφία των Αθωνικών μονών Μεγίστης Λαύρας και Διονυσίου με τον επίτροπο τους στη Σκόπελο Σταμάτιο Ιω. Βακράτσα", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 34ος, Λάρισα 1998, σελ.241-250.
- Του δίου, "Αρχείο της νήσου Σκοπέλου, *Εγγραφα της συλλογής Αντιγόνης Στ. Βακράτσα*, ταξινόμηση και παρουσίαση, τεύχος Α', Νησίδες, Σκόπελος 1999, σελ.28-31,33-36.
- Του δίου, "Τα Αθωνικά Μετόχια των Βορείων Σποράδων και η συμβολή τους στην Ορθόδοξη πνευματική διαμόρφωση των νησιωτών", αδημοσίευτη ομιλία στην Επιστημονική Ημερίδα: "Άγιον Όρος - Πήλιο - Μογνασία 15ος -20ος αι., Μία αμφίδρομη σχέση", Ι.Μ. Δημητριάδος, 3-4 Δεκεμβρίου 2004.
- Καλλιανός Κωνσταντίνος, *Ιστορικών Προσκυνητάρων της Βασιλικής Πατριαρχικής και Σταυροπηγιακής Ιεράς Μονής Μεγίστης Λαύρας, Αγίου Όρους*, Αθήναι 1976, σελ.134.
- Τσιλιόπουλος - Κεραμεύς Αθ., "Καισαρίου Δαπόντε: Νασί και μοναστήρια, εξωκκλήσια και Μονύδρια εν Σκοπέλω", *ΒΖ* 19 (1910), σελ.93.
- Τσιλιόπουλος Τριαντ., "Σκόλια στις επιγραφές των ναών, μονών και εικόνων της Σκοπέλου", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 19ος, Λάρισα 1991, σελ.156-177.
- Σάββαν Α., *Νασί και Μονί εις την νήσον Σκόπελον*, Αθήναι 1974, σελ.106-107,214-215.
- Του δίου, *Σκόπελος, Ιστορική και γεωγραφική (αρχαιολογική) αφήγηση*, Λαογραφικό Μουσείο Σκοπέλου, Σκόπελος 2000, σελ.418-419.

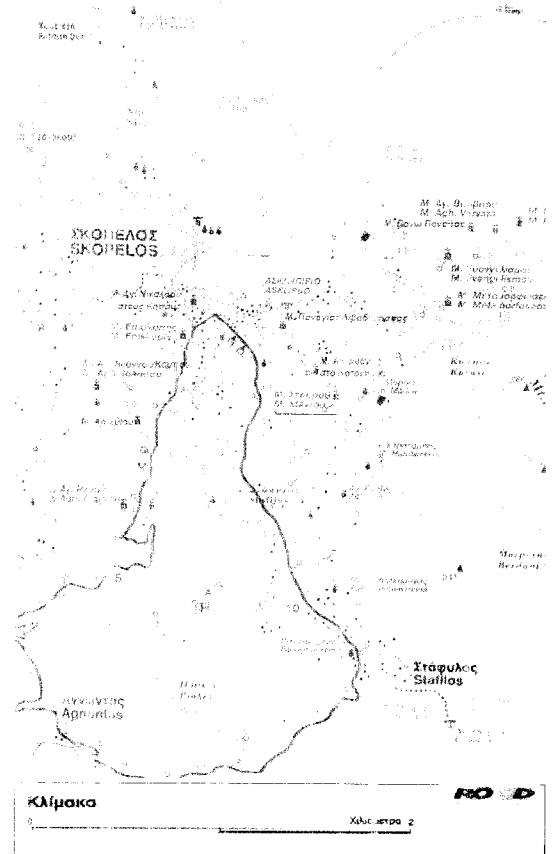

9. ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΙΜΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ

Χρόνος ίδρυσης: Πιθανόν τέλη 17ου α.
 Διεύθυνση: Σκοπέλος. Ν της πόλης της Σκοπέλου
 Ιδιοκτησιακό: Χαρακτηρίζεται ιδιωτική. Οικογένεια Σκαβέντζου.
 Περιλαμβάνεται στην κατάσταση μονών και κενυδρίων της Ι. Μητρόπολης Χαλκίδας, Ιστιαίας και Β. Σποράδων
 Εορτάζει - γιορταγίζει: 4 Σεπτεμβρίου (Υψώσεως Τιμίου Σταυρού)

Τοπογραφικό σχέδιο

πό την πόλη της Σκοπέλου ακολουθούμε το δρόμο προς Στάφυλο, νοτιοανατολικά και 700μ. από τα όρια της πόλης στρίβουμε αριστερά, σε χωματόδρομο με κατεύθυνση ανατολική και μετά την Ι.Μ. Αγίου Ιωάννη στο Κοτρωνάκι, νότια. Διανύουμε 1000μ. περίπου και συναντούμε τη μονή στην αριστερή πλευρά. Είναι κτισμένη μέσα σε ρέμα, στους πρόποδες του όρους Παλούκι, σε υψόμετρο 130μ. περίπου, εντός περιτοιχισμένου χώρου 400τ.μ., σε περιβάλλον με πυκνή βλάστηση από κυπαρίσσια, πεύκα και πουρνάρια (εικ. 1,2).

Σύμφωνα με το Σάμψων **ιδρύθηκε** το 1680 ως γυναικεία και αναδομήθηκε ή ανακαινίστηκε το 1782, βάσει επιγραφής εντοιχισμένης στην Αγία Τράπεζα του καθολικού (σήμερα δεν εντοπίζεται), όπου αναγράφεται: "**1782 ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΘΕΝ**". Σε σιγίλιο του πατριάρχη Προκοπίου του 1786, όπου ανανεώνεται η σταυροπηγιακή αξία της μονής, αναφέρεται και η έκδοση δύο παλαιότερων σιγιλίων. Το πρώτο με τη χρονολογία 1707, που υπογράφει ο πατριάρχης Γαβριήλ και προφανώς αφορά στην κήρυξη της ως σταυροπηγιακής και το δεύτερο, αρκετά χρόνια αργότερα, το 1780, επί πατριαρχείας Σωφρονίου για την ανανέωση της σταυροπηγιακής αξίας της.

Δεύτερη επιγραφή, παλαιότερα εντοιχισμένη στην εξωτερική βόρεια πλευρά του καθολικού (κατά τον π. Καλλιανός), φέρει χρονολογία 1782 και το όνομα της Γερβασίας μοναχής, η οποία συνδέεται με την ανακαίνιση της μονής. Πιθανότατα πρόκειται για την τοποθετημένη σήμερα μεγάλη επιγραφή στη δυτική όψη της εισόδου, που όμως πιστεύουμε ότι αποτελεί αντίγραφο της αρχικής. Η Γερβασία

το 1795 συντάσσει διαθήκη με την οποία κληροδοτεί στο μοναστήρι αρκετή περιουσία και καθιστά διάδοχό της στη διοίκηση του Τιμίου Σταυρού τον ανασιό της "**παπά κυρ Λαυρέντις**", με την εντολή να παραμείνει στη μονή μέχρι το θάνατό της η "**καλόγρια υι στακακή**" της, όπως και ο "**αναγνώστης**" της μονής, εφόσον γίνει μοναχός. Τον καθιστά μάλιστα διάδοχο του Λαυρέντιου στην προυβενιό, μετά το θάνατο του τελευταίου. Επίσης αναφέρεται στην ύπερη δύο πύργων στο συγκρότημα της μονής, ο ένας "**... όπου είναι κατά το ρεύμα**" και ο άλλος "**... κοντά εις την εκκλησίαν**" και αφρίζει ποιητικά διαμένον σ' αυτούς, όταν θα έρχονται στη μονή.

Ο Καισάριος Δαπόντες τη συμπεριλαμβάνει στον κατάλογο των μονών και εκκλησιών της Σκοπέλου, που κατάρτισε κατά το β' μισό του 18ου αι. με το χαρακτηρισμό "**καλονορδικό**" καθώς ήταν γυναικεία μονή και δηλώνει ως μετόχι της την Εκκλησία του Χριστού "**στα Πλατανάκια**". Μετόχι της επίσης ήταν και ο Αγ. Κωνσταντίνος στον Αϊκιά.

Στα επαναστατικά χρόνια η μονή ερημώνεται και επί της βασιλείας του Όθωνα έχει πλέον λίγα κτήματα και επιτροπεύε-

ται από τοίκο ως συγγενείς των κατόχων, σύμφωνα με την αναφορά της Δημογεροντίας της Σκοπέλου προς τον έπσκοπο, κατά το 1831.

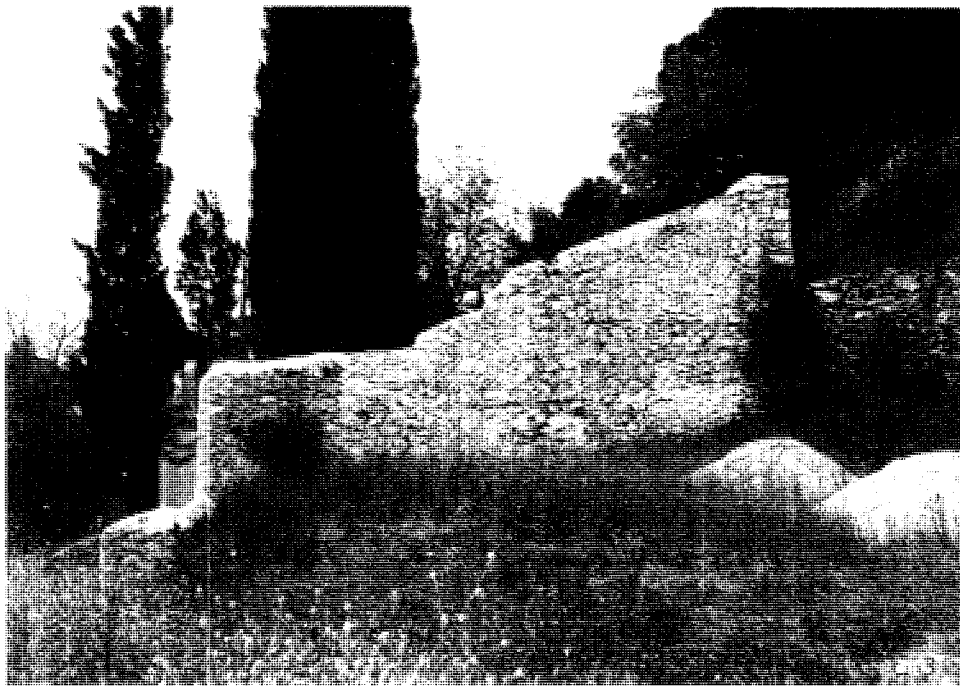
Η μονή επανορθώθηκε όταν εγκαταστάθηκε η πρώτη μοναχική Κοινότητα Παύλου, κληρονομος του Λαυρέντιου. Στο ίδιο έγγραφο της Δημογεροντίας του 1834 αναφέρεται: "**... και μετ' εκείνην, το δε θέλημα η επιμένη αναπόκληυ(ρία) Χαού ύλη... εγκαταλείπειται εις αυτής μορφή των ως αν' αυτό Μοναδριον...**". Με την προσθήκη της Δημογεροντίας, τα "**μαρτυρία του επισκόπου Σκοπέλου Λαυρέντιου, του επάρχου Σκοπέλου και δεκά γερωντων παλίων**", αναγνωρίστη επί των με απόφαση του Εκκλησιαστικού Ταμείου του 1837 ως "**... ταμία διασκή... ιδιοκτησία των απογόνων η κληρονομία της σ' κληρονος Γερβασίας μοναχής ...**". Για το λόγο αυτό το μονή δεν συμπεριλήφθηκε στους καταλόγους διοικήσεων που πραγματοποιήθηκαν στη Σκοπέλο.

Ο Σάμψων καταγράφει την ενδύση του Η. Σκαβέτζου σε θεολογικό βιβλίο της μονής, όπου αναφέρει ότι "**ύφαστος της μονής Σαυρού, καταμένους Γερβασίας, Μοναχός Γερβασία. Μόλιθα,**

Μεθώνη, Ωρτία, Σωσάνο. Ζέσις Γερβασίας ακτ', δηλαδή 1580.

Το 1897 οι τελευταίοι επιτρόποι της μονής Κωνσταντίνος και η αδελφή του Μακάριος Σταυρού, πούλησαν στο Μ. Σκαβέντζο, τη μονή με την περιουσία της, με τον όρο: "Ότι οι εισηγμένοι πατρισταί αδελφοί θέλουν κατοικείν εφ' έρεισιν ζωής των εντός της Μονής Σταυρού...". Ο τότε Διοικητής γράφοντας για τον Γερουσιαστή Γεράσιο Ανθούλη, ο οποίος για κάποιο διάστημα στα νεότερα χρόνια έδινε στη μονή, την αναφέρει ως μοναστήρι του Σκαβέντζου και συγκεκριμένα: "Ο πατρισταί-Ανθούλης... του μοναστηρίου του Σκαβέντζου...". Σύμφωνα με προφορικές μαρτυρίες η μονή λειτουργούσε σχεδόν μέχρι τους σεισμούς του 1955, από τους οποίους έπαυσε μερική καταστροφή και ερημώθηκε. Σήμερα δεν κατοικείται κατά το μεγαλύτερο τμήμα της και να αφημένη στα ερείπια του χρόνου. Όπως στην πρώτη καταγραφή το 1996, διαπιστώσαμε να εκκλιούνται σημαντικές επισκευαστικές ενταξίες στο καθολικό και στη δεύτερη επίσκεψή μας, το 1999, τα έργα είχαν σχεδόν ολοκληρωθεί.

Η κύρια είσοδος της μονής βρίσκεται στη βόρεια πλευρά, υπάρχει όμως και μία δεύτερη είσοδος στη νοτιο, προς το δάσος (εικ. 3.2). Ο Σόλμαν αναφέρει πως πάνω στην κυρία εισόδο υπήρχε πιθανό σμύρνα μοναχού, που όμως καταστράφηκε. Στη νότιο και βόρεια πλευρά σώζονται τμήμα του ψηλού περιβόλου, που προστάτασε έληθε τη μονή. Ανατολικά προς το δάσος, παραμένουν επιμήκεις ψηφιδωτοί και λιθόκλιτη σκάλα, στο χείμαυρόν κάποιων βεσθητικών προσόψεων (εικ. 3.4).

- Εικ. 2. Ι.Μ. Τιμίου Σταυρού. Γενική Β άποψη. Περιβάλλον χώρος. Είσοδος. 1996
- Εικ. 3. Ι.Μ. Τιμίου Σταυρού. Ν εξωτερική όψη. Τμήμα περ βόδου. 1999
- Εικ. 4. Ι.Μ. Τιμίου Σταυρού. Α πλευρά. Τμήμα περιβόλου. Σκάλα και επιμήκεις τοίχοι. 1999

Η αυλή είναι λιθοστρωτή, με χάραξη σήμερα στους τοίχους, ενώ παλαιότερα, κατά το Σάμπσον υπήρχε και τμήμα της με βότσαλα (εικ. 5,6).

Στη νοτιο-ανατολική πλευρά διατηρείται ανακαίνιση, ένα διώροφο κτίσμα πιθανόν μικρού αριθμού κελιών και βοηθητικών χώρων (εικ. 5,6). Το παλαιό διώροφο κτίσμα των κελιών στη βορειοδυτική γωνία, εν μέρει παρατημένο σήμερα, βρίσκεται σε κακή κατάσταση και σχεδόν έχει καταρρεύσει κατά το μεγαλύτερο τμήμα του (εικ. 1,2). Ενδιαφέροντα στοιχεία του παραδοσιακού τρόπου κατασκευής της εκκλησίας αποκαλύπτονται με την αποκάλυψη των επιχρισμάτων, όπως πλήνθινη ανάμειξη σε ξύλινο σκελετό (τσιπιάς), στον όροφο. Στην ανατολική όψη, προς την αυλή, φέρει ξύλινο στεγασμένο εξώστη με εξωτερική σκάλα. Διατηρεί τη δομή και τη μορφολογία του στοιχείου (εικ. 7,8,9).

8

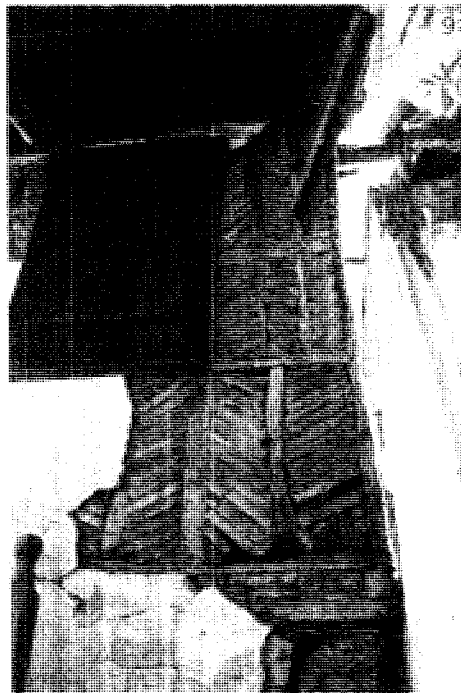
Εικ. 5. Ι.Μ. Τριών Σταυρού. ΝΑ γωνία.
Αυτή. Διάφορο κτίσμα βοηθητικών
χώρων. 1959

Εικ. 6. Ι.Μ. Τριών Σταυρού. Δ. πλευρά.
Αυτή. Διάφορο κτίσμα βοηθητικών
χώρων. 1959

Εικ. 7. Ι.Μ. Τριών Σταυρού. ΒΔ γωνία.
Είσοδος. Διάφορο κτίσμα κελιών. Α
όψη. 1959

Εικ. 8. Ι.Μ. Τριών Σταυρού. Δ. πλευρά.
Διάφορο κτίσμα κελιών. Α όψη.
1959

Εικ. 9. Ι.Μ. Τριών Σταυρού. Δ. πλευρά.
Διάφορο κτίσμα κελιών. Α όψη.
Λεπτομέρεια κατασκευής. 1959

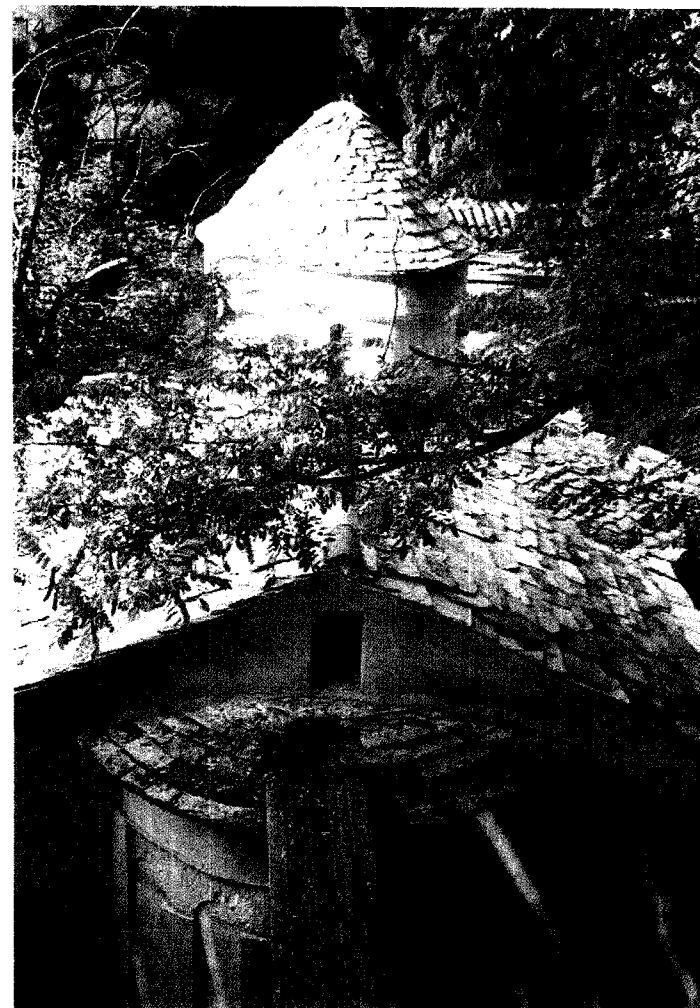
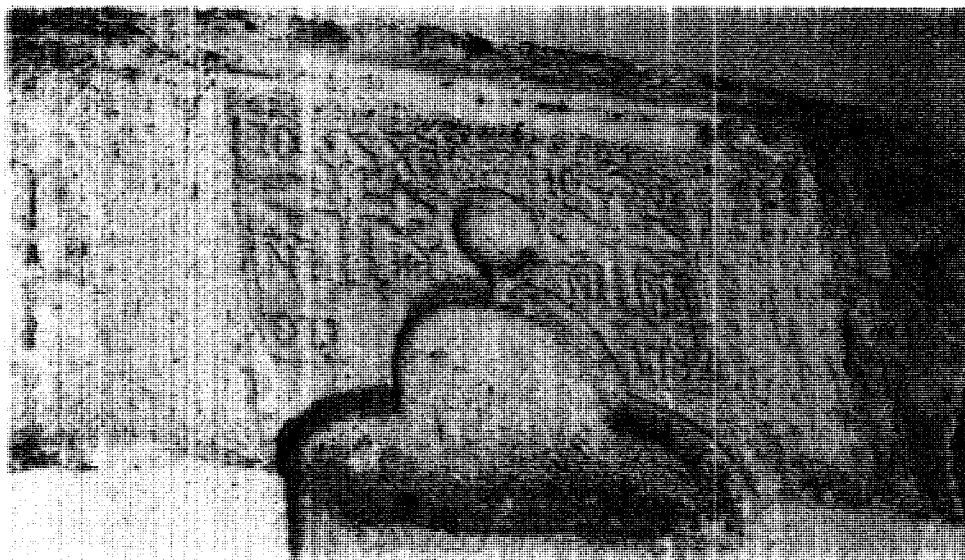
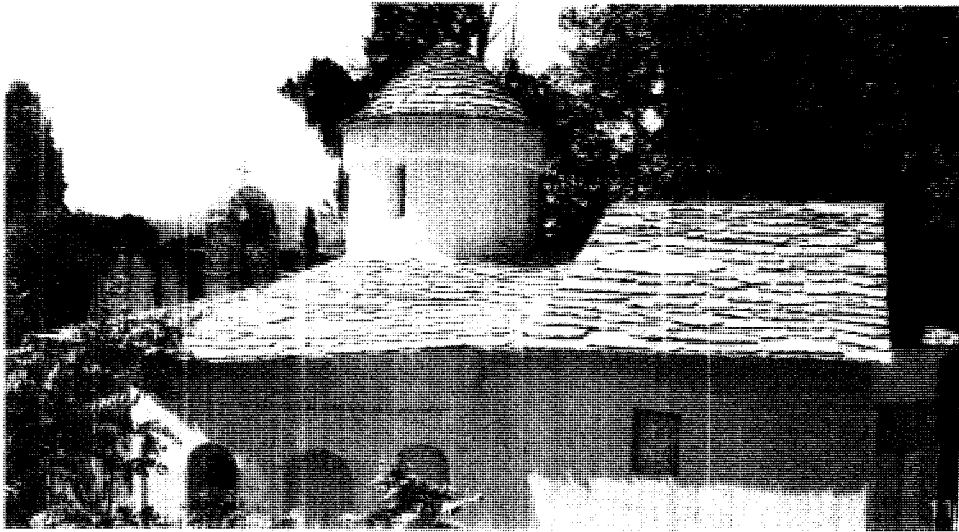

Το **καθολικό** της μονής Σταυρού αποτελεί ωραιότατο δείγμα της αγιορείτικης τυπολογίας, κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας. Είναι ναός εγγεγραμμένος σταυροειδής με τρούιλο, που στηρίζεται *"επί των κλειδών"* τεσσάρων τοξών. Από αυτά το ανατολικό σχηματίζει την κόγχη του Ιερού, ενώ το βόρειο και το νότιο προεκτείνονται και διαμορφώνουν δύο κόγχες, τους χορούς, που εξέχουν στις μεγάλες πλευρές. Οι δύο πλευρικοί χοροί χρησιμοποιούνται ως αντερείσματα του τρούιλου προσδίδοντας ευρυχωρία στο μικρό κτίσμα. Είναι το μοναδικό

παράδειγμα τρίκογχου ναού στο νησί (εικ. 10,11,12).

Εξωτερικά στις πλάγιες κόγχες διαμορφώνονται πέντε αβαθή υψίκορμα τοξωτά αψιδώματα με τοξωτό άνοιγμα στο κεντρικό αψιδώμα, ενώ αντίλογα αψιδώματα, που καταλήγουν ψηλά σε *"πήλινες"* διακοσμητικές πλάκες, φέρει και η ημικυκλικής κάτοψης αψίδα του Ιερού. Φωτιστική θυρίδα διακρίνεται στο μεσαίο από αυτά και πιο πάνω, στον τοίχο του ναού, μικρό ορθογώνιο παράθυρο, μεταγενέστερα διανοιγμένο (εικ. 4,10,11,13,14).

Ο τρούιλος έχει ανεγερθεί και στη χριστιανική εποχή του καθολικού. Είναι ψηλός με τέσσερα ισσοκοννημένα στενά παράθυρα, ενώ κατά το Σάμπων έφερε άηληστε, ξύλινα παράθυρα, τα οποία εναλλάσσονταν με τοξοθήματα τυπικά αψιδώματα. Από τις πρόσφατες ανασκαφές του καθολικού καταστράφηκε η παλαιά ενιαία στέγη και δημιουργήθηκε στο ανατολικό της τμήμα ανεξάρτητη υπερυψωμένη δέφοιτη στέγη, με επικόλληση από σκεπήπληκτες, όπως και όλος ο ναός (εικ. 11,14).

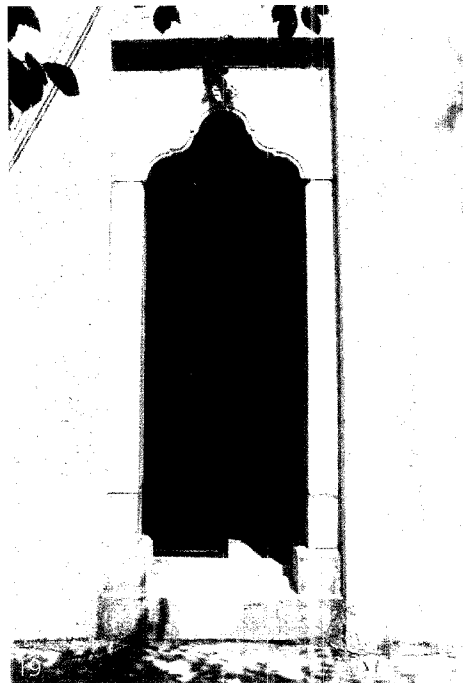

Εικ. 10. Ι.Μ. Τριού Σταυρού. Καθολικό. Ν
όψη. 1999

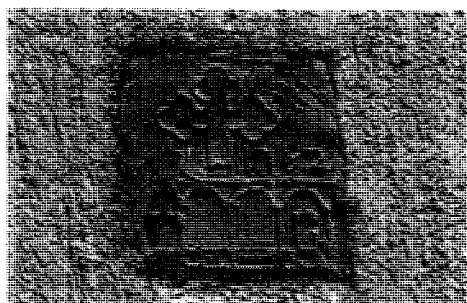
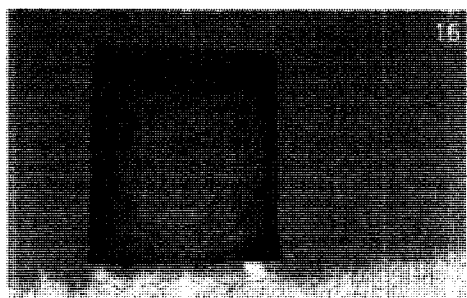
Εικ. 11, 12. Ι.Μ. Τριού Σταυρού. Σ. Καθολικό. Ν
όψη. 1999

Εικ. 13. Ι.Μ. Τιμ ου Σταυρού. Καθολικό. Α
όψη. Αγία Ιερού. "Πήλινη" πλάκα.
1999

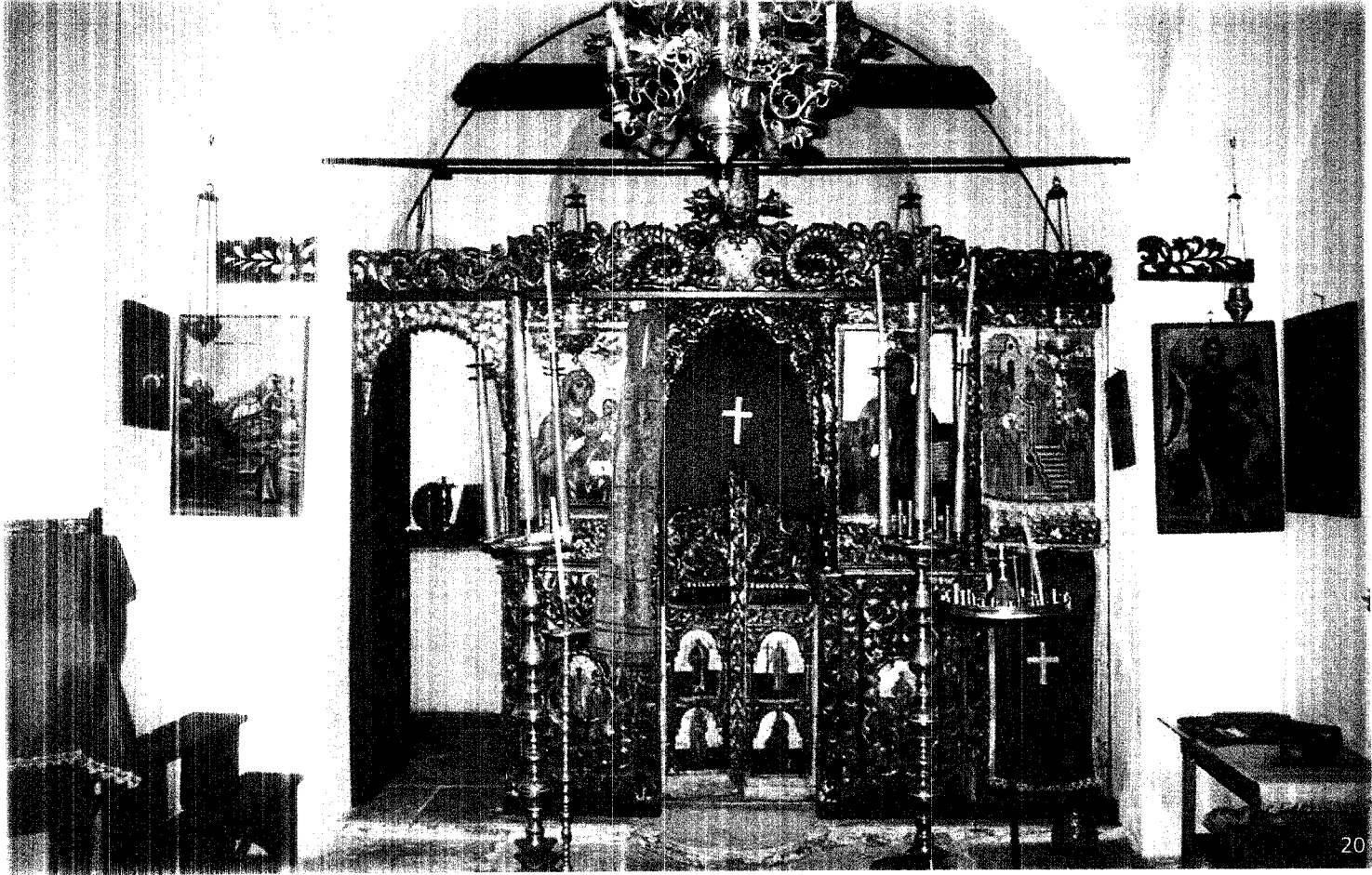
Εικ. 14. Ι.Μ. Τιμ ου Σταυρού. Καθολικό. Α
όψη. Στι.γες. 1996

Εξωτερικά υπάρχουν εντοιχισμένες τρεις επιπέδων εικονογράφητες "Γήλινας" πλάκες. Η μία στη νότια όψη φέρει δυσδιάκριτα χρονολογισμό (1770), στη δεύτερη αναγράφεται το 1782 (πρόκειται πιθανόν να για σύγκριση αντίγραφο της παλαιάς επιγραφής) και η τρίτη στο μέσον της αψίδας του Ιερού φέρει τη χρονολογία 1782 και τα συμπλήρωμα του Χριστού. Οι υπόλοιπες πλάκες της αψίδας είναι έμβασανόγραφες, επικαθήμενες με πορφύρα στρώματα ασβέστη. Όλες σχεδόν οι πλάκες εικονίζουν ανάγλυφο σταυρό (εικ. 11, 15, 16, 17, 18). Μικρότερες πλάκες εντοιχίστηκαν και σε διάφορα άλλα σημεία των εξωτερικών τοίχων. Κατά το Σόμμον υπήρχαν μόνο τέσσερις πήλινες πλάκες εντοιχισμένες στους τοίχους του καθολικού. Στη δυτική όψη του καθολικού, πάνω από την είσοδο, υψώνεται μονόλοφος κωδωνοστάσιος από πωρόλιθο, μεταγενέστερης κατασκευής (εικ. 11, 18). Την είσοδο του ναού κοσμεί μαρμάρινο περιθύρωμα με καρπιλόγραμμα υπέρθυρο (εικ. 17, 19).

- Εικ.15. Ι.Μ. Τιμίου Στεφάνου, Καθολικό, Ζ. όψη. Είσοδος. Κωδωνοστάσιος. 1976
- Εικ.16. Ι.Μ. Τιμίου Στεφάνου, Καθολικό, Ν. όψη. Πήλινη πλάκα. 1999
- Εικ.17. Ι.Μ. Τιμίου Στεφάνου, Καθολικό, Εξωτερική όψη. Πήλινη πλάκα. 1999
- Εικ.18. Ι.Μ. Τιμίου Στεφάνου, Καθολικό, Ζ. όψη. Κωδωνοστάσιος. Πήλινη πλάκα. 1999
- Εικ.19. Ι.Μ. Τιμίου Στεφάνου, Καθολικό, Ζ. όψη. Είσοδος. 1999
- Εικ.20. Ι.Μ. Τιμίου Στεφάνου, Καθολικό, Εσωτερική. Τάμπλο. 1999
- Εικ.22. Ι.Μ. Τιμίου Στεφάνου, Καθολικό, Εσωτερική. Δόξα. 1999

Επίσκεψις: ο χώρος είναι μικρός και χωρίς τραπεζοειδή. Στο πρόθεση και διάκοσμο κατά τη γωνία δεξιά. Το κεντρικό είναι έργο του Βασίλειου Κελεσιόπουλου ανδρώα κτηροδόχου από την Κωνσταντινούπολη, με τον τίτλο: «ΠΡΟΘΕΣΗ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΓΕΒΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΟΣ ΓΕΦΟΥΝΤΣΑ ΟΜΟΥ». Στη δεξιά του προθέσης ταυρίδα έχει προ-σχεδιαστεί στο χώρο με τις στερεο-πλάκες φερσάλια που είναι στο χώρο του προθέσης. Επί δεξιά του κεντρικού διακοσμού με κρύσταλλο και τον πομπά ακού-στη. Σε φημίς του κεντρικού και στο βη-μαθιστά κρηνητήσιον και η διαρρη-νητική του δεξιά του κεντρικού (20, 21).

Οι χώροι κατάψα και κατάγραμ-μα είναι με χρονολογία 1797 (158), την

οι οίς δεν εντοπίσαμε κατά την επίσκεψή μας. Σε γωνία κενά του ία. Προόρ-μου, που παλαιότερα βρισκόταν στο τέμπλο, υπάρχει η επιγραφή: «ΔΕΗΣΙΣ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΛΑΥΡΕΝΤΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ 1797».

Το δάπεδο κελύγεται από ορθο-γωνιμένες πλάκες και διακοσμείται στην κεντρική ζώνη από ψηφοθετήματα, που σφραγίζονται κατά την τουρκοκρατία. Στο μέσον υπάρχει τετράγωνη μαρμάρινη πλάκα με τη χρονολογία 1784, τα συμπλη-ρήματα ΧΡ - ΜΑ και δικέφαλο αετό. Ίσως τα αρχικά μνημονεύουν το δη-μοσουργό των ψηφοθετημάτων, ιερομό-ναχο Λαυρένιο με την πιθανή ερμηνεία κατά τον Παπαζήση: «Χείρ Μ(οναχού) Λ(αυρετίου)» (εικ. 22).

Εικ.21. Ι.Μ. Τριέυ Στουροϋ, Καθολικό.
Εσωτερικόν. Τμήφο. 1995

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η μικρή μονή του Τιμίου Σταυρού διατηρεί και σήμερα τη γοητεία των μονυδρίων του παρελθόντος, κατακτώντας ιδιαίτερη θέση στην ιστορία της Σκοπέλου, καθώς το καθολικό της αποτελεί μοναδικό δείγμα αρχαϊκού ναού στο νησί. Οι προσεχέστες στερεωτικές εργασίες που έγιναν στο ναό έσωσαν το μνημείο από την κατάρρευση, όμως οι σημαντικές πολύπλευρες αλληλαγές των δομικών και μορφολογικών του στοιχείων, του επέφεραν σημαντικά ιστορικά τεκμήρια και δημιούργησαν καταστάσεις σχεδόν μη αναστρέψιμες, αφαιρώντας από το μελλόντικο ερευνητή τη δυνατότητα ανίχνευσης και περαιτέρω γνώσης της μορφής στο χρόνο.

Το καθολικό ημεικνείται η επανατοποθέτηση των αυθεντικών πηλακών στις αρχικές τους θέσεις και η αποκατάσταση των αναγράφων τους. Όταν απαιτηθούν μελλόντικες επισκευές, καλή είναι να γίνεται με γνώμονα την αρχική μορφή του ναού, στοχεύοντας συνεχώς στη σταδιακή ανακατασκευή του.

Η αποκατάσταση του περιβάλλοντος και των εισόδων της μονής, παράλληλα με την επισκευή του κτίσματος των παλαιών κελιών, σύμφωνα με τον παραδοσιακό τρόπο οικοδόμησης, θα συντελέσουν στην αναβίωση και των επαναπροσδιορισμό σκοπών και στόχων του χώρου.

Υποστηρίζουμε τη συνέχιση της ζωής στο μοναστήρι, πιθανόν με ανάπτυξη οικοτουριστικής δραστηριότητας, σύμφωνα και με τις δυνατότητες που προσφέρει η γύρω περιοχή, προκειμένου να αξιοποιηθεί η βιωσιμότητά του και να διευρυνθεί ο κύκλος των επισκεπτών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

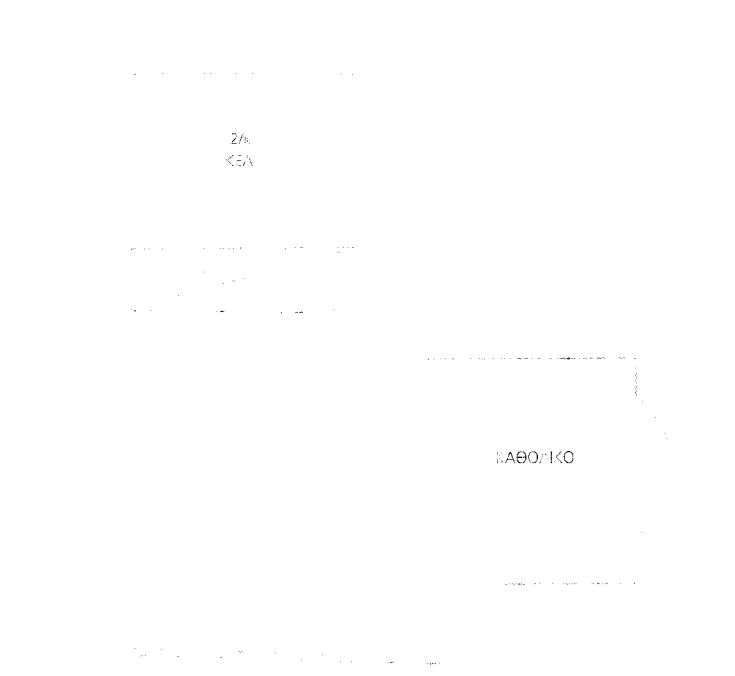
- Α. Αιλιάνος Κ., "Άγνωστες σελίδες από το αρχείο της Δημογεροντίας Σκοπέλου του έτους 1834", *Αρχείο Ευβοϊκών Μελετών*, τόμος ΚΖ, Αθήνα 1986-87, σελ.59-84.
- Τουμπίδου, "Συμβολή στην ιστορία της μονής της Παναγίας Λιβαδιώτισσας -Ζωοδόχου Πηγής της Σκοπέλου 17ος-19ος αι.", ανάτυπο από το *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 30ος, Λάρισα 1996, σελ.221.
- Τουμπίδου, "Έγγραφο της συλλογής Αντιγονής Στ. Βακράτσα. Ταξινόμηση και παρουσίαση", *Αρχείο της Νήσου Σκοπέλου*, τευχ. Α', Νησιδες, Σκόπελος 1999, σελ.35, σημ.18.
- Τουμπίδου, "Ένα ανέκδοτο σιγιλίιο του 1786 για τη μονή του Τιμίου Σταυρού της Σκοπέλου. Συμβολή στην ιστορία της μονής", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 43ος, Λάρισα 2003, σελ.227-240.
- Γαλαδίου-Καραμεύς Αθ., "Καίσαριου Δαπόντε: Ναοί και μοναστήρια, εξωκκλήσια και μονύδρια εν Σκοπέλω", *ΒΖ* 19,1910, σελ.92.
- Γαλαδίου Τρ., "Σχόλια στις επιγραφές των ναών, μονών και εικόνων της Σκοπέλου", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 19ος, Λάρισα 1991, σελ.156-177.
- Σάββων Αθ., *Νήσος Σκόπελος, Ιστορική και Αρχαιολογική μελέτη*, Αθήνα 1968, σελ.293.
- Τουμπίδου, *Ναοί και μοναί εις την νήσον Σκοπέλον*, Αθήνα 1974, σελ.184-185,210.
- Τουμπίδου, "Η Μονή του Τιμίου Σταυρού της Σκοπέλου κατά τον 19ο αι.", *Αρχείο Ευβοϊκών Μελετών*, Αθήνα, τόμος 22 (1973-79) σελ.123-134.
- Τουμπίδου, *Σκόπελος. Ιστορική και γεωγραφική (αρχαιολογική) αφήγηση*, Λαογραφικό Μουσείο Σκοπέλου, Δήμος Σκοπέλου 2000, σελ 414-415.

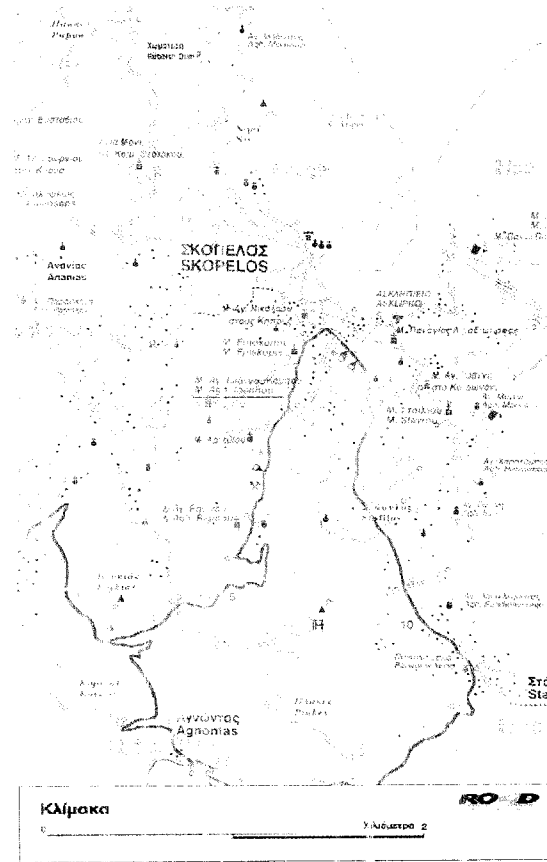
Εικ. 1. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη στον Κάμφο, Γενική Β. άσρηση, Περ. Φοίνικων κάρος, 1996.

10. ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΣΤΟΝ ΚΑΜΠΟ

Χρονos ίδρυσης: 17ος-18ος αι.
 Διεύθυνση: Σκόπελος, Ν της πόλης της Σκοπέλου
 Ιδιοκτησιακό: Μετόχι της Ι.Μ. Μεταμορφώσεως Σωτήρος Σκοπέλου
 Εορτάζει - πανηγυρίζει: 29 Αυγούστου
 (Αποτομής Κεφαλής Ιωάννου Βαπτιστού)

Τοπογραφικό σχέδιο

πό τον περιφερειακό δρόμο της πόλης της Σκοπέλου κατευθυνόμενα νότια, προς το λιμάνι του Αγώντα. Αφού περάσουμε την Επισκοπή, 200μ. από τα όρια της πόλης, στρίβουμε δεξιά στο χωματόδρομο, προς νοτιοδυτικά, στην περιοχή Κόμπος και μετά από 1000μ. συναντούμε το μονύδριο, στην αριστερή πλευρά του δρόμου.

Είναι κτισμένο σε υψόμετρο 70μ., οριοθετημένο με χαμηλό πεζούλι, σε χώρο 250τ.μ. περίπου και περιβάλλεται από κυπαρίσσια και ελαιώνες (εικ. 1,2).

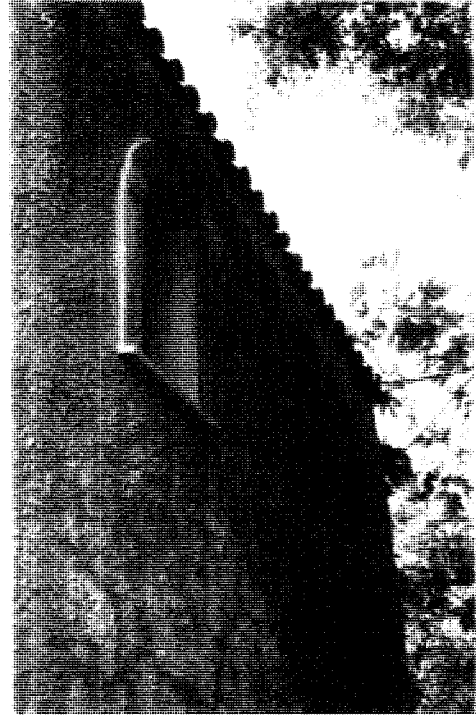
Η **ύπαρξη** της μονής επιβεβαιώνεται κατά το 17ο αι. από μολυβδόβουλο του Πατριάρχη Κυρήλλου Β', που εκδόθηκε το 1636, όπου ανακηρύσσεται η Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος ως σταυ-

ροπηγιακή και αναφέρεται το μετόχι της, στη θέση Κόμπος, επ' ονόματι του Αγίου Ιωάννου του Προδρόμου. Στην κατάσταση των μονών και ναών της Σκοπέλου που κατάρτισε ο Δαπόντες στο β' μισό του 18ου αι., καταγράφεται ως εξωκλήσι, που αποτελείσε "*μειόλιον του Σωτήρος*". Ο Σάμψων μεταφέρει την ανεπιβεβαίωτη πληροφορία πως ο ναός του μετοχίου ήταν παλαιότερος της μονής του Σωτήρος. Η μονή του Αγίου Ιωάννη είναι γνωστή ως "*κάθισμα*" δηλωτικό ύπαρξης μοναχού ή μοναχών, γεγονός που ενισχύεται και από την κοινή στο ναό απόσταση κτίσματος κελιών. Σύμφωνα με προφορικές μαρτυρίες της κ. Κ. Σιβεχτή, που σήμερα την επιτροπεύει, στη μονή ανήκει το εξωκλήσι της

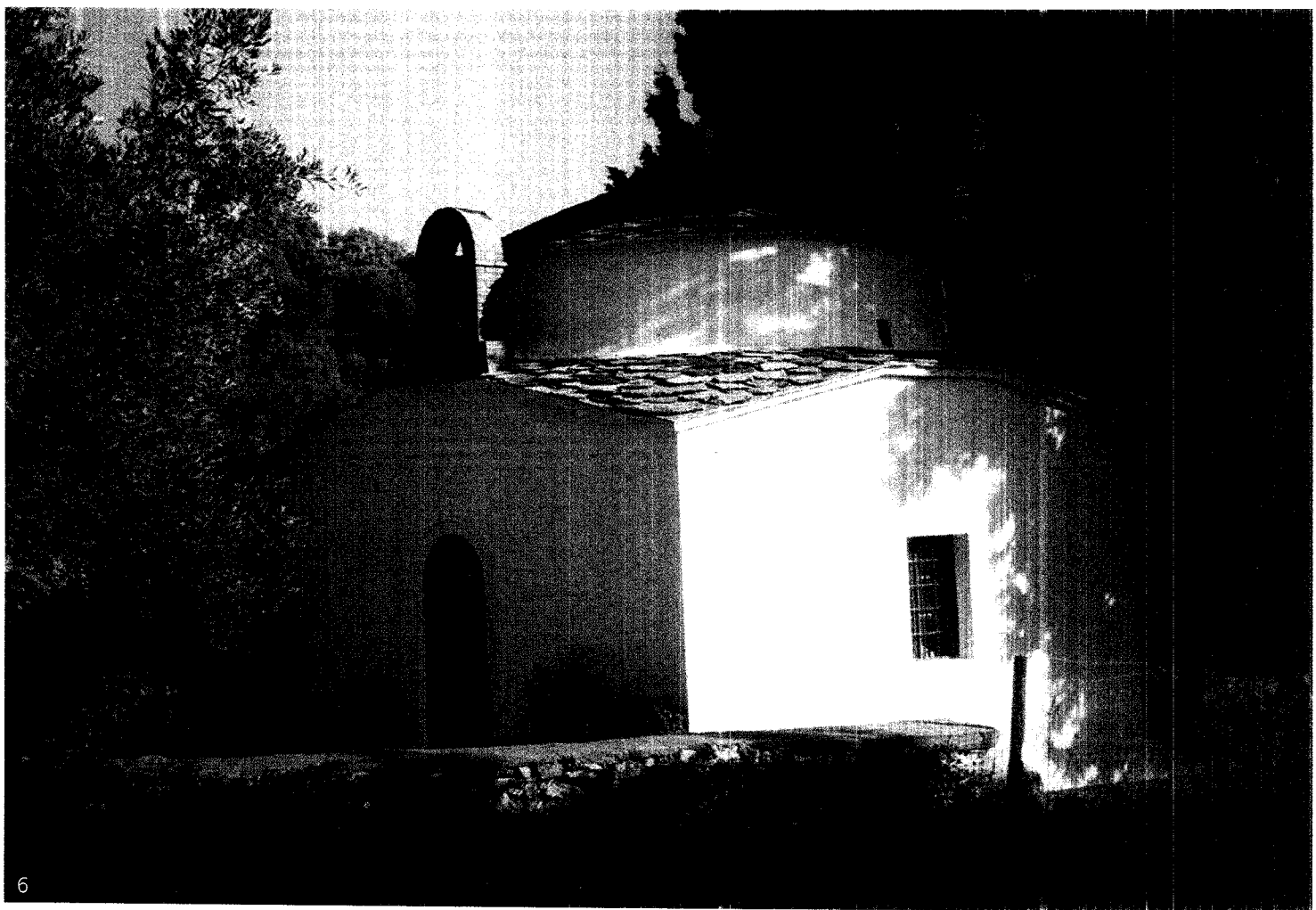
Αγ. Παρασκευάς, στα σύνορα της περιοχής Ανανία και Πύργου, ελαττός ηλικίας πολλά χρόνια δεν κατοικείται από ασκήτους.

Ο χώρος της ερήμης είναι αναστασιοποιημένος (εικ. 3). Σε μικρή απόσταση από τον καθολικό διακρίνονται μαρμαρινοί ή ψασι, αραιά από τα οποία έχουν επικεχυθεί με ασβέστη.

Στη βορρά δυτικά η γηρό, το διάδρομο μικρο αναμειγμένο κτίσμα με το 9ο-10ο αιώνα και στον χώρο της νότια αυλής, έχει διαμορφωθεί για το 19ο αιώνα κτίσμα περιλαμβανόμενα ένα κελί στον έρφο και κουζίνα με (σηφιακού) χώρους αποθήκευσης. Η διάταξη στέγη εγκιβωτισμένης δυο πτελιές, καλύπτεται με κεραμικό διαρρηκτικό τύπου (εικ. 1,3,4,5).

- Εικ 1 I.M. Αγ. Ιωάννη στον Κάμπο. Γενική Β
όψη. Περιβάλλον (τόπος). 1996
- Εικ 2 I.M. Αγ. Ιωάννη στον Κάμπο.
Γεωμετρική σύνθεση (1997)
- Εικ 3 I.M. Αγ. Ιωάννη στον Κάμπο. Νόψη.
Αυτή. Κτίσμα καλλιού. 1998
- Εικ 4 I.M. Αγ. Ιωάννη στον Κάμπο. Νόψη.
Κτίσμα καλλιού. 1998
- Εικ 5 I.M. Αγ. Ιωάννη στον Κάμπο. Βόψη.
Κτίσμα καλλιού. 1998

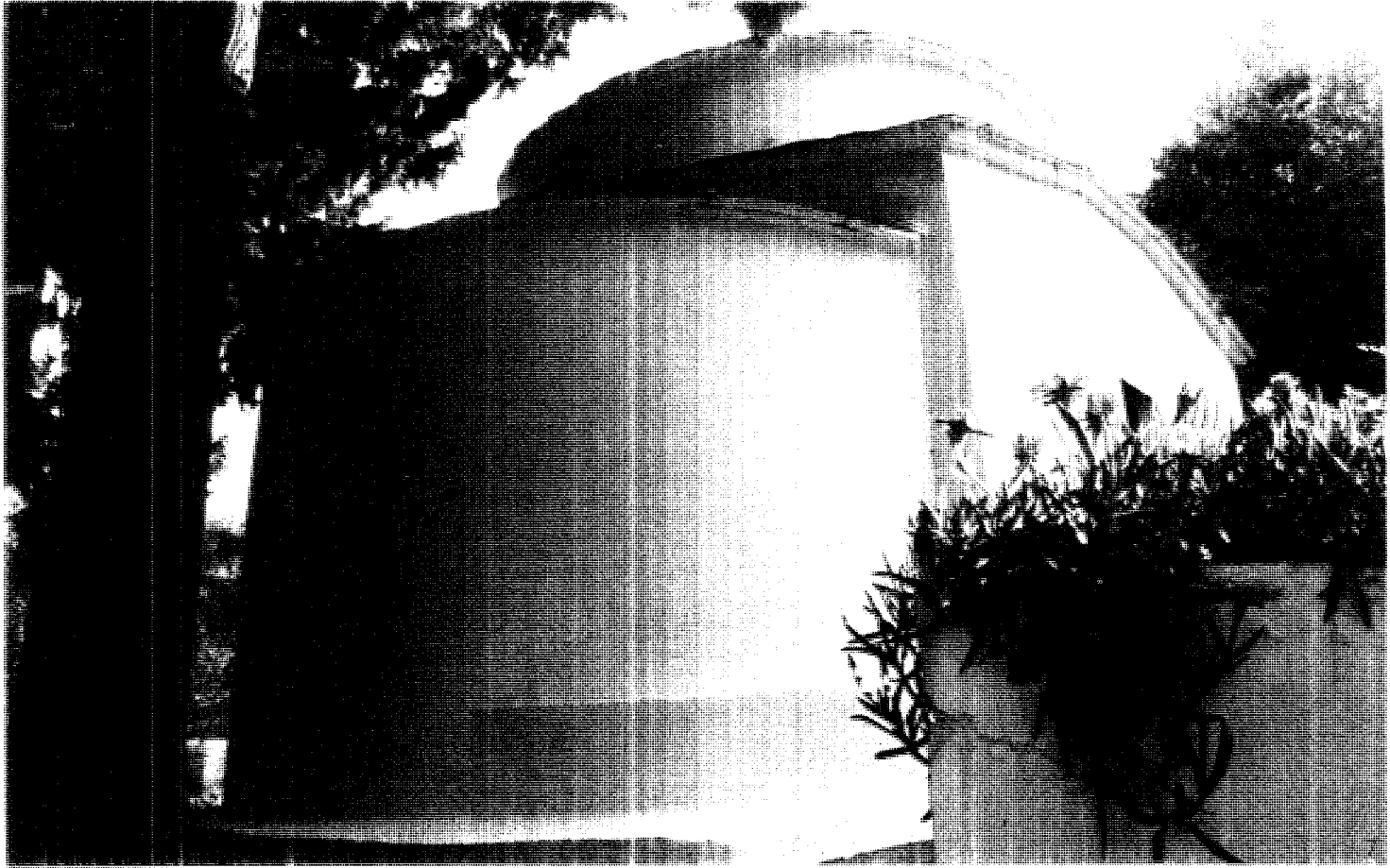
Το **καθολικό** είναι ογκώδης συμπαγής κατασκευή μονόκωρου ναού, στον τύπο του συνεπτυγμένου σταυροειδούς με τρούιλο. Στην κάτοψη είναι σχεδόν τετράγωνος και ο υπερμεγέθης τρούιλος στηρίζεται σε τέσσερις πεσσούς, σχηματίζοντας έτσι τέσσερα τόξα. Η προέκταση του ανατολικού τόξου δημιουργεί το χώρο του ιερού, σε ογκώδη και ημικυκλική

κόγχη εντυπωσιακών διαστάσεων σε σχέση με το ναό, με μικρή φωτιστική θυρίδα στο μέσον (εικ. 6,7).

Η στέγη του ναού δημιουργεί αποτμήσεις στις τρεις πλευρές, νότια, δυτική και βόρεια, ενώ η επικάλυψή της, όπως και αντίστοιχα της κόγχης του ιερού, γίνεται με οχιστόφιλακες. Πάνω από τη μικρή τοξωτή πόρτα της εισόδου, στη δυτική

πλευρά, επικάθεται μικρό σύγχρονης αισθητικής και δωνοστάσιο, από το βήμα, δυσανάλογο και ανένδοτο μορφολογικά στον όγκο του ναού (εικ. 6,8).

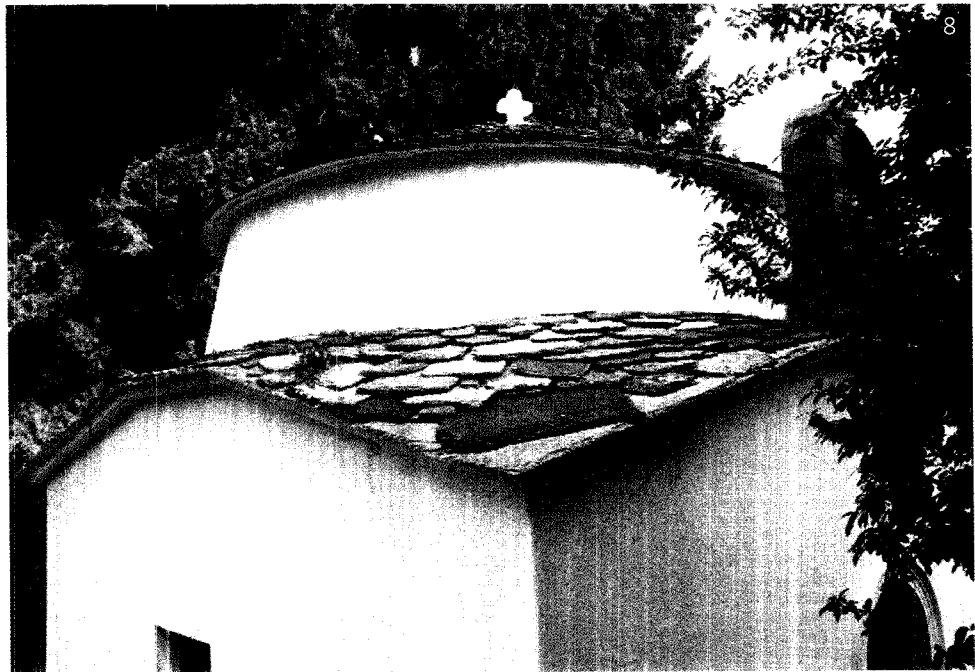
Ο ναός φωτίζεται από δύο παράθυρα που βρίσκονται ή ένα στη βόρεια και ένα στη νότια πλευρά, καθώς και από τη μικρή θυρίδα του τρούιλου στη νοτιο-άψη (εικ. 3,6).

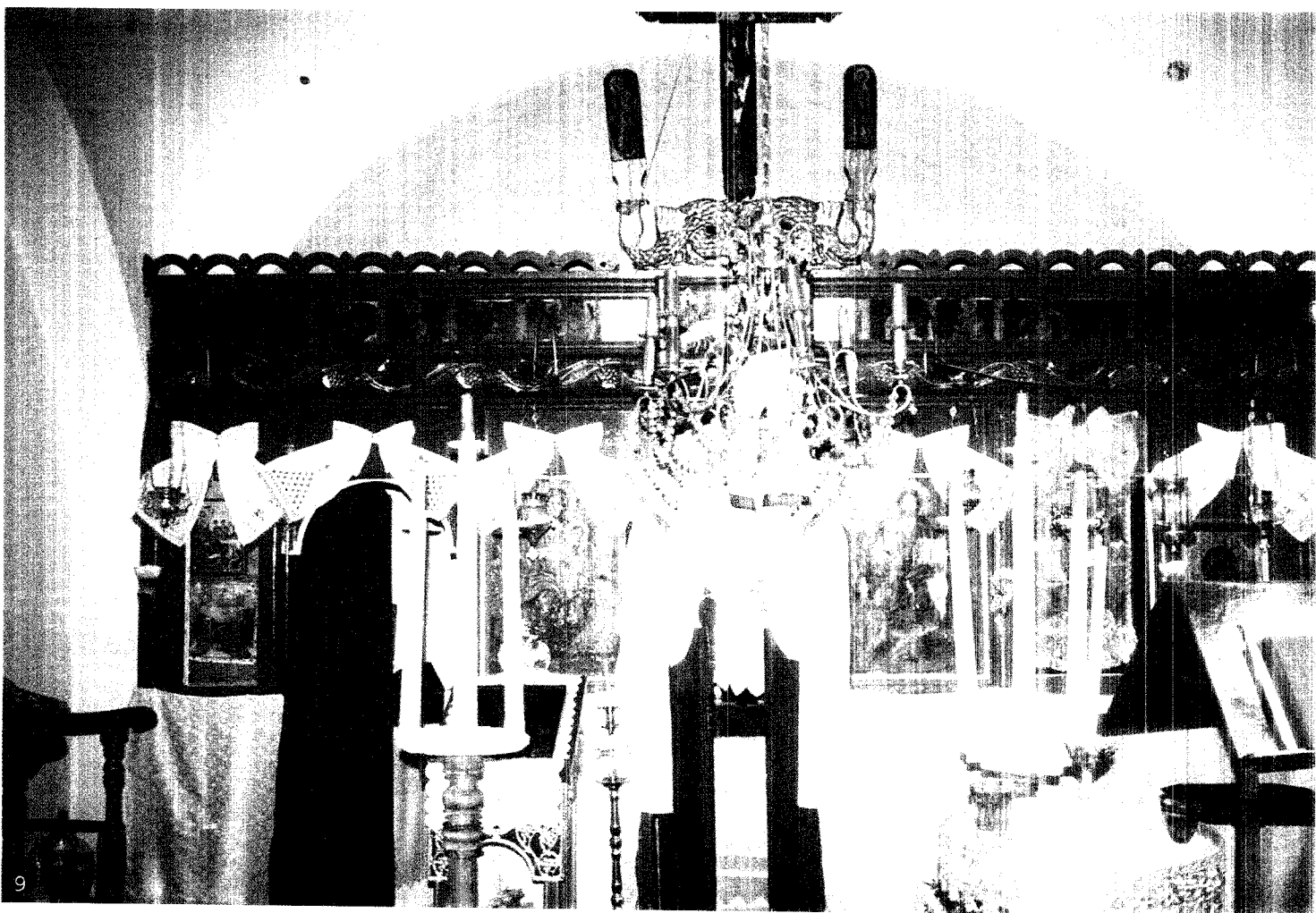
Εικ. 6 | Μ. Αγ. Τριάδη στον Κάμπο.
Καθολικό - Δ και Ν όρι. Είσοδος.
1993

Εικ. 7 | Μ. Αγ. Τριάδη στον Κάμπο.
Καθολικό - ΒΑ όρι. Αψίδα Ιερού.
1993

Εικ. 8 | Μ. Αγ. Τριάδη στον Κάμπο.
Καθολικό - Β και Δ όρι. Στέγες. 1993

Στο εσωτερικό ο χώρος είναι μικρός, ιδιαίτερα φροντισμένος και σε πολύ καλή κατάσταση, χωρίς τοιχογραφίες. Στο ιερό υπάρχει μόνο μία τοξωτή κόγχη στη μέση και δύο μικρότερες προς τη βόρεια πλευρά. Σε δύο πεσσούς μπορούμε να ξεχωρίσουμε μαρμάρινα μέλη, σήμερα επιχρισμένα. Στα σφαιρικά τρίγωνα παρατηρούνται πηκτικά αγγεία (εικ.9).

Το **τέμπλο** είναι απλό, με λιτή ξυλό-γλυπτη διακόσμηση και φέρει εικόνες μεταβυζαντινής τέχνης (εικ. 9). Ο εξοπλισμός του ναού είναι σχετικά πρόσφατος. Το δάπεδο καλύπτεται από πλακάκια σε σχέδια του 1930-50.

Εικ.9. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη στον Κάμπο Καθολικό. Εσωτερικό. Τέμπλο. 13 39

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Σκόπια προσβασιμότητα και φιλικό, το μικρό μονύδριο του Αγίου Ιωάννη διατηρεί με ευπρέπεια την απλότητα και τη σεμνότητα της επικής του

Τα κτίσματα, πρόσφατα ανακαινισμένα, βρίσκονται σε πολύ καλή κατάσταση, χάρη στη διαρκή φροντίδα της επισκόπου του ναού.

Διατυπώνουμε ζωηρές επιφυλάξεις σχετικά με την ύπαρξη του αισθητικά αδύναμου κωδωνοστάσιου, πάνω στον όγκο του συμπαγούς κathedρικού.

Η συλλογή, ο καθαρισμός και η ανάδειξη των παλαιών αρχιτεκτονικών μαρμάρινων τμημάτων θα πρέπει να γίνει άμεσα, καθώς κινδυνεύουν να καταστραφούν, εκτεθειμένα γύρω.

Η συνεχής συντήρηση και επιμέλεια των κτισμάτων, σε συνδυασμό με τη φιλική διάθεση και την ηρεμία που εκπέμπει ο χώρος και η γύρω φύση, την καθιστούν ένα ακόμη σημείο ιερότητας και γαλήνης για τον επισκέπτη, αξιολογώτερο στην πορεία του μοναχισμού στο νησί.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ιερή Μονή Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, Β' έκδοση, επιμ. Σύρος Κ., Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, Σκόπελος 2000, σελ.19,20.

π. Παύλιανός Κ., "Αρχείο εγγράφων της Ν. Σκοπέλου. Τα δικαιολογητικά έγγραφα της συλλογής της Αντιγόνης Στ. Βακράτσα", ανάτ. από τον 33ο τόμο, του *Θεσσαλικού Ημερολογίου*, Λάρισα 1998, σελ. 315-336.

Λέκκος Ε., *Τα μοναστήρια της Ελλάδας*, (Ιστορία - Παράδοση - Τέχνη), τόμος Β', Πειραιάς 1998, σελ.418.

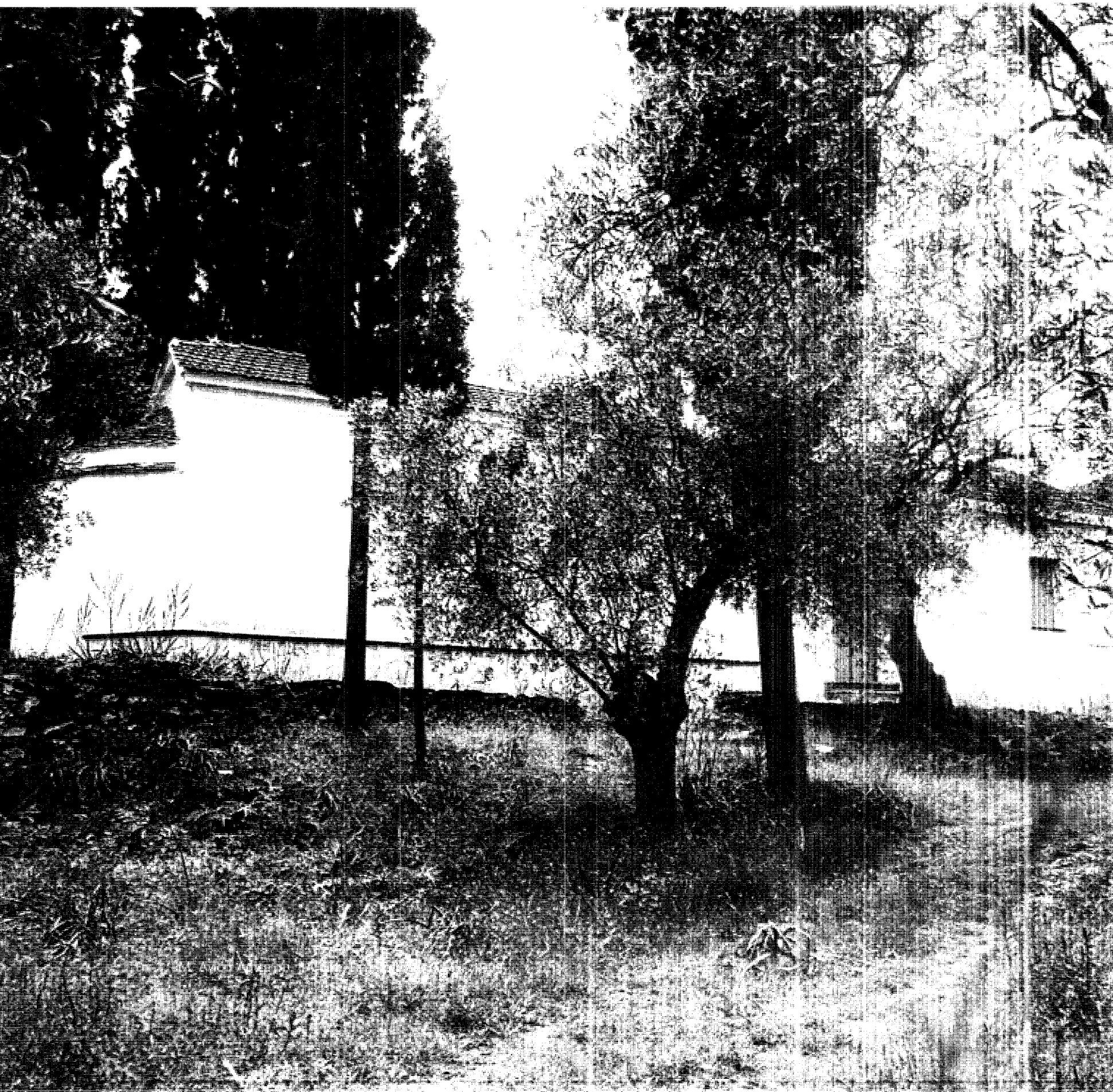
Παυλιδόπουλος - Κεραμεύς Αθ., "Καισαρίου Δαπόντε: Ναοί και μοναστήρια, εξωκκλήσια και μονύδρια εν Σκοπέλω", *BZ* 19, (1910), σελ.93.

Σάμψων Αδ., *Νήσος Σκόπελος (Ιστορική και Αρχαιολογική μελέτη)*, Αθήναι, 1968, σελ.287-289.

Του ιδίου, *Ναοί και μοναί εις την νήσον Σκόπελον*, Αθήναι 1974, σελ.190-192.

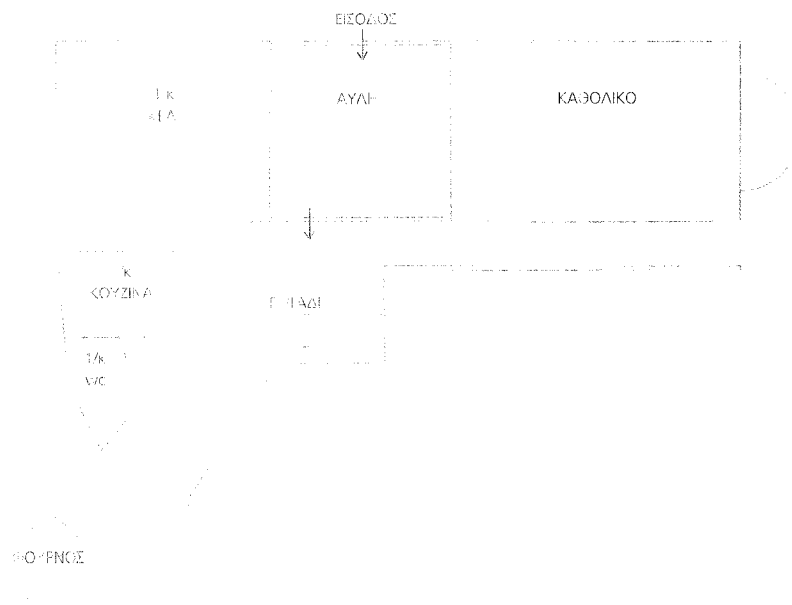
Του ιδίου, *Σκοπέλου Λαϊκός Πολιτισμός*, Λαογραφικό Μουσείο Σκοπέλου, Σκόπελος 1995, σελ.55.

Του ιδίου, *Ιστορική και γεωγραφική (αρχαιολογική) αφήγηση*, Λαογραφικό Μουσείο Σκοπέλου, Δήμος Σκοπέλου 2000, σελ.402.

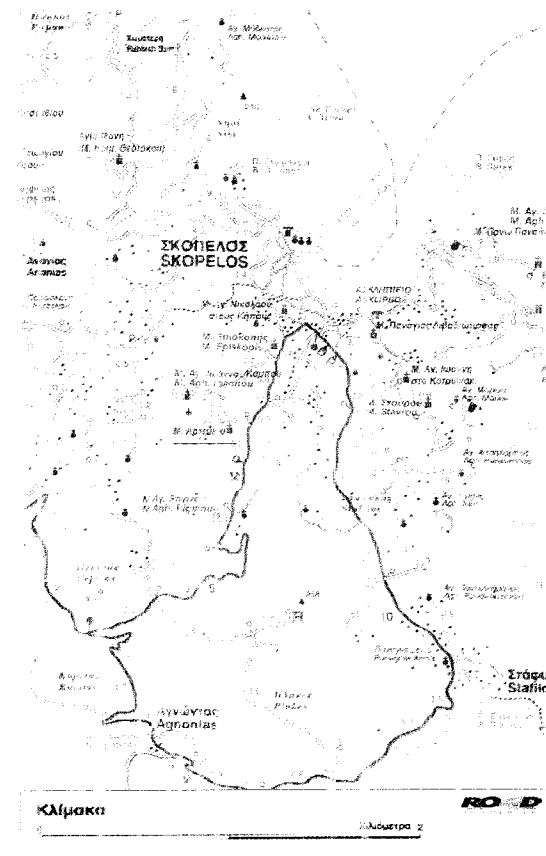

11. ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΑΡΤΕΜΙΟΥ

Χρόνος ίδρυσης: 17ο αιώνα
 Διαύθυνση: Ιερόν της πόλης της Σκοπέλου
 Ιδιοκτησιακό: Ιδιοκτήτρια οικογένεια Γαλατσάνου.
 Περιλαμβάνεται στην κατάσταση μονών και κοιτηδρείων της Ι. Μητρόπολης Χαλκίδας, Β. Σποράδων.
 Εορτάζει - πανηγυρίζει: 30 Οκτωβρίου (Αγίου Αρτεμίου)

Τοπογραφικό σκαρίφημα

πό τον περιφερειακό δρόμο κατευθυνόμαστε προς το λιμάνι του Αγνώντα και μετά από 900μ. περίπου από τα όρια της πόλης της Σκοπέλου, αφού περάσουμε τη διασταύρωση προς την Ι.Μ. Αγίου Ιωάννη του Κάμπου, χωματόδρομος δεξιά οδηγεί, μετά από 150μ., στο μονύδριο του Αγίου Αρτεμίου. Είναι κτισμένο σε κατάφυτη περιοχή από ελιές και ψηλά κυπαρίσσια, μέσα σε ευρύτερη ιδιόκτητη έκταση, περιφραγμένη με συρματοπλέγμα. Ο περιτοιχισμένος χώρος είναι περίπου 210τ.μ. (εικ. 1,2,3,4).

Σύμφωνα με τον π. Καλλιανό, το μονύδριο του Αγίου Αρτεμίου αποτελεί πιθανόν κτίσμα του 17ου αι., άποψη που επιβεβαιώνει έγγραφο της Δημογεροντίας Σκοπέλου του 1834, καθώς αναφέρεται ότι " ...το επί της Νήσου ταύτης

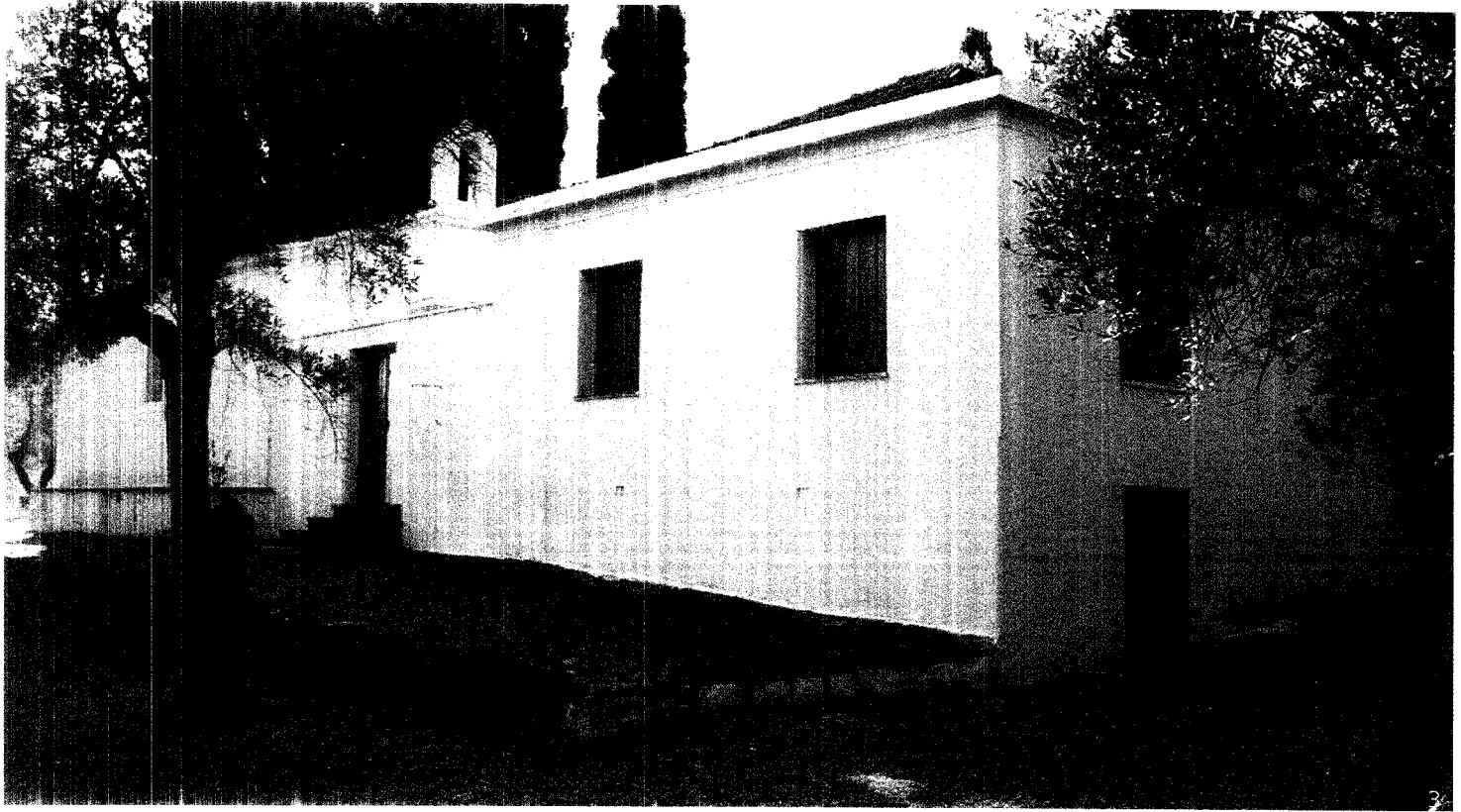
Μονήδριον, ο Άγιος Αρτέμιος με τα παρακείμενα αυτώ ολίγα κτήματα, ωκοδομήθη εκ βάρων παρά των προπάππων των κ(υρίων) Μεναχ(άκη) Σκαβέντζου / και Κωνσ(αντίνου) Επιφανίου, Ιω(άννου) Μοναχού, οίτινες επιτροπέυσαν και διευθύνουσιν αυτό κατά κήη / ρονομικόν δίκαιον ως ιδιοκτησία των μη αφιερωθέν ποτέ εις έτερον Μοναστήριον ή αλληλαχού...".

Στο β΄ μισό του 18ου αι., στον κατάλογο μονών και εκκλησιών της Σκοπέλου, που συνέταξε ο Καισάριος Δαπόντες, αναφέρει το μονύδριο του Αγίου Αρτεμίου ως "εξακκλησία". Ο Άγιος Αρτέμιος, όπως συνέβη και με άλλες μονές του νησιού, αναγνωρίστηκε ως ιδιωτική μονή με απόφαση του Όθωνα.

Στα μέσα του 19ου αι η εκκλησία

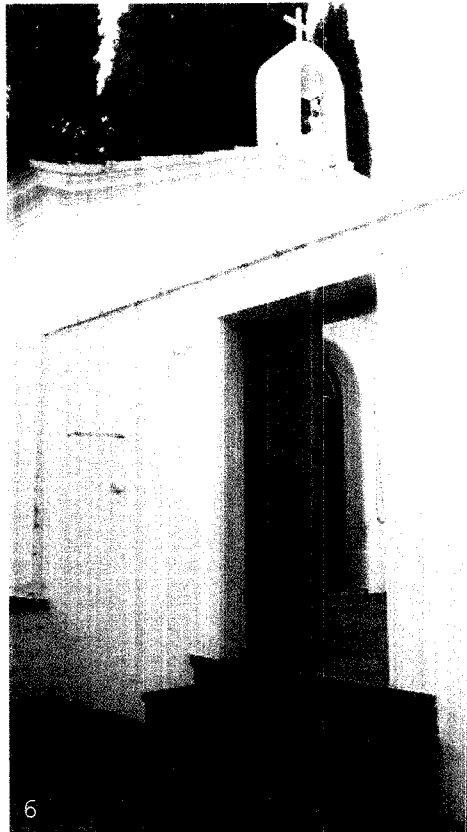
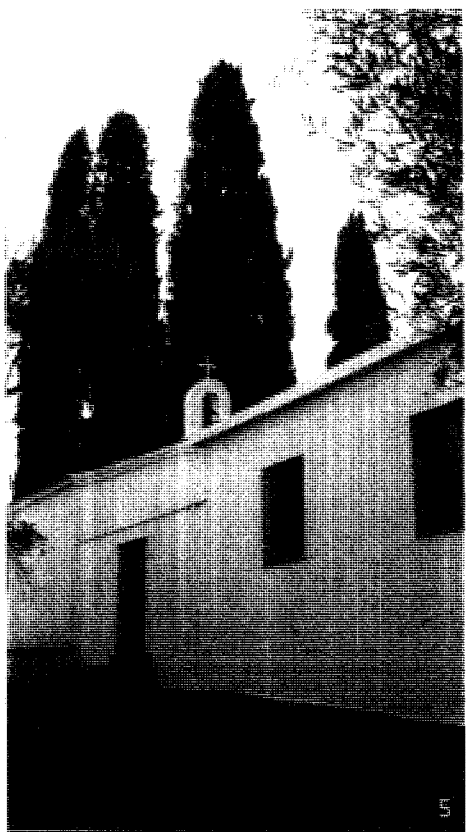
έγινε κτήμα της εικονέειος Επιφανίου, σύμφωνα με επιγραφή, που βρίσκεται στα βημόθυρα του Ιεροῦ και παραθέτει ο π. Καλλιανός: "(ΠΡ)Ο ΤΟΥ ΑΩΣ Ο ΝΑΟΣ ΩΔΕ ΑΦΑΝΗΣ ΙΣΑΙ) ΑΔΟΞΟΣ... ΚΑΤΑ ΜΑΡΤΙΩΝ ΔΕ ΤΟ ΑΩΣΙΑΥ ΕΞ ΑΝΔΡΟΣ ΕΚ ΤΩΝ ΕΠΙΦΑΝΙΩΝ ΕΝΔΟΨΟΙΤΟΙΣΕ...ΤΗΝ ΜΟΝΗΤΗ ΑΥΤΗΝ ΠΕΡΙΔΕΔΟΜΗΣΑΤΟ... ΜΙΝΗ/ ΣΘΕΙΗ ΚΥΡΙΟΣ... ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΩΝΣΤ/ΑΝΤΙΟΥ Επιφανίου. Ενεργασθη τη κατὰ το σωτή (1868) τειρομένη τελευτάσιον αναωγραφήσει των βημοθύρων".

Πληροφορούμαστε ότι το μονύδριο κληρονομήθηκε στην οικογένεια Γαλιτσάνου από τη Μ. Πουλιδόσα, που αναφέρεται σε φορητή εικόνα των Τριών Ιεραρχών ως εξής: "Συνδρομή και δαπάνη Μαρίας Π. Πουλιδόσα 1958"

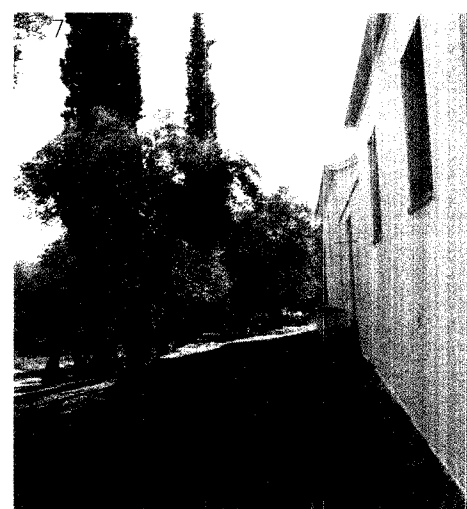
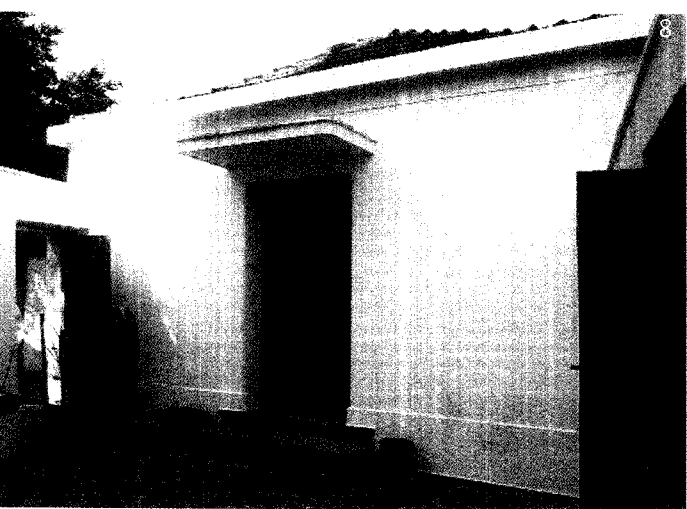
- Εικ 2 Γ.Μ. Αγίου Αρτεμίου. Πλινθή ΒΑ
έποψη. Περιβάλλοντος κορφο. 2/10/4
- Εικ 3 Γ.Μ. Αγίου Αρτεμίου. ΒΔ έψη.
Είσοδος. Κοτοκία. 2/10/4
- Εικ 4 Γ.Μ. Αγίου Αρτεμίου. ΒΑ πλευρά.
Πρόσβαση. 2/10/4

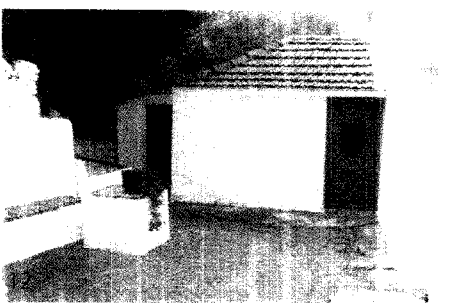
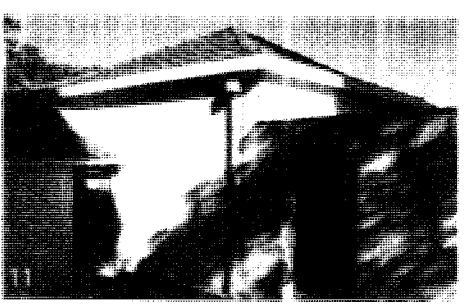

Ο Άγιος Αρτέμιος αποτελεί χαρακτηριστική μορφή οικοδόμησης ναού και κελιών, σε στενή εξάρτηση μεταξύ τους. Πρόκειται για εξοχική οικία ή "καλύβι" με ναό, επιχρισμένη εξοικλήρου, εσωτερικά και εξωτερικά. Στη βόρεια πλευρά της εισόδου της μονής, ενσωματώνονται σε ενιαίο τοίχο το καθολικό, ο περίβολος της αυλής και το μικρό κελί (εικ. 3,5,6, 7). Το ανατολικό τμήμα περιτρέπει λιθόκτιστο χαμηλό πεζούλι (εικ. 3,5)

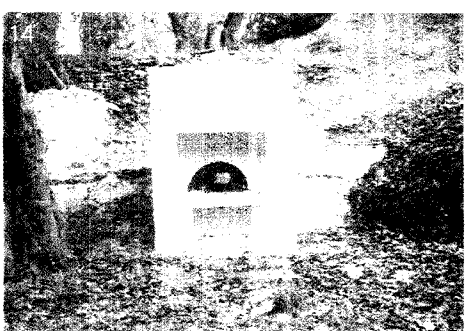
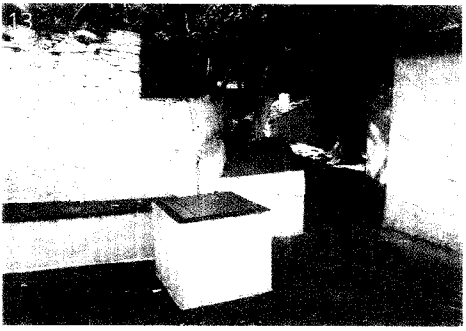
Η μικρή αυλή (αίθριο), δεχεται ανατολικά το καθολικό, δυτικά το μονόχωρο κτίσμα της κατοικίας (κελί) με υπαίθριο και στις υπόλοιπες πλευρές υψώνονται δύο λιθόκτιστοι τοίχοι (εικ. 8,9). Στη νότια πλευρά της κατοικίας προσκολληθήκε μικρή κουζίνα και W.C., για να εξυπηρετεί την οικογένεια και τους προσκυνητές. Από τη εσωτερική αυλή μεταβαίνουμε, μέσω μικρών διαστάσεων πόρτας, στην πίσω νότια εξωτερική αυλή, όπου υπάρχει πηγάδι και προς νοτιοδυτικά κτιστός φούρνος (εικ. 10,11,12,13,14).

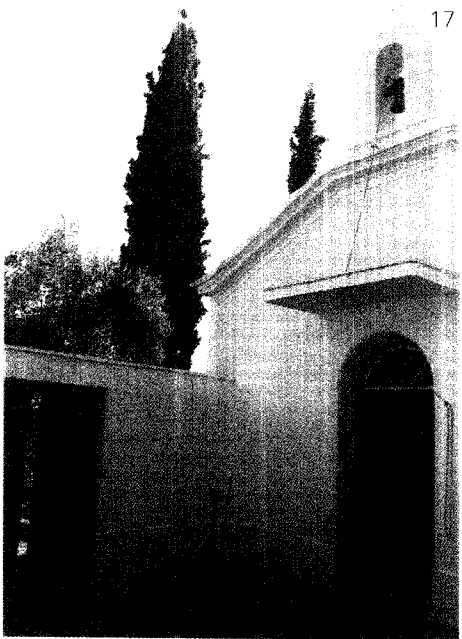
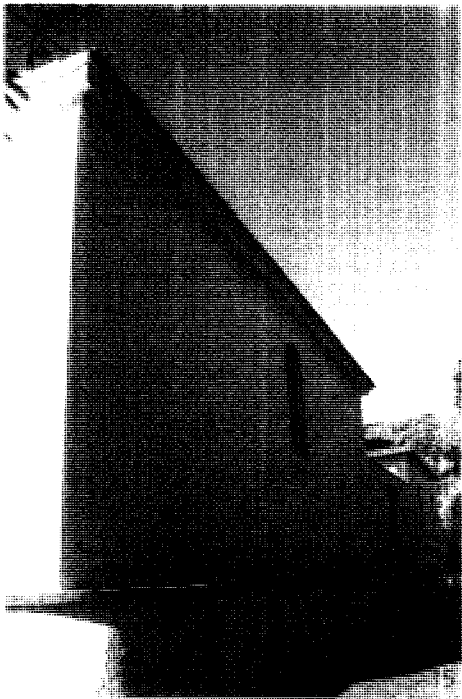
- Εικ.5. Ι.Μ. Αγίου Αρτεμίου, Β όψη. Εισόδος. 2014
- Εικ.6. Ι.Μ. Αγίου Αρτεμίου, Β όψη. Εισόδος. 2014
- Εικ.7. Ι.Μ. Αγίου Αρτεμίου, Β όψη. Εισόδος. Περιβάλλον χώρος. 2014
- Εικ.8. Ι.Μ. Αγίου Αρτεμίου. Αυλή (αίθριο) στο κελί. Α όψη κατοικίας προς το εσωτερικό της αυλής. 2014

- Εικ. 8. Ι. Μ. Αγίου Αρτεμίου. Δ. πλευρά.
Εξωτερικό κατοικίας. 2004
- Εικ. 9. Ι. Μ. Αγίου Αρτεμίου. Δ. γωνική όψη.
Φούβνος. 2004
- Εικ. 10. Ι. Μ. Αγίου Αρτεμίου. Ν. εξωτερική
αυλή. Κατοικία και κουζίνα. Ν. όψη
2004
- Εικ. 12. Ι. Μ. Αγίου Αρτεμίου. Ν. εξωτερική
αυλή. Κουζίνα. Π. όψη. 2004
- Εικ. 13. Ι. Μ. Αγίου Αρτεμίου. Ν. εξωτερική
αυλή. Πηγάδι. 2004
- Εικ. 14. Ι. Μ. Αγίου Αρτεμίου. Δ. πλευρά.
Φούβνος. 2004

Το καθολικό ανήκει στον τύπο του μονόχωρου δρομικού παραρροσκηπής ναού με σχετικά μεγάλες διαστάσεις. Εξωτερικά φέρει δύο δρομικά στέγη με απομείωση στην ανατολική και δυτική πλευρά "τραβηγιά" κορυφή στο γείσο και επικάλυψη με κεραμίδια γαλλικού τύπου (εικ. 15,16). Στη δυτική όψη προς την μικρή αυλή, πάνω από την ταξική είσοδο, ενοπισηθήθηκε μονόβοβο κωδωνοστάσιο (εικ. 17,18). Η κόγχη του ιερού, ημικυκλική και αρκετά μεγάλη, καθώς καταλαμβάνει σχεδόν όλο το μήκος της ανατολικής πλευράς του ναού, σχηματίζει δύο επάλληλες στέγες καλυμμένες με σκεπήπιακς. Φέρει στο κέντρο μικρή ταξική θυρίδα (εικ. 19,20). Στο βόρειο και νότιο τοίχο ανοίγεται δύο ταξικά παράθυρα, ένα σε κάθε πλευρά. Όλα τα ανοίγματα φέρουν επίθετα διακοσμητικά ημάς η από επιχρυσία.

- Εικ. 15. Ι.Μ. Αγίου Αστερίου. Καθολικό. Β όψη.
- Εικ. 16. Ι.Μ. Αγίου Αστερίου. Καθολικό. Ν όψη.
- Εικ. 17. Ι.Μ. Αγίου Αστερίου. Καθολικό. Δ όψη προς την εσωτερική αυλή. Είσοδος.
- Εικ. 18. Ι.Μ. Αγίου Αστερίου. Καθολικό. Δ όψη. Κωδωνοστάσιο.
- Εικ. 19. Ι.Μ. Αγίου Αστερίου. Καθολικό. Νότια Α όψη.
- Εικ. 20. Ι.Μ. Αγίου Αστερίου. Καθολικό. Α όψη.

Στο εσωτερικό ο ναός είναι άνετος και δεν έχει τοιχογραφίες. Η κόγχη του Ιερού είναι ευρεία και σχηματίζεται μέχρι το δάπεδο. Στη βορειοανατολική γωνία, στην ένωση της κόγχης με το βορινό τοίχο του ναού, ανοίγεται η μικρή κόγχη της Πρόθεσης (εικ. 21).

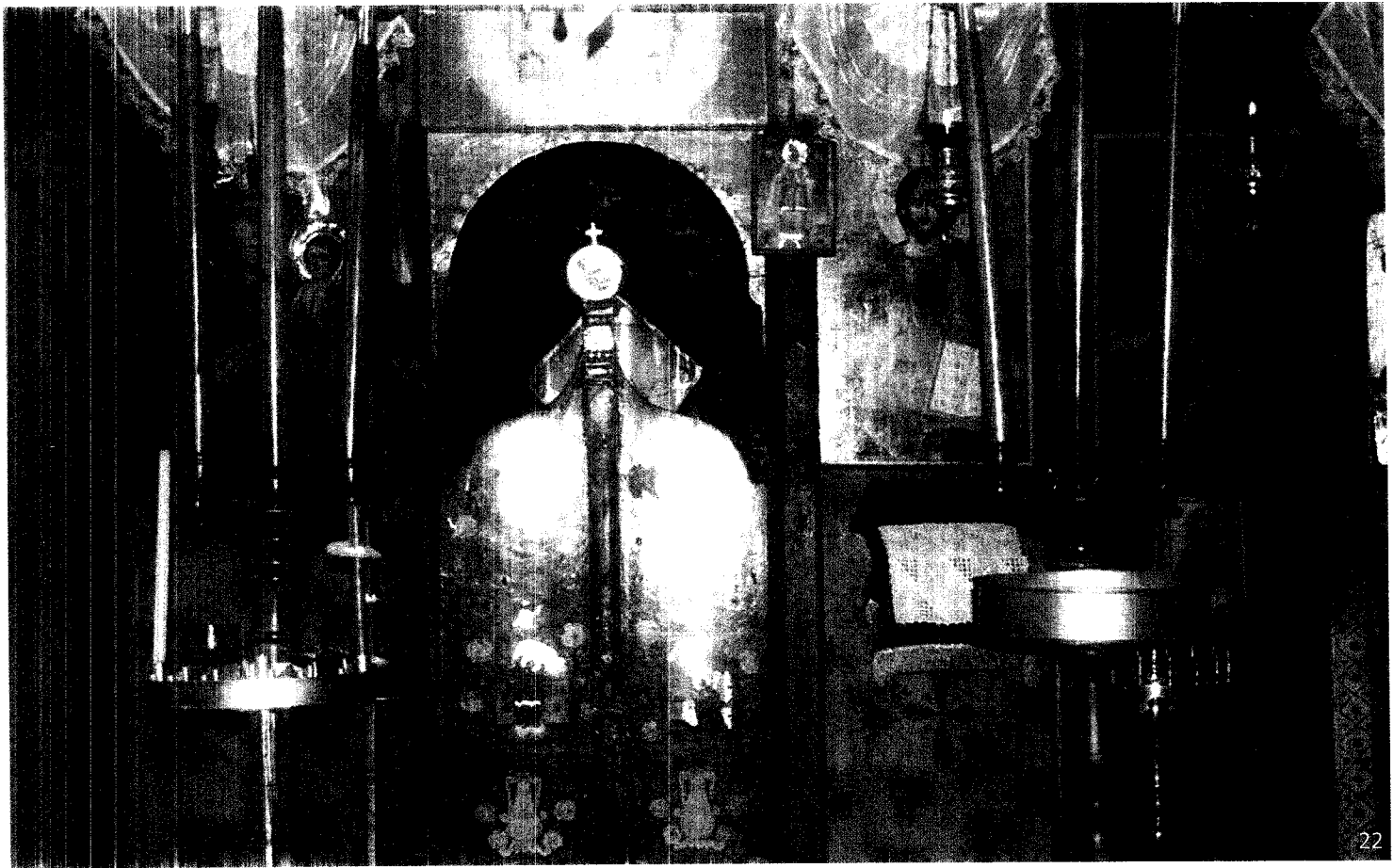
Το **τέμπλο** είναι ξύλινο, ζωγραφιστό, με χαρακτηριστικό φυτικό διάκοσμο και διατηρείται σε καλή κατάσταση. Υπογράφεται από τον Αναγνώστη Π. Παναγιώτη

στα 1863, μαθητή του αγιογράφου Ευθυμίου μοναχού (εικ. 21). Στην τελευταία αποδίδονται τα εικονίδια των βημάτων πάνω στα οποία σμειώνονται οι χρονολογίες 1863 και 1863, έτος επιζωγράφισής των (εικ. 22). Δύο από τις εικόνες του τέμπλου υπογράφονται από το μοναχό Βενιαμίν στα 1831. Στον υπόλοιπο ναό οι εικόνες χρονολογούνται από το 18ο μέχρι τον 20ο αι.

Το **δάπεδο** καλύπτεται με τσιμεντένια

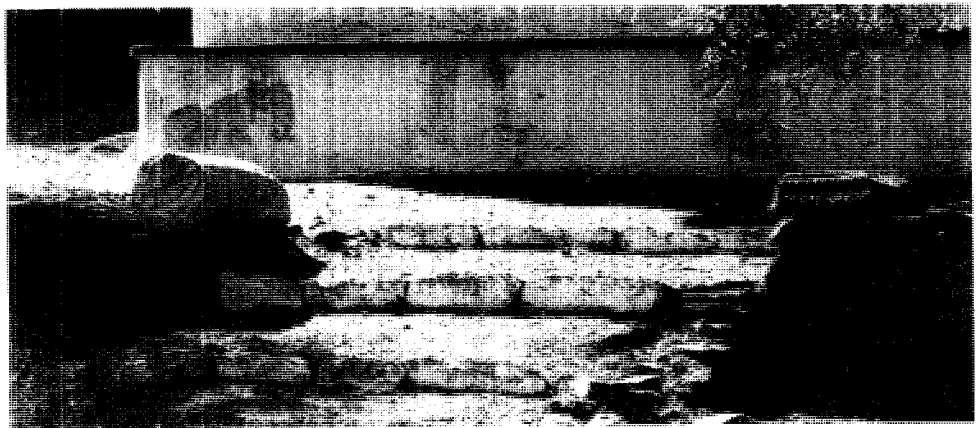
πλάκκια, με τοξύ εντυπωσιακό σχέδιο 1930-50 και εδίσκεται σε καλή κατάσταση (εικ. 23).

Κατά το Σχίσμα το τμήμα μαρτυρικού κίονα κοίτη στην κόγχη του Ιερού, ίσως έχει μεταφερθεί από τις κοντινές παλαιοχριστιανικές βασιλικές του Αγίου Πνεύμου ή της Επισκοπής. Πολλοί τεκτονικά μέτρα βρίσκονται σε διάφορα σημεία, μέσα στο περιγραφόμενο κτίριο (εικ. 24).

22

- Εικ. 21. Ι.Μ. Αγίου Αρτεμίου. Καθολικό.
Εσωτερικό. Τέμπλο. 1994
- Εικ. 22. Ι.Μ. Αγίου Αρτεμίου. Καθολικό.
Τέμπλο. Σημείο. 1994
- Εικ. 24. Ι.Μ. Αγίου Αρτεμίου. Β. Πλευρά.
Χώρος εισόδου. Αρχιτεκτονικά
παλαιά σείλη. 2004

Εικ.23. Ι.Μ. Άγιος Αστερίος, Καθολικό.
Εσωτερικό, δάπεδο, 1903

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Το μονύδριο του Αγ. Αρτεμίου αποτελεί χαρακτηριστικό μικρό σύνολο, που συνδυάζει καθολικό και κεινικό αντικριστά, να επικοινωνούν με απόλυτη εσωστρέφεια και απομόνωση, μέσω μόνο της μικρής αυλής. Ο ελαιώνας που το περιβάλλει, λειτουργεί ως προστατευτική ζώνη από τον υπόλοιπο κόσμο.

Αξίζει τη φροντίδα και τη διατήρησή του, καθώς αποτελεί γνήσια έκφραση της απλοϊκής θρησκευτικότητας του λαϊκού στοιχείου, η οποία συνδέεται με τις τοπικές παραδόσεις και λατρευτικές πανηγύρεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

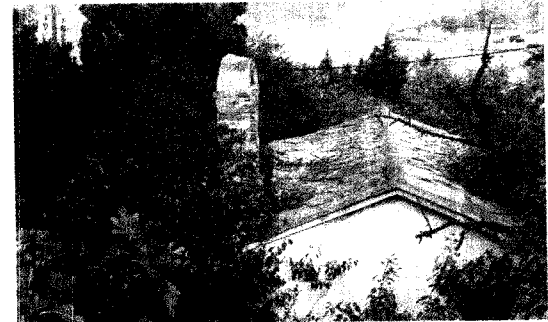
- π. Καλλιανός Κ., "Ένα αγιογραφικό εργαστήριο στη Σκόπελο τον καιρό της Ελληνικής Επανάστασης", *Χρονικά Χαλκιδικής*, τόμος 40,41, 1985-86, σελ.49-66.
- Του ιδίου, "Άγνωστες σελίδες από το αρχείο της Δημογεροντίας Σκοπέλου του έτους 1834", *Αρχείο Ευβοϊκών Μελετών*, τόμος ΚΖ', Αθήναι 1986-87, σελ.59-85.
- Ποταδόπουλος - Κερσεύς Αθ., "Καισαρίου Δαπόντε: Ναοί και μοναστήρια, εξωκκλήσια και μονύδρια εν Σκοπέλω", *ΒΖ* 19 (1910), σελ.93.
- Σάιφων Αδ., *Ναοί και Μοναί εις την νήσον Σκόπελον*, Αθήναι 1974, σελ.89-90.
- Του ιδίου, *Σκόπελος. Ιστορική και γεωγραφική (αρχαιολογική) αφήγηση*, Λαογραφικό Μουσείο Σκοπέλου, Δήμος Σκοπέλου 2000, σελ.371.

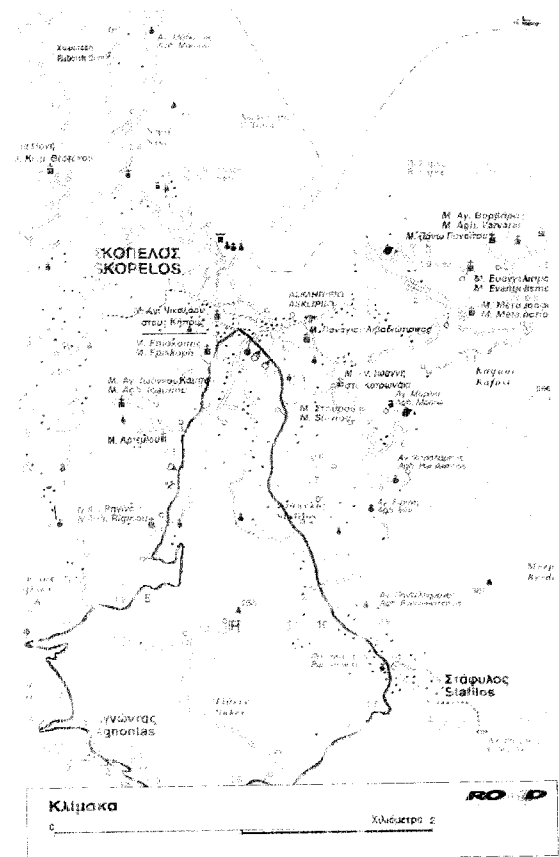
Εικ. 1. Ι.Μ. Αγίου Νικολάου στους Κήπους. Γενική Διάποψη. Περὶ Βαλκανίων χώρος. Κεραμικά. Κηροαναστάσιο. 2009.

12. ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΣΤΟΥΣ ΚΗΠΟΥΣ

Χρόνος ίδρυσης: 7ος αι.
 Διεύθυνση: Κοπέλος, Πόλη της Σκοπέλου
 Ιδιοκτησιακό: χαρακτηρίζεται ιδιωτική. Κληρονομοί Μητροπολίτη Μπαρμπέρη
 Περιγραφή: χαρακτηρίζεται στην κατάσταση μονών και κοινοβίων της Ι. Μητρόπολης Χαλκίδας, Σπείρας και Β. Σποράδων
 Εορτάζει - πανηγυρίζει: 1η Δεκεμβρίου (Αγίου Νικολάου)

Κατά τους χρόνους επίσκεψης της ομάδας για την καταγραφή των μονών της Σκοπέλου, η μονή ήταν πάντα ερμητικά κλειστή και ουδεμία δυνατότητα πρόσβασης σ' αυτήν υπήρχε.

ρίσκεται στο νοτιοδυτικό τμήμα της πόλης της Σκοπέλου δίπλα στο Δημοτικό Σχολείο Πεπαρήθου, επί των οδών Συν/χου Θ. Δ. Μανωλάκη και Ελευθ. Βενιζέλου (εικ. 1)

Σε έγγραφο του 1698, που συνυπογράφεται από τον Επίσκοπο Σκιάθου και Σκοπέλου Ιωάσαφ και του πρώην Ζητουνίου Μελέτιο, δηλώνεται ότι ο Σταμάτιος Ραπτάκης, **ανήγειρε** εκ θεμελίων ναό αφιερωμένο στον Άγιο Νικόλαο, στη θέση Κήποι της Χώρας Σκοπέλου, όπου προϋπήρχε μικρό παρεκκλήσι. Συγκεκριμένα: "...ο, εν μακαρία τη λήξει κύρ Ραπτάκης, έτι ζώντος αυτού, θείω/ ζήλω κινούμενος ανήγειρεν εκ βάθρων ναόν μετά κ(αί) περι/χής ικανής κ(αί) τοποθεσίας του Αγίου Νικολάου, ευρισκόμενον πρώ/τερον μικρόν παρρακλήσιον κατά το άκρον της χώρας...". Στο ίδιο κείμενο ορίζονται οι υποχρεώσεις των απογόνων του κτήτορα προς την Επισκοπή Σκοπέλου με τον περιορισμό της απλής μνημόνευσης του ονόματος του Κανονικού Επισκόπου και της "ιερολογίας" του εφημερεύοντος στο ναό. Αυτό σημαίνει πως ο χώρος αναγνωρίζεται ως ιδιωτικός και ότι στην Επισκοπή θα αποδίδονται τα Κανονικά (οικονομικά) δικαιώματα από τις ιερές τελετές. Ο διάδοχος του Ιωάσαφ, Κλήμης, το έτος 1706, επιβεβαιώνει την παραπάνω συμφωνία με σημείωσή του, στην αρχή του ίδιου χειρογράφου.

Κατά το Σάμμων εντός του περιβάλλοντος, κοντά στην εκκλησία, λειτούργησε το 1724 από τον Στέφανο Δαπόντε (πρόξενος της Αγγλίας στη Σκόπελο μέχρι το 1739) το πρώτο σχολείο της Σκοπέλου, το οποίο γίνεται ονομαστό και μετονομάζεται σε Ακαδημία, όπου δίδαξαν ο

Όσιος Ιερόθεος ο Ιβηρίτης στο διάστημα 1723-1736 και ο ιερομόναχος Μελέτιος. Έως το 1822 δεν διαθέτουμε πληροφορίες για τη μονή, παρά μόνο ότι συγκαταλέγεται στα μοναστήρια της Σκοπέλου, στον κατάλογο μονών και εκκλησιών που συνέταξε ο Καισάριος Δαπόντες, στο τέλος του 18ου αι. Εν τω μεταξύ η μονή με το πέρασμα του χρόνου αποκτά μικρή κτηματική περιουσία και το 1822 οι τότε επιτροποί της, ορίζουν ηγούμενο τον ιερομόναχο Άνθιμο Παντοκρατορινό, ο οποίος παραμένει σ' αυτή μέχρι τον Αύγουστο του 1829. Ο π. Καλλιανός αντλώντας στοιχεία από την αναφορά του Προσωρινού Διοικητή της Σκοπέλου Δ. Κριεζή προς τον Ιω. Καποδίστρια, κάνει γνωστό ότι με κέντρο τη μονή σχηματίζεται ενορία "διά το πλήθος των τότε ευρισκομένων", ενώ συμπραίνεται πως οι στρατιώτες που παρέμεναν στο νησί τιμούσαν τη μονή, καθώς έδναν "μερίδιο εις Αυτόν από τας λείας των". Με εντολή του Εκτάκτου Επιτρόπου των Β. Σποράδων, Αναστασίου Λόντου, το 1829 τα κελιά μετατρέπονται "διά σχολήν της νεολαίας" και η μονή λειτουργεί ως Ελληνικό σχολείο. Στα κελιά διεμένουν επίσης και οι διδάσκοντες σ' αυτήν, Αστέριος Φιλίππου ή Φιλιππίδης και ο εκ Σκοπέλου ιερομόναχος Γρηγόριος Μήτας, μέχρι το 1831. Το μικρό καθολικό της μονής ιεραργείται τόσο από τον ιερομόναχο Γρηγόριο, όσο και από τους εκατό περίπου ιερείς, μαθητές της σχολής, αριθμός πολύ μεγάλος για το χώρο που διέθετε το μοναστήρι. Ο π. Καλλιανός επίσης, αναφερόμενος στον "Κατάλογο περί Εκκλησιών και Μοναστηρίων της νήσου Σκοπέλου" του 1833, που συντάχθηκε από την Επισκοπή, μας

πληροφορεί πως στη μονή ζούσε "μογγραφία από τους κληρονόμους των κτητόρων".

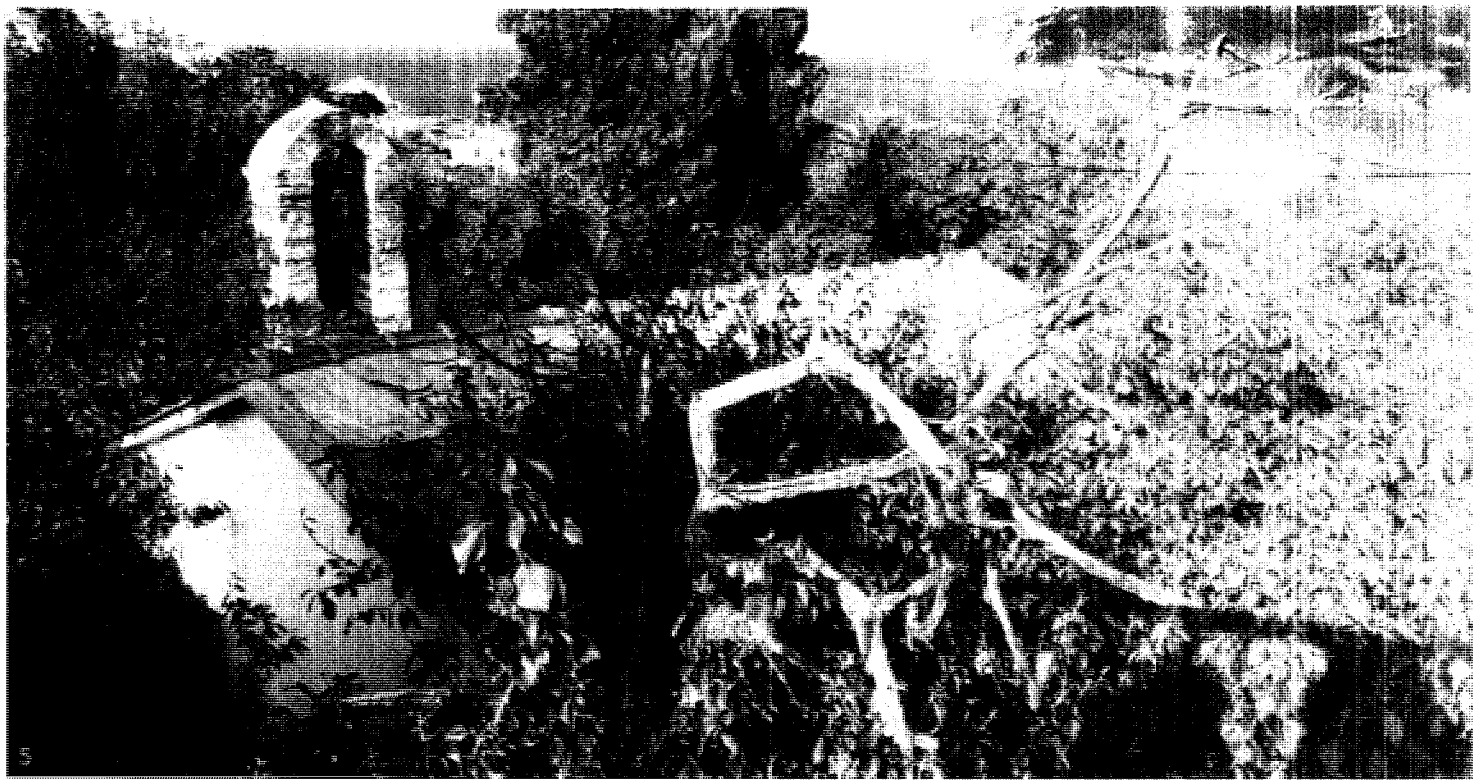
Το 1834 η Διομογενετία Σκοπέλου λαμβάνοντας υπ' όψιν το χειρόγραφο του 1698, που βρισκόταν στα χέρια των απογόνων Ραπτάκη, αλλά και μαρτυρίες Σκοπελιτών γερόντων, πιστοποιεί ότι "...το διαληφθέν Μονήριον οικοδομήθη εκ βάθρων παρά του ποτέ ραπτάκη Σκοπελίτου, ηγεσπού των Νυν επιτροπευόντων επί αυτού απογόνων του κατά διαδοχήν και κληρονομίαν...". γεγονός που διαβιώνεται και με τη διαταγή του Όθωνα την ίδια χρονιά (1834), όπου παραμένουν ιδιοκτητές της μονής οι απόγονοι του ιδρυτή της, Σ. Ραπτάκη. Σήμερα η μονή κατοικείται από τους κληρονόμους ή παρρησίον

- Εικ. 1. ΊΜ. Αγίου Νικολάου, στους Κήπους. Γενική Δέσποψη. Περ. Βύλλιον χώρος. Καθολικό. Κωδικοποίηση: 2014
- Εικ. 2. ΊΜ. Αγίου Νικολάου, στους Κήπους. Αόψη. Είσοδος. 1997
- Εικ. 3. ΊΜ. Αγίου Νικολάου, στους Κήπους. Αόψη. Είσοδος. 2007
- Εικ. 4. ΊΜ. Αγίου Νικολάου, στους Κήπους. Αόψη. Είσοδος. Εικόνοσάσι. 2004

Η είσοδος βρίσκεται στην ανατολική πλευρά του ψηλού περβόλιου, πάνω στο δρόμο, υποσφωμένη σε τρία σκαλοπάτια (εικ. 2). Πρόκειται για άνοιγμα μικρών διαστάσεων, διακοσμημένο με λιθίνους παραστάδες και επίκρανα, που υποστηρίζουν το οριζόντιο ξύλινο υπέρθυρο. Πάνω από αυτό και την επιμήκη σπλήη κορνίζα, σε βαθιά τοξωτή κοίχη προστεθειμένη μεζάμι, απεικονίζεται ο Άγιος Νικόλαος, στον οποίο είναι αφιερωμένη η μονή. Η είσοδος φέρει σπένδαρο από τσιμέντο, μεταγενέστερης επέμβασης, όπως και η δανοίξη του παράθυρου παραθύρου, στα δεξιά. Όλο το περιθύρωμα, καθώς και η γύρω επιφάνεια της λιθόδομής είναι ασβεστωμένα με αρκετή υγρασία, κυρίως λόγω της πυκνής βλάστησης (ε. 3,4).

Ο Σάμψων πληροφορεί ότι στο χώρο της αυλής παραμένουν ερείπια κελιών, καθώς και σκαρπισμένα αρχιτεκτονικά μέλη, που κατά την εκτίμησή του αποτελούν λείψανα παλαιοχριστιανικού και βυζαντινού ναού του ίδιου χώρου ή έχουν μεταφερθεί από αλλού.

Η ερμητικά κλειστή μονή με τον ψηλό περίβολο και την πυκνή βλάστηση δεν είναι ορατή, ούτε επισκέψιμη. Δεν εισήλθαμε στο εσωτερικό και είχαμε μόνο τη δυνατότητα ελάχιστης οπτικής από την αυλή του γειτονικού σχολείου, από όπου φαίνεται γενικά ο χώρος από ψηλά και διακρίνεται μόνο τμήμα του καθολικού (εικ. 1,5).

Ο Λαζαρίδης που επισκέφτηκε τη μονή περί τη δεκαετία του 1970 περιγράφει το καθολικό ως καμαροσκεπή μονόκλιτο ναό μικρών διαστάσεων. Ο Σάμψων υποστηρίζει την ύπαρξη πιθανόν στην ίδια θέση και βυζαντινού ναού από τον οποίο σώζονται εικόνες, αίθια και τοιχογραφίες παλαιότερου ναού. Η δόρυχη στέγη του είναι καλυμμένη από οχιστολιθικές πλάκες. Εκτιμούμε ότι η είσοδος βρίσκεται στο δυτικό τμήμα της βόρειας πλευράς, κάτω από το τούβλινο μονόλοβο μικρών διαστάσεων κωδωνοστάσιο, καθώς από την οπτική μας γωνία δεν είναι ορατή η κόγχη του Ιερού, αρμενικού τύπου κατά το Σάμψων, που προσ-

διορίζει την ανατολική πλευρά (εικ. 1,3).

Ο Λαζαρίδης, το 1964, κατέγραψε το βημόθυρο, που εκτιμά ότι προέρχεται από παλαιότερο ξυλινό ή πτοτέμπλο άλλου ναού και σημαντικό αριθμό σφραγισμένων εικόνων, τις οποίες αποδίδει χρονολογικά στα 14ο-15ο αι., αρκετές στο 16ο, 17ο, 18ο αιώνα και στο 19ο αι.

Εικ.5. Γ.Μ. Αγίου Νικολάου στους Κήπους. Γενική Κ. Λόουρη. Περιοβάθρων χώρος. Καθολικό. Κωδωνοστάσιο 2,6,3.

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Το μικρό μοναστήρι αποτελεί σημείο αναφοράς στην ιστορία της Σκοπέλου, ως χώρος διαδρομής της Παιδείας, καθώς σ' αυτό λειτουργούσε το πρώτο σχολείο και η Ακαδημία του νησιού, σε χρόνους δύσκολους για το έθνος. Σήμερα κλειστό και παραμελημένο δημιουργεί ανησυχία ως προς τη δυνατότητα διατήρησης των καλύτερων ιστορικών κειμηλίων του.

Προσστηρίζουμε άμεσα την προστασία, συντήρηση και ανάδειξη όλων των στοιχείων και εικόνων, γνωστά όπως ο Σάμψων και το Αλαζαριόη.

Σημαντικό είναι να αναζητηθούν τρόποι ώστε ο χώρος να προβληθεί, επισκέψιμος και φροντισμένος, ως ένας ιδιαίτερος προορισμός πολιτισμού και αξιοσημείωτη επιλογή, εύκολα προσβάσιμη, για τους επισκέπτες της Σκοπέλου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

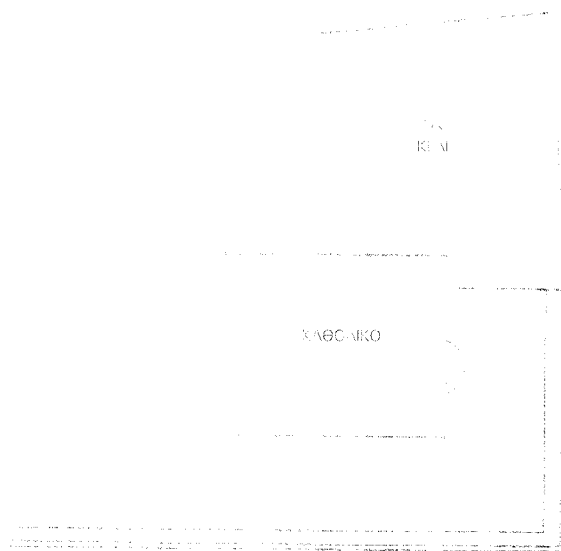
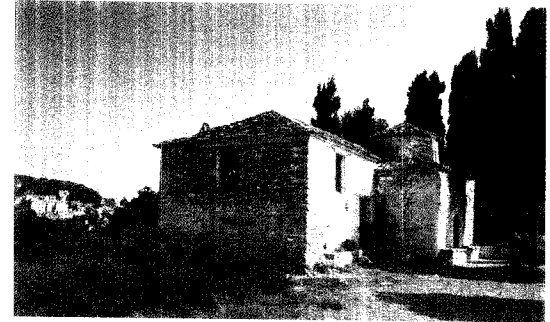
- Δημητριάδου Μαρία, "Η Σκοπέλος στον αγώνα του 1821", *Αρχειό Πελαγονικών Μελετών*, τόμος Α', Αθήνα 1997,σελ.176-183.
- Ευαγγελίδης Τρ., *Η νήσος Σκιάθος και οι περί αυτήν νησίδες. Μελέτη τοπογραφικό - ιστορική μετά χάρτου της Νήσου και εικόνων*, εν Αθήναις 1913, σελ.136-137.
- Παπαθλιανός Κ., "Άγνωστες σελίδες από το αρχείο της Δημογεροντίας Σκοπέλου του έτους 1834", *Αρχειό Ευβοϊκών Μελετών*, τόμος 27, (1986-87), σελ.59-85.
- Τοιμάδου, "Επισκόπου Σκιάθου κα Σκοπέλου Ιωάσαφ ανέκδοτο γράμμα για τη μονή του αγίου Νικολάου στη Σκόπελο", *ανάτ.*, περ. *Εφημέριος*, Αθήναι 1989, σελ.5-15.
- Τοιμάδου, "Σχεδίσμα για την κατάπιαση της Παιδείας στη Σκόπελο την Τουρκοκρατία, έως το 1832", περ. *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος Ε', Λάρισα (1983), *ανάτ.* 1993, σελ.87-94.
- Τοιμάδου, "Αρχειό εγγράφων της Ν. Σκοπέλου. Ι. Τα δικαιοπρακτικά έγγραφα της συλλογής της Αντιγόνης Στ. Βακράτσα", *ανάτ.*, τόμος 33, *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, Λάρισα 1998, σελ.315-336.
- Αλαζαριός Π., "Θεσσαλία - Σποράδες Νήσοι", *Α. Δ.* 19 (1964), Χρονικά, σελ.273-293.
- Ματαράκης Ιω., *Το Άγιον Όρος (Αθως) διά μέσου των αιώνων*, Θεσσαλονίκη 1971, σελ.352.
- Παραδόπουλος - Κεραμεύς Αθ., "Καισάρειο Δαπόντε: Ναοί και μοναστήρια, εξωκκλήσια και μονύδρια εν Σκοπέλω", *ΒΖ* 19 (1910), σελ.92.
- Παραζήσης Τρ., "Σχόλια στις επιγραφές των ναών, μονών και εικόνων της Σκοπέλου", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 19ος, Λάρισα 1991, σελ.156-177.
- Σάμψων Αδ., *Ναοί και μοναί εις την νήσον Σκόπελον*, Αθήναι 1974, σελ.141-142.
- Τοιμάδου, *Ιστορική και γεωγραφική (αρχαιολογική) αφήγηση*, Λαογραφικό Μουσείο Σκοπέλου, 2000, σελ.376-379,473-474.
- Τοιμάδου, *Το Γυμνάσιο Σκοπέλου από την ίδρυσή του μέχρι σήμερα (1723-1973)*, *Αρχειό Θεσσαλικών Μελετών*, τόμος ΣΤ', Βόλος 1983, σελ.111-167.

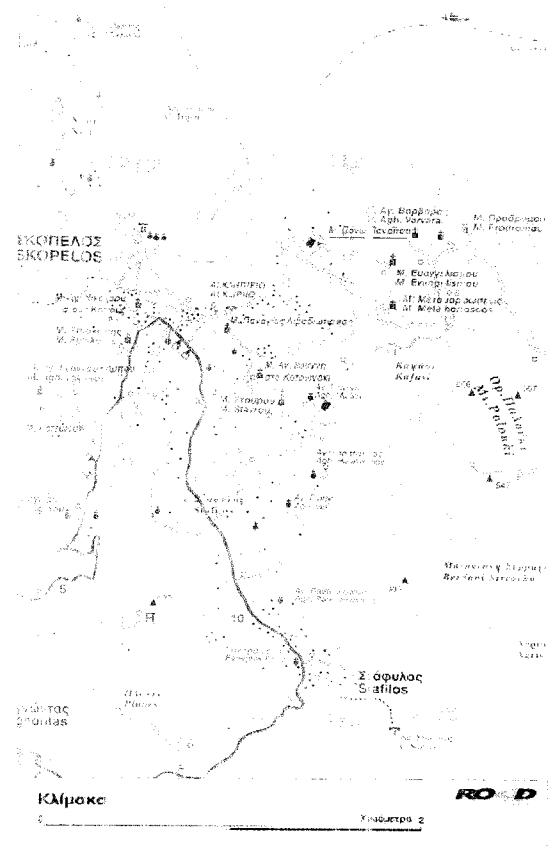
Εικ. 1. Ι.Μ. Ερίανω Παναγία, ΒΔ πλευρά. Γενική άποψη. Περίοδος 1994-2004

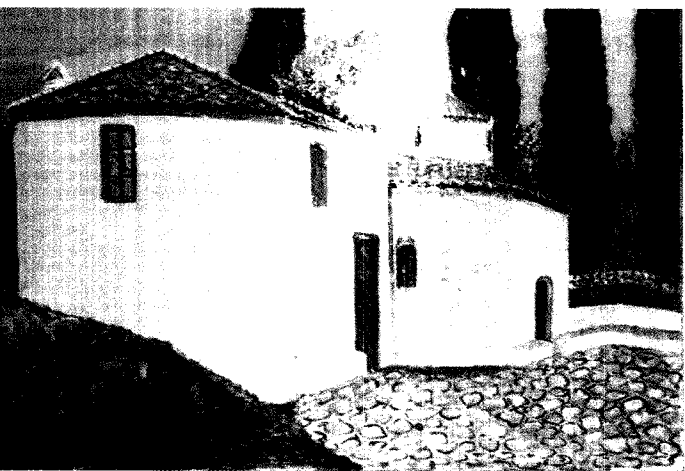
13. ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΚΟΙΜΗΣΗΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ (ΕΠΑΝΩ ΠΑΝΑΓΙΑ - ΠΑΝΑΪΤΣΑ)

Χρονολογία ίδρυσης: 13ο αι. (πιθανόν και προγενέστερα)
 Διεύθυνση: Δικό τελος, ΒΑ τμήμα
 Ιστορικό: μετόχι της Ι.Μ. Ευαγγελισμού Δαπόντε
 Εορτάζει - πανηγυρίζει: 5 Αυγούστου (Κοίμησης της Θεοτόκου)

Το συμβολικό σχέδιο

πό τον οικισμό της Σκοπέλου κατευθυνόμενα ανατολικά προς τις μονές Αγ. Βαρβάρας και Τιμίου Προδρόμου. Σε απόσταση 4.5χλμ. από το κέντρο του οικισμού της Σκοπέλου και 500μ. πριν την Ι.Μ. Τιμίου Προδρόμου, ακολουθούμε χωματόδρομο, στα αριστερά, καλής σχετικά βετότητας (εκτός από ένα μικρό πετρώδες τμήμα), ο οποίος μετά από 500μ. τερματίζει στη μονή.

Είναι κτισμένη πάνω σε λόφο, σε υψόμετρο 340μ., ανάμεσα στην Ι.Μ. Τιμίου Προδρόμου και στην Ι.Μ. Ευαγγελισμού Δαπόντε, με καταπληκτική θέα τόσο προς το λιμάνι και την πόλη της Σκοπέλου, όσο και προς το νησί της Αθωνήσου. Ο χώρος που καταλαμβάνει είναι 120τ.μ. Το βλάστημα της γύρω περιοχής αποτελούν αγριελιές, κουμαριές και σχοίνα, ενώ κυπαρίσσια περιβάλλουν πολύ κοντά τα κτίσματα (εικ. 1,2).

Η προσωνομία "Επάνω Παναΐτσα" από τους ντόπιους, προφανώς οφείλεται στην τοποθεσία στην οποία επιλέχθηκε να κτιστεί και στις μικρές διαστάσεις της.

Ως μετόχι της Ι.Μ. Ευαγγελισμού Δαπόντε εφ' ενός και λόγω της απλής και προσειτής μορφολογίας των κτισμάτων, αποτελούσε ιδιαίτερα αγαπητό προσκύνημα των Σκοπελιτών. Χαρακτηρίζεται ως εξωκκλήσι στον κατάλογο των μονών, ναών και εξωκκλήσιων του νησιού, που συντάχθηκε στο τέλος του 18ου αι., από τον Κασάριο Δαπόντε. Πιθανόν να ήταν γυναικεία μονή, καθώς σύμφωνα με προφορικές μαρτυρίες στα μικρά μοναστηράκι εγκαταβίωσε μοναχή της οικογένειας Βαϊθσαμάκη. Στη / καταγραφή που πραγματοποιήθηκε το 1964 από τον Λαζαρίδη, αναφέρεται εικόνα του 18ου αι., όπου συγκεκριμένα αναγράφεται: "...ΓΗΡΑΚΟΥ...1748".

Σύμφωνα με το Σάμψωμα το μονύδριο ανήκε στην οικογένεια Κριεζή.

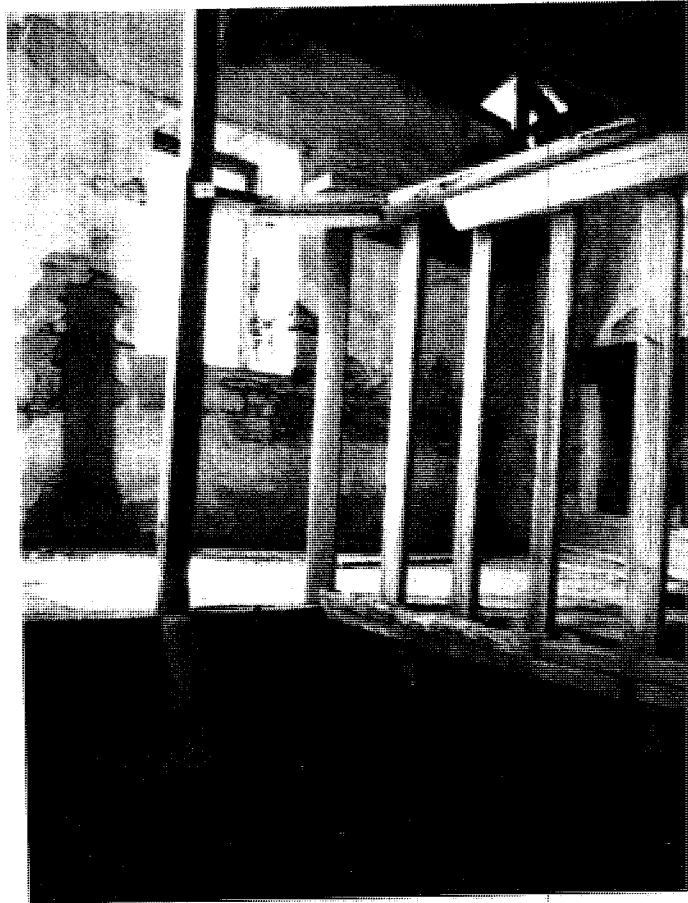
Τα κτίσματα, σε κακή κατάσταση σήμερα, έχουν εμφανή την αργολιθοδομή, με αρκετά υπολείμματα επιχρίσματος, που δηλώνουν ότι παλαιότερα ήταν όψεις οι όψεις επιχρισμένες και σβεστωμένες. Το γεγονός επιβεβαιώνεται από την κα-

ταγραφή του Σάμψωμα το 1974, όπου αναφέρεται ότι ο ναός «αποτελεί επιχρίσει: "έτι υδαρούς σφραγισμένης" και έχει ασπασμένους, αλλό και στον πίνακα ζωγραφική της Σκοπέλου: Βιοθέκος Σοφκίτου (εικ. 3).

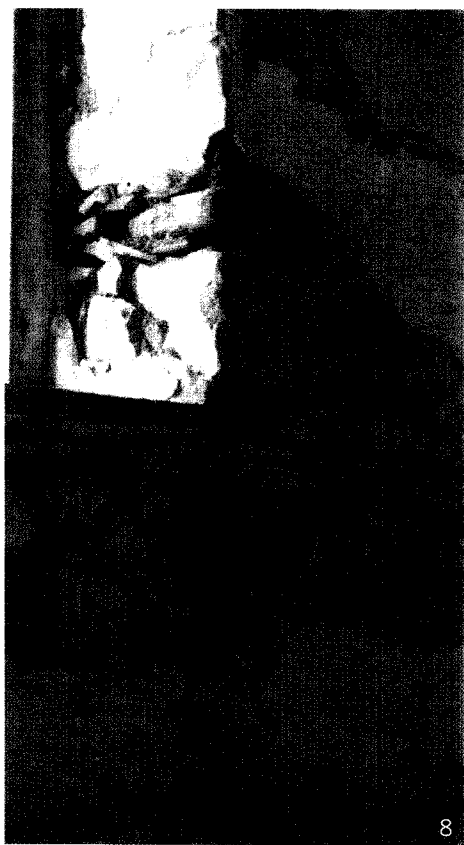
Το κελύ, η προσκολλημένη βορειοανατολική του καλοκαινού είναι ένα συμμεγές ορθογώνιο κτίσμα, χωρίς μπαλκόνια, με τρία μεγάλα παράθυρα στην πελώρη ζώνη των πτερυγών του ανατολική, βόρεια και δυτική, ενώ η είσοδος βρίσκεται στη δυτική πλευρά, κοντά στο ναό (εικ. 4,5). Στο εγκαταλειπόμενο γέμιστο άκτινα στα αντικείμενα και σκαμπίδια, αρκετά καταστραμμένα εξωτερικά εντυπωσιάζει το υπερυψωμένο 1.5μ. περίπου από το έδαφος, ανοικτό ξύλινο πατάρι, που διατρέχει όλη τη βόρεια και ανατολική πλευρά (εικ. 6,7). Ο εντός χώρος διακρίνεται τους ανέμους και τη βροχή από την ανοικτή σε οριστά σημεία ξύλινη στήλη και από τα πέτρινα κουλόμματα παράθυρα. Η ύγρασία διάχυτη παντού, επιβιβάζει την επικόλληση των επιχρισμά-

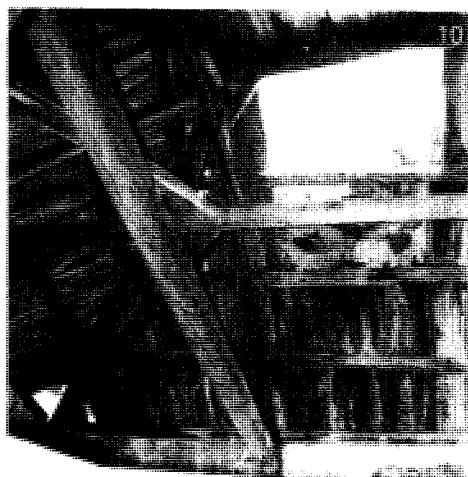
- Εκ.2. Ι.Μ. Επὶ τοῦ Παναθεῶν. Ν. πλευρά.
Γεωική ἀπόψη. Περιφ. λίθων χώρος.
2004
- Εκ.3. Ι.Μ. Επὶ τοῦ Παναθεῶν. Β.Δ. πλευρά.
Πυλὸς καὶ ζωγραφικὴ ἀπόψη.
- Εκ.4. Ι.Μ. Επὶ τοῦ Παναθεῶν. Ν. καὶ Α. ὄψη.
2004
- Εκ.5. Ι.Μ. Επὶ τοῦ Παναθεῶν. Α. καὶ Β. ὄψη.
2004
- Εκ.6. Ι.Μ. Επὶ τοῦ Παναθεῶν. Ἐσωτερικό
κελίον. Ν. πλευρά. Πλάσι. 2004
- Εκ.7. Ι.Μ. Επὶ τοῦ Παναθεῶν. Ἐσωτερικό
κελίον. Β. καὶ Α. πλευρά. Πλάσι.
2004

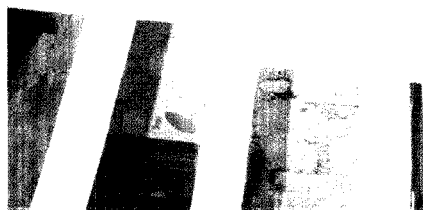
8

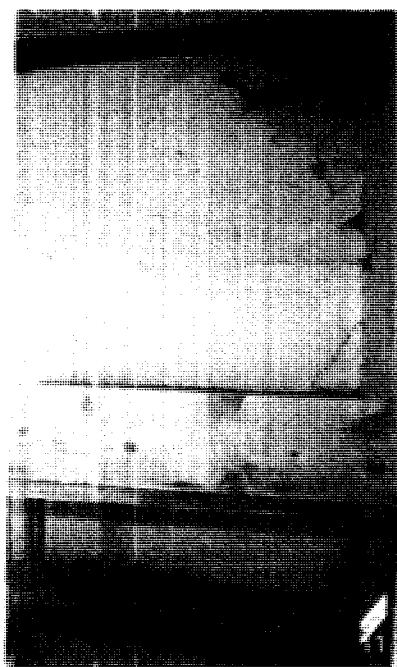

των, απογυμνώνοντας την αργολιθοδομή με τις ξυλοδεσιές (εικ. 8,9,10). Παρά τις δυσμενείς συνθήκες διατηρείται η ξύλινη κατασκευή των παταμάτων με τα ξύλινα κάγκελα και η μικρή σπηλιό σκάλα πρόσβασης, ενώ εύκολα συμπεραίνεται και από τα ελάχιστα στοιχεία και αντικείμενα που υπάρχουν σκεπασμένα, ότι το πάνω επίπεδο χρησίμευε για ύπνο και διαμονή, με το τζάκι στο ανατολικό τοίχο, ενώ το πολύ χαμηλό ισόγειο ήταν αποθήκη (εικ. 7,11,12). Τα παράθυρα βρίσκονται όλα στο επίπεδο του παταριού, ενώ στο ισόγειο μοναδικό άνοιγμα

είναι αυτό της εισόδου. Η στέγη καλύπτεται κυρίως με σκεπώδηλακες, καθώς και με κεραμίδια γοθλίκου τύπου, σε επισκευασμένο μνημα της.

Σύμφωνα με προφορικές μαρτυρίες στη βόρεια και ανατολική πλευρά του κελιού εξωτερικά υπήρχε φούρνος, κουζίνα και βοηθητικοί χώροι υγιεινής, ίχνη των οποίων θα μπορούσαν να θεωρηθούν οι σκαρβόλοι πάσσες, ανατολικά του νεού (εικ. 13). Επίσης ο Σάρικος στην καταγραφή του δηλώνει την ύπαρξη ερείπια / κυκλικού οικοδομήματος, στο νοτιο ανατολικό τμήμα.

- Εικ. 8. ΙΜ. Επάνω Παναίτσος. Εσωτερικό κελί. Τ. ηθευρά. Α. ητοιμέραι. Πέδορη. 2001
- Εικ. 9. ΙΜ. Επάνω Παναίτσος. Εσωτερικό κελί. Τ. ηθευρά. 2001
- Εικ. 10. ΙΜ. Επάνω Παναίτσος. Εσωτερικό κελί. Τ. ηθευρά. 2001
- Εικ. 11. ΙΜ. Επάνω Παναίτσος. Εσωτερικό κελί. Ν. ηθευρά. Ε. ηόριο. 2004
- Εικ. 12. ΙΜ. Επάνω Παναίτσος. Εσωτερικό κελί. Α. ηθευρά. Τ. όκι. 2000
- Εικ. 13. ΙΜ. Επάνω Παναίτσος. Α. όψη. Περιβάλλον χώρος. 2003

16

15

Το καθολικό ανήκει στον τύπο του μονόχωρου συνεπτυγμένου σταυροειδούς με τρούλο ναού, χωρίς νάρθηκα. Ο Λαζαρίδης χαρακτηρίζει το κτίσμα "*άνευ σημασίας*" (εικ. 14).

Εξωτερικά η λιθοδομή εμφανής στο σύνολό της, με κάποιες επιράνειες ασβεστωμένες, είναι σε πολλά σημεία ρηγματωμένη, με μεγάλες επιμήκεις κατακόρυφες κυρίως, βοθιές ρωγμές, σε όλες τις πλευρές (εικ. 15).

Η μικρή είσοδος βρίσκεται στη δυτική πλευρά και φέρει χαμηλό λίθινο τοξωτό περιθύρωμα, ασβεστωμένο. Το δάπεδο μπροστά στην είσοδο, έχει στρωθεί με τσιμέντο, ενώ εκατέρωθεν αυτής και οριστικά της είσοδο του κελιού υπάρχουν

πέτρινα πεζοδία (εικ. 14, 16, 17, 18).

Στα βόρεια και νότια τείνη σχηματίζονται ορθογώνια παράθυρα με ταξοειδές ανακουφιστικό τμήμα, εξομορφώνοντάς εσωτερικά και εξωτερικά. Στον τρούλο ισσοκαθέμιση ή τέσσερα στενά ανοίγματα, (το ανατολικό κλειστό), πιθανόν σε μεταγενέστερη επισκευή, ενώ στην τριγωνική κόγχη του Ιερού πολύ μικρό ορθογώνιο άνοιγμα, σχηματίζεται σε σημαντικό ύψος. Στη δίορα παραθύρα και στην είσοδο το κεφάλισμα έχουν πρόσφατα αντικατασταθεί με νεότερα. Οι στέγες στήλνται με κεραμίδια βυζαντινού τύπου αλλά και με σκεπέλικες, κατά το μεγαλύτερο τμήμα καταστραμμένες (εικ. 15, 18, 19, 20).

Εικ.14. Ι.Μ. Επένω Παναΐσις. Καθολικό. Β και Δ όψη. 2004

Εικ.15. Ι.Μ. Επένω Παναΐσις. Καθολικό. Β όψη. Φαγγές. 2004

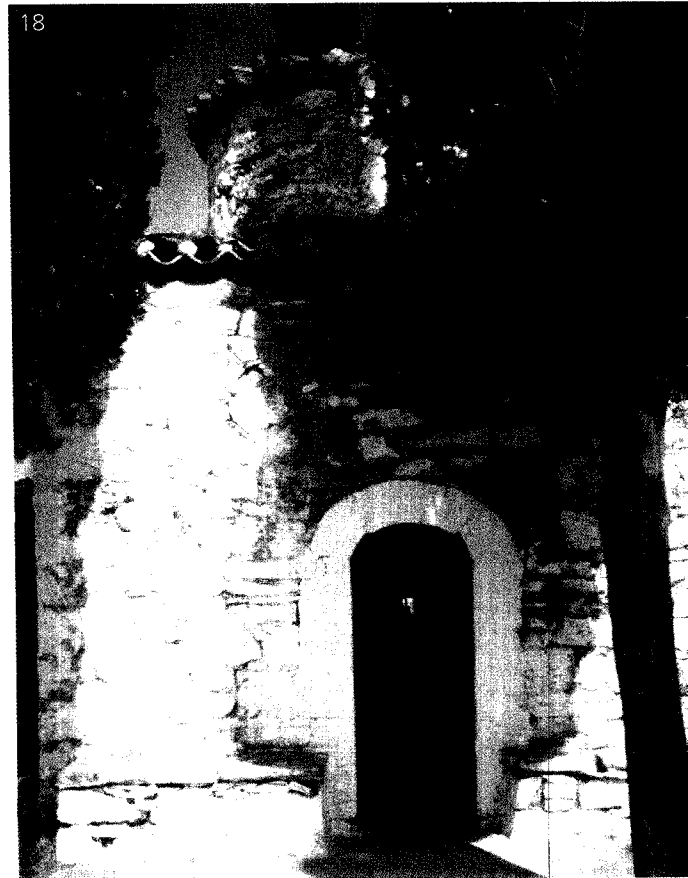
Εικ.16. Ι.Μ. Επένω Παναΐσις. Καθολικό. Δ όψη. Είσοδος. 2004

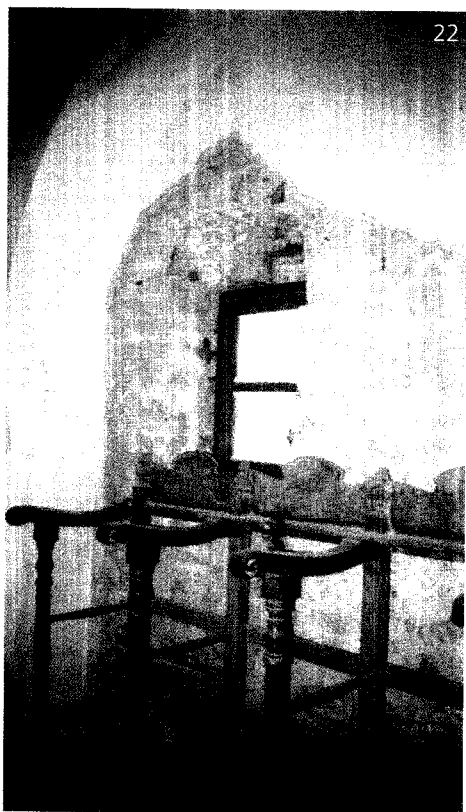
Εικ.17. Ι.Μ. Επένω Παναΐσις. Καθολικό. Δ όψη. Φαγγές. 2004

Εικ.18. Ι.Μ. Επένω Παναΐσις. Καθολικό. Δ όψη. Είσοδος. 2004

Εικ.19. Ι.Μ. Επένω Παναΐσις. Καθολικό. Ν και Α όψη. 2004

Εικ.20. Ι.Μ. Επένω Παναΐσις. Καθολικό. Δ και Ν όψη. 2004

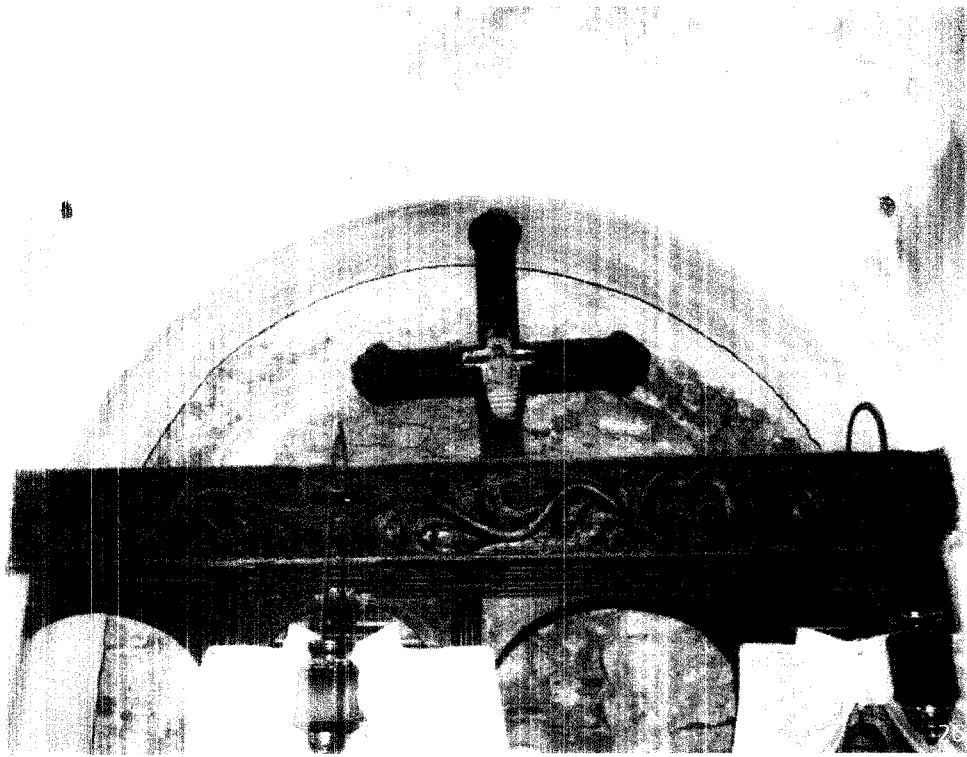

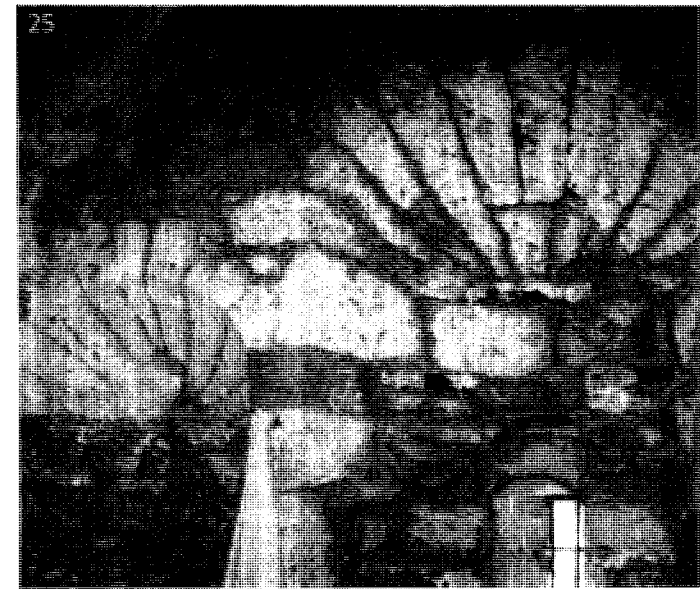
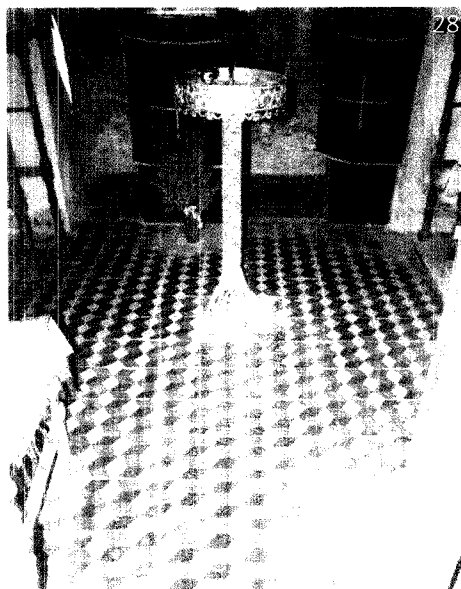
Στο εσωτερικό, σε πολλές επιφάνειες το επίχρισμα έχει καταπέσει, κυρίως από την υγρασία και αποκαλύπτεται η λιθόδομή. Τα τέσσερα τόξα που συγκρατούν το ναό, οι καμάρες, αλληλά και αλληλά τμήματα, πρόσφατα έχουν επιχριστεί, σε κάποια προσπάθεια στερέωσης της τοιχοποιίας (21,22). Στον τρούλος, η μισή σχεδόν επιφάνεια παραμένει επιχρισμένη, ενώ στην υπόλοιπη το επίχρισμα έχει αποκολληθεί (εικ. 23). Στο Ιερό, που είναι όλο ανεπίχριστο, διαμορφώνονται κατά το σύνηθες η Πρόθεση και το Διακονικό, ενώ στο βόρειο και νότιο τοίχο του ίδιου χώρου, σχηματίζονται μικρές κόγχες. Η Αγία Τράπεζα ενσωματώνεται στην κεντρική κόγχη μέχρι το ύψος του μικρού παράθυρου (εικ. 24,25). Στα σφαιρικά τρίγωνα που διαμορφώνονται στην ανατολική πλευρά διακρίνονται ηχητικά αγγεία (εικ. 26). Δεν υπάρχουν τοιχογραφίες, ούτε εικόνες στους τοίχους.

Στο μικρό διαστασιών εύλινο τριτάιο τέμπλο βαμμένο σε καφέ χρώμα, διακρίνουμε δύο διακοσμητική διάθεση, που εκδηλώνεται κυρίως στην πάνω ζώνη με χαμηλό ανάγλυφο. Επιστρέφει από αριστερά πάνω σταυρό, στον οποίο η κάτω κερύβα είναι μικρότερη (εικ. 25,27). Οι υπερήμες εικόνες του τέμπλου είναι σύνθετες χωρίς ενδιάμεσον. Ο Σάμψων στην ταπαγραφή του 1974, αναφέρει πως στο τέμπλο υπήρχαν οι Δεσποτικές εικόνες του Χριστού Γανικρετορά και της Θεοτόκου η οποία έφερε, λόγω φθαρής ελληνική τεχνολογία και συγκεκριμένα μόνο τα ως δύο τελευταίους αριθμούς: "...48". Ο ίδιος την αποδίδει σε έργο του 1848.

Το δάπεδο είναι σε κακή κατάσταση με τσιμεντένη πλακάκια του 1930-50, τοποθετημένα σε ανακλίση του ναού, γεγονός που ενισχύεται και από τη δωρεά που καταγράφεται σε στοιχεία: "δωρεά Π. Γ. ΔΥΛΙΑ 1934" (εικ. 28).

- Εκ.21. Ι.Μ. Επάνω Παναίσις Καθολικό.
Εσωτερικό. Δομή εισόδου. 2004
- Εκ.22. Ι.Μ. Επάνω Παναίσις Καθολικό.
Εσωτερικό. Νόση. 2004
- Εκ.23. Ι.Μ. Επάνω Παναίσις Καθολικό.
Εσωτερικό. Τρούλος. 2004
- Εκ.25. Ι.Μ. Επάνω Παναίσις Καθολικό.
Εσωτερικό. Κόναξ Ηρώ. 1004
- Εκ.26. Ι.Μ. Επάνω Παναίσις Καθολικό.
Τέμπλο. 1004
- Εκ.27. Ι.Μ. Επάνω Παναίσις Καθολικό.
Τέμπλο. 1004
- Εκ.28. Ι.Μ. Επάνω Παναίσις Καθολικό.
Εσωτερικό. Δαπέδο. 1004

Εἰκ. 4.1 Μ. Ἐκκλησία Πνεύματος
Ἁγίου καὶ Ἐσφιγμένου
Κερκίρας (2011)

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΙΘΑΣΕΩΣ

Η εξαιρετική θέση με την πανοραμική θέα και η εύκολη πρόσβαση από την πόλη της Σκοπέλου, καθιστούν το μονύδριο της Επόνω Παναΐτσας εύκολα επισκέψιμο και σημαντικό. Η απλή συμπλεγής δομή των κτιρίων, εμφανίζεται ενδιαφέρουσα με στοιχεία παραδοσιακής αρχιτεκτονικής. Η γενική επισκευή και η ανάκληση της λιθοδομής θα καταστήσει το χώρο λειτουργικό και ασφαλές, προστό για τον επισκέπτη.

Το μονύδριο κατ'εί, με την ιδιαίτερα σύνθετη και ευέλικτη διάταξη του παταριού, τις ξύλινες κατασκευές, τα τεκταειρά και τα άλλα στοιχεία στο εσωτερικό του, επιβάλλεται να αποκατασταθεί, επισκευασμένο πλήρως και να αποδοθεί προς χρήση. Θα αποτελούσαν ιδιαίτερο σκηνικό και διακοσμητική άποψη, οι τοίχοι με τα υπολείμματα των ρωμικών γάνω σε σταθεροποιημένες επιφάνειες επιχρίσματος, διάσπαρτες οηόγυια, με τις ξυλόδοτες καθαρισμένες ανάμεσα σε τμήματα λιθοδομής, προβάλληοντας ως ιδιαίτερα επίπεδα γαίης και το ξύλινο στο κεία (στηθεία, σκάλες κ.ά.), με κάποια εναρμονισμένα στο σύνολο λιτά έπιπδα.

Το καθολικό θα πρέπει το συντομότερο να επισκευαστεί η στεγή, να σφραγιστούν οι ρωγμές της λιθοδομής, να καθαριστούν από το επιχρίσμα οι επιφάνειες και να προβληθούν τα χαρακτηριστικά της ποιότητος τους.

Το μικρό αυτό μονύδριο δύναται να αποτελέσει δημοφιλές καταφύγιο ηρεμίας αηλιά και αναψυχής, με δυνατότητα θεοστασιακής παρακολούθησης, καθώς και υπαίθριων εκδηλώσεων, όπως βυζαντινής μουσικής, προσφέροντας παράλληλα βέτανα και πιθανόν αφεψήματα της χλωρίδας του νησιού, εξασφαλίζοντας τη μελλοντική του επιβίωση και παράλληλα να συνεισφέρει σε συνδυασμό με τη γύρω φύση, στη θρησκευτική και πολιτιστική ζωή της Σκοπέλου, ενισχύοντας με την παρουσία του την επισκεψιμότητα και των γύρω μοναστηριών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Λαογράφος Π., "Θεσσαλία - Σποράδες νήσοι", *Αρχαιολογικόν Δελτίον* 19 (1964): *Χρονικά*, σελ.273-293.
Ταμπακόπουλος - Κεραμεύς Αθαν., "Καισαρίου Δαπόντε: Νασί και μοναστήρια, εξωκκλήσια και μονύδρια εν Σκοπέλω", *BZ* 19 (1910), σελ.94.
Ταμπακόπουλος Τριαν., "Σχόλια στις επιγραφές των ναών, μονών και εικόνων της Σκοπέλου", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 19ος, Λάρισα 1991, σελ.156-177.
Σάφρων Αδαμ., *Νασί και μοναί εις την νήσον Σκόπελον*, Αθήναι 1974, σελ.196,197.
Τομαζίδου, *Σκόπελος. Ιστορική και γεωγραφική (αρχαιολογική) αφήγηση*, Λαογραφικό Μουσείο Σκοπέλου, Σκόπελος 2000, σελ.386.

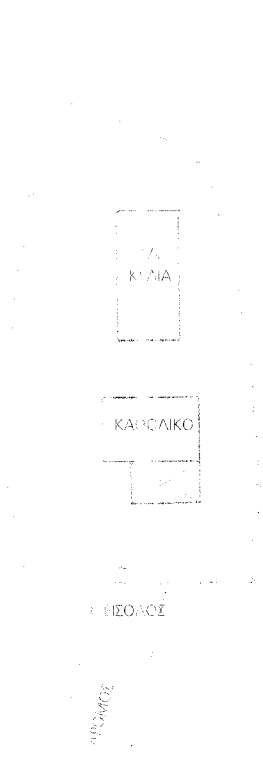
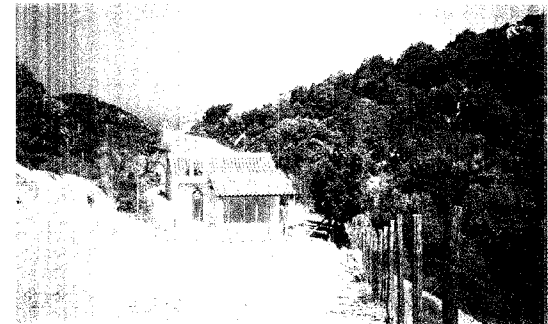

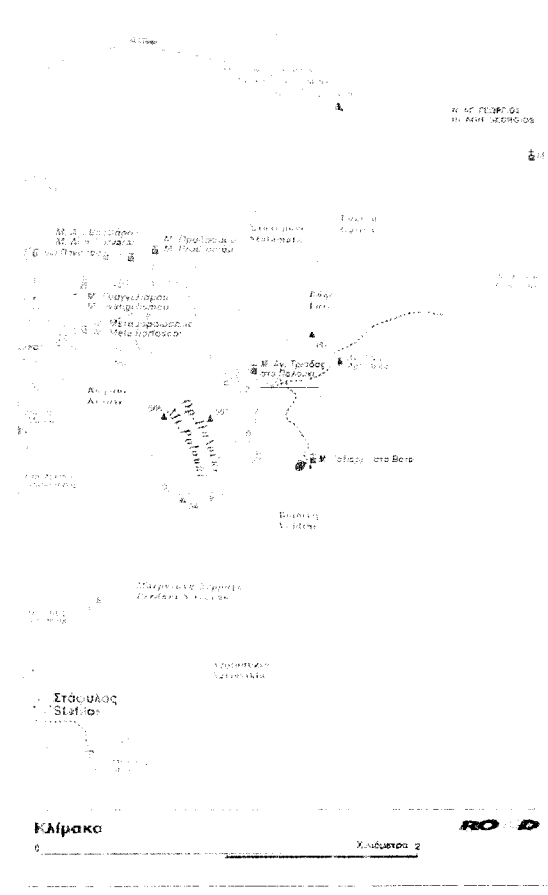
Εικ. 1. Ι.Μ. Αγίας Τριάδας στο Παλιοέκι. Γενική άποψη. Περιβάλλον χώρος. 2003

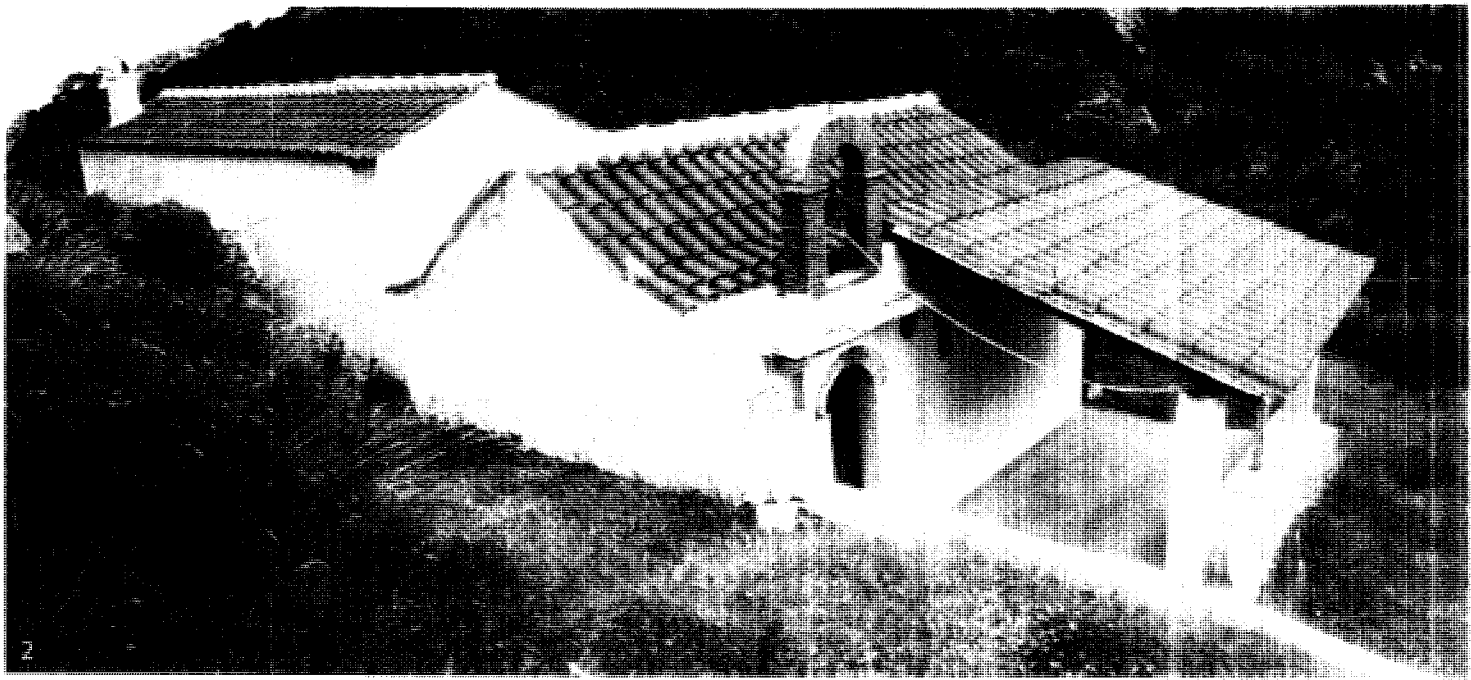
14. ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΑΣ ΣΤΟ ΠΑΛΟΥΚΙ

Χρ. 5ος ίδρυση: 19^{ος} αι.
 Δι. 69 μνημ.: Μόνη της Αγ. Τριάδας
 Ιερα κτιστικό: Μετάμορφωση της
 Καθής Σκοπέλου.
 Εξυπάζει - πομπή: Αγίου Πνεύματος (κινητή εορτή)

Τοπογραφικό σχέδιο

πό την πόλη της Σκοπέλου κατευθυνόμενα ανατολικά, διανύοντας ασφάλινη διαδρομή 5χλμ. περίπου. Λίγα μέτρα πριν την Ι.Μ. Τιμίου Προδρόμου ακολουθούμε το χωματόδρομο δεξιά και μετά από 1.5χλμ. στη διασταύρωση στρίβουμε αριστερά και κατηφορίζοντας, μετά από 300μ. περίπου, ο δρόμος μας οδηγεί μπροστά στο μικρό μοναστήρι (εικ.1).

Βρίσκεται στην περιοχή Παλούκι σε υψόμετρο 400μ. περίπου, με περιφραγμένο χώρο 370τ.μ. Η θέση της είναι καλά προστατευμένη από τις δυσμενείς καιρικές συνθήκες. Στη γύρω περιοχή επικρατούν αγριελιές, ρέικια και μερικά κυπαρίσσια (εικ.2).

Πρόκειται για μονύδριο που αποτελεί μετόχι της Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, η οποία εξαρτάται από την Ι.Μ. Ξενοφώντος Αγίου Όρους. Σύμφωνα με τις τοπικές παραδόσεις, κτίστηκε για να προσεύχονται και να διαμένουν οι μοναχοί της Ι.Μ. Μεταμορφώσεως, που καλλιιεργούσαν τα χωράφια της.

Ο Καισάριος Δαπόντες το κατατάσσει στα εξωκκλήσια του νησιού, στον κατό-

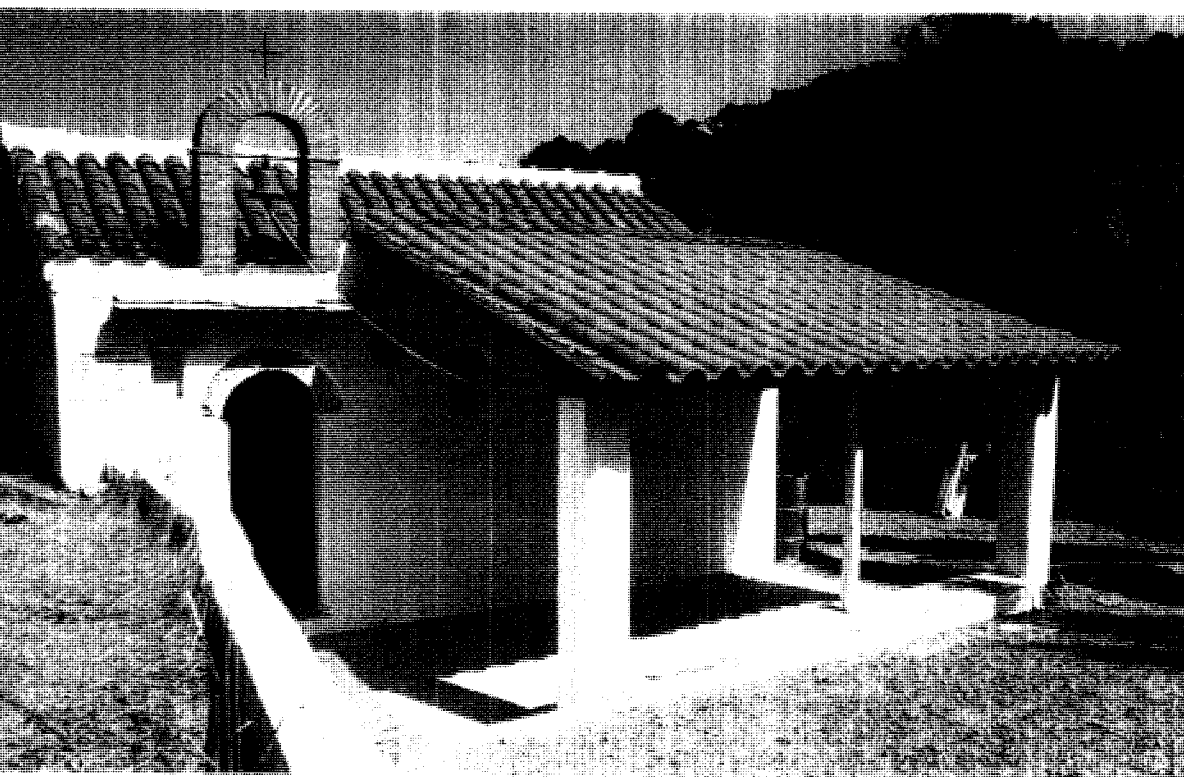
λογο των ναών και μονών, που συνέταξε κατά το β' μισό του 18ου αι. Η ίδρυση του τοποθετείται πιθανότατα το 18ο αι., καθώς σχετικό έγγραφο της Δημογεροντίας Σκοπέλου με ημερομηνία 5 Ιουλίου 1834, αναφέρει ότι τον Ιούλιο του 1830, ο ηγούμενος της Ξενοφώντος Παΐσιος, ορίζει στη Μεταμορφωση Σκοπέλου διαχειριστή και οικονομό των κλώνη Γκίκα, γνωστό αργότερα ως μοναχό Ιγνάτιο, ο οποίος "*φιλοπρόσδοος και εργατικός ανακαίνισε το Μοναστήρι και έκτισε και τακτοποίησε το εξωκκλήσι της Αγ. Τριάδος στο Παλούκι*", το 1831. Με το έγγραφο αυτό, που παραθέτει ο π. Καλληγιάνος, δηλώνεται επίσης ότι ο Ιγνάτιος "*...ανήγειρεν εκ βλάθρων κίαι το υπ' ονόματι της αγίας Τριάδος πρῶτον εξωκκλήσιον, ως εξαρτώμενον παρά του Μετοχίου τούτου...*". Στην κατάσταση εσόδων - εξόδων της μονής Μεταμορφώσεως για το διάστημα 1830-1834, αναφέρεται το χρηματικό ποσό που δαπανήθηκε για την ανέγερση του μονυδρίου της Αγίας Τριάδος: "*...κατά τον Ιούλιον του 1831 εις έξοδα της εκ θεμελίων ανεγέρσεως του εξωκκλήσιου*

της Αγ. Τριάδος γράστον οικόσιον".

Το ιστορικό της ανέγερσης έχει αποτυπωθεί σε 11 θιντ. ενκόσμη επιγραφή εντοιχισμένη στο ισόγειο της εισόδου του μικρού ναού σε εσοχή μικρών διακοσμητικών βανδίων ισοσκελή στοιβάστα κενό του κελύφους του οπιδίου, αναγράφεται εντός της ανοκοίνισης, το όνομα του μοναχού που ανέλαβε το κόστος της στήριξης του ονόματος μοναχών που εργαζόταν. Η μνημόνευση των ονομάτων των μοναχών δεν συνηθίζεται συνήθως στις επιγραφές των ναών του νησιού. Στην περίπτωση επίσκεψης ομάδας κατασκευαστών επιγραφών με κάποιες διαφοροποιήσεις από προηγούμενες αναγνώρισε: *ΙΟΥΝΙΟΥ Κ/ ΜΑΣΤΡΟ ΠΑΡΗΣ/ ΜΑΣΤΡΟ ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΟΙΚΟΔΟΜΗΤΩΝ/ Μ. ΑΙΩΝΤΡΑ* (εικ.11).

Το Νοέμβριο του 1835 επεφάνη πικε από τη Εκκλησία του Κ. Σαβόγρη ανακοίνωση της Αγ. Τριάδος με την ημερομηνία του μοναχού διακοσμού, που προσέρχεται από την Ι.Μ. Ξενοφώντος και διαμένει μέχρι σήμερα στην Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος Σκοπέλου. Ο μικρός ναός - ή το κελύφος διακόστων σε

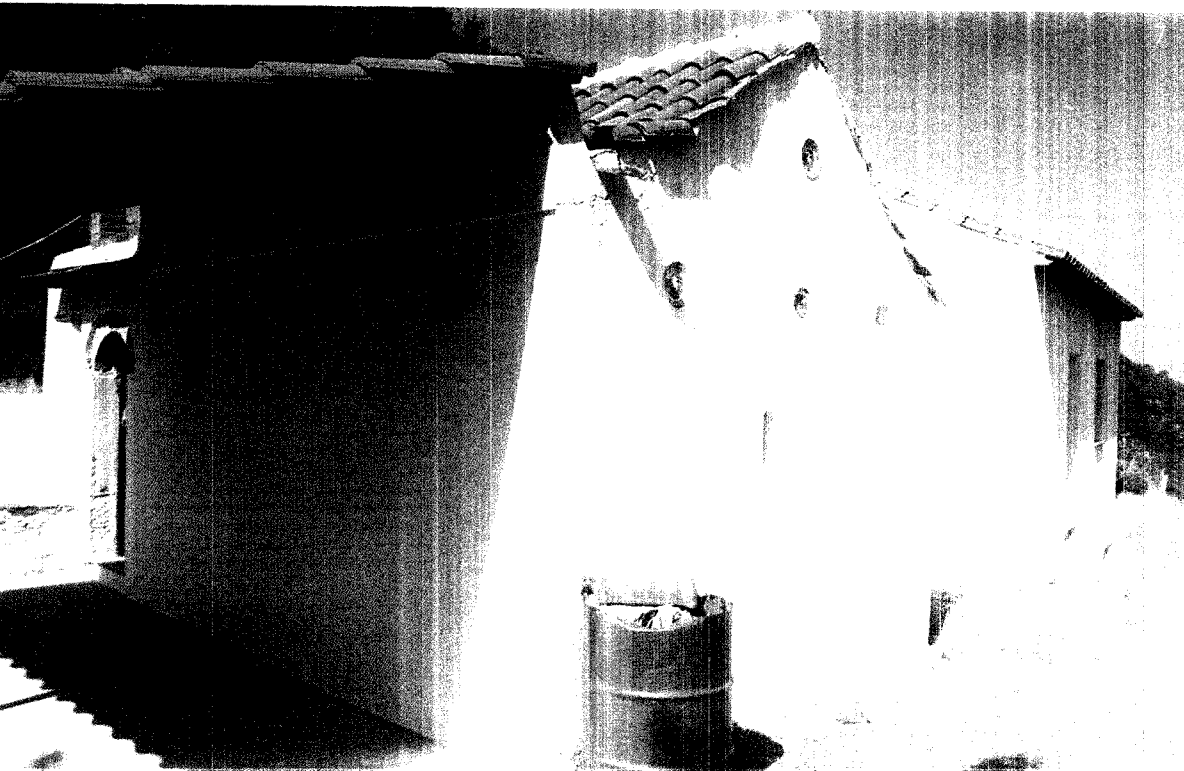

Το καθολικό είναι μικρός νόος στον τύπο της μονό κλίτης βοσθητικής, με δίφυλλη ξύλινη σκεπή και στη νότια όψη φέρει στέγατρο – σπόρο και στη συνέχεια, πάνω από την είσοδο, τοξωτό τούβλινο κωδωνοστάσι. Όλες οι στέγες καλύπτονται με κεραμίδια αμαϊκού τύπου (εικ.6).

Κατά την ανακαίνιση, με την αντικατάσταση των υδραγωγείων, εντοιχίστηκαν στους εξωτερικούς τοίχους σύγχρονο διακοσμητικό πιάτο (πλακάκι), τρία στη νότια και τέσσερα στην ανατολική ηφαιύρα, προσφορές των κ. Επιβαχτή και Προβιά (εικ.7,8). Η μικρή είσοδος του κωδωνοστασίου με τοξωτό υπερέχει από παρόλιθο, το οποίο επαναλαμβάνεται και στο μικρό παράθυρο, στα δεξιά. Πάνω από την είσοδο το 1991 κατασκευάστηκε μικρό στέγατρο με οριζοτιλίθιες πλάκες (εικ.9).

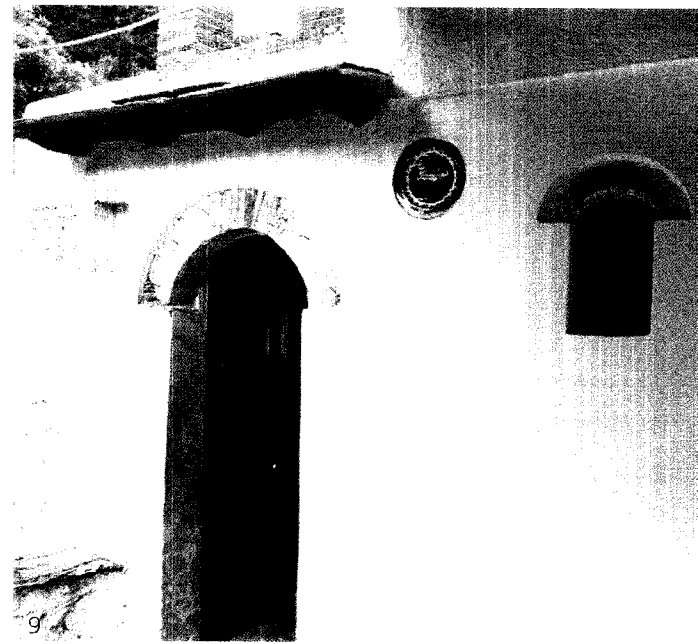
Αριστερά της εισόδου διακρίνεται η παλαιά εγκάρσια λίθινη επιγραφή στο περιεχόμενο της οποίας ήδη αναφερθήκαμε, καθώς και η επιγραφή της ανακαίνισης (εικ.10,11,12).

Στην ανατολική όψη διακρίνεται μικρό άνοιγμα, ενίοτε δεν προέχει, εξωτερικό, όπως συνήθως η καγκη του Ιερού (εικ.7).

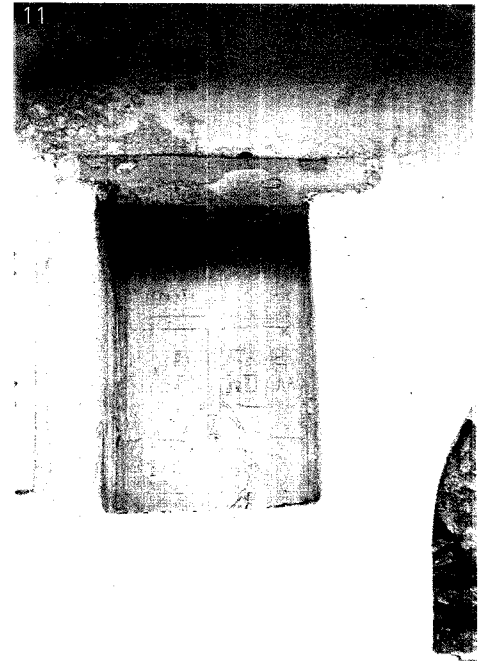

Εικ.6. Ι.Μ. Αγίας Τριάδας στο Παϊτούκι, Καθολικό, Ν. όψη, 2011

Εικ.7. Ι.Μ. Αγίας Τριάδας στο Παϊτούκι, Καθολικό, ΝΑ όψη, 7 νότια, 2014

8

- Εκ 8. Ι.Μ. Αγίας Τριάδας στο Παλιούκι.
Καθολικό. Νότια. Εργ. δες. 1999
- Εκ 9. Ι.Μ. Αγίας Τριάδας στο Παλιούκι.
Καθολικό. Νότια. Εργ. δες. 1999
- Εκ 10. Ι.Μ. Αγίας Τριάδας στο Παλιούκι.
Καθολικό. Νότια. Εργ. δες. 2004
- Εκ 11. Ι.Μ. Αγίας Τριάδας στο Παλιούκι.
Καθολικό. Νότια. Εργ. δες. 1999
- Εκ 12. Ι.Μ. Αγίας Τριάδας στο Παλιούκι.
Καθολικό. Νότια. Εργ. δες. 2004

12

ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΘΗ 1990
ΚΥΡΑΤΣΟΥΛΑ ΣΤΙΒΑΧΤΗ
ΑΡΙΣΤΕΑ ΓΚΟΥΜΑ
ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΠΡΟΒΙΑ
ΜΕ ΤΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΠΟΛΛΩΝ
ΣΚΟΠΕΛΙΤΩΝ

Εσωτερικά ο χώρος είναι μικρός και περιποικημένος. Η εμφανής δίρριχτη οροφή έχει ανσκατασκευαστεί από σουηδικό ξύλο και έχουν επενδυθεί στοιχεία της στέγης (εικ.13). Στο ιερό σχηματίζονται στο πάχος του τοίχου μόνο οι δύο κόγχες.

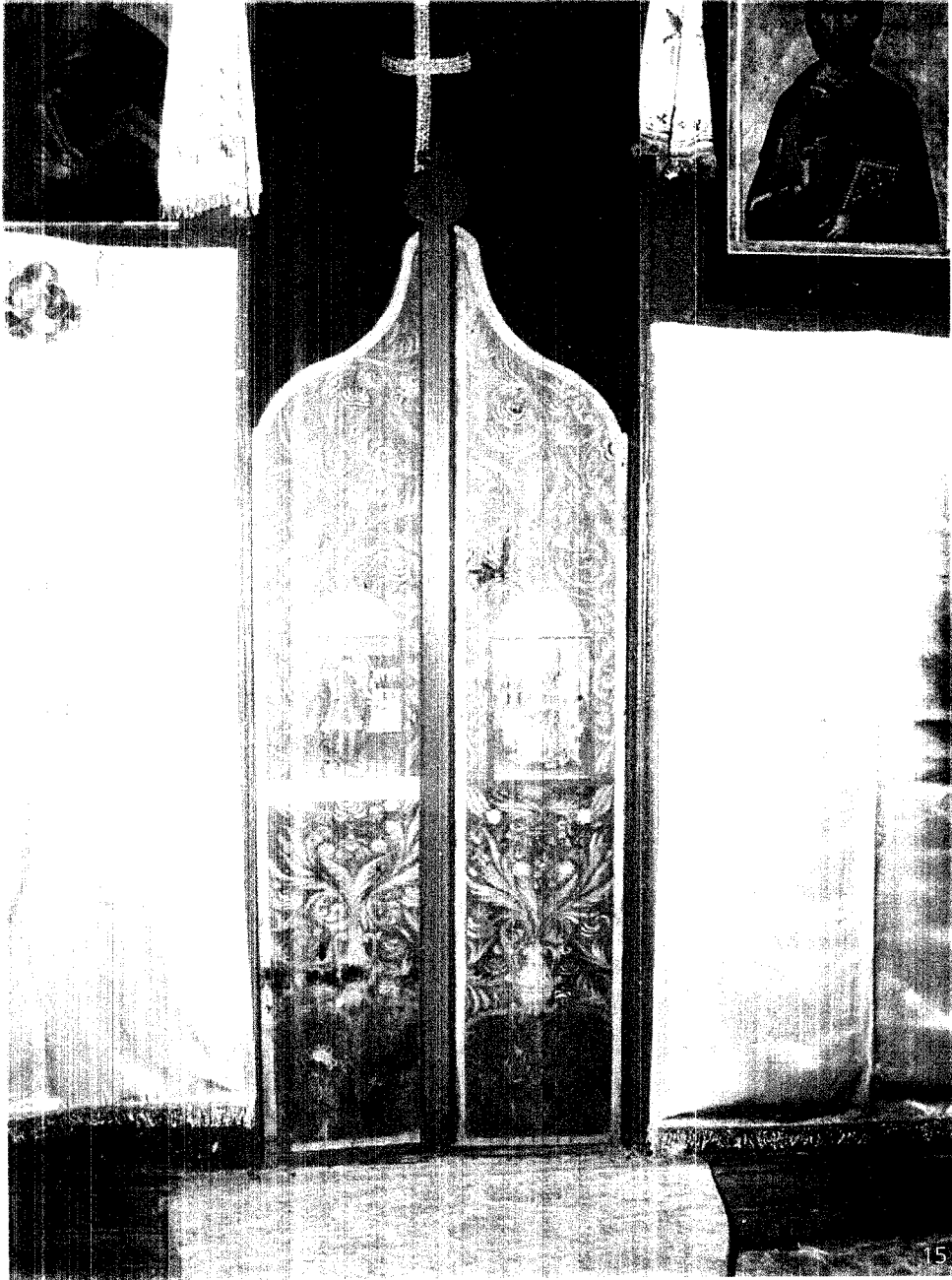
Κατά την καταγραφή το 1999, το ψηλό απλό **τέμπλο**, κατασκευασμένο από σανίδια, βαμμένο με καφέ χρώμα προεκτείνονταν και μέσα στη στέγη (εικ.14). Το 2004 διαπιστώσαμε ότι ολόκληρο το τέμπλο αντικαταστάθηκε από άλλο εξίσου απλό, κατασκευασμένο από σουη-

δικό ξύλο και μόνο τα **βημόθυρα** διατηρήθηκαν ως αξιόλογο στοιχείο, από το παλαιότερο τέμπλο (εικ.15,16,17). Φέρουν ζωγραφισμένο λαϊκό τοποφυσικό διάκοσμο, χαρακτηριστικό της εποχής των τελευταίων αιώνων της τουρκοκρατίας, ενώ στο μέσον, απεικονίζεται ο Ευαγγελισμός σε τετράγωνη εικονίδια, με τοξωτή επίστεψη (εικ.15). Διαπιστώνεται ομοιότητα με το τέμπλο του μενυδρίου του Αγίου Αρτεμίου, που φιλοτέχνησαν ο Ίμβριος μοναχός Ευθύμιος και ο μαθητής του Αναγνώστης Π' Παριανιώτης.

Οι εικόνες του τέμπλου είναι από

χαρτί επικολλημένο σε ξύλινο υπόστρωμα. Η πορφύρα εικόνα της Αγίας Τριάδας έχει μεταφερθεί στην Ι.Μ. Μεταμορφώσεως του Σαπρού. Ο Εζράκιων κατέγραψε την οφθαλμική επιγραφή: "4 Δέσεις των δειλίων του Θεού/Ν.Καθίου συμβίας και των 1843". Ο ίδιος αναφέρεται σε μόνον του Προδρομού, η οποία σήμερα δεν βρίσκεται στη μονή, με την επιγραφή: "ΔΕΗΣΙΣ ΤΟΥ ΔΟΥΛΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΠΑΤΗΡΟΧΟΥ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ ΨΗΜΣ" (1745).

Το δάπεδο είναι στρωμένο με μεγάλες ορθογώνιες αμμολιθικές πλάκες

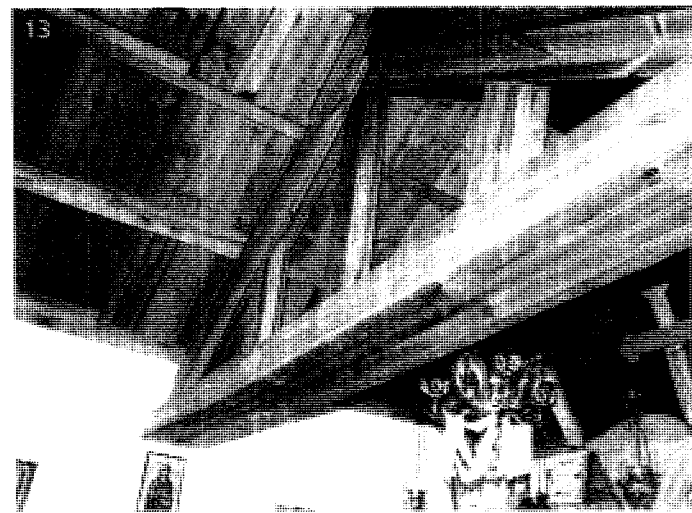

Εκ. 13. Ι.Μ. Αγίας Τριάδας στο Παλούκι.
Καθολικό. Οροσά. 1999

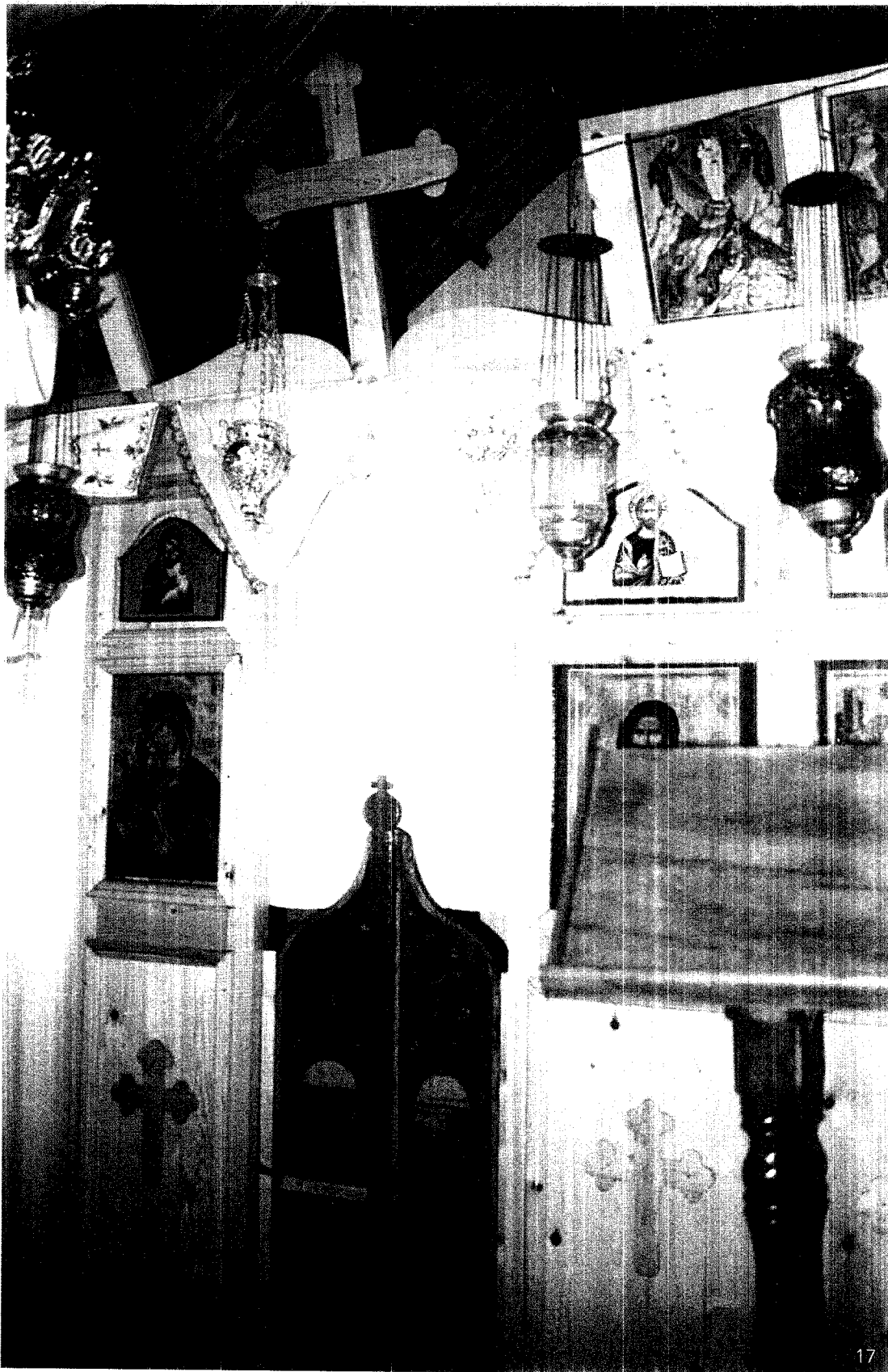
Εκ. 15. Ι.Μ. Αγίας Τριάδας στο Παλούκι.
Καθολικό. Βημόθυρα τέμπλου. 1999

Εκ. 14. Ι.Μ. Αγίας Τριάδας στο Παλούκι.
Καθολικό. Τέμπλο. 1999

Εκ. 16. Ι.Μ. Αγίας Τριάδας στο Παλούκι.
Καθολικό. Τέμπλο. 2004

Επ. 17. Μ. Αγίας Τριάδας ε.α.
Τοβουσι. Καθεδικό.
Τέμπλις. Βημόε.ρα.
(10).

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ο χώρος αποπνέει ηρεμία, ιερότητα και τάξη. Είναι έκδηλη η αγάπη και φροντίδα των Σκοπελιτών ακόμη και στα πιο μικρά μοναστηράκια - εξωκκλήσια του τόπου τους.

Η υπερβολική διάθεση εκσυγχρονισμού στέρησε από την μικρή μονή στοιχεία σημαντικά πιθανόν της παλαιότητας και της ιστορίας της. Σήμερα οι συνθήκες δείχνουν μη αναστρέψιμες ενώ η απήλθεική, σύγχρονη αισθητική που εκφράζει δεν θεωρείται ενδιαφέρουσα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

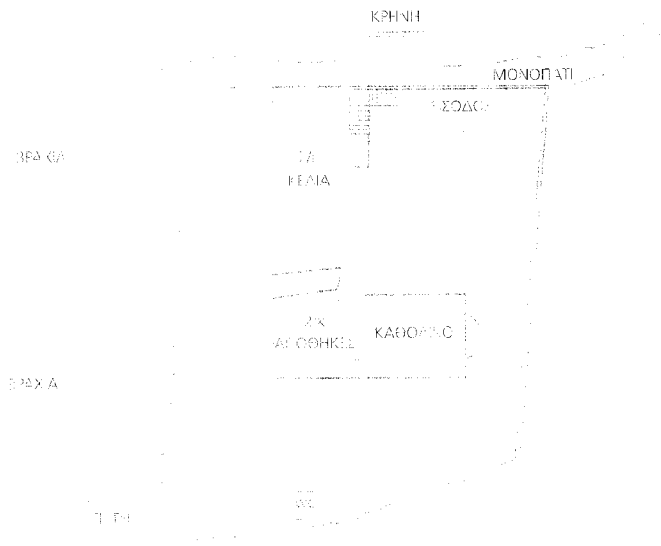
- Ενεπεκίδης Π. Κ., *Μακεδονικές πόλεις και οικογένειες 1750-1930*, Αθήνα 1984, σελ.23.
- Καζιμίροβιτς Α. Α., *Μονή Μεταμορφώσεως του Σωτήρος Σκοπέλου*, Β΄ έκδοσις, επιμελητής Β΄ έκδοσης Σύρος Κων/νος, Μ. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, Σκόπελος 2000, σελ.20.
- Καζιμίροβιτς Κ., "Άγνωστες σελίδες από το αρχείο της Δημογεροντίας Σκοπέλου του έτους 1834", *Αρχείο Ευβοϊκών Μελετών*, τόμος ΚΖ΄ (1986-87), σελ.59-85.
- Παπαδόπουλος - Κεραμείς Αθ., "Καϊσάριου Δαπόντε: Ναοί και μονύδρια, εξωκκλήσια και μονύδρια εν Σκοπέλω", *ΒΖ* (1910), σελ.94.
- Τσιλιζήσης Τριαντ., "Σχόλια στις επιγραφές των ναών, μονών και εικόνων της Σκοπέλου", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 19ος, Λάρισα 1991, σελ.156-177.
- Σάββαν Αδ., *Ναοί και μοναί εις την νήσον Σκόπελον*, Αθήναι 1974, σελ.120-121.
- Τομασίδου, *Σκόπελος. Ιστορική και γεωγραφική (αρχαιολογική) αφήγηση*, Λαογραφικό Μουσείο Σκοπέλου, Δήμος Σκοπέλου 2000, σελ 380.

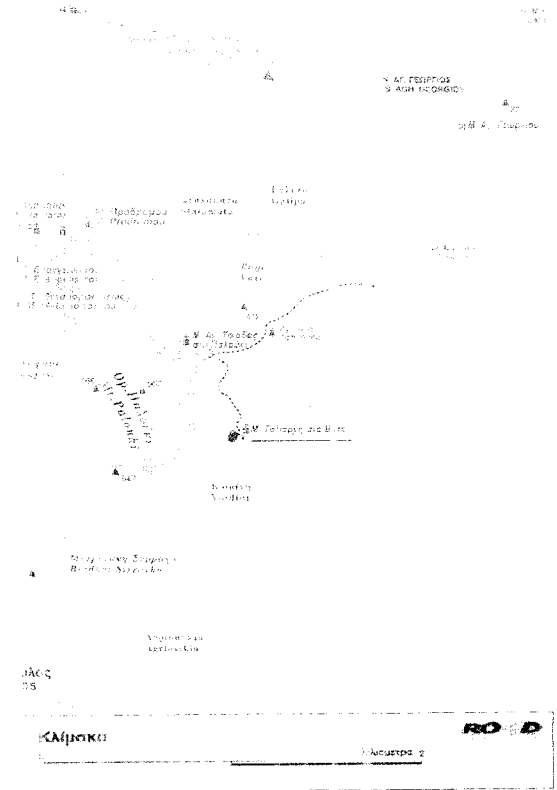
Εικ. 1. Ι.Μ. Δ. Γενική άποψη. Περιβαλλών χώρος, 2004

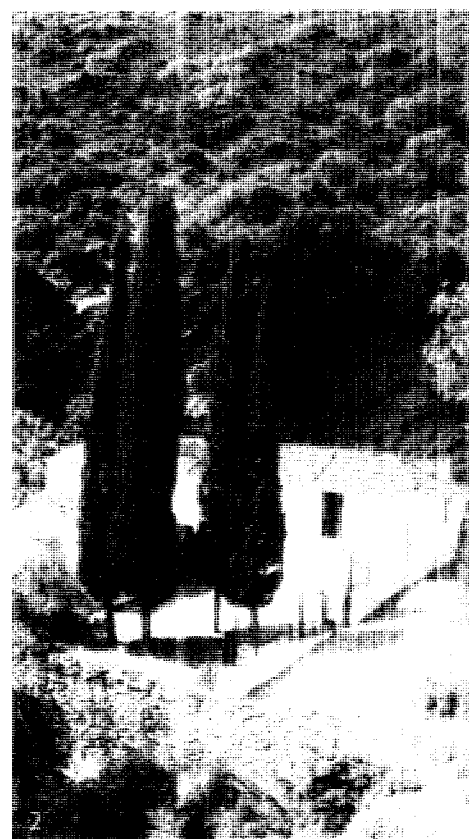
15. ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΤΑΞΙΑΡΧΗ ΣΤΟ ΒΑΤΟ

Χρώμα δρυός: ΠΕΤ
 Διεύθυνση: Γεωπόνος Α τμήμα
 Ιδιοκτησιακό: Ελεόχη Ι. Μ. Ευαγγελίστριας Δαπόντε
 Ενοστήριζε - παντοφάρια: Ε. Νοεμβρίου (Παμμονίτων Ταξιάρχων
 Γεωργίου και Γεβρηήδ)

Γεωγραφικό σκίσιμο

πό τον οικισμό της Σκοπέλου κατευθυνόμαστε ανατολικά, προς την Ι.Μ. Τιμίου Προδρόμου, που βρίσκεται σε απόσταση 5χλμ. Πριν τη μονή του Προδρόμου ακολουθούμε το χωματόδρομο, στα δεξιά, που τερματίζει μετά από 2χλμ. περίπου. Στη συνέχεια, η σήμανση προς Ι.Μ. Αγίου Ταξιάρχου και προς την εκκλησία της Αγίας Άννας μας οδηγεί σε καλοσχηματισμένο μονοπάτι με κατεύθυνση νότια και μετά από πεζοπορία 30 λεπτών αντικρίζουμε τη μονή (εικ. 1,2).

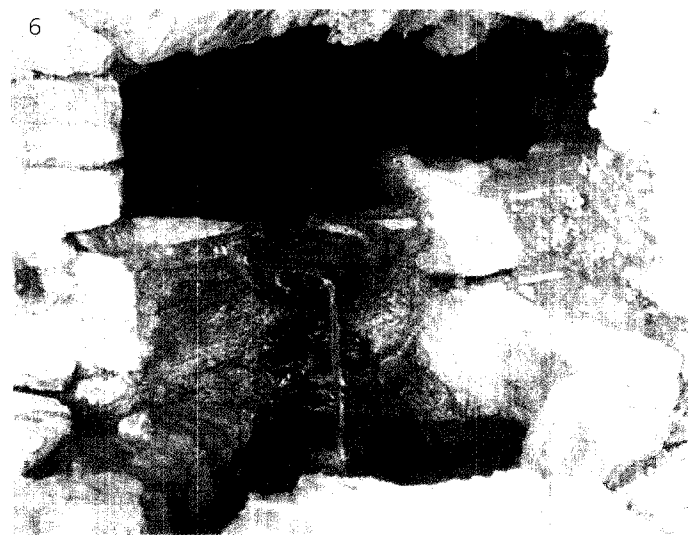
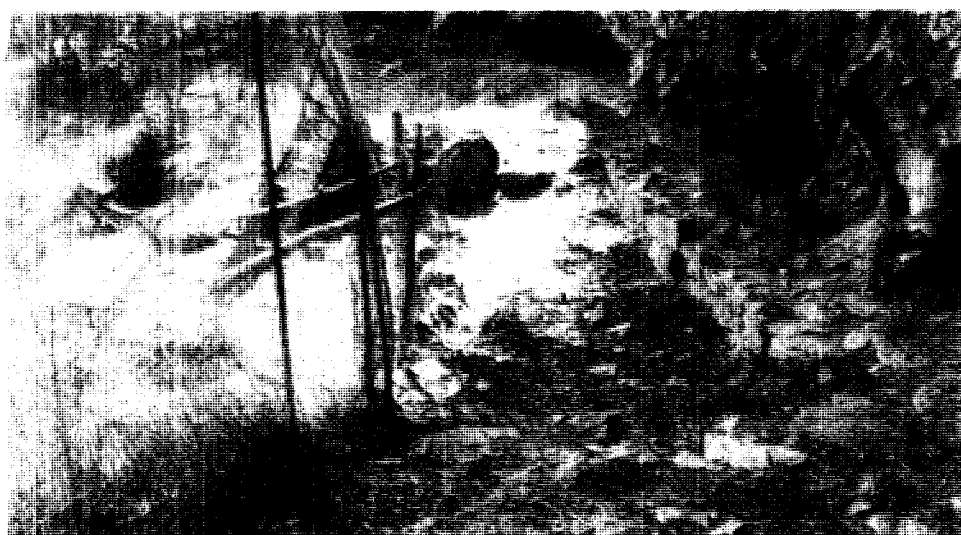
Βρίσκεται σε υψόμετρο 245μ., έχοντας τη δυτική πλευρά στην άκρη ρεμα-

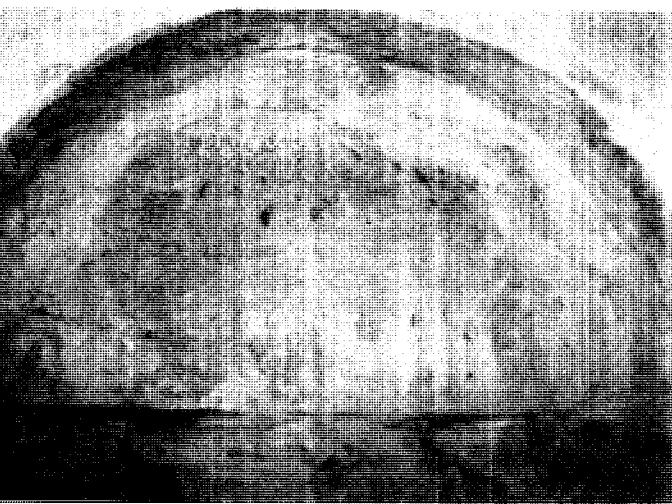
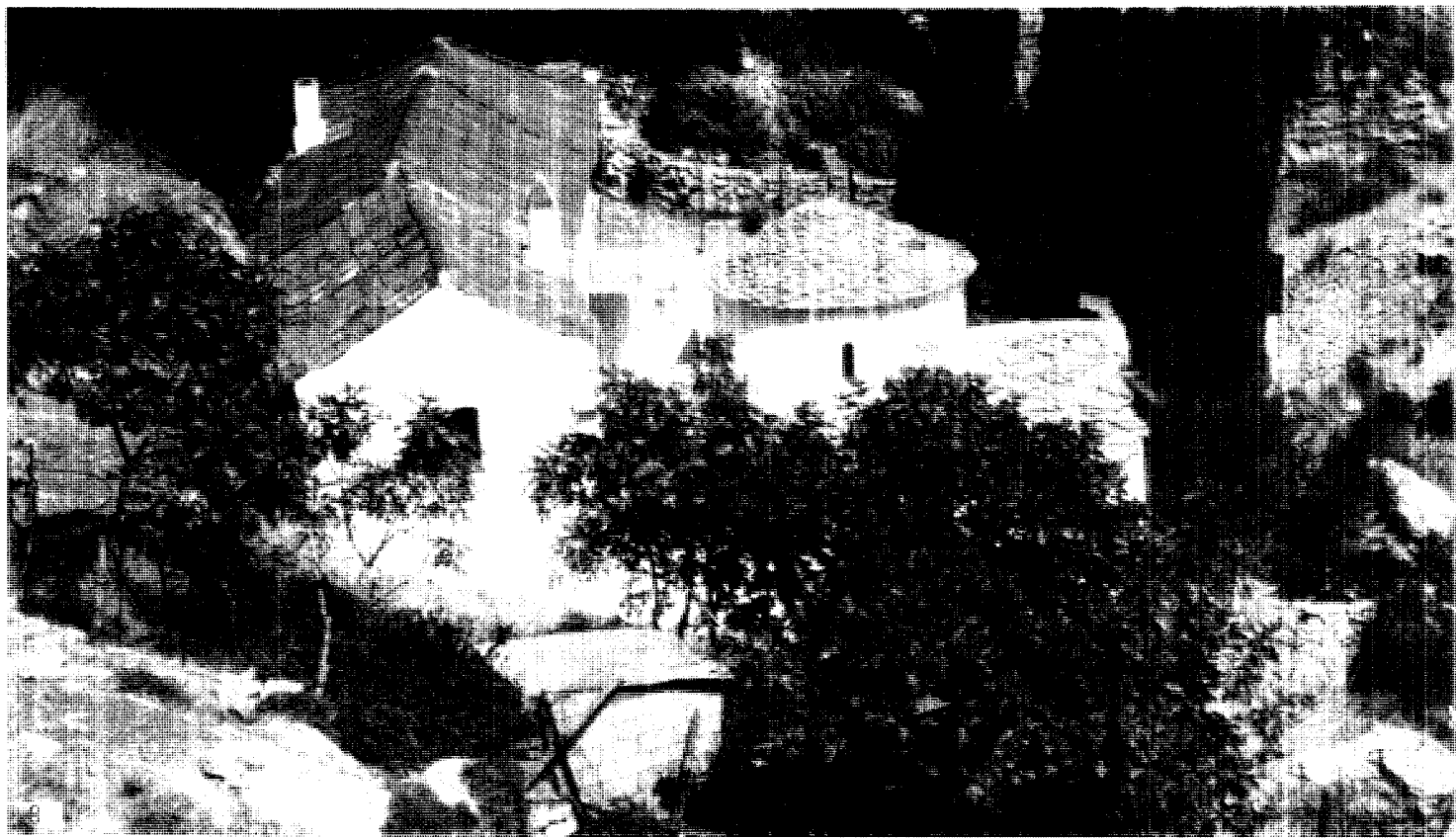
τίας, πάνω στη βάση βραχώδους πρανούς, από το οποίο πηγάζει νερό και ο περιτοιχισμένος χώρος της είναι 450τ.μ. περίπου. Η θέση της μονής δείχνει καλά προστατευμένη στους καιρούς και παρ' ότι σχεδόν αθέατη, καθώς περιβάλλεται από πυκνή βλάστηση προς τη μεριά της θάλασσας ανατολικά και από ψηλό βράχο δυτικά, έχει οπτικές φυγές προς το Αιγαίο και την Αιθίοπια. Η περιοχή είναι ερημική και αποκαλείται Βάτος, από το ομώνυμο φυτό, διάσπαρτο σε αφθονία στον περιβάλλοντα χώρο, όπου επίσης συναντούμε σκίγια, πουρνάρια,

καθώς και λίγα κυπαρίσσια (εικ. 3,4,5,6). Είναι προφανές ότι η επιλογή της θέσης ήταν σκόπιμη, αφού συνδυάζει τη φυσική προστασία από τις θαλάσσιες επιδρομές, το έντονο πράσινο, την ύπαρξη νερού αλλού και την παρουσία απαραίτητη προϋπόθεσης για πνευματική άσκηση.

Από το κείμενο της ενλόγιας μεταλλογράμματος περιγραφής που βρίσκεται σε αβαθή τοξοτή κόγχη, πάνω από τον είσοδο του κει οδικού, στη δυτική πλευρά, πληροφορούμαστε για τον ιδρυτή της μονής, Κωνσταντό Δοπάντιο και τη κρο-

- Εικότ. 1. Μ. Αγ. Γεώργη στ. Βάτο. Περιβάλλ. αν. χείρας. 1/1
- Εικότ. 2. Μ. Αγ. Γεώργη στ. Βάτο. Ν. οψη. Περιβάλλ. αν. χείρας. 1/1
- Εικότ. 3. Μ. Αγ. Γεώργη στ. Βάτο. Μονοκ. π. πρόσθιας κ. στη ΒΑ ηλίερα. 1/1
- Εικότ. 4. Μ. Αγ. Γεώργη στ. Βάτο. Δ. ηλίερα. 1/1
- Εικότ. 5. Μ. Αγ. Γεώργη στ. Βάτο. Δ. ηλίερα. 1/1
- Εικότ. 6. Μ. Αγ. Γεώργη στ. Βάτο. Δ. ηλίερα. Πλήν στο ξ. άκρο. 1/1

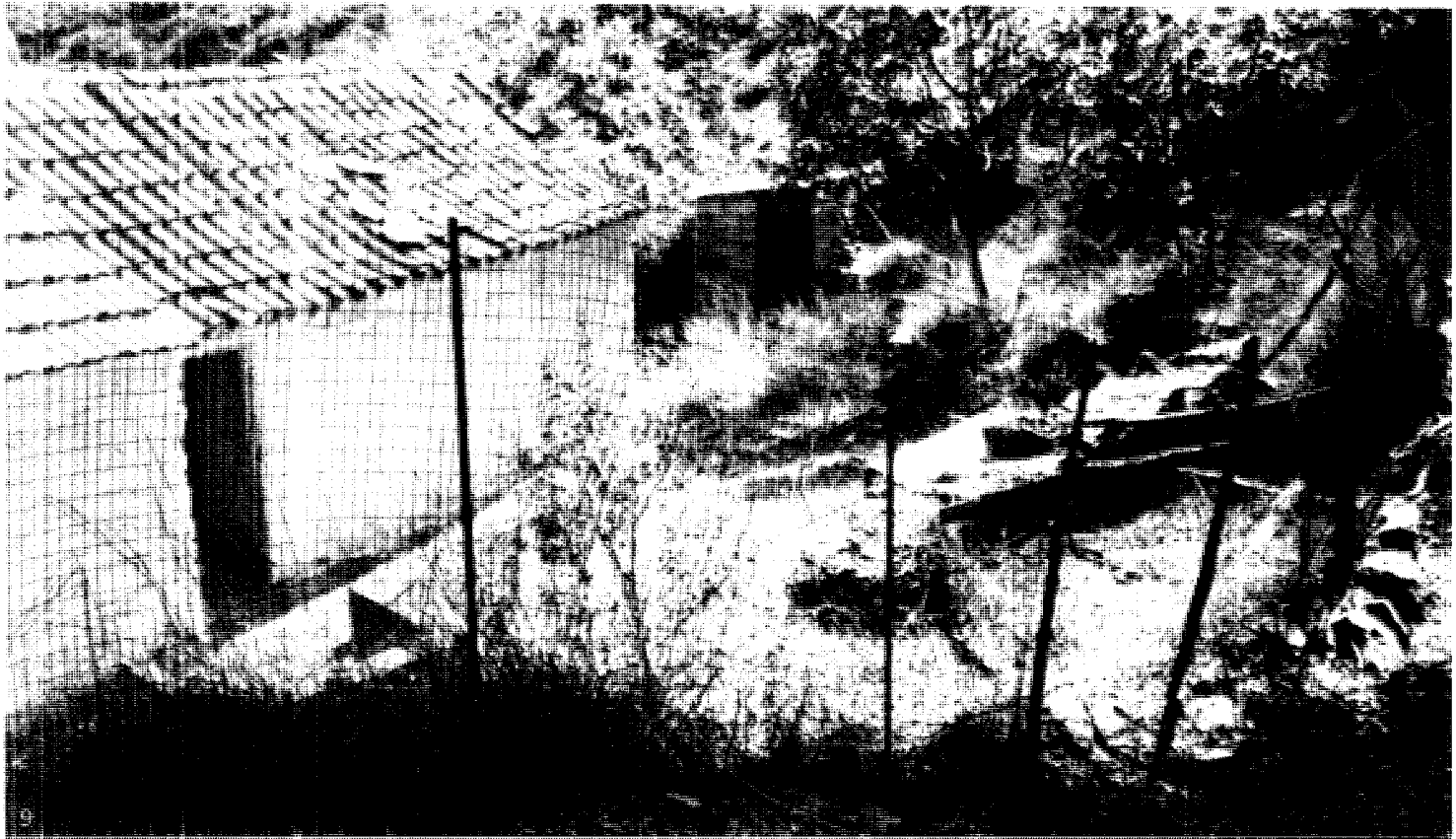
νολογία της ίδρυσής της, 1761:
 "† ΑΝΗΓΕΡΘΗ Ο ΘΕΙΟΣ ΝΑΟΣ
 ΤΩΝ ΤΑΞΙΑΡΧΩΝ ΔΙΑ ΕΞΟΔΟΥ
 ΚΑΙ ΔΑΠΑΝΗΣ ΤΟΥ ΟΙΚΙΩΤΑΤΟΥ
 ΚΑΙ ΛΟΠΩΤΑΤΟΥ ΕΝ ΜΟΝΑΧΟΙΣ
 ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ
 ΔΑΠΟΝΤΕ ΕΝ ΕΓΕΙ ΑΨΙΛΑ"
 (1761) ΙΟΥΛΙΟΥ" (εικ. 7).

Ο Καισάριος Δαπόντες τη συμπεριλαμβάνει στον κατάλογο με τα μοναστήρια της γενέτειράς του, χαρακτηρίζοντάς την "μονύδριο των Αγίων Αρχαγγέλων", εξαρτώμενο από την Ι.Μ. Ευαγγελίστριας, καθώς αποτελεί μετόχι της. Ο ίδιος

αναφέρεται ως "γεγονάσι" του μονυδρίου στην "παράδειγμα" από τη Ζαγόρα.

Η μονή είχε συνδεθεί με το πρόσωπο του αγίου Μερόθου του Ιθρητιού, οποίος μόνον εκεί. Ο καισάρης γεννήθηκε το 1685 στην Κοζάνη και απήρξε ένας από τους πρώτους δεσποτικούς στη Σχολή, που ιδρύθηκε με πρωτοβουλία του Στέφανου Χαντζοστεφανίου Δαπόντε στο Λάστιμα (1723-1724).

Η σύνδεση των κτισμάτων της μονής μαρτυρεί σαφώς έναν κοινόδομο, που ίσως κάποτε επιθυμούσε η ανεξάρτητος μοναχούς (εικ. 8).

Η αυλή είναι σχετικά μικρή, προστατευμένη, με κάποιες ελαστικές προσαρμογές, σχεδόν σε απόσταση χωρίς τη δίοδο και περιβάλλεται από χαμηλό τσιμεντοστρώμα και σιδηροπλάτη θερμομακ. (2). Στην νότια πλευρά υπάρχει απόσταση από το σπίτι κτισμένο έχει πρόσφατα κτιστεί, στο χώρο με το μνηστήριθους με προς κέντρο ανένη (3, 8, 9).

Έξω από τον περικυκλωμένο χώρο, στη βόρεια πλευρά, υπάρχει παλιό τοίχο της κρήνης, ενώ οι Σάβραων ανήκει με κατά κοντά προς ένα σιδικό, πέτρινο σιδικό και ερείκη καταλύ (10).

Εκ.7. Ι.Μ. Αγ. Ταξιάρχη στο Βάτο. Καθολικό Δ. πλευρά. Επιγραφή ίδρυσης. 2004

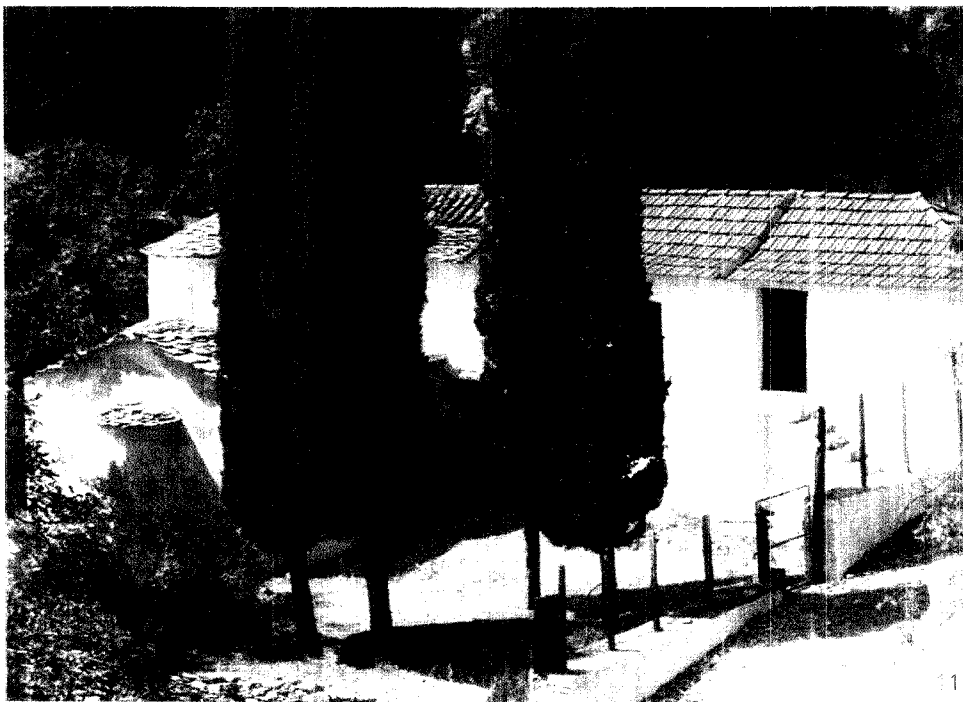
Εκ.8. Ι.Μ. Αγ. Ταξιάρχη στο Βάτο. Ν γενική όψη. 2004

Εκ.9. Ι.Μ. Αγ. Ταξιάρχη στο Βάτο. ΝΔ τμήμα αυλής. 2004

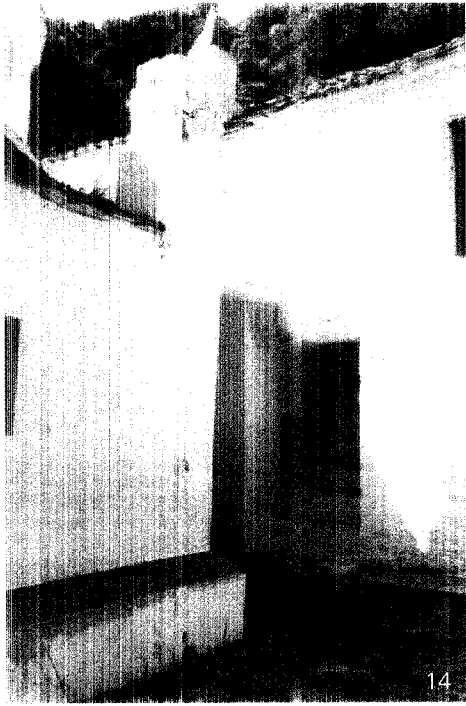
Εκ.10. Ι.Μ. Αγ. Ταξιάρχη στο Βάτο. Β πλευρά. Κρήνη. 2004

Το δυτικό τμήμα της μονής, εντός της περιφράξης, καταλαμβάνει το μεγάλο, λιθόκτιστο, τριήμερο δωροφο κτίσμα των καλών παλαιών βοηθητικών χώρων, ενωμένο με το καθολικό, στο νότιο τμήμα της ανατολικής πλευράς του, μέσω στενής στοάς που στεγάστηκε μεταγενέστερα με πλέκα από σκυρόδεμα (εικ. 11,12,13,14). Αποτελείται από δύο κτίρια, το μεγαλύτερο προς βορρά και το μικρότερο προς νότο, ενωμένα με στεγασμένο διαίτηρες κλιμακοστάσιο μέσω του οποίου επικοινωνεί η ανατολική με τη δυτική αυλή (εικ. 14,15,16, 17). Στην κύρια ανατολική όψη, στο βόρειο άκρο, εφάρτεται κτιστή γωνιακή σκάλα με πηλατώσκιο, χωρίς προστατευτικό στηθαίο, που οδηγεί σε κελί του

Εικ. 1. Ι.Μ. Αγ. Τεξιάρχη στο Βάτο. Απώθημα πύλης.

Εικ. 12. Ι.Μ. Αγ. Τεξιάρχη στο Βάτο. Κτίριο κελιών. Αώθημα πύλης.

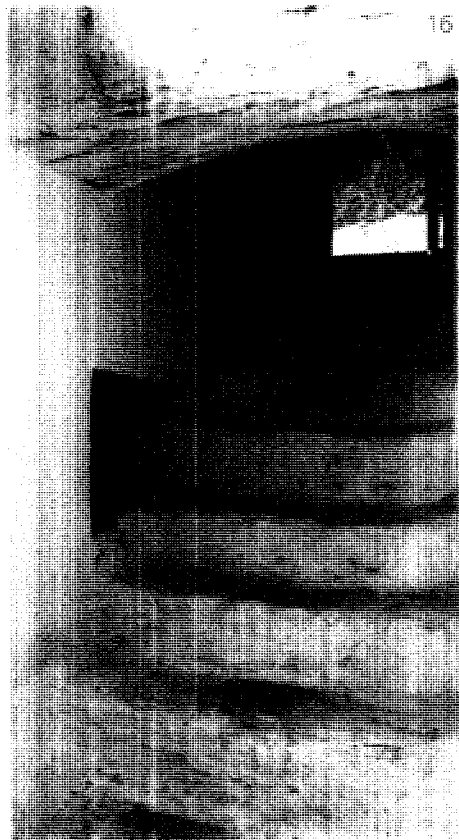
Εικ. 13. Ι.Μ. Αγ. Τεξιάρχη στο Βάτο. Κτίριο κελιών. Αώθημα πύλης.

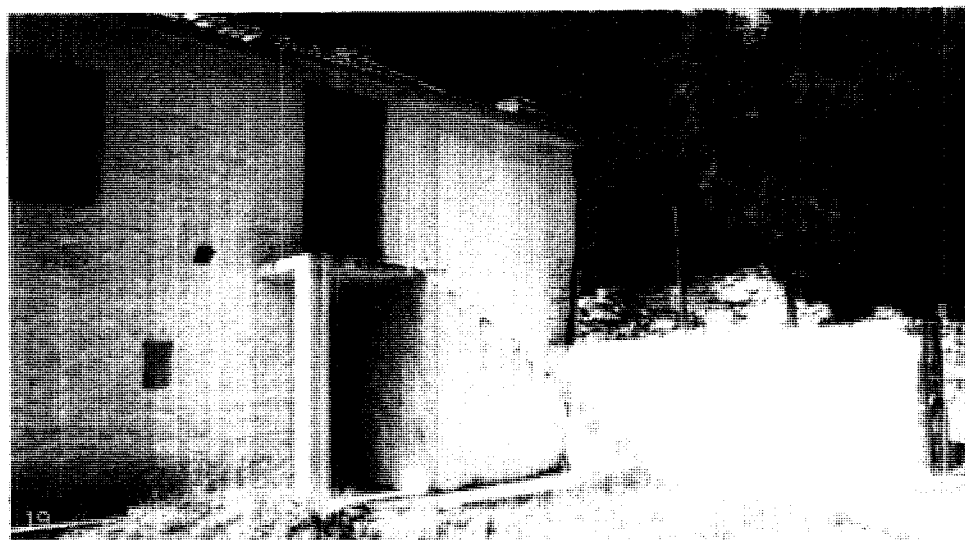
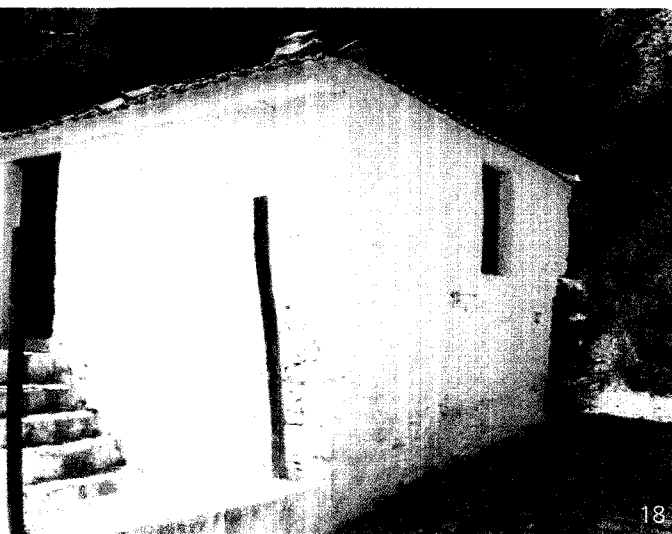
Εικ. 14. Ι.Μ. Αγ. Τεξιάρχη στο Βάτο. Κτίριο κελιών. Αώθημα. Είσοδος κλιμακοστασίου.

Εικ. 15. Ι.Μ. Αγ. Τεξιάρχη στο Βάτο. Κτίριο κελιών. Αώθημα. Είσοδος κλιμακοστασίου.

Εικ. 16. Ι.Μ. Αγ. Τεξιάρχη στο Βάτο. Κτίριο κελιών. Αώθημα. Είσοδος κλιμακοστασίου.

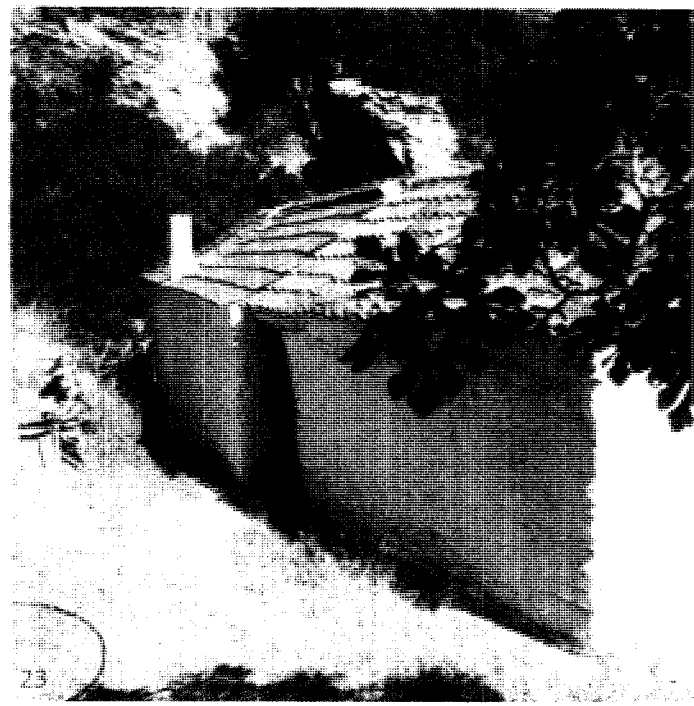
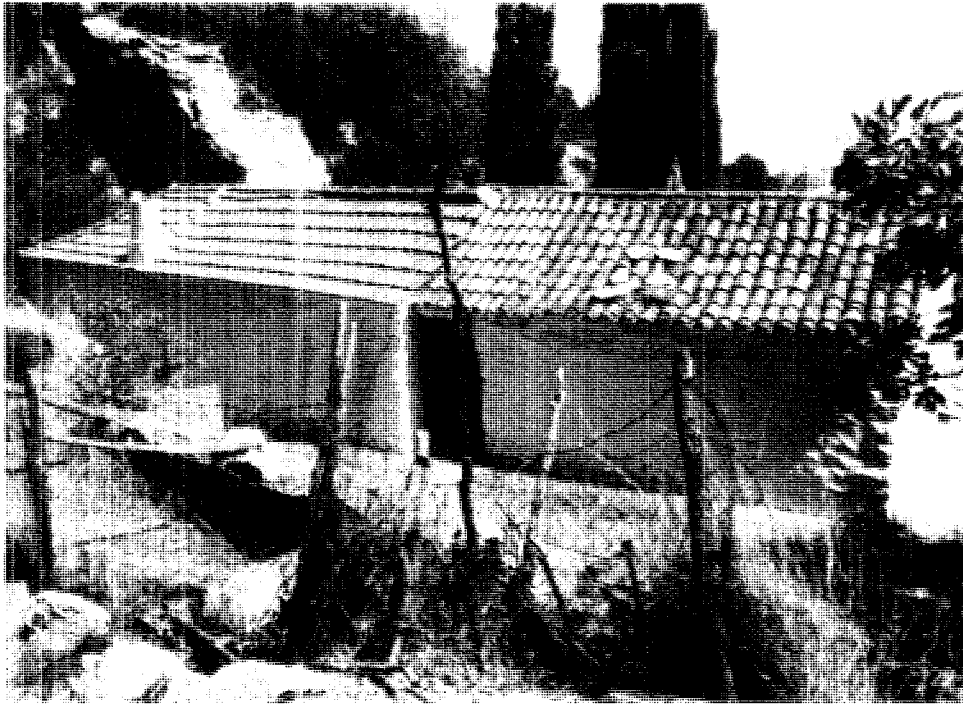
Εικ. 17. Ι.Μ. Αγ. Τεξιάρχη στο Βάτο. Κτίριο κελιών. Κλιμακοστάσιο.

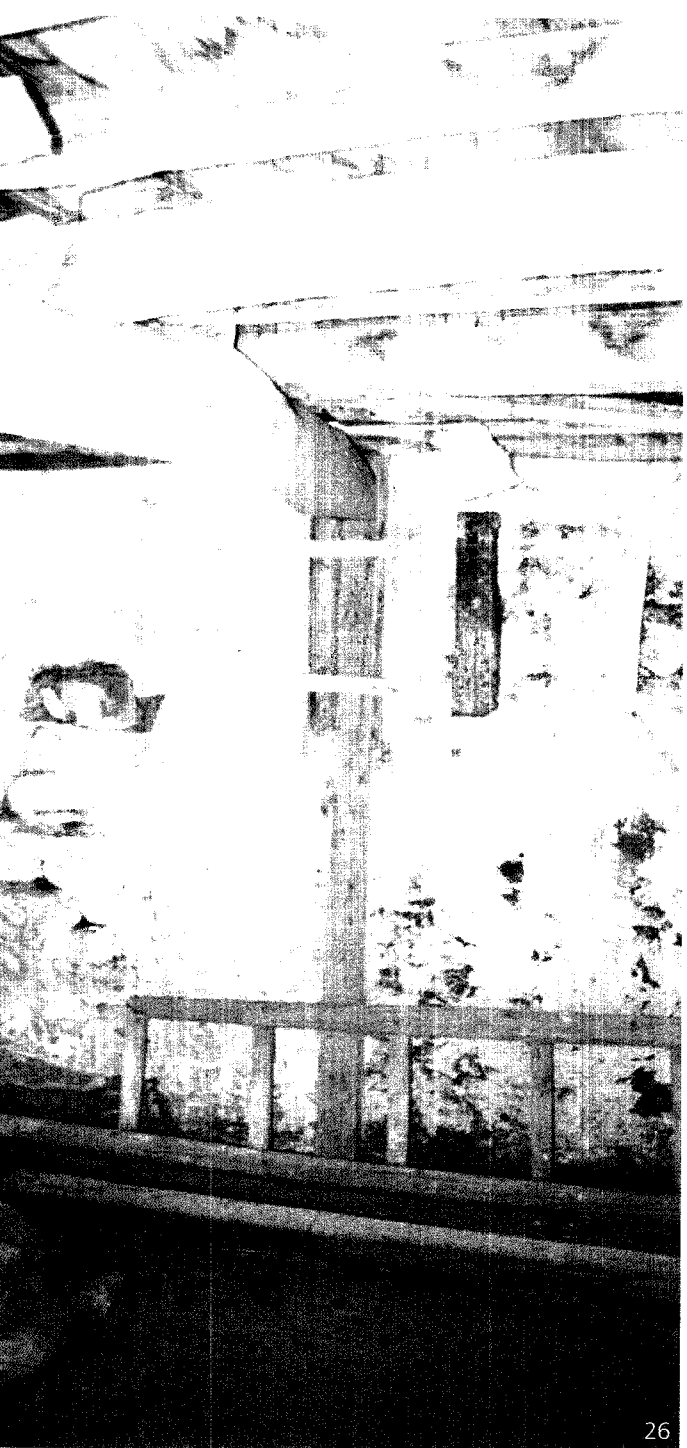

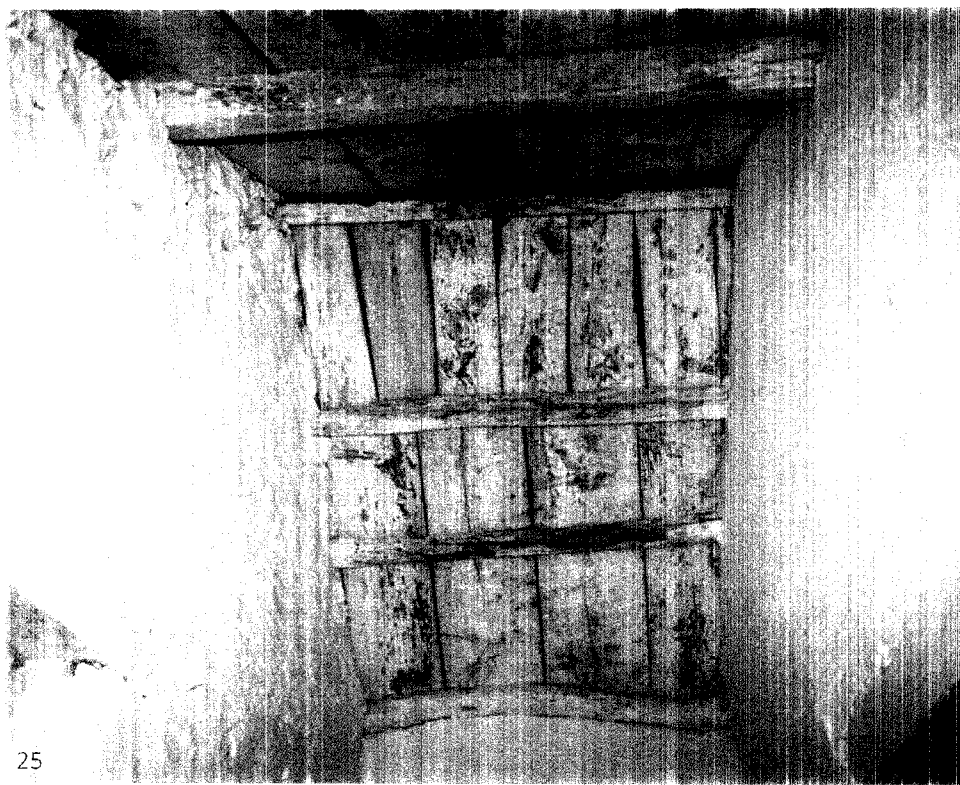
ορόφου. Κατασκευασμένα καθώς είναι από σκυρόδεμα, συμπεραίνεται ότι αποτελούν προσθήκη, σε όχι μακρινή επομένη φάση (εικ. 13,18,19). Η βόρεια πλευρά που βρίσκεται πάνω στο μοναστήρι, φέρει απότμηση στο βορειοδυτικό ακρο, για την καλή διέλευση των ζώων, γεγονός που οδηγεί στη σκέψη ότι ο οραχτής τοποθετήθηκε μεταγενέστερα και μάλλον ο βράχος και στη συνέχεια η λιθόκτιστη πεζούλια, αποτελούσαν αλληλοτετέλειωτο το όριο (εικ. 18,20,21). Η δίριπτη στέγη καλύπτεται με κεραμίδια γαλλικού τύπου στο βόρειο τμήμα, βιζαντινά στο νότιο, ενώ σε μικρή επιφάνεια παραμένουν λίγες σκεπήλικες. Πιθανότατα ήταν αρχικά όλη καλυμμένη με σκεπήλικες και σε μεταγενέστερες φάσεις επισκευών, αυτές αντικαταστάθηκαν με κεραμίδια. Σήμερα παρουσιάζει καθίζηση, σχεδόν στο σύνολό της και απαιτεί εκτεταμένες εργασίες ανακατασκευής (εικ. 22,23,24).

- Εικ.18. Ι.Μ. Αγ. Αθάναση στο Βέτο. Κτίριο κελίων - και Βόψη. 1974
- Εικ.19. Ι.Μ. Αγ. Αθάναση στο Βέτο. Κτίριο κελίων - όψη Β. 1974
- Εικ.20. Ι.Μ. Αγ. Αθάναση στο Βέτο. Κτίριο κελίων. Δ. γωνία. 1974
- Εικ.21. Ι.Μ. Αγ. Αθάναση στο Βέτο. Δ. πλευρά. 1974
- Εικ.22. Ι.Μ. Αγ. Αθάναση στο Βέτο. Κτίριο κελίων - όψη Β. 1974
- Εικ.23. Ι.Μ. Αγ. Αθάναση στο Βέτο. Κτίριο κελίων - και Νόση. 1974
- Εικ.24. Ι.Μ. Αγ. Αθάναση στο Βέτο. Κτίριο κελίων - και Νόση. 1974

26

25

Κατά το Σάμψων το κτίο ο περιλήμβανε στο ισόγειο αποθήκες και οστεοφυλάκιο, και στον όροφο κελιά και τράπεζα, που επικοινωνούσαν μεταξύ τους. Σήμερα δείχνει να διατηρεί την δια κατανομή λειτουργιών, όμως χωρίς την επικοινωνία των χώρων στον όροφο. Στο εσωτερικό είναι εμφανής η ξύλινη δικλινής στέγη. Η τράπεζα, φτωχή και ασβεστομένη, με ιδιαίτερα λιτή επίπλωση, βρίσκεται σε αρκετά καλή κατάσταση (εκ. 25,26,27,28). Ενδ αφέρων παρουσιάζει το γωνιακό παραδοσιακά κτισμένο τζάκι, ενώ το ξύλινο δάπεδο με τις μεγάλες σανίδες δείχνει καλοδιατηρημένο (εκ. 27,29).

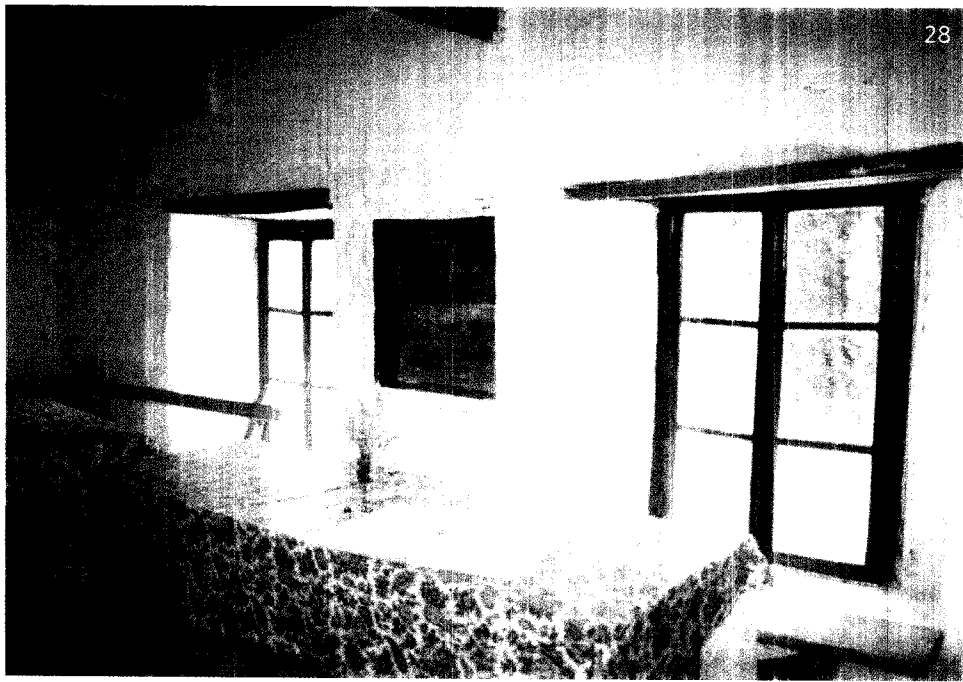
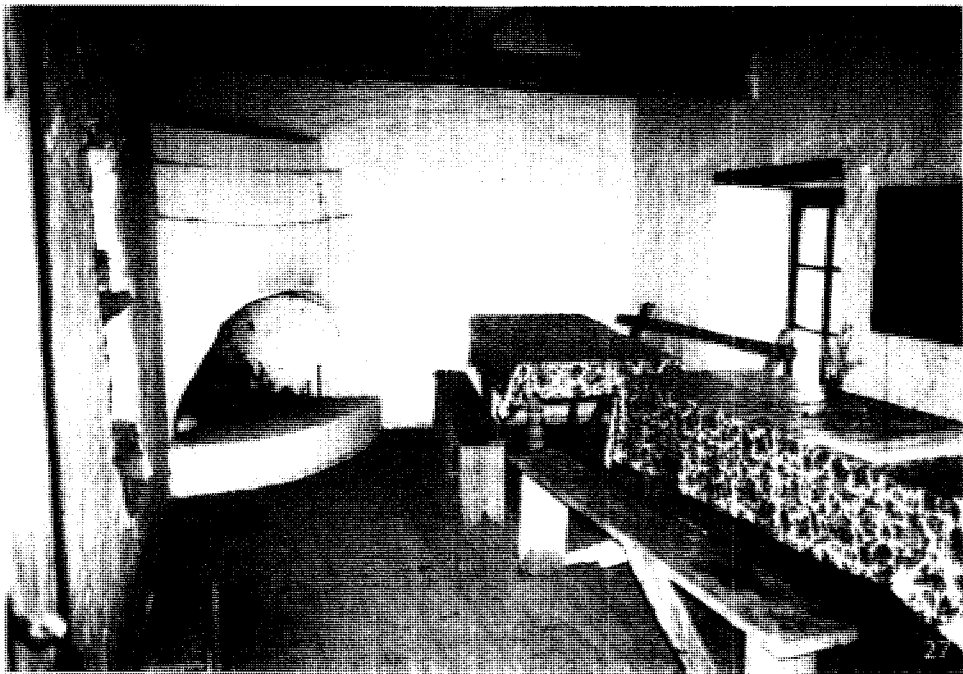
Εικ.25. Ι.Μ. Αγ. Γαβριήλ στο Βάτο. Κτίριο κελιών. Όροφή κλίμακαστασίου. 2001

Εικ.26. Ι.Μ. Αγ. Γαβριήλ στο Βάτο. Κτίριο κελιών. Σόγιμος χώρος αποθήκης. 2001

Εικ.27. Ι.Μ. Αγ. Γαβριήλ στο Βάτο. Κτίριο κελιών. Τράπεζα στον όροφο. 2001

Εικ.28. Ι.Μ. Αγ. Γαβριήλ στο Βάτο. Κτίριο κελιών. Τράπεζα στον όροφο. 2001

Εικ.29. Ι.Μ. Αγ. Γαβριήλ στο Βάτο. Κτίριο κελιών. Τράπεζα στον όροφο. Τζάκι. 2001

Εικ.30. Ι.Μ. Αγ. Ταξιάρχη στο Βάτο.
Καθολικό. Β όψη. 2004

Εικ.31. Ι.Μ. Αγ. Ταξιάρχη στο Βάτο.
Καθολικό. Α και Β όψη. 2004

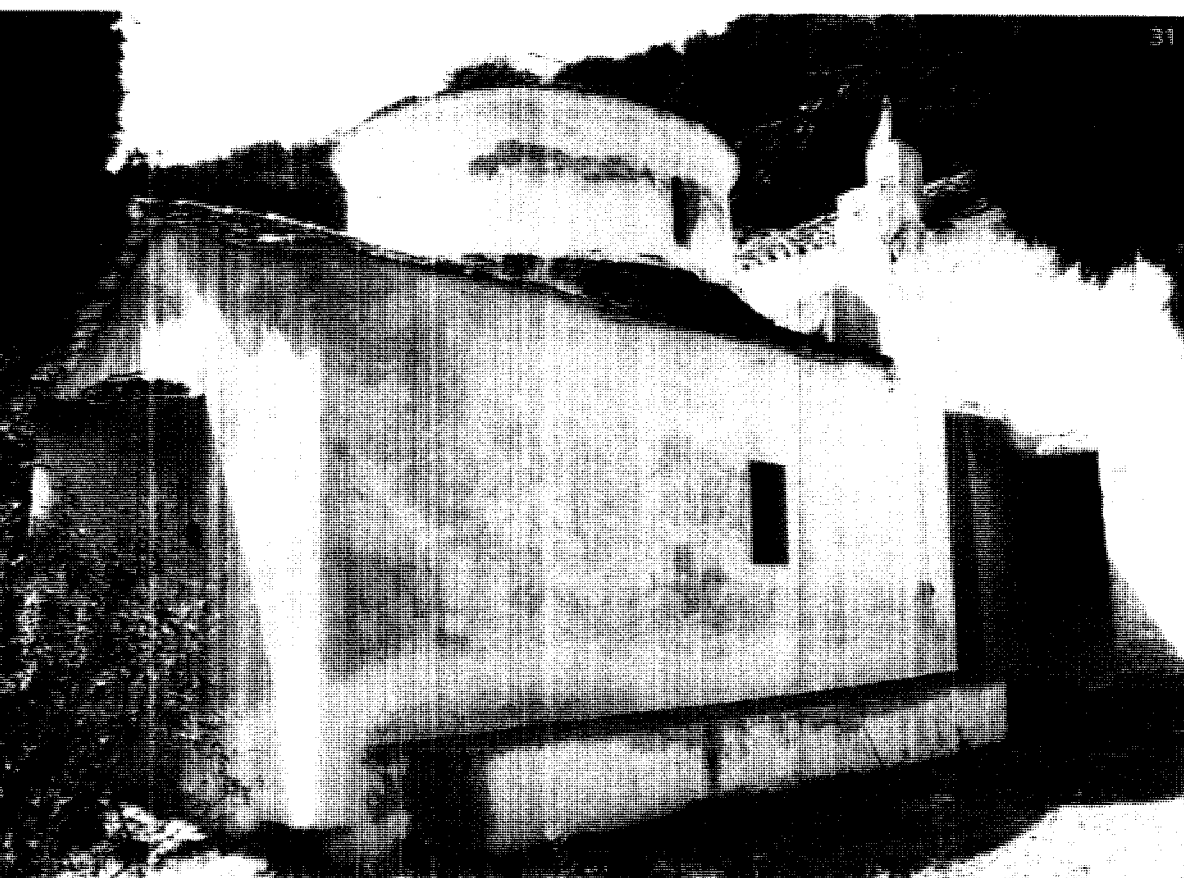
Εικ.32. Ι.Μ. Αγ. Ταξιάρχη στο Βάτο.
Καθολικό. Ν όψη. 2004

Εικ.33. Ι.Μ. Αγ. Ταξιάρχη στο Βάτο.
Καθολικό. Ν όψη. 2004

Εικ.34. Ι.Μ. Αγ. Ταξιάρχη στο Βάτο.
Καθολικό. Ν όψη. Τρούιλος. 2004

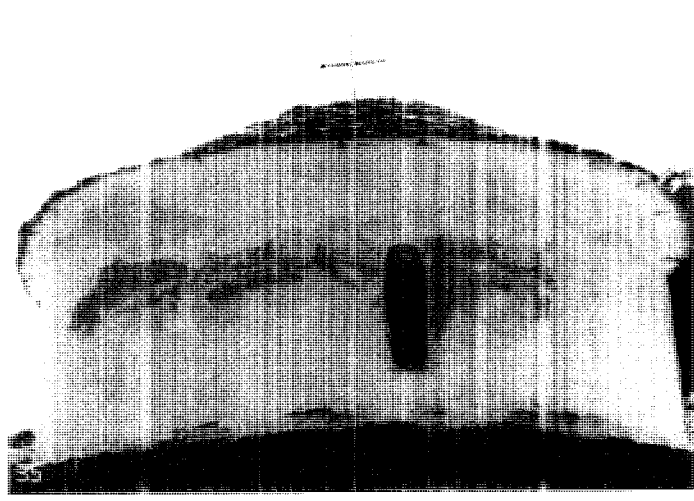
Εικ.35. Ι.Μ. Αγ. Ταξιάρχη στο Βάτο.
Καθολικό. Β όψη. Τρούιλος. 2004

Εικ.36. Ι.Μ. Αγ. Ταξιάρχη στο Βάτο.
Καθολικό. Α όψη. Αψίδα Ιερού. 2004

Το καθολικό είναι μικρών διαστάσεων σταυροειδής εγγεγραμμένος ναός του συνεπτυγμένου τύπου, με δικλινή στέγη και προεξέχοντα τρούιλο με κυλινδρικό τύμπανο. Η ανατολική και η βόρεια όψη του ναού φέρουν επίχρυσμα, ενώ απλά ασβεστομένη παραμένει η λιθοδομή στη δυτική όψη, η οποία αποτελεί συνέχεια με εκείνη της στοάς και του κτίσματος των κελιών (εικ. 24,30, 31,32,33). Ο Σάμψων υποστηρίζει πως για την τοικοποιία χρησιμοποιήθηκε τόσο το συνηθισμένο κονίαμα, όσο και "κουρασάνι". Το εσωτερικό φωτίζεται κυρίως από τα δύο μικρά ορθογώνια παράθυρα, στη βόρεια και νότια πλευρά (εικ. 31,32).

Στον κυλινδρικό τρούιλο ισοκατανέμονται τα τέσσερα μικρά σκισμοειδή τοξωτά παράθυρα (εικ. 31,34,35). Η κόγχη του Ιερού εξωτερικά είναι ημικυκλική σε κάτοψη, με στενόμακρο παράθυρο στο κέντρο και καλύπτεται με σκεπόπληκες, όπως και οι άλλες στέγες του ναού (εικ. 30, 31,34,36).

37

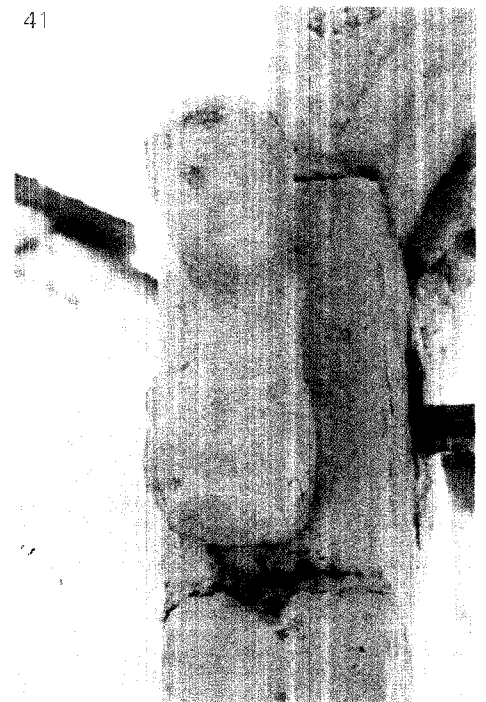
38

39

40

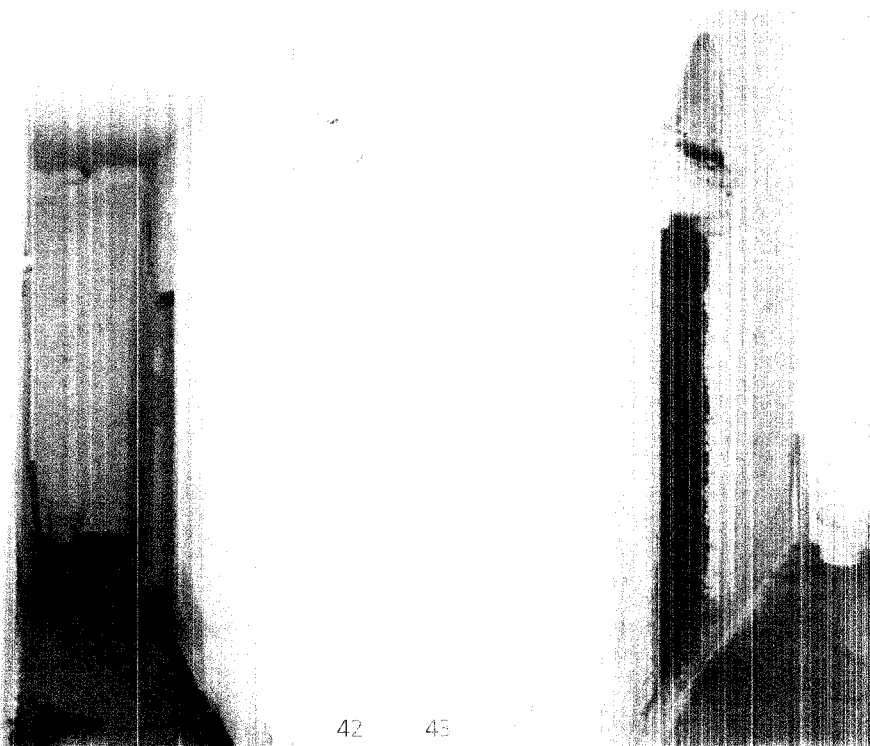

41

Στο δυτικό τμήμα της βόρειας πλευράς του καθολικού, υψώνεται επιχρισμένο το μικρό μονόλοβο κωδωνοστάσιο, τό οποίο σχηματίζει ισλαμικό τόξο και κοσμεύεται από δύο ενδιεφέρουσες, ασβεστωμένες, ανάγλυφες ημίσωμες - στηθείες γυναικείες μορφές (εικ. 30,37, 33,39,40,41).

Τη βόρεια πλευρά του ναού διατρέχει φαρδύ πεζούλι.

Η είσοδος του ναού βρίσκεται στη δυτική πλευρά, "κρυμμένη" και προστατευμένη μέσα σε στενό σκοτεινό διάδρομο, από όπου υπάρχει πρόσβαση και προς τον ισόγειο χώρο του κτίσματος των κελιών. Πάνω από το υπέρθυρο, στο ανακουσιστικό τύμπανο, είναι εντοιχισμένη η επιγραφή με τη χρονολογία ίδρυσης 1761, που αναφέρθηκε παραπάνω (εικ. 42,43,44). Ο Σάμπων αναφέρει και μία βοηθητική είσοδο στη βόρεια πλευρά, που σήμερα δεν εντοπίζεται.

42 43

Εικ.37. Ι.Μ. Αγ. Ταξιάρχη στο Βάτο.

Καθολικό. Β όψη. Κωδωνοστάσιο.

2004

Εικ.38,39. Ι.Μ. Αγ. Ταξιάρχη στο Βάτο.

Καθολικό. Β όψη. Κωδωνοστάσιο.

2004

Εικ.40,41. Ι.Μ. Αγ. Ταξιάρχη στο Βάτο.

Καθολικό. Α όψη. Κωδωνοστάσιο.

2004

Εικ.42. Ι.Μ. Αγ. Ταξιάρχη στο Βάτο. Β όψη

στεγασμένης στοάς. 2004

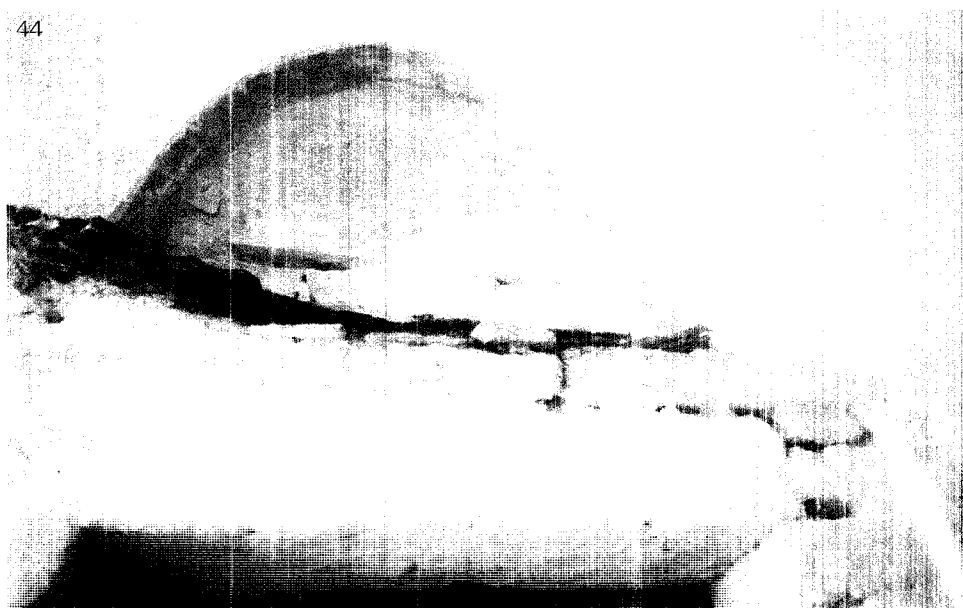
Εικ.43. Ι.Μ. Αγ. Ταξιάρχη στο Βάτο.

Καθολικό. Δ όψη. Είσοδος. 2004

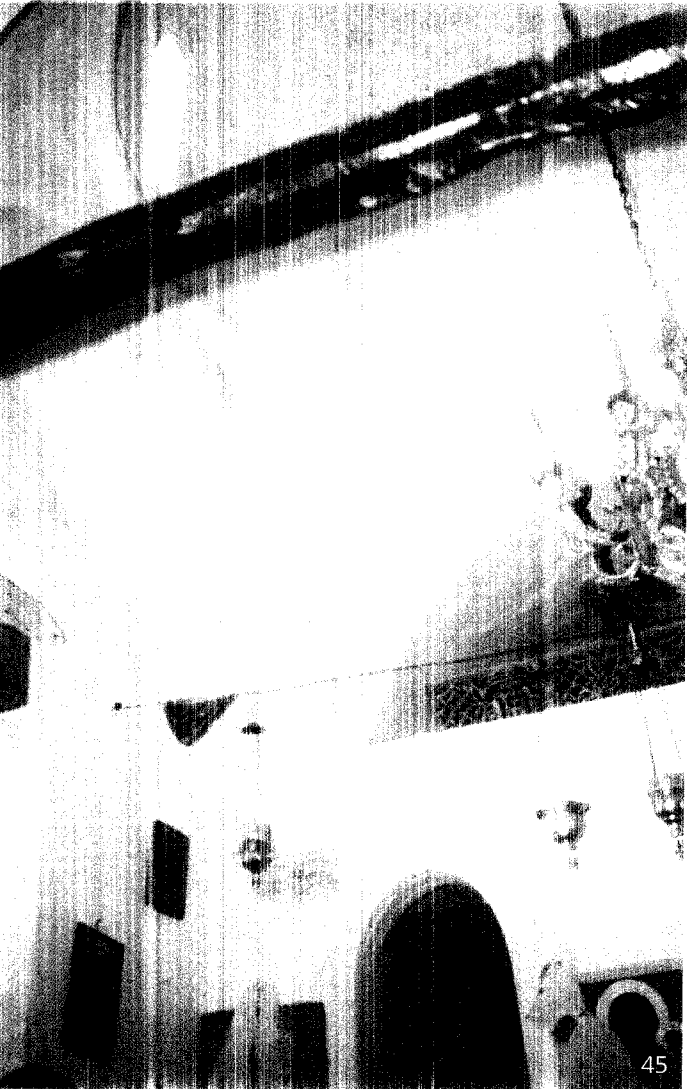
Εικ.44. Ι.Μ. Αγ. Ταξιάρχη στο Βάτο.

Καθολικό. Δ όψη. Είσοδος.

Επιγραφή. 2004

44

45

46

Εικ.45. Ι.Μ. Αγ. Ταξιάρχη στο Βάτο.
Καθολικό. ΒΑ νωνία. Εσωτερικό.
Επιγραφή. 21/10

Εικ.46. Ι.Μ. Αγ. Ταξιάρχη στο Βάτο.
Καθολικό. Εσωτερικό. Τρούλος. 21/10

Εικ.47. Ι.Μ. Αγ. Ταξιάρχη στο Βάτο.
Καθολικό. Τέμπλο. 21/10

Εικ.49. Ι.Μ. Αγ. Ταξιάρχη στο Βάτο.
Καθολικό. Εσωτερικό. Είσοδος. 21/10

Εικ.50. Ι.Μ. Αγ. Ταξιάρχη στο Βάτο.
Καθολικό. Εσωτερικό. Δ. πλευρά.
21/10

Ο ναός εσωτερικά είναι ένας επιρριζωμένος και ασβεστομαμένος κτηρούλιος σπηλιώτης πύργος στα τέσσερα τοίχα που ανυψώνεται στους τοίχους. Στην προθήκη του ανατολίου να εμψύχεται το μικρό τμήρο. Δεν υπάρχουν επιγραφές (εικ. 45,46).

Διακρίνουμε δύο νωτοίχες εντοιχισμένες ανεπιγραφές πλάκες στην πρόπη, που τοποθετήθηκε στη βόρεια του τώφου, στο βορειοανατολικό άκρο, αναγράφεται: "ΜΝΗΤΗ ΚΡΗΤΩΝ/ ΔΟΥ ΔΝ ΕΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΙΜΕ, ΕΑΓΩ ΣΚ. ΤΕΚΝ." (εικ. 45) και στη δεξιά, στον

βόρειο τοίχο του Ιερού Βήματος, δίπλα από την κόγχη της πρόθησης: "ΜΝΗΤΗ ΚΡΗΤΩΝ ΚΟΠΙΕΡ/ ΑΓΑΘΟΝΙΚ/ Μ".

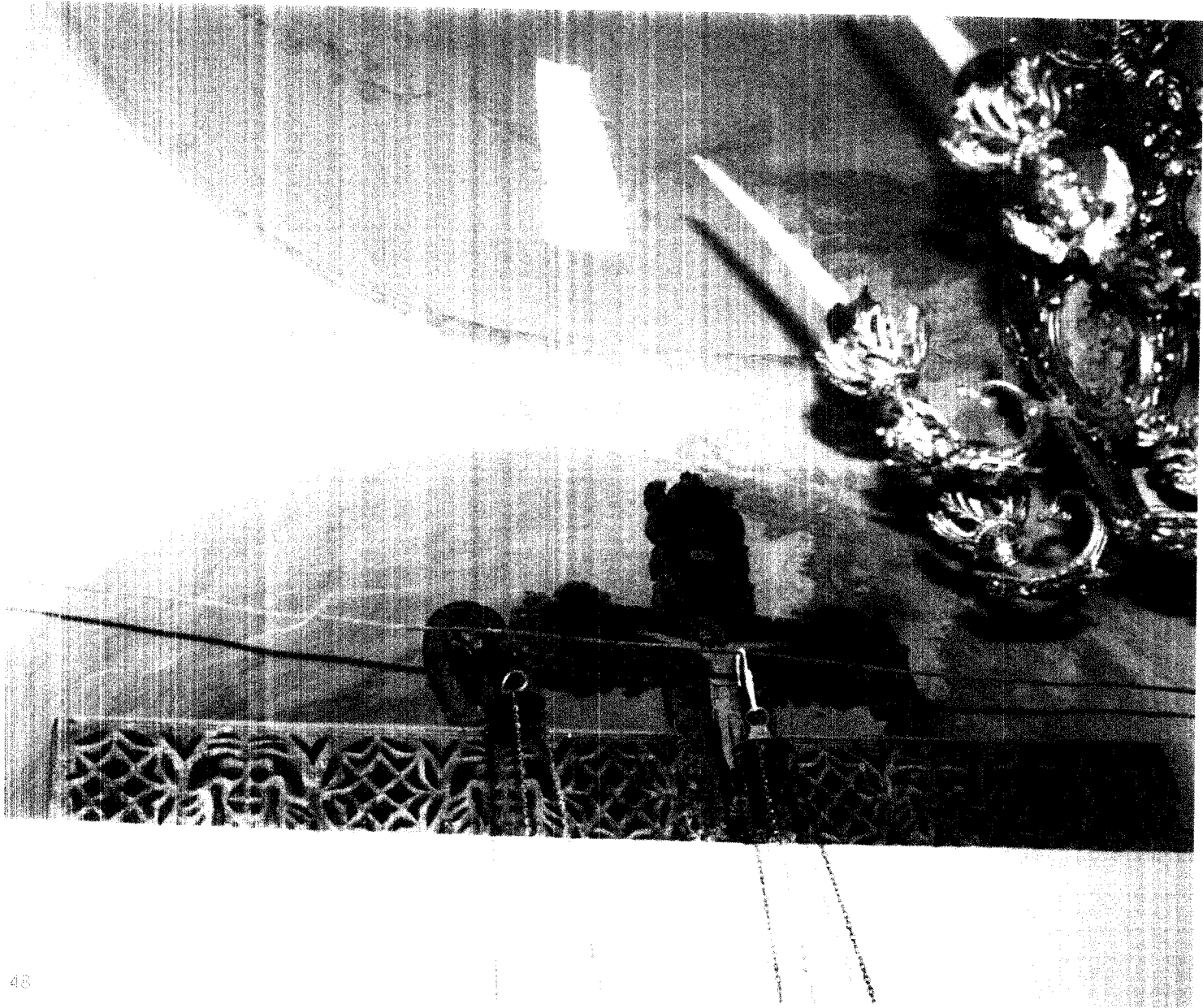
Το τέμπλο είναι κτιστό, επιχρισμένο, και τριζυγιά ανοίγματα του οποίου κοσμούν απλά ανάγλυφα περιμετρικά πλαίσια. Είναι νεότερο και φέρει εικόνες σύγχρονες (εικ. 47,48). Αντικατέστησε μετά τους σεισμούς του 1965 το παλαιότερο, το οποίο σύμφωνα με τον Σάμψων ήταν ξύλινο και έφερε σκαλιστή και εγχάρακτη διακόσμηση.

Τμήματα τέμπλου και συγκεκριμένα της ζώνης του επιστυλίου, από όπου

έχουν αφαιρεθεί όλες οι εικόνες, διατηρούνται μέχρι σήμερα στο ναό τοποθετημένα στο δυτικό τοίχο γάνω από την είσοδο (εικ. 49-50). Επίσης διάτρητη διακοσμητική ζώνη με σταυρό και λιπηρά κοσμή το γάνω μέρος του τέμπλου (εικ. 47,48).

Το δάπεδο καλύπτεται από οχιστολιθικές πλάκες και βρίσκεται σε χαμηλότερη στάθμη από την επιφάνεια της αυλής (εικ. 49).

48

Εκ.48 ΗΜ. Αγ. Τερέζα στο Β. το. Καθολικό. Τέμπλο Διακοσμητική ζώνη. 2004

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Πρόκειται για ένα πολύ ενδιαφέρον μοναστήρι, με άρτια οργάνωση χώρου και αξιοθέατη ένταξη στο περιβάλλον. Προφυλλογμένο από τους ανέμους, σε κατοικημένη περιοχή, με εστιακές στοίβες και τις πηγές γύρω, καθίσταται σημαντικό και ιδιαίτερο, καθώς διακριτικά και σεμνά όσα τη διατήρησαν την δομή των κτισμάτων του.

Προτείνουμε τη διατήρησή του στην απλή και λιτή μορφή που βρίσκεται σήμερα.

Στο κύριο των κελιών θα πρέπει να ανακατασκευαστεί η στέγη με επιμέλεια από ορειολογούς, να επισκευαστούν τα κουφώματα και να τοποθετηθούν ξύλινα, ανάλογης αισθητικής, κάγκελα στην εσωτερική σκάλα για να είναι ασφαλής.

Στο καθολικό απαιτούνται γενικές εργασίες επισκευών και κυρίως προσόψεων από την υγρασία, καθώς και κάποιο εμπλουτισμός του διακόσμου με εικόνες, οπωσδήποτε στα πλαίσια της υπάρχουσας παροδικής αισθητικής. Ιδιαίτερη επιμέλεια επιβάλλει η συντήρηση και πρόβλεψη των γλυπτών στο χείμαυρο του κωδωνοστασίου.

Προτείνουμε την οργάνωση της αυλής και την ολοκλήρωση της περιφράξης. Αναλογη οργάνωση και καθαρισμός θα πρέπει να γίνει και στην ευρύτερη περιοχή, με την ανάδειξη της τοπικής βρύσης και τη βελτίωση της πρόσβασης στην πηγή.

Πιστεύουμε ότι το μοναστήρι αποτελεί ανάσα δροσιάς και ανάπαυσης στον περιπατητή προσκυνητή και αν συμπεριληφθεί με τις κατάλληλες σημάνσεις στο δίκτυο διαδρομών του νησιού το οποίο θα είναι οι επισκέπτες του που θα προσεγγίζουν τον ευλογημένο αυτό τόπο. Οπωσδήποτε η Εκκλησία αλλήλ και οι ευσεβείς νησιώτες θα πρέπει να το κρατήσουν ανοικτό στο κοινό, αναζητώντας ποσοφους δικαιους θετοργίας του, παρέχοντας ενδεχομένω περισοσιακή φιλοξενία αλλήλ και ενπλώσεις στο πνεύμα της θρησκευτικότητας και ιεροτότας του χώρου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

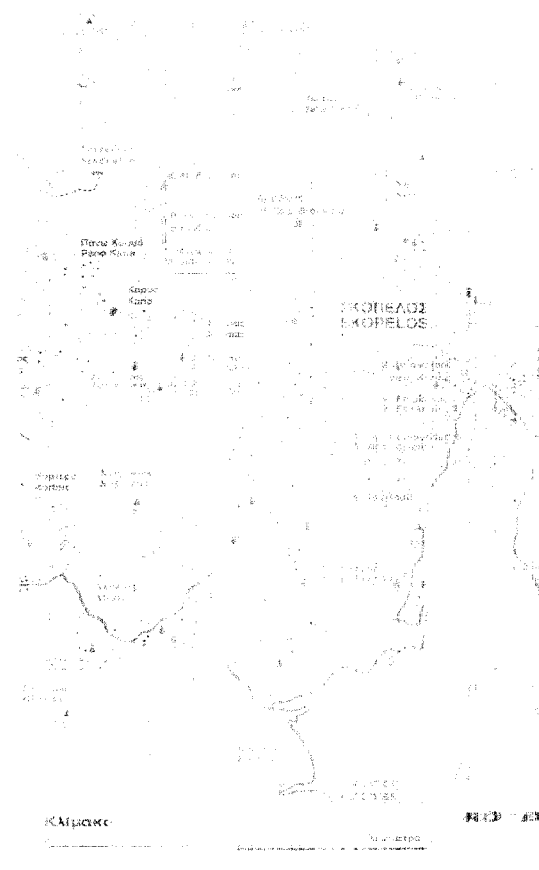
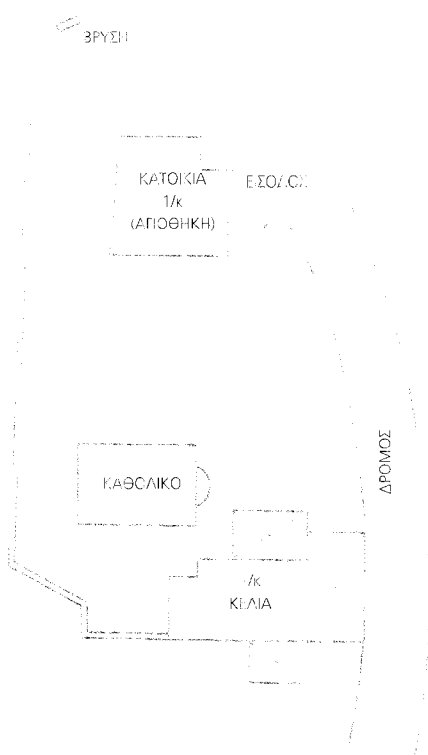
- Γρισοπούλιος Αθ., "Ιερόθεος Ιβηρίτης ο Πελοποννήσιος", *Ε.Ε.Β.Σ.*, τόμος 37 (1963), σελ. 100.
- π. Καλλιανός Κων., "Ένα άγνωστο σημείωμα του Ν.Γ. Γεωργόβα για την παιδεία της Σκοπέλου 1724-1835", *Θεσοαθικό Ημερολόγιο*, 27 (1995), σελ.251-256.
- Παπαδόπουλος - Κεραμεύς Αθαν., "Καισαρίου Δαπόντε: Ναοί και μοναστήρια, εξωκλήσια και ιεροδία εν Σκοπέλω", *BZ* 19 (1910), σελ.92.
- Παπαζήσης Ίριαντ., "Σχόλια στις επιγραφές των ναών, μονών και εικόνας της Σκοπέλου", *Θεσοαθικό Ημερολόγιο*, τόμος 19ος, Λάροσα (1991), σελ.156-177.
- Σάμψων Αδ., *Ναοί και μοναί εις την νήσον Σκόπελον*, Αθήνα: 1974, σελ.181, 183,209-210.
- Του ιδίου, *Σκόπελος. Ιστορική και γεωγραφική (αρχαιοθολογική) αφήγηση* Αρχαιολογικό Μουσείο Σκοπέλου, Δήμος Σκοπέλου, 2000 σελ.419-420.

Εικόνα 1. Ανάθημα σε έναν πεδίο, Περιβόλιον χώρος 2024

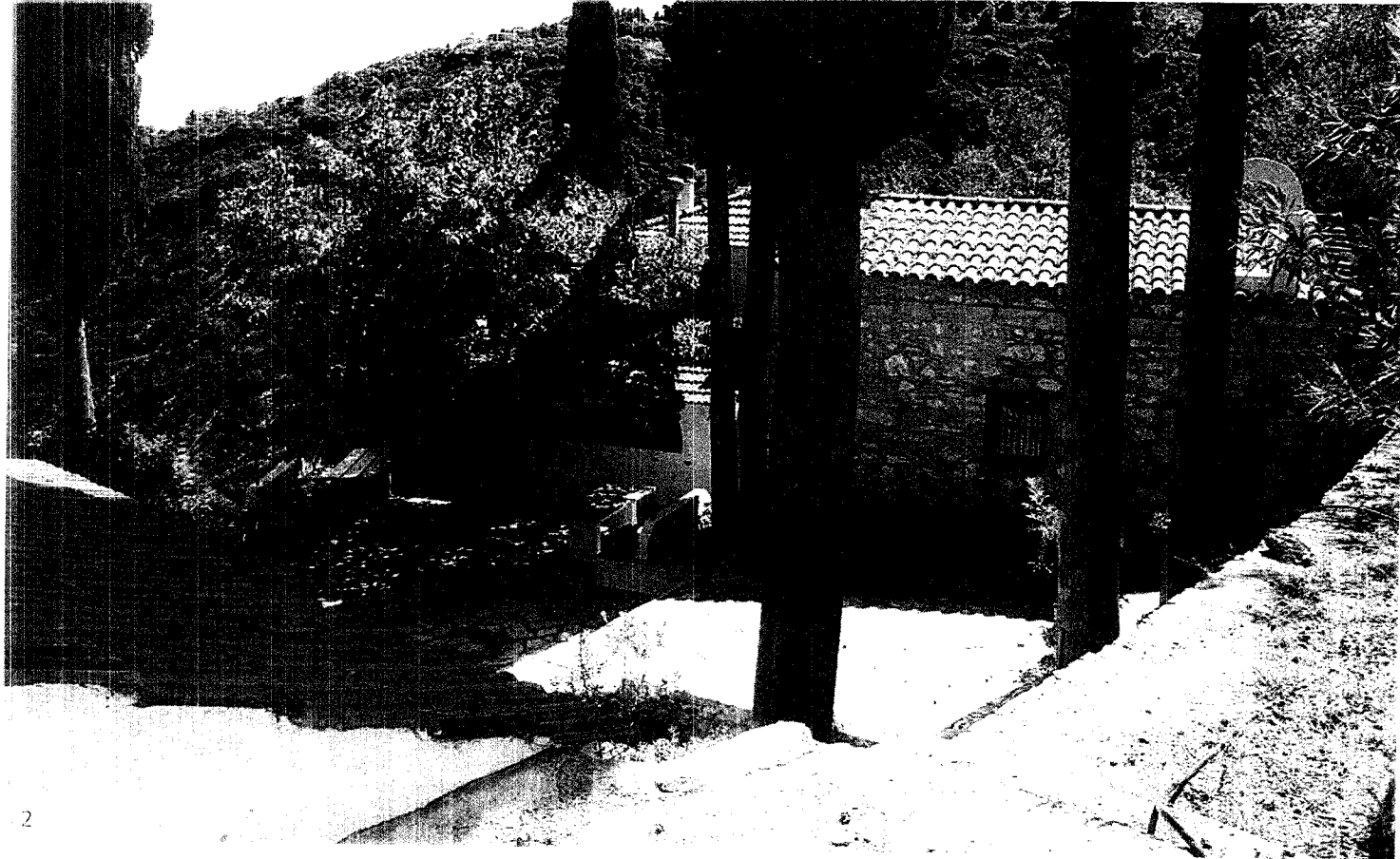
16. ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΑΝΑΛΗΨΕΩΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΣΤΗΝ ΚΑΡΥΑ.

Χρόνος ίδρυσης: 17ος αι
 Διεύθυνση: Σκόπελος, Κεντρικό μήμα
 Ιδιοκτησιακό: Χαρακτηρίζεται ιδιωματική. Οικογένεια Κοσμά. Συμπεριλαμβάνεται στην κατάσταση μονών και μονυδρίων της Ι. Μητροπόλεως Καθίκδος Ιστιαίας και Β. Σιφνίων
 Εορτάζει - γιορταγίζει: Αναλήψεως του Σωτήρος (κινητή εορτή)

Τοπογραφικό σκαρίφημα

πό την πόλη της Σκοπέλου κατευθυνόμεστε βορειοδυτικά και στη συνέχεια νοτιοδυτικά, προς την περιοχή Καρδάγης. Διανύουμε 3χλμ. και στη διασταύρωση προχωρούμε σε χωματόδρομο προς δυτικά ο οποίος μετά από 2,5χλμ. διχάζεται. Ακολουθούμε βορρεια κατιοική πορεία για 1χλμ. περίπου και φθάνουμε στην περιοχή κβίθι όπου βρίσκεται η μονή.

Καταλαμβάνει έκταση 0,5εμ., σε υψόμετρο 260μ. περίπου, εντός περιφραγμένου κτήματος μεγάλης έκτασης, λόφων στρογγυλών. *Ότιο δηλαδή η Αγία ημιας είδης μοναχίου ή μεταχίου ενανυ περιβόλου*, όπως αναφέρει ο Σάμψων. Την επικρατούσα βεβίωση της γύρω περιοχής, αποτελούν ελιές, πεύκα και μερικά κυπαρίσσια (εικ. 1).

Η δρυσση του μοναχίου τοποθετεί-

ται στο 17ο αι. Κτήτορας θεωρείται ο ερομόναχος Νικτάσιος, το όνομα του οποίου διακρίνεται σε μαρμάρينو κιονίσκο, εντοιχισμένο σε οριζόντια θέση στην λιθοδομή της ανατολικής πλευράς του καθολικού, όπου αναγράφεται: *"ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ ΙΕΡΟΜ Ζημ.Τ"*, 7146, που αντιστοιχεί στα 1638 από τη γέννηση του Χριστού.

Μετόχι της μονής ήταν ο ναός του Αγίου Αθανασίου του "Αθω" ή "Αη νόθανο", στην πόλη της Σκοπέλου.

Η μονή προστατεύεται δυτικά προς το βουνό, από λιθόκτιστο αναλημματικό τοίχο, διαμορφωμένο σε πεζούλια (εικ. 2).

Νοτιοανατολικά του καθολικού υπήρχαν κελιά, στα οποία διέμεναν παλαιότερα μοναχί. Στον ίδιο χώρο, μεταγενέστερα, κατασκευάζονται νέα κτίσματα, με διαδοχικές προσθήκες, που περι-

λαμβάνουν χώρους διαμονής, όπως καθιστικό, υπνοδωμάτια, κουζίνα και μπάνιο. Το ψηλότερο από αυτά είναι από πέτρα και σύμφωνα με τους σημερινούς χρήστες, κτίστηκε το 1905 από το Γ. Κοσμά. Σήμερα λειτουργεί με ανεξάρτητη είσοδο, ο όροφος για διαμονή (δωμάτιο και μπάνιο) και το υπόγειο ως αποθήκη. Το 1970 προστέθηκε κουζίνα και καθιστικό, στη βόρεια και ανατολική πλευρά, ενώ σημαντικές προσθήκες διαπιστώθηκαν ακόμη και στο διάστημα από το 1999 ως το 2004, μεταξύ των επισκεψέων μας, όπως φαίνεται στη νότια και βόρεια όψη, καθώς και μετατροπές ακρετών ανοιγμάτων, καπνοδόχων και άλλων στοιχείων. Όλα τα κτίσματα είναι σε καλή κατάσταση και καιλύπτονται με στέγες και κεραμίδια γαληνικού τύπου (εικ. 3,4,5,6,7,8).

Εικ.2. Ι.Μ. Αναλήψεως. Γενική Β άποψη. Αυλή. 2004

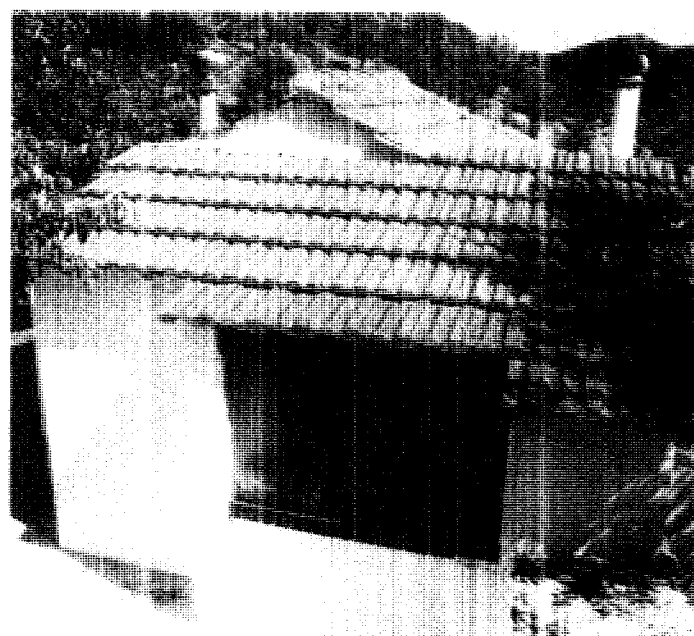
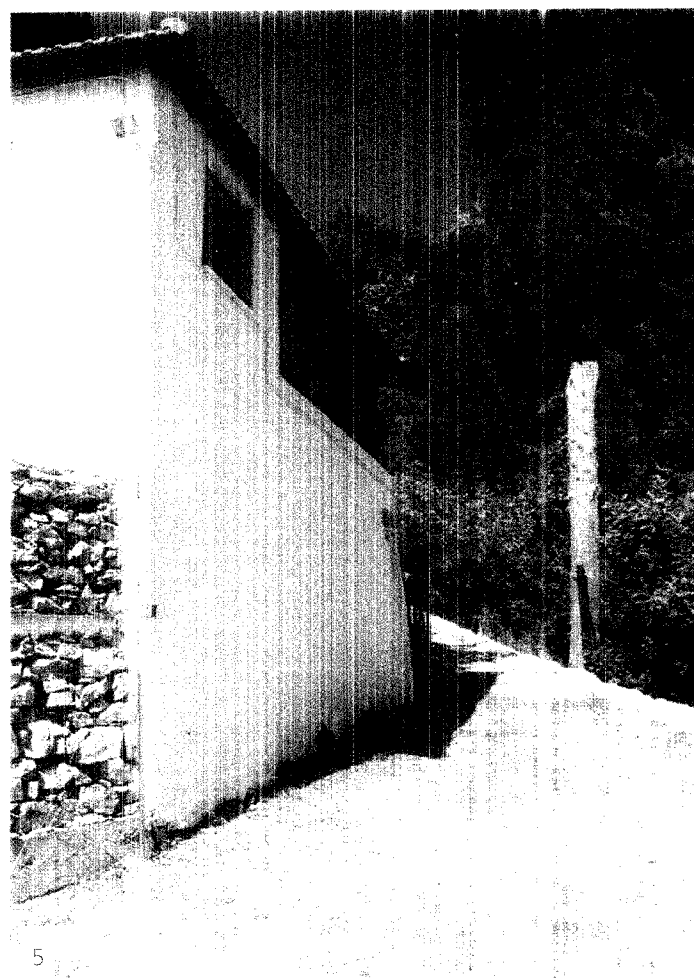
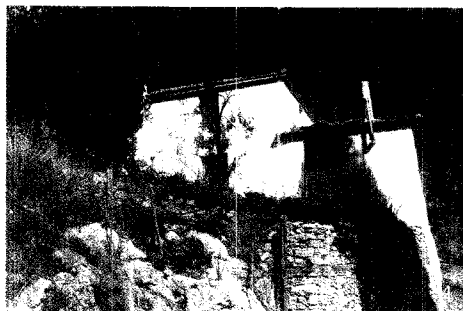
Εικ.3. Ι.Μ. Αναλήψεως. ΝΑ κτίσματα (κελιών). Ν όψη. Προσθήκες. 2004

Εικ.4. Ι.Μ. Αναλήψεως. ΝΑ κτίσματα (κελιών). Ν όψη. 1995

Εικ.5. Ι.Μ. Αναλήψεως. ΝΑ κτίσματα (κελιών). Α όψη. Προσθήκες. 2004

Εικ.6. Ι.Μ. Αναλήψεως. ΝΑ κτίσματα (κελιών). Δ όψη. 2004

Εικ.7. Ι.Μ. Αναλήψεως. ΝΑ κτίσματα (κελιών). Δ όψη. 2004

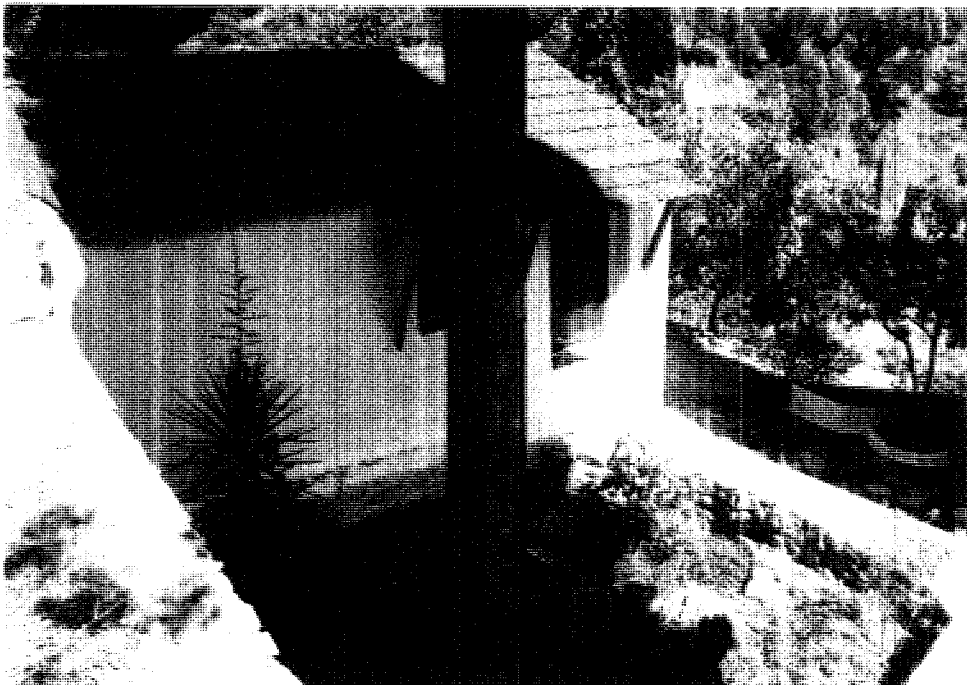
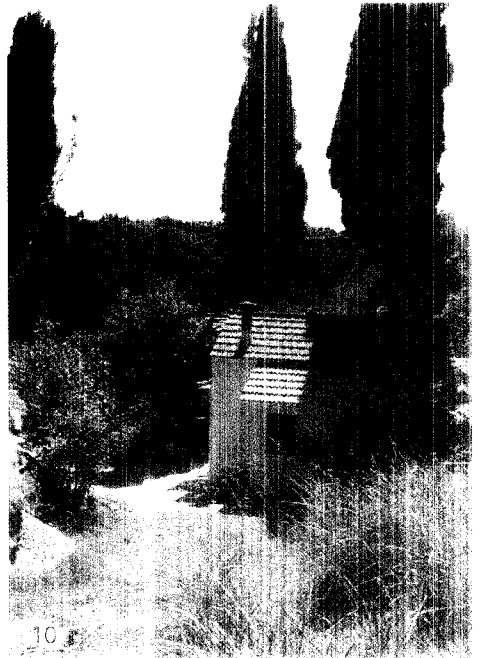
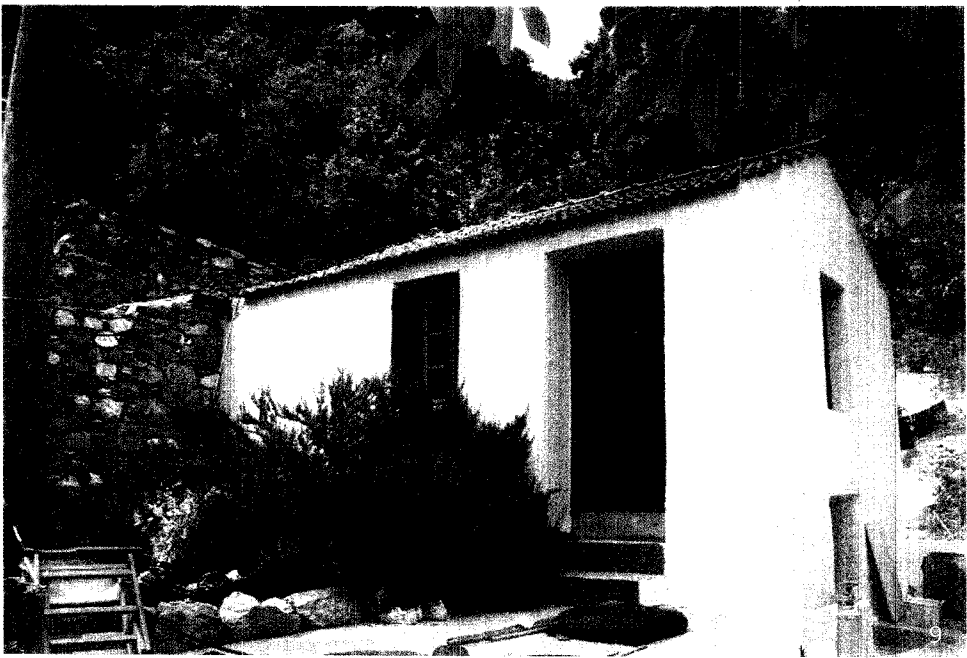

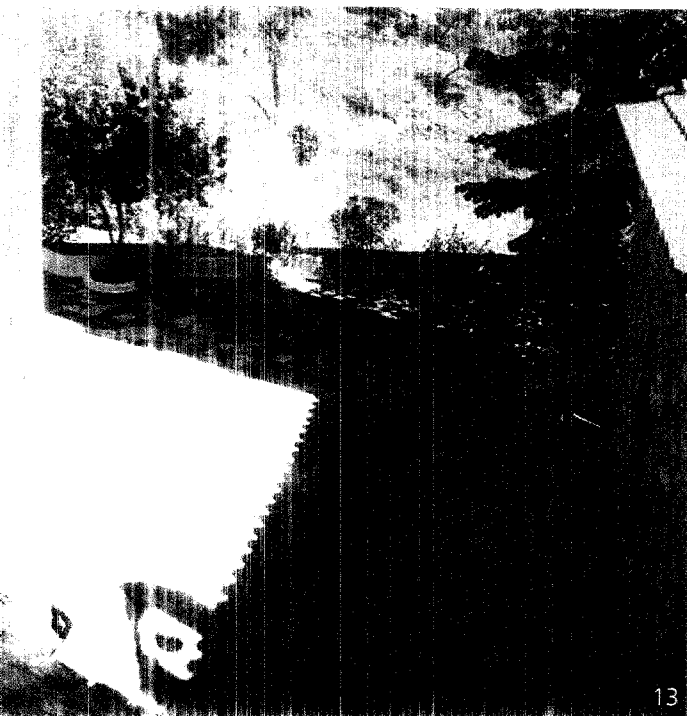
8

Σο βόρειο τμήμα της αυλής, το μικρό παλιό κτίριο του 17^{ου} αιώνα, που εσώπησε, στη δυτική του πλευρά στην κάτω ζώνη της περιορισμένης λιθοδομής, ήταν σιωπηλό. Το 1999 είχε την είσοδο στη νότια πλευρά και την πρόσβαση προς το ισόγειο στην ανατολική, κάτω από το παράθυρο (εκ. 9). Το 2004 η είσοδος του ισόγειου έκλεισε, πάνω από αυτή δημιουργήθηκε η

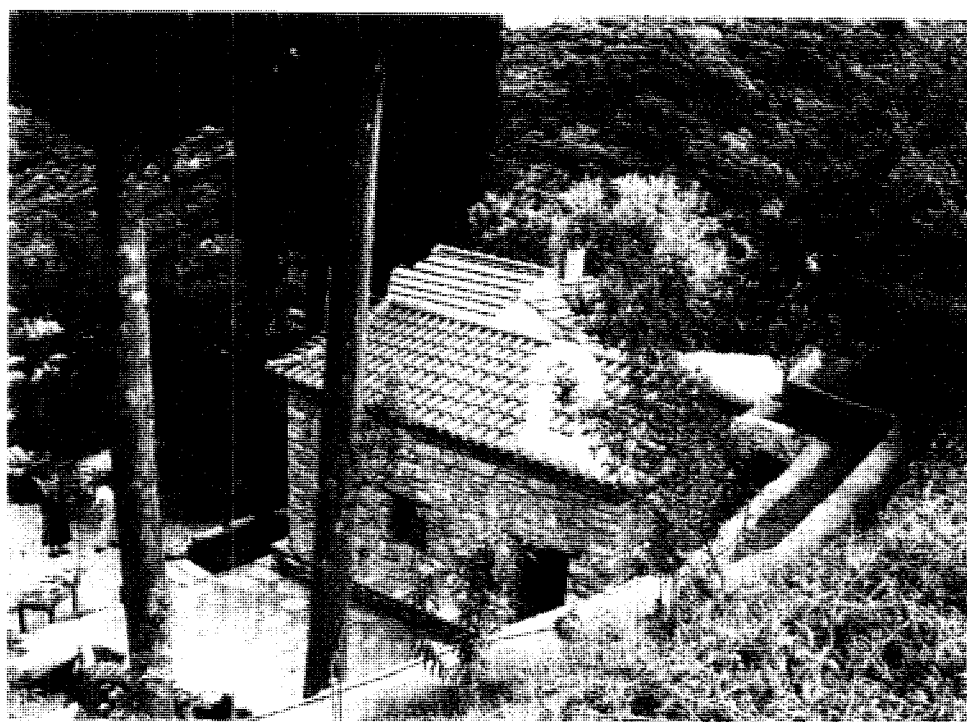
είσοδος του ισόγειου με σκαλιά, ανοιχτό από κάτω και τοποθετήθηκε προστατευτικό στέγαστρο, ενώ στη νότια πλευρά, διαμορφώθηκαν παράθυρα με στέγαστρο επίσης. Σήμερα πλήρως ανακαινισμένο, σε πολύ καλή κατάσταση, καλυμμένο με δέρινη στέγη και κεραμίδιο καλλιγραφικού τύπου, διαμορφώνει στο εσωτερικό δωμάτιο με πατάρι και μπάνιο (εικ. 10,11,12).

- Εικ.8. I.M. Αναλήψεως. ΝΑ κτίσματα (κελίων). Β όψη. Προσθήκες. 2004
- Εικ.9. I.M. Αναλήψεως. Β ισόγειο κτίσμα (αποθήκη). ΝΑ όψη. 1999
- Εικ.10. I.M. Αναλήψεως. Β ισόγειο κτίσμα. Β όψη. 2004
- Εικ.11. I.M. Αναλήψεως. Β ισόγειο κτίσμα. ΝΔ όψη. 2004
- Εικ.12. I.M. Αναλήψεως. Β ισόγειο κτίσμα. Α όψη. 2004

13

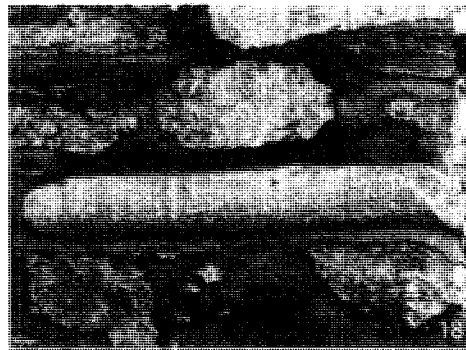
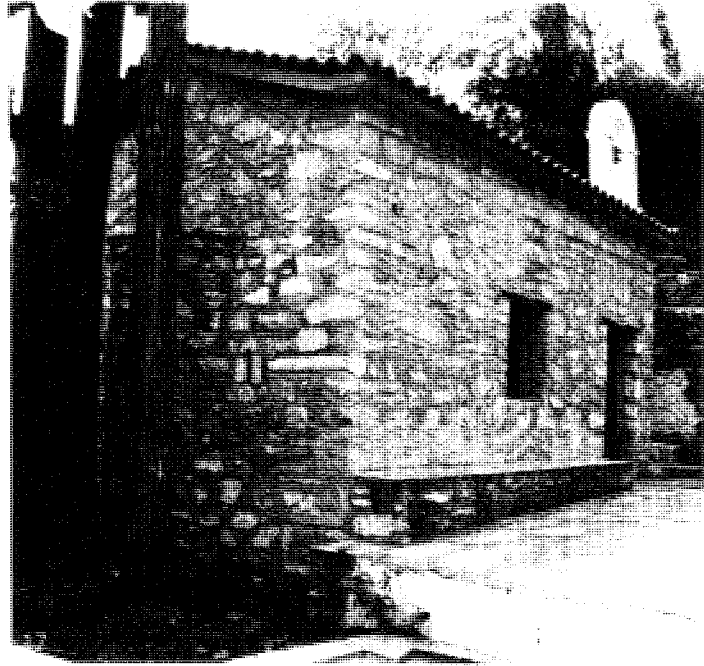
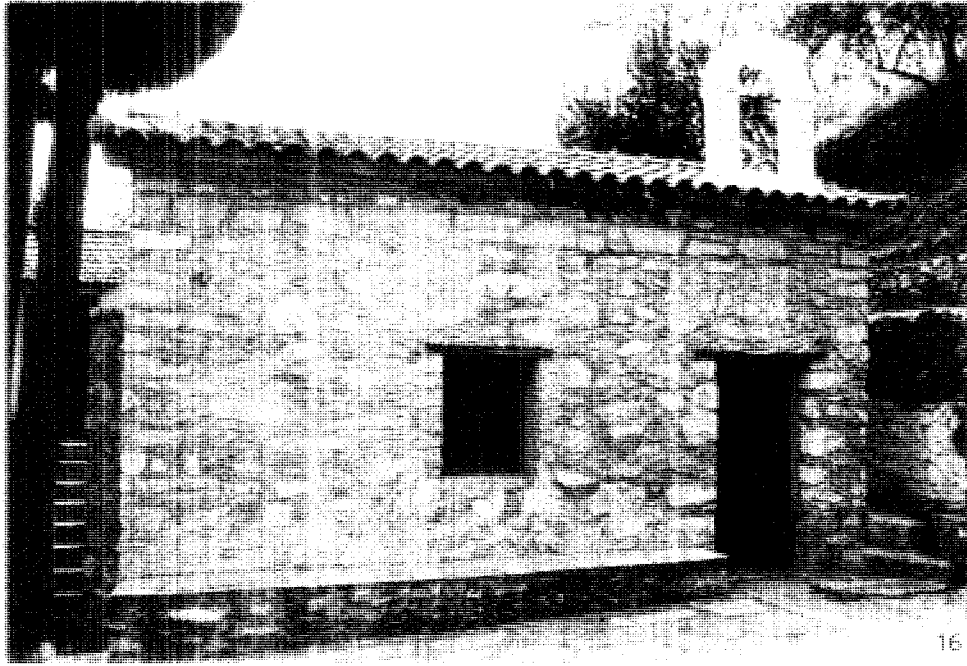
14

Το καθολικό είναι μικρή λιθόκτιστη καμαροσκεπής μονόκλιτη βασιλική και βρίσκεται προς τη νοτιοδυτική γωνία, κοντά στο κτίριο των παλαιών κελιών, αφήνοντας ενισίο τον ελεύθερο χώρο της αυλής. Κατά την καταγραφή του Σάμφων, στις αρχές της δεκαετίας του 1970, αναφέρεται ότι ο ναός εξωτερικά ήταν επιχρισμένος. Σήμερα έχει εμφανή τη λιθοδομή, πλήρως επισκευασμένη και αρμοδιολογημένη (εικ. 13,14). Η δικλινής στέγη είναι από σκυρόδεμα και φέρει ως επικάλυψη ρωμαϊκά κεραμίδια. Στη βόρεια πλευρά του ναού, στη στέγη, πάνω από την είσοδο, είναι τοποθετημένο εξωτερικό μονό λοβό κωδωνοστάσιο, βαμμένο λευκό (προέρχεται από δωρεά) (εικ. 15,16,21). Ως προς τη δομή παρα-

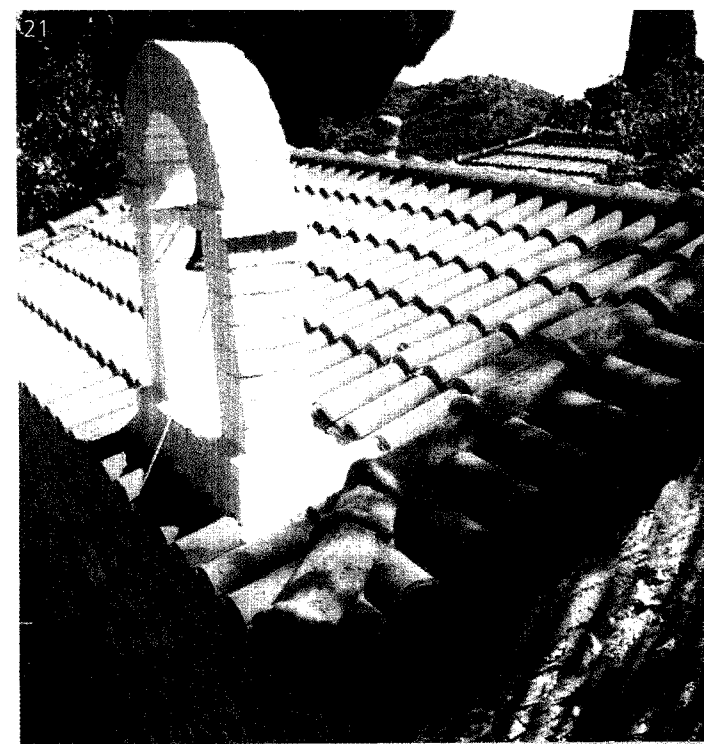
τηρούνται αρκετές ομοιότητες με το καθολικό της Αγίας Μονής, με το οποίο κατά το Σάμφων, πιθανόν ανήκουν στην ίδια χρονική περίοδο.

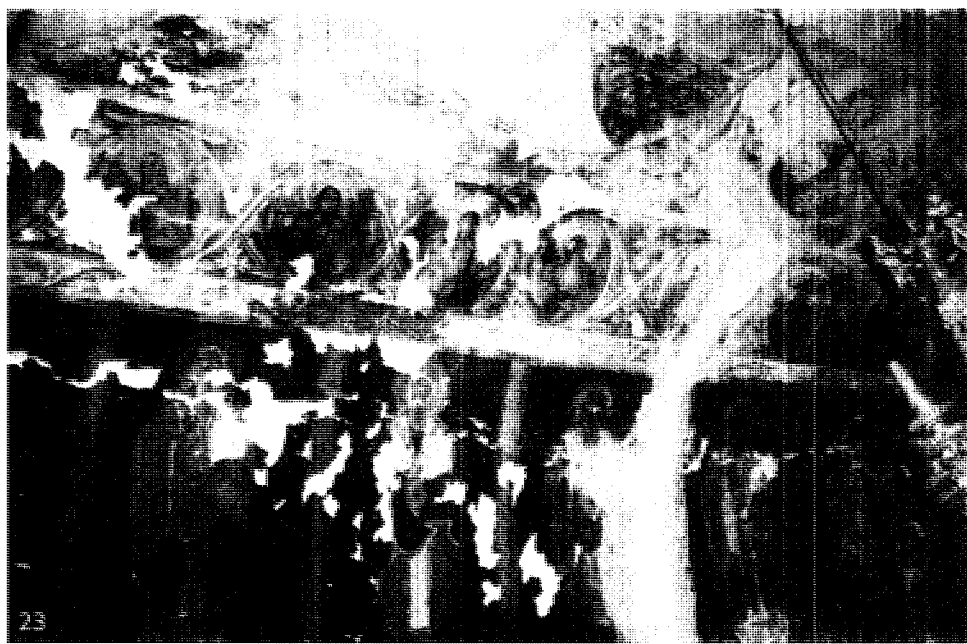
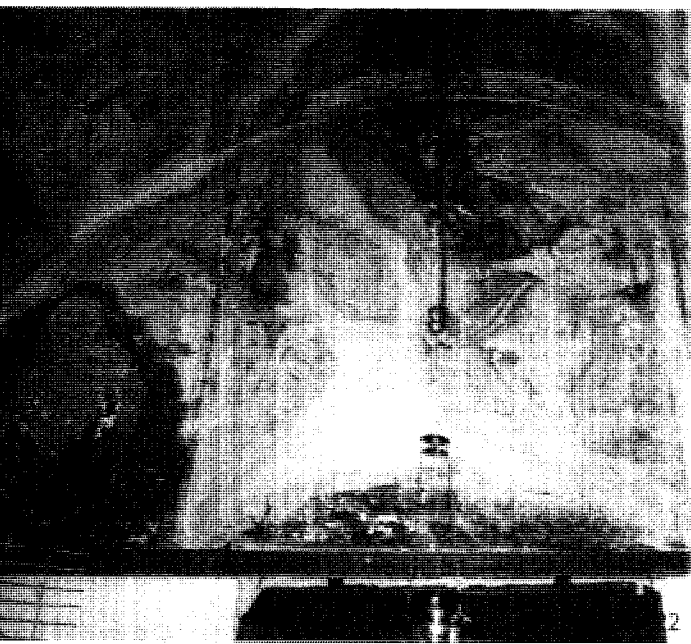
Στο ιερό εσωτερικά σχηματίζονται τρεις κόγχες, εξωτερικά όμως προεξέχει μόνο η κεντρική κόγχη σε ημικυκλική κάτοψη (εικ. 17). Δεξιά της αυλίδας διακρίνεται εντοιχισμένος, σε οριζόντια θέση, ο μαρμάρινος κιονίσκος, που ήδη αναφέρθηκε και αριστερά λιθινή πλάκα με εγχάρακτα δυσδιάκριτα γράμματα (εικ. 18,19).

Η μικρή είσοδος του ναού βρίσκεται στο βορειοδυτικό άκρο του. Το εσωτερικό φωτίζεται κυρίως από το παράθυρο της βόρειας πλευράς αλληλά και από ένα μικρό, στη νότια όψη (εικ. 16,20,21).

- Εικ. 3. Ι.Μ. Αναλήψεως. Καθολικό. ΒΔ όψη. 1995
- Εικ. 4. Ι.Μ. Αναλήψεως. Καθολικό. ΒΑ όψη. 1995
- Εικ. 5. Ι.Μ. Αναλήψεως. Καθολικό. ΒΔ όψη. 1995
- Εικ. 6. Ι.Μ. Αναλήψεως. Καθολικό. Β. όψη. Καθολικός χώρος.
- Εικ. 7. Ι.Μ. Αναλήψεως. Καθολικό. ΒΑ όψη. 1995
- Εικ. 8. Ι.Μ. Αναλήψεως. Καθολικό. ΒΑ όψη. Κίονισκος με επιγραφή. 1995
- Εικ. 15. Ι.Μ. Αναλήψεως. Καθολικό. ΒΑ όψη. Επιγραφή. 1995
- Εικ. 20. Ι.Μ. Αναλήψεως. Καθολικό. Ν. όψη. 2004
- Εικ. 21. Ι.Μ. Αναλήψεως. Καθολικό. ΒΔ όψη. Στέγη. Καθολικός χώρος. 2004

24 Στο εσωτερικό του καθολικού, δύο μέτρα περίπου πάνω από το δάπεδο, υπάρχουν τοιχογραφίες, με μορφές ολόσωμων αγίων στη βόρεια και νότια πλευρά και με διάταξη διαφορετική από αυτή που συναντούμε συνήθως στους ναούς της Σκοπέλου (εικ. 22,25,24). Στο κέντρο της καμάρας του κυρίως ναού δεσπόζει ο Παντοκράτωρ και οι τέσσερις Ευαγγελιστές με τα σύμβόλιά τους (εικ. 25). Στην κόγχη του Ιερού απεικονίζεται ο Χριστός κρατώντας το Άγιο Ποτήριο και πιο πάνω η Πίσταυτέρς με το Χριστό. Στη δεξιά πλευρά και συγκεκριμένα στο νοτιοανατολικό άκρο, υπάρχει μικρό χαμηλό πέρασμα που οδηγεί σε θολωτό υπόγειο χώρο, ο οποίος χρησιμοποιούνταν ως σπασοφυλάκιο (εικ. 25,27,28). Στην Πρόθεση είναι εμφανής η επιτομή γράφιση, η οποία πιθανόν έγινε στις αρχές του 20^{ου} αιώνα (εικ. 19,30). Σύμφωνα με την πληροφορική ασφάλεια των σημερινών καιρών, έγινε από το λαϊκό ζωγράφο - σάϊα, το διάστημα 1904-1906 με διαταγή του Γ. Χασμά. Κατά το Σάμπιον οι τοιχογραφίες είναι πιθανόν έργο αγνώστου "απλόχρηστου μοναχού", στα νεότερα χρόνια της ζωής. Πρόκειται για έργα ήσυχου ύφους, δυσδιάκριτα σήμερα από την αβίαση και τον καπνό.

Παρατηρούνται πολλές επισκοπαστικές επικαταψές των τοιχογραφιών με τοιμητοκονία σχεδόν εντόνυ. Σε όλη την καμάρα, όπου υπάρχουν ραγμές. Σε αρκετά σημεία η ζωγραφισμένη επιτομή έχει απ'κολληθεί και η διακοσμητική επιτομή της φθορά του διακόσμου Τμήματα τοίχων του ναού που έχουν πρόσφατα επιχρισθεί και ασβεστοωθεί βρίσκονται σε κακή κατάσταση.

Εικόνα 12. Ι.Μ. Αγίου Γεωργίου. Καθολικό. Εσωτερικό. Τοίχος αφιερώσεως τοίχος. 1900.

Εικόνα 13. Ι.Μ. Αγίου Γεωργίου. Καθολικό. Εσωτερικό. Τοίχος αφιερώσεως πλευρά. 1900.

Εικόνα 14. Ι.Μ. Αγίου Γεωργίου. Καθολικό. Εσωτερικό. Τοίχος αφιερώσεως Απτεύρε. 1900.

Εικόνα 15. Ι.Μ. Αγίου Γεωργίου. Καθολικό. Τοίχος αφιερώσεως Απτεύρε. 1900.

Εικόνα 16. Ι.Μ. Αγίου Γεωργίου. Καθολικό. Τοίχος αφιερώσεως Απτεύρε. 1900.

Εικόνα 17. Ι.Μ. Αγίου Γεωργίου. Καθολικό. Εσωτερικό. Τοίχος αφιερώσεως Απτεύρε. 1900.

Εικόνα 18. Ι.Μ. Αγίου Γεωργίου. Καθολικό. Τοίχος αφιερώσεως κόγχη Γέννησε. 1900.

Εικόνα 19. Ι.Μ. Αγίου Γεωργίου. Καθολικό. Τοίχος αφιερώσεως Πρόθεση. 1900.

Εικόνα 20. Ι.Μ. Αγίου Γεωργίου. Καθολικό. Τοίχος αφιερώσεως Πρόθεση. 1900.

Το τέμπλο συνθέτουν τμήματα που ανήκουν σε διαφορετικές χρονικές περιόδους. Το παλαιότερο τμήμα εκτιμάται ότι ανήκει στον 17ο αι, όπως φαίνεται από το φυτικό ξυλόγλυπτο χρωματισμένο διάκοσμό του, ο οποίος φέρει μεταγενέστερες επιζωγραφήσεις. Ίσως τμήμα του έχει μεταφερθεί από αλλού, καθώς διακρίνονται διαφορετικές κατασκευαστικές φάσεις και είναι εμφανείς οι συναρμογήσεις των τμημάτων (εικ. 31,32). Τα θωράκια είναι διακοσμημένα με ρόμβους και άνθη ησάκης τεχνοτροπίας, ενώ η ζώνη των δεσποτικών εικόνων φέρει έργα του 19ου και του 20ου αι. Συγκεκριμένα στις εικόνες της Παναγίας και της Ανλήψεως του Χριστού αναγράφονται αντιστοίχως οι χρονολογίες 1849 και 1895. Το επιστύλιο κοσμείται με χερουβείμ και επιστέφεται με σταυρό (εικ. 33,34,35).

Στο δυτικό τοίχο είναι αναρτημένη εικόνα μεγάλων Διοσκόρων, ζωγραφισμένη πάνω σε μουσαμά με χρώματα λαδού, που προέρχεται από την Ιεραρχική παράδοση.

Το δάπεδο καλύπτεται από ξείνες πλάκες και ψηφάκια σε σχέδιο του 1930-50 (εικ. 36).

Εικ.31. Ι.Μ. Ανλήψεως. Καθολικό.

Τέμπλο: 2007

Εικ.32. Ι.Μ. Ανλήψεως. Καθολικό.

Τέμπλο: Λεπτομέρεια: 2004

Εικ.33. Ι.Μ. Ανλήψεως. Καθολικό.

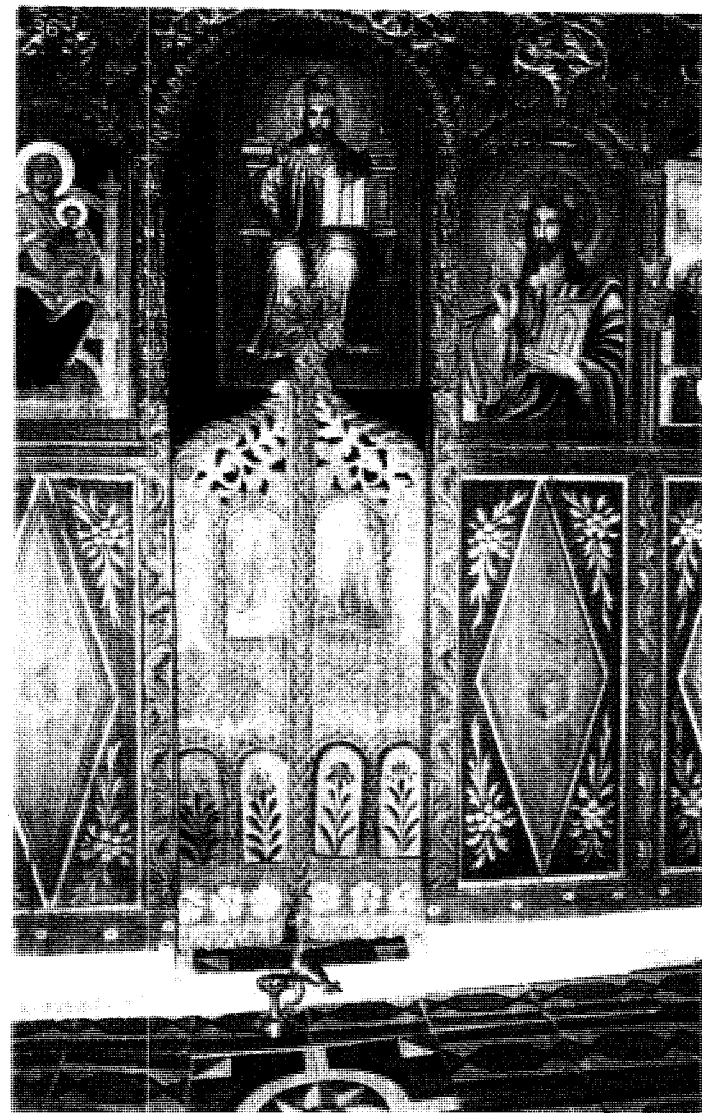
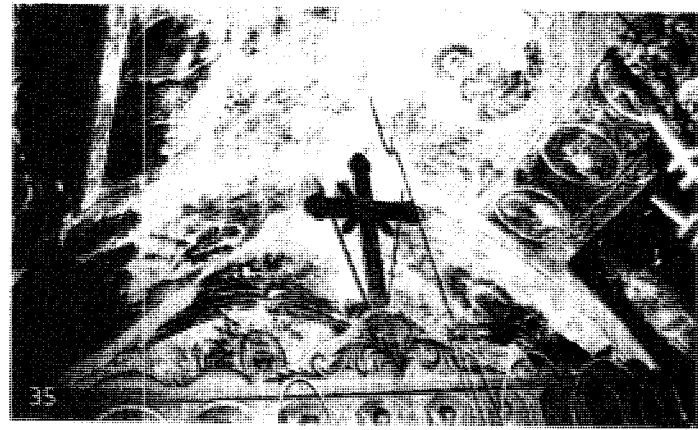
Τέμπλο: 1899

Εικ.35. Ι.Μ. Ανλήψεως. Καθολικό.

Τέμπλο: Σταυρός: 1849

Εικ.36. Ι.Μ. Ανλήψεως. Καθολικό.

Τέμπλο: Βημόθυρα: 1909

Εικ.34. Ι.Μ. Αναλήψεως. Καθολικό. Εσωτερικό. Τμήλο. 1999

ΕΒΕΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Όλα τα κτίρια βρίσκονται σε συνεχή φροντίδα, με διαρκείς επισκευές και ανακαινίσεις. Ο χώρος αντικαταστάσιμος, εκσυγχρονίζεται και ανανεώνεται με απίστευτη ταχύτητα, προσαρμοζόμενος κάθε φορά στις εκτιμώμενες ανάγκες των χρηστών. Δεν θυμίζει μοναστήρι. Δείχνει κατοικία με σύγχρονη, απλή αισθητική, που εκφοδίζει τον τρόπο ζωής, αλλά και τις συνθήκες διαβίωσης, όπως τις αντιλαμβάνονται σήμερα οι κατασκευαστές σ' αυτήν.

Το μικρό καθολικό διατηρημένο κατά τις δυνατότητες που προσφέρονται, μερικώς επηρεασμένο από αναγκαστικές διαθέσεις, είναι αυτό που εκθέτει θρησκευτικότητα και δίνει κύρος και αξία στο σύνολο.

Προβλέπεται η εξασφάλιση της επισκεψιμότητας, σύμφωνα με τους κανόνες που αφορούν τους ιδιωτικούς θρησκευτικούς χώρους, η βελτίωση των συνθηκών πρόσβασης, καθώς και η οριοθέτηση του χώρου της κληρονομιάς. Καλή είναι να περιοριστούν οι μικροπροσθήκες, αξιολογώντας τις πραγματικές ανάγκες και να διορθωθεί η απλή αισθητική των κτισμάτων, εναρμονισμένη στη γύρω φύση.

Η συντήρηση των τοιχογραφιών και του αξιόλογου τέμπλου του καθολικού και η καλή φροντίδα και προστασία του, θα επιτρέψει τη διατήρησή του στο χρόνο και θα το αναδείξει, προσφέροντας παράλληλα απίστευτη ηρεμία σε περιπατητές και προσκυνητές, με οικολογική συνείδηση και πολιτισμό.

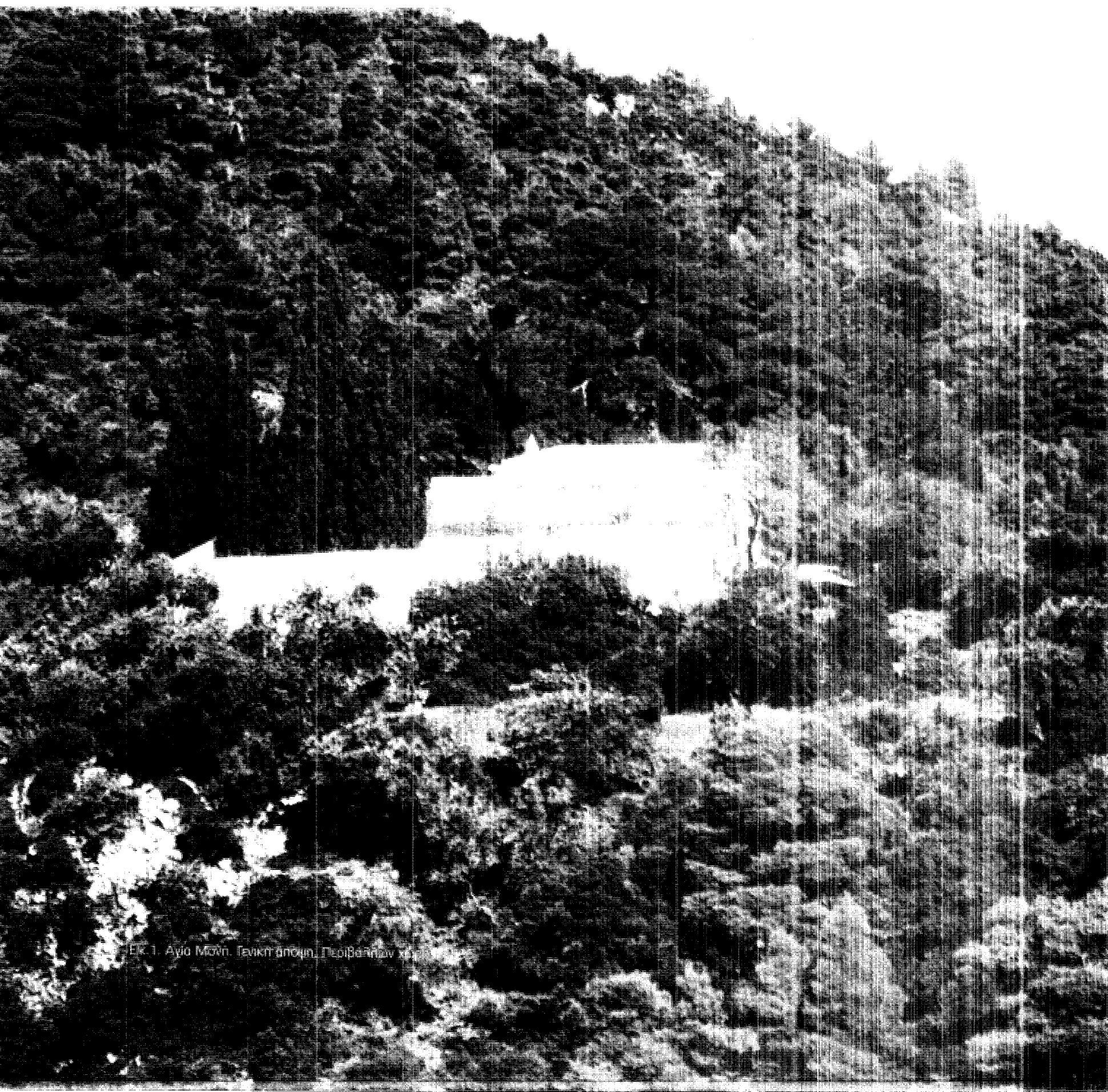
Η λειτουργία έστω και περιστασιακά, μαζί με τα κτίσματα που το περιβάλλουν, ως ανοιχτός προς το κοινό χώρος, θα ενταχθεί εύκολα σε γνωστές για τους επισκέπτες του νησιού διαδρομές συμβάλλοντας με το μικρό καθολικό στη συνέχιση της αθηθικής ιστορίας αυτού του τόπου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γαλιόπουλος - Καραμέυ Αθάν., "Ναοί και μοναστήρια, εξωκλήσια και μονύδρια εν Σκοπέλω", *BZ* 19 (1910), σελ.92.

Σάββαν Α., *Ναοί και Μοναί εις την νήσον Σκόπελον*, Αθήναι 1974, σελ.75,76.

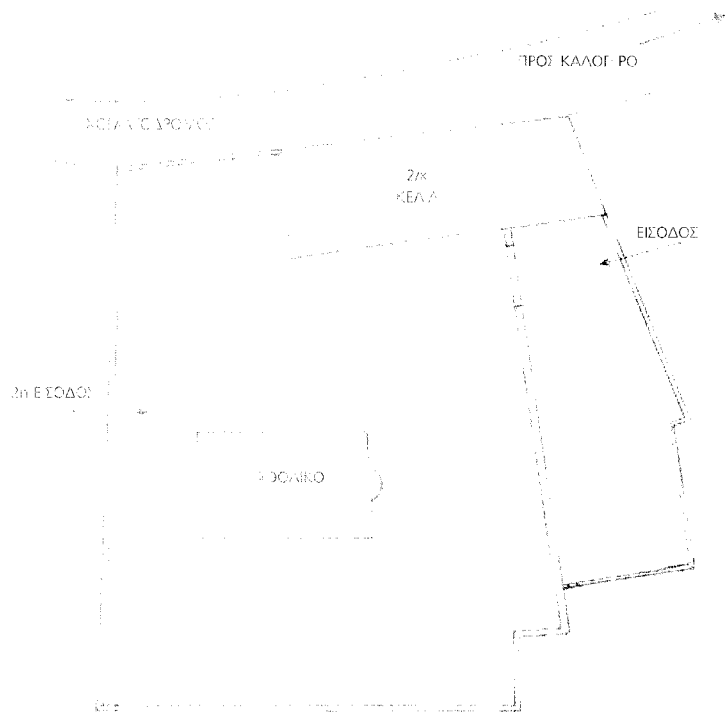
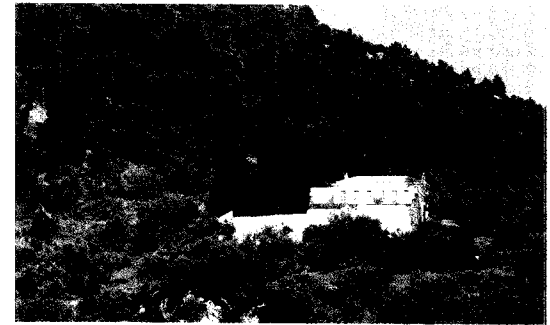
Τσιλίδου, *Σκόπελος. Ιστορική και γεωγραφική (αρχαιολογική) αφήγηση*, Δήμος Σκοπέλου, Λαογραφικό Μουσείο Σκοπέλου, Νοέμβριος 2000, σελ.371.

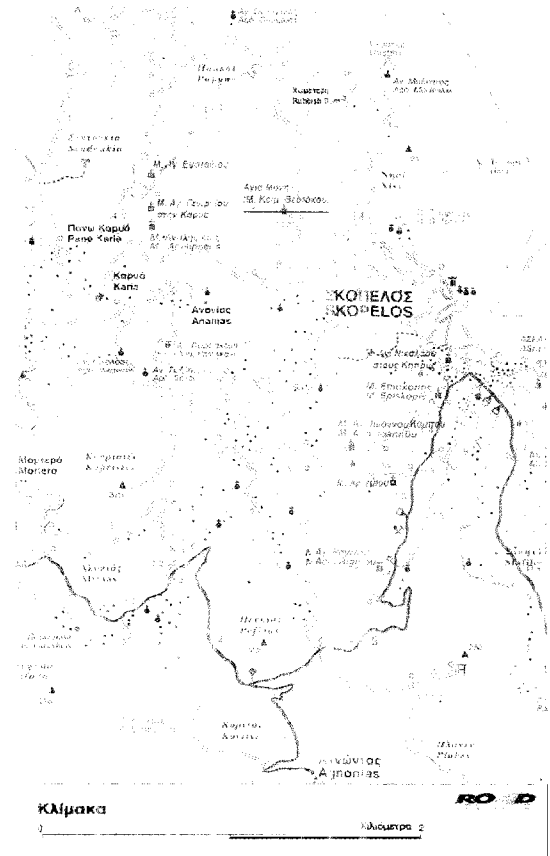
Εκ. 1. Άγιο Μελών. Γενική άποψη. Περιβαλλοντικό κέντρο.

17. ΑΓΙΑ ΜΟΝΗ (ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ)

Χρόνος ίδρυσης: 7ος αι.
 Διεύθυνση: Εκόπελος, Κεντρικό τμήμα
 Ιδιοκτησιακό: Μετοχή της Ι.Μ. Μεγίστης Λαύρας Αγίου Όρους
 Μοναχός: - (από το 2005)
 Εορτάζει - πανηγυρίζει: 5 Αυγούστου (Κοιμήσεως της Θεοτόκου)

Τοπογραφικό ακαρίφημα

2

μονή είναι κτισμένη σε υψόμετρο 190μ. περίπου, κοντά στην Ι.Μ. Αγ. Ευσταθίου στη θέση Στεφάνι και όπως ακριβώς αναφέρει ο Σάμψων, "βρίσκεται στην ανατολική κλιτύ του υψώματος Ρεβύθι". Από την πόλη της Σκοπέλου, ακολουθούμε τον περιφερειακό δρόμο με βόρεια και στη συνέχεια, δυτική κατεύθυνση, προς την περιοχή Καλόγηρος. Διανύουμε διαδρομή 3,5χλμ. και στη διασταύρωση, ο χωματόδρομος δεξιά προς βόρεια, μετά από 1300. μας οδηγεί στη μονή. Βρίσκεται σε περιοχή πευκοδάσους, με κυπαρίσσια γύρω και μέσα στον περιτοισιζμένο χώρο της, ο οποίος καταλαμβάνει έκταση 600τ.μ. Κατά την πρώτη επίσκεψη, το 1996, έδινε την εντύπωση αγρική, με εξαιρετική θέα προς το νησάκι του Αγ. Γεωργίου, έξω από το λιμάνι της Σκοπέλου (εικ. 1).

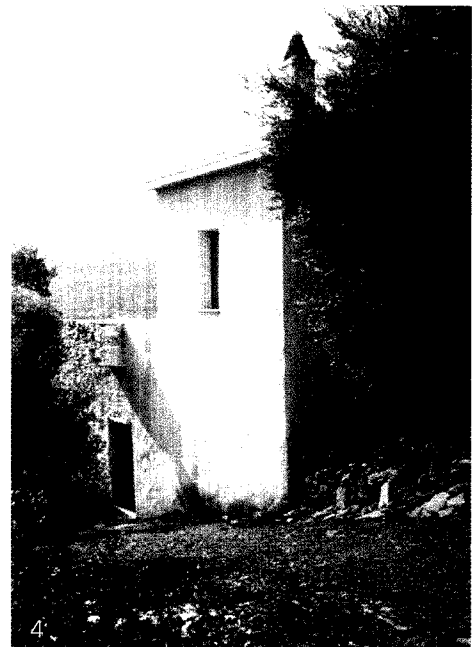
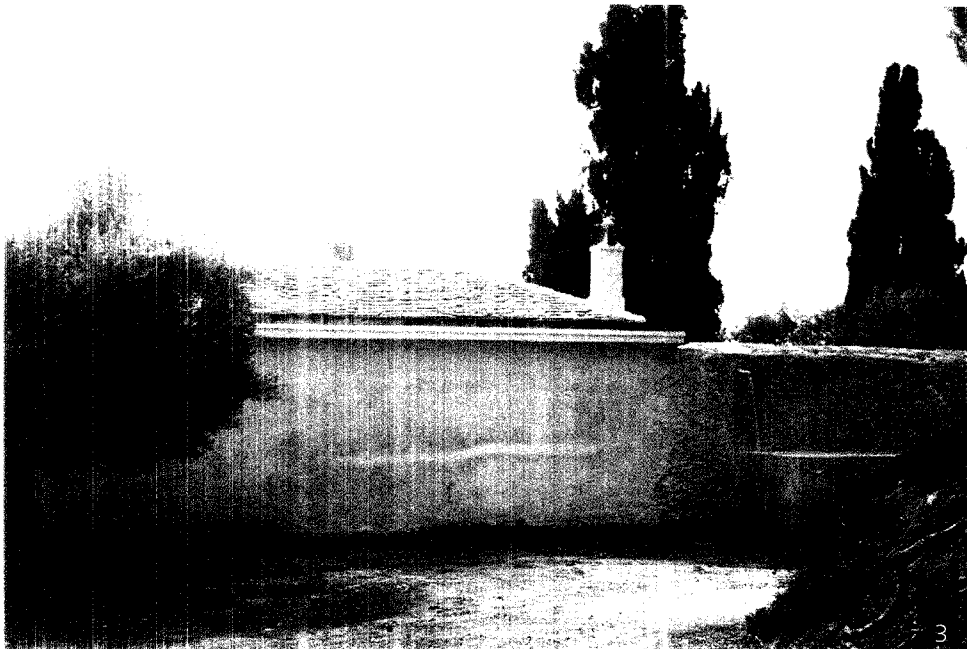
Η ίδρυση της μονής προσδιορίζεται κατά το 17ο αι., πιθανόν στις αρχές του. Ανήκει στην οικογένεια Μανωλάκη, η

οποία στα 1670 "Φεβρουαρίου κγ", δηλαδή 23 Φεβρουαρίου, την αφιέρωσε με τα κτήματά της στην Ι.Μ. Μεγίστης Λαύρας Αγίου Όρους. Στο συμφωνητικό που συντάχθηκε με τους ηροιστούς της Ι.Μ. Μεγίστης Λαύρας και την οικογένεια Μανωλάκη, πληροφορούμαστε για τους κτήτορες και αφιερωτές αυτόελλφους, Κωνσταντή, Φόκιαλη και Μελαχροινό, οι οποίοι ορίστηκαν και ως επίτροποι της μονής. Στο συμφωνητικό ορίζεται επίσης, η ελεύθερη διαμονή τους σε τρία κελιά, καθώς και η τήρηση των συμφωνηθέντων "...από επί τέκνα εις τέκνα, κ(αι) από γενεάς εις γενεάν". Η μονή εξακολουθεί μέχρι σήμερα να αποτελεί μετοχή της Ι.Μ. Μεγίστης Λαύρας.

Το 1829 ορίστηκε επιστάτης της μονής ο αγιορείτης ιερομόναχος Άνθιμος Παντοκρατορινός της Μονής Παντοκράτορος Αγ. Όρους, ο οποίος ναρήερα είχε διατελέσει ηγούμενος της μονής Αγ. Νικολάου στους Κηπους Σκοπέλου.

Σε έκθεση του συνόλου της επισκοπής Σκοπέλου του 1833, η τότε κατάσταση της μονής περιγράφεται ως εξής: "...Εντρο με δάραν της Κοιμήσεως, της την αλιον Μοτήν Ρεγύλων Εξουσιάζεται εις την Αύραν, περιτοισιζμένον. Εν τω μέσω η έκκλησία. Στη συνέχεια περιγράφονται τα τρία κελιά, βιβλία και ιερατικές ενδι. κασίες, όπως επίσης και τα γεωργικά εργαλεία, δαμά και τα κτήματα. "...Κερίδι ελλφου με τα υπόγειο ποτή σκατάσπα. Κάμνη Ρεσίδι πότε 100 σκ. πότε 800. Ερριμον στα ιερομόναχων και ιδώτας. Τ. έβαι εσέας μία ξένη λογιολογία ηγείαχαινον". Στο μοναστήρι υπηρέτησαν, κατά διορισματο, πολλοί "Λαυριώτες μοναχί ως κανόμοι, θεωρισμέιοι από την κοίσεσση μονή", όπως ο Βενιαμίν, ο Γεωργίου και έλλφιο.

Από έγγραφο της Ι.Μ. Λαύρας με ημερομηνία 23-10-16, προς τον επίσκοπό της Βακρείας, μάθαλομε πως το μετόχι της, η γιο Μονή, κατείχε διατά-

δη περιοχή της θέσης είναι η αναστήλωσις της οποίας επιβόρεσε η Λαύρα. Ωστόσο αργότερα, τον Ιουάριο του 1978, αναστήφεται η επίστασις, καθώς το ύψος της μονής κηκί και προτάθηκε η αναστήλωσις με δημοσίωσις.

Για πολλή χρόνιος ήταν εγκαταθεμμενη. Επισκευαστικές εργασις στη μονή, ξεκίνησαν από το 1986 και μετά, με την οικονομική ενίσχυση της Λ.Μ. Λαύρας και τη σημαντική προσφορά των νησιωτών, ιδιαίτερα της οικογένειας Κασσανη.

Ο χώρος της μονής αναθετείται και ποσοτελείται από την λιθόκτιστο περίβολο (εικ. 2,3). Δύο εισοδοί, η κύρια βορειοανατολικά με κατακόστρο και βοηθητική δυτικό νότο από το εσωτερικό της ένωσης αυλής. Ο Σάμψος χαρακτηρίζει ως κεντρική είσοδο αυτή, της δυτικής πλευράς (εικ. 4,5).

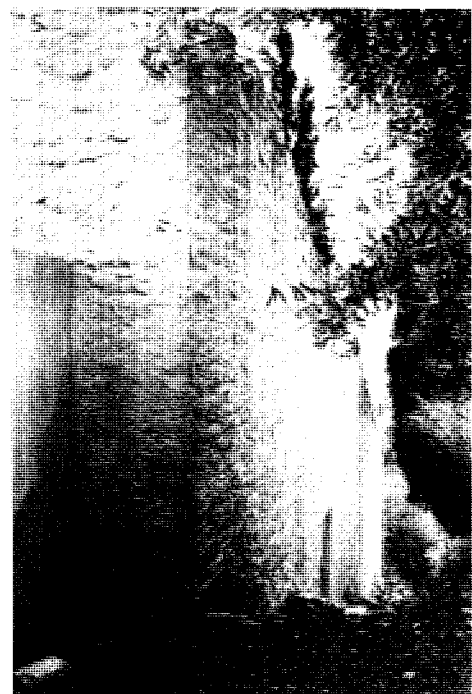
Εικ.2. Αγία Μονή. Γενική άποψη.

Περιτοίωσις. ΝΑ όψη. 1996

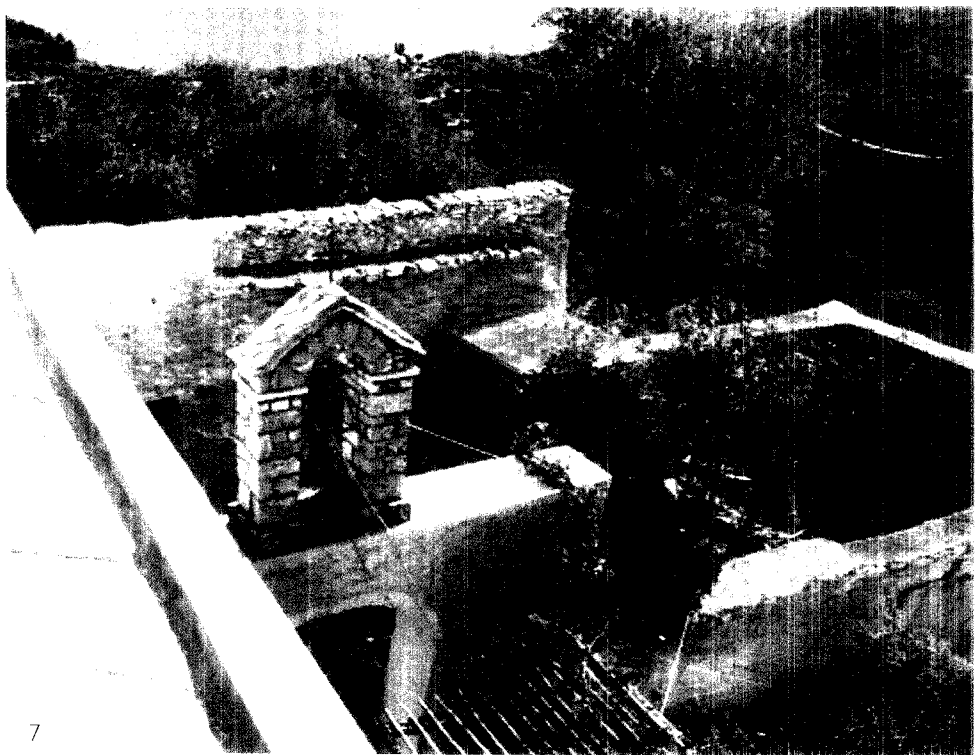
Εικ.3. Αγία Μονή. ΒΔ όψη, προς το δρόμο. Κύριο κελιών. 1996

Εικ.4. Αγία Μονή. ΒΑ όψη. Κύρια είσοδος. Κύριο κελιών. 1996

Εικ.5. Αγία Μονή. ΝΔ όψη. Δεύτερη είσοδος. 1996

Το μονόλοβο κωδωνοστάσιο, κατασκευασμένο από πωρόλιθο, ήταν αρχικά τοποθετημένο πάνω από την ανατολική είσοδο και συγκεκριμένα πάνω από την καταχύστρα. Πρόσφατα το κωδωνοστάσιο ανακατασκευάστηκε με τους πωρόλιθους του αρχικού, μέσα στον χώρο της μονής, πάνω σε αψίδα (καμάρα), μέσω της οποίας επικοινωνούν οι δύο ανεξαρτητες αυλές. Η καμάρα θεωρείται προέκταση παλαιού πύργου, του οποίου τμήματα σώζονται και αποτελούν τους τοίχους, που περιβάλλουν σήμερα την ανατολική μικρή αυλή (εικ. 6,7,8,9,10).

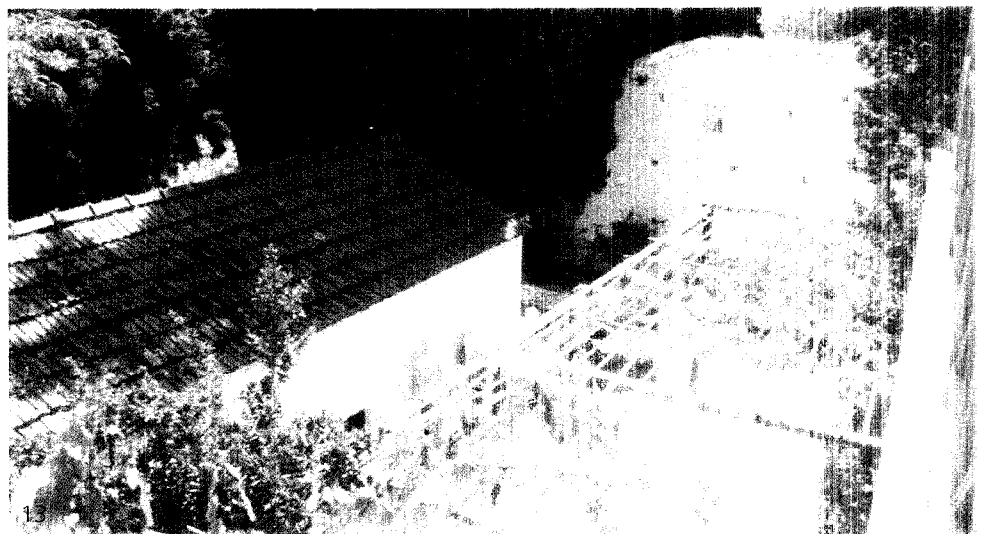
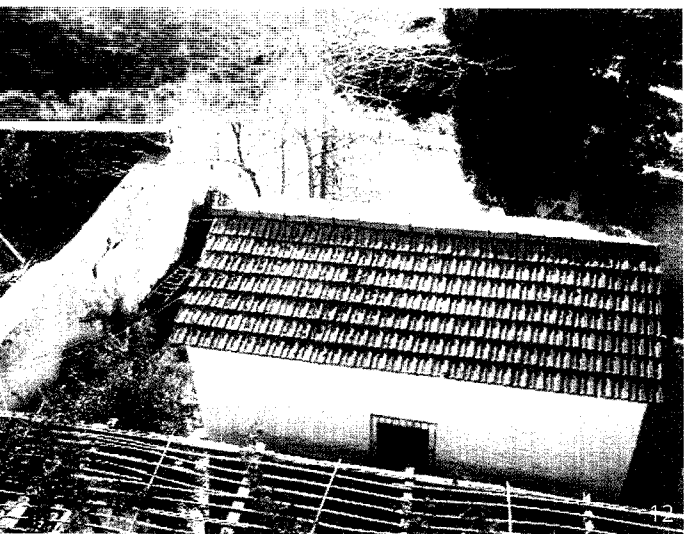
Τη βορειοδυτική πλευρά καταλαμβάνει το διώροφο κτίσμα των κε-

λιών, με τετράρο και στέγη, καλυμμένη με σχιστολίθες και ηερικτική στέγη από ακυροδίπλα, κάτω από το γεσό (εικ. 1,2,3,4,7). Το διάστημα 1996 έως 1999 ανακαινίστηκε επικουρούσα και στη νότια όψη, προς το βωτιστικό της αυλής, δέχεται στον χώρο παραθήκη ξύλινου προβόλου - ξύστου, κατά μήκος των κελιών, πάνω από τη θύρα και καίρα, στο ύψος του κωδωνοστασίου, με εμφανή την ένδυση κατασκευή της ανώτερης στέγης, καλυμμένης με κλιμακωτή λεομαρμα. Με την κατασκευή του εξώστη - δημιουργείται πολυαέθριος χώρος - στον το ισόγειο, μπροστά στην κουζίνα, την αίθουσα και το αρχοντάκι (εικ. 6,8,9,11).

- Εκ. 6 Αγία Μαρίν, ΒΑ ημερήσιος κτίριο
εισόδος Κοιμωτήριου
- Εκ. 7 Αγία Μαρίν, Α ημερήσιος Άνοιξη από
τόνο, Κοινοστάσιο Αιδή, 026
- Εκ. 8 Αγία Μαρίν, ΒΑ ημερήσιος κτίριο
εισόδος Κοινοστάσιο Κτίριο
Κελιών
- Εκ. 9 Αγία Μαρίν, ΒΑ ημερήσιος
Δόση Κοινοστάσιο 029
- Εκ. 10 Αγία Μαρίν, Α όλη κοινοστάσιου.
029
- Εκ. 11 Αγία Μαρίν, ΝΔ όλη κτίριο κελιών.
029

Το **καθολικό** είναι μονόκλιτη καμαροσκεπής βασιλική. Καταλαμβάνει το κέντρο της μεγάλης αυλής και η δίροιατη στέγη του καλύπτεται με κεραμίδια γαλιηικού τύπου. Πρόκειται για λιθόκτιστο κτίσμα, πιθανόν του 17ου αι. Κατά την ανακαίνιση επιχρίστηκε εξωτερικά, αφαιρέθηκαν οι πρόσθετες σιδεριές από τα παράθυρα και κατασκευάστηκαν διακοσμητικά πλαίσια στα ανοίγματα, σε λευκό χρώμα, ενώ ο ναός βάφτηκε σε έντονο μπλε - ροζ (εικ. 12,13,14,15).

Στην ανατολική όψη η ημικυκλική αψίδα του Ιερού εξέχει ελαφρά, κάτω από τη φωτιστική θυρίδα. Ο ναός φωτίζεται από παράθυρα, ανοιγμένα στη βόρεια και νότια πλευρά, που κοσμούνται με πλαίσια από επιχρίσμα (εικ. 15,16).

Στη δυτική όψη, η είσοδος και η μικρή κόγχη υπερίνω αυτής πλαισιώνονται από κορνίζες απλής μορφολόγησης. Ψηλότερα η φωτιστική θυρίδα αποτελεί σχισμή στον τοίχο (εικ. 14).

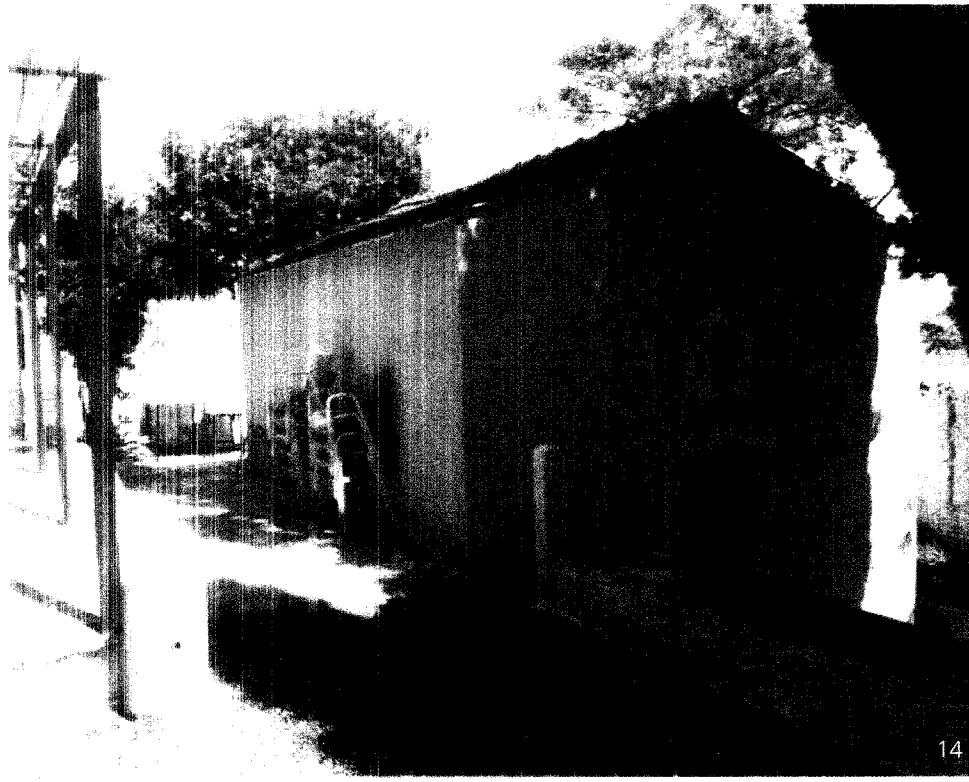
Τμήμα της δυτικής αυλής καλύπτεται με βοτσαλωτό δάπεδο, ενώ ο υπόλοιπος χώρος χρήσης, είναι πτωμένος με πέτρινες πλάκες. Περιμετρικά στο ναό, κατά την ανακαίνιση, σιμπληρώθηκε δάπεδο από σκυροδεμα (εικ. 14,15,16).

Στο πρόσφατο επιχρισμένο εσωτερικό του καθολικού, κατά την επίσκεψη δεν υπήρχαν τοιχογραφίες. Σύμφωνα με πληροφορίες, σήμερα έχει τοιχογραφηθεί πλήρως. Στο Ιερό σχηματίζονται οι τρεις κόγχες, με τη συνήθη διάταξη.

Το **τέμπλο** είναι νεότερο αλλά διατηρεί τμήματα του αρχικού, όπως το στυλό και τα λίθινά (εικ. 17). Ο Σάμψων αναφερόμενος στην αρχική Όρα Πύλη, την τοποθετεί χρονολογικά στα 16ο με 17ο αι. Από αυτή σώζονται τα θημόθυρα, τα οποία έχουν αναρτηθεί στο δυτικό τοίχο του καθολικού, εκατέρωθεν της εισόδου (εικ. 18,19). Τα σωζόμενα τμήματα μαρτυρούν πως το εκκλησάκι ήταν εξαιρετής τέχνης, με γλυψίσιον ξυλό-

γλυπτο διακοσμητικόν, ορισμένες από τις οποίες είναι και σήμερα γλυπτές ξεχωριστά, τις πρώτες τέχνησφιλία, η εικόνη της Κοιμήσεως της Θεοτόκου. Αξίζει επίσης να η εκκόνη με την ένδοξον Παναγίαν, στην οποία σημειώνεται εφημερίδα και χρονολογία: ΔΕΙ ΔΙΕ ΤΟΜΕΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΓΑΛΛΑ ΤΙΘΗΝΟΣ ΤΥΡΟΜΑΧΟΥ ΔΥ ΑΧΥΣ (1636). Ο ενομότοκος Γαλακταίου που μνημονεύεται υπήκουε να προσφύσκειν από τη μητέρα Αγίασιν Λαύρας, στην οποία ανήκει. Αγία Μονή καθός με το ίδιο ένομο εν χρόνισι τον καθολικόμενο της Λαυρας (σφ. 1636).

Στη κειμήλια της μονής συντηρούν πολλή παλαιά βιβλία με εξαιρετικά πανόρα και ε διαφόρους ενθυμώσις, που κατογοόουσι του μαρτυρούμενος, παραμένους από τοναιετα και σπουδαία γεγονότα. Ενδεικτικά αναφέρουμε το Ευαγγέλιον του 1748 και την Ποσειδωνική με την κροσφονα μολύ (1728).

- Ε1 12. Αγία Μαρίνα Κοζάνη - Βόρειο 1990
- Ε1 13. Αγία Μαρίνα Κοζάνη - Βόρειο Αμφι- 1990
- Ε1 14. Αγία Μαρίνα Κοζάνη - Βόρειο Εξοχή 1990
- Ε1 15. Αγία Μαρίνα Κοζάνη - Υόλη 1990
- Ε1 16. Αγία Μαρίνα Κοζάνη - Αόλη Αμφι- 1990
- Ε1 17. Αγία Μαρίνα Κοζάνη - Τέμενος 1990

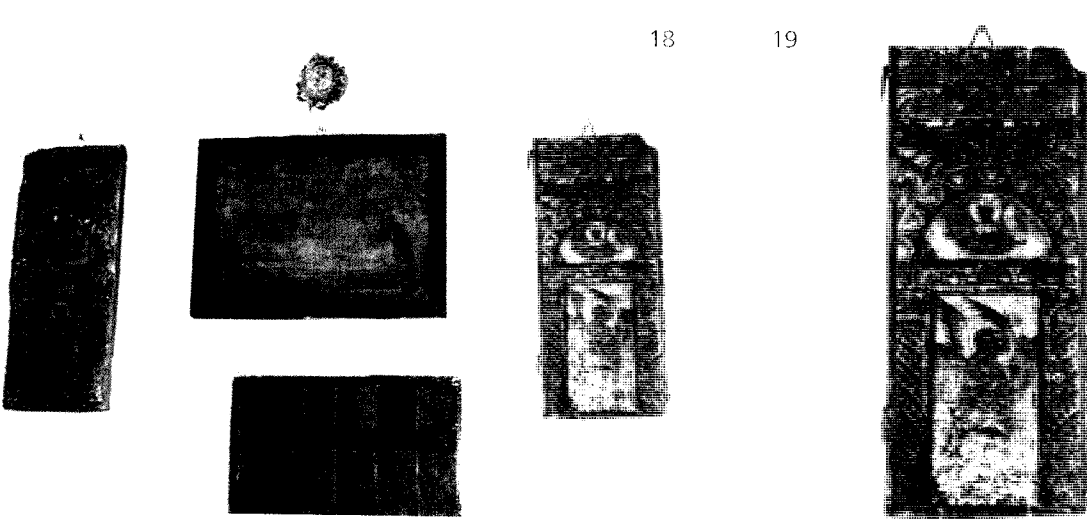
**ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ**

Η υπέροχη φύση γύρω δημιουργεί συνθήκες ηρεμίας και γαλήνης, εφορμή της και ανάταξης αγκώνων. Κατά την επίσκεψή μας το 1996, η όλη ατμόσφαιρα θύμιζε εξοχική αγροτική κατοικία εποχής, κυρίως λόγω της μορφολογίας του κτίσματος των κελιών, αλλά εξέπεμπε και σεμνότητα, με την απλή μορφή των υλικών και της κλίμακας του δομημένου χώρου. Δεν μπορέσαμε να εισέλθουμε στο εσωτερικό τότε, αλλά ήταν εμφανή τα προβλήματα από την έλλειψη φροντίδας κάποιων χρόνων.

Η μονή επισκευάζεται και συντηρείται επιμελώς, παραμένοντας ζωντανή ως σήμερα. Το 1999 οι αλλαγές και μετατροπές που διαπιστώσαμε ήταν εντυπωσιακές. Κατά τις επισκευές συντήρησης και στην προσπάθεια βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης, αποφασίστηκαν προσθήκες στο κτίριο των κελιών και διακοσμήσεις στις όψεις του καθολικού, οι οποίες αληθίως εντελώς την αισθητική των κελιαίων. Το κτίριο των κελιών χάνει την λιτή αρχοντιά και νεωτερίζει, υιοθετώντας ξύλινα στοιχεία, σεμνίων μορφολογικών τάσεων και με τον εξώστη να "πιέζει" ενοχλητικά το κωδωνοστάσιο, διαταράσσοντας την άνετη τοποθέτηση των κατασκευών στην αυλή. Το μικρό καθολικό, σεμνό και απερίττο πριν, αποκτά "ηρωσιμότητα" εντελώς ξένη προς το γύρω δομημένο περιβάλλον, με διακοσμήσεις και χρωματικές διαφοροποιήσεις, χαρακτηριστικά νεοκλασικίζοντα, αλλά και σύγχρονα, που το καθιστούν ανάλαφρο και "ζωηρό", σαν να τοποθετήθηκε μόλις πρόσφατα, μέσα στο επιβλητικό λιθοκτίστο παλαιό ψηλό περίβολο.

Εσωτερικά στο ναό επικρατεί διάθεση τάξης και ανέλιξης φρονιάδος, που προκύβει "κοιμιστά" εφ' όσον ο χώρος. Τα παλιά αξιόλογης τέχνης βημόθλοα, τοιχοθετούνται άψιχα στον τοίχο, με κωνοειδή πλάκες, σύμφωνα με κάποιες σύγχρονες αισθητικές αντιλήψεις (εικ. 18,19).

Οποσδήποτε απαιτούνται επισκευές και συντηρήσεις στα κτίσματα, όπως ο καιρός επιβάλλει και η στήριξη των λιθοδομών, η προστασία από την υγρασία, καθώς και η ανάδειξη - αποκατάσταση του καθολικού. Όπως μόνο προσεγγμένες, διακριτικές, μικρής εκτασης παρεμβάσεις, ενταγμένες στη μορφολογία του συνόλου, που θα αναδεικνύουν την παλαιότητα επιτυχάνοντας την πλήρη ένταξη του καθολικού στο παλαιό, θα εξασφαλίσουν την ιστορική πορεία της μονής στο χρόνο, ως ψυχοστέγιο των μοναχών. Αλλά και λόγω φιλοξενίας ως ενδιαφέρων προορισμός των μελλοντικών επισκεπτών της.

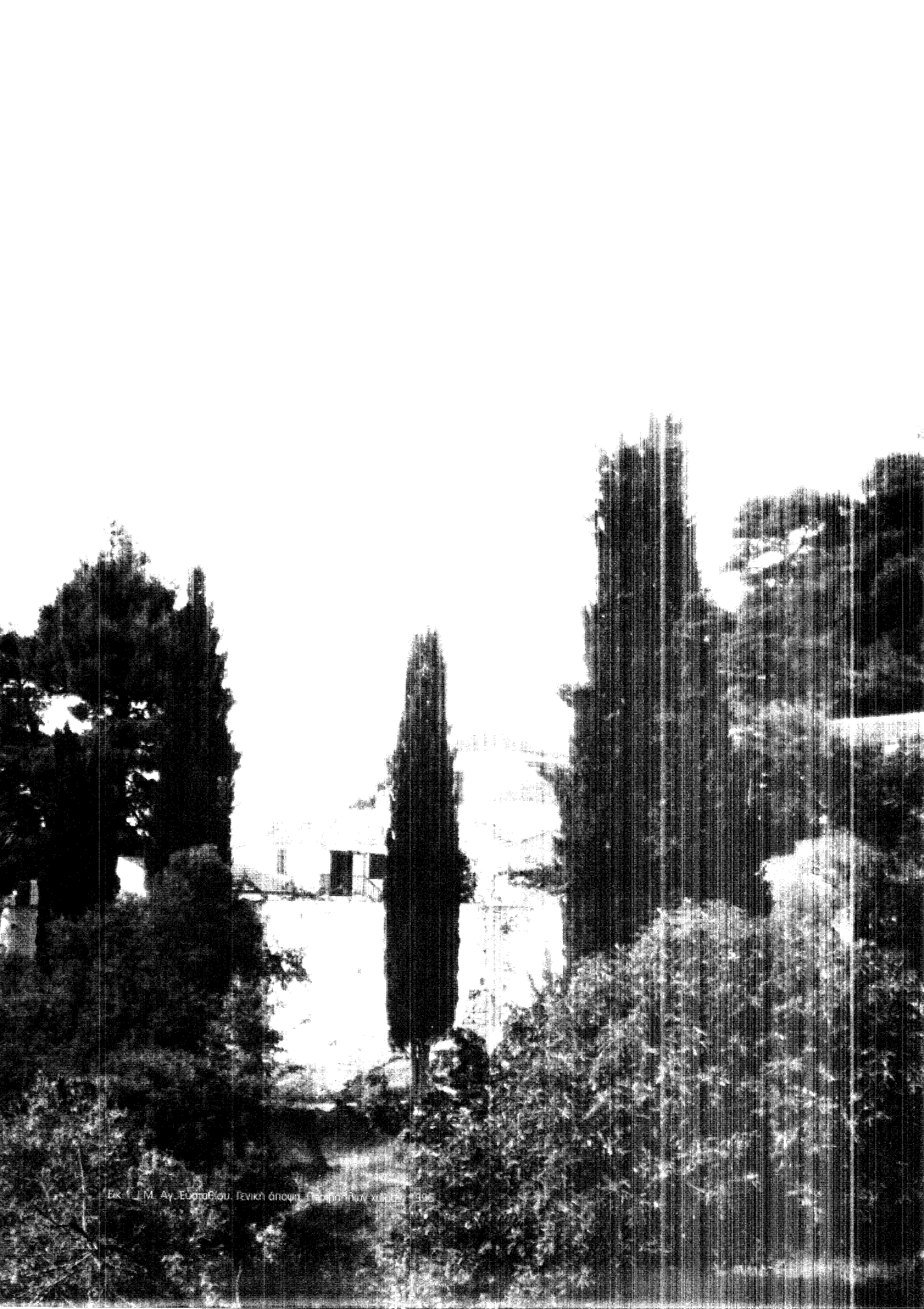

Εικ.18 Αγία Μηνή. Καθολικό. Εσωτερικό βημόθλο αμυγδαλόειδους.

Εικ.19 Αγία Μηνή. Καθολικό. Εσωτερικό κωνοειδές βημόθλο κτιρίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Γαλιβάνης Κ., "Ταλοτύπις των Μονών και των Εκκλησιών της Σκοπέλου", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 11, Λάρισα 1987, σελ.72 και εξής.
- Τομασίδου, "Επισκόπου Ξκιάτσου και Σκοπέλου Ιωάσαφ ενέκδοτο γράμμα για τη μονή του Αγίου Νικολάου στη Σκόπελο", περ. "*Εφημέριος*", Αθήναι 1989, σελ.5-15.
- Τομασίδου, *Σχέσεις Σκοπέλου και Αγίου Όρους (17ος-19ος αι.)*. Μια πρώτη προσέγγιση στο θέμα, ανάπτυξη εκ του περιοδικού "*Εφημέριος*", έτος ΜΕ Αθήνα 1996, σελ.11,12.
- Τομασίδου, "Αρχειο εγγράφων Ν. Σκοπέλου: Η αλληλογραφία των Αθωνικών μονών Μεγίστης Λαύρας και Διονυσίου με τον επίτροπό τους στη Σκόπελο Σταματίου Ιω. Βακράτσα", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 34ος, (1998), σελ.241-260.
- Τομασίδου, *Αρχειο της νήσου Σκοπέλου, Έγγραφα της συλλογής Αντιγόνης Στ. Βακράτσα*, ταξινόμηση και παρουσίαση, τεύχος Α', Νησίδες, Σκόπελος 1999, σελ.34-36,41-42.
- Τομασίδου, "Τα Αθωνικά Μετόχια των Βορείων Σποράδων και η συμβολή τους στην Ορθόδοξη πνευματική διαμόρφωση των νησιωτών", *Επιστημονική Ημερίδα με θέμα: "Άγιον Όρος - Πήλιον - Μαγνησία, 15ος-20ος αι., Μια αμφίδρομη σχέση"*, Ι.Μ. Δημητριάδος 3-4 Δεκεμβρίου 2004. (Α δημοσίευτη).
- Καζβιστάτος Λαυριώτης, *Ιστορικών Προσκλητήριον της Βασιλικής Πατριαρχικής και Σταυροπηγιακής Ιεράς Μονής Μεγίστης Λαύρας, Αγίου Όρους*, Αθήναι 1976, σελ.134.
- Ντέλλος Α., "Εκκλησίες και Μονές. Μεταβυζαντινά μνημεία στην πόλη και το ύπαιθρο του νησιού", εφημ. "*Η Καθημερινή*", ένθετο *Επτά Ημέρες*, 1-9-1996, σελ.6-9.
- Παπαδόπουλος - Κεραμεύς Αθαν., "Καισαρίου Δαπόντε: Νασί και μοναστήρια, εξωκλήσια και μονύδρια των Σκοπέλων". *BZ* 19 (1910), σελ.92.
- Παπαζήσης Τριαντ., "Σκόλια στις επιγραφές των ναών, μονών και εικόνων της Σκοπέλου", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 19ος, Λάρισα 1991, σελ.156-77.
- Σάμψων Α., *Νήσος Σκόπελος, Ιστορική και Αρχαιολογική μελέτη*, Αθήναι 1968, σελ.292.
- Τομασίδου, *Νασί και Μοναί εις την νήσον Σκόπελον*, Αθήναι 1974, σελ.76-77,219.
- Τομασίδου, *Σκόπελος. Ιστορική και γεωγραφική (αρχαιολογική) αφήγηση*, Λαογραφικό Μουσείο Σκοπέλου, Δήμος Σκοπέλου 2000, σελ.411,412.
- Σπυριδάκης Γερ., *Το Άγιον Όρος*, Κερυές 1988, σελ.205.

Εκ. 1. Μ. Αγ. Ευσταθίου. Γενική άποψη. Πρώτη σειρά από δεξιά.

πό την πόλη της Σκοπέλου κατευθυνόμενα βρειοδυτικά και στη συνέχεια νοτιοδυτικά, προς την τοποθεσία Καλόγηρος. Δανύουμε 3χλμ. και στη διασταύρωση, προχωρούμε στον χωματόδρομο, προς δυτικά, ο οποίος μετά από 2,5χλμ. δικάζεται. Ακολουθούμε βορειοανατολική πορεία για 2χλμ. περίπου και προσεγγίζουμε στη μονή, αφού περάσουμε τη διασταύρωση που οδηγεί στη Ι.Μ. Ανάληψης. Βρίσκεται στην κορυφή Ρεβίθι, στη θέση Καρυά, στην αριστερή πλευρά, κάτω από το δρόμο, που συνεχίζει και σε κοντινή απόσταση συναντά τη μονή του Αγίου Γεωργίου.

Είναι κτισμένη σε υψόμετρο 280μ. και στον περιβάλλοντα χώρο υπάρχουν κυπαρίσσια, ελιές και πευκοδάσος. Η έκταση που καταλαμβάνει ο περιτειχισμένος χώρος είναι περίπου 600τ.μ. (εικ. 1,2).

Δεν είναι γνωστός ο ακριβής χρόνος **ίδρυσης** της μονής. Σύμφωνα με το Σάμψων, η μονή πρέπει να υπήρχε γύρω στα 1600 και να ήταν επανδρωμένη. Ο ίδιος καταλήγει στην άποψη αυτή, επικαλούμενος τα φερμάνια της μονής Τιμίου Προδρόμου, τα οποία καθορίζουν το φόρο, που πλήρωνε η Σκόπελος στους Τούρκους. Σ' αυτά αναγράφεται ως χρεώστης και η μονή του Αγίου Ευσταθίου. Ο π. Καλλιανός τοποθετεί την ίδρυση της μονής στο τέλος του 17ου αι., επικαλούμενος τη χρονολογία 1696, που αναγράφεται στην εισδό της (εικ. 3,4). Σύμφωνα με τον ίδιο, η μονή ανήκε στη Γερακώ Καραβοκυρά, την οποία συναντούμε και σε ανέκδοτο έγγραφο του 1774, όπου αναφέρεται η πώληση δύο χωραφιών της μονής στη Γλώσσα.

Η παλαιά βεβαίωση της Δημογεροντίας Σκοπέλου, με την ημερομηνία 7

Αυγούστου 1834, πληροφορεί ότι: "...το Μονήδριον... αποδομήθη εκ βάρων προ χρόνων ικανών δι' εξόδων της ποτέ Γερακώς Καραβοκυράς Σκοπελίτισσας προμήτορος της Ζώσης... Γερακώς Ιωάννου Παλή, ήτις σήμερα μετά του συζύγου της κ(υρίου) Ιωάννου Βαρσαμά επιτροπεύει και έχει την διαχείρισιν...". Με το έγγραφο αυτό, η Δημογεροντία πιστοποιεί πως η απόγονος της Γερακώς Καραβοκυράς Γερακώ Ιωάννου (Ρεϊζή) Παλή, είναι τέλεια κληρονόμος του μοναστηριού και της περιουσίας του, μαζί με τον άντρα της, ο οποίος ανακαίνισε τη μονή με δικά του χρήματα. Κατά το 3^ο μισό του 18ου αι. η μονή συγκαταλέγεται στον κατάλογο των μονών και εκκλησιών που κατήριξε ο Σκοπελίτης λόγιος, Καισάριος Δαπόντες. Επίσης σε έγγραφο που εκδόθηκε από τον Όθωνα, η Ι.Μ. Αγίου Ευσταθίου αναγνωρίζεται ως τέλεια ιδιωτική ιδιοκτησία. Στα 1974 η μονή καταγράφηκε από το Σάμψων ως ιδιωτική, ο οποίος επίσης μας πληροφορεί, ότι στη μονή Αγ. Ευσταθίου γινόταν μεγάλο πανηγύρι,

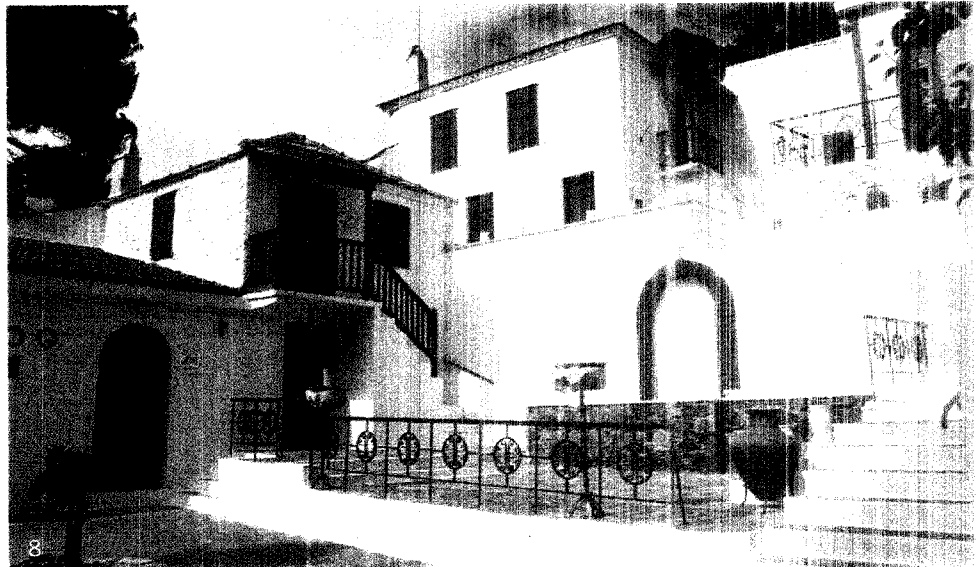
όπου συνήθιζαν από τα παλαιά χρόνια να πηγαίνουν οι κατοικοί της γύρω περιοχής και κυρίως από το Κεβήμο.

Στην επιγραφή οριζείται της εισόδου της μονής, αν γραφεται στο μοναστήρι περιήλθε στη Χριστιανική Ένωση Γενικών Θεσσαλονίκης ως δωρεά, το 1987. Τημερα δε λειτουργεί ως μοναστήρι.

Η κύρια εισόδος ξεκινάει στο νοτιο άκρο του πεδίου βιολόκτιστου περιβολίου Πόλια από την τοξοτή, μεταδίκη, έντονα κόκκινη βαμμένα πορτα διακρίνεται, πρόκειται γυρομένη με λιθουπογιά, η χρονολογία 1696 και ψηλότερα, το κτισμένο η ξωτό μονόσπυρο κωδοστάσιο (εικ. 3,4).

Στη βορειοδυτική γωνία της αυλής, έχουν διαμορφωθεί πρόσφατα τρία κτίσματα με ώρους ορεινής και κατά μήκος της βόρειας πλευράς, το ασκοντορίσι, κτισμένο με μονοοριτική εκβωτισμένη σιγή και κεραμίδια γαλλικού τύπου (εικ. 5,6). Στη συνέχεια, το ίδιο παλαιό βεβαίωση δωρεά κτίσματα, προς το βορειοανατολικό άκρο, που υπεργάζουν κελιά και αθήριου χώρους, είναι

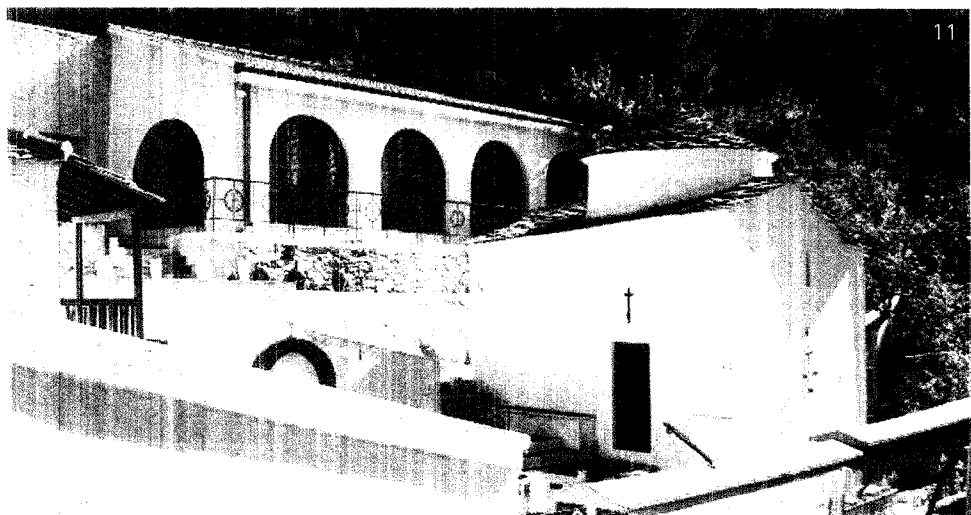
κτισμένο σε διαφορετικό επίπεδο, με ελαφρώς κλινοί ορόφοι και οριζοντιώδη ή θοδόμη και φρεσάκια τετραγώνες στέγες. Η οροφή γίνεται με κλαμπήρακες στη κορυφή και με κλαμπήρα για την οροφή στο πλάι των κτιρίων. Στην οροφή υπάρχουν μερικές νεότερες προσόψεις εξιστόν στον χώρο οι οποίες στηρίζονται στη γόκα και τον βόνο από την οροφή, καθώς και κάποιες πρόσαμους που παρακείμετων ανοιχτών (ε.κ. 7, 8, 9). Στην ανατολική ή ευραή ούση η οροφή διανοήθηκε με κανονικά ενδοίους νόσους (οροφίο νεόδη) και με την μενούστα μαθησιδονομεία της οροφής οι οροφές οροφίαι οροφίαι οροφίαι (ε.κ. 10, 11).

Εξωτερικά τα κτίρια είναι ευανάπτυκτα, ποικίλα, χωρίς πρόσωπο, αλλά με δόν παρνεταφρέσιν, και νεομηνησε πολλή επιπέδα (ε.κ. 8).

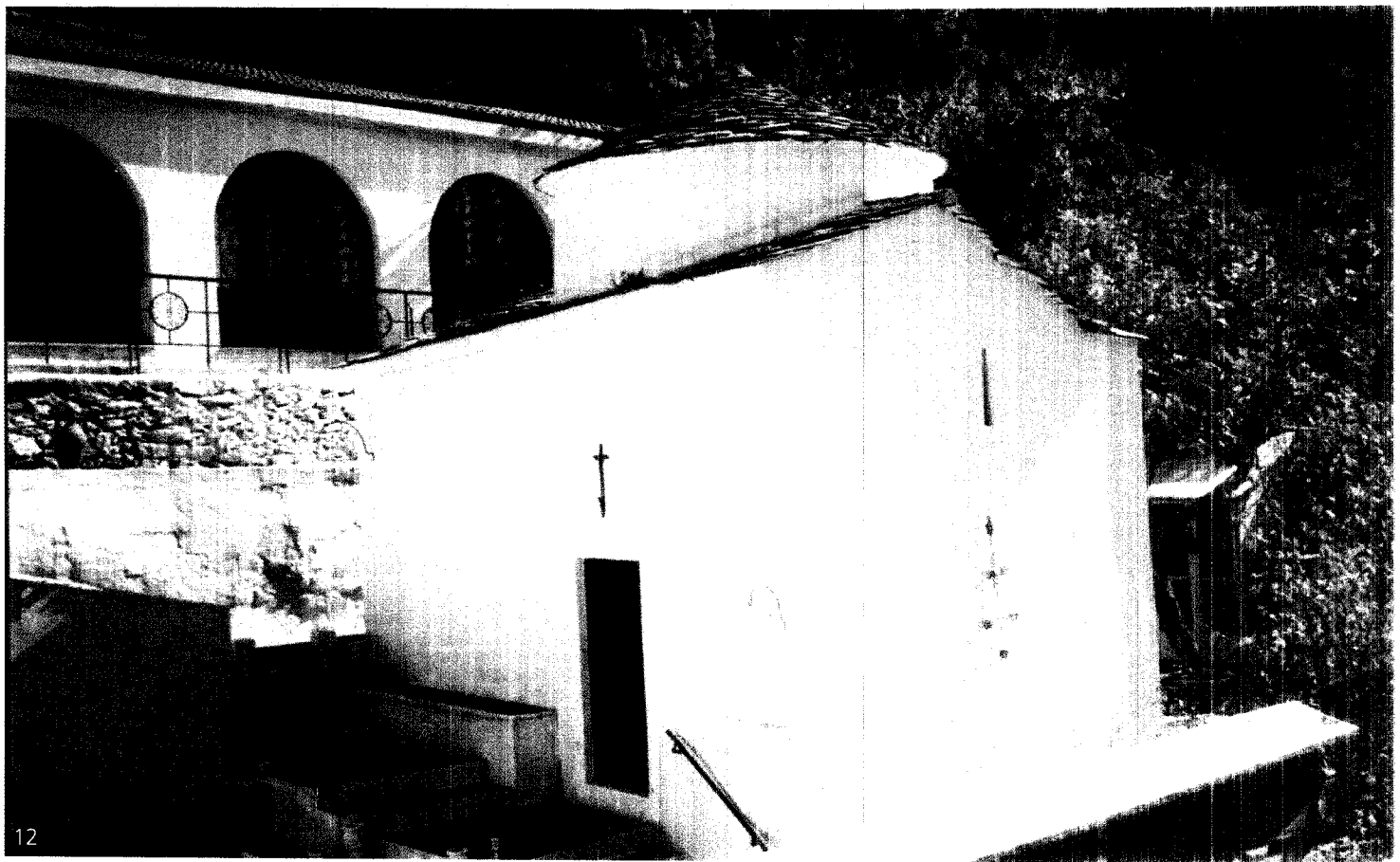

10

- Εκ 7. Ι.Μ. Αγ. Ευσταθίου, Επὶ πλευρά.
Κτίσματι κελίων κατημαρτυρίων. 1898
- Εκ 8. Ι.Μ. Αγ. Ευσταθίου, Επὶ κει Απὸ πλευρά.
Κτίσματι κελίων κατημαρτυρίων.
Αυτῆς. 1898
- Εκ 9. Ι.Μ. Αγ. Ευσταθίου, Επὶ πλευρά.
Κτίσματι κελίων κατημαρτυρίων. 1898
- Εκ 10. Ι.Μ. Αγ. Ευσταθίου, Επὶ πλευρά.
Κτίσματι κελίων κατημαρτυρίων.
Νεόδου το σκευασθέν. Δ. οὐπ. 1898
- Εκ 11. Ι.Μ. Αγ. Ευσταθίου, Πυλῶν το
σκευασθέν. Καθηρῆς. 3Δ.
οὐπ. κελί. 1898

11

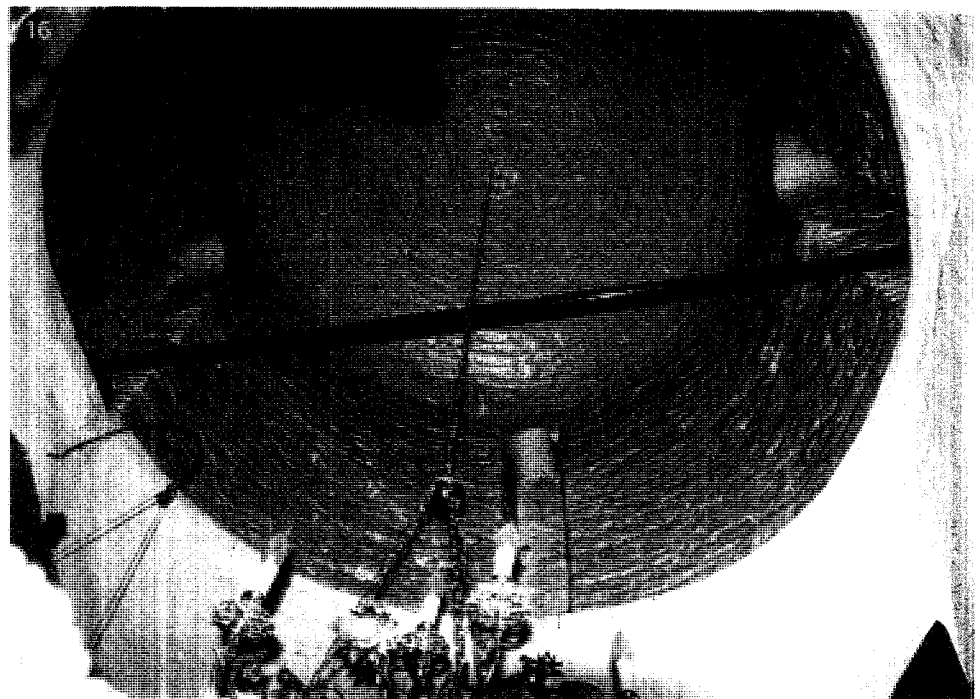
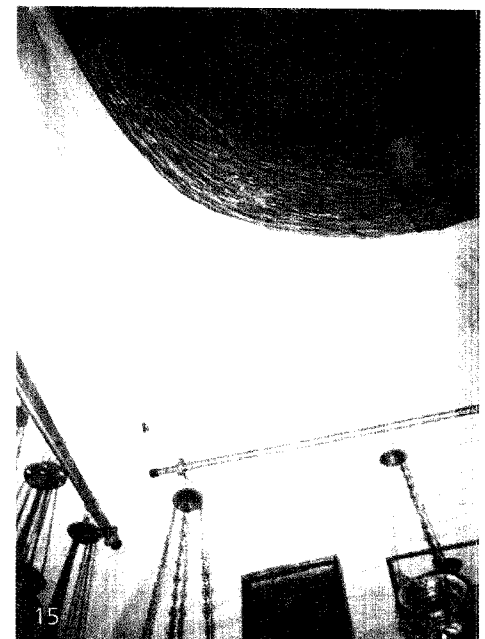
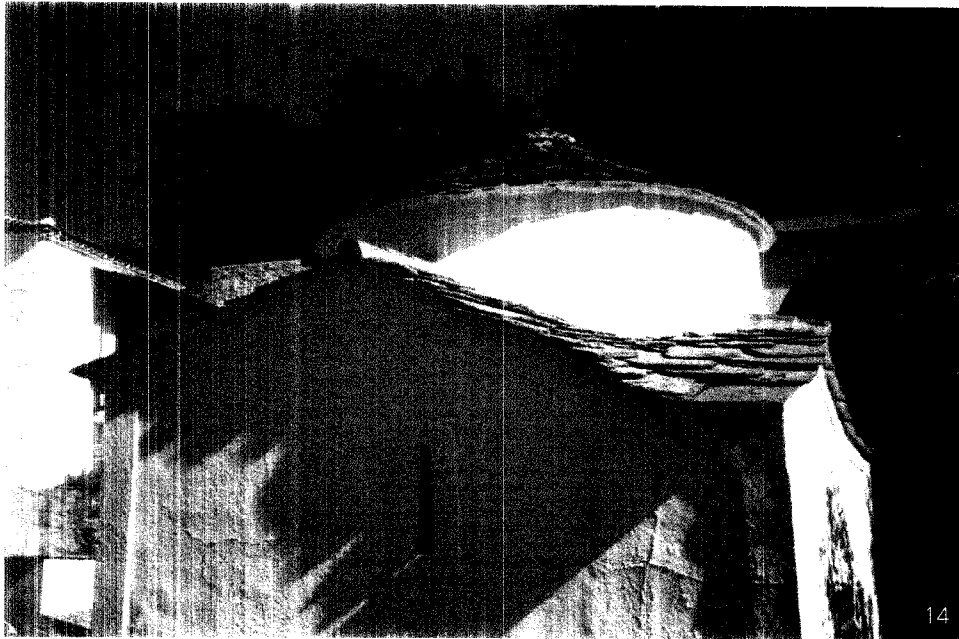
Το **καθολικό** της μονής ανήκει στον τύπο της μονόκλιτης βασιλικής με τρούηλο και καταλαμβάνει το κέντρο του ελεύθερου χώρου. Σύμφωνα με το Σάμψων ανήκει στον επιμικη τύπο, κατά τον οποίο η ανατολική και δυτική καμάρα έχουν αρκετό μήκος, ενώ οι αβσθείς πλάγιες, ανοίγονται πάνω από δύο πεσσούς, προσκληθιμένους στους τοίχους. Η δίροικτη στέγη καλύπτεται με σχιστολιθικές πλάκες, όπως και ο τρούηλος. Η αμίδα του Ιερού δεν διαγράφεται εξωτερικά, εξαιτίας της κλίσης του εδάφους. Ο ναός εξωτερικά είναι επιχρισμένος και ασβεστωμένος, με απλές διακοσμητικές κορνίζες στις γωνίες και κάτω από το γείσο των στεγών, καθώς και με πλάισια γύρω από τα ανοίγματα. Φωτίζεται ελάχιστα από το μικρό παράθυρο, στη νότια πλευρά και τη σχισμή, στη δυ-

τική όψη (εικ. 11, 12, 13, 14).

Η είσοδος στο καθολικό βρίσκεται στη βόρεια όψη. Ο εσωτερικός χώρος είναι ασφικτός μικρός.

Ο τρούηλος στηρίζεται «*ἐπὶ τῶν τεσσάρων τεσσάρων ἐπιπέδων*» όπως αναφέρει και ο Σάμψων, τα οποία είναι κατασκευασμένα με τοίχια. Εντυπωσιακή προεξέλιξη ο θόλος, καθώς ολοκληρώνεται η δοκοδομή του σκευάζει τοίχιο βαμμένο γαλάζιο, όπως και το λιανόνα, οι πέσοις και τα θύρα, το κλιμακωμένο παρόισμα για διαμορφώνουν ένα συμπεπικτό τετραγωνικό χώρο (εικ. 13, 15).

Ο εσωτερικός τοίχος του καθολικού έχουν ληφθεί ποσάματα σπικιδόματα, που όμως επιτρέπει να φανεί το υλικό της επιχοπίσας και να διαμηνεί θεικό, επὸς του χώρου του Ιερού, όπου κυριαρχεί το γαλάζιο χρώμα.

- Εκ.12. Ι.Μ. Αγ. Ευσταθίου. Μηθολικό. 3Δ
 όψη. 7/11
- Εκ.13. Ι.Μ. Αγ. Ευσταθίου. Μηθολικό. ΝΔ
 όψη. 12/11
- Εκ.14. Ι.Μ. Αγ. Ευσταθίου. Μηθολικό. Δ
 όψη. Στέγη. 12/11
- Εκ.15. Ι.Μ. Αγ. Ευσταθίου. Μηθολικό.
 Εσωτερικό. 12/11
- Εκ.16. Ι.Μ. Αγ. Ευσταθίου. Μηθολικό.
 Εσωτερικό. Τρούλος. 12/11

Εικ.17 Ι.Μ. Αγ. Ευσταθίου (Βυζαντινό).
Τοιχογραφίες Ιεροδ. 17-18
Εικ.18 Ι.Μ. Αγ. Ευσταθίου (Βυζαντινό).
Τοιχογραφίες Πρόθεσης 17-18
Εικ.19 Ι.Μ. Αγ. Ευσταθίου (Βυζαντινό).
Τέμπλο
Εικ.20 Ι.Μ. Αγ. Ευσταθίου (Βυζαντινό).
ΒΑ νωτοί (αριστερά)

Τοιχογραφίες υπάρχουν μόνο στις τρεις κόγχες του ερού. Στην κεντρική κόγχη διακρίνονται ο Χριστός στον τύπο του Μεγάλου Αρχιερέα στις τεταρτοσφαιρίο και τέσσερις συλλειτουργούντες Ιεράρχες και ο Μεθισμός στον ημικύκλιο (εικ. 17). Στην Πρόθεση, παρουσιάζεται δίζωνη παράσταση βσιωμένη στον ψαλμό "Άνω σε θρόνο κάτω σε τάφο", που απεικονίζει το Χριστό στον ύπνο του ένθρονου Παντοκράτορα και κάτω τον επιτάφιο (εικ. 18). Στο Διακονικό, η Αγία Τριάδα απεικονίζεται με την παράσταση της Φιλοξενίας του Αβραάμ. Ο Σάμψων τις τοποθετεί χρονικά στο 18ο αι. Παρατηρείται επιζωγράφιση, που κατά τον π. Καλλιανό, πραγματοποιήθηκε τον επόμενο αιώνα.

Η σημερινή εικόνα του τέμπλου είναι σύνθετη, καθώς αποτελείται από τμήματα του παλαιού τέμπλου, το οποίο χρονολογικά κατατάσσεται στις αρχές του 18ου αι. και μεταγενέστερες προσθήκες. Το αρχικό τέμπλο ήταν φιλοτεχνημένο με

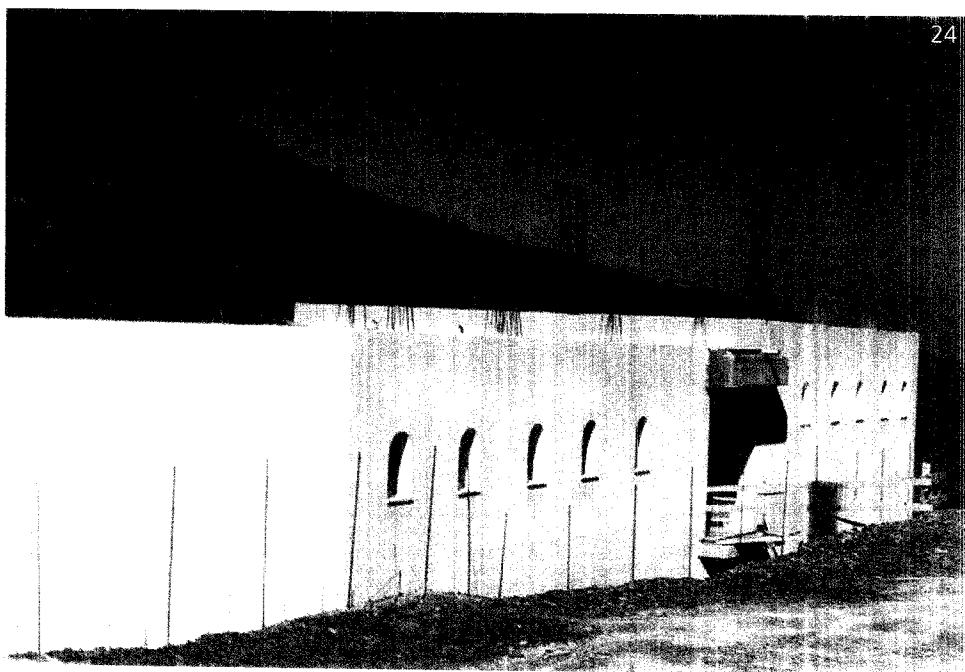
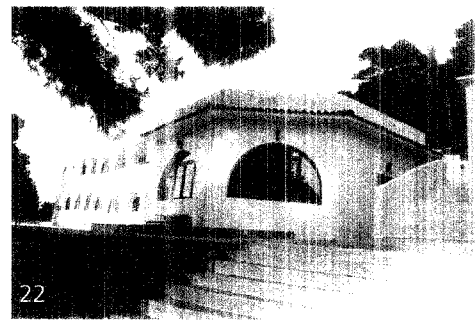
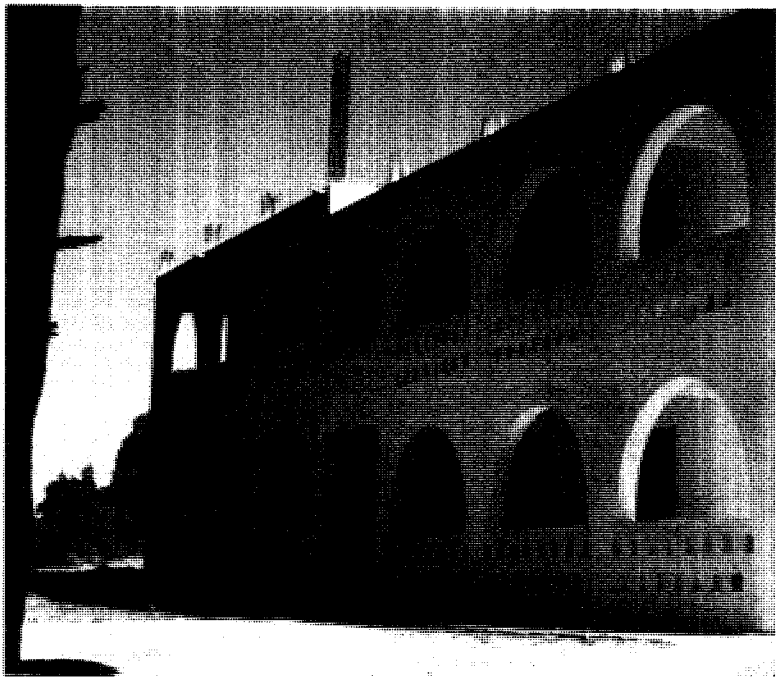
φυτικό διακόσμο ενώ το δεύτερο το σκεπάζονταν με ζωνοειδή μαρμάρινα επιφόρμακα (εικ. 19). Η τριτάτη εικόνα της Πρόθεσης, είναι ζωγραφισμένη με φυτικό θέσπις έλαιου και ορθογώνια πλάκα πάνω στην ξυλουργική εικόνα (εικ. 20). Στην αφηρημένη εικόνα επάνω τα δύο μέγιστα σφαιροειδείς θωρήτες, που ποικιλιά των ποικιλιών της Αβραάμ και της εικόνας της Τριάδας, ενώ το ημικύκλιο που περιέχει βραχίονες φέρων εικονίδια. Το δάπεδο επιτηροστά με τμήματα και μεγάλα ποικιλικά 19, 20.

Εξωρίστη σκεπασμένες εικόνες του Παντοκράτορα και των Τριών, οι οποίες φέρουν τη χρονολογία 17-5. Στην εικόνα της Τριώνος διαφύσσεται την επιγραφή: "ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΟΧΜΗΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΣΥΓΓΑΙΝΑΣ". Είναι καλής τέχνης είναι και η επιγραφή του Αγίου Ευσταθίου.

Το δάπεδο καλύπτεται με τσιμεντένια πλακάκια σε σχέδιο του 1930-50.

Τους θερμούς μήνες τη μονή επισκεπτονται αρκετά προσκυνητές, για τη φιλοξενία των οποίων, έξω από τη βόρεια πλευρά του περιβόλου, σε γειτονική έκταση, έχουν πρόσφατα οικοδομηθεί μεγάλο διάφορο σίκρο με δομικά κελιά και δίπλα, ισόγειο κτίσμα, όπου στεγάζεται η προαίτια (εικ. 21, 22, 23, 24).

- Εικ.21. Ι.Μ. Αγ. Ευσταθίου. Νέο κτίριο φιλοξενίας. Δ. όψη. 1996
- Εικ.22. Ι.Μ. Αγ. Ευσταθίου. Νέο κτίριο. ΝΔ. όψη. 1996
- Εικ.23. Ι.Μ. Αγ. Ευσταθίου. Νέο κτίριο. ΒΔ. όψη. 1996
- Εικ.24. Ι.Μ. Αγ. Ευσταθίου. Νέο κτίριο φιλοξενίας. Α. όψη. 1996

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Το σύνολό της, η μονή βρίσκεται σε αρκετά καλή κατάσταση, επισκευασμένη, καθαρή και φροντισμένη. Η τοποθέτηση των νέων κτισμάτων, καθώς και τα πολλαπλά επίπεδα της αυλής, με τις πεζούλες, τα κενά διάματα, περιτά σε πολλαπλά σημεία και με τα ποικιλόμορφα διάσπαρτα διακοσμητικά στοιχεία, διασφαλίζουν την αρμονία του χώρου και προκαλούν την ισορροπία της σύνθεσης. Η μορφολογία των μεταγενεστερών κατασκευών δεν συνάδει με τις υπάρχουσες παλαιότερες και υποβαθμίζει την ιστορικότητα του χώρου.

Το μοναστήρι, λόγω της παλαιότητάς του κυρίως, αλλά και του ενδιαφέροντος καθολικού, θα πρέπει να ακολουθηθούν κανόνες της αρχιτεκτονικής αισθητικής, διατηρώντας τις αναλογίες στη σύνθεση, εντασσόμενα μορφολογικά στην ευρύτερη περιοχή της Σκοπέλου.

Προσέτι θεωρείται η απόφαση να αναπτυχθούν οι αναγκαίες οικοδομικές δραστηριότητες έξω από τον περιβόλι. Η μορφή όμως των κτιρίων θεωρείται απαράδεκτη, εντελώς ξένη προς το περιβάλλον, ακολουθεί τις εκέκτυπες, συνηθισμένες αισθητικές τυπικές επιλογές των εκκλησιαστικών κτισμάτων και πληγώνει αφάνεστα το γύρω τοπίο. Ο ενιαίος τερματικός όγκος ανεπίτρεπτος και η επαναληψιμότητα των όμοιων επιλογών στο χώρο, προκλητική (εικ.22,23). Η νομοθεσία και ο έλεγχος από την ΕΠΑΕ (Επιτροπή Πολεοδομικού και Αρχιτεκτονικού Ελέγχου) αφορούν όλη ανεξαιρέτως τα κτίσματα.

Έτσι, αναγκαία είναι η αναφορά στην εξασφάλιση της επισκεψιμότητας του μοναστηριού, του καθολικού κυρίως, στην επιβεβλημένη συντήρησή του, χωρίς καινοτομίες και απαίδευτες παρεμβάσεις και στη διατήρηση των πολύτιμων ιστορικής αξίας στοιχείων του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

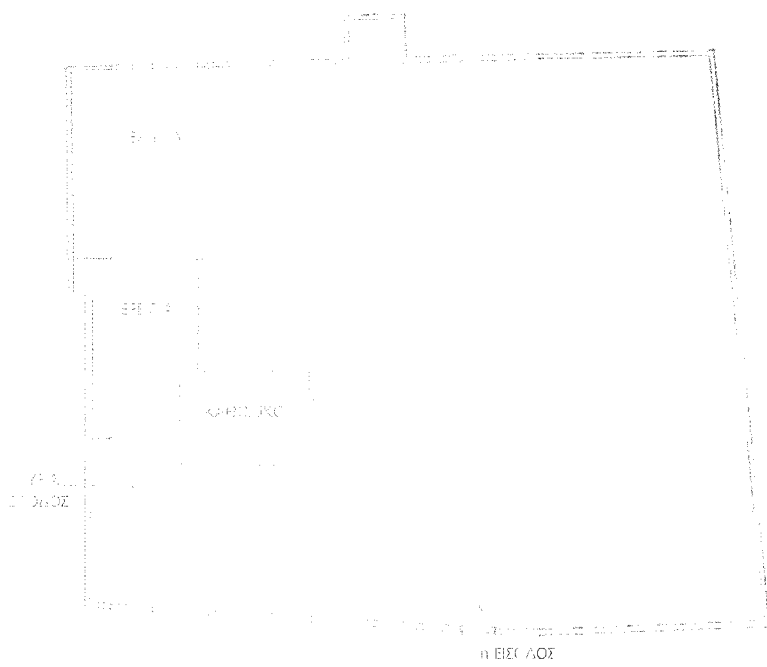
- Αντωνίου Α., "Εκκλησίες και Μονές. Μεταβυζαντινά μνημεία στην πόλη και το ύπαιθρο του νησιού", εφημ. "Η Καθημερινή", ένθετο *Επτά Ημέρες* 1-9-1996, σελ.6-9.
- Αντωνίου Κων., "Άγνωστες σελίδες από το αρχείο της Δημογεροντίας Σκοπέλου του έτους 1834", *Αρχείο Ευβοϊκών Μελετών*, τόμος ΚΖ' (1986-87), σελ.59-85.
- Του ίδιου, "Παλαιότερα των μονών και των εκκλησιών της Σκοπέλου", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 11ος, Λάρισα 1987, σελ.71-75.
- Του ίδιου, "Ο κώδικας της μονής των Ταξιαρχών στη Γλώσσα της Σκοπέλου", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 17ος, Λάρισα 1990, σελ.189-192.
- Παπαδόπουλος Κεραμής Αθην., "Καισαρίου Δαπόντε: Ναοί και μοναστήρια, εξωκλήσια και μονύδρια εν Σκοπέλω", *ΕΖ* 19 (1913), σελ.92.
- Παπαζήσης Γριοντι., "Σκόλια στις επιγραφές των ναών, μονών και εικόνων της Σκοπέλου", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 19ος, Λάρισα 1991, σελ.156-177.
- Σάφρων Α., *Νήσος Σκόπελος. Ιστορική και Αρχαιολογική μελέτη*, Αθήναι 1968, σελ.291.
- Του ίδιου, *Ναοί και μοναί εις την νησον Σκοπελον*, Αθήναι 1974, σελ.183,218.
- Του ίδιου, *Σκοπέλου Λαϊκός Πολιτισμός*, Λαογραφικό Μουσείο Σκοπέλου, Σκόπελος 1995, σελ.181.
- Του ίδιου, *Σκόπελος. Ιστορική και γεωγραφική (αρχαιολογική) αφήγηση*, Λαογραφικό Μουσείο Σκοπέλου, Δήμος Σκοπέλου 2000, σελ.408-409.

Εικόνα 3.11. Αγ. Γεωργίου στην Κορυμβή (Γενική άνοιξη, Περιβαλλοντικός χώρος, 2006)

19. ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΗΝ ΚΑΡΥΑ

Χρονος ίδρυσης: πιθανόν 17ος -18ος αι.
 Διεύθυνση: Εκόσμητο: Κεντρικό τμήμα
 Ιδιοκτησιακό: Μητρόπολη Χαλκίδας,
 Λαίας και Β. Σποράδων
 Εορτάζει - πανηγυρίζει: 23 Απριλίου (Αγ. Γεωργίου)

Το γεωγραφικό σκίημα

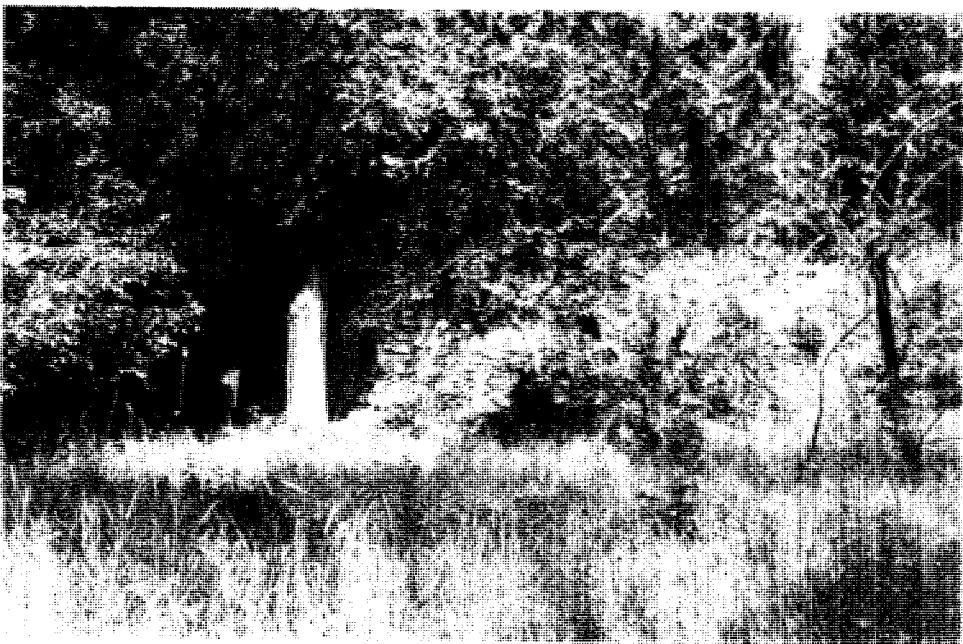
πό την πόλη της Σκοπέλου κατευθυνόμενα βόρειοδυτικά, προς την περιοχή Καλόγηρος. Διανύουμε περίπου 3χλμ. και στη διασταύρωση ακολουθούμε χωματόδρομο με δυτική κατεύθυνση ο οποίος μετά από 4χλμ. περίπου διχάζεται. Επιλέγουμε την βόρειοδυτική πορεία αφήνοντας στα αριστερά μας την Ι.Μ. Αγ. Ευσταθίου και οδηγούμαστε στη θέση Καρυά, όπου σε κοντινή απόσταση, βρίσκεται η μονή. Είναι κατασμένη στην τοποθεσία, του υψώματος Ρεβίθι, σε υψόμετρο 320μ. και ο περιτειχισμένος χώρος είναι περί τα 750τ.μ. Στη γύρω περιοχή επικρατούν οι ελιές και τα πεύκα, υπάρχουν όμως αρκετά κυπαρίσσια και λίγες συκιές (εικ. 1).

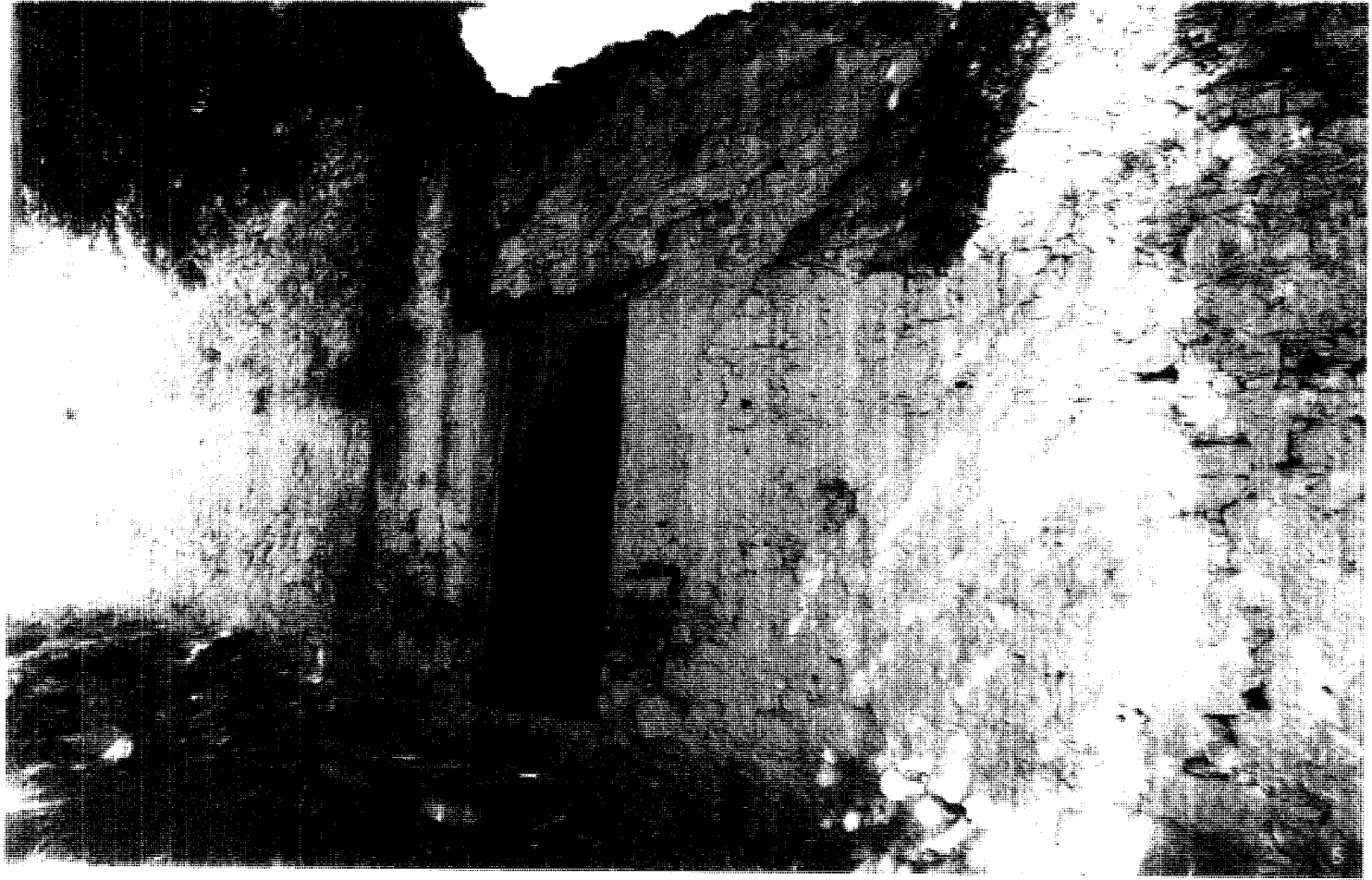
Περιβάλλεται, από πυκνή βλάστηση, που σχεδόν την κάνει αθέατη. Πίσω από τη σκιά των ψηλών, μεγάλων κυπαρισσιών, αποκαλύπτονται το καθολικό και τα ερείπια του μικρού μοναστηριού, μάρτυρες μιας όληποτε οργανωμένης, κοινοβιακής ζωής (εικ. 2,3).

Δυστυχώς δεν έχει εντοπιστεί μέχρι σήμερα επιγραφή ή σιδήριτο σχετικό, που θα βοηθούσε στη χρονολόγηση της μονής. Ο Καισάριος Δαπόντες, στο β' μισό του 18ου αι., τη συμπεριλαμβάνει στις μονές του νησιού, γεγονός που αποδεικνύει την ύπαρξή της, την ίδια εποχή.

Περιτειχίζεται από εντυπωσιακό, ψηλό, λιθόκτιστο περίβολο, του οποίου πολλά τμήματα της πάνω ζώνης γκρεμίστηκαν. Η τοικοδομία του ωστόσο, δηλώνει την παλαιότητα της μονής (εικ. 4).

Η κύρια είσοδος της αυλής βρίσκεται στη δυτική πλευρά. Η πόρτα είναι ξύλινη, με ξύλινο πρέκι και στα δεξιά, διακρίνεται χαραγμένη στην τσιμεντοκομία, η χρονολογία 1925 (εικ. 5,6).

- Εκ. 2. Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στ. ν. Καρύδι ΝΔ περιβολίου. 1971
- Εκ. 3. Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στ. ν. Καρύδι 3Α περιβολίου. 1971
- Εκ. 4. Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στη Κασσιό. Δ όψη. Κύριο είσοδος. 1971
- Εκ. 5. Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στ. ν. Καρύδι Δ όψη. Κύρια είσοδος. 1971
- Εκ. 6. Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στ. ν. Καρύδι Δ πλευρά. Κύριο είσοδος. Όψη από το εσωτερικό. 1971

7

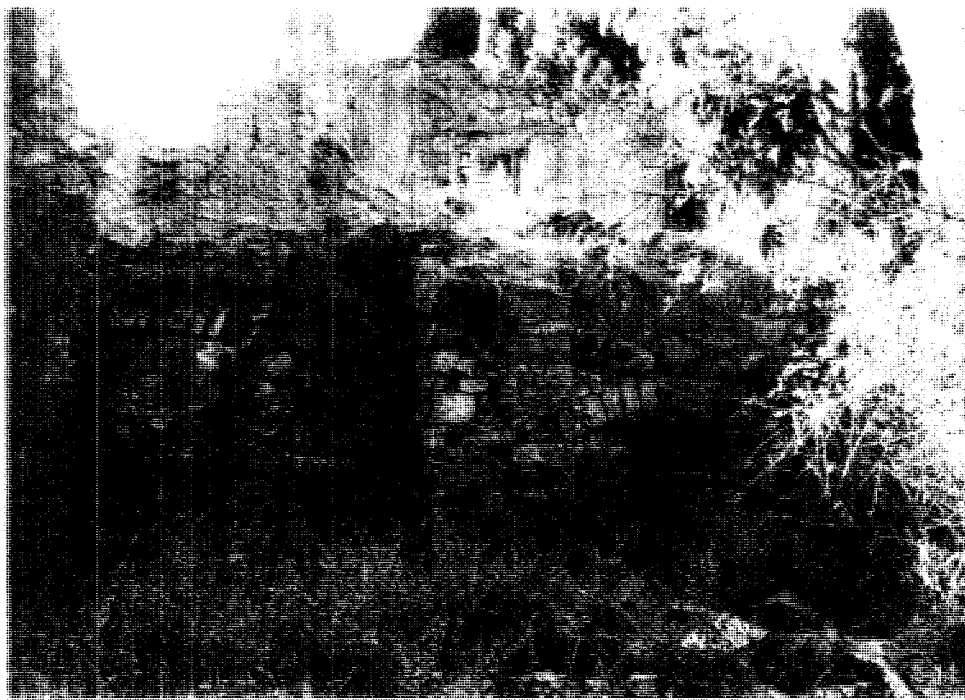
9

Υπάρχει όμως και μία δεύτερη είσοδος, στη νότια πλευρά, με ξύλινη πόρτα σχεδόν καταστραμμένη, που φέρει στο κέντρο του τοξοειδούς πέτρινου υπέρθυρου, χαραγμένη τη χρονολογία 1838 (εικ. 7,8,9,10).

Η ευρύχωρη αυλή, εγκαταλειμμένη με ανεξέλεγκτη βλάστηση, και σωρούς από πέτρες ερειπίων, εκτείνεται κυρίως στο κέντρο και ανατολικά (εικ. 10). Κάποια στοιχειώδης φροντίδα διαφαίνεται μόνο στην περιοχή γύρω από το καθολικό και στη νότια πλευρά.

Τη δυτική γωνία και στη συνέχεια,

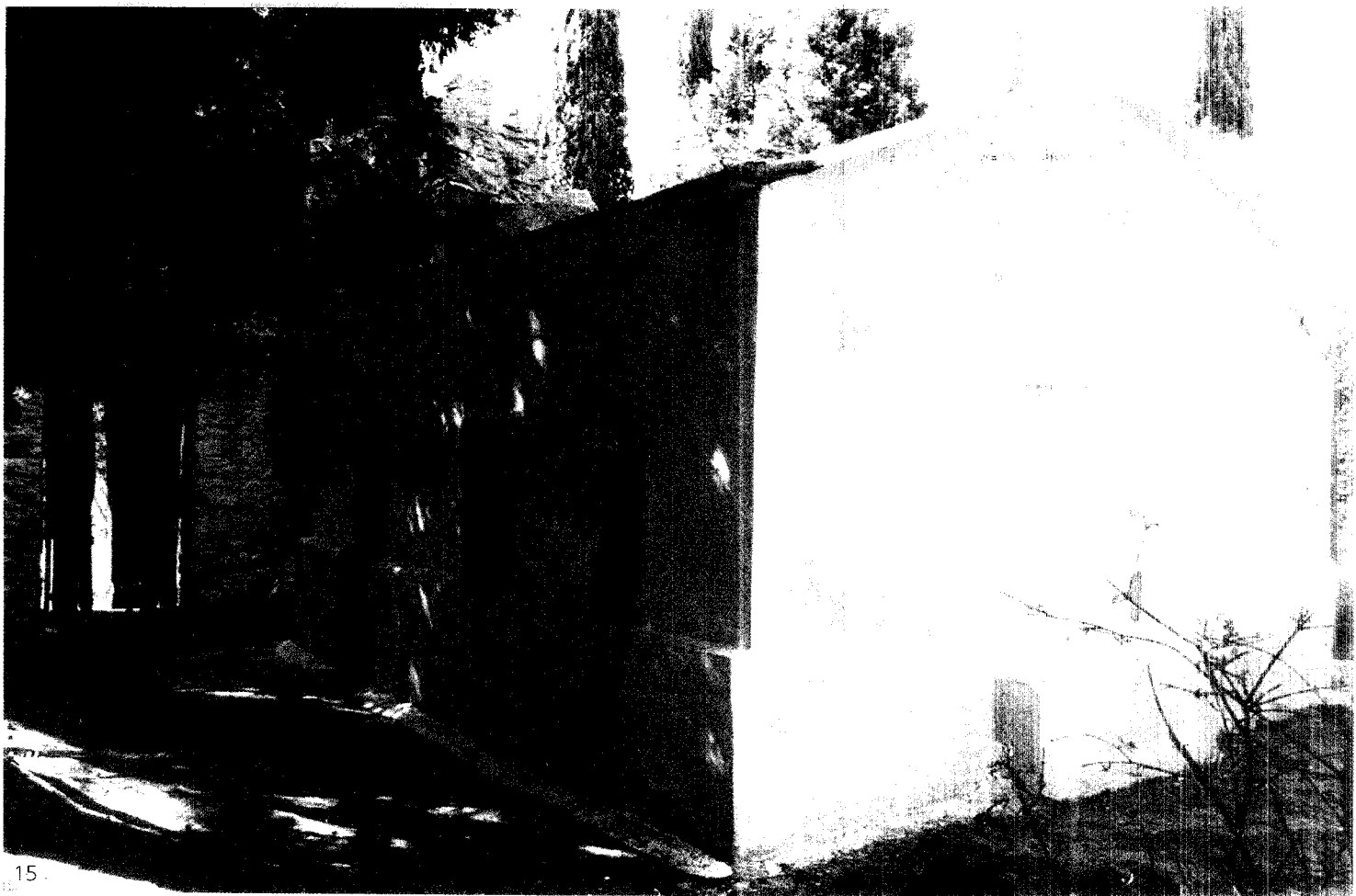
όλο το χώρο, παρά καθολικού, περιβόλι, και αμμόθρονα, τα ψηλά, σχεδόν διάφορα, περί των κειμένων, σημειομορφωμένα, με τους γκράβιες δέντρους τοίχους, τα επιτοπικά τεύχη ενδείξεως και τα βαθύτατα κατασκαμμένα στα των πολεών παλαιώνον αρτία και προβλήτων, εξοφώντας εισέρχοντο, ανάμεση σε στερησι, από περυσιακά κώματα και βλάστηση (εικ. 11, 12, 13, 14). Στο ισόγειο προήγαγε υπήκοο αποθήκη και σύμφορα με τις μαρτυρεί των ντόπιων, οι στα βίβλι γινώσκων της μονής, ενώ στον πρώτο ορόφο της κρήνη των μοναχών.

- Εικ. 7. Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στην Καρυά. Ν. οψη. Διεύθυνση ειρ.δ.σ. 2011.
- Εικ. 8. Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στην Καρυά. ΝΑ. γωνία. Διεύθυνση ειρ.δ.σ. 2010.
- Εικ. 9. Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στην Καρυά. Ν. οψη. Επισκοπή εισόδου. 2011.
- Εικ. 10. Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στην Καρυά. Ν. πλευρά. γ. β. η. 2011.

- Εικ. 11. Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στην Καρυά. Κτίσμα κελιών. Δ. πλευρά. 1999.
- Εικ. 12, 13. Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στην Καρυά. Κτίσμα κελιών. Ερείπια. 2004.
- Εικ. 14. Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στην Καρυά. Κτίσμα κελιών. Ερείπια. 1999.

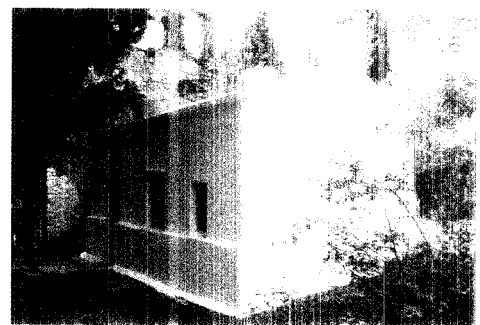

Το **καθολικό** είναι μικρών διαστάσεων μονόχωρος δομικός καμαροσκέπαστος ναός, με διρριχτη εξωτερικά στέγαση. Εκτεταμένες εργασίες επισκευής και ανακαίνισης του ναού ολοκληρώθηκαν το 1957, σύμφωνα με επιγραφή χαραγμένη στη είσοδο, όπου διακρίνονται και τα ονόματα των οικοδόμων Ηλία και Ιωάννη Κανάκη.

Η δικλινής οροφή έχει ανακατασκευαστεί εξ' ολοκλήρου με σκυρόδεμα που παραμένει εμφανές, χωρίς υλικό επικάλυψης, ενώ όλο το κτίσμα, ενισχύθηκε στη βάση, με περιμετρικό χαμηλό τοίχιο από σκυρόδεμα. Μετά τους σεισμούς του 1965 ο ναός επισκευάστηκε εκ νέου και σήμερα βρίσκεται σε αρκετά καλή κατάσταση, επιχρισμένος και ασβε-

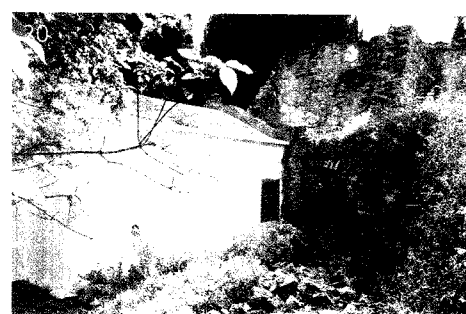
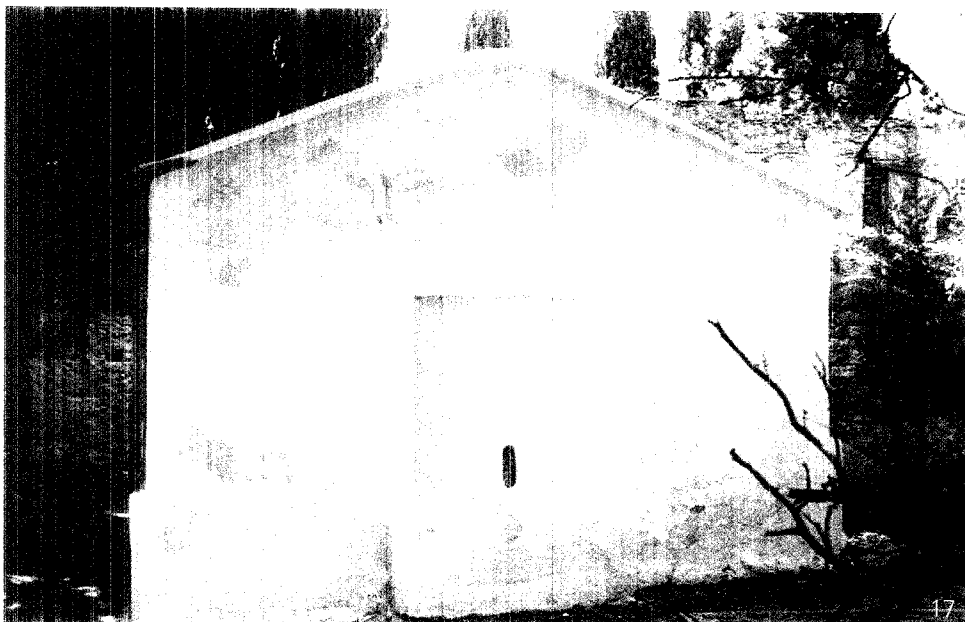
στωμένος. Τα προβλήματα από την υγρασία όμως είναι μεγάλα, παντού σε όλο το εξωτερικό περίβλημα του ναού (εικ. 15,16,).

Στην ανατολική όψη, προεξέχει η ημικυκλική κόγχη του Ιερού. Είναι αρμενικού τύπου και στο κέντρο διακρίνεται χαμηλή, μικρή σχισμή (εικ. 15,17,18). Η δυτική πλευρά είναι προσκολλημένη, κατά το μεγαλύτερο τμήμα της, στο ερειπωμένο κτίσμα των κελιών. Στο δυτικό άκρο του βόρειου τοίχου υπάρχει παράθυρο και προς ανατολικά, οπή με τζάμι, ανάλογη με εκείνη της κόγχης του Ιερού (εικ. 19,20). Ο φωτισμός του ναού επιτυγχάνεται κυρίως από τα δύο παράθυρα της νότιας πλευράς, δεξιά της εισόδου (εικ. 16)

Εικ.15. Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στην Καριά Καθολικό Σ. ΝΑ όψη.

Εικ.16. Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στην Καριά Καθολικό Σ. ΝΑ όψη.

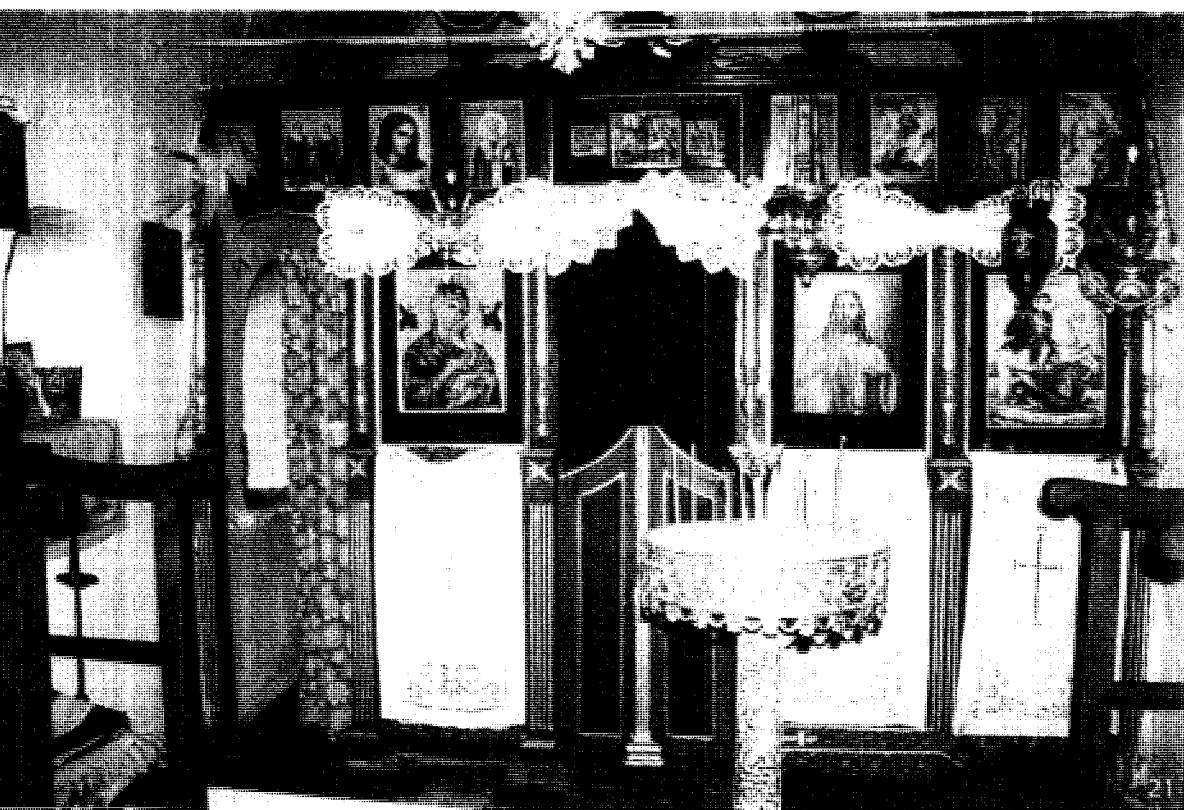

Εικ.17. Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στην Καρυά. Καθολικό. Α όψη. 2004

Εικ.18. Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στην Καρυά. Καθολικό. Α όψη. 2004

Εικ.19. Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στην Καρυά. Καθολικό. Β όψη. 1999

Εικ.20. Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στην Καρυά. Καθολικό. ΒΑ όψη. 2004

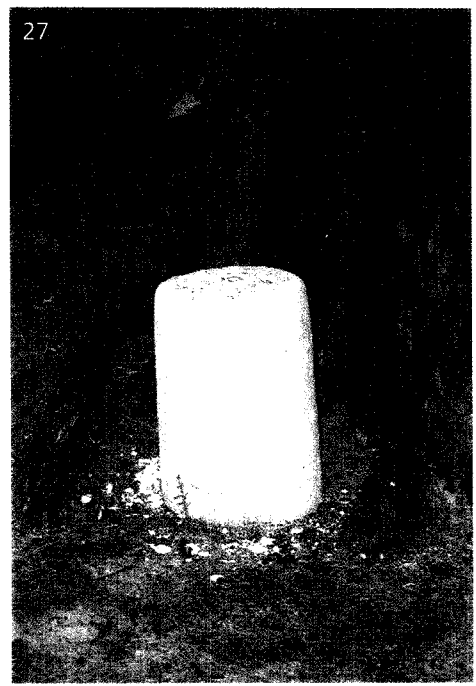
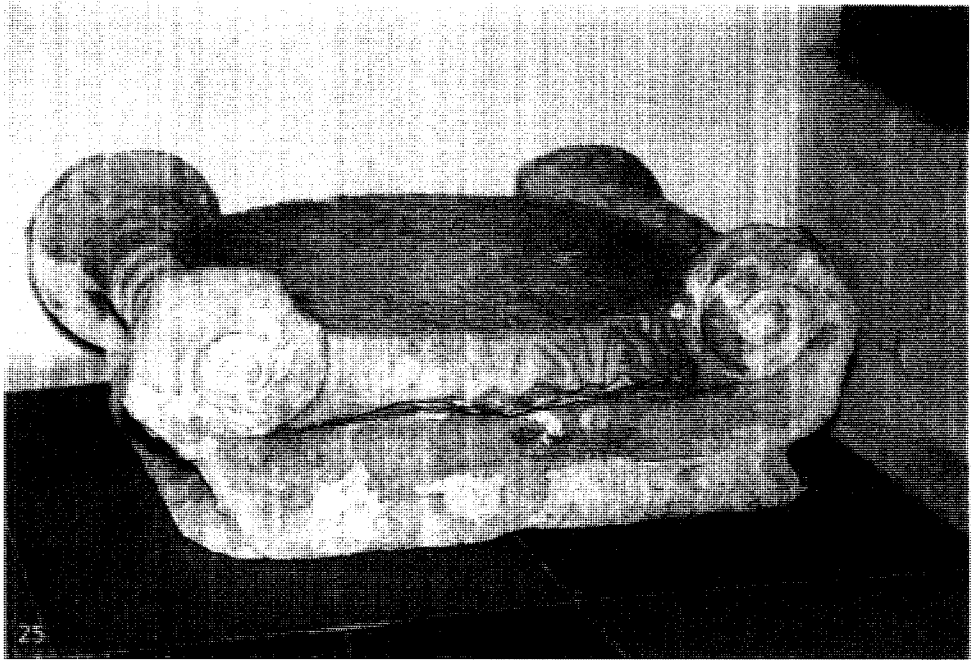
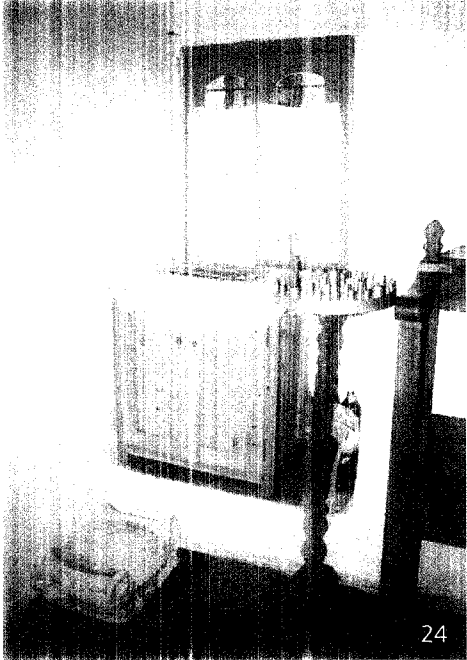
Εσωτερικά η καμαροειδής οροφή καθώς και οι τοίχοι είναι επιχρισμένοι και ασβεστωμένοι. Το πάχος της περιμετρικής λιθοδομής είναι 0,80μ. Στον ανατολικό τοίχο σχηματίζονται οι δύο κόγχες του Ιερού. Επίσης στο βορινό τοίχο υπάρχουν δύο μικρές κόγχες, η μία μέσα στο χώρο του Ιερού και η άλλη στον κυρίως ναό (εικ. 21).

Το νεότερο τέμπλο είναι ξύλινο, βαμμένο και με σύγχρονες εικόνες (εικ. 21, 22).

Το δάπεδο καλύπτεται με καλώς επιλεγμένα τσιμεντένια πλάκκια με σχέδια του 1930-50 (εικ. 23).

Ανατολικά, κοντά στο καθολικό, παρατηρήσαμε στη βάση δένδρου, ασβεστωμένο τμήμα μαρμαρίνου κίονα, με **ιωνικό κιονόκρανο** τοποθετημένο πάνω, εγκαταλεημένα στη φθορά του χρόνου. Στην επόμενη επίσκεψή μας το 2004, βρήκαμε το κιονόκρανο φυλαγμένο στο εσωτερικό του καθολικού (εικ. 24,25,26,27). Σύμφωνα με το Σκοπελίτη αρχαιολόγο Σάμψων, είναι πιθανό να προέρχονται από αρχαία κτίρια της περιοχής, καθώς έχουν εντοπιστεί γύρω, τάφοι και άλλα μνημεία.

- Εικ.21 Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στην Κορυά. Καθολικό. Τεμπλό. 2004
- Εικ.22 Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στην Κορυά. Καθολικό. Τεμπλό. 2004
- Εικ.23 Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στην Κορυά. Καθολικό. Εσωτερικό. Δάπεδο. 2004
- Εικ.24 Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στην Κορυά. Καθολικό. Εσωτερικό. 2004
- Εικ.25 Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στην Κορυά. Καθολικό. Εσωτερικό. Κιονόκρανο. 2004
- Εικ.26 Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στην Κορυά. Κίονας και κιονόκρανο στην αυλή. 1935
- Εικ.27 Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στην Κορυά. Κίονας στην αυλή. 1935

Εικ.28. Ι.Μ. Α: Γεωργίου στην Κοριά. Ζ
πλευρ. περ βόθρου. 1959

Εικ.29. Ι.Μ. Α: Γεωργίου στην Κοριά. Ζ
πλευρ. περ βόθρου. λιθοδομή. 1959

Εικ.30. Ι.Μ. Α: Γεωργίου στην Κοριά. Ζ
πλευρ. περ βόθρου. λιθοδομή. 1959

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΡΟΒΛΑΣΕΙΣ

Το μοναστήρι παρουσιάζει την τυπική δομή εξωτερικά, με τον περικλειστο, ψηλό λιθόκτιστο περίβολο. Εξωτερικά ο ναός και τα κτίσματα είναι όλη συγκεντρωμένα προς τη βορειοδυτική πλευρά, ενώ ελεύθερος κερμαίνει ο χώρος προς τα ανατολικά. Ίσως ο τρόπος ζωής των μοναχών, με τα ζώα και τις αγροκτηνοτροφικές δραστηριότητες, εξυπηρετούνταν με αυτή τη διάταξη.

Εξαιρετική θεωρείται η κατασκευή των κτισμάτων των κελιών και κυρίως του ισόγειου επιπέδου των κελιών, όπως παρουσιάζεται σήμερα, στα μισογκρεμισμένα τμήματα, με τα τόξα, τις καμάρες και τους θαλάμους.

Ο χώρος της αυλής επίπεδος και επίπεδος, δημιουργεί ατμόσφαιρα ηρεμίας, χαλάρωσης και ασφάλειας, κίλε προς όπως είναι γύρω. Τα τμήματα των λιθοδομών, ερείπια ριγμένα στο έδαφος, δεν σφαιρούν τίποτα από την ομορφιά του τοπίου, με την έντονη βλάστηση και τα ψηλά επιβλητικά δένδρα. Μόνο νοσταλγία εκπνέουν της προηγούμενης ακμής τους και διάθεση "τακτοποίησής" τους, ζωντανέμα του χώρου και προσφορά της μορφής του.

Η κατέρρευση των κτισμάτων είναι εμφανής και διαρκής. Στη δεύτερη επίσκεψή μας, το 2004, διαπιστώσαμε ότι αρκετά τμήματα της λιθοδομής, όπως αυτό στον δυτικό τοίχο του περιβόλου, ήδη κατέρρευσαν, ενώ το 1999, στην πρώτη επίσκεψη, υπήρχαν (εικ. 28,29,30). Ο κίνδυνος να γκρεμιστούν και άλλα είναι μενός. Ο χρόνος πιέζει.

Το μικρό αυτό ενδιαφέρον μοναστηριακό συγκρότημα θα πρέπει να διατηρηθεί. Να ανακατασκευαστούν έτσι τμήματα των κτισμάτων των κελιών, αναδεικνύοντας τα ιδιαίτερα αρχιτεκτονικά στοιχεία τους, να αρχισωθεί ο χώρος της αυλής και οπωσδήποτε να επισκευαστεί, να προστατευτεί από την υγρασία και να προσληθεί, το μικρό καθολικό, σημείο αναφοράς και κέντρο της θεραπευτικής ζωής του συγκροτήματος.

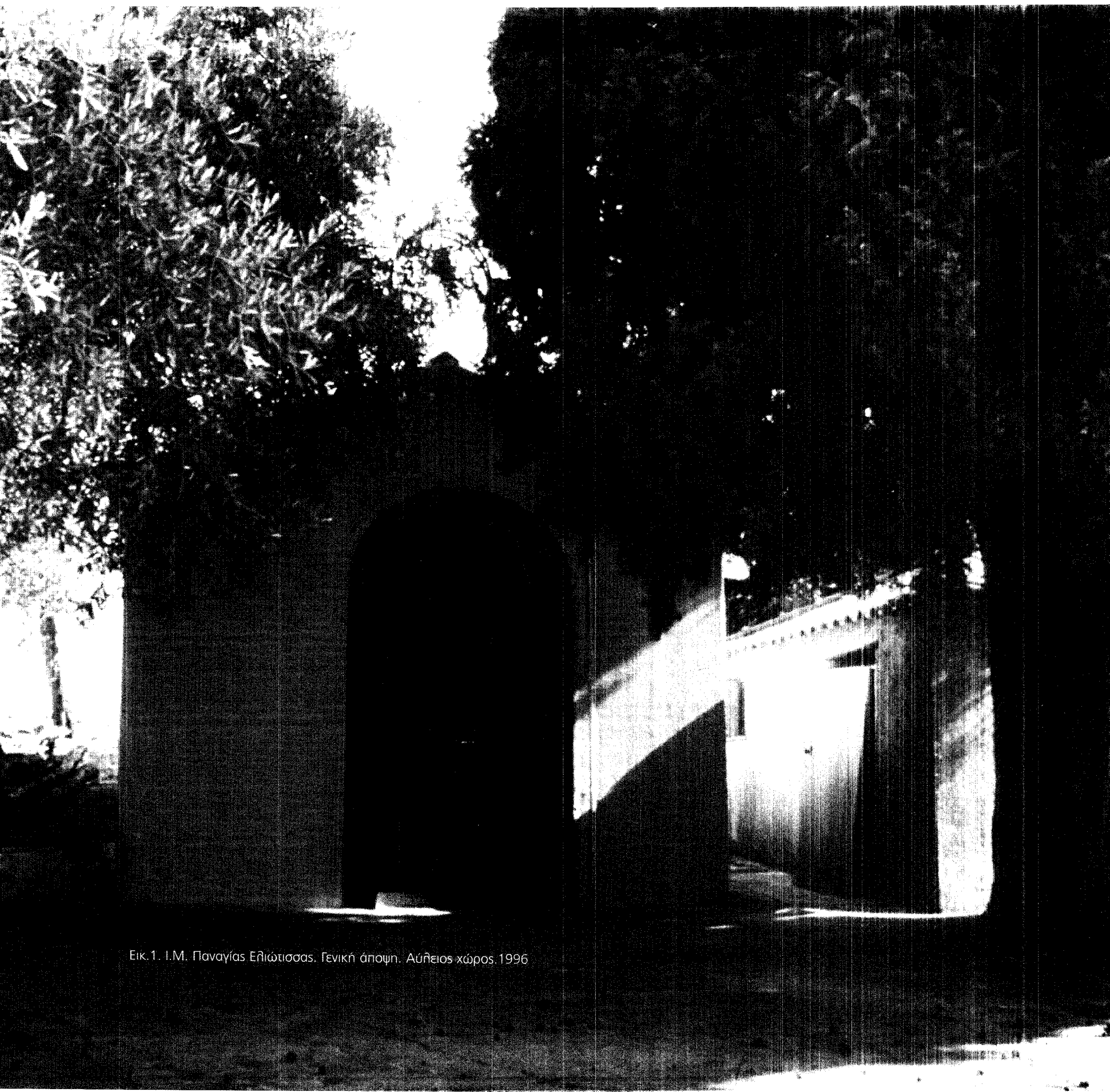
Οήσεις όπως, μικρά μονάδα με καλλιέργειες, μεταποιητική επεξεργασία και ταυτόχρονα πώληση ειδών φυτών, και γιατί όχι και προσφορά εδεσμάτων, ή μικρό ιπποτροφείο, για βόλτες με άλογα, στη γύρω άμεση περιοχή, θα μπορούσαν να αποτελέσουν βιώσιμες λύσεις, επιλογές κάποιων επενδυτών ή της ίδιας της εκκλησίας, προσαρμοσμένες εύστοχα στις συνθήκες της περιοχής και να συμβάλουν αποτελεσματικά στη διατήρηση των θρησκευτικών "σημείων", ενταγμένων στους σημερινούς τρόπους της ζωής μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γαλιόπουλος - Κεραμής Αθαν., "Καισάριου Δαπόντε: Νασί και μοναστήρια, εξωκκλήσια και μονύδρια εν Σκοπέλω", ΒΖ 19 (1910), σελ.92.

Σάμπων Αδ., *Νασί και μοναί εις την νήσον Σκόπελον*, Αθήναι 1974, σελ.83,219.

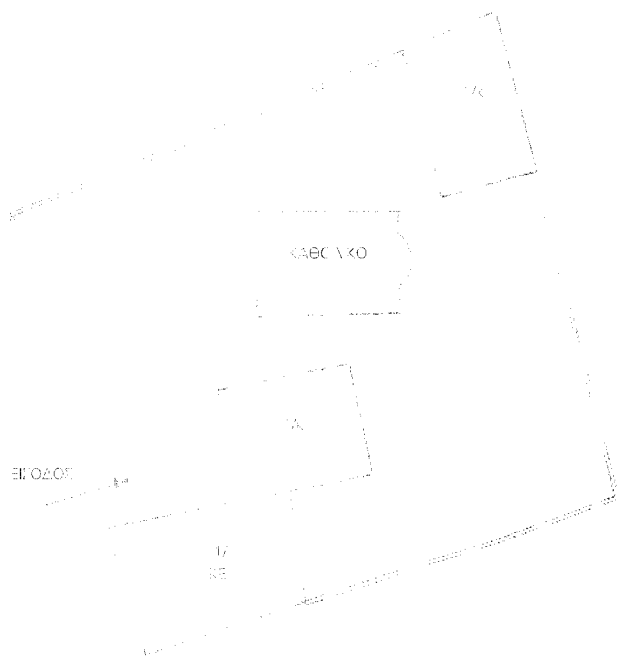
Του ιδίου, *Σκόπελος: Ιστορική και γεωγραφική (αρχαιολογική) αφήγηση*, Λαογραφικό Μουσείο Σκοπέλου, Δήμος Σκοπέλου 2000, σελ.417.

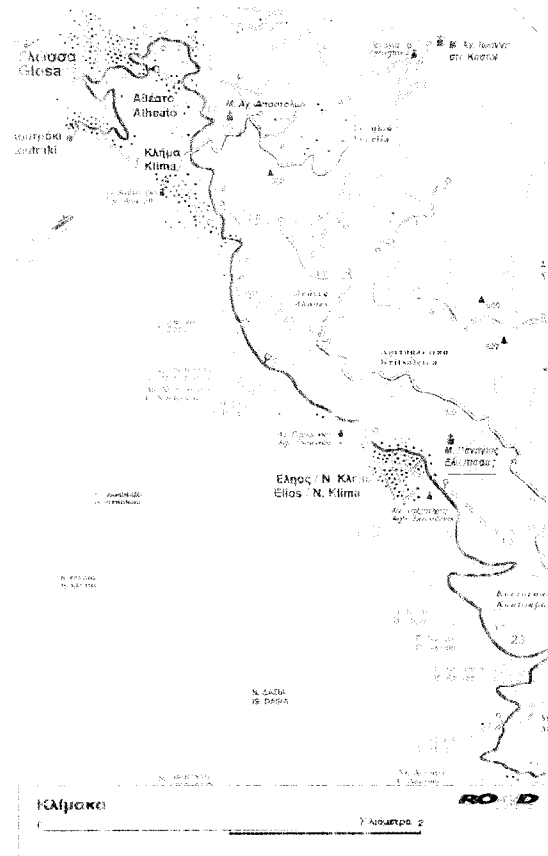
Εικ. 1. Ι.Μ. Παναγίας Ελιώτισσας. Γενική άποψη. Αύλειος χώρος. 1996

20. ΞΕΡΑ ΜΟΝΗ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΕΛΙΩΤΙΣΣΑΣ (ΖΩΟΔΟΧΟΣ ΠΗΓΗ)

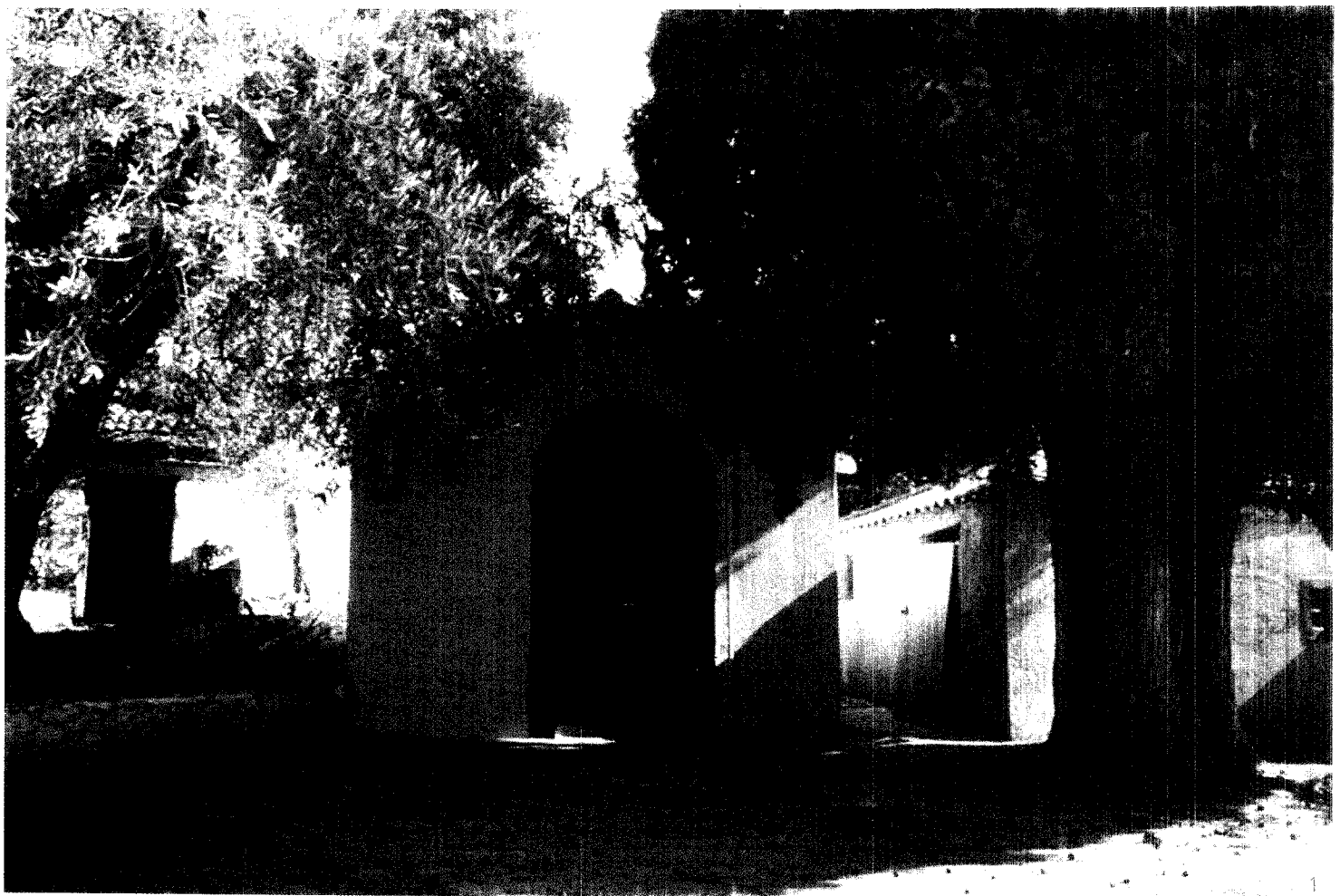
Χείμαυρος ίδρυσης: Βολαι.
 Διεύθυνση: Λόμβοι, Έθνος ή Νέο Κλήμα Γλώσσας
 Ιδιοκτησιακός: Μητροπολίτη Χαλκίδας,
 επίσης και Β. Σπυράδων
 Υπόκειται στην εντολή Κοιμήσεως
 της Θεοτόκου Γλώσσας
 Εργάζεται - ποικυλίζει (καθόλου
 ετήσια ενοτή, 5 μέρες μετά το Πάσχα)

Τοπوغραφικό σκερρίσημα

πό την πόλη της Σκοπέλου ακολουθούμε το δρόμο προς τον οικισμό της Γλώσσας, στο βορειοδυτικό τμήμα του νησιού. Αφού διανύσουμε απόσταση 23χλμ., κοντά στον παραθαλάσσιο οικισμό Έληος (Νέο Κλήμα), δύσκολος χωματόδρομος στα δεξιά, με κατεύθυνση προς ανατολικά, μας οδηγεί μετά από 600μ. στη μονή. Είναι κτισμένη σε υψόμετρο 60μ. και περιβάλλεται από ελιές και πεύκα. Η έκταση του περιτοισμένου χώρου είναι περίπου 400τ.μ. (εικ. 1).

Ο Καισάριος Δαπόντες τον 18ο αι. την κατατάσσει στα εξωκκλήσια, στην περιοχή "Έληος".

Περιβάλλεται από ψηλό λιθόκτιστο

μαντρότοιχο. Στην αυλή δεσπόζει ένα μεγάλο εντυπωσιακό κυπαρίσσι, ενώ η διάταξη των κτιρίων στην επιφάνεια, θεωρείται στενή.

Το βορειοδυτικό τμήμα καταλαμβάνει μονώροφο μικρό βοηθητικό κτίσμα και προς το νότο, όπου είναι η είσοδος, υπάρχουν και άλλοι δύο μικρά ισόγεια **κτίσματα**, τα οποία δείχνουν να χρησιμοποιούνται ή να κατοικούνται περιστασιακά, με επισκευασμένα τα τζόκια στο εσωτερικό τους και με οικοδομικές εργασίες πολλών τμημάτων το 19 σε εξέλιξη (εικ. 2). Το κεντρικό κτίσμα φέρει πολλά μικρά ανοίγματα, ενώ τη δυτική όψη του εξωτερικά, δισκοσμούν ανόγλυφος σταυρός και ανθρώπινη κεφαλή (προ-

σωπειο) στυλοσταθίου χαρακτήρα (εικ. 3,4).

Το καθολικό ανήκει στον τύπο της μονακλίτης Φιλόστενης Βασιλικής. Η είσοδος βρίσκεται στη δυτική πλευρά. Είναι βαμμένο, ορεινήματα, με έντονο πράσινο χρώμα οι τοίχοι, κόκκινο το περιθώριο της εισόδου και ναυαγίο η μεταλλική πόρτα (εικ. 5).

- Εν. 1 Ι.Μ. Πενυγίας ΕΡ' άπειρίας, Γενική
απόψη, Αύλειος χώρος. 1991
- Εν. 2 Ι.Μ. Πενυγίας ΕΡ' άπειρίας, ΝΔ
εξωτερική πλευρά. 1991
- Εν. 3 Ι.Μ. Πενυγίας ΕΡ' άπειρίας, Ισόγειο
επίσοδο 5 όψη, Διακοσμικό
ανόγλυφο. 1991
- Εν. 4 Ι.Μ. Πενυγίας ΕΡ' άπειρίας, Β πλευρά.
1996

Εικ.5. Ι.Μ. Παναγίας Εφραίμου. Κατερίνη.
Δόμη: 1991.

ΕΚΦΡΑΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η μονή παραμένει σήμερα, περισσότερο ως εξωκλήσι, διατηρώντας τη μικρή κλίμακα και τη γραφικότητα με την επιλογή των έντονων χρωμάτων στην όλη σύνθεση των κτισμάτων της.

Ο ψηλός μαντρότοιχος και η ατμόσφαιρα του χώρου δημιουργούν συναισθήματα εσωστρέφειας και απομόνωσης.

Το φρονιδα των πιστών, με διαθέσεις σεμνότητας, χωρίς υπερβολές στη διακόσμηση, στα πλαίσια της εκκλησιαστικής αισθητικής, θα συνιλιέσει ώστε ο χώρος να συνεχίσει να εκπέμπει θρησκευτική κατάνυξη και στο μέλλον.

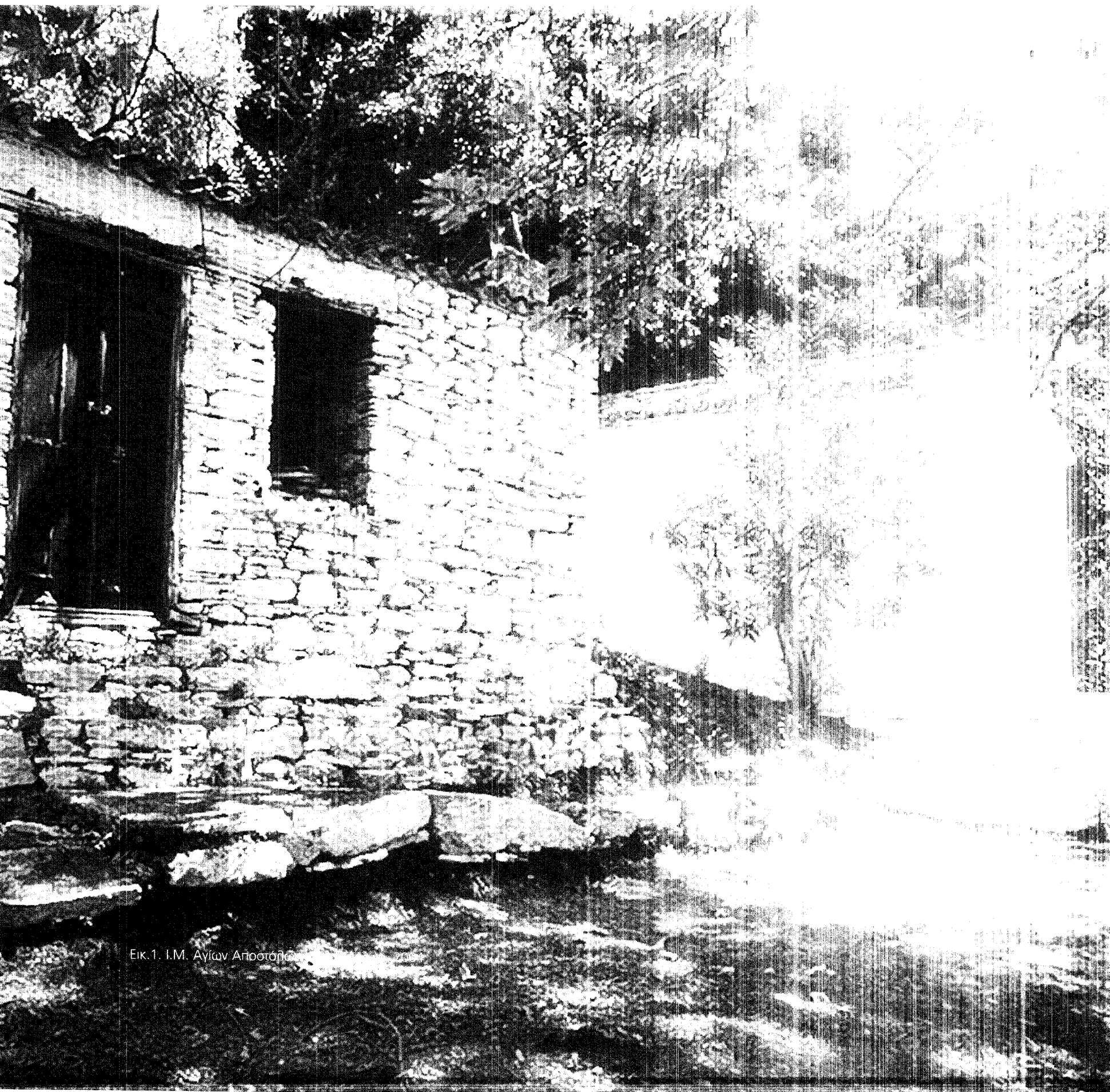
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Π. Παλιζάνος Κων., "Μικρά ιστορικά για το Κλήμα", εφημ. "Η Θεσσαλία", ένθετο "διαδρομές", Κυριακή 17-10-2004.

Παπαδόπουλος - Κεραμύς Αθαν., "Καϊσάρου Δαπόντε: Ναοί και Μοναστήρια, εξωκλήσια και μονύδρια εν Σκοπέλω". ΒΖ 19 (1910), σελ.93.

Σάμψων Αδαμ., *Ναοί και μοναί εις την νήσον Σκόπελον*, Αθήναι 1974, σελ.129.

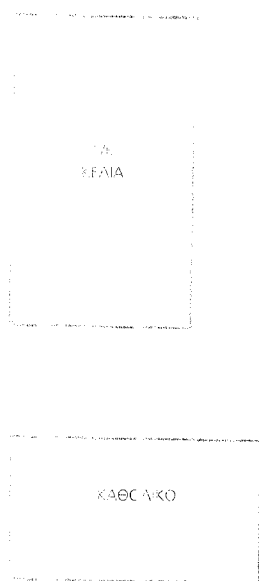
Τουλάδου, Σκόπελος. *Ιστορική και γεωγραφική (αρχαιολογική) αφήγηση*, Λαογραφικό Μουσείο Σκοπέλου, Σκόπελος 2000, σελ.380.

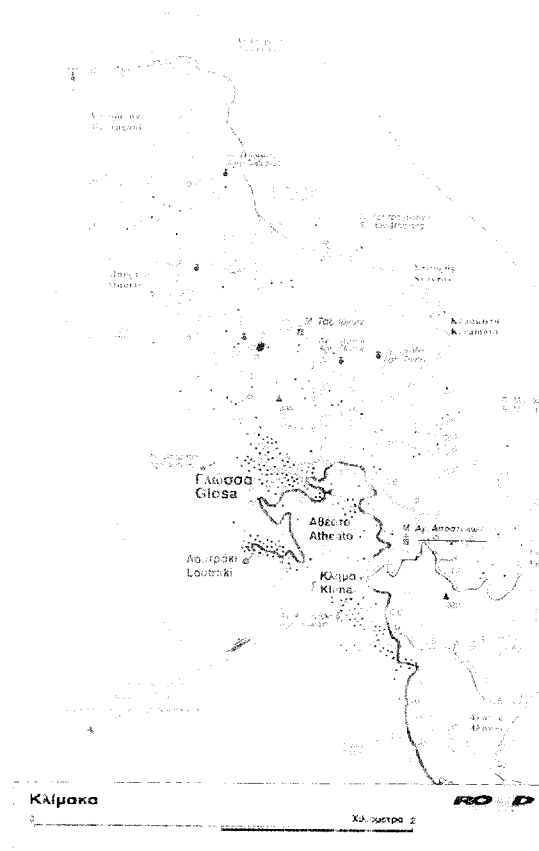
Εικ.1. Ι.Μ. Αγίων Αποστόλων

2.1. ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ (ΠΕΤΡΟΥ ΚΑΙ ΠΑΥΛΟΥ)

Χρόνος ίδρυσης: Ήτανόν 18ος-19ος αι. (Προ του 1833)
Διεύθυνση: κόπελος, Οικισμός Γλώσσα.
Ιδιοκτησιακό: χαρακτηρίζεται ιδιωτική, Οικογένεια Μακρή.
Επιπεδία: υπερυψώνεται στην κατάσταση
των κτιρίων και μονυδρίων της Ι. Μητρόπολης Χαλκίδας,
Αιγιάλας και Β. Σποράδων
Εορτάζει - πανηγυρίζει: 30 Ιουνίου (Αγίων Αποστόλων Πέτρου και Παύλου)

Τοπογραφικό σκαρίφημα

πό το κέντρο του οικισμού της Γλώσσας Σκοπέλου, ακολουθούμε τον ασφαλιστρομενό δρόμο για τη Σκόπελο και σε απόσταση 1.5χλμ. περίπου, πάνω σε στροφή, συναντούμε μονοπάτι που καταλήγει στη μονή μετά από πεζοπορία 300μ. (εικ. 1).

Η μονή βρίσκεται σε ύψος 250μ. περίπου από τη θάλασσα, σε καλά προστατευμένη και "κρυμμένη" τοποθεσία, με πυκνή βλάστηση από ελιές, πλιτάνια και λίγα πεύκα. Ο χώρος δεν είναι περιφραγμένος. Στην δυτική πλευρά, μπροστά στο καθολικό, δεσπόζει ιδιαίτερα μεγάλος πλάτανος. Τα κτίσματα καταλαμβάνουν περίπου 200τ.μ. (εικ. 2).

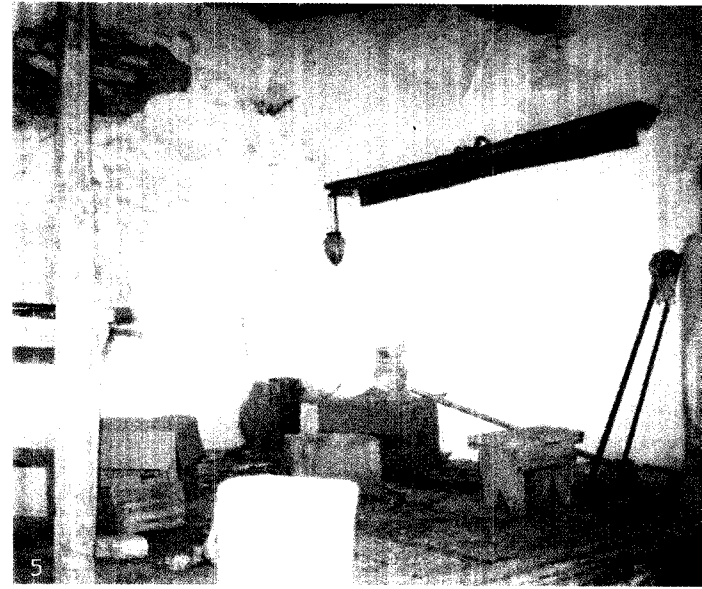
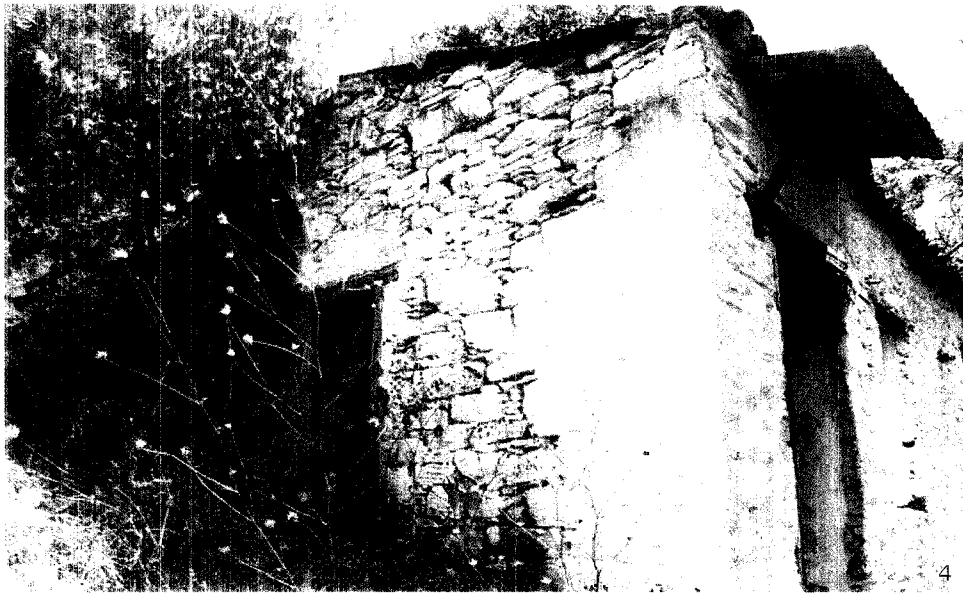
Δεν γνωρίζουμε πότε **ιδρύθηκε**. Στον κατάλογο του Κιαισάριου Δαπόντε (τέλος

18ου αι), καταγράφεται ως εξωκκλήσια της Γλώσσας.

Από την αναφορά της Επισκοπής Σκοπέλου, που συντάχθηκε το 1833 από τον επίσκοπο Ευγένιο, μαθαίνουμε ότι την ίδια εποχή, στο μονύδριο των Αγίων Αποστόλων εγκαταβιούσε ο κρομόναχος Γαβριήλ, ο οποίος λειτουργούσε στη νεόκτιστη εκκλησία των Αγίων Αναργύρων, στο Κλήμα της Γλώσσας. Σύμφωνα με τον π. Καλλινό, ο ιερομόναχος Γαβριήλ καταγόταν από τους Σοφάδες και διέμενε στο "**κάθισμα**" των Αγίων Αποστόλων, πριν από τα επαναστατικά χρόνια.

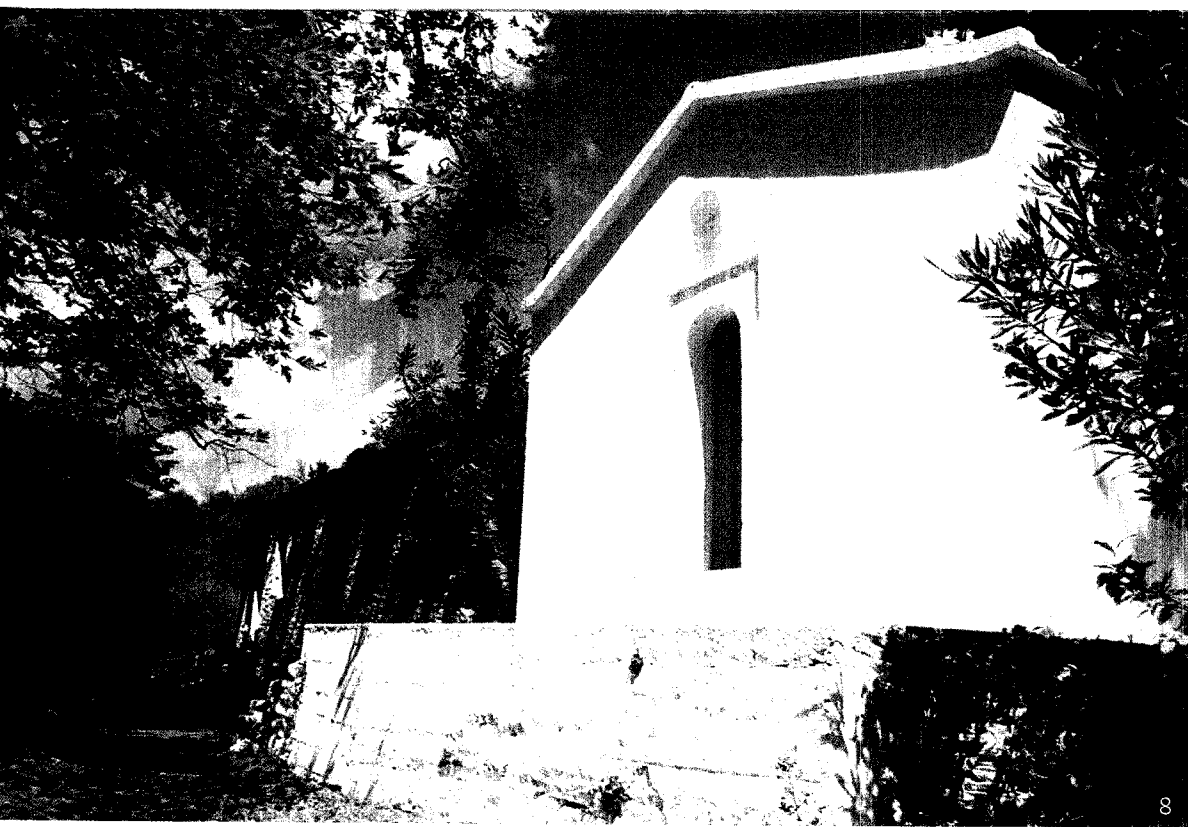
Το ορθωνώνος ισόγειο κτίσμα στη βόρεια πλευρά, στεγάζει δύο **κελία**. Είναι ανεπιχριστο, με εμφανή ή και ασβε-

στομένη την ηρωλιθοδομή στους περιμετρικούς τοίχους. Η στέγη καλύπτεται με ξυζανινοτερομίδια και κάποιες σκαπόπακες. Το αναγύσιο των δύο κελιών πόρτα και παραθύρο, επωφελιζόμενα ομοίως, στη δυτική πλευρά (εικ. 3). Στο βορειοδυτικό ελά έχουν αφαιρεθεί το κενό ύψος και την είσοδο προσεγγίζει η ξύλινη στέγαστρο (εικ. 4). Το εσωτερικό του κτίσματος είναι ενδιαφέρον. Αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα της κατασκευής των κελιών των μοναχών, με το ξύλινο μεσοπίσωμα και το τσίκι στη νοηία, στη μορφή που είναι γνωστή στις Βόρειες Σποράδες. Ωστόσο, όπως ο εσωτερικός χώρος δείχνει εγκαταλειμμένος και σε κακή κατάσταση (εικ. 5, 6, 7).

- Εικ 2. Ι.Μ. Αγίου Αποστόλου, Δ. όψη, Γερινόβόρειον κομμάσι, 2007.
- Εικ 3. Ι.Μ. Αγίου Αποστόλου, Κεφιά, Δ. όψη, 2007.
- Εικ 4. Ι.Μ. Αγίου Αποστόλου, Κεφιά, Β και Δ. όψη, 2007.
- Εικ 5. Ι.Μ. Αγίου Αποστόλου, Κεφιά, Εσωτερικά, 2007.
- Εικ 6. Ι.Μ. Αγίου Αποστόλου, Κεφιά, Εσωτερικά, 2007.
- Εικ 7. Ι.Μ. Αγίου Αποστόλου, Κεφιά, Εσωτερικά, Τζάκι, 2007.

Η τοξοειδής είσοδος στη δυτική πλευρά έχει μικρές προσόψεις και από πάνω σχηματίζεται, όπως συνήθεται, μικρή κόγχη (πρόσ-συντάρι), χωρίς εικόνα ή τοιχογραφία (εικ. 8). Στη νότια πλευρά, τα δύο παραθύρα δείχνουν να έχουν διευρυνθεί μεταγενέστερα (εικ. 9).

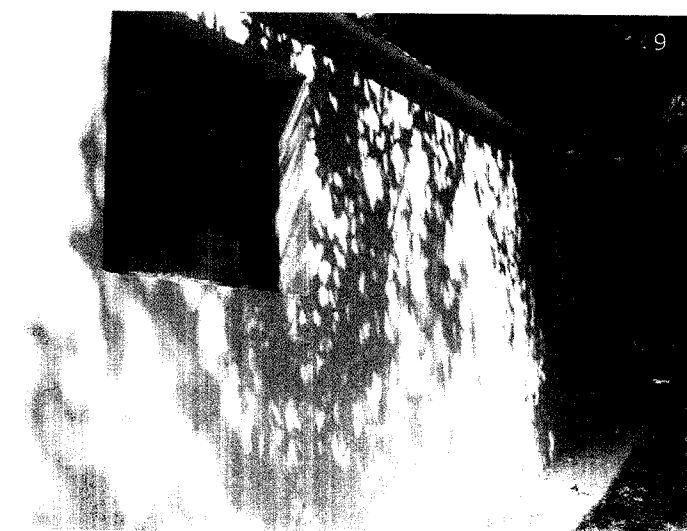
Στο εσωτερικό η εβραϊκή στέγη είναι εμφανής, σε καλή κατάσταση και πάνω σε σανίδες, όπως στα γεωικά, φυλάσσονται αστά σε εβραϊκό κούτιο. Στο Ιερό σχηματίζονται οι τρεις κόγχες, στη μεσαία από τις οποίες ενσωματώνεται η Αγία Τράπεζα (εικ. 10).

Το τέμπλο είναι παλιό, από σανίδε-νιο, φέρει δύο μόνο ανοίγματα εισόδου και επιστέφεται με οξυκορυφή σπώδηξη και μικρό σκουρό. Είναι βαμμένο με λαδομπονιά σε έντονο γαλάζιο χρώμα όπως συνήθεται σε σχετικά νεώτερα εξωκλήσια. Οι θεοσκηπτικές εικόνες του ρουάζουν έντονη απολέπιση. Δεν επιρείται η κανονική διάταξη τους, αλλά των ανοιγμάτων του μικρού τέμπλου απαραίτητων για την κάλυψη των λειτουργικών αναγκών του ναού (εικ. 11).

Το δάπεδο καλύπτεται με καλαϊκόθρατα τοιμασμένα πλακάκια σε σχέδια του 1930-50 (εικ. 10, 11).

Κοντό στο ναό υπάρχει παλιό άκρηνγκτισμένη με πέτρες και τούβλα, που κοσμείται από τη ξοδεδή βαθιά κόγχη, στην οποία έχει τοποθετηθεί μοσαϊκό ανθέμιο. Κατό των Σλάβων το ανθέμιο πιθανόν κοσμούσε στέγη ασκίτου ναού. Είναι σβεπωμένο και διατηρείται σε καλή κατάσταση. Απίθεται η μικρή τοξοειδής σπώδηξη της κρήνης, σήμερα έχει καταστροφεί (εικ. 12).

Στην ανατολική πλευρά σώζονται πεζούλια από εβραϊθιά.

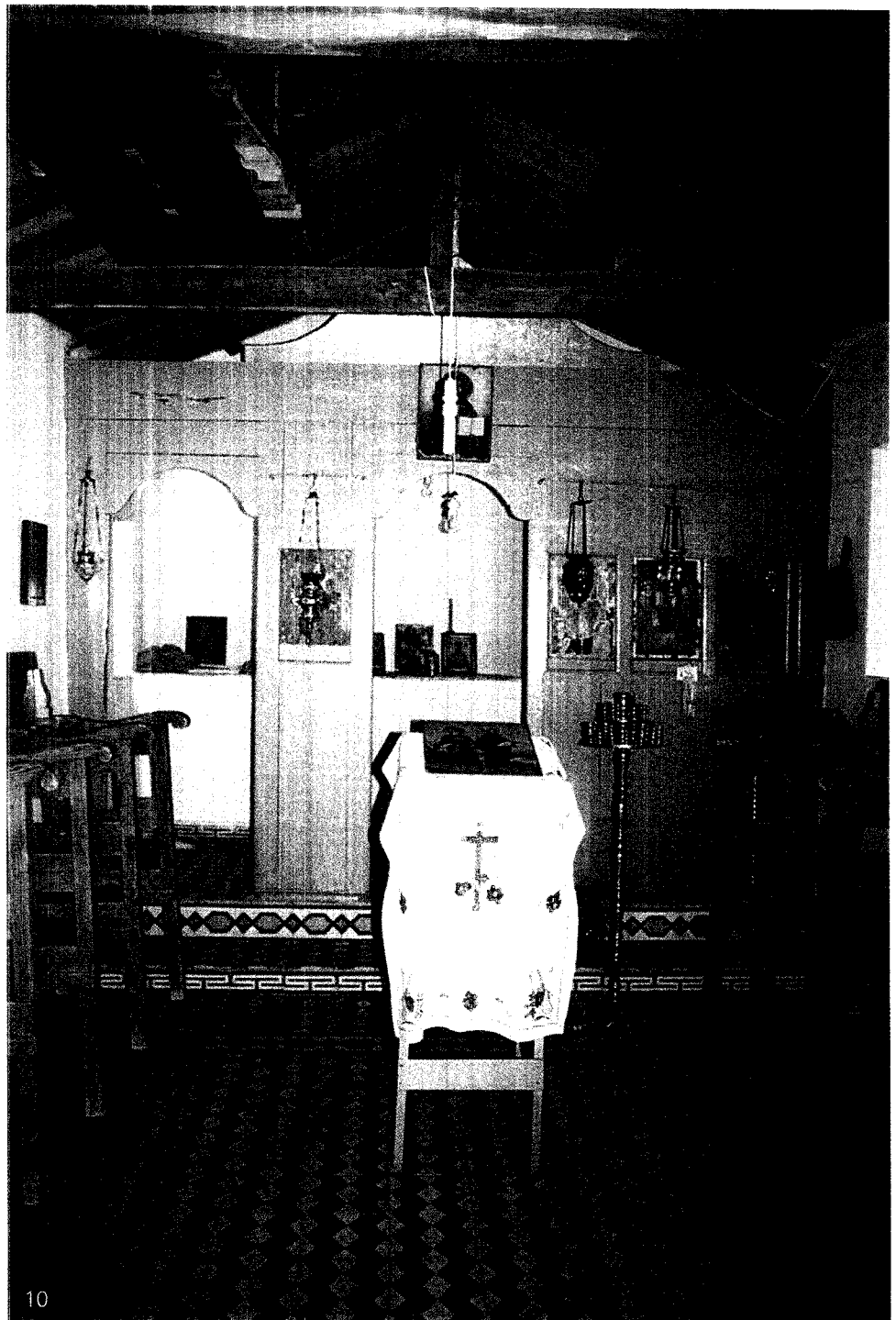

Το καθολικό είναι μονοχωρος δρεμικός ναός με δίρριχτη εβραϊκή στέγη. Δείχνει πρόσφατα επισκευασμένος, σε πολύ καλή κατάσταση, με τη λίθοδομή επιχρισμένη και ασβεστωμένη. Η στέγη του καλύπτεται με βυζαντινά κεραμίδια και τμήμα της, κατά μήκος της βόρειας και νότιας πλευράς με σκειόπληκες. Λόγω της κλίσης του εδάφους, έχει κατασκευαστεί μικρή σκάλα στη δυτική άκρη, με την οποία γίνεται η πρόσβαση στο ναό, καθώς και ενίσχυση της πεζούλιας με τοιμάτο (εικ. 1,8). Λόγω του εδάφους, στην ανατολική πλευρά, δεν σχηματίζεται εξωτερικά η κόγχη του Ιερού.

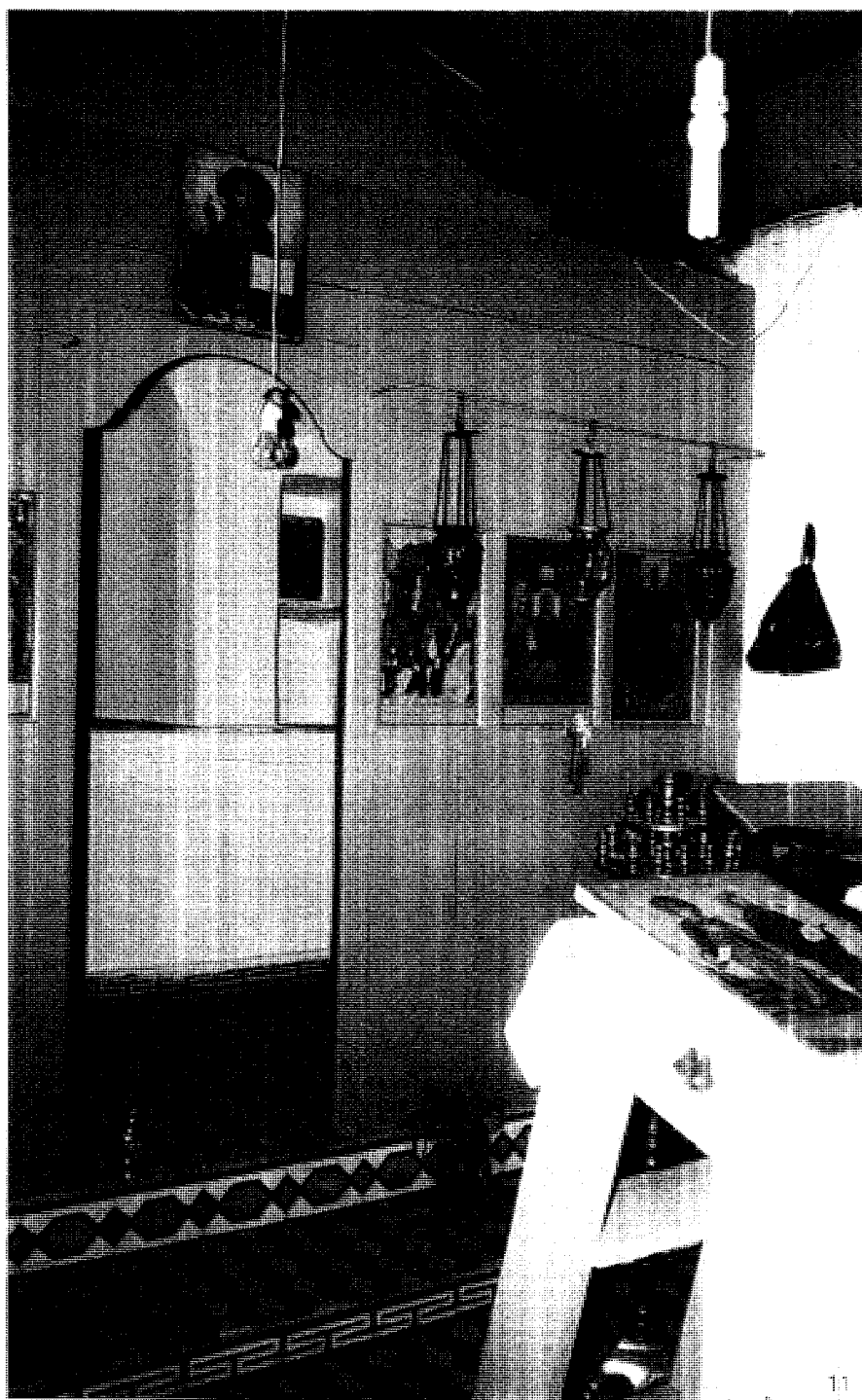
- Εικ. 8: Γ.Μ. Άγιος Αποστόλος, καλή καθοδήγηση, Εφέδρος, 2004
- Εικ. 9: Γ.Μ. Άγιος Αποστόλος, καθολικό, Νάσιφ, 2004
- Εικ. 10: Γ.Μ. Άγιος Αποστόλος, καθολικό, Εσωτερικές χώρες, Τυπία, 2004
- Εικ. 11: Γ.Μ. Άγιος Αποστόλος, Κρήνη, 2004

12

10

Εικ.11. Ι.Μ. Αγίου Αποστόλου, Καθολικό
Τέρηδο, Δάπεδο. 2009

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Έκτα την έντονη αντίθεση που δημιουργούν στον επισκέπτη η εγκατάλειψη των κτισμάτων των κελιών του μονυδρίου σε σχέση με το πρόσφατα επισκευασμένο, σε καλή κατάσταση κτίσμα του ναού, το πυκνό δασύδες περιβάλλον και γενικότερα η απλή αισθητική των παραδοσιακών κτισμάτων συμβάλλουν στην καλή διάθεση και αποδοχή του συνόλου. Η διατήρηση του αρχικού χαρακτήρα του μονυδρίου με την ανάθεση εκκλησιαστικών δραστηριοτήτων θα προσφέρει στους πιστούς ευνοϊκές συνθήκες για απομόνωση και έκφραση της θρησκευτικής έκφρασης και λατρείας σ' έναν ειδικό χώρο.

Αναγκαία προϋπόθεση για την χρήση των χώρων και των κελιών είναι η οριοθέτηση της γύρω περιοχής η συντήρηση και διασφάλιση της ειρήνης των κτισμάτων, με την επισκευή και τον καθαρισμό τους.

Προτείνουμε να αναδειχτεί η κρήνη, ως αξιολογικό στοιχείο, καθώς και ο μεγάλος πλάτανος, καθώς επίσης να εξοφλιστεί ο χώρος με κάποια απλά καθιστικά, ανάλογα με τη γύρω ατμόσφαιρα.

Το αποτέλεσμα, ήπιο, φιλικό και ευλαβικό θα προσελκύσει το ενδιαφέρον πεζοπόρων και προσκυνητών, με οικολογική συνείδηση και ευαισθησίες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

π. Κληρίανος Κων., *Σεργιάνι σε ξεχασμένα μονοπάτια, (Σελίδες από την ιστορία και τη λαογραφία του Κλήματος και κάποιες μνήμες)*, έκδοση του πολιτιστικού Συλλόγου του Νέου Κλήματος, Κλήμα 2002, σελ.18,19.

Παπαδόπουλος - Κεραμεύς Αθαν., "Καισάρου Δαπόντε: Ναοί και μοναστήρια, εξωκλήσια και μονύδρια εν Σκοπέλω", *BZ* 19 (1910), σελ.93

Σάμψων Αδ., *Ναοί και μοναί εις την νήσον Σκόπελον*, Αθήναι 1974, σελ.130.

Τσιφλίδου, Σκόπελος. *Ιστορική και γεωγραφική (αρχαιολογική) αφήγηση*, Λαογραφικό Μουσείο Σκοπέλου, Σκόπελος 2000, σελ.380.

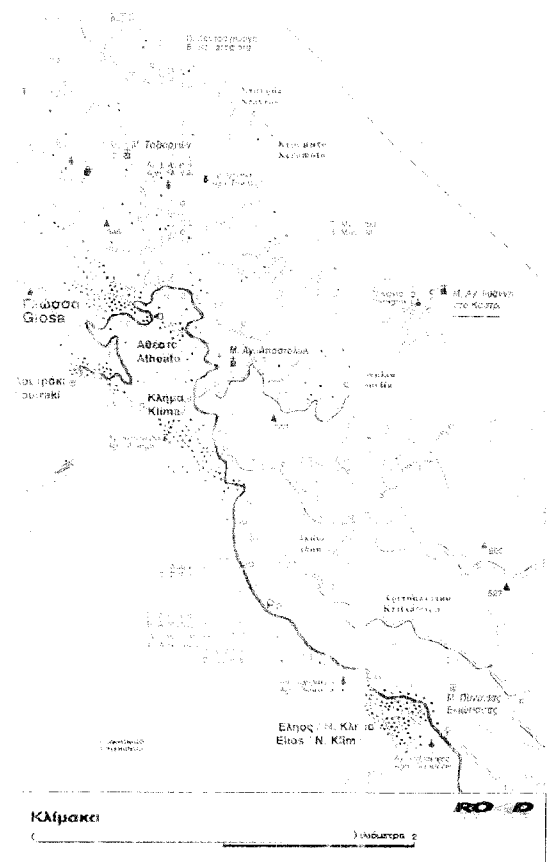
Εικ.1. Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη στο Καστρί. Γενική άποψη. 2004.

22. ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΣΤΟ ΚΑΣΤΡΙ

Χρόνος ίδρυσης: Πιθανόν 18ος αι.
 Διεύθυνση: Εκάβηδς. Βόρειο τμήμα
 Ιεραρχησιακό: Μητροπολή Χαλκίδας, Ικταίας και Β. Σποράδων
 Εορτάζει - πανηγυρίζει: 29 Αυγούστου (Αποκομή της Κεφαλής του αγ. Ιωάννου του Προδρόμου)

Τοπογραφικό σκαρίφημα

πό τον οικισμό της Γλώσσας Σκοπέλου, ακολουθούμε το δρόμο προς Σκόπελο και 200μ. έξω από τον οικισμό, στη διασταύρωση, κατευθυνόμαστε αριστερά προς ανατολικά και στη συνέχεια νοτιοανατολικά. Ο δρόμος τερματίζει μετά από 5.5χλμ. σε βραχώδη παραθαλάσσια περιοχή άγριας ομορφιάς, στη βόρεια ακτή του νησιού (εικ. 1,2).

Η μονή βρίσκεται σε ύψος περίπου 50μ. από τη θάλασσα, στην κορυφή ενός απόκρημνου βράχου, το "Μετέωρο του Αιγαίου" όπως λέγεται, που εισχωρεί στη θάλασσα και προσεγγίζεται μόνο με τα πόδια, με σχετική δυσκολία, από μικρό και ανηφορικό μονοπάτι, προέκταση του οποίου, αποτελούν τα 104 στενά και απότομα σκαλοπάτια, τα περισσότερα σκαμμένα στην πέτρα. Ο βράχος συνδέεται με τη στεριά με ζώνη - λαιμό από βράχια, πάνω στα οποία έχουν διαμορφωθεί με τσιμέντο διάδρομος και πλάτωμα, όπου τελευταία φιλοξενείται πρόχειρη ξύλινη κατασκευή υπαίθριου αναψυκτηρίου (εικ. 3).

Η ανάβαση διευκολύνεται από τα ψηλά κάγκελα, τοποθετημένα σε όλη τη διαδρομή. Η είσοδος διατρυπάει τον περιβόλο και στη συνέχεια με σκαλιά, ανεβαίνουμε στην αυλή (εικ. 4, 5).

Ο προσδιορισμένος χώρος της μονής, απλώνεται σε όλο το ομαλό τμήμα του απομονωμένου βράχου και είναι 400τ.μ. περίπου. Παρά τους ισχυρούς ανέμους και το βροχώδες έδαφος, συναντούμε θάμνους, αλλά και αρκετά δένδρα, όπως ελιές και πεύκα.

Η σπουδαιότητα του μικρού μοναστηριού με τα λιγοστά κελιάκια, δεν οφείλεται τόσο στην ιστορικότητά του, όσο στην επιλογή της εξαιρετικής του θέσης,

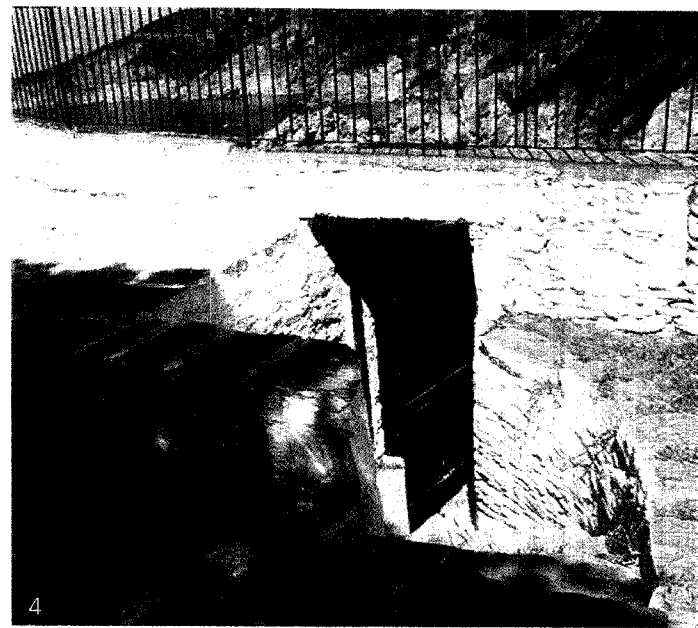
με θέα το Αιγαίο και τις μικρές κατοικημένες ακτές της Σκοπέλου (εικ. 2).

Γύρω από την ίδρυση της μονής, διατηρούνται διαφορετικές παραδόσεις, στη Γλώσσα και τη Σκόπελο, με κοινό στοιχείο αναφοράς τη "θαυματουργική" επιλογή της επικίνδυνης αυτής τοποθεσίας με την υπέροχη θέα.

Κατά μία εκδοχή, σύμφωνα με προφορική παράδοση, η εικόνα του αγίου Ιωάννη κρεμόταν πάνω σε δέντρο ελιάς του βράχου, ενώ κάποιοι νησιώτες είδαν τον άγιο στο ίδιο σημείο να καλεί τους πιστούς. Η θαυματουργική σωτηρία νησιώτη, που έπεσε από το βράχο, κατά τη διάρκεια της ανοικοδόμησης του ναυοδρίου, επιβεβαίωσε την απόφαση για το κτίσιμό του στη συγκεκριμένη θέση (κατά την επιθυμία του αγίου). Στη Γλώσσα της Σκοπέλου υπάρχει παραθ-

λαγγμένη προφορική παράδοση, που μιλά για τη θαυματουργική ύπωση εικόνας του αγίου σε βράχο και την "εμφάνιση" της να παραμείνει στην ίδια θέση.

Η ύπαρξη του Σάμιουελ σε ομορφές εικόνες του τέλους του 19ου αι., δεν θα μπορούσε από μόνη της να πιστοποιήσει την ύπαρξη της μονής του Αγ. Ιωάννη στο Καστρί, αυτή την εποχή. Όμως η παρουσία της βεβαιώνεται κατά το 1890 αι., καθώς σε περιληφθέντα στον κατάλογο των εκκλησιών, μοναστηριών και εξωκλήσιων της Σκοπέλου, που εστάρτισε ο σκηνοθέτης Κωνστίνος Δαλιάνης. Ουσιαστικά μονόδρομο δεν συμπληρώνεται σε σημεία του νησιού, αλλά καταγράφεται τελευταίο στον κατάλογο των συντηρητικών εξωκλήσιων, όπως συμβαίνει και με άλλες μικρές μονές του νησιού.

- Εικ. 2. Γ.Μ. Αγιωάννη στο κ.κ.α.τ.ρ. Αριστερή ευρύτερη και κάρου. 1999
- Εικ. 3. Γ.Μ. Αγιωάννη στο κ.κ.α.τ.ρ. Δ. άκρου. Προσβαση 1999
- Εικ. 4. Γ.Μ. Αγιωάννη στο κ.κ.α.τ.ρ. Δ. και Ν. πλευρά. Είσοδος στη αυλή. 1999
- Εικ. 5. Γ.Μ. Αγιωάννη στο κ.κ.α.τ.ρ. Δ. πλευρά. Είσοδος. 1999

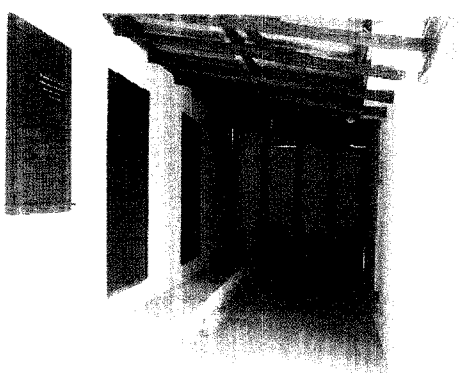

9.

6.

7.

8.

Τα κτίσματα καταλαμβάνουν το δυτικό και νότιο τμήμα της αυλής. Προς το βόρρα βρίσκονται δύο μικρά κελιά, πρόσφατα ανακαινισμένα. Για την κάλυψή τους, καθώς και του στενού διαδρόμου - στοάς, που εκτείνεται σε όλο το μήκος της όψης τους, τοποθετήθηκε κυματοειδής λαμαρίνα. Η στοά, πρόχειρα κλεισμένη στη ανατολική πλευρά για την προστασία από τους ανέμους, εφάπτεται στη βόρεια πλευρά του καθολικού (εικ. 6,7,8)

Το **καθολικό** ανήκει στον τύπο του μονόχωρου δομικού ναού, με δίρικτη στέγη, χωρίς τρούηλο, καλυμμένη με κεραμίδια γαλλικού τύπου. Σύμφωνα και με τον Σάμψων *"η στέγη είναι εκ μπειόν και σχηματίζει αετώματα εις τας δύο πλευράς"*.

Κατά τον π. Καλλιανό είναι κτίσμα του 18ου αι., σε αρκετά καλή κατάσταση σήμερα. Παρατηρούνται ανακαινιστικές

επεμβάσεις, χωρίς ωστόσο να αλλοιώσουν την αρχική του τετραλογία. Τα παράθυρα είναι οβάλ και βρίσκονται δύο στη νότια πλευρά (ένα μεγάλο και ένα μικρό) και ένα στη βόρεια, μέσα στη στοά. Επίσης, το αέτωμα πάνω από την είσοδο του ναού, η οποία προβάλλεται με προεξέχον τοξωτό περιθώριο, υπάρχει μικρό ορθογώνιο άνοιγμα (εικ. 6). Η ημικυκλική κόγχη του Ιερού σχηματίζεται εξωτερικά και φέρει τοξωτή φωτιστική θύρα (εικ. 7). Οι τοίχοι έχουν επιχριστεί με "πασακτό" επίχρυσμα.

Εσωτερικά ο χώρος είναι μικρός, αβία σχετικά τυρώχρος. Η σοφή καθίσταται με ελληνική ψευδοσοφή, βαμμένη σήμερα με γαλάζια χροιάς για την μυστηριώδη αντίθεση με το φυσικό χρώμα του ξύλου του κελύφους.

Στο Ιερό, η Αγία Τράπεζα είναι ενσωματωμένη στη μεσοία από τις τρεις κόγχες.

Τα τέμπλα είναι αρκετά μεταγενέστερα του ναού και εκφράζει τη διακοσμητική διάθεση των δωρητών του. Στη μετέπειτα επανοίκηση εμφανίζονται επιπτώσεις. Οι εικόνες είναι γύρω σύγχρονες του 20ού αιώνα (10, 11).

Σύμφωνα με την καταγραφή που παραρτάται στο Σάββατο σε δευτεροκλή εικόνα της Παναγίας του τέμπλου, η οποία πήρε το επίθετο στον Ι.Ν. Κοιμήσεως της Θεοτόκου στη Γήρσο, υπάρχει επιγραφή με το όνομα του δωρητή του ζωγράφου και η χρονολογία 1890. Το παρόλογο της επιγραφής έχει ως κείμενο: "Ο πατήρ των αγροτών και εδιδασκάλων κ. Κωνσταντίνος του Ρωφάκη. Ο γράφας ταπεινός Θεολόγος Μιχαήλ του Παναγιώτου του Κωνσταντίνου εις τους αγρούς", δηλαδή 1890. Ίσως και για τον ανώστο ζωγράφο Μιχαήλ Ποιλάκη στο Άγιον Κρήνη που εγγράφηκε στα νησιά μαζί με άλλους ανώστους του, την ίδια περίοδο.

Ο εξοπλισμός του ναού είναι σύγχρονος και το δάπεδο καλύπτεται στο σπλά με σιλικά πλακάκια.

Εικ. 5: Ι.Μ. Αγ. Ελένη στο Κ. Πάτρα. Νέοι όψη κελιών και καθολικό (10, 11).

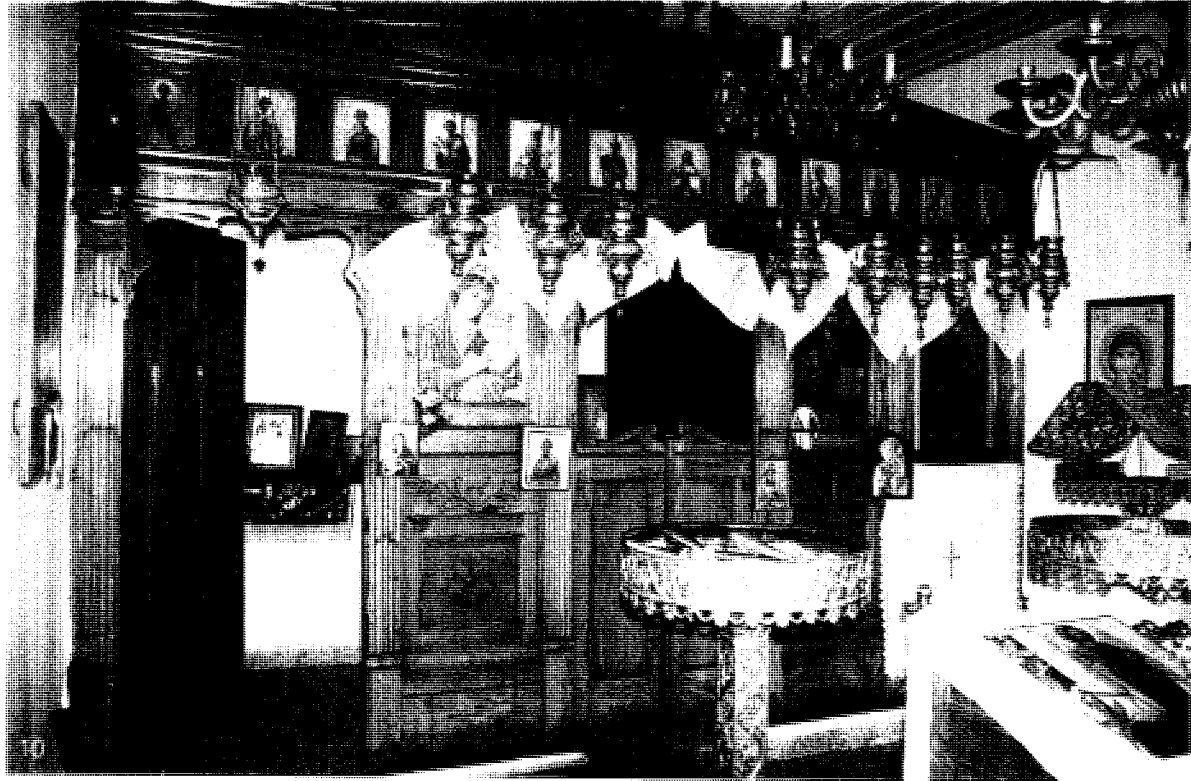
Εικ. 7: Ι.Μ. Αγ. Ελένη στο Κ. Πάτρα. Στοά κελιών (10, 11).

Εικ. 8: Ι.Μ. Αγ. Ελένη στο Κ. Πάτρα. ΒΑ όψη κελιών και καθολικό (10, 11).

Εικ. 9: Ι.Μ. Αγ. Ελένη στο Κ. Πάτρα. ΝΑ όψη κελιών και καθολικό. Πηγάδι Δεξιά (10, 11).

Εικ. 10: Ι.Μ. Αγ. Ελένη στο Κ. Πάτρα. Εσωτερικό καθολικό. Τέμπλο (10, 11).

Εικ. 11: Ι.Μ. Αγ. Ελένη στο Κ. Πάτρα. Εσωτερικό καθολικό. Τέμπλο (10, 11).

Ο χώρος της αυλής είναι άνετος, φροντισμένος, με διάσπαρτα βράχια - γλυπτά, ανάγλυφα στο έδαφος και περιβάλλεται από χαμηλό λιθόκτιστο τοίχο με μεταλλικό κάγκελο προστασίας (εικ. 8,12). Το δάπεδο στη δυτική πλευρά και μπροστά στα κτίσματα, έχει στρωθεί με τσιμέντο, ενώ μία ζώνη ακριβώς στην είσοδο του καθολικού, έχει καλυφθεί και με τσιμεντένια πλακάκια σε σχέδια του 1930-50, προερχόμενα πιθανόν από

το παλαιό δάπεδο του ναού (εικ. 6).

Στη νοτιοανατολική γωνία της αυλής, εξέχει του εδάφους λιθόκτιστο πηγάδι - δεξαμενή με χειροκίνητη αντλία ("τουλούμπα"), ενώ στην εξωτερική νοτιοανατολική γωνία του καθολικού, τοποθετήθηκε πλαστική δεξαμενή συλλογής ομβρίων (εικ. 9,12). Επίσης ένα W.C. καταλαμβάνει μικρό τμήμα στη βορινή πλευρά.

Εικ.12 Ι.Μ. Αγ. Φώτης στο Κασσίο. Αριστερά, το σύλλογο χώρου. Πλην 50, 20 κ'

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η προνομιούχο θέση με την πανοραμική θέα στο πέλαγος, καθιστά τη μονή ιδιαίτερα σημαντική. Η συνεχής φροντίδα και το ενδιαφέρον των πιστών είναι εμφανείς και αποτελούν αναγκαία συνθήκη για τη συντήρηση του χώρου. Όμως η επιβολή της εκάστοτε αισθητικής τους μεταβάλλει και αποδυναμώνει την αρχική αμοιβαία της σύνθεσης, μειώνει και ευτελίζει τις κατασκευές και αμφισβητεί τις προσφερόμενες υπηρεσίες.

Τι μεταλλικές λαμαρίνες, τα φύλλα από μορισσανίδες και η μαύρη πλαστική δεξαμενή, έντονα κυρίαρχα χάνονται στο λευκό τοίχο, δεν συνάδουν με τα άλλα στοιχεία των κτισμάτων (πέτρα, ξύλο, σοβάς κ.ά.), ούτε βέβαια με την καταπληκτική γύρω φύση.

Έίναι σίγουρο ότι πολλοί επισκέπτες, πιστοί και άλλοι, ανεβαίνουν στην κορυφή του βράχου, στο μικρό μοναστήρι. Αν δώσουμε περισσότερη προσοχή στις παρεμβάσεις, διορθώνοντας με ευπρέπεια τα προβλήματα, ώστε να αναδειχθεί η δύναμη της καλοφροντισμένης απλότητας του χώρου, εναρμονισμένης στο υπέροχο τοπίο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αντωνίου Δ. Χρ. *Γλώσσα Σκοπέλου, Το χρονικό μιας μικρής πατρίδας*, Αθήνα 2000, σελ.69,70.

Παροξής Τριαντ., "Σκόλια στις επιγραφές των ναών, μονών και εικόνων της Σκοπέλου, *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 19ος, Λάρισα 1991, σελ.156-177.

Παροδόπουλος Κεραμεύς Αθ., "Καϊσάριου Δαπόντε: Ναοί και μοναστήρια, εξωκκλήσια και μονύδρια εν Σκοπέλω", *BZ* 19 (1910), σελ.94.

Σάμψων Αδ., *Ναοί και μοναί εις την νήσον Σκόπελον*, Αθήναι 1974, σελ.103-104.

Τουδίου, *Σκόπελος. Ιστορική και γεωγραφική (αρχαιολογική) αφήγηση*, Λαογραφικό Μουσείο Σκοπέλου, Δήμος Σκοπέλου 2000, σελ. 379.

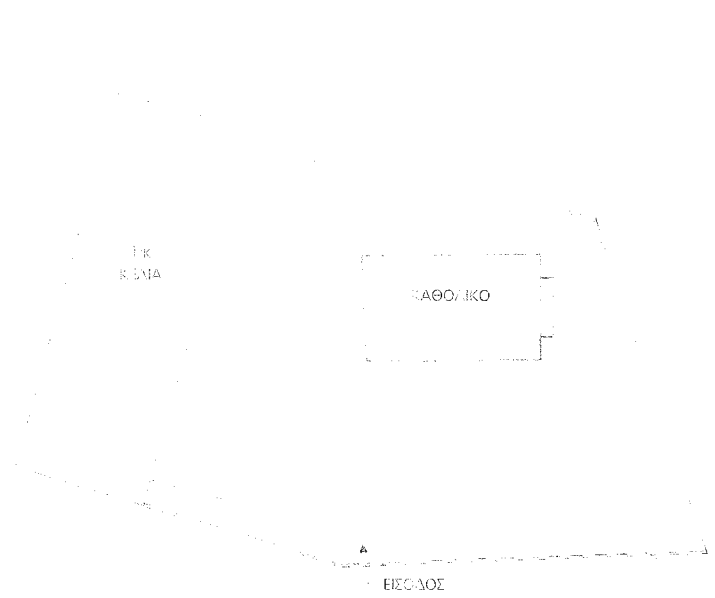
Σύρης Κων., "Λαϊκές και θρησκευτικές παραδόσεις της Σκοπέλου που αναφέρονται στο κτίσιμο ναών και μονών", *Αρχείο Πελαγονικών Μελετών*, τόμος Α', Αθήνα 1997, σελ.31.

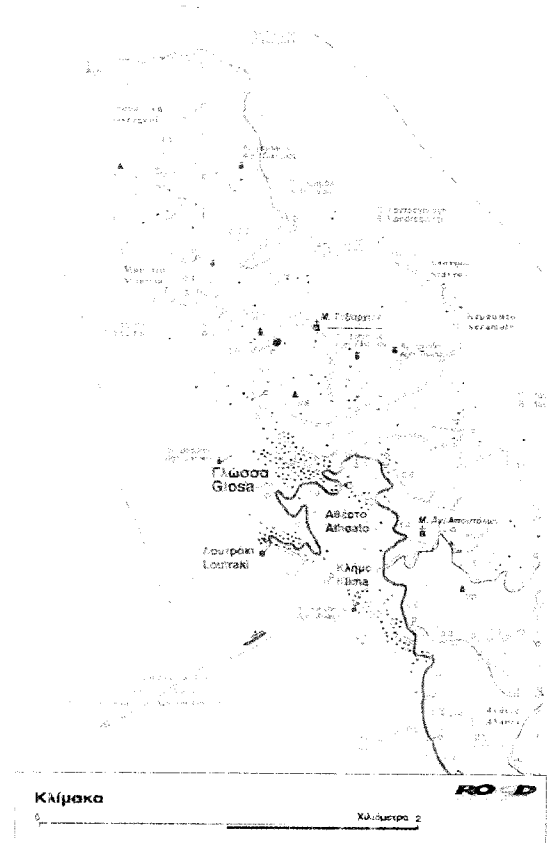
Εικόνα 1. Λ.Μ. Ταξιορχών Γιάργου. [εντός σφαιρικού κελύφους]

23. ΞΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΑΞΙΑΡΧΩΝ ΓΛΩΣΣΑΣ

Χρονος ίδρυσης: 17ος αι.
 Διεύθυνση: Χαλκίδα, Οικισμός Γλώσσας
 Ιδιοκτησιακό: Μνημόσηλη Χαλκίδας,
 Παύλας και Β. Σποράδων
 Εορτάζει - λαμβάνει: 1. Νοεμβρίου
 (Τα μεγάλων Ταξιαρχών Μιχαήλ και Γαβριήλ)

Το γεωγραφικό σκάρφημα

πό τον οικισμό της Γλώσσας ακολουθούμε το δρόμο προς την πόλη της Σκοπέλου και μετά από 200μ, στη διασταύρωση, στρίβουμε αριστερά, βορειοδυτικά στην αρχή και στη συνέχεια βορειοανατολικά, προς τις εγκαταστάσεις της Αεροπορίας. Πριν φθάσουμε στις εγκαταστάσεις, στη διασταύρωση που συναντούμε, κατευθυνόμαστε βόρεια και σε απόσταση 2.5χλμ. συνολικά από τη Γλώσσα, βρίσκουμε τη μονή.

Είναι κτισμένη στη θέση Πλατάνα, σε υψόμετρο 270μ., σε περιοχή κατάφυτη από ελιές, πεύκα και κυπαρίσσια, σε έκταση 250τ.μ. περίπου. Μπροστά στη μονή, στη νοτιοανατολική πλευρά της διαμορφώνεται μικρή πλατεία οριοθετημένη με λιθόκτιστο πεζούλι, στο βάθος της οποίας, διακρίνεται με δυσκολία, λόγω της πυκνής βλάστησης, η είσοδος της μονής (εικ. 1,2).

Το μοναστήρι πιθανότατα ιδρύθηκε το 1672, συμπέρασμα στο οποίο οδηγούμαστε από επιγραφή, που βρίσκεται πάνω από την πόρτα της εισόδου του περιβόλου, με το εξής περιεχόμενο: "ΕΤΟΣ ΙΖΡΠΓ ΜΗΝ ΑΥΓ", δηλαδή 7180 από κτίσεως κόσμου, που αντιστοι-

χεί στα 1672 από τη γέννηση του Χριστού (εικ. 3,4). Ο Παπαγιάννης διάβασε και κατέγραψε την επιγραφή ως εξής: "*+Ετος/ ζρη/μην/ Αυγ(ούστ)ου 4*". Ο Σάμψων εικάζει ότι η επιγραφή "*...εντοιχίστηκε στην είσοδο αργότερα, όταν κτίστηκε η μονή ή ανακαινίστηκε κατά τους χρόνους της τουρκοκρατίας*". Ωστόσο, ο Αντωνίου στο βιβλίο με τίτλο "Γλώσσα Σκοπέλου. Το χιονικό μιας μικρής πατρίδας", υποστηρίζει πως το μοναστηράκι των Ταξιαρχών κτίστηκε στις αρχές του 1600.

Κτήτορας του μοναστηριού, σύμφωνα με αφιερωτή ο έγγραφο, υπήρξε ο Μπεφάνης της Δημακίτζας.

Το Μάιο του 1707, με γιγίλιο του Ποταριάχη Γαβριήλ Γ', έγινε σταυροπήλιο. Τότε στη μονή ζούσαν αρκετοί μοναχοί. Οι κάτοικοι περιέβαλλαν με αγάπη το μοναστήρι, σχέση που ενισχύθηκε από την προσωπικότητα του Μακαρίου, για πολλά χρόνια ηγούμενου του, στα χρόνια του οποίου, η μονή απέκτησε αρκετή περιουσία, κατά το μεγαλύτερο μέρος προερχόμενη από δωρεές. Ως δωρητές της περιουσίας φέρονται οι Προηγούμενοι: Ανθίμος, Παΐσιος, Μερκού-

ριος, μοναχοί της Ι.Μ. Ερημοπόταμου καθώς και οικονομολογικοί Έκκοι της Ι.Μ. Κώδικα της Λαμίας, τον οποίο δημοσίευσε ο π. Καλή Χρόνι, καταγράφεται η μεγάλη κτηματα περιουσία, που περιλάμβανε κτήματα σε πολλές περιοχές, όπως στο Άλιον, στην Κοροΐτα, στο Μνησούρι, στη Ράχη και αλλού.

Αναρτίζουμε σε στις 31 Ιανουαρίου του 1770, η μονή παρασέρθηκε ως μετόχι, στον Ι.Μ. Ερημοπόταμου Άλιου Όρους, όπου διαπιστώνεται από το βεβαίωτικό και αφιερωτικό γράμμα των παιδιών του Μπεφάνη της Δημακίτζας, το οποίο υπ γράφει ο επίσκοπος Σιάθου και Σκοπέλου Διονύσιος. Στο συγκεκριμένο έγγραφο τίθενται περιορισμοί προς την Ι.Μ. Ερημοπόταμου, που αφορούν από το καινούριο μετόχι της στη Σκοπέλη.

Στα μέσα του 19ου αιώνα, όταν η μονή ήταν σχεδόν διαλυμένη, γεγονός που αποδεικνύεται από την επιστολή της Ι.Μ. Ερημοπόταμου, προς τον επίσκοπο του μετόχι της στη Γλώσσα, δημοσιεύονται Αλέξανδρος Σιάθου, που δημοσίευσε ο Βασίλειος Κουμπουλί. Σημαντικό γεγονός τόσο για τη μονή όσο και για τον

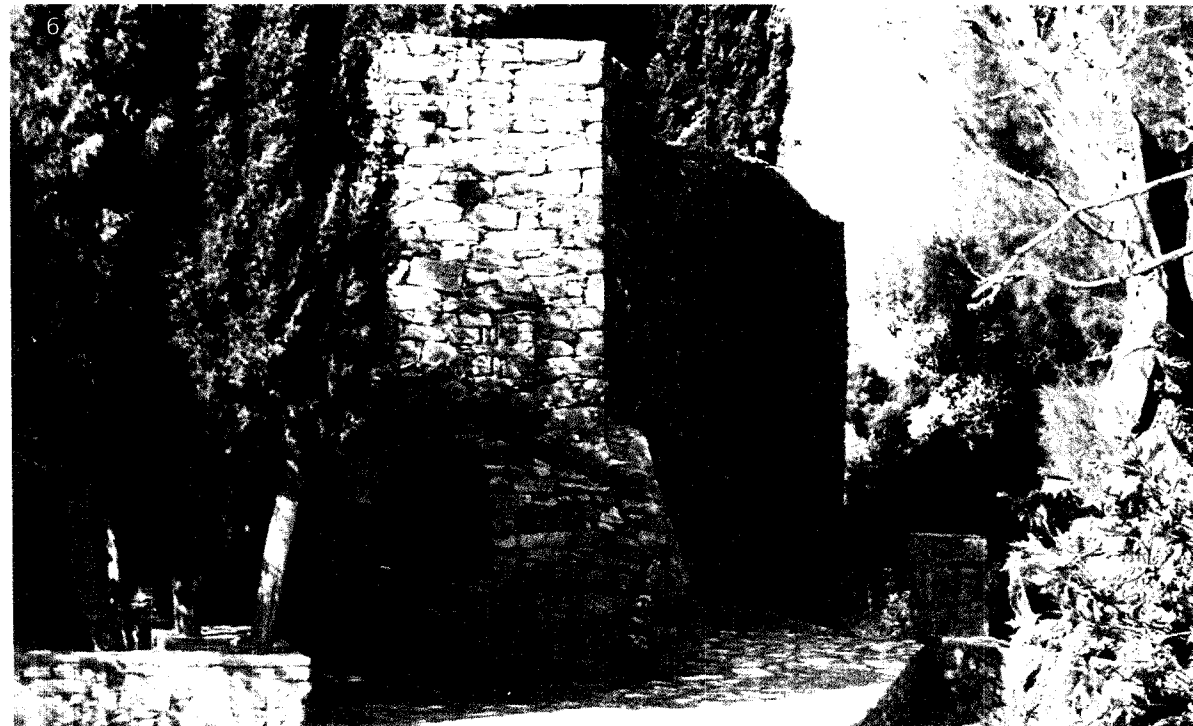
- Εικ. 2. Ι.Μ. Ταξιαρχών Τάσας (πλ.).
Περιβάλλον χώρος εισόδου. 1896.
- Εικ. 3. Ι.Μ. Ταξιαρχών Τάσας (πλ.). Νότια
Είσοδος μολής. Εργασίες 1997.
- Εικ. 4. Ι.Μ. Ταξιαρχών Τάσας (πλ.). Νότια
Είσοδος μολής. 1997.
- Εικ. 5. Ι.Μ. Ταξιαρχών Τάσας (πλ.). ΝΑ γωνία.
Οστεοφυλάκιο. 1998.
- Εικ. 6. Ι.Μ. Ταξιαρχών Τάσας (πλ.). ΝΑ
εξωτερική όψη κριβόθλου.
Οστεοφυλάκιο. 1998.

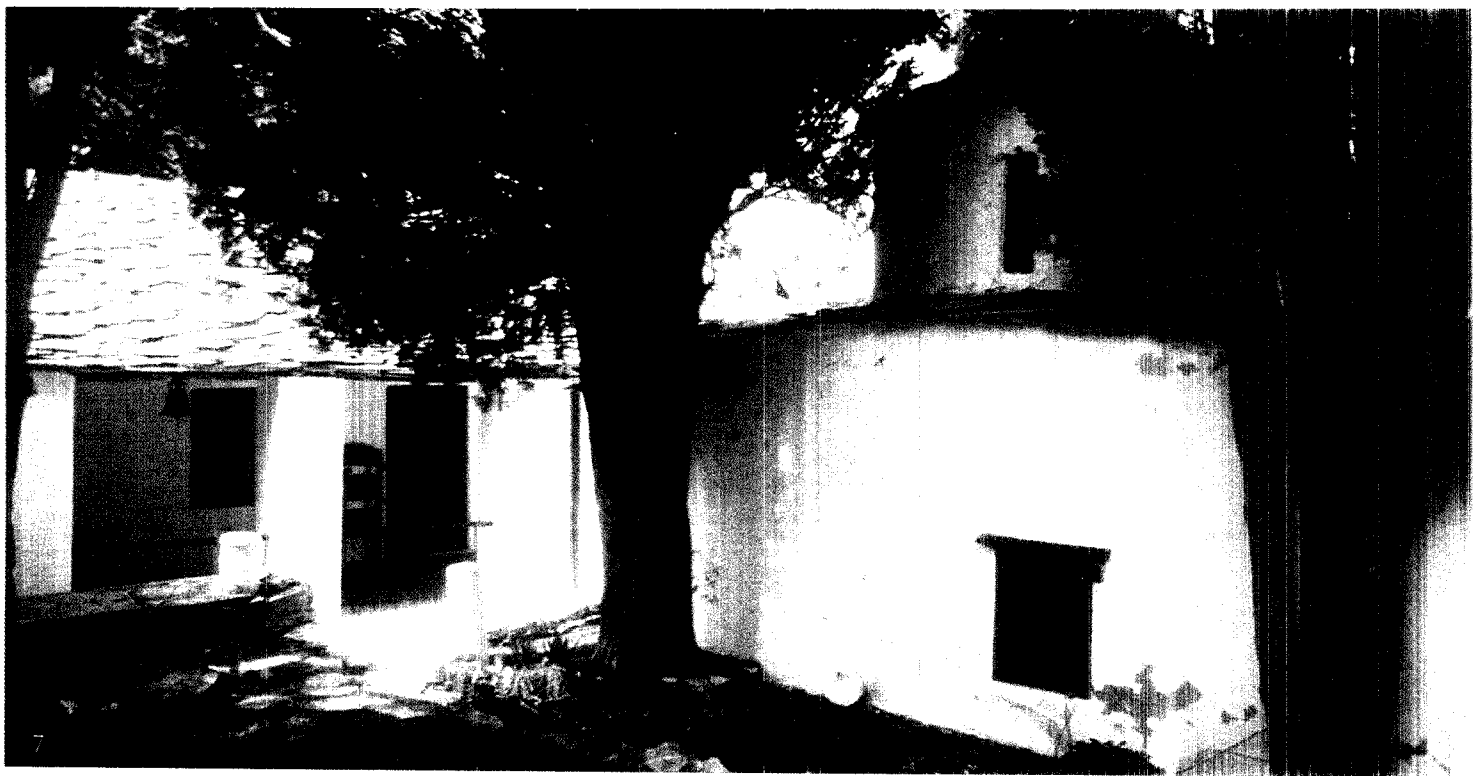
τόπος, την ίδια εποχή, αποτελέσει ο εντοπισμός κοιμησίων αγνησίου στα μελισσηριακά κτήματα στην θέση Καρούτα. Γενική εκτίμηση του π. Καλλίπλου είναι ότι η Ι.Μ. Ταξιαρχών "είχε κυρίαρχη θέση στην οικονομική δραστηριότητα της Τάσας" και πρόσφερε "υλική και πνευματική βοήθεια" στους κατοίκους, από το τέλος του 17ου μέχρι το τέλος του 19ου αι.

Στα τέλη του 19ου με αρχές του 20ου αι., διενέξεις της κυρίαρχης μολής Εθροπιάδου με Γεωργιάδες, σχετικά με τα κτήματα της μολής, ανάγκασαν τους Εθροπιάδιους να πουλήσουν όλα τα ακίνητα του μετοίκου τους, με συμβόλαιο που συντάχθηκε στις 28-5-1911.

Η μολή που βυθίστηκε από ψηλά λιθοκάλυπτα περιβάλλον. Η μικρή, στενή είσοδος με τη μεταλλική καλλιτεχνη πόρτα, βρίσκεται στη νότια πλευρά. Δεξιά, εξωτερικά, στη θέση του κριβόθλου, το μικρό και χαμηλό οστεοφυλάκιο (στεγασμένο κατά τον αφρικανικό τρόπο, σύμφωνα με το Σάμψον), προστεύει στη συνολική όψη, με αποτέλεσμα το οστό, πιθανόν των μοσχών, να είναι ανοικτά σε κακή θέση (εικ. 5,6).

Σήμερα η μονή δεν κατοικείται. Ο μικρός χώρος της αυλής, είναι στρωμένος με ακανόνιστες πέτρες στη δυτική πλευρά και συγκεκριμένα στο χώρο ανάμεσα στο κτίσμα των κελιών και το καθολικό, μέχρι την είσοδο. Σε όλη την έκταση υπάρχουν μεγάλα δένδρα, πεύκα κυρίως, πολλή από αυτά πολύ κοντά στο καθολικό. Διακρίνονται διάσπαρτα υπολείμματα παλαιοχριστιανικού ναού, τον οποίο ο Σάμψων τοποθετεί στα 672.

Τη δυτική πλευρά, καταλαμβάνει το ισόγειο κτίσμα των **κελιών**. Είναι διατηρημένο σε καλή κατάσταση, επιχρισμένο και ασβεστωμένο, με τα κελιά διατεταγμένα στη σειρά, προστατευμένο με

χαγιάτι, σε όλο το μήκος της ανατολικής πλευράς, προς το καθολικό. Η στέγη τετράρριχη, καλυμμένη από σχιστόπλακες, καλύπτει και το χαγιάτι, όπου αφήνει εμφανή την ξύλινη οροφή του, με τα ζευκτά να στηρίζονται σε ογκώδεις, λιθόκτιστους, επιχρισμένους πεσσούς (εικ. 7,8,9,10). Στο χαγιάτι, οι δύο μικρές πλευρές είναι κλειστές και το βορειοδυτικό άκρο καταλαμβάνει τζέκι - φούρνος, κτισμένο με τον παραδοσιακό νησιώτικο τρόπο (εικ. 11). Το δάπεδο είναι κατασκευασμένο από ξύλινες βαμμένες σανίδες (εικ. 10). Από κάτω, σχηματίζεται υπόγειος χώρος, που ίσως, παλαιότερα, χρησιμοποιούνταν ως αποθήκη.

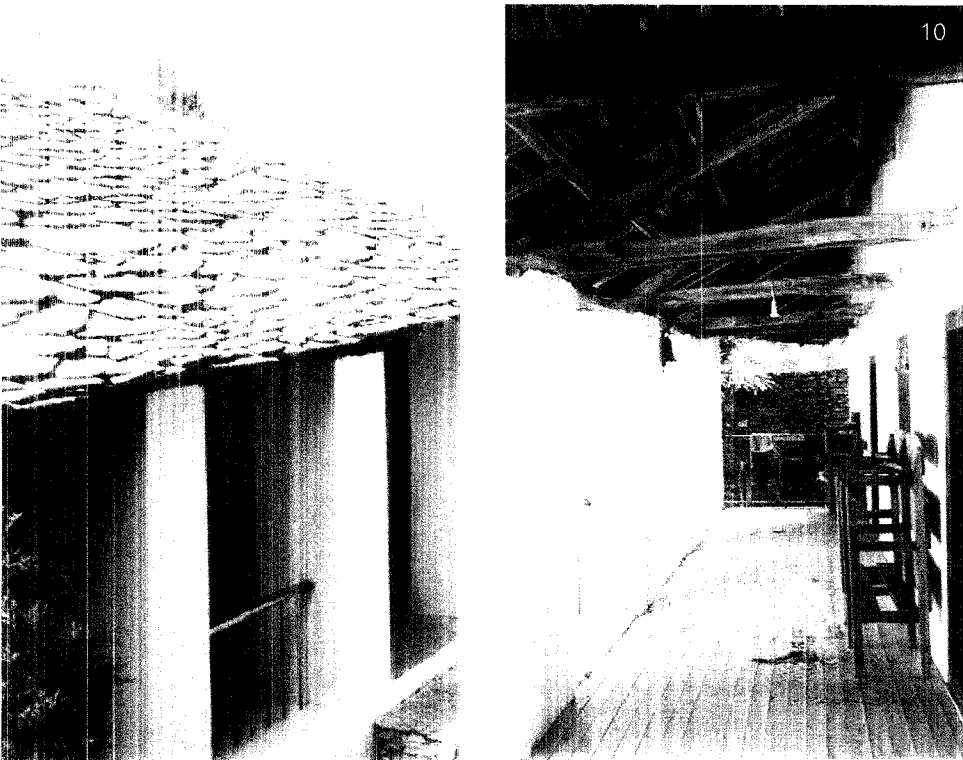
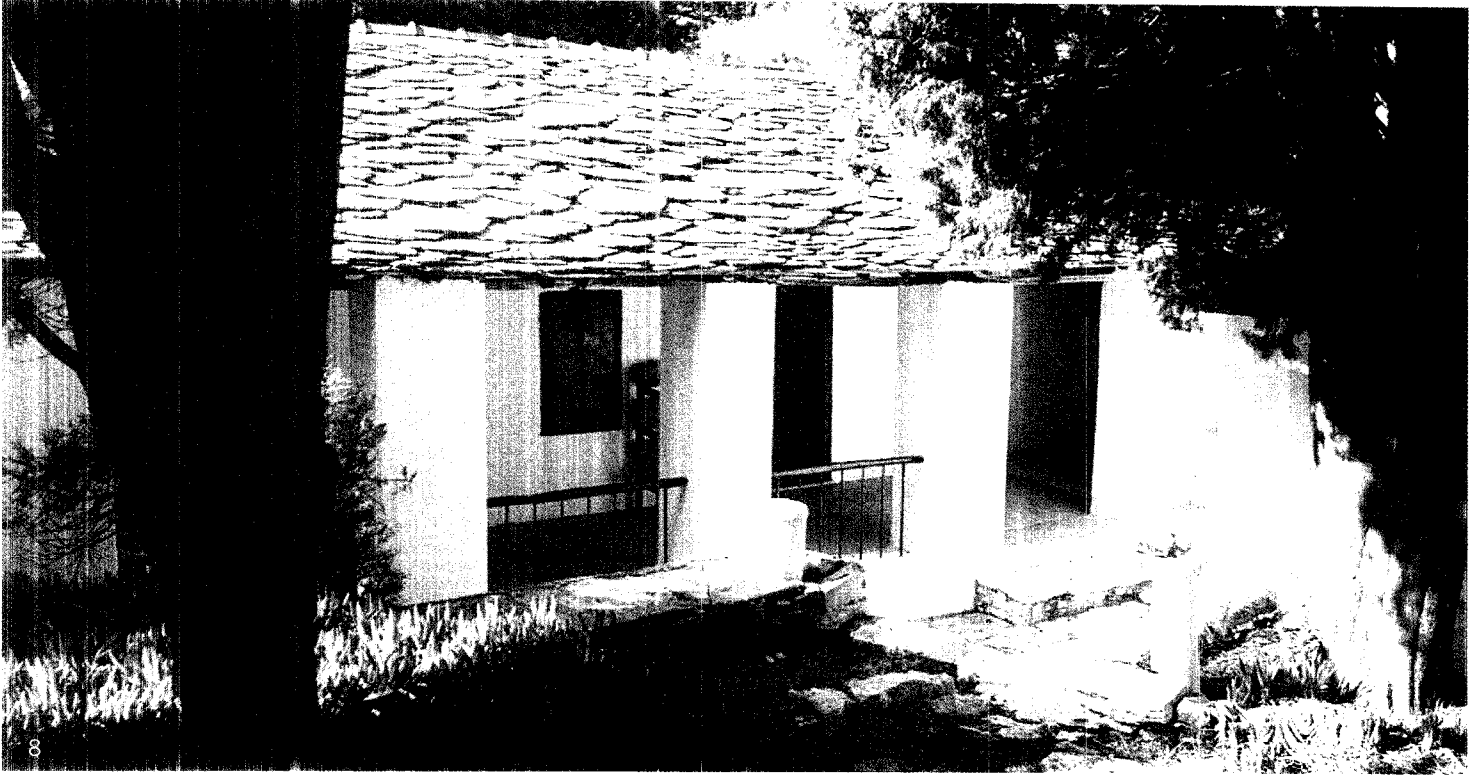
Εικ.7. Ι.Μ. Τετ' αρχών Γλυφίσσας. ΝΑ όψη. Χώρος αυλής. 1974.

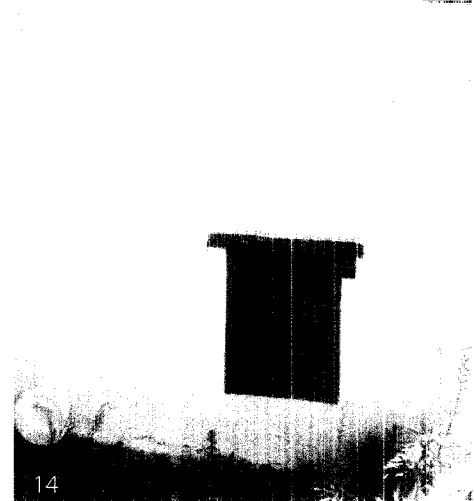
Εικ.8. Ι.Μ. Τετ' αρχών Γλυφίσσας. Κτίριο κελιών. Α όψη. 1974.

Εικ.9. Ι.Μ. Τετ' αρχών Γλυφίσσας. Κτίριο κελιών. Α όψη. 1974.

Εικ.10. Ι.Μ. Τετ' αρχών Γλυφίσσας. Κτίριο κελιών. Τοιά. 1974.

Εικ.11. Ι.Μ. Τετ' αρχών Γλυφίσσας. Κτίριο κελιών. Τοιά. Τζέκι. 1974.

Το **καθολικό** είναι μονόκλιτος ναός με τρούηλο και ανήκει στο σταυροειδή του συνεντυγμένον τύπου. Πρόκειται για μικρών διαστάσεων καλοσυντηρημένο και φροντισμένο κτίσμα, επιχρισμένο και ασβεστωμένο, οι στέγες του οποίου, καλύπτονται με σχιστόπλακες (εικ. 12,13).

Η αψίδα του Ιερού είναι τρίπλευρη σε ορθογώνια κάτοψη, προεξέχει ελαφρώς και καταλήγει σε αέτωμα. Στη μεσαία πλευρά, που είναι και ευρύτερη, ανοίγεται στενόμακρη φωτιστική θυρίδα.

Στη βάση της νότιας πλευράς του ναού, κοντά στο μικρό παράθυρο, διακρίνεται εντοιχισμένο τμήμα κίονα, που πιθανόν προέρχεται από τον παλιохριστιανικό ναό, στον οποίο αναφέρεται ο Σάμψων (εικ. 12,14).

Ο κυλινδρικός τρούηλος, εξέχων, υπερμεγέθης και ογκώδης ως προς το υπόλοιπο κτίσμα, στο τύμπανο φέρει μι-

κρό άνοιγμα, πάνω από το παράθυρο του νότιου τοίχου. Στην κορυφή παρατηρείται αναστραμμένο κιονόκρανο, από τα λείψανα της παλιохριστιανικής εκκλησίας (εικ. 14,15).

Η είσοδος βρίσκεται στη δυτική πλευρά. Είναι μικρή, απλή και πάνω από το υπέρθυρο, κοσμεύεται με μικρό, τοξωτό, βαθύ αψίδωμα (εικονοστάσι). Εκτερωθεν της εισόδου έχουν κτιστεί πέτρινα πεζούλια (εικ. 16).

Ο χώρος εσωτερικά είναι αρκετά μικρός και υποφωτισμένος. Ο τρούηλος στηρίζεται πάνω στα τέσσερα τέξα. Στην ανατολική πλευρά του Ιερού, σχηματίζονται τρεις κόγχες, από τις οποίες η μεσαία είναι μεγαλύτερη και δέχεται ενσωματωμένη την Αγία Τράπεζα. Στη βόρεια πλευρά σχηματίζονται δύο επιπλέον κόγχες, διαφορετικού ύψους. Δεν υπάρχουν τοιχογραφίες (εικ. 17,18).

Εικ.12. Ι.Μ. Τετ. αρχών Γλώσσας. Καθολικό. ΝΑ όψη. Είσοδος. 1996

Εικ.13. Ι.Μ. Τετ. αρχών Γλώσσας. Καθολικό. Δ. όψη. 1996

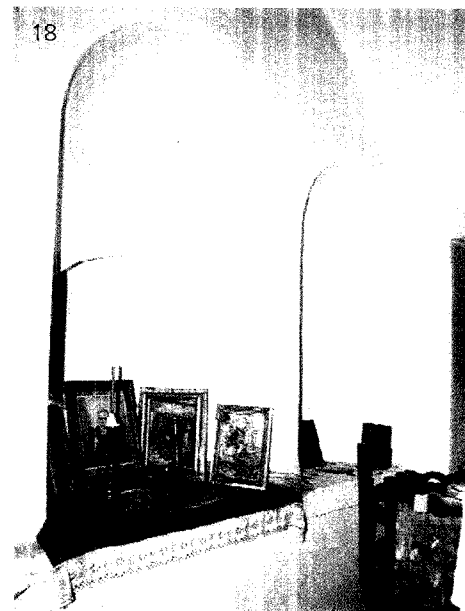
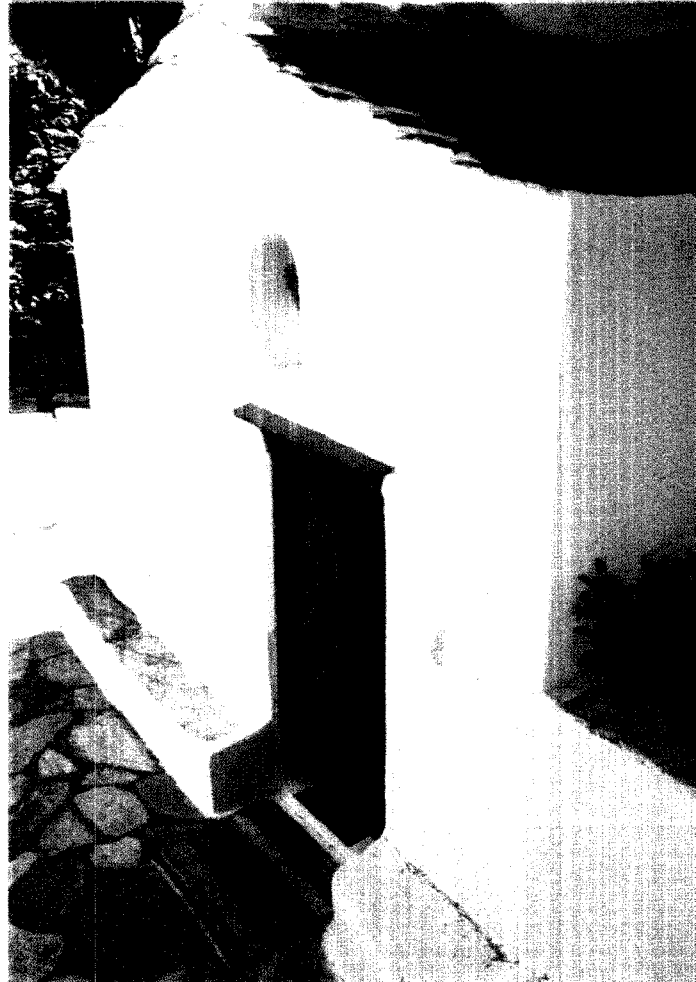
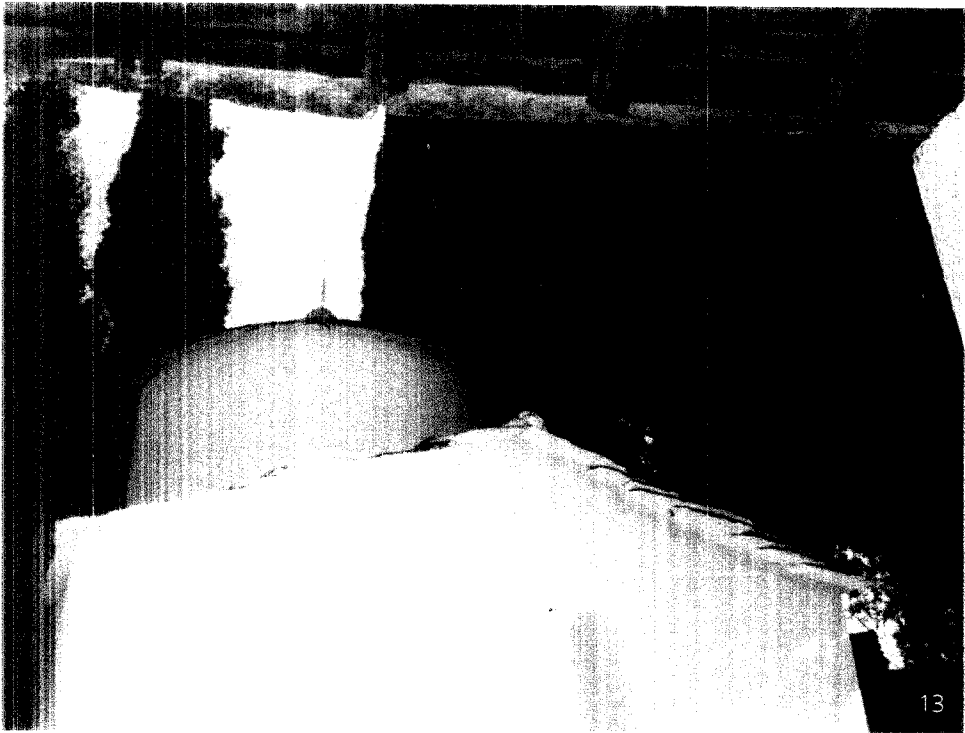
Εικ.14. Ι.Μ. Τετ. αρχών Γλώσσας. Καθολικό. Ν. όψη. τρούηλος. 1996

Εικ.15. Ι.Μ. Τετ. αρχών Γλώσσας. Καθολικό. Τρούηλος. 1996

Εικ.16. Ι.Μ. Τετ. αρχών Γλώσσας. Καθολικό. Δ. όψη. Είσοδος. 1996

Εικ.17. Ι.Μ. Τετ. αρχών Γλώσσας. Εσωτερικό καθολικού. ΝΑ γωνία. 1999

Εικ.18. Ι.Μ. Τετ. αρχών Γλώσσας. Εσωτερικό καθολικού. έργο. 1999

Εικ.19. Ι.Μ. Ταξισαχών Γλώσσας. Εσωτερικό καθολικό.β. Βημόθυρα τέμπλου. 1999

Εικ.20. Ι.Μ. Ταξισαχών Γλώσσας. Εσωτερικό καθολικό.β. Τέμπλο. 1999

Το τέμπλο είναι μικρό σε διαστάσεις, σανιδένιο και βαμμένο, απλό, χωρίς ιδιαίτερη τέχνη. Ξεχωρίζουν και εντυπωσιάζουν τα βημόθυρα, με τα οκτώ εξητάλλα εικονίδια, προερχόμενα από παλιότερο τέμπλο, πιθανόν του ίδιου ναού. Είναι καλής τέχνης, με ανάγλυφους αγέλους και φυτικό διάκοσμο, το κάτω τμήμα του οποίου, πάνω ακριβώς από τα δι-

ήοβα τοξωτά τμήματα, κερματών δικέρολοι σπειοί. Διακοσμούνται και χρώματες. Οι εικόνες του τέμπλου είναι αρκετά καλύτερες. Ξεχωρίζει, αchronολόγητη εικόνα του Τιμίου Γεωργίου, η οποία όμως έχει υποστεί αρκετή φθορά (κρακέλιασμα) (εικ. 19,20).

Το δάπεδο καλύπτεται από ογκώδεις λιθίνες πλάκες.

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Μοναχικό, λόγω της παλαιότητας του, αλλά και γραφικό, στην σύνθεση και τη δομή του, το μικρό αυτό μοναστήρι, δείχνει να μην επηρεάζεται από το χρόνο, βυθισμένο στην εσωστρέφειά του, αδιαφορώντας στην εξέλιξη των εποχών. Η βαριά, συμπαγής, πέτρινη κατασκευή του και ο περιορισμένος του χώρος, δεν ενέπνευσαν δραστικές επεμβάσεις και έτσι κατάφερε να διανύσει τους αιώνες σχεδόν απείραχτο, μεταφέροντας έως σήμερα την ταπεινότητα και τη λιτότητα, αξίες της εποχής του.

Το καθολικό περιβάλλεται ασφικτικά από μεγάλα πεύκα και κυπαρίσσια, η πυκνή σκιά των οποίων, συνεισφέρει στη συσσώρευση της υγρασίας που παρουσιάζει, στις τρεις κυρίως πλευρές του.

Απειλεί ανάγκη και χρέος η συντήρησή του. Δεν απαιτούνται ιδιαίτερες δαπάνες και φροντίδα. Η κατασκευή του απλή, εύκολα επισκευάζεται αν χρειαστεί, μόνο η υγρασία θα πρέπει να αντιμετωπιστεί με σύγχρονες μεθόδους και υλικά.

Υποστηρίζουμε τη διατήρηση της μοναστηριακής του δομής και ταυτότητας, αλλά και του ανοιχτού στον επισκέπτη χαρακτήρα του, ώστε να φιλοξενεί απρόσκοπτα προσκυνητές, που αναζητούν την απλότητα και την ειρήνη που προσφέρει.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αντωνίου Δ. Χρήστος, *Γλώσσα Σκοπέλου, Το χρονικό μιας μικρής γατρίδας*, Αθήνα 2000, σελ.68.
- Ευδόκιμος Ξηροποταμνός, *Η εν Αγίω Όρει Αθω Ιερά, Βασιλική, Πατριαρχική και Σταυροπηγιακή σεβασμία Μονή του Ξηροποτάμου 424-1925*, Θεσσαλονίκη 1971, σελ.92-93.
- Παπαθανασίου Κ., "Ο κώδικας της μονής των Ταξιαρχών στη Γλώσσα της Σκοπέλου", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 17ος, Λάρισα 1990, σελ.189-192.
- Του ιδίου, *Σχέσεις Σκοπέλου και Αγίου Όρους 17ος-19ος* (Μια πρώτη προσέγγιση στο θέμα) ανάρτ. από το περιοδικό *Εφημέριος*, Αθήνα 1996, σελ.12,39-41.
- Του ιδίου, "Η Γλώσσα της Σκοπέλου. Σελίδες από την ιστορία και την αλληλογραφία της", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 41ος, Λάρισα 2002, σελ.47-80.
- Του ιδίου, "Τα Αθωνικά Μετόχια των Βορείων Σποράδων και η συμβολή τους στην Ορθόδοξη πνευματική διαμόρφωση των νησιωτών" *Επιστημονική Ημερίδα: "Άγιον Όρος - Πήλιο - Μαγνησία 15ος-20ος αι. Μια αμφίδρομη σχέση"*, Ι.Μ. Δημητριάδος, 3-4 Δεκεμβρίου 2004.
- Κουτσός Βασ., "Μικρή συμβολή στο ιστορικό του Μονηδρίου των Ταξιαρχών στη Γλώσσα", εφημ. "*Τα σκοπελίτικα νέα*", έτος ΙΗ', Αρ. Φυλ. 142, Αθήνα Σεπτέμβριος - Οκτώβριος 2002, σελ.3.
- Νάνι Α., "Εκκλησίες και μονές (στη Σκόπελο), μεταβυζαντινά μνημεία στη πόλη και το ύπαιθρο του νησιού", εφημ. "*Η Καθημερινή*", ένθετο *Επίτ Ημέρες*, 1-9-1996, σελ.6-9.
- Παπαδόπουλος - Κεραμείς Αθαν., "Κασαρίου Δαπόντε: Ναός και μοναστήρια, εξωκκλήσια και μονύδρια εν Σκοπέλω". *BZ* 19 (1910), σελ.92.
- Παπαζήσης Τριαντ., "Σχόλια στις επιγραφές των ναών, μονών και εικόνων της Σκοπέλου", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 19ος, Λάρισα (1991), σελ.156-177.
- Σαρκων Αδ., *Νήσος Σκόπελος. Ιστορική και αρχαιολογική μελέτη*, Αθήναι 1968, σελ.292.
- Του ιδίου, *Ναός και μοναί εις την νήσον Σκόπελον*, Αθήναι 1974, σελ.179-180,220-222.
- Του ιδίου, *Σκόπελος. Ιστορική και γεωγραφική (αρχαιολογική) αφήγηση*, Λαογραφικό Μουσείο Σκοπέλου, Σκόπελος 2000, σελ.412-414.

24. ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΟ ΝΗΣΙ (ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ)

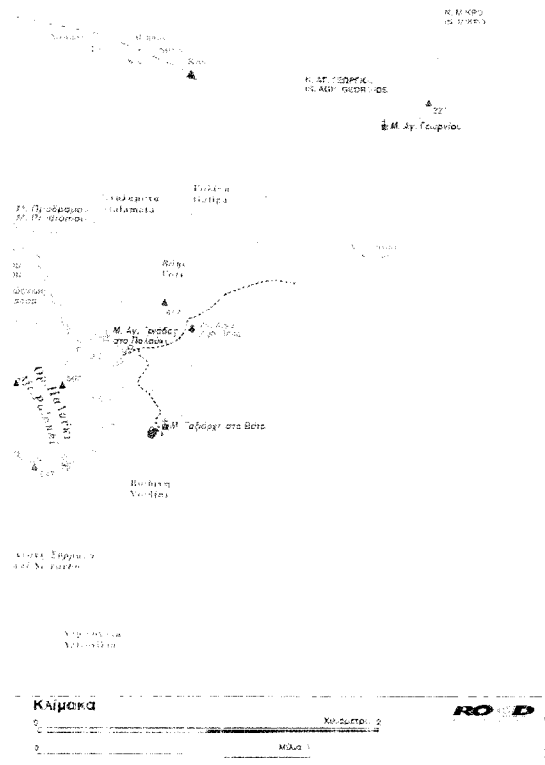
Χρόνος ίδρυσης: 17ου - α΄ μισό 18ου αι.
 Διεύθυνση: Δήμος Σκοπέλου, Νησί Αγίου Γεωργίου
 Ιδιοκτησιακό: Εθνική Οικογένεια Βλαχάκη
 Εορτάζει - πανηγύρι: 23 Απριλίου (Αγ. Γεωργίου)

Κατά την καταγραφή των μονών της Σκοπέλου από την ομάδα, δεν καταστή δυνατή η μετάβαση στο νησί του Αγίου Γεωργίου. Τη μονή επισκέφθηκε μόνο η κ. Εύα Παρρασκεία το 2005, με τη φροντίδα του Δημάρχου Σκοπέλου κ. Γ. Παχά.

Εκ 1. Μ. Αγ. Γεωργίου στο νησί ΝΑ όψη: 1130 μέτρας.

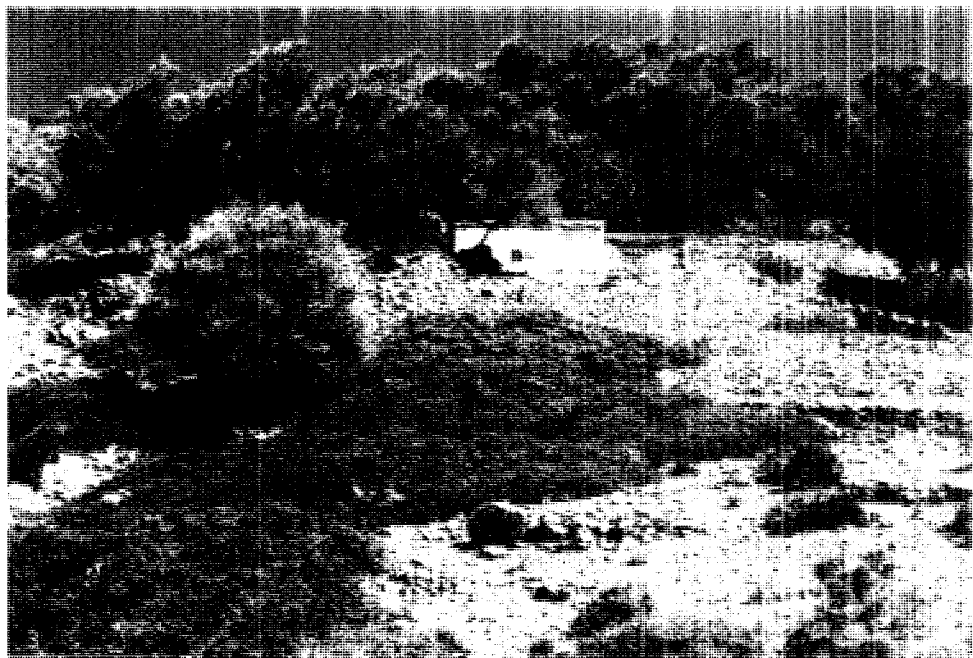
είναι κτισμένο στο ομώνυμο ακατοίκητο νησί, που βρίσκεται ανάμεσα στη Σκόπελο και την Αιθώνησο, σε ίση σχεδόν απόσταση από αυτά (3.5 ναυτικά μίλια). Η πρόσβαση γίνεται από τη νότια πλευρά με δυσκολία, καθώς δεν υπάρχει φυσικό ή τεχνητό λιμάνι και εφόσον βέβαια το επιτρέπουν οι καιρικές συνθήκες.

Απέχει 120μ. περίπου από τη θάλασσα. Μονοπάτι σχετικά βατό και ανηφορικό και σκαλοπάτια σχηματισμένα πάνω στο βράχο οδηγούν στη μονή, σε υψόμετρο 60μ. περίπου. Περιβάλλεται από χαμηλή βλάστηση και ελαιόδεντρα, κυρίως από την πάνω πλευρά (εικ. 1).

Ο Σάμψων αναφέρει ότι η μικρή μονή αποτελούσε παλαιότερα μετόχι της Ι.Μ. Τιμίου Προδρόμου Σκοπέλου και υποστηρίζει ότι το 18ο αι. διέμεναν περίπου 40 μοναχοί, που καλλιέργησαν ελιές, παχανικά, φαικές και οπωροφόρα δέντρα. Τον επόμενο αιώνα ο αριθμός των μοναχών μειώθηκε σημαντικά.

Ο Φιλιππίδης κατά την περιήγησή του στις Βόρειες Σποράδες, στις αρχές του 19ου αι., αναφέρεται και στο νησάκι του Αγίου Γεωργίου με το ομώνυμο μοναστήρι του, που εκείνη την εποχή ήταν κατοικημένο: "...Πλησίον της Σκοπέλου, είναι νησίον μικρόν, κατά ανατολήν, και έχει επάνω μοναστήρι μικρόν κατοικημένον. Η Εκκλησία του είναι επί ονόματι του αγίου Γεωργίου, και καλείται τούτο το μικρόν νησίον του αγίου Γεωργίου. Απέναντι κατά ανατολής είναι η νήσος Λιδρόμια...".

Σύμφωνα με το διάταγμα του 1833, οι μονές με λιγιστό αριθμό μοναχών έκλεισαν και οι περιουσίες τους πέρασαν στο Υπουργείο Οικονομικών, το οποίο

ύστερα από κάποιο διάστημα, ορισμένες από αυτές πούλησε σε ιδιώτες. Υποθέτουμε ότι και το μοναστήρι του Αγ. Γεωργίου πρέπει να είχε την ίδια τύχη, διότι από πωλητήριο έγγραφο του 1868 που εκδόθηκε από το Υπουργείο Οικονομικών, πληροφορούμαστε ότι η μονή αγοράστηκε τότε μαζί με τη γύρω περιοχή, από τον Ιω. Πλέσσα. Το έγγραφο θεωρήθηκε και καταχωρήθηκε το 1869 και βρίσκεται στην κατοχή του σημερινού ιδιοκτήτη κ. Σ. Βλαχάκη. Στο έγγραφο καταγράφεται η έκταση της μονής ως 9.375μ² και η κτηματική της περιουσία. Το υπόλοιπο μέρος του νησαίου παραμένει στο Δήμο Σκοπέλου.

Σύμφωνα με προφορικές μαρτυρίες στο χρονικό διάστημα 1959-1962 υπήρχαν 2-3 μοναχοί. Η μονή διέθετε

μικρό ηλιαίο (μπροστιόρα), το οποίο ανέσυραν οι μοναχοί στη στεριά με τροχαλίες (ναυτοδικά υπάρχει η λεγόμενη "γλήστρα") και το "κρεμούσαν" για να μην καταστραφεί από τη θάλασσα.

Η κατάσταση των κτισμάτων της μονής κατά το 1950, απεικονίζεται στην ασπρόμαυρη φωτογραφία που μας παραχώρησε ο σημερινός ιδιοκτήτης (εικ. 2). Είναι κτισμένη σε διαφορετικό επίπεδο. Το τρίτο επίπεδο στη βόρεια πλευρά, καλύπτονται με σκεπές πλακές. Η συνόριχτη στέγη τους επεκτείνεται προς νότια, καλύπτοντας το διάδρομο - σταύρο σε όλο το μήκος της όψης και φθάνει μέχρι το παρακάτω κτίσμα, που παρεμβάλλεται πριν το νότιο και εφάπτεται στη βόρεια πλευρά του. Το κτίσμα αυτό ανήκε σε

Εικ. 3: Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στα Γητοί. Νόση προς τη θάλασσα. (1/1)

Εικ. 4: Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στα Γητοί. Νόση από κελιά. (1/1)

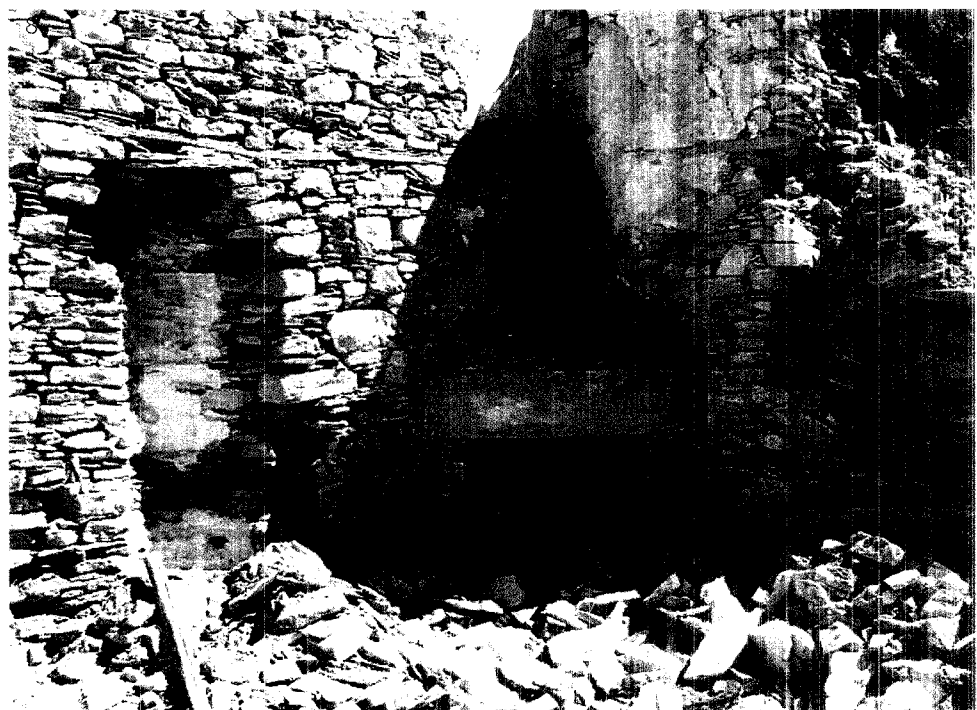
Εικ. 5: Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στα Γητοί. Νόση από κελιά. (1/1)

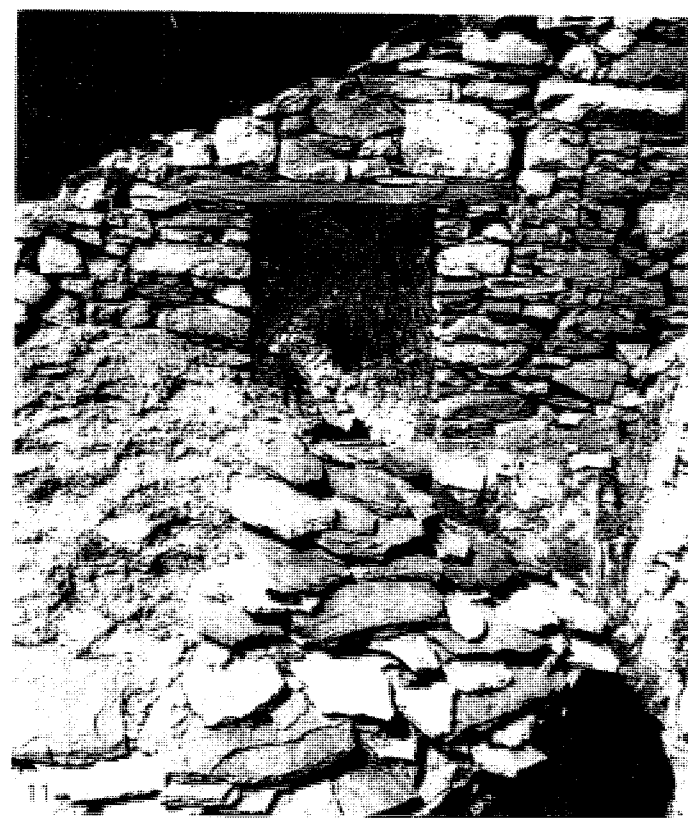

επιβλητή οικολογική ομορφιά. Ο πάνω όροσος χρησιμοποιούνασθε κελιά, ενώ ο κάτω ως απλό κελί. Ο Σ. Μπιφών αναφέρει ότι έχουν εντοπιστεί στους τοίχους του σταθλακτίες που προέρχονται από το σταθλασίο των Γητοίων, σύμφωνα με παλαιά συνήθεια.

Σήμερα τα περισσότερα κτίσματα είναι καταστραμμένα. Σωρύν από πέτρες και ερείπια επιπλωθούν στο χώρο. Στη νόση πλευρά υπάρχουν πεζούλες και τμήματα, πιθανόν, χαμηλού περιβόλου (εικ. 3). Βορειοανατολικά προσογκρεμισμένα ανεπίκοστα λιθόκλιτο κελιά, με ενδιαφέροντα αρχιτεκτονικά στοιχεία, ματυρούν την άθλιση ένωση ζωή του υποστυρίου. Διακρίνονται μόνο τμήματα της εξωτερικής τοιχοποιίας τους, όπου παρατηρούνται ποξωτές εισοδοί και ορθογώνια ανοίγματα (εικ. 4,5)

Εικ. 6. Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στη νησί. Τμήμα Νότιας - Καθολικό - αρχιτεκτόν. Ερείπια αποθήκης και δεξαμενή, στο κέντρο. Κελιά, στην πίσω ζώνη. Μεγάλο κελί - ξενώνας, δεξιά. 100.

Εικ. 7. Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στη νησί. Ερείπια κελιού - ξενώνα. Εσωτερικό. 100.

Εικ. 8. Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στη νησί. Ερείπια κελιού - ξενώνα. Τζάκι. 100.

Εικ. 9. Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στη νησί. Δεξαμενή. Κοινή στέγη. 100.

Εικ. 10. Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στη νησί. Δεξαμενή. Εσωτερικό. 100.

Εικ. 11. Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στη νησί. Δεξαμενή. Κοινή στέγη. 200.

Εσωτερικά στις οροφές τους σχηματίζονται καμάρες από αφηνωτές πέτρες. Σε ένα από αυτά διακρίνονται υπολείμματα τζακιού. Δίπλα στα τρία κελιά, βρίσκονται τα ερείπια μεγάλου κελιού με τζάκι. Ίσως πρόκειται για τον ξενώνα της μονής, στον οποίο αναφέρεται ο Σάμψων: *"Παραρηλεύρας αυτών υπάρχει ξενώνας για τους προσκυντές με εστία και σοφά"* (εικ. 6,7,8).

Στη δεκαετία του '50 είχαν επισκευαστεί οι στέγες του μεγάλου κελιού και του κάτω κτίσματος, που προσκολλητά στο ναό, οι οποίες όμως κατέρρευσαν από τους σεισμούς του 1965. Πληροφο-

ρηθήκαμε ότι κατά την επισκευή, η δίριχτη στέγη του κάτω κτίσματος, μετατράπηκε σε μονόριχτη και ενώθηκε με τη στέγη των τριών κελιών του πάνω επιπέδου.

Επειδή στο νησί δεν υπάρχουν πηγές νερού, βορειοανατολικά και σε επαφή με το καθολικό, κτίστηκε κυλινδρική δεξαμενή ομβρίων, διαμέτρου 2,5μ. και ύψους 3μ., η οποία εσωτερικά έχει επικαλυφθεί με "μπρουτσιλιάνια" (θηραϊκή γη). Θολωτή κατασκευή, καλυμμένη πρόχειρα με σχιστολιθικές πλάκες, προστατεύει τη δεξαμενή (εικ. 6,9,10,11). Στο χώρο της μονής σώζεται και αλώνι.

Το μικρό **καθολικό** της μονής είναι μονόχωρος καμαροσκεπής ναός. Κατά το Σάμψων, κτίστηκε στο τέλος του 17ου ή ίσως στις αρχές του 18ου αι. και αναφέρεται ως "*μονόκλιτη θαλασσευής βασιλική*". Πρόκειται για κτίριο με στέρεα κατασκευή, που σήμερα ωστόσο χρειάζεται συντήρηση. Η βόρεια πλευρά της στέγης του έχει αποτηρηθεί, λόγω του κτιρίου που προσκολληθήκε μεταγενέστερα (εικ. 12). Στην εξωτερική τοιχοποιία υπάρχουν τμήματα επιχρισμένα και στο σύνολό του σχεδόν είναι ασβεστωμένο. Στη νότια πλευρά φέρει μικρό τοξωτό παράθυρο (εικ. 13), ενώ στην ανατολική η ημικυκλική κέγχη της αψίδας του Ιερού προεξέχει ελαφρά, διαμορφώνει μικρό ορθογώνιο άνοιγμα στο κέντρο και καλύπτεται με οχιστολιθικές πλάκες, όπως και η ανισομεγέθης δίρριχτη στέγη του (ζαγοριανή πέτρα) (εικ. 14).

Η είσοδος βρίσκεται στη δυτική πλευρά, είναι τοξωτή και εξαιρετικά μικρών

διαστάσεων (χαμηλή και στενή). Την ίδια πλευρά περιτρέχουν κτιστά πεζούλια, για την ανάπαυση των προσκυνητών (εικ. 12). Δεξιά της εισόδου έχει τοποθετηθεί τμήμα πέτρινου κίονα(ι), μέσα στο κοίλωμα του οποίου εφαρμόζει πέτρινη σφαίρα! Σύμφωνα με τον διοκλήτη, την ημέρα της πανήγυρης της μονής τοποθετούσαν πάνω του την εικόνα του αγίου, μετά την περιφορά (εικ. 15).

Ο εσωτερικός χώρος είναι πολύ μικρός. Οι τοίχοι γενικά παραμένουν επιχρισμένοι και σε ορισμένα μόνο σημεία έχει αποκολληθεί το επίχρισμα, αποκαλύπτοντας την τοιχοποιία (εικ. 15). Πρόκειται για λιθοδομή με πέτρα του νησιού, κύριο υλικό κατασκευής και των κελιών (εικ. 17,18). Είναι εμφανές το πρόβλημα της υγρασίας στην επιφάνεια των τοίχων, καθώς και οι ρηγματώσεις (εικ. 19). Βαθειά ρωγή μεγάλου μήκους στην καμάρα της οροφής, ξεκινά από το βόρεια τοίχο και καταλήγει στο Ιερό (εικ. 20).

Στο Ιερό κληματαίνονται δύο μικρές κόγχες στον ημιστολίο χώρο, όπου είναι ενσωματωμένη και η Αγία Τράπεζα. Επίσης μικρότερη κόγχη διαμορφώνεται και στο βόρειο τοίχο.

Το τέμπλο είναι απλό, βαυμένο ηρώσινο, με λίγα τα διακοσμητικά στο κλίμα και δύο ανοίγματα για τις λειτουργικές ανάγκες. Σύμφωνα με το Σάμψων είναι νεότερο, ήτοι από τα βυζαντινά και το σταυρό της εικόνης, από τον οποίο λείπει η οριζία το κεφάλι που ενδεώς στο αρχικό. Τα βυζαντινά κοσμούνται με το συνήθη ορθοστάδιο (Εισογγετισμός της Εξατόκου Προφήτες). Οι μορφές είναι άνωθεν στο ουσιακό διάκοσμο. Η επινα του πλαισίου γύρω έχει αποθεση επίθετό από την εικόνα του Χριστού, λόγω της στενότητας του χώρου. Είναι αβίβης τέχνης και φέρει τη χρονολογία *μδλζ'* (1737) (εικ. 16).

Το δάπεδο καλύπτεται με ορθογώνιες πέτρινες πλάκες (εικ. 15).

Εικ. 12. Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στη νησί.
Καθολικό. Δ. όψη. Εξώδοσ. 2105.

Εικ. 13. Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στη νησί.
Καθολικό. Ν. όψη. 2107.

Εικ. 14. Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στη νησί.
Καθολικό. Α. όψη. 2109.

Εικ. 15. Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στη νησί.
Καθολικό. Δ. όψη. Τριπυλίκονα(ς).
1005.

Εικ. 16. Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στη νησί.
Καθολικό. Εσωτερικό. Τέμπλο.
Ρωγμές στο Ιερό. 100.

Εικ. 17. Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στη νησί.
Εσωτερικό Καθολικό. Τοιχοποιία.
1005.

Εικ. 18. Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στη νησί.
Εσωτερικό Καθολικό. Τοιχοποιία.
1005.

Εικ.19 Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στη νησί.
Εισαγωγή καθοδών ρωγμές στην
οροφή του Ιερου (2018)

Εικ.20 Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου στη νησί.
Εισαγωγή καθοδών ρωγμές στην
οροφή του Ιερου (2018)

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η μονή θεωρείται ενδιαφέρουσα ως προς τη σύνθεση των κτισμάτων της και σημαντική, καθώς αποτελεί το μοναδικό στοιχείο της κατακτημένης διαδρομής του μικρού νησιού.

Είναι προφανής η ανάγκη επισκευής του καθολικού, η αποκάλυψη της λιθοδομής και η αρμολόγησή της, καθώς και η προστασία του από την υγρασία.

Η αποκατάσταση της συνολικής εικόνας του μοναστηριού επιβάλλει εργασίες ανακατασκευής όλων των κτιρίων και των κελιών, όπως και του περιβάλλοντος χώρου. Ειδικές επισκευές θα πρέπει να γίνουν στη θολωτή καμάρα και στο εσωτερικό της δεξαμενής.

Το έργο της αποκατάστασης της μονής καθίσταται πολύ δαπανηρό και θα πρέπει να αναζητηθεί χορηγός ή χρηματοδοτική ενίσχυση της πολιτείας, καθώς δύσκολα μεταφέρονται οικοδομικά υλικά, κυρίως λόγω έλλειψης προβλήτας.

Η μονή βρίσκεται πολύ κοντά στη Σκόπελο και στην Αθήνησο και μπορεί να αποτελέσει μία σκόνη επιλογή επιλογής για τον οικολογικό τουρισμό. Το μικρό συγκρότημα της μονής, το περιβάλλον και καλή κατασκευασμένο, μπορεί να φιλοξενήσει χώσεις, όπως κάποια ειδικά εργαστήρια, με τη βοήθεια της μικρής μονάδας κτηνοτροφίας, σε συνδυασμό με φιλοξενία και πωλήσεις εκλεκτών τοπικών προϊόντων που θα παράγονται. Το ενδιαφέρον όμως των όποιων επιλογών θα πρέπει να στηρίζεται στην ενσωμάτωση θρησκευτικού του χαρακτήρα και στην εξασφάλιση της βιωσιμότητάς του με την προώθηση επιτηδεύσεων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

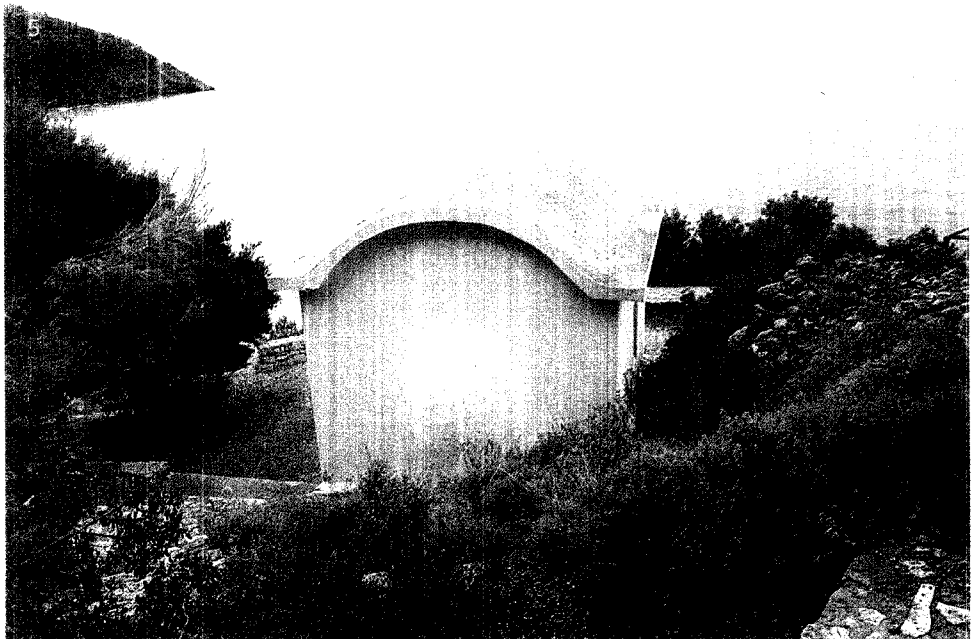
- Ποταμίτης Γριόνι, "Σκόπελος στις επιγραφές των ναών, μονών και εικόνων της Σκοπέλου", *Θεσσαλικό Ημερησίον* τόμος 19ος, Λιμνισα 1991, σελ.160.
- Παπαγιάννης Α.Σ., *Νεσος και μοναχισμός στην νήσον Σκόπελον*, Αθήναι 1974, σελ.73,79 και 215-217.
- Ποταμίτης Γριόνι, *Σκόπελος. Ιστορική και γεωγραφική (αρχαιολογική) αφήγηση*, Λογογραφικό Μοι σείο Σκοπέλου, Αθήναι 2000, σελ.392,417-418,423, σελ.114.
- Παπαγιάννης Α.Σ., *Τα περιωθένια έργα του Αργύρη Φιλιππίδη. Μερική Γεωγραφία - Βιβλίον Ηθικών*, Αθήναι 1978, σελ.2-3.

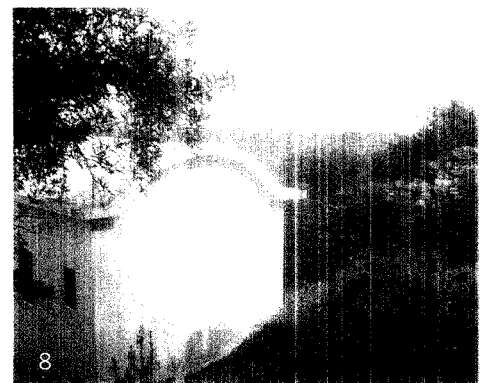
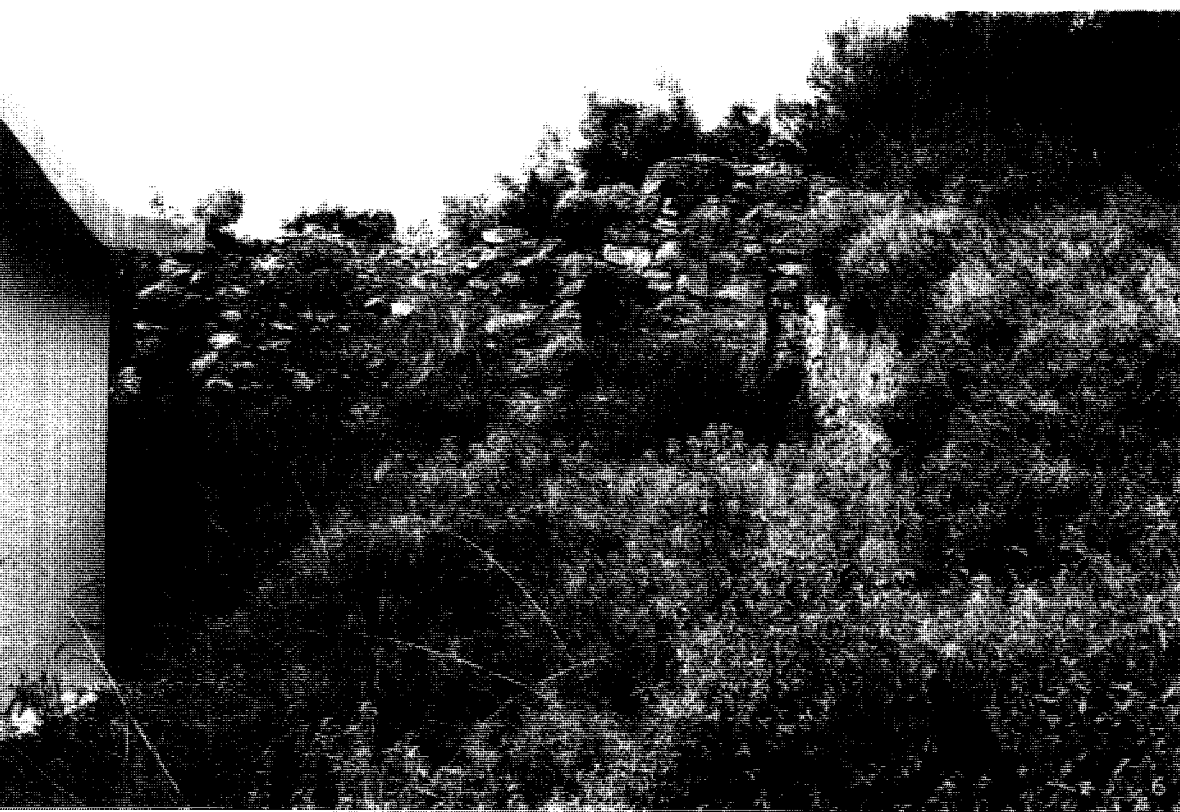

- Εικ. 2. Γ.Μ. Αγ. Αναργύρων - Γενική άποψη. Περιβάλλον χώρος. Άσπρη 20.04
- Εικ. 3. Γ.Μ. Αγ. Αναργύρων - Περιβάλλον χώρος. 19.04
- Εικ. 4. Γ.Μ. Αγ. Αναργύρων - Άσποψη. Περιβάλλον χώρος. 19.04
- Εικ. 5. Γ.Μ. Αγ. Αναργύρων - Ν. Αναλήτηςος. Άσποψη. Περιβάλλον χώρος. 19.04

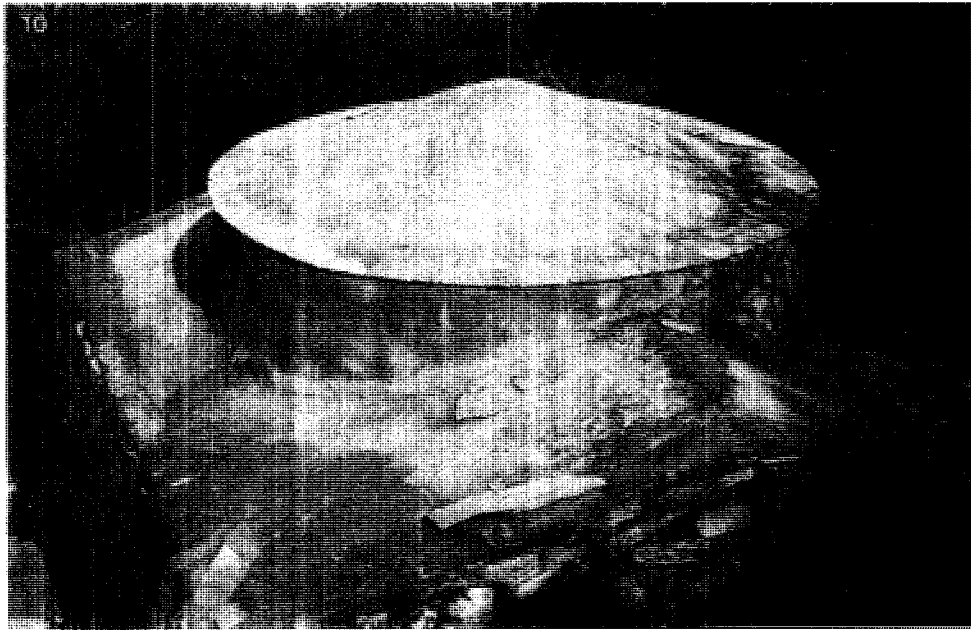
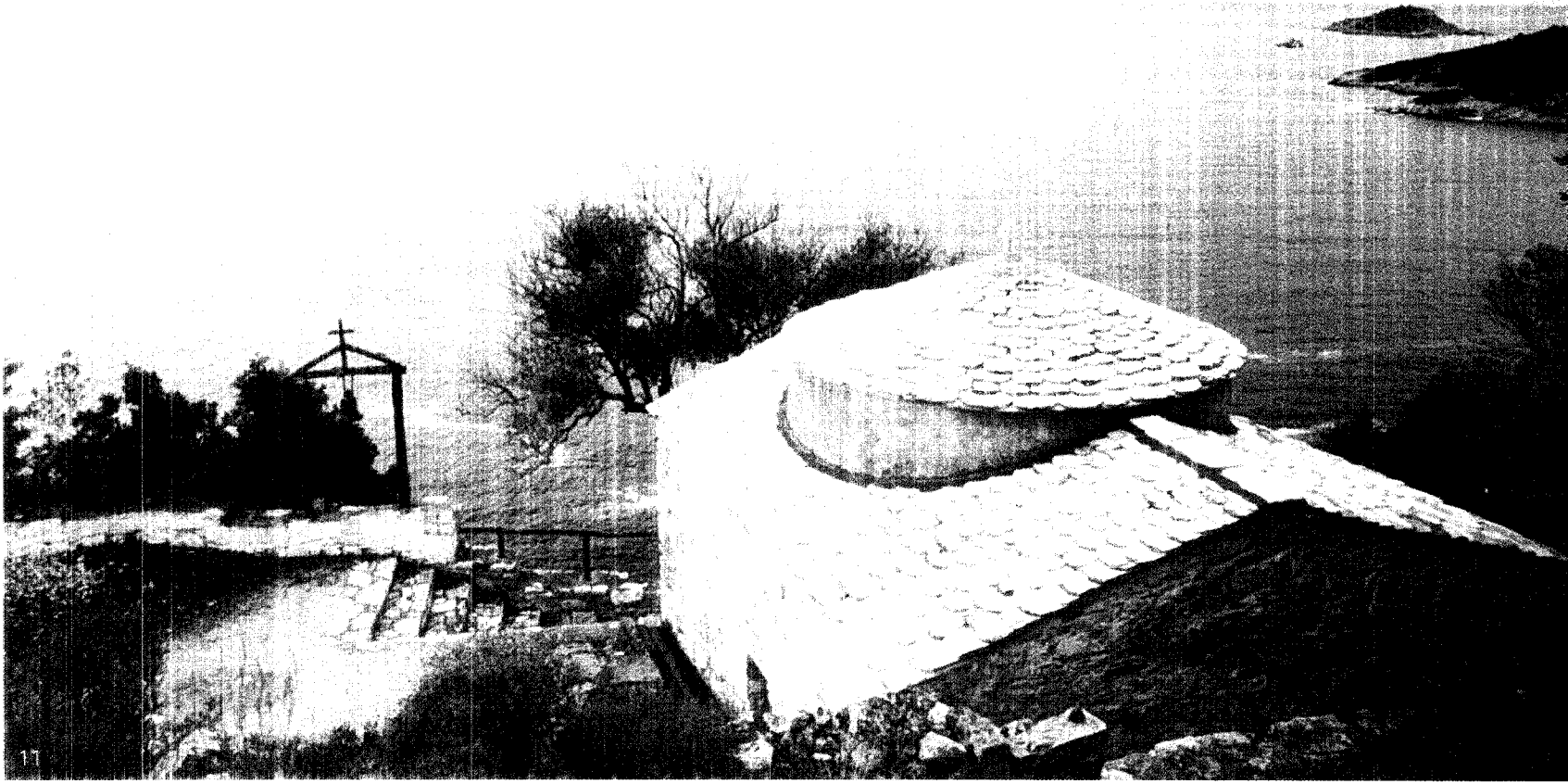
Σήμερα, από το παλαιό μοναστήρι σώζεται μόνο το καθολικό και τα ερείπια των κελιών και του περιβόλου (εικ. 6,7,8).

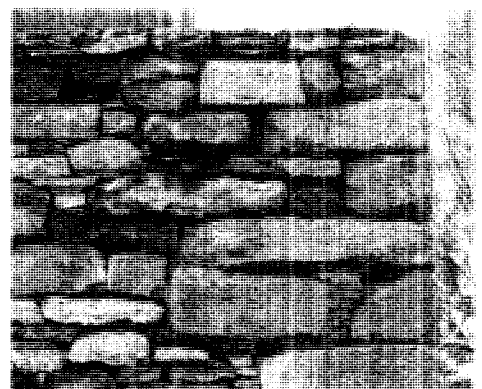
Μετά τους σεισμούς του 1965 το **καθολικό** υπέστη σοβαρές ρωγμές και έπαψε να χρησιμοποιείται. Περιορισμένες εργασίες στερέωσης και αποκατάστασης των ζημιών πρέπει να έλαβαν χώρα περί το 1968, χρονολογία την οποία βρίσκουμε χαραγμένη στον περίβολο, δυτικά του ναού. Στη δεκαετία του 1980, νοτίως του ναού και σε μικρή απόσταση από αυτόν ανοικοδομήθηκε η εκκλησία της Αναλήψεως, ένας μικρών διαστάσεων μονόχωρος ναός, στον οποίο μεταφέρθηκαν οι

εικόνες του τέμπλου του παιλαιού ναού των Αγίων Αναργύρων (εικ. 5,8,9). Μέχρι το 1996 ο ναός των Αγ. Αναργύρων ήταν υπό κατάρρευση γεγονός που επιβεβαιώνουν σχετικές αναφορές του αρχείου της 7ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων του ιδίου είδους Έκτατε ιδιώτες αναλαμβάνουν πρωτοβουλία για τη στερέωση και αποκατάστασή του (εικ. 10). Σήμερα εμφανίζεται ανακαινισμένο και πλήρως επισκευασμένο (εικ. 11).

Πρόκειται για μικρό μονόχωρο ναό με εξωτερικές διαστάσεις 5.80x4.85μ. Ανήκει στον τύπο του σνεπτυγμένου σταυροειδούς με τρούλο, το τέμπλο

- Εικ.6. Ι.Μ. Αγ. Αναργύρων. Ερείπια κελίων. Α ήπειρ. γ. 1.114
- Εικ.7. Ι.Μ. Αγ. Αναργύρων. Ερείπια κελίων. Α ήπειρ. γ. 1.114
- Εικ.8. Ι.Μ. Αγ. Αναργύρων. Ερείπια κελίων. Α ήπειρ. γ. 1.117
- Εικ.9. Ι.Μ. Αγ. Αναργύρων. Ι.Ν. Αναλήψεως. Δόψα. Εριβάλλων κόπος. 2004
- Εικ.10. Ι.Μ. Αγ. Αναργύρων. Επισκευές καθολικού. Δόψα. 1107
- Εικ.11. Ι.Μ. Αγ. Αναργύρων. Γενική άποψη καθολικού. 1104

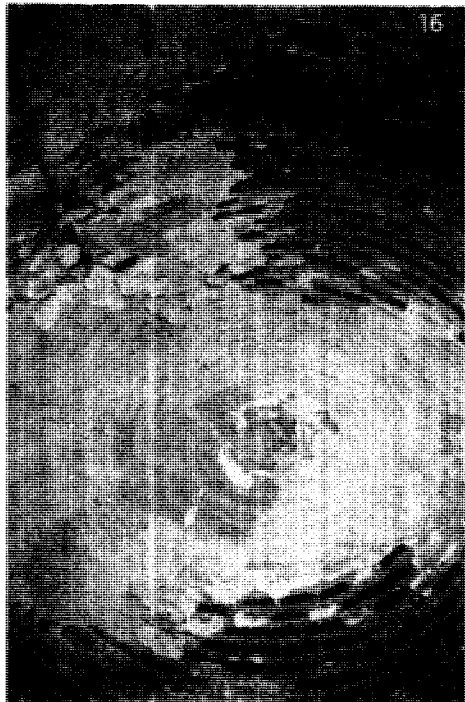
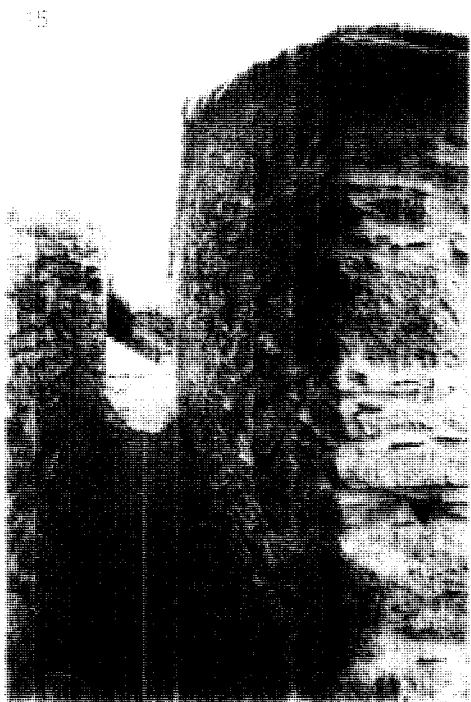
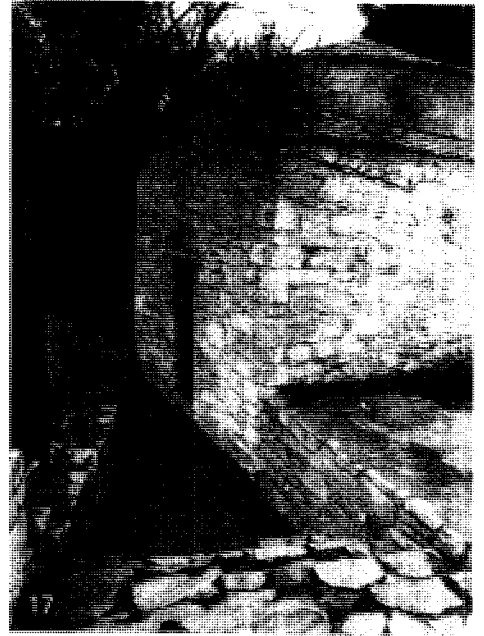
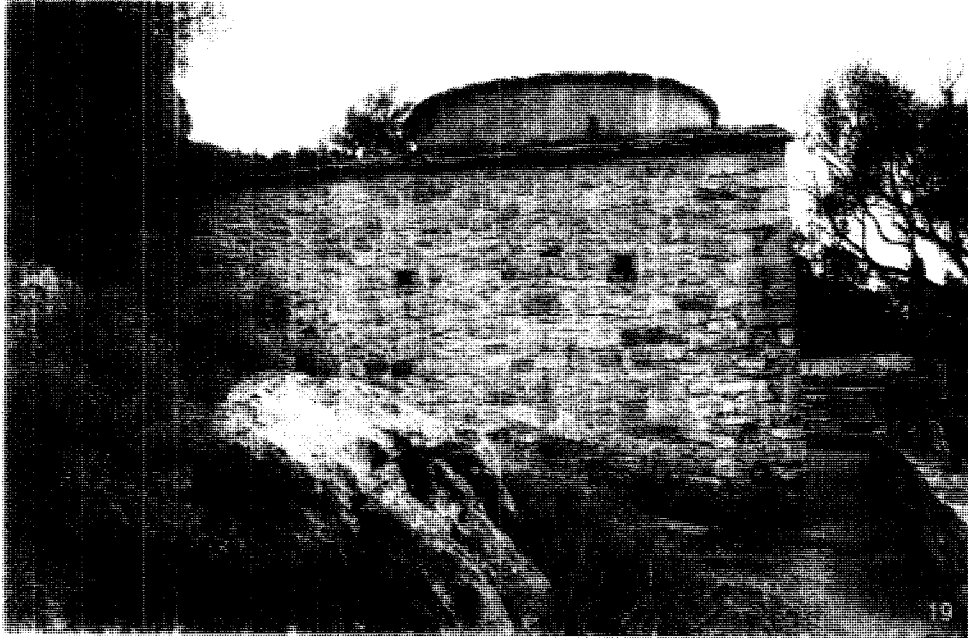

του οποίου, είναι κυλινδρικό και ιδιαίτερα χαμηλό (εικ. 11,12). Αλλιότε, εγχάρσκα στο επίχρισμα φυτικά μοτίβα και κυπαρίσσια κοσμούσαν την εξωτερική όψη του τυμπάνου. Εξωτερικά, μετά τον καθαρισμό των τοίχων από τα επιχρίσματα, η τοικοποιία είναι εμφανής. Ως υλικά δομησης χρησιμοποιήθηκαν πηλακοειδείς και αργοί λίθοι με "μόθλια" κεραμιδιού στους αρμούς (εικ. 13,14,15) και πλίνθοι στον τρούλο (εικ. 16). Τη δίρριχτη στέγη του ναού και τον τρούλο επικαλύπτουν επιμελώς τοποθετημένες οχιστόπληκες (εικ. 11).

Το καθολικό αποτελείται από τον κυρίως ναό και το Ιερό, οι κόγχες του οποίου ανοίγονται στο πάχος του ανατο-

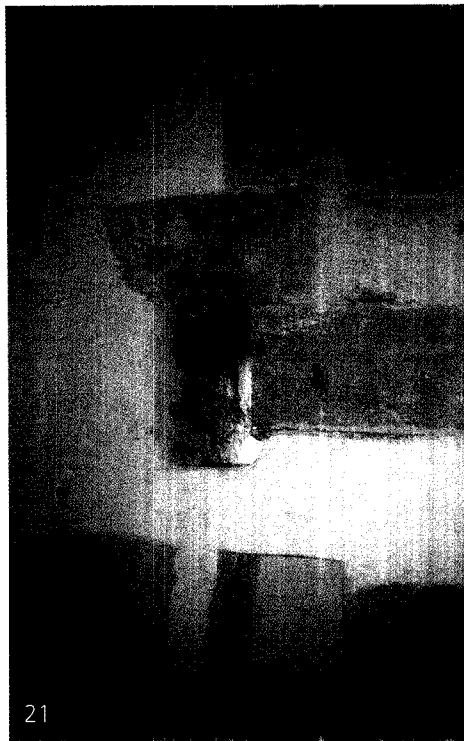
λικού τοίχου, χωρίς να προεξέχουν εξωτερικά. Τον κυρίως ναό καλύπτει χαμηλός τυφλός τρούλος, που εδράζεται με τη βοήθεια τεσσάρων σφαιρικών τριγώνων (λοφίων) στα τρία ενσωματωμένα στο πάχος του τοίχου τόξα και στην ημικυλινδρική καμάρα που καλύπτει το χώρο του Ιερού. Η μετάβαση γίνεται απ' ευθείας στον κυρίως ναό από τη δυτική θύρα της εισόδου, όπου πάνω από το οριζόντιο μονολιθικό υγέρθρο δημιουργείται, εσωτερικά και εξωτερικά, τυφλό αψίδωμα (εικονοστάσιο) (εικ. 17,18). Το χώρο του κυρίως ναού φωτίζουν ευρύ ορθογώνιο παράθυρο στο νότιο τοίχο και δύο νεότερες τετράγωνες θυρίδες στο βόρειο (εικ. 19).

- Εικ.12 Ι.Μ. Αγ. Αναργύρων, καθολικό, Ν. όψη, 2-4
- Εικ.13 Ι.Μ. Αγ. Αναργύρων, καθολικό, Τοίχος, α, 1-1/7
- Εικ.14 Ι.Μ. Αγ. Αναργύρων, καθολικό, Τοίχος, α, 5 τοίχος, 1/81
- Εικ.15 Ι.Μ. Αγ. Αναργύρων, καθολικό, Α. όψη, 2-4
- Εικ.16 Ι.Μ. Αγ. Αναργύρων, καθολικό, Τρούλος, 1-1/1
- Εικ.17 Ι.Μ. Αγ. Αναργύρων, καθολικό, Ν.Δ. όψη, Εικόνας, 2/104
- Εικ.18 Ι.Μ. Αγ. Αναργύρων, καθολικό, Δ. όψη, Εικόνας, Τοίχοι, 20/8
- Εικ.19 Ι.Μ. Αγ. Αναργύρων, καθολικό, Β. όψη, 2-4

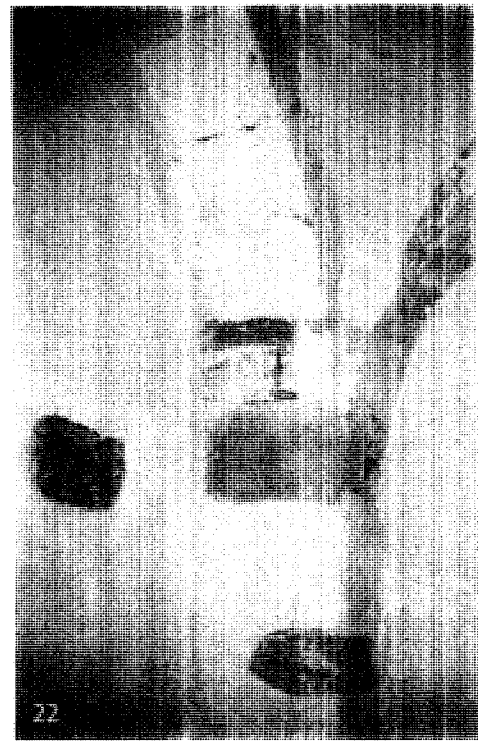

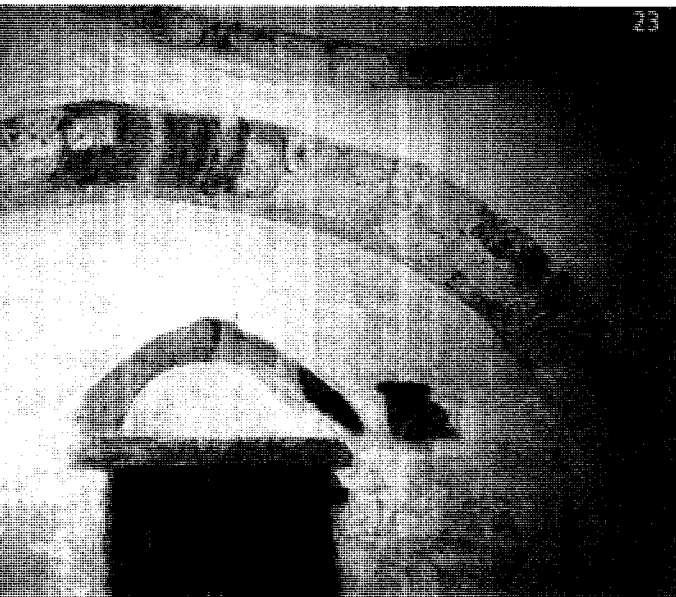
20

21

22

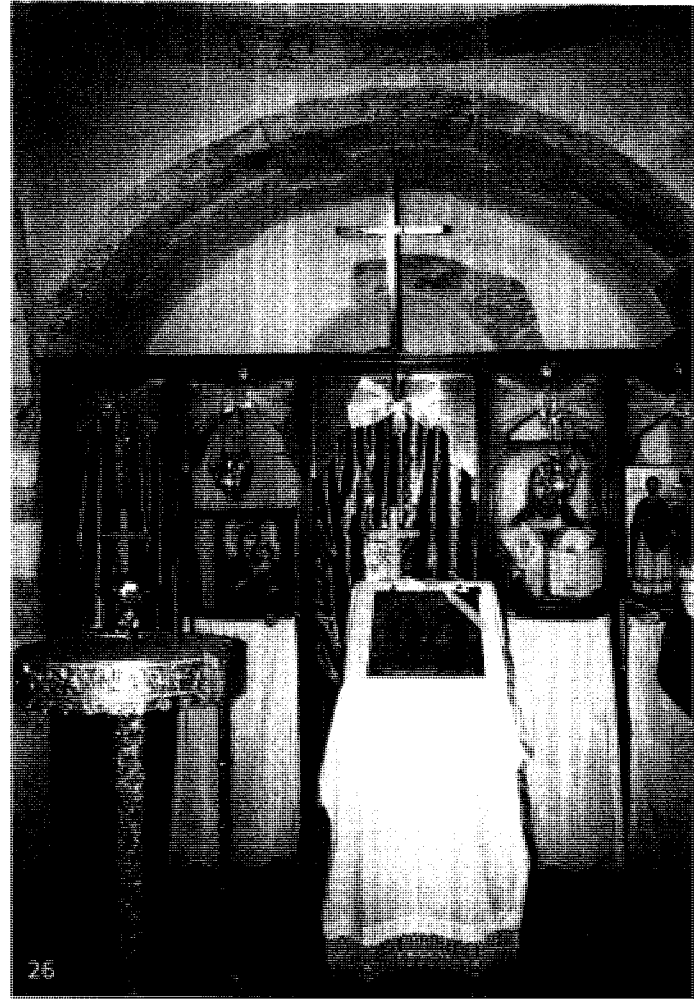
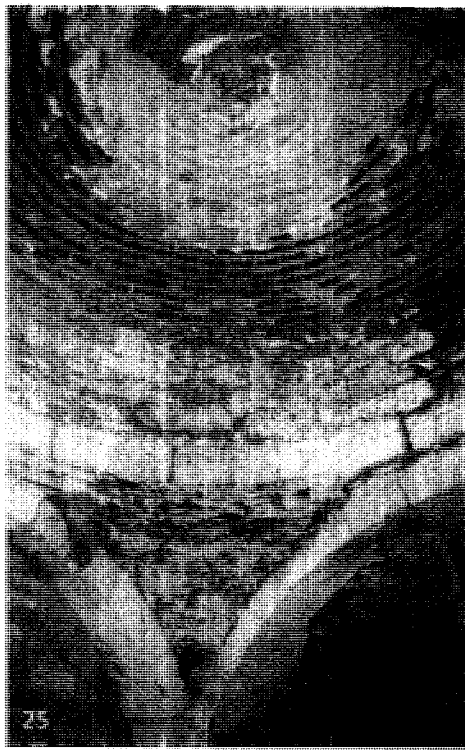
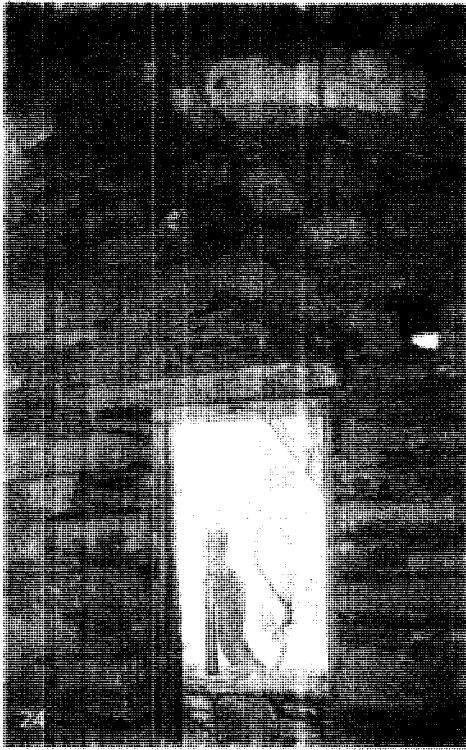
23

Εσωτερικά ο ναός είναι επιχρισμένος και ασβεστωμένος αφήνοντας με διακοσμητική διάθεση κάποιους λίθους ορατούς, σε τυχαίες θέσεις, καθώς και τα τόξα, τα οποία διαγράφονται τονισμένα με εμφανείς και επιμελημένους τους πωρόλιθους (εικ. 20,21,22,23,24). Στα σφαιρικά τρίγωνα διακρίνονται γλυπτά αγγεία (εικ. 25).

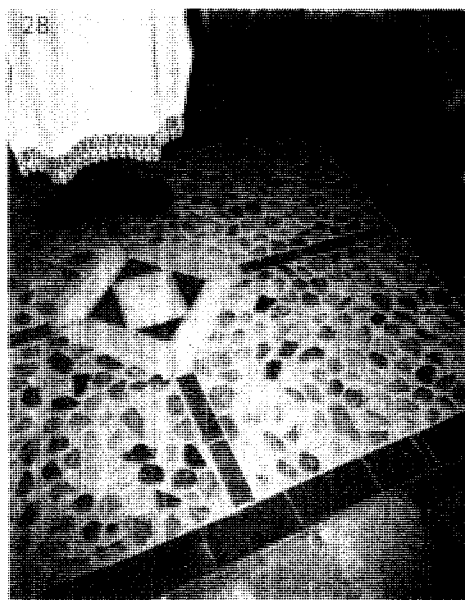
Το παλαιό τέμπλο αντικατέστησε νεότερο ξύλινο (εικ. 26,27).

Το δάπεδο του ναού διαμορφωνόταν με βότσαλα, ενώ σήμερα, καλύπτεται με σχιστολιθικές πλάκες. Στο κέντρο της σύνθεσης αποτελούν τμήματα μαρμάρου, με κεραμικά πλάκιά να περικλείουν βότσαλωτές επιφάνειες (εικ. 28).

Ο Σάμψας θεωρεί το καθολικό σύγχρονο με αυτό της Παναγίας στο Βουνό, το οποίο ο Λαζαρίδης τοποθετεί στα μέσα του 7ου αι. Η επιλογή του ναού, οι μεσοστάτες εξωτερικά κόγχες της ανατολικής πλευράς του, η σημασία εξωτερικού έτε κόσμου, η χωρίς ιδιαιτερές απαιτήσεις κατασκευή του, ο τοίχος και "βαρύς" μορφολογικά τρούλος, που δείχνει να πιέζει το κτίσμα και κυρίως οι σαφείς τυπολογικές και μορφολογικές αναφορές που παρουσιάζει με το καθολικό της Παναγίας στο Βουνό, επιτρέπουν τη χρονολόγηση του ναού περίπου στο 7ο αι.

- Εκ 21. Μ. Αγ. Αναργύρων Καθολικό.
Εσπερινός 8 τοίχος
- Εκ 22. Μ. Αγ. Αναργύρων Καθολικό.
Εσπερινός Νότιος
- Εκ 23. Μ. Αγ. Αναργύρων Καθολικό.
Εσπερινός Νότιος
- Εκ 23. Μ. Αγ. Αναργύρων Καθολικό.
Εσπερινός Δείκτος
- Εκ 24. Μ. Αγ. Αναργύρων Καθολικό.
Εσπερινός Δείκτος
- Εκ 25. Μ. Αγ. Αναργύρων Καθολικό.
Εσπερινός 34 τοίχος 1857
- Εκ 26. Μ. Αγ. Αναργύρων Καθολικό.
Τεμπόν
- Εκ 27. Μ. Αγ. Αναργύρων Καθολικό.
Τεμπόν
- Εκ 28. Μ. Αγ. Αναργύρων Καθολικό.
Δόλεδα

Εικ. 29. Πηλ. Αγ. Αικατερίνη. Πρωτόγονος δασός. Πηλ. Αγ. Αικατερίνη, 2004.

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

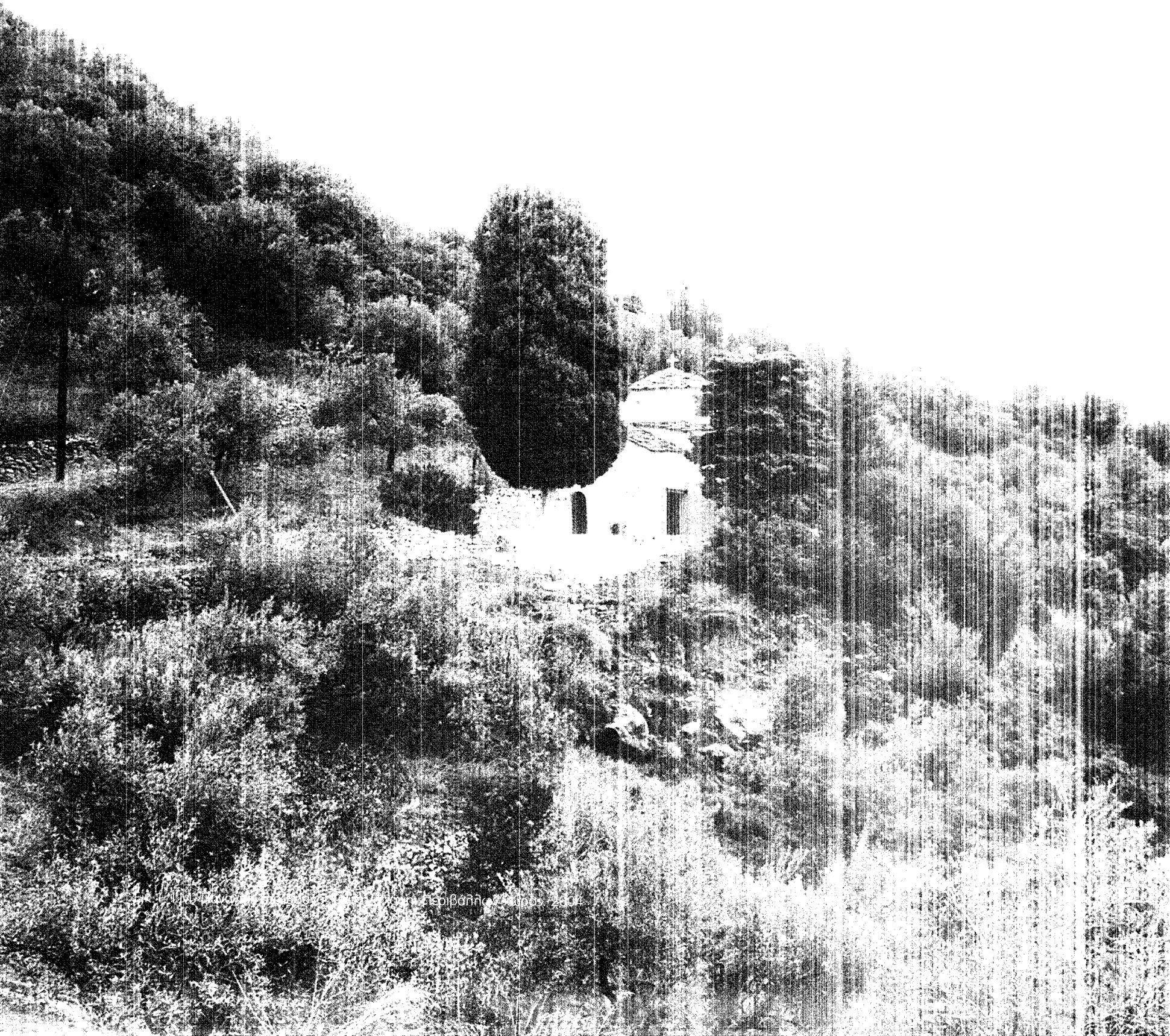
Προσού με σημαντικό το έργο αποκατάστασης και επισκευής του καθολικού που συντελέστηκε, αφού και από το έδαφον η διατήρησή του "επιβάλλεται διότι αποτελεί ένα από τα παλαιότερα δείγματα μεταβυζαντινής αρχιτεκτονικής του νησιού". Όμως ο γραφικός τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίστηκε η παρουσίαση της εικόνας της αψίδας και του δαπέδου, στο εσωτερικό του, υποβαθμίζει την αξία του ως διατηρητέου μνημείου (εικ. 23,28). Η όλη προσπάθεια συμβάλλει μάλλον στην εύκολη αποδοχή του ως ευκάριστου παραδοσιακού προϊόντος, ιδιαίτερα ανανώσιμου και από τους αλλήλοδαπούς που συνεχώς αυξάνουν το μόνιμο πληθυσμό του νησιού. Στη συνέχεια όμως, οι όποιες επεμβάσεις, επισκευές και γενικά οικοδομικές εργασίες καλύτερα είναι να γίνονται με την καθοδήγηση της 7ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων.

Η ανακωσκαυή κάποιων κελιών στη θέση των παλαιών και η διαμόρφωση του περιβάλλοντος και της αυλής, θα ενθαρρύνουν την έστω περιστασιακή παραμονή προσκυνητών και τη συμμετοχή τους στην συντήρηση των κτισμάτων καθώς και τη οροντίδα του ευρύτερου χώρου.

Η εδαφική φύση με την άγρια ομορφιά που το περιβάλλει, σε συνδυασμό με την υπέροχη, άνετη περιπατητική διαδρομή, τα κεικιστόν μοναδική εμπειρία για τους λάτρεις της εξοχής (εικ. 29). Ο τακτικός καθήμιος του μοναστηριού θα συμβάλλει στην επιλογή του ως τόπου συνάθροισης προσκυνητών και επισκεπτών για εορτές, εκδηλώσεις και ίσως μικρές συναντήσεις καλλιτεχνών στον προσφερόμενο ελεύθερο χώρο, συμβατές με τη θεολογικότητα των δύο μικρών ναών (εικ. 2).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Εφορεία της Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, Καταγραφές 1996 (αναφορές των αρχαιοτήτων Α. Ντίνα και Β. Τσιμπίδα)
- Βασιλειάδης Β., "Αθήνησας. Ιστορία - Αρχαιολογία", περιοδικό *Λαοισαϊκά Γράμματα*, έτος Γ, τεύχος 5-6, Λάρισα 1973, σελ.219-245
- Βασιλειάδης Κ., "Αθήνα: αθηνοισαϊκά έτησας", *Θεσσαϊκό Ημερολόγιο*, τόμος 9ος, Λάρισα 1985, σελ.109-214
- Βασιλειάδης Η., *Άγιοι Μαγνήτων νήσοι*, Αθήνησας 1997, σελ.101-102.
- Βασιλειάδης Α., "Εκκλησίες και Μονασ. Παλαιοχριστιανικά, βυζαντινά και μεταβυζαντινά μνημεία στην Αθήνησας", στην *Η Καθημερινή, έτησας Επτά Ημέρες, Αθήνησας. Μνημεία και Φύση*, 31-8-1997, σελ.18.
- Βασιλειάδης Α., *Αθήνησας - Εσημόνησας*, Αθήνησας 1973, σελ.31-32.

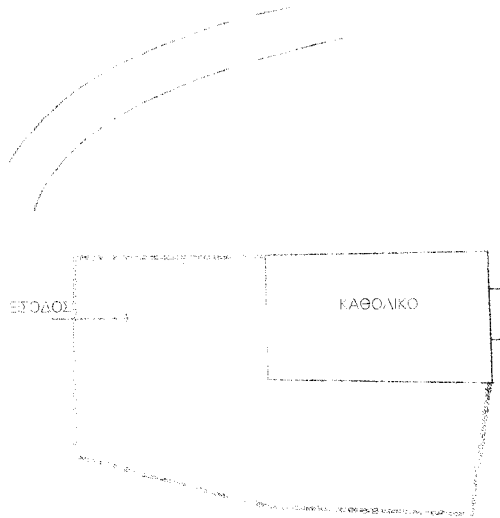
2. ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΗΣ ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΣΤΟ ΒΟΥΝΟ (ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΣΤΟ ΒΟΥΝΟ)

Χρονος ίδρυσης: 17ος αι.
 Διεύθυνση: Αιθωνίδες, ΝΔ τμήμα
 Ιδιοκτησιακό: Ενοσίχτο (ασφαλείς πληροφορίες)
 Ξενοδοχείο - πωλητήριο: 1 Αυγούστου
 Απόδοση Κοιμήσεως της Θεοτόκου

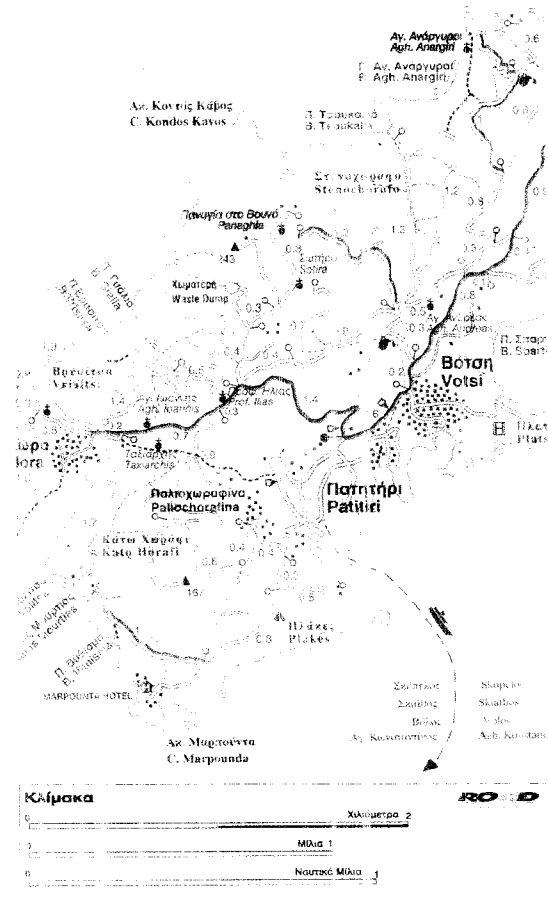

Κείμενο κήρυξης

"Κηρύσσομεν ως ιστορικό-θρησκευτικό μνημείο των νήσων Σκοπέλου και Αιθωνήσου, ως κάτωθι:
 Εξ Αιθωνήσου
 ... (Ε) Το ναό της Παναγίας του Βουνού, μονόκλιτον μετά τρούηλιου μετά ζωγραφικού διακόσμου του 17ου αιώνα".
 Φ.Ε.Κ 645/2-10-1965/Β'

Τοπνογραφικό σχέδιο

2

3

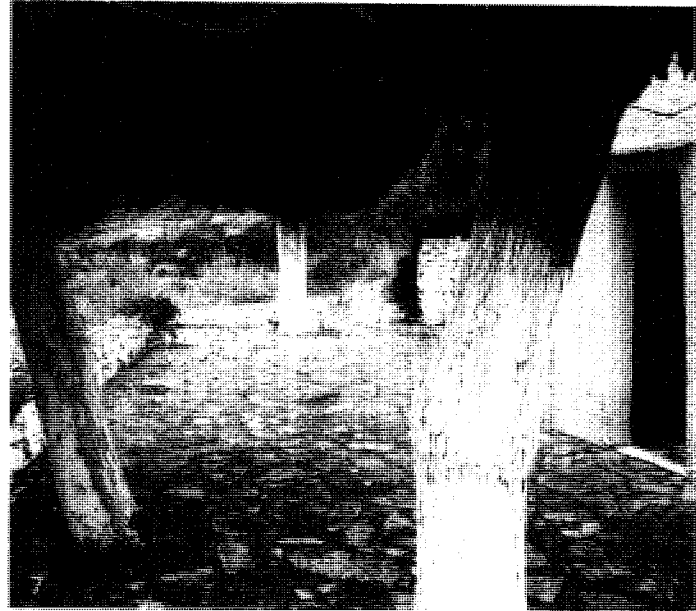
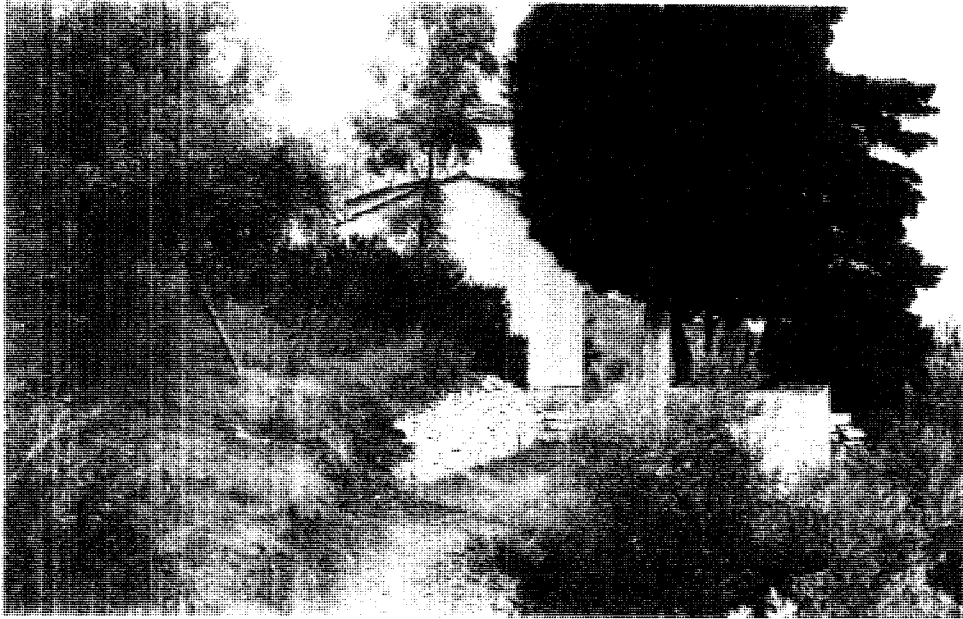
πό το Πατητήρι, το λιμάνι της Αθηνήσου, κατευθυνόμαστε βόρεια και στη συνέχεια δυτικά προς τη Χώρα της Αθηνήσου. Αφού διανύσουμε 3χλμ. περίπου, στο διάσελο του Προφήτη Ηλία στη διασταύρωση, ακούουθούμε το δρόμο προς βόρεια και μετά από 400μ. στρίβουμε δεξιά στο χωματόδρομο και στα 300μ. πάλι δεξιά στη διασταύρωση, όπου μετά από 1χλμ. περίπου φθάνουμε στη μονή. Βρίσκεται στη θέση Βουνό, μετά τη Βρύση της Παναγίας και σε υψόμετρο 170μ. Ο οριοθετημένος χώρος της είναι 100π.μ. περίπου, ενώ γύρω επικρατούν οι ελιές και τα πεύκα (εικ. 1,2). Σύμφωνα με την παράδοση η ειδυλλιακή τοποθεσία της μονής επιλέχθηκε με ιδιαίτερη φροντίδα. Βρίσκεται σε εύφορο έδαφος, δίπλα σε πηγή με καθαρό νερό και δεν είναι εκτεθειμένη στους καιρούς.

Η ίδρυση της μονής ανάγεται στο 17ο αι., γεγονός που επιβεβαιώνει η τυπολογία και τα μορφολογικά στοιχεία του καθολικού, το μοναδικό από τα κτίσματα της μονής που διατηρείται μέχρι σήμερα (εικ. 3). Μνεία της Μονής έχουμε το 1833 σε έγγραφο αναφοράς της Δημογεροντίας της νήσου προς την επί των Εκκλησιαστικών Γραμματειό, μέσω του Βασιλικού Έπαρχου των Βορείων Σποράδων. Στο έγγραφο αυτό αναφέρεται ως "μικρό μοναστήρι", το οποίο υπάγεται στη μονή Μεγίστης Λαύρας του Αγίου Όρους. Καταγράφεται επίσης, η κτηματική περιουσία του μοναχού που προέρχεται όλη "εξ' αφιερωμάτων". Το 1840 ο επίσκοπος Σκιάθου και Σκοπέλου Ευγένιος σε αναφορά προς τη Νομαρχία Ευβοίας αναφέρει το μονύδριο της Παναγίας στο Βουνό ως "εξωκλήσι

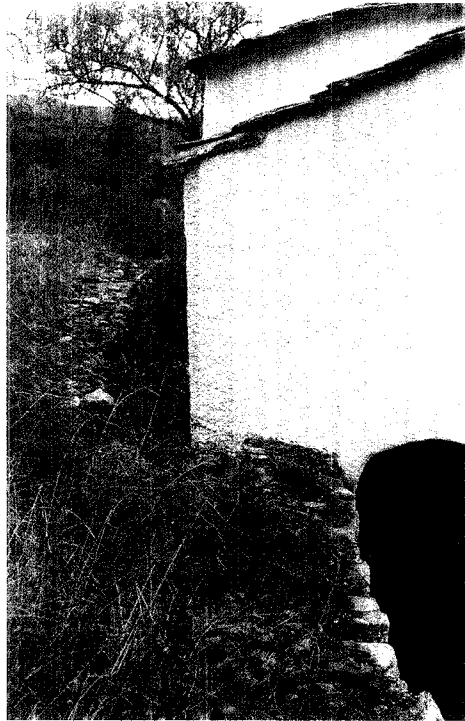
Λαυριώτικον". Οστόσο, η παλαιότερη έγγραφη αναφορά και η προφορική παράδοση, που θέλει τη μονή να ανήκει στη Μεγίστη Λαύρα, ελέγχθηκαν ως ανακριβείς, η θύρα έπαυ από έρωτες που δεξήσαν η υπεύθυνη για τα εκκλησιαστικά θέματα Βασιλική Γραμματεία κατά το έτη 1839-1840, δεν αποδέχθηκε καμία δικαιοδοσία της Λαύρας στο μονύδριο της Παναγίας στο Βουνό. Έτσι η εκμεταλλεύση της κτηματικής περιουσίας της πέριξ του Εκκλησιαστικού Όμιλου με διακρικότητο Δήμο Λιαδρόμων (Αθηνήσου) σε ελεγκτική υπαγωγή υπή της Σκιάθου. Από εκθέσεις και δημογραφισίες που ασπασούν στην περίοδο αυτή, γίνεται φανερό ότι στο μονύδριο δεν εγκαταβύον πύθεον μοναχών και το ενδιαφέρον των τοπικών διοικητικών αρχών και της Εκκλησιαστικής Γραμματείας της Επισκοπείας επιτίθεται στη διαχείριση και στη εκμεταλλεύση της κτηματικής της περιουσίας. Έτσι ο μόνος και τελευταίος εγκαταβύθηκον, σύμφωνα με την πρόοδο του κρήσιν ερημώθηκον. Στη θέση του Βουνού τα κτίσματα που κληθήκον στον π. Αναγνώστου κομμάτια ανήκουν σε ελίφτες.

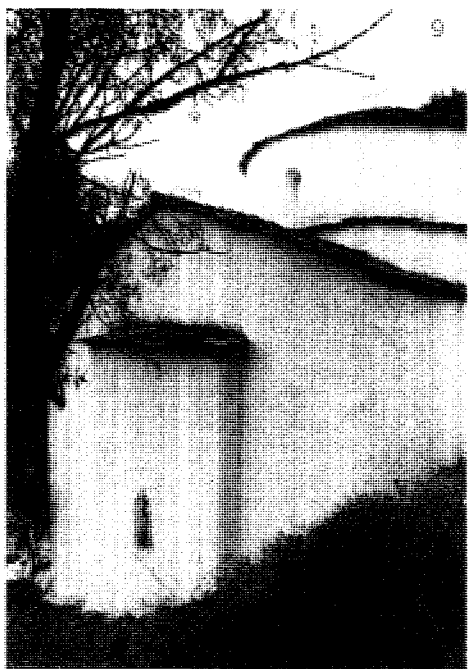
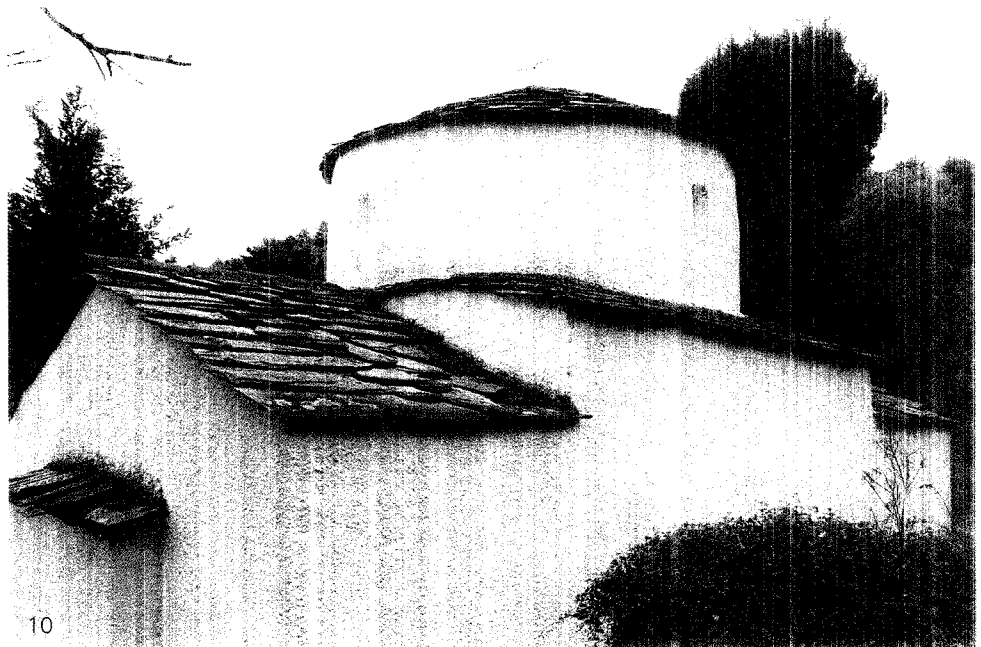
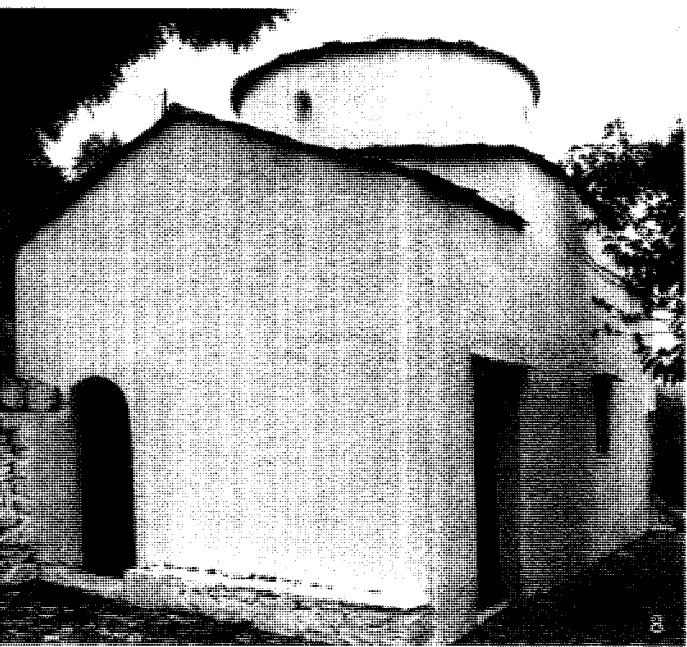
Από την περιγραφή διαπιστώνεται σήμερα μονή και καθολικό. Στη βόρεια πλευρά του καθολικού η παλαιά τοιχοποιία, η σφραγίδα των κτισμάτων ή και του περιβόλου της μονής (εικ. 4,5). Σύμφωνα με προφορικές πληροφορίες στα Γραμμάτια του 1833 υπήρχον τα ελίφ και ο πρόβος.

Στην ομή, μεταξύ των δένδρων, η οριστική ένωση στο κλημάτιον ενώ το έδαφος είναι λιθόστρωτο. Ο θόκος της οριβόλης προς την ομή η θέα, διαμορφώνεται παλαιότερα βόρεια της εκκ. (εικ. 6,7).

- Εικ 2. Ι.Μ. Παναγίας στο Βελλό. Περιβάλλον χώρος. 2004
- Εικ 3. Ι.Μ. Παναγίας στο Βελλό. ΝΑ όψη. 2004
- Εικ 4. Ι.Μ. Παναγίας στο Βελλό. Β πλευρά. 2004
- Εικ 5. Ι.Μ. Παναγίας στο Βελλό. Β πλευρά. Ίκνη εργατών. 2004
- Εικ 6. Ι.Μ. Παναγίας στο Βελλό. Καθολικό. Δ πλευρά. Έσοδος. 2004
- Εικ 7. Ι.Μ. Παναγίας στο Βελλό. Καθολικό. Ν πλευρά. Αυλή. 2004

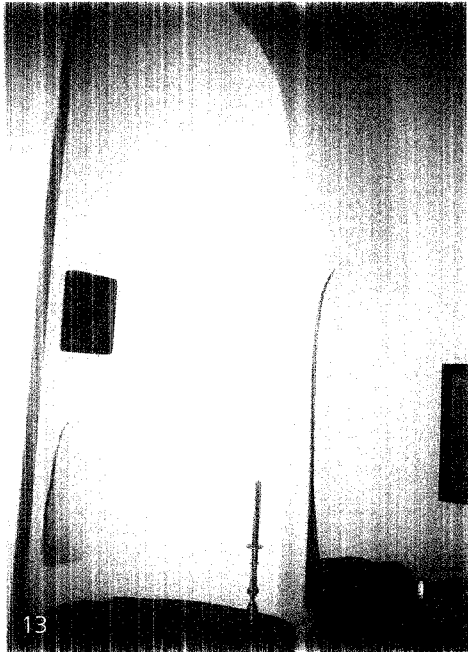

Ο ναός ανήκει στον τύπο του συνεπτυγμένου σταυροειδούς με τρούλιο, έχει εξωτερικές διαστάσεις 7.20x4.30μ. και χρονολογείται στα μέσα του 17ου αι. (εικ. 8). Η κεντρική αψίδα του Ιερού Εξημέματος εξωτερικά προβάλλει τριπλευρη, ορθογώνια στην κάτοψη, με τοξωτό σχισμοειδές άνοιγμα στο μέσον της μεγαλύτερης κεντρικής πλευράς (εικ. 9). Λιγοστό φως εισέρχεται στο ναό από το παράθυρο της νότιας πλευράς και από τα τέσσερα ισομερώς κατανεμημένα μικρά τοξωτά ανοίγματα του κυλινδρικού τυμπάνου του τρούλιου, τα οποία καλύπτονται μεταλλικά διάτρητα φύλλα, μεταγενεστερα τοποθετημένα. Όλλοι οι εξωτερικοί τοίχοι φέρουν επίχρυσμα πεταχιά, ενώ η επικάλυψη των στεγών του τρούλιου και της αψίδας του Ιερού γίνεται με

οχιστολιθικές πλάκες (εικ. 10, 11).

Η πρόσβαση στο ναό είναι κερκιδωτή από δύο θέσεις, μια κερκιδωτή στο δυτικό τοίχο και μία ορθογώνια στο νότιο, η οποία χρησιμοποιείται σήμερα (εικ. 8). Το εσωτερικό του ναού κατά το μεγαλύτερο μέρος των επιφανειών του τριπτό επικάλυψη αφήνοντας εμφανείς τους λίθους στο τόξο, και διακοσμητικό στοιχείο (εικ. 12). Οι πύλες ημικυλινδρικές κογχες της Πρόθεσης και του δεκανικού ανοίγονται στο πάτωμα του ανατολικού τοίχου (εικ. 13).

Από τον τοιχογραφικό διάκοσμο του καθολικού διατηρούνται σήματα στον τρούλιο. Χριστός Πεντακράτορας, τον οποίο περιβάλλει ακμή με τις Αγγελικές Δυνάμεις, τον Παναγία και τον Πρόδρομο, ενώ στον τυμπάνο του

13

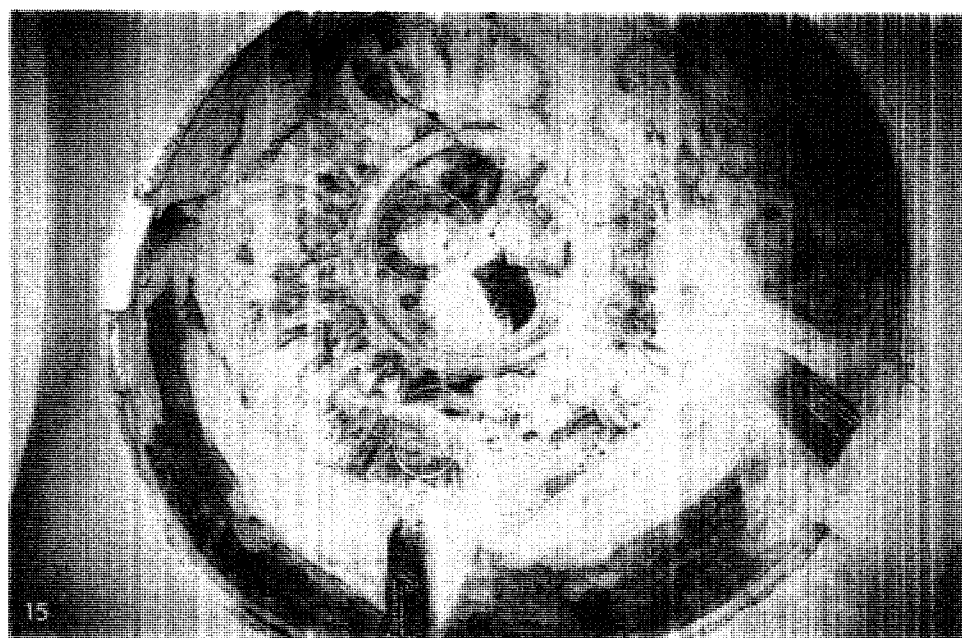
12

- Εικότ. 11. Μ. Παναγίας στο Βελιό. Καθολικό.
Α και Β. Πλάτανα. Εξωτερικό. 1904
- Εικότ. 12. Μ. Παναγίας στο Βελιό. Καθολικό.
Α πλάτανα. 1904
- Εικότ. 10. Μ. Παναγίας στο Βελιό. Καθολικό.
Α και Β. Πλάτανα. Εξωτερικό. 1904
- Εικότ. 11. Μ. Παναγίας στο Βελιό. Καθολικό.
Β πλάτανα. Εξωτερικό. 1904
- Εικότ. 12. Μ. Παναγίας στο Βελιό. Καθολικό.
Εσωτερικό. Τρούβας. 1904
- Εικότ. 13. Μ. Παναγίας στο Βελιό. Καθολικό.
Εσωτερικό. Κάτω τμήμα τρούβας. 1904

11

τρούβλου απεικονίζονται ολόσωμοι Προφήτες (εικ. 14, 5, 16). Στο βόρειο τοίχο της Πρόθεσης σώζεται επίσης, τμήμα της παράστασης του Όραματος του αγίου Πέτρου Αλεξανδρείας (εικ. 17). Παρά την αποσπασματική τους διατήρηση, οι αξιόλογες τέχνες τοιχογραφίες θα μπορούσαν να τοποθετηθούν στον 17ο αι. και να θεωρηθούν σύγχρονες του ναού.

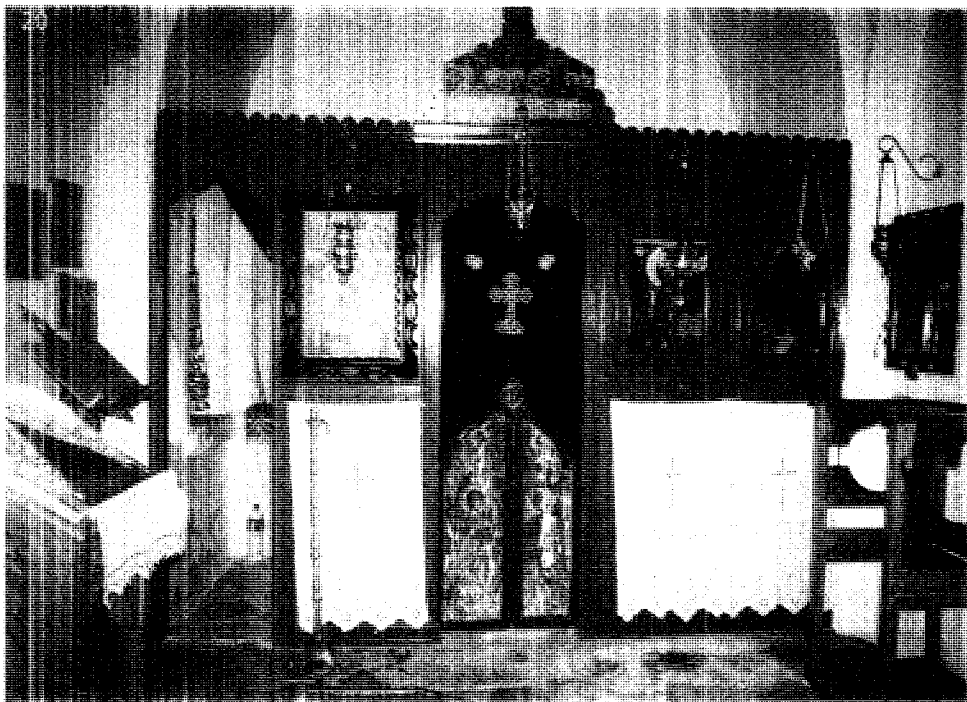
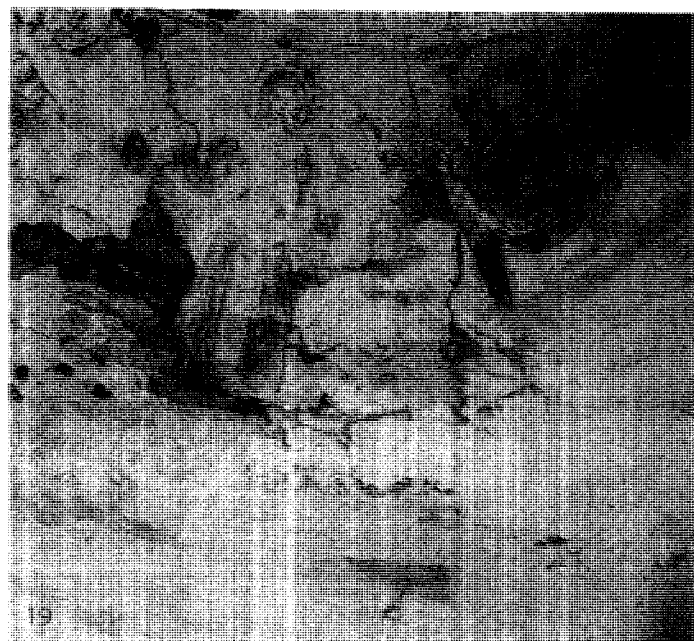
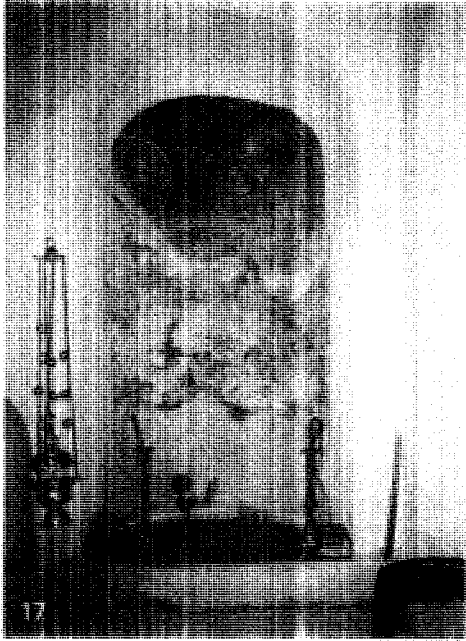
Ο ναός υπέστη σοβαρές ζημιές από το σεισμό του 1965. Επισκευάστηκε στη συνέχεια με την ενίσχυση της τοικοποιίας του, όμως παρέμειναν οι βαθιές ρηγματώσεις, επιμήκεις και εκτεταμένες που παρατηρούνται σήμερα στον τρούβλο κυρίως, μέχρι τη βάση του. Οι προσπάθειες επισκευής των ρωγμών, άτεχνες και πρόχειρες (επικάλυψη και "γέμισμα" με επίχρισμα) δε δίνουν λύση στο πρόβλημα, ενώ καταστρέφουν ανεπανόρθωτα και

αλλοιώνουν τις τοιχογραφίες (εικ. 17, 18, 19).

Το παλαιό τέμπλο του ναού αντικατέστησε νεότερο ξύλινο (εικ. 20, 21). Τα ξυλόγλυπτα βημόθυρα που παραμόσνηκαν στο σημερινό τέμπλο προέρχονται από το παλαιό. Είναι εξαιρετικής τέχνης και παρά τις φθορές και τις εκτεταμένες απολεπίσεις της ζωγραφικής τους επιφάνειας μπορούν να χρονολογηθούν στο 17ο αι. (εικ. 21, 22). Από τις υπάρχουσες εικόνες του τέμπλου ενδιαφέρον παρουσιάζουν η δεσποτική εικόνα του Χριστού και του αγ. Ιωάννη του Προδρόμου. Αξιοσημείωτη επίσης είναι και η εικόνα της Κοιμήσεως της Θεοτόκου στο νότιο τοίχο του κυρίως ναού, που φέρει νεότερο ξυλόγλυπτο πλαίσιο.

Το δάπεδο του ναού καλύπτουν ομοιογενείς πλάκες και πέτρες.

- Εικ.14. I.M. Παναγία στο Ευαγγέλιο. Καθολικό. Εσωτερικό. Τοιχογραφίες τρούβλου. 2006.
- Εικ.16. I.M. Παναγία στο Ευαγγέλιο. Καθολικό. Εσωτερικό. Τοιχογραφίες τρούβλου. 2006.
- Εικ.15. I.M. Παναγία στο Ευαγγέλιο. Καθολικό. Εσωτερικό. Τοιχογραφίες τρούβλου. 2006.
- Εικ.17. I.M. Παναγία στο Ευαγγέλιο. Καθολικό. Εσωτερικό. Βετόικος Πρόθεσης. Τοιχογραφίες. 2006.
- Εικ.18. I.M. Παναγία στο Ευαγγέλιο. Καθολικό. Εσωτερικό. Βετόικος τρούβλου. 2006.
- Εικ.19. I.M. Παναγία στο Ευαγγέλιο. Καθολικό. Εσωτερικό. Βετόικος τρούβλου. 2006.
- Εικ.20. I.M. Παναγία στο Ευαγγέλιο. Καθολικό. Εσωτερικό. Τέμπλο. 2006.

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Οι καθολικά ανακτόνικα εναπομένον κείφα του παλαιού μονυδρίου, αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον και οι τείχη των σημαντικών τοιχογραφιών του τρούλου, που διασώζονται μέχρι σήμερα.

Οι επισκευαστικές προσπάθειες στις ραγμές που προκλήθηκαν από τον σεισμό του 1961 δεν επαρκούν, καθώς η υπερβολική υγρασία και οι εκτεταμένες ζημιές επιταχύνουν την καταστροφή και το καθιστούν επιβλαβές.

Ο άριστος τρόπος αντιμετώπισης θα πρέπει να αντιμετωπιστεί με επιστημονικό τρόπο και άμεσα, με στερεωτικές ενέσεις και αρχικά επισκευές των ραγμών, υγρασιμονωτικές επαλείψεις και στη συνέχεια καθαρισμό, με απομάκρυνση και ανάδειξη των τοιχογραφιών.

Ο συντάκτης του μεσοτύπου σε δίπτυχο μονοπλευρών και η βελτίωση της σήμανσης της κοντινής Βρύσης της Πάριου θα συμβάλουν στην επισκεψιμότητά του και θα ενισχύσουν το ενδιαφέρον των πιστών για αρχαία ως ένα βαθμό σημείο λατρείας και πολιτισμού στα νησιά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βασιλείου Γεωργία, Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, Καταγραφές 1996 (αναφορές των αρχαιοτήτων Α. Νάνα και Α. Τσιμπιζού).
- Βασιλείου Γ. Β., "Αθήνησσι Ιστορία - Λαογραφία", περικεκό *Λαογραφικά Γράμματα*, έτος Γ', τεύχος 5-6, Αθήνησσι 1976, σελ.218-219.
- Βασιλείου Κ. Ν., "Πέντε Αθωνικά αιώτικα έγγραφα", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 9ος, Λάρισα 1985, σελ.212-114.
- Βασιλείου Γ., "Θεσσαλία Σποράδες νήσοι", Α.Δ. 21 (1966), Μέρος Β2, Χρονικά, Αθήνησσι 1968, σελ.262, σελ.263, σελ.254-3-γ.
- Βασιλείου Κ., *Α.Δ. Μονήσσι νήσοι*, Αθήνησσι 1997, σελ.102-103.
- Βασιλείου Γ. Β., *Τρεις αιώνια της Αθωνήσσι, 18ος και 19ος αι.*, Αθήνησσι 2003, σελ.59-64.
- Βασιλείου Γ. Β., "Εκκλησία και Μονήσσι. Παλαιοχριστιανικά, βυζαντινά και μεταβυζαντινά μνημεία στην Αθωνήσσι", έκδοσσι *Η Καθήμενή: έτησσι Επτά Ημέρησσι, Αθωνήσσι. Μνημεία και Φύση*, 31-8-2007, σελ.18.
- Βασιλείου Α., *Αθωνήσσι - Ερημόνησσι*, Αθήνησσι 1973, σελ.30-31.

3. ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΓΕΝΕΘΛΙΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΣΤΗΝ ΚΥΡΑ ΠΑΝΑΓΙΑ

Χρόνος ίδρυσης: 16ος-17ος αι. (αρχική ίδρυση 10ος αι.)
 Διεύθυνση: προς Αίλιονήσου, Νησος Κυρά Παναγιά
 Ιδιοκτησιακό: Ιεράρχη Ι. Μονής Μεγίστης Λαύρας
 Μολαχοί: -
 Εορτάζει - πανηγυρίζει: 8 Σεπτεμβρίου (Γενέσιον της Θεοτόκου)

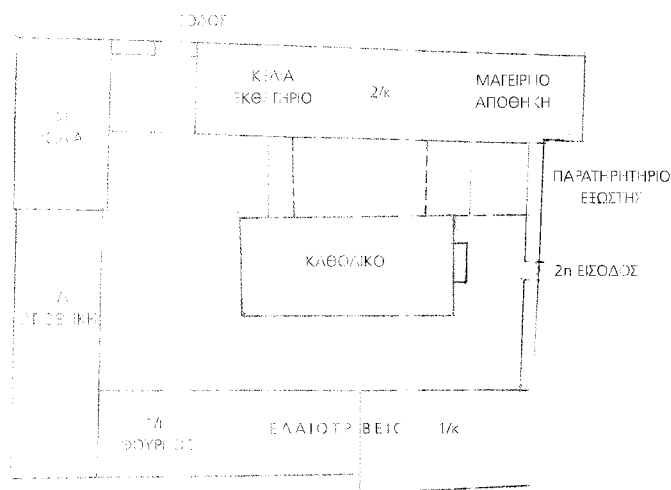
Κείμενο Κήρυξης

"Αποσσείζομεν την κηρυξίν ως Αρχαιολογικόν χώρον και μνημείον εθελήρου της θαλάσσιας περιοχής του όριου "Πέλαγος" της ομοίας νήσου Πέλαγος (Κυρά - Παναγιά) και παράθικης ζώνης 50μ. η οποία επεσημάνθησαν ποσά αρχαία, τώσον εν τα βυθώ όσον και επί της έφρας".

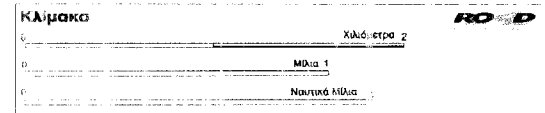
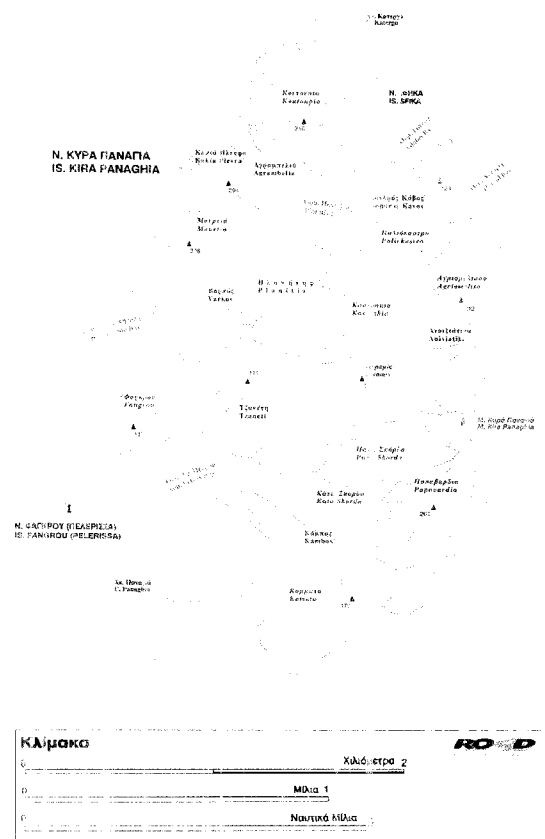
ΦΕΚ 653/6-10-1969/Β'

Συμπληρωματικό κήρυξη εθελήρου της νήσου Κυρά Παναγιά.

ΦΕΚ 660/Β /4-3-1997

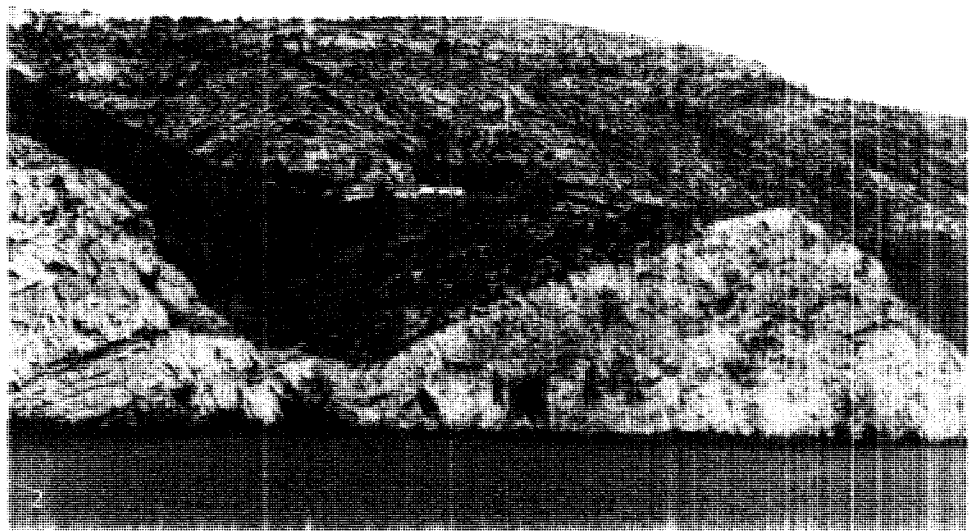
Το σχέδιο κόκκινο χρώμα

νήσος Κυρά Παναγιά, γνωστή ως Γυμνοπελαγήσιον, Πέλλαγος και Πελαγονήσι κατά τους βυζαντινούς χρόνους, ταυτιζόταν με την αρχαία Αθωνήσσο που αναφέρει ο Δημοσθένης, ο Ηγήσιππος και ο Στράβων. Πρόκειται για το μεγαλύτερο σε έκταση νησί του συμπλέγματος των ερημόνησων (25 τετρ.χλμ.), που βρίσκονται βορειοανατολικά της Αθωνήσσο.

Συνεχείς αρχαιολογικές έρευνες στο νησί απέδειξαν την ύπαρξη πλήθους αρχαιοτήτων στην ξηρά και τη θαλάσσια περιοχή του, οι οποίες προέρχονται από οικισμούς ή από ναυάγια, γεγονός που επιβεβαιώνει τη διαρκή κατοίκηση του χώρου από τα παλαιολιθικά - νεολιθικά χρόνια, την κλασική περίοδο και μέχρι τη ρωμαϊκή και βυζαντινή εποχή. Για την αποτελεσματικότερη προστασία και αναδείξη των αρχαιολογικών χώρων, το 1992 εκδόθηκε Π.Δ., σύμφωνα με το οποίο χαρακτηρίστηκε ολόκληρη η νήσος Κυρά Παναγιά αυστηρά προστατευόμενος αρχαιολογικός χώρος.

Απέχει 3,5 ναυτικά μίλια από τις βόρειες ακτές της Αθωνήσσο και διαθέτει δύο φυσικούς λιμένες, τον Πλανήτη στα βόρεια του νησιού και τον όρμο του Αγίου Πέτρου στα νοτιοδυτικά, όπου εντοπίστηκαν ερείπια παλαιохριστιανικής βασιλικής. Ο Σάμψων τοποθετεί στην περιοχή αυτή, στη θέση Παλαιομοναστηρο, το αρχικό βυζαντινό μοναστήρι, που αναφέρεται σε έγγραφο του 10ου αι. και ερημώθηκε μετά από επιδρομή Σαρακηνών πειρατών. Τα ερείπια κτισμάτων, σε συνδυασμό με την ονομασία του λιμανιού, που κατά τον Φιλιππίδη (1815) "καλείται και αυτός Κερά Παναγιά", ενισχύουν την άποψη του Σάμψων.

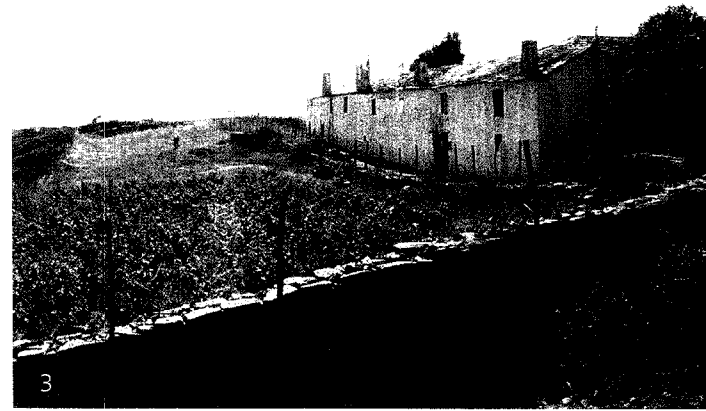
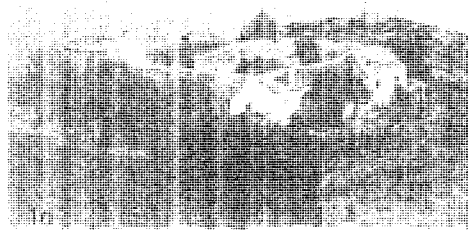
Η σημερινή μονή της Κυρά Γαναγίας, στην οποία οφείλει τη μετονομασία του ολόκληρο το νησί, βρίσκεται σε ύψωμα 100μ. περίπου από τη θάλασσα, προς το νότιο τμήμα των ανατολικών ακτών (εικ. 1,1α,2). Ο μικρός όρμος προσεγγίζεται ακτοπλοϊκά από το Πατηνίρι και συντομότερα από τον όρμο του Γέρακα της Αθωνήσσο, από όπου απέχει 7,5 ναυτικά μίλια. Από την ακτή, πολύ ανηφορικό, διαμορφωμένο μονοπάτι σε συνδυασμό με σκαλοπάτια, οδηγεί μετά από 20-30 λεπτά στην είσοδο της μονής. Ο περιτειχισμένος χώρος καταλαμβάνει 700τ.μ., σε εκτεταμένο πλάτωμα που τελειώνει απότομα προς την κρημνώδη ακτή, στην ανατολική πλευρά. Η ευρύτερη περιοχή είναι βραχώδης με θαμνώδη βλάστηση (φασκόμηλο, θυμάρι, κ.λ.) ενώ γύρω από τη μονή καλλιεργούνται ελιές και κηπευτικά (εικ. 1,2,3).

Η ίδρυση του μοναστηριού ανάγεται στα βυζαντινά χρόνια και συνδέεται με το όνομα του αγίου Αθανασίου του Αθωνίτου. Το 993, σύμφωνα με τα διασωθέντα στη μονή της ελεγκτικής Λαυρας έγγραφο, μετά το διασκορπισμό των μοναχών του κοινοβίου και την ερήμωση της νήσου, εξαιτίας πληθυσμικών επιδρομών Σαρακηνών, ο νεοπαί, ένας στη παλαιά αυτοκάθιετο μονύδρι της Παναγίας, π. Κοσμάς ο Ποσειβύτερος, εγκαθίσταται το μοναστήρι και το κείται μαζί με το μοναχό Λουκά στο Άγιο Όρος όπου συναντήν τον άσιο Αθανάσιο των Αθωνίτη, ηγουμένο της Λαυρας, τον οποίο και παρακαλούν "να επιλάβεται της τσιτα της νήσου και σ' αυτήν πάλιν το Μοναστήριον". Έτσι ο νεοπαί μοναχός επιτρέψει "τον τόπον τον σωφροθέντα και θεού εις κατοίκησην μοναχών... και σφαγιον κρημικών γενέσθην αλλήλο πονή τούτο

Εικόνα 1.Μ. Κυρός Παναγιώτ. Γραφή άποψη.
Λαογραφικό Μουσείο Σκόπελλου
1992

Εικόνα 2.Μ. Κυρός Παναγιώτ. Γραφή άποψη.
2005

Εικόνα 3.Μ. Κυρός Παναγιώτ. Ελ. άποψη.
Πρόσβαση 2007

σπουδάσει να καταστή πάλιν το Μοναστήριον". Ο δόκιμος αγρότης τη νήσο "των Γυμνοπελογασιών" είναι 70 χρυσών νομισμάτων και έκτα σε αυτή οποτεδήποτε μετόχι της μονής της Μεγίστης Λαύρας του Αγίου Όρους. Πρόκειται για γηγενές ιδιαίτερα ιστορική αξίες, όπως απεικονίζεται και ο π. Καλήφανός, καθώς με την ενέργεια αυτή του πατριού Αθανασίου, αρχίζει η ίδρυση αγιορείτικων μετοχιών στο σύμπλεγμα των Βορείων Σποράδων.

Κατά τη μεταβυζαντινή περίοδο, πιθανώς το 15ο-17ο αι. η μονή κτίζεται στη σημερινή θέση και αποκτά νηγώρια δύναμη και πύργη. Το Δεκέμβριο του 1519, επί πατριάρχου Τιμοθέου του Β΄, το μοναστήρι γίνεται σταυροπηνιακό. Κτίζονται διάφορα κτίρια με κεκλιτά, ξενώνας, αποθήκες, εργαστήρια, μαγειρείο και τράπεζα, τα οποία περιβάλλουν ορθογώνια το καθολικό, προσδίδοντας στο μοναστήρι επιβλητικό φρουριακό χαρακτήρα. Στη γύρω περιοχή εκτρέφονται αιγοπρόβατα, κτηλιεργάζονται ελιαιοπερίβλητα, κτίζεται αλευρόμυλος

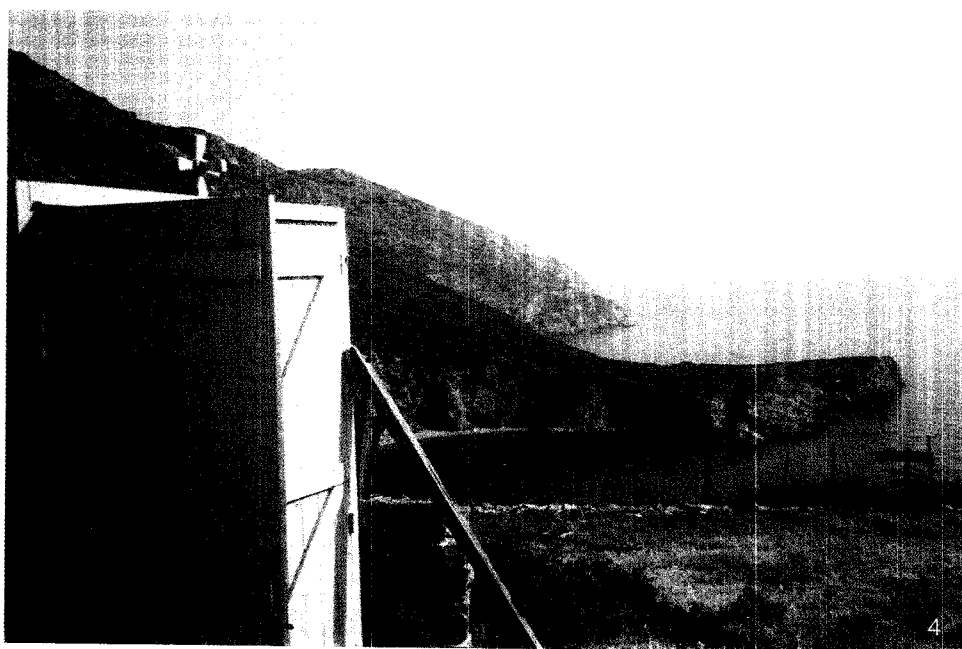
και η μηνή αποκτά έτσι αυτάρκεια και προϋποθέσεις για περαιτέρω ανάπτυξη. Οι αυξημένες ανάγκες της αγροκτηνοτροφικής παραγωγής έλκουν πολλούς λαϊκούς κοντά στο μοναστήρι. Εργάζονται στα κτήματα και βοηθούν στην κτηνοτροφία έναντι ορισμένου ποσοστού από την παραγωγή.

Όταν το 1791 οι Δημητριάδες και αργότερα ο Ομήλιπιδης (1815) επισκέπτονται το νησί, το αναφέρουν ως "μικρό μοναστήρι" με ικανοποιητική όμως έλεια ιδιοκτησία, καλλιέργειες και κτηνοτροφία, ώστε να διασφαλιστεί η διαβίωση των μοναχών και των λαϊκών που απασχολούνταν στις εργασίες. Τα χρόνια της επανάστασης του 1821 το νησί αποτέλεσε καταφύγιο και ορμητήριο ηπειρωτών και πειραιτών, γεγονός που φαίνεται να επηρέασε την ανάπτυξη της μονής.

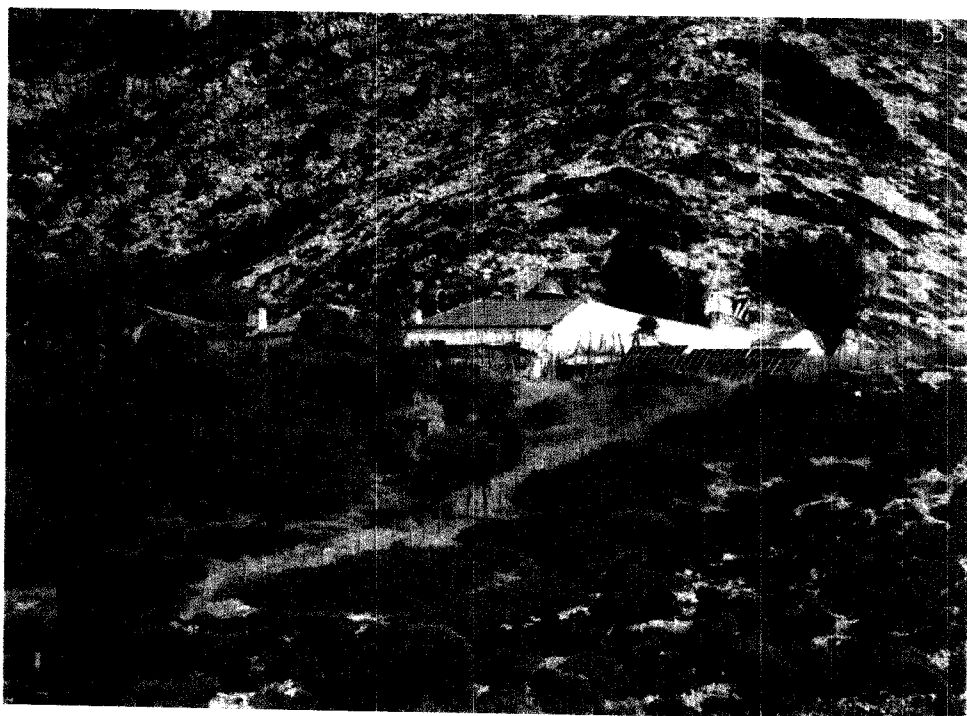
Κατά το πρώτο μισό του 20ου αι., η μηνή της Λαύρας φρόντιζε να υπάρχουν στο μοναστήρι δύο τουλάχιστον μοναχοί, οικονόμο και διαχειριστές της αγροκτηνοτροφικής παραγωγής του. Η παραγωγή αυτή ήταν ιδιαίτερα σημαντι-

κή για το μοναστήρι της Μεγίστης Λαύρας καθώς, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται σε έγγραφο του έτους 1916 της αγιορείτικης μονής προς τον επίτροπό της στη Σκόπελλο και την ευρύτερη περιοχή, Σταμάτιο Ιω. Βακράτση, κάλυπτε τις ανάγκες των μοναχών της σε αγροκτηνοτροφικά προϊόντα, κυρίως σε τυρί. Το 1901 στο νησί διέμεναν 3 μοναχοί και 15 λαϊκοί. Απογραφικά στοιχεία μετά τον πόλεμο του 1940-45 και μέχρι το 1961 μαρτυρούν ανοδική τάση των κατοίκων του νησιού, ενώ η προφορική παράδοση διατηρεί ζωντανή τη μνήμη της φιλοξενίας που προσέφεραν οι μοναχοί όχι μόνο στους κτηνοτρόφους και τους καλλιεργητές των κτημάτων της μονής, αλλά και στους κατοίκους της ευρύτερης περιοχής. Οι μοναχοί, π. Αρτέμιος και αργότερα ο π. Νεκτάριος, αγωνίζονται και τη συντηρούν μέχρι το 1985, οπότε ο τελευταίος αποσύρεται στο Άγιο Όρος. Το εγκαταλειμμένο για λίγα χρόνια μοναστήρι υπόκειται σταδιακά στη φθορά του χρόνου, όταν το 1994 ο εφοπλιστής Α. Ποταμιάνος αναλαμβάνει την επισκευή

του καθολικού και τη συντήρηση των αξιόλογων - ταβυζαντινών εικόνων του Παράκλητου επισκευάζονται τα γλυκίσματα, τα παλαιά εβαϊοριβείο και τα σιλιόνι. Ενκαθίσταται επί της φύλακας, ο οποίος φρονίζει το μοναστήρι και έτσι αυτό συνεχίζει να προσφέρει φιλοξενία στους επισκέπτες και προσκυνητές. Τη τελευταία κτίση, ο μοναχός Ονούφριος από τη σπηλιά της Αγίας Άννης αναλαμβάνει - ως οικονόμος της μονής - την επίβλεψη της, ενώ στις αρχές του 1905 ο μοναχός Δωρόθεος από τη Μεγάλη Λαύρα εσιεύει μόνιμο σ' αυτή, συντηρεί τους χώρους λειτουργεί και δέχεται τους επισκέπτες - προσκυνητές διατηρώντας ζωντανή την πνευματική παράδοση της μονής αλλά και τον κοινωνικό και φιλόξενο χαρακτήρα της.

Το μοναστηριακό συγκρότημα προσεγγίζεται από τη βορειοδυτική γωνία, αφού πρώτα διέλθουμε την ξύλινη πόρτα της πελώραξ (συρματοπλευρά) ευρύτερου προστατευμένου χώρου (ε.κ. 3,4). Το σκήνωμα, περικλυστό τετραπλευρο, με περίκλιτη διάταξη κτισμάτων και ψηλή μαντρόστοιχο, διατηρεί το ορεινό χαρακτήρα (ε.κ. 1). Μικρά βυθιθτικά κτίσματα, απαραίτητα για τις αγροτικές ανάγκες, προσκολλημένα εξωτερικά στα νότια και δυτικά πλευρά, ενώ δεύτερη βοηθητική είσοδος υπάρχει στην ανατολική πλευρά, όπου και οι ηλιακοί συλλέκτες με τις μηχανοκίνητες εγκαταστάσεις της μονής (ε.κ. 5,5,7-8). Από τη βορειοδυτική γωνία, ακολουθώντας ευρύ πεδίο, με στη βρύση στο δεξιά, συναντούμε τη διάφορη βορινή πτέρυγα, όπου βρίσκεται η κύρια είσοδος με προσκυνητόρ πάνω από το

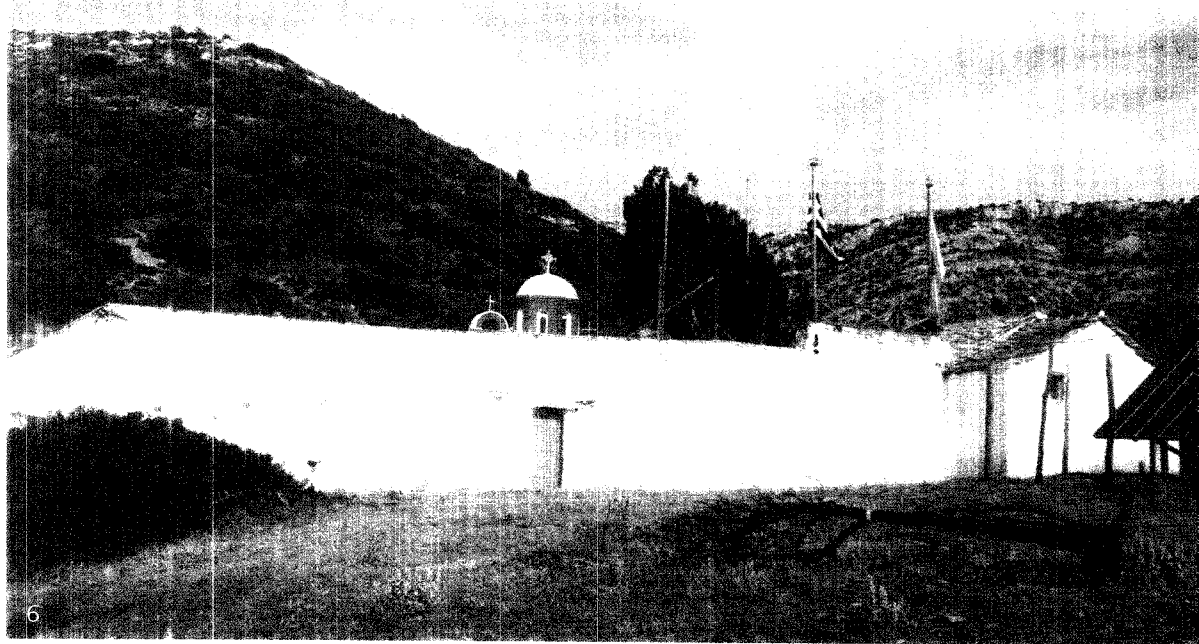
Εικ. 4. Ι. Μ. Κυρία Γενναγιάς. Πηγάδος. Θέα προς τον κρηνοπόρο πρόσβασης. 1997

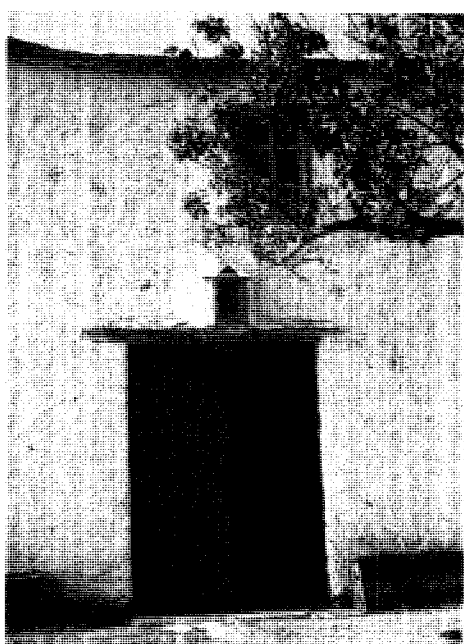
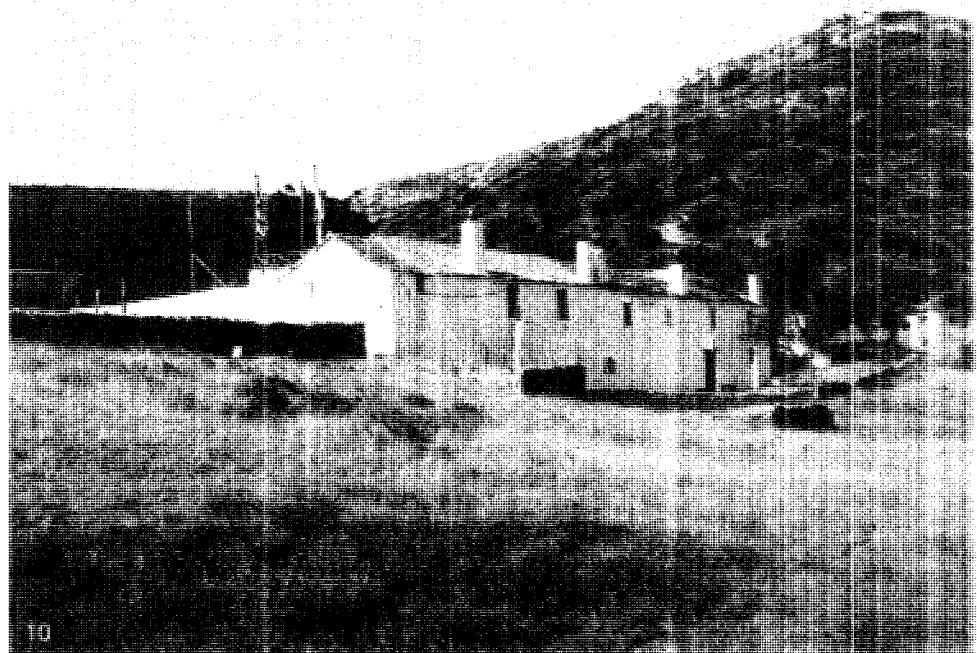
Εικ. 5. Ι. Μ. Κυρία Γενναγιάς. Οικία ΝΑ άποψη. Γεφύρα Άγιον Πηρος.

Εικ. 6. Ι. Μ. Κυρία Γενναγιάς. Άόψη. 1997

Εικ. 7. Ι. Μ. Κυρία Γενναγιάς. Άόψη. 1997

Εικ. 8. Ι. Μ. Κυρία Γενναγιάς. Άόψη και Α. άψη. 1997

υπέρθυρο και μέσω χαμηλού διαβητικού οδηγούμαστε στην εσωτερική αυλή (εικ. 9,10,11). Το κέντρο καταλαμβάνει το καθολικό με την αυλή γύρω η οποία παρουσιάζεται ιδιαίτερα επιμελημένη και διαμορφωμένη με βοτσαλωτό δάπεδο μπροστά από τη δυτική είσοδο του ναού. Στη νοτιοδυτική γωνία βότσαλα σχηματίζουν τη χρονολογία 1905 (εικ. 12,13,14).

Τα διώροφα κτίσματα της βόρειας και βορειοδυτικής πλευράς στο ισόγειο στεγάζουν το παλιό μαγειρείο, σποθίκες και εργαστήρια, ενώ στο 1^ο όροφο βρίσκονται τα κελιά και σήμερα ένας χώρος που στεγάζει εκθέματα της μονής (εικ. 15,16,17). Οι ξύλινες στέγες με κάλυψη από σκεπόπληκες και κερκίδια βυζαντι-

Εικ.9. Ι.Μ. Κοινό Παναγίας Β και Ζ. Δύση. Είσοδος. Βρίσιπ. 1905

Εικ.10. Ι.Μ. Κοινό Παναγίας Γενική ΒΑ όψη. Είσοδος. Βρίσιπ.

Εικ.11. Ι.Μ. Κοινό Παναγίας Β. Δύση. Είσοδος. 1905

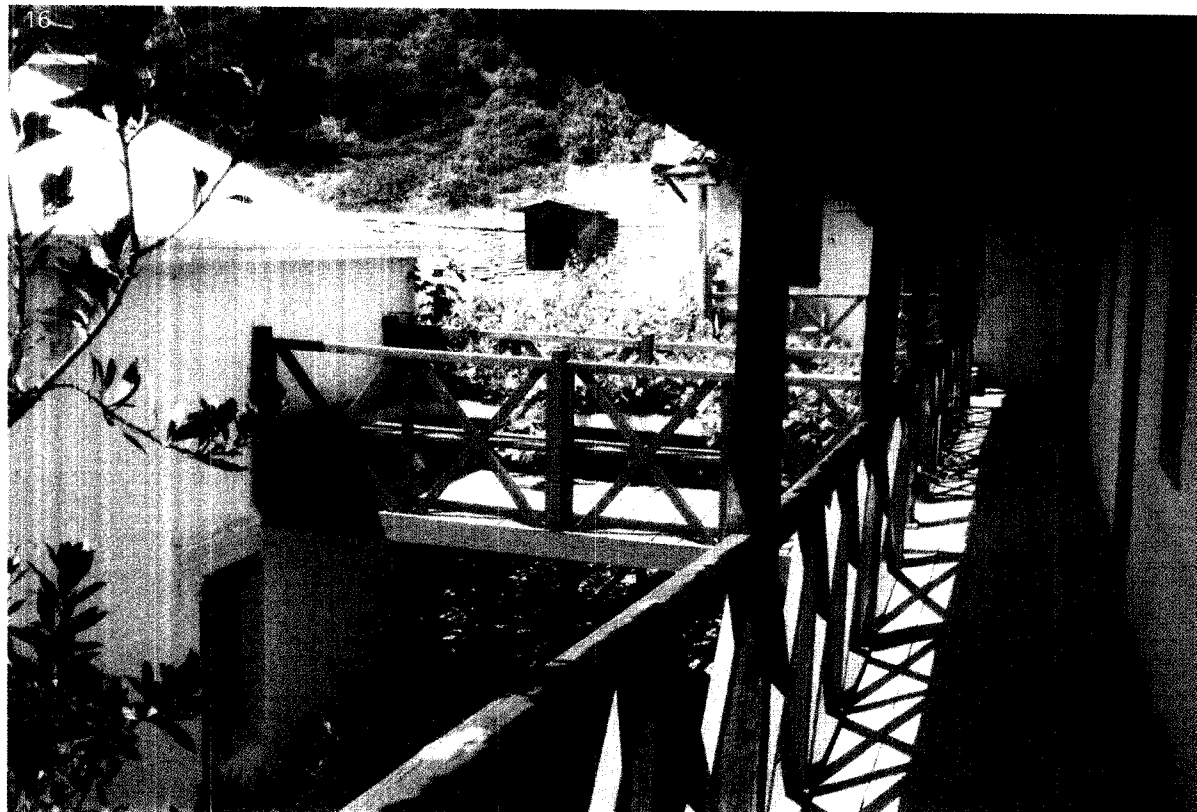
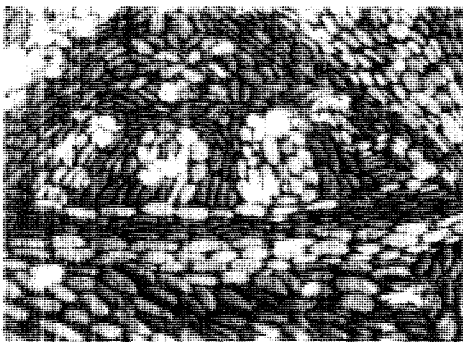
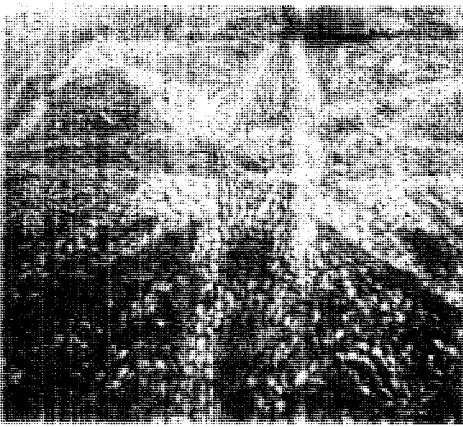
Εικ.12. Ι.Μ. Κοινό Παναγίας. Εσωτερική αυλή. Γ. τμήμα. Διαβητικό. 2005

Εικ.13. Ι.Μ. Κοινό Παναγίας. Εσωτερική αυλή. Γ. τμήμα. Βοτσαλωτό δάπεδο. 1905

Εικ.14. Ι.Μ. Κοινό Παναγίας. Εσωτερική αυλή. Γ. τμήμα. Βοτσαλωτό δάπεδο. Χρονολογία 1905 στη ΝΔ γωνία. 2005

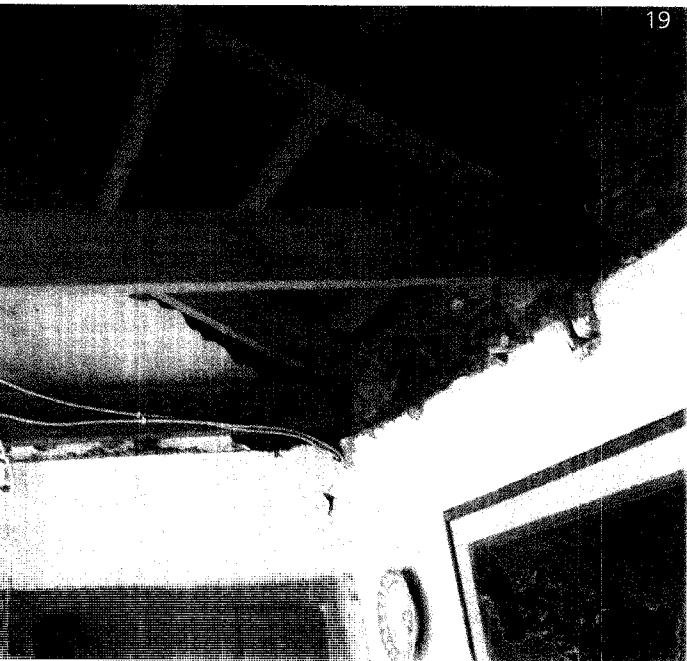
Εικ.15. Ι.Μ. Κοινό Παναγίας. Εσωτερική αυλή. Γ. τμήμα. 1905

Εικ.16. Ι.Μ. Κοινό Παναγίας Β και Ζ. Πίσω από κελιά. Ανακήστω στον Ν τοίχο. 2005

18

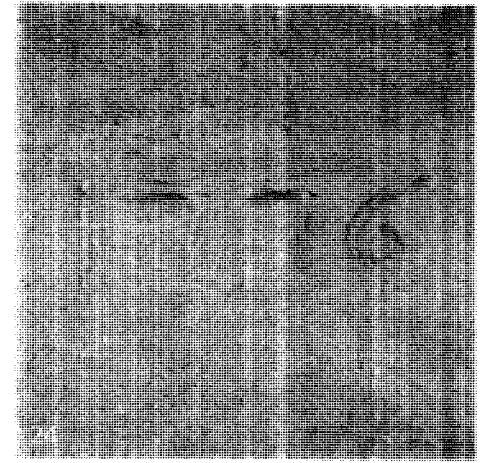

19

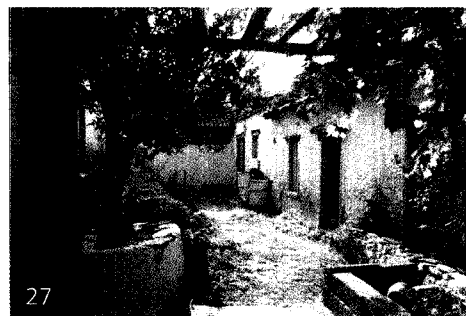
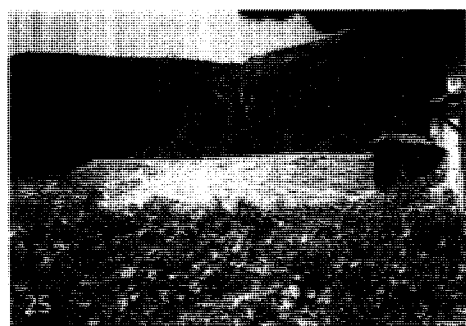
20

- Εικ.17. Ι.Μ. Κοιλά Παναγίας. Η πτέρυγα
κελιών. Έκθεση στον όροφο. 2005
- Εικ.18. Ι.Μ. Κοιλά Παναγίας. Η και Δ πτέρυγα
κελιών. 2005
- Εικ.19. Ι.Μ. Κοιλά Παναγίας. Η πτέρυγα
κελιών. Όσοφη ενδειξίου. 2005
- Εικ.20. Ι.Μ. Κοιλά Παναγίας. Η πτέρυγα
κελιών. Ν. τσικας. 1970 κ.ά. σελ. 2005
- Εικ.21. Ι.Μ. Κοιλά Παναγίας. Η πτέρυγα
κελιών. Α. τμήμα. Ελληνοί εξόστες.
2005
- Εικ.22. Ι.Μ. Κοιλά Παναγίας. ΒΑ τμήμα.
Παρεκκλητήριο. 2005
- Εικ.23. Ι.Μ. Κοιλά Παναγίας. Η πτέρυγα
κελιών. Α. τμήμα. Παρεκκλητήριο
2005
- Εικ.24. Ι.Μ. Κοιλά Παναγίας. Η πτέρυγα
κελιών. Βόγειο. Χρονολόγιο 1771.
2005

νός τύπου (από τις επισημειώσεις) εμφανείς στο εσωτερικό είναι σε κακή κατάσταση, όπως και τα επιχρίσματα, τα οποία σε πολλά σημεία έχουν αποκολληθεί και αποκαλύπτει ο λιθοκόμι. Σχεδόν όλες οι επιφάνειες παρουσιάζουν ρωγμές και σπρασια (εικ. 13,19,20). Οι χώροι του σιναφου επικαλυπνόμενοι με ανοικτή ξύλινη στέγη (καγιάσι) που διατείνεται σε όλο το μήκος προς την εσωτερική αυλή. Στο κεντρο καθέως της στέγης, διαμορφώνεται ξύλινη βώστης - καθιστικό, που συμπλέκεται στηριζόμενος στο βόρειο τείχος του καθολικού. Η διάταξη κατασκευή επαναλαμβάνεται στη βορειοανατολική γωνία σε δύο επίπεδα, όπου το ψηλότερο, στο ύψος των στεγών, λειτουργεί και ως παρατηρητήριο με εξαιρετική θέα στο πέλαγος και τη νύχτα περισσότερο (εικ. 16,21,22,23). Στον τοίχο εργαστήριο, στο νότιο της βώστης, ο μοναχός Δωρόθεος εντόπισε και μας υπέδειξε κάστρο με τη χρονολογία 1776 (εικ. 24).

Η δυτική ισόγεια πτέρυγα καθύπτεται με σκεπόμενες και στεγάσει αποθήκες (εικ. 25,26). Στη συνέχεια, τα ισόγεια κτίσματα στη νότια πλευρά περιλαμβάνουν φούρνους, ελαιοπριβείο, αλώνι, αποθήκες, κ.ά. (εικ. 27,28,29,30,31). Τέλος, την ανατολική πλευρά κλένει ψηλός λιθόκτιστος περίβολος πάνω στον οποίο προσκολλώνται μικρά βοηθητικά κτίσματα (εικ. 32,33).

Εικ.25. Ι.Μ. Κύριε Παναγία: Δ. πτέρυγα. Στέγες: 1, 2.

Εικ.26. Ι.Μ. Κύριε Παναγία: ΝΔ τμήμα αυλής: Δ. πτέρυγα βοηθητικών κτισμάτων: 2, 3.

Εικ.27. Ι.Μ. Κύριε Παναγία: Ν. τμήμα αυλής: Ν. πτέρυγα: 1, 10, 11.

Εικ.28. Ι.Μ. Κύριε Παναγία: ΝΔ τμήμα αυλής: Δ. πτέρυγα: 10, 12.

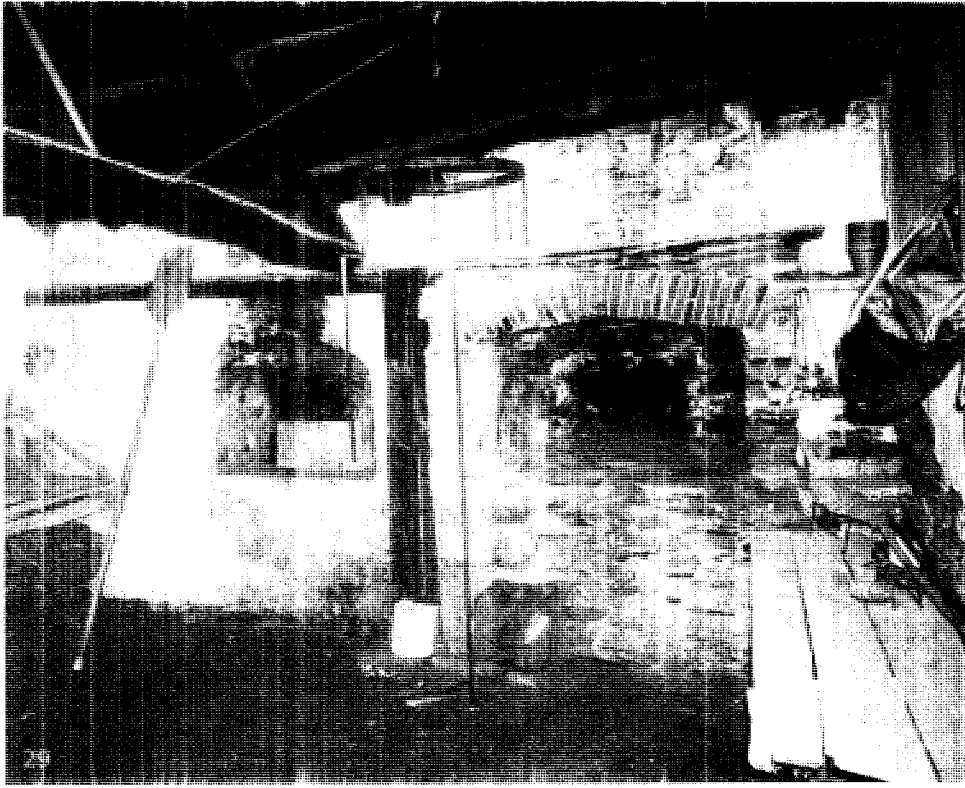
Εικ.29. Ι.Μ. Κύριε Παναγία: Δ. πτέρυγα. Φούρνοι: 2, 13.

Εικ.30. Ι.Μ. Κύριε Παναγία: Δ. πτέρυγα. Ελαιοπριβείο: 14, 15.

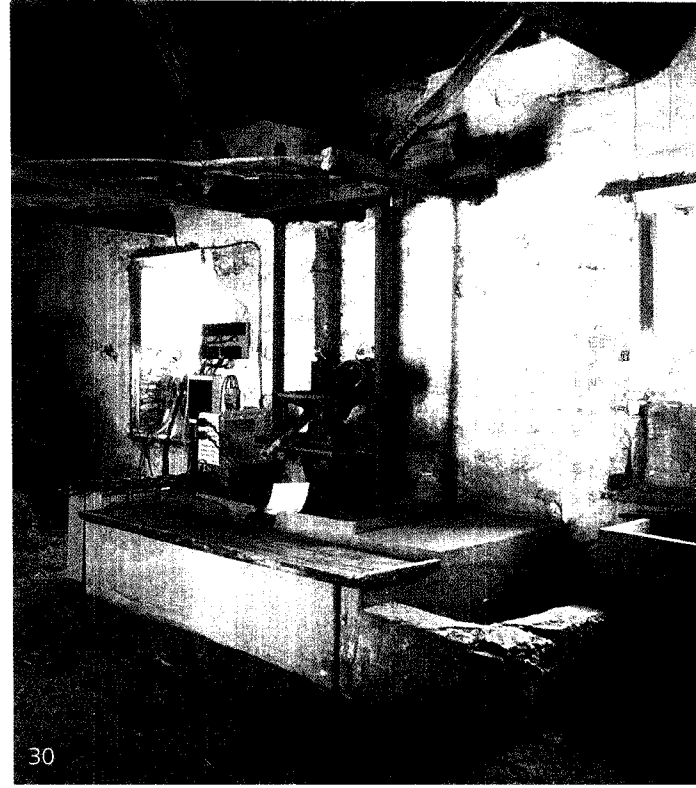
Εικ.31. Ι.Μ. Κύριε Παναγία: Ν. πτέρυγα. Ελαιοπριβείο: 16, 17.

Εικ.32. Ι.Μ. Κύριε Παναγία: Α. πλευρά. Πύλος: 18, 19.

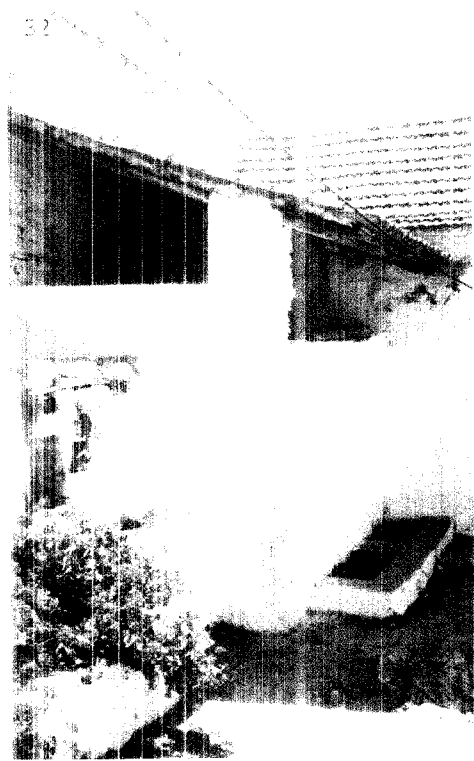
Εικ.33. Ι.Μ. Κύριε Παναγία: Α. πλευρά. Βοηθητικά κτίσματα: 20, 21.

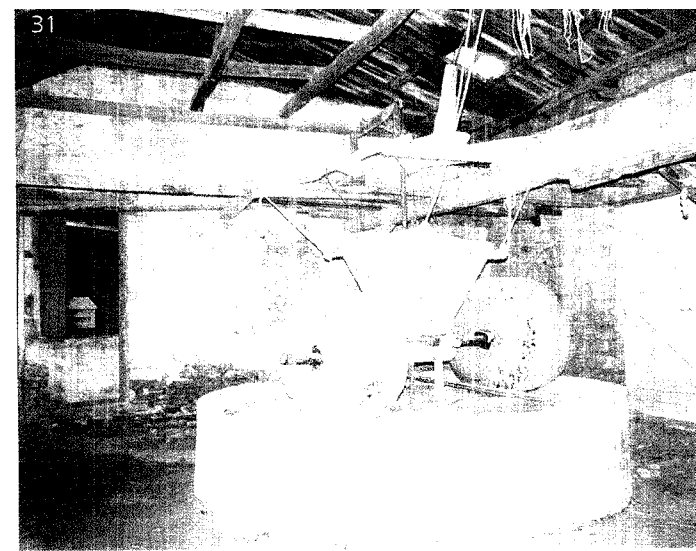
29

30

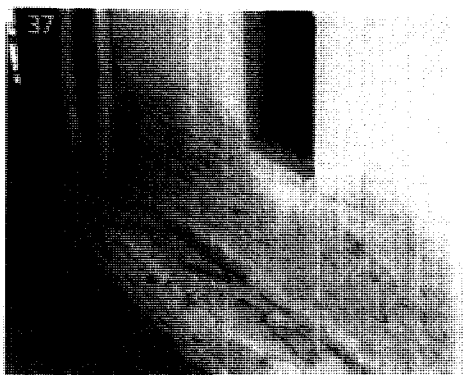
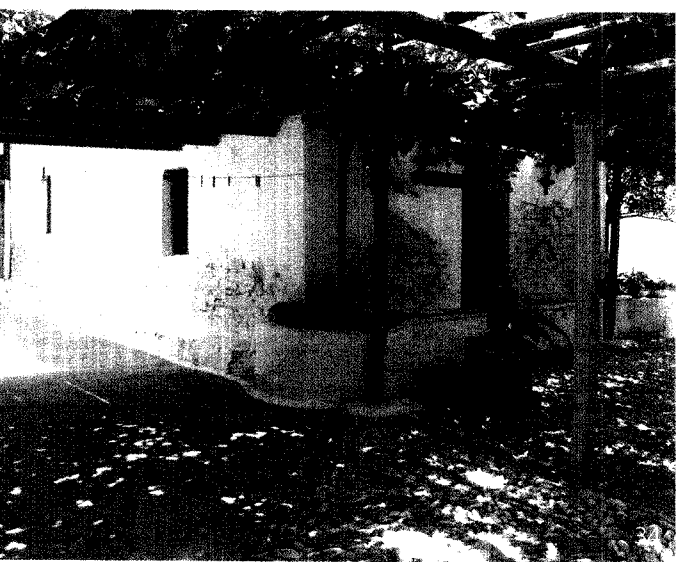

32

31

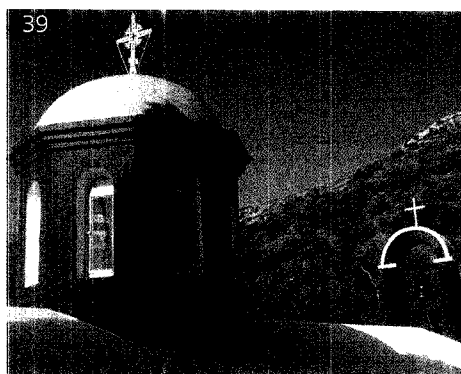
Το καθολικό της μονής, ένας μονόκλιτος καμαροσκεπής ναός με τρούλο και ευρύ νάρθηκα, είναι αποτέλεσμα διαδοχικών ανακαινίσεων και επισκευών με σημαντική αυτή του 1883 και τελευταία του 1994 (εικ. 34,35). Εξωτερικά και εσωτερικά ο ναός φέρει σήμερα επιχρίσματα από ισχυρό ασβεστοκονίαμα. Η τοιχοποιία του, απλή αργολιθοδομη, επικαλύπτεται σε σημεία που τα επιχρίσματα έχουν καταπέσει από εμφανή εκτεταμένη υγρασία (εικ. 35,37,38). Η δίρρικτη στέγη από σκυρόδεμα, στη δυτική πλευρά, φέρει τοξωτό κωδωνοστάσιο σε επίπεδη βάση και στην ανατολική καταλήγει σε αέτωμα. Ο τρούλος διαμορφώνεται με υψηλό οκτάπλευρο τύμπανο με ισάριθμα τοξωτά παράθυρα, των οποίων τα κουφώματα αντικαταστάθηκαν με νέα, μεταξύ των ετών 1997-2005. Επισημαίνουμε ότι η στέγη από σκυρόδεμα, ο τρούλος και το κωδωνο-

στάσιο, αποτελεσματικό κατασκευές, αντικατέστησαν την παλαιά απλή ξύλινη δίρρικτη στέγη με σκεπόπλάκες. Ενδύπωση προκαλούν το έντονο χρώμα, κόκκινο και μωβ του τρούλου και του κωδωνοστασίου πάνω στη λευκή στέγη (εικ. 39). Το εσωτερικό του ναού φωτίζεται επίσης, από πέντε αμνηστικά παράθυρα, τα οποία ανοίγονται από ένα στο βόρειο και νότιο τοίχο του νάρθηκα και παρομοιάζουν αλληλόγιστα στους αντίστοιχους τοίχους του κεντρικού ναού (εικ. 40,41). Ο χώρος του τρούλου φωτίζεται επαρκώς από δύο παράθυρα, ανά ένα στους πλάγιους τοίχους του, από ένα στην κεντρική κόγχη (αρθρώνεται εξωτερικά, με ανεξάρτητη στέγασση από σκεπόπλάκες) τα έναν καθολικό φεγγίτη στο αέτωμα του ανατολικού τοίχου πάνω από την γιά Τράπεζα (εικ. 42).

Η πόρτα της εισόδου του καθολικού βρίσκεται στην δυτική πλευρά και είναι

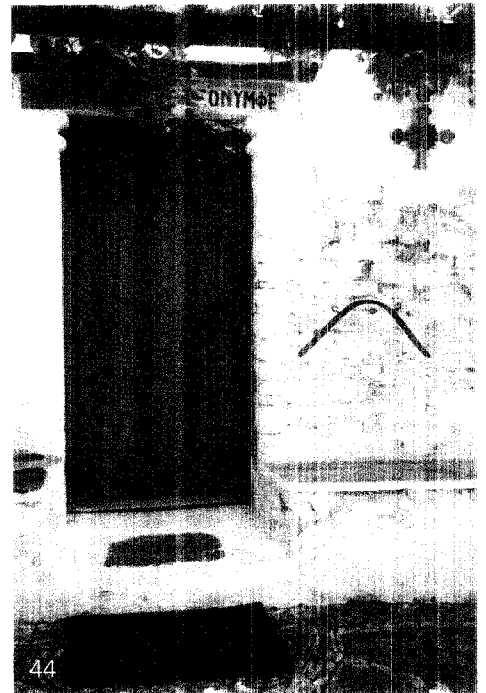

- Εικ. 34. Γ.Μ. Κυρά Παναγιάς. Καθολικό. Β και Δ. όψη. 1977
- Εικ. 35. Γ.Μ. Κυρά Παναγιάς. Καθολικό. Β και Δ. όψη. Τραϊβήος. Κεδο. Πασσαίο. 2005
- Εικ. 36. Γ.Μ. Κυρά Παναγιάς. Καθολικό. Β. όψη. Υγροσίτες. 1977
- Εικ. 37. Γ.Μ. Κυρά Παναγιάς. Καθολικό. Β. όψη. Υγροσίτες. 1977
- Εικ. 38. Γ.Μ. Κυρά Παναγιάς. Καθολικό. Δ. όψη. Σίβη. Υγροσίτες. 1977
- Εικ. 39. Γ.Μ. Κυρά Παναγιάς. Καθολικό. ΒΑ. όψη. Τραϊβήος. Κεδο. Πασσαίο. 1997
- Εικ. 40. Γ.Μ. Κυρά Παναγιάς. Καθολικό. Ν. όψη. 2005
- Εικ. 41. Γ.Μ. Κυρά Παναγιάς. Καθολικό. Β. όψη. 1977
- Εικ. 42. Γ.Μ. Κυρά Παναγιάς. Καθολικό. Α. όψη. 1977

43

44

45

σύγχρονου σχεδιασμού, καθώς πρόσφατα αντικατέστησε την ατλή δίφυλλη πόρτα που καταγράψαμε το 1997. Εκστέρωθεν της εισόδου σώζονται "τάβλαντα", λειτουργικά στοιχεία της μοναστικής ζωής (εικ. 43,44,45). Στον ανατολικό τοίχο του νάρθηκα, η είσοδος του κυρίως ναού φέρει παραστάδες με οριζόντιο επιστύλιο και επίκρανα στις ακρές, από λαξευτούς λίθους, ως διακοσμητικά στοιχεία, τα οποία συναντούμε και στα παράθυρα του ναού και του νάρθηκα (εικ.46, 47).

Στο εσωτερικό του καθολικού παρατηρείται υγρασία, κυρίως στην οροφή του Ιερού, στον τρούιλο και όπου δεν ολοκληρώθηκαν οι εργασίες από τις πρόσφατες ανακαινίσεις (εικ. 48,49).

Εικ.43 Ι.Μ. Κυβ. Παναγίας, καθολικό. Δόψη Εσοδος. 1997

Εικ.44 Ι.Μ. Κυβ. Παναγίας, καθολικό. Δόψη Εσοδος. 1997

Εικ.45 Ι.Μ. Κυβ. Παναγίας, καθολικό. Νάρθηκας. Δ. τοίχος εισόδου. 1997

Εικ.46 Ι.Μ. Κυβ. Παναγίας, καθολικό. Δ. τοίχος νάρθηκα. Είσοδος στον κυρίως ναό. 1997

Εικ.47 Ι.Μ. Κυβ. Παναγίας, καθολικό. Δ. τοίχος νάρθηκα. Είσοδος στον κυρίως ναό. 1997

Εικ.48 Ι.Μ. Κυβ. Παναγίας, καθολικό. Τρούιλος. Υγρασίες. 1998

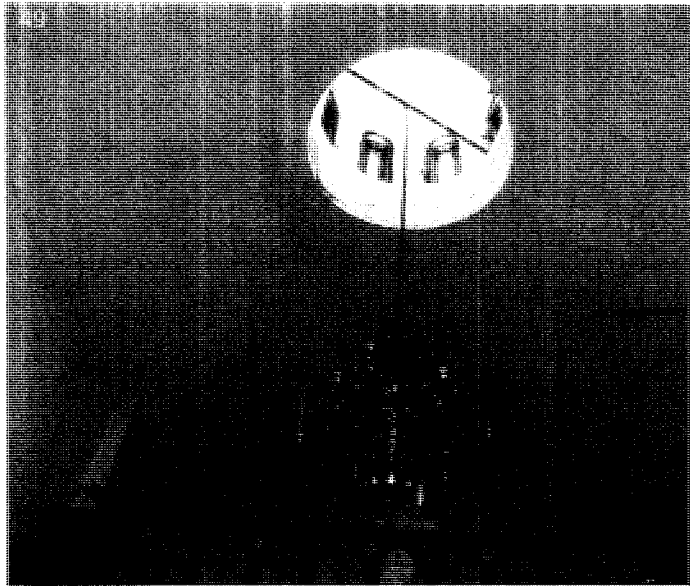
Εικ.49 Ι.Μ. Κυβ. Παναγίας, καθολικό. Τρούιλος. Υγρασίες στην οροφή του Ιερού. 1998

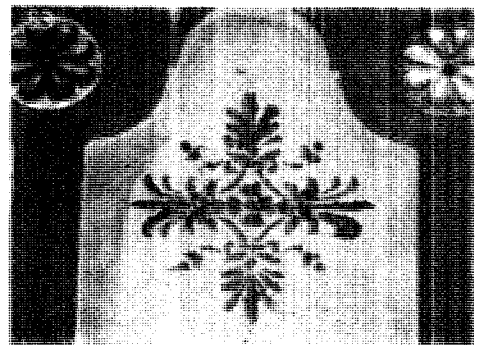

47

48

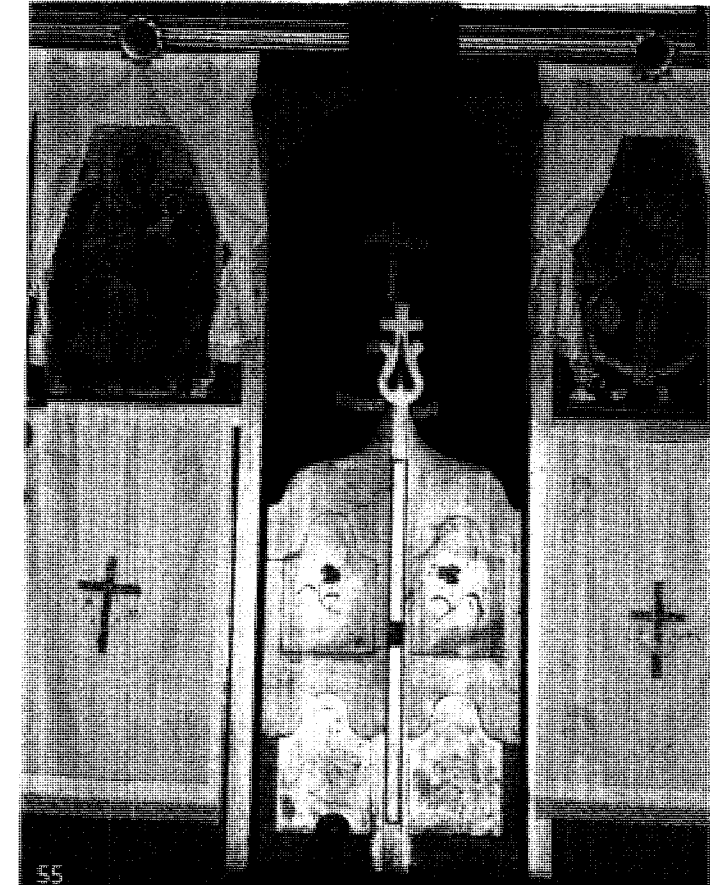

56

54

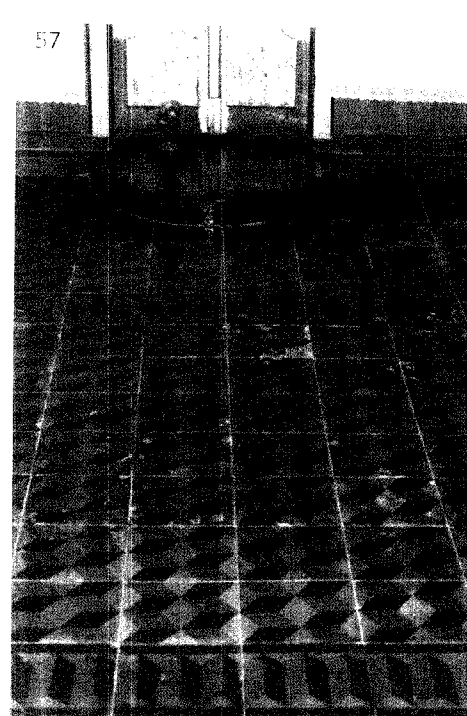

55

Το εσωτερικό τμήμα των τοίχων τέμπλου κοσμείται με επιχρυσωμένες αγιογραφίες και επικολλημένες καλλιγραφίες του 19ου αι. Στη σειρά των διαστάσεων εικόνων είναι πολύ καλής τέχνης είναι αυτές των αγίων Πάντων και Αρχαγγ. Παντοκράτορος του Τεσσαρίου της Θεοτοκού και του αγίου Ιωάννη του Προδρόμου και χρονολογούνται με επιγραφή στα 1758 (εικ. 50,51,52,53,54,55). Τους τοίχους του κυρίου ναού και του ημερήσιου διασώζονται φορητές εικόνες του 18ου-19ου αι. και πολλές σύγχρονες, καθώς και καλλιγραφίες αγιορείτων εργαστηρίων του 19ου αι. (εικ. 46,45).

Το δάπεδο του κυρίου ναού και του ημερήσιου καλύπτονται τσιμεντέτα πλάκκια με σχέδια του 1930-50, ενώ του νότιου-ανατολικού διαμορφώνεται με βαυλική επιμελημένη τσιμεντοκόνη (εικ. 57).

- Εικ. 50. Ι.Μ. Κυρά Παναγιάς. Καθολικό. Τέμπλο. 2005
- Εικ. 51. Ι.Μ. Κυρά Παναγιάς. Καθολικό. Τέμπλο. 1997
- Εικ. 52. Ι.Μ. Κυρά Παναγιάς. Καθολικό. Τέμπλο. Σταυρός. 2005
- Εικ. 53. Ι.Μ. Κυρά Παναγιάς. Καθολικό. Τέμπλο. Τμήμα επιστυλίου. 2005
- Εικ. 54. Ι.Μ. Κυρά Παναγιάς. Καθολικό. ΒΑ γωνία. Τέμπλο. 1997
- Εικ. 55. Ι.Μ. Κυρά Παναγιάς. Καθολικό. Τέμπλο. Βηρόθυρα. 2005
- Εικ. 56. Ι.Μ. Κυρά Παναγιάς. Καθολικό. ΝΑ γωνία. Τέμπλο. 2005
- Εικ. 57. Ι.Μ. Κυρά Παναγιάς. Καθολικό. Δάπεδο. 2005

57

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Το μοναστηριακό συγκρότημα της Κυρά Παναγιάς, το μεγαλύτερο στην περιοχή της Αθήνας/Αττικής, συνδυάζει με τη σεμνότητα και την αυθεντικότητα της μοναστηριακής ζωής που παρουσιάζει η δομή του. Το κτιριακό σύνολο κλειστό και εσωστρεφές, δημιουργεί μόνο το απαραίτητα για την επιβίωσή του 'ανοίγματα' προς τον έξω χώρο, καθώς επιβάλλονται οι αγροτικές εργασίες στην ύπαιθρο, μοναδική επιλογή στην αυτοτελή μοναχική διαδρομή του στους αιώνες.

Οι σκληρές καιρικές συνθήκες στο νησί υποβάλλουν σε συνεχή δοκιμασία τους ανθρώπους αλλά και τα κτίσματα που παρά τις διαρκείς και επίμονες προσπάθειες συντήρησής τους, κυρίως από πλευράς των μοναχών, εξακολουθούν να παρουσιάζουν μεγάλα προβλήματα. Οι στέγες οι περισσότερες σε κακή κατάσταση, χρήζουν άμεσης επισκευής. Η υγρασία που εισέρχεται καταστρέφει όλη τα κτίσματα και η διατήρησή σε αυτά δείχνει αδύνατη. Το κτίριο των κελιών στη βόρεια πλευρά πρέπει να ανακατασταθεί πλήρως και να εξασφαλίσει ευπρεπείς συνθήκες ασφαλούς φιλοξενίας.

Οι ισόγειες πτέρυγες με τον παλαιό εξοπλισμό τους αλλοτινών δραστηριοτήτων (εργοτριβείο κ.λπ.) αποτελούν σημαντικό στοιχείο της ιστορίας της μονής και πρέπει να αναδειχθούν.

Η καταπληκτική φιλική αυλή με το ενδιαφέρον βοτανολογικό δάπεδο, πρεμιά και εφοδιάζει την κούραση όλων όσων αποφασίζουν να επισκεφτούν το μοναστήρι. Το μέγεθος και η κλίμακα όλων των κτισμάτων γύρω, δημιουργούν συναισθήματα χαλάρωσης και ανάτασης, πραγματικής προσέγγισης με το θείο.

Το καθολικό στο κέντρο, κυριαρχεί από μακριά με τα έντονα χρώματα κόκκινο και γαλάζιο, του τρούλλου και του κωδωνοστασίου. Η μορφολογία του άσχετη προς το ύψος της παραδοσιακής απλής αισθητικής των υπόλοιπων κτισμάτων, επιβάλλεται στο χώρο. Πρόσφατα, μεταξύ των επισκεπθειών μας (1997 και 2005) ανακαταστάθηκαν τα κουφώματα, ακόμη και στα μικρά ανοίγματα του τρούλλου, αλλά και η πέτρα της εισόδου, αφαιρώντας με την νέα επιλογή τη γραφικότητα και την αρμονία υλικών και χρωμάτων που προϋπήρξαν, μέσα και έξω στο ναό.

Υποστηρίζουμε αναμφίβολα την πλήρη και έμμεση επισκευή όλων των κτισμάτων. Τα υλικά και ο τρόπος επισκευής θα πρέπει να συμφωνούν με την υπάρχουσα παραδοσιακή αγροτική, τοπική δοκιμαστική και να διαμορφώνουν αρμονικό σύνολο, αποτέλεσμα αντάξιο της ιστορίας της μονής. Προτείνουμε την αποκατάσταση του καθολικού, κατά το δυνατόν, με την επικάλυψη της στέγης με σχιστά λιθικά σκεπτόπλακες (όπως της στέγης του Ιερού) και την επιμέλεια όλων ανεξαιρέτως των όψεων, σύμφωνα με τη μορφή τους σε παλαιότερες φωτογραφίες.

Η μονή θα μπορούσε να αναπτύξει οικονομικό, να καλλιιεργεί βιολογικά προϊόντα ή να οργανώσει κάποια εργαστήρια μικροτεχνίας - χειροτεχνίας, δική στην όλη δημοφιλή στην περιοχή μας, απόλυτα συμβατές με την ιερότητα του χώρου και συμβατές με το περιβάλλον. Τέλος θεωρούμε σημαντικό να αναφέρουμε την τεράστια δυσκολία επικοινωνίας του μοναστηριού με το ασφαλές κοινό στη Αθήνα/Αττική. Ημάν του Αγ. Πέτρου, αναγκαία και στοιχειώδης συνθήκη επιβίωσης των μοναχών τις δύσκολες εποχές του χρόνου. Το έργο πρόσβασης, στο μέτρο και την αισθητική που αρμόζει στο τοπίο, θα δώσει νέα ζωή στο ερημιόμονο μοναστήρι, ώστε να αποκτήσει και πάλι τη δυνατότητα πρόσφορας και παρουσίας στο μεγαλύτερο από το Ερημόνησο, την Κυρά Παναγιά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

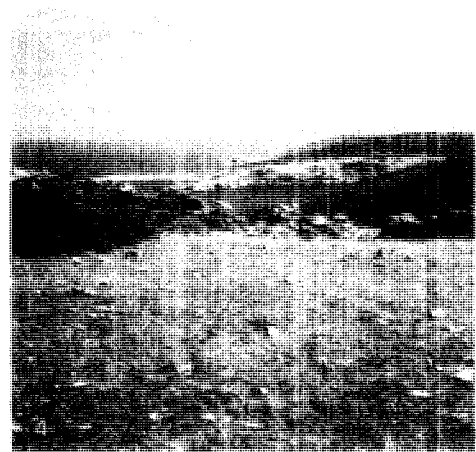
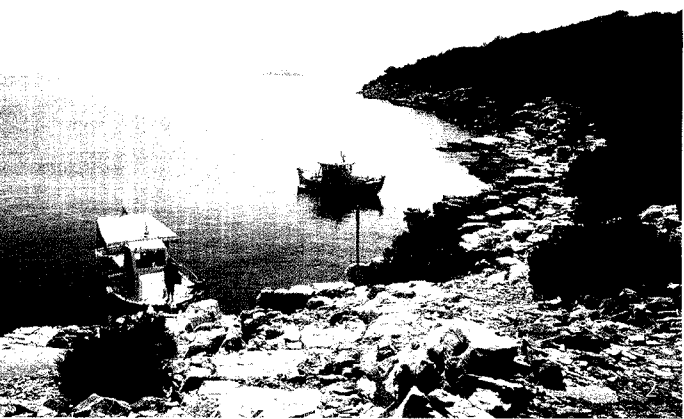
- Ευαγγελάτου Ν., "Ο νεοθρησκευτικός οικισμός του Αγίου Πέτρου στην Κυρά-Παναγιά Αθωνήσσι και οι νησιωτικές εγκαταστάσεις του Αγίου, μία επανεκτίμηση", *Αρχαιολογική έρευνα στις Βόρειες Σποράδες*, Αθώνησος 2001, σελ.231-250.
- Ηαβ. Γ. - Hutter C. - P., *Βόρειες Σποράδες. Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο*, εκδ. ROAD, Αθήνα 1998, σελ.33-37.
- ΗΠ. Ε.- Coder J. - Σπανός Κ. - Αγραφιώτης Δ., "Η Βυζαντινή Θεσσαλία", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 12ος - Λάρισα 1987, σελ.41-42.
- Ζαχαρίου Γ. *Σελίδες από την ιστορία της Μαγνησίας*, Βόλος 1994, σελ.321-322.
- Παπαϊωάννης Κ., "Σχέσεις Σκοπέλου και Αγίου Όρους", Αθήναι 1996, σελ.8-9 (ανάτυπο από το περιοδικό *έφημεριος*, έτ. ΜΕ'(1996).
- Τουλιδίου, *Αρχείο της νήσου Σκοπέλου*, τεύχος Α', Νησίδες, Σκόπελος 1999, σελ.32-37.
- Τουλιδίου, "Τα Αθωνικά Μετόχια των Βορείων Σποράδων και η συμβολή τους στην ορθόδοξη πνευματική διαμόρφωση των νησιωτών", ανακοίνωση στο Συνέδριο της Ι. Μ. Δημητριάδος "Πίλιο και Αγιο Όρος", 3-5 Δεκεμβρίου 2004 (αδημοσίευτο).
- Καλλιέπραστος Λαυριώτης, *Ιστορικόν Προσκυνητάριον της Βασιλικής, Πατριαρχικής και Σταυροπηγιακής Ιεράς Μονής Μεγίστης Λαύρας Αγίου Όρους*, Αθήναι 19762, σελ.134-140.
- Κόλλης Δ., *Ορθόδοξα Ελληνικά Ιεροσκήρια. Προσκυνηματικός Οδηγός*, Αθήνα 1994, σελ.269
- Καρολινός Γ. - Φιλιππίδης Δ., *Γεωγραφία Νεωτερική*, Βιέννη 1791, επανέκδοση Αθήνα 1970, σελ.204.
- Leclercq P., Gillon A., Svoronos N., Papachryssanthou D., *Archives de l' Athos, t. V, Actes de Lavra. I*, Paris 1970, σελ.122, αρ.10.
- Μαυρίκης Κ., *Ανω Μαγνήτων νήσι*, Αθώνησος 1997, σελ.105-108, εικ.34-37.
- Νικονόνοσ Ν., "Θεσσαλία", *Α.Δ.* 27 (1972), Β2 Χρονικά, σελ. 425.
- Ντεν Α., "Εκκλησίες και Μονές. Παλαιохριστιανικά, βυζαντινά και μεταβυζαντινά μνημεία στην Αθώνησσο", *έφημ. Η Καθημερινή, ένθετο. Επτά Ημέρες, Αθώνησσο. Μνημεία και Φύση*, 31-8-1997, σελ.18.
- Παπαδημητρίου - Δούκος Δ., *Αγιορειτικοί θεσμοί, 843-1912/13*, Αθήνα - Κομοτηνή 2002, σελ.533.
- Παπαχρυσάνθου Δ., *Ο Αθωνικός μοναχισμός*, Αθήνα 1992, σελ.267, υποσ.66
- Σάββαν Α., "Ίκος - Αθώνησσο και αι έρημοι νησίδες των Β. Σποράδων κατά την αρχαιότητα", *Αρχείο Ευβαϊκών Μελετών*, Αθήναι 1970, σελ.362-364.
- Τουλιδίου, *Αθώνησσο - Ερημόνησι*, Αθήνα 1973, σελ.52-55.
- Τουλιδίου, "Επιστρωσιακή έρευνα στα Ερημόνησα των Β. Σποράδων", *Αρχαιολογική Έρευνα στις Βόρειες Σποράδες*, Αθώνησσο 2001, σελ.210-213.
- Σκοπεϊδά Ε., "Πρόσφατες αρχαιολογικές έρευνες στην Αθώνησσο, Ερημόνησα και Σκόπελο", *Αρχαιολογική Έρευνα στις Βόρειες Σποράδες*, Αθώνησσο 2001, σελ.260.
- Σκοπεϊδά Ε., Π. Αραχωβίτη, Α. Δουλιγέρη - Ιντισειφόγλου, "Αρχαιότητες στο Θαλάσσιο Πάρκο των Βορείων Σποράδων", *Μνημεία της Μαγνησίας. Πρακτικά συνεδρίου "Ανάδειξη του διαχρονικού μνημειακού πλούτου του Βόλου και της ευρύτερης περιοχής"*, Βόλος 11-13 Μαΐου 2001, Βόλος 2002, σελ.34-36.
- Σπυριάντισσ Θ., *Τα περιωθέντα έργα του Αργύρη Φιλιππίδη. Μερική Γεωγραφία - Βιβλίον Ηθικόν*, Αθήναι 1978, σελ.204.

Εικ. 1. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στα Σκάντζουρα. Γενική άποψη. Περιβάλλον χώρος.

Η νήσος Σκάντζουρα έκτασης 7.7 τετρ. χιλμ., βρίσκεται σε απόσταση 14 ναυτικών μιλίων, νοτιοανατολικά της Αιολίνης. Είναι το κεντρικό και μεγαλύτερο νησί μιας συστάδας άλλων μικρότερων, την οποία αποτελούν προς τα νοτιοδυτικά οι νησίδες Κόρσικας και Σκαντήλι, δυτικά οι βραχονησίδες Στρογγυλό και Πράσο (Παραός) και βορειοδυτικά τα Λαγοφυτονήσια (Κασίδης, Λαχανού και Πολεμικά).

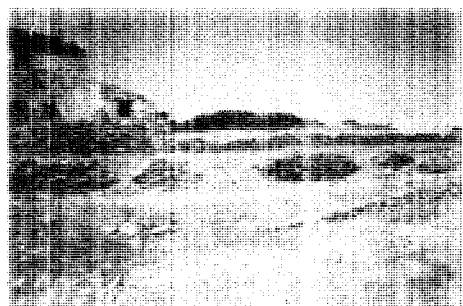
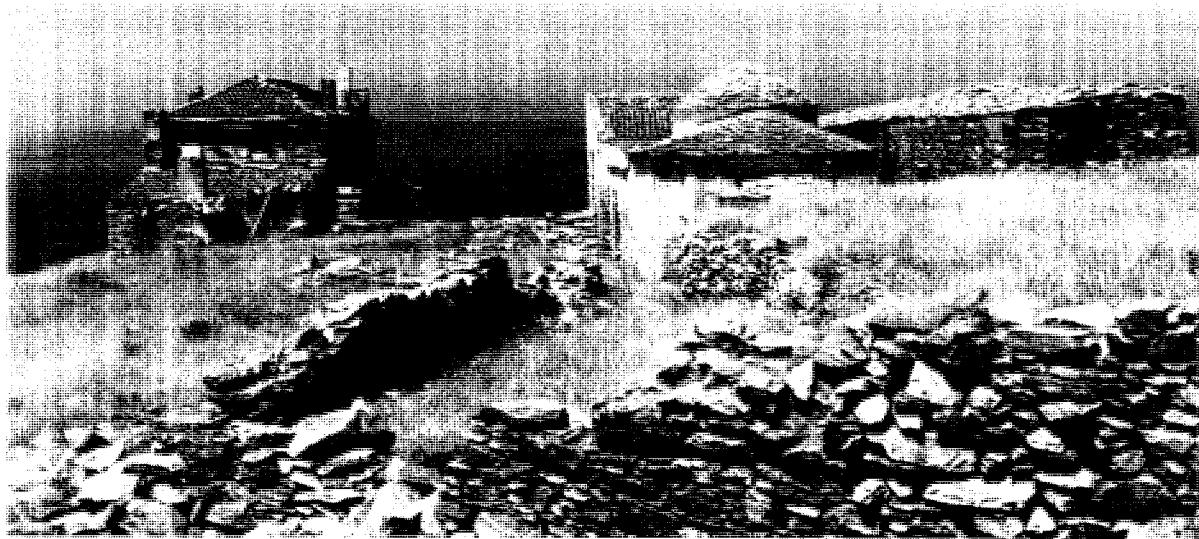
Από τον όρμο Ταρσανά, το σημείο θαλάσσιας πρόσβασης στα δύσβατα ασβεστολιθικά πετρώματα της κάτω ζώνης, απαιτείται πεζοπορία 30 λεπτών περίπου, σε στενό μονοπάτι, όχι καλά διαμορφωμένο, που μας οδηγεί στο κεντρικό τμήμα της νήσου, στο ψηλότερο σημείο της κορυφογραμμής και σε υψόμετρο 107μ., όπου σε ευρύ πλάτωμα εκτείνεται το σεμνό μοναστήρι της Ευαγγελιστρίας (εικ. 1,2,3). Είναι ορατό από το πέλαγος καθώς η περίοπτη θέση του προσφέρει απέραντη εξαιρετική θέα, κυρίως προς δύση και ανατολή (εικ. 4). Όλο το νησί, σχεδόν κατάφυτο με πυκνή βλάστηση από ελιές, χαμηλοβύσσινο, κέδρους, φρύγανα, μακία και θάμνους, χαρακτηρίζεται από τη μεγάλη ποικιλία χλωρίδας και πανίδας και μόνο η περιοχή γύρω από το μοναστήρι είναι χέρσα (εικ. 5,6). Ο χώρος που καταλαμβάνουν τα κύρια κτίσματα της μονής είναι

έκτασης 750τ.μ. περίπου, ενώ γύρω οι μισογκρεμισμένες ξερηλιθίες δεν πείθουν ότι πρόκειται για περτείχιση, αλλά για οριοθετημένες πεζούλιες και ερείπια κτηνοτροφικών και γεωργικών εγκαταστάσεων, αδιάψευστοι μάρτυρες των προσπαθειών επιβίωσης της δυναμικής άηλστης μοναστικής κοινότητας (εικ. 4,7). Εξάλλου επιφανειακές αρχαιοθρησκευτικές έρευνες εντόπισαν στην ευρύτερη περιοχή του παλαιού μοναστηριού, ίχνη αγροτικών εγκαταστάσεων των ιστορικών χρόνων, γεγονός που επιβεβαιώνει διαρκή κατοίκηση και δραστηριότητα στην περιοχή.

Η νήσος και η μονή αποτελούν μέρος και σήμερα μετόχι της Ι.Μ. Μένισης Λαύρας του Αγίου Όρους. Αδιευκρίνιστη παραμένει η αρχική ίδρυση του μοναστηριού. Σύμφωνα με τον π. Νικόδημο το Λαυριώτη, υπεύθυνο της βιβλιοθήκης της μονής της Μεγίστης Λαύρας και γνώστη του αρχείου της, είναι πολύ πιθανόν η νήσος Σκάντζουρα να συνδέεται με τον όσιο Ευθύμιο το Νέο Θεσσαλονίκης (9ος αι.) και με τον άγιο Αθανάσιο τον Αθωνίτη (10ος αι.). Πληροφορίες, που ακόμη δεν έχουν διευκρινιστεί και επιβεβαιωθεί πλήρως και οι οποίες προέρχονται κυρίως από τους βίους των δυο παραπάνω αγίων καθώς και από έγγραφα του 14ου αι. που φυλάσσονται στη Λαύρα, βρίσκονται προφανώς πίσω από

την τοπική παράδοση, η οποία ταυτίζει τα Σκάντζουρα με την περίφημη "Νήσος των Νέων", όπου ο άγιος Αθανάσιος ο Αθωνίτης διατύρωσε κοινόβιο των "νέων", τόπος ασκήσεως δηλαδή, των μοναχών μοναχών πριν την οριστική τους είσοδο στο Άγιο Όρος.

Η παλαιότερη μαρτυρία για τη μονή βρίσκεται σε αντίγραφο του Πατριάρχου Γαβριήλ, του έτους 1738, ακτινής σειράς του οποίου ανήκει στο διασωθέν ιστορικό σινιόλο του 1315, στο οποίο και θα αναφερθούμε παρακάτω. Σύμφωνα με τα στοιχεία που υπάρχουν στο σινιόλο του έτους 1738, η μονή υπήρξε ανέκαθεν Σταυροπηγιακή και είχε όλημε "πολλούς τριτοκλίτους και ενεργητικούς διακόνους". Τα λόγια που πιθανότατα συνδέονται με την καταστροφή της μονής και την όγκρια σφαγή των μοναχών από τους Τούρκους στην περίοδο των Ορλωφικών (1770-1774), η μονή διαθήκεται και ερμηνεύει Ωστόσο, ο Φιλίππος (1815) διασώζει την πληροφορία ότι μετά τη σφαγή "παύθησαν ένας δύο μοναχοί και εκατοίκησαν". Τότε είναι που καταστέθει στη μονή ο δραστήριος ιεροκόπος Γεραφείλ Αντύρας και μετάπειτα Πιστός, ο οποίος συμβάλλει στην ανύψωση του "καταδοφισμένου τριτοκλίτου μοναστηριού", στην ανανέωση των Σταυροπηγιακών του προνομίων, όπως προκύπτει από το

Εικ. 2. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στη Σκάντζουρα. Έργος Τεσσάνης. 1977

Εικ. 3. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στη Σκάντζουρα. Μοναστήρι πρόσβαση. 2005

Εικ. 4. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στη Σκάντζουρα. Θέα προς ΝΑ. 2005

Εικ. 5. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στη Σκάντζουρα. Απόψη. 2005

Εικ. 6. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στη Σκάντζουρα. Γενική άποψη. Περιβάλλον χώρος. 2005

Εικ. 7. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στη Σκάντζουρα. Νόψη. Τεσσάνης και Μελίτιος. 1995

σιγίλιο του 1738, και στη γενικότερη ανασγκρότησή του.

Κατά τον π. Καλλιγιάν, σε γράμμα του επισκόπου Σκοπέλου Ευγενίου το 1805, αναφέρεται ότι το μοναστήρι ανήκει στη Σκόπελο. Όμως, συνοδικό σιγίλιο του Πατριάρχου Κυρίλλου του έτους 1815, έπειτα από αίτημα του ηγούμενου της μονής Ευαγγελισμού στα Σκάντζουρα Ησαΐα, επαναβεβαιώνει το Σταυροπηγιακό χαρακτήρα της μονής, το προνόμιο που προκύπτει, καθώς και την προστασία και τη "διαφέντευσή" της από τη Μεγίστη Λαύρα. Στο ίδιο έγγραφο επισημαίνεται ότι, όταν ο επίσκοπος Πισιδίας Σεροφείμ για άγνωστους λόγους εγκατέλειψε ημιτελείς τις εργασίες ανοικοδόμησης της μονής, τη συνέχιση του έργου ανέλαβε ο ηγούμενος Ησαΐας, μοναχός της Μεγίστης Λαύρας, ο οποίος με τη βοήθεια και των άλλων πατέρων του κοινοβίου, ολοκλήρωσε τις εργασίες των κτισμάτων και των βοηθητικών χώρων. Παράλληλα, καθιεργήθηκαν ελαιώνες και αμπελώνες στη μικρή πεδιάδα στη βόρεια πλευρά του νησιού, εξασφαλίζοντας σημαντικά έσοδα για το κοινόβιο, το οποίο κατάφερε να εξοφλήσει και "χρέος αυτού παλαιού 1500 γρόσια".

Σημαντικές πληροφορίες που αφορούν στο ιδιοκτησιακό καθεστώς του νησιού προκύπτουν επίσης, από έγγραφο του 1838, σύμφωνα με το οποίο μέχρι το 1837 το ερημονήσι θεωρούνταν εθνική γη, ενώ από το 1838 περιήλθε στο Εκκλησιαστικό Ταμείο.

Μεταγενέστερα έγγραφα του 1840, επιβεβαιώνουν τη διάλυση του κοινοβίου, ενώ τα εκκλησιαστικά βιβλία της μονής περιέρχονται στην Επισκοπή Σκοπέλου και μάλιστα επιθυμία αγοράς τους εκδηλώνουν ο ενοριακός ναός του Αγίου Παντελεήμονος Σκοπέλου και ο παπά Μελέτιος, ιερέας της Σκοπέλου.

Ωστόσο το μοναστήρι δεν εγκαταλείπεται. Συντηρείται από μοναχούς που περιοδικά διαμένουν σ' αυτό και από κτηνοτρόφους που ενοικιάζουν περιοχές της νήσου, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται και σε επιστολή της 7ης Μαΐου 1908, όπου η Ι.Μ Μεγίστης Λαύρας παρακαλεί τον τότε επίτροπό της στη Σκόπελο και την ευρύτερη περιοχή των Βορείων Σποράδων Στ. Ιω. Βακράτσα, να φροντίσει για έκδοση νόμιμης άδειας, ώστε ο μοναχός Μελέτιος να "...εκκαύσει εν Σκαντζούρας εν καμίνιον ασβέστου" για την επισκευή του "εν τω μετοχίω Ιερού Ναού".

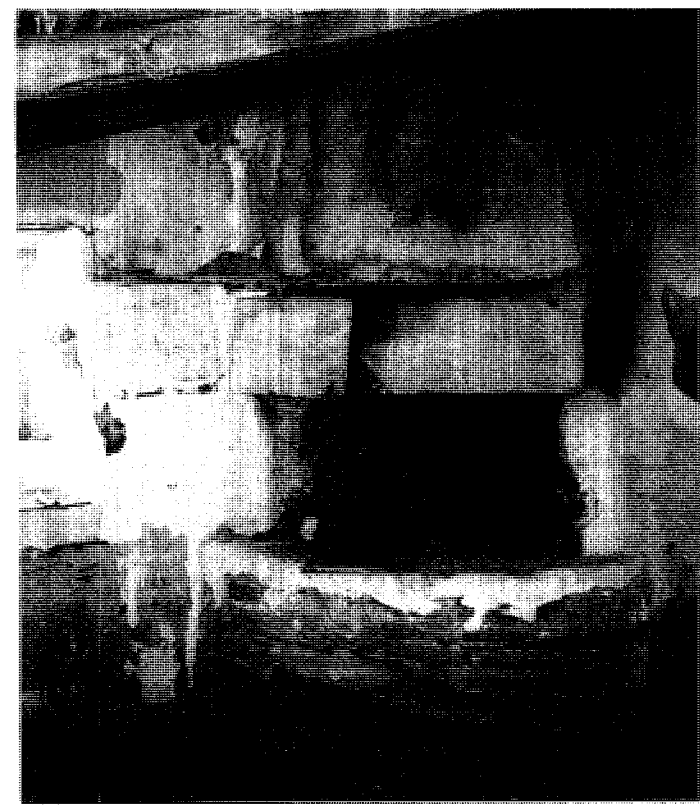
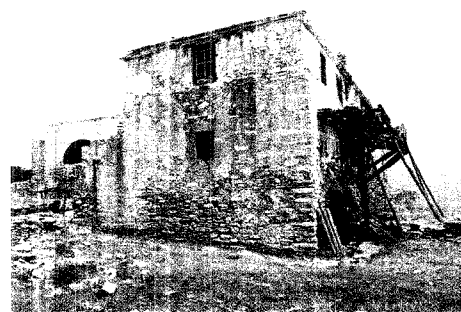
Κατά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο μαρτυρείται η παρουσία στη μονή δύο μοναχών, που με τη βοήθεια των δαϊκών, καλλιεργούν τα κτήματα και επισπεύδονται την παραγωγή. Επί δικτατορίας στο μοναστήρι εγκαθίστανται σκατά αντιφρονούντες, που επισκευάζουν την εκκλησία και κάποια κτίρια και βοηθούν στην κτηνοτροφία και στις καλλιέργειες. Σύμφωνα με αφιερωματική επιγραφή που εντοπίσαμε σε λιποτακτικό βιβλίο της μονής, το 1970 διέμεναν σ' αυτήν οι προηγούμενοι Δωρόθεος και οι μοναχοί Νεκτάριος και Νήφων. Οι τελευταίοι μοναχοί εγκαταλείπουν το μοναστήρι το 1974. Εκτοτε αρχίζει η σταδιακή ερείπωσή του. Το άλλο σημαντικό κομμάτι της ζωής του νησιού, η κτηνοτροφία, έκλεισε στα Σκάντζουρα το 2002, όταν ο τελευταίος κτηνοτρόφος Δ. Αγάλλου μετέφερε το κοπάδι του στην Αίθωνησο.

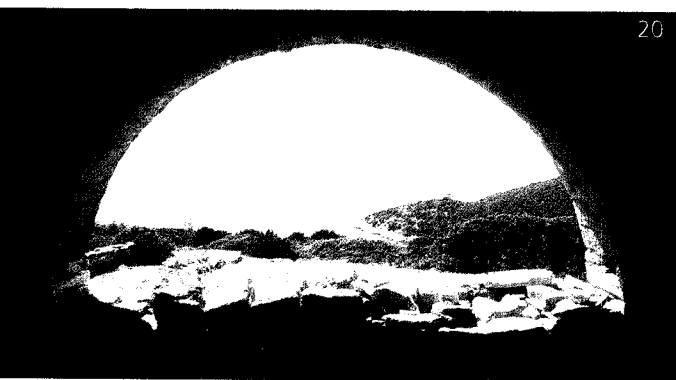
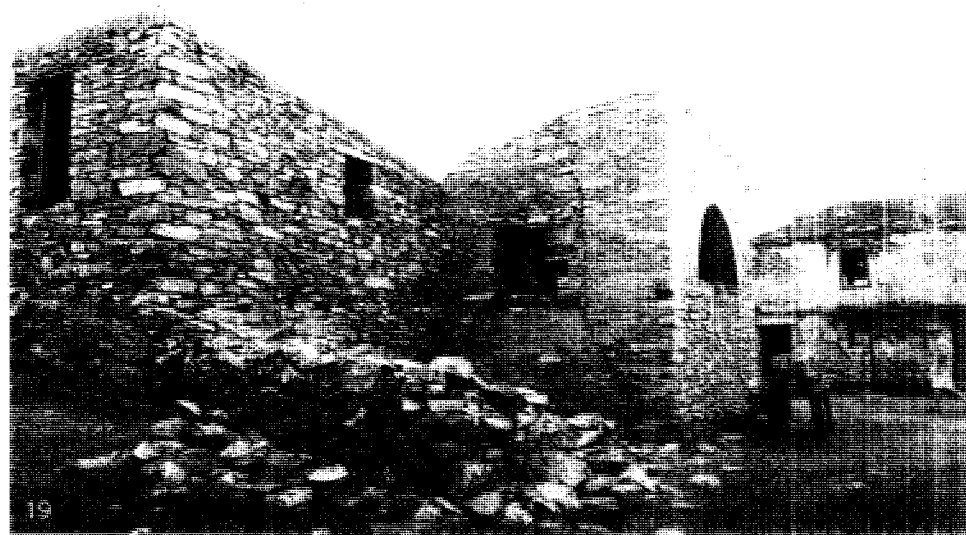
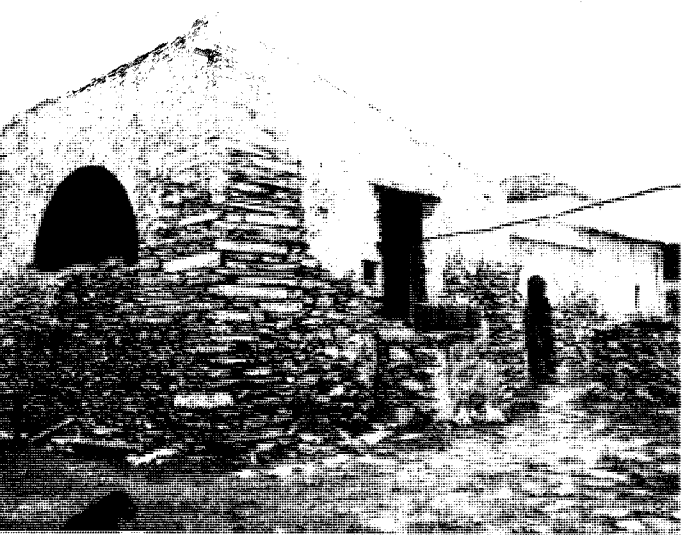
Σήμερα το μοναστηριακό συγκρότημα, διατηρεί τη δομή του, όμως η αίσθηση της πλήρους εγκατάλειψης κυριαρχεί έξω και μέσα στα κτίρια. Η μονή προσεγγίζεται από τη δυτική πλευρά, όπου καταλήγει το μονοπάτι, διαμέσου οριο-

θετημένης πέτρινης ζώνης λιθόστρωτης σε κάποιο τμήμα (εικ. 8,9).

Νοτιοδυτικά αναξάρτητα και σε οριστάση από τη θάλασσα, σφθάνεται το ψηλό διάσπαστο κτίριο κτισμένο των σκατών κτητών, με τις πόρτες του χαμηλότερο τμήμα και την κορυφή σε ισογεια προσηθική στην κατακόρυφη διεύθυνση. Στη δεξιά όψη από ξύλινη ατοκική στοίβα στο ισόγειο, με είσοδο στον αερόφο, που αποτελεί ανατολικό στην πέρινη σκαλοεπικοινωνίας (εικ. 8,10,11,12,13). Η ενόστια όψη υπερέχει με τα τετραγωνικά απλά κλύουα στην ύπαρξη είσοδου στον αερόφο (εικ. 14,15,16). Το κτίριο, που έχει επίστασε σκαλετές μεταλλικές κατά τη διάρκεια της ζωής του (προσθήκες, υψομετρίσεις ανοιγμάτων, διαφοροποιήσεις κτηνικών κτην), είναι επιχρισμένο λευκαστικά (μαγαλά τμήματα έχουν αποκολληθεί) και η τετραγωνική στέγη του κτισμένη με σκεποπλάκες φέρει καπνοδόχους. Στο λευκαστικό, τα εύληλα δάπεδα, τα τζάκια και εξαστήματα γεωργικών εξοπλισμάτων και τα διάσπαστα αντικείμενα, φανερώνουν εκδήλωση των τρέχουσας στη μονή (εικ. 17).

- Εικ. 3. I.M. Ευαγγελισμού στη Σκάντζουρα.
Δ όψη, Βαρούδες, 1970
- Εικ. 4. I.M. Ευαγγελισμού στη Σκάντζουρα.
Δ πλευρά, Πρόβασι, 1977
- Εικ. 6. I.M. Ευαγγελισμού στη Σκάντζουρα.
Κτίσμα κτήριον, Β όψη, 1977
- Εικ. 11. I.M. Ευαγγελισμού στη Σκάντζουρα.
Κτίσμα κτήριον, Β όψη, 1978
- Εικ. 12. I.M. Ευαγγελισμού στη Σκάντζουρα.
Κτίσμα κτήριον, Β όψη, Υψηλές στα
εξώστη, 1978
- Εικ. 13. I.M. Ευαγγελισμού στη Σκάντζουρα.
Κτίσμα κτήριον, ΒΑ όψη, 1978
- Εικ. 14. I.M. Ευαγγελισμού στη Σκάντζουρα.
Κτίσμα κτήριον, Α όψη, 1978
- Εικ. 15. I.M. Ευαγγελισμού στη Σκάντζουρα.
Κτίσμα κτήριον, ΔΝ όψη, 1979
- Εικ. 16. I.M. Ευαγγελισμού στη Σκάντζουρα.
Κτίσμα κτήριον, Ν όψη, 1979
- Εικ. 17. I.M. Ευαγγελισμού στη Σκάντζουρα.
Κτίσμα κτήριον, Εσωτερικό κούρνας.
Τζάκι, 1979

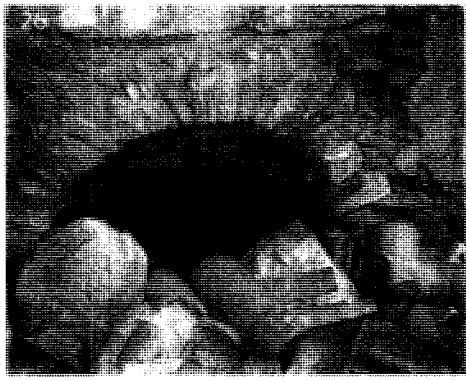
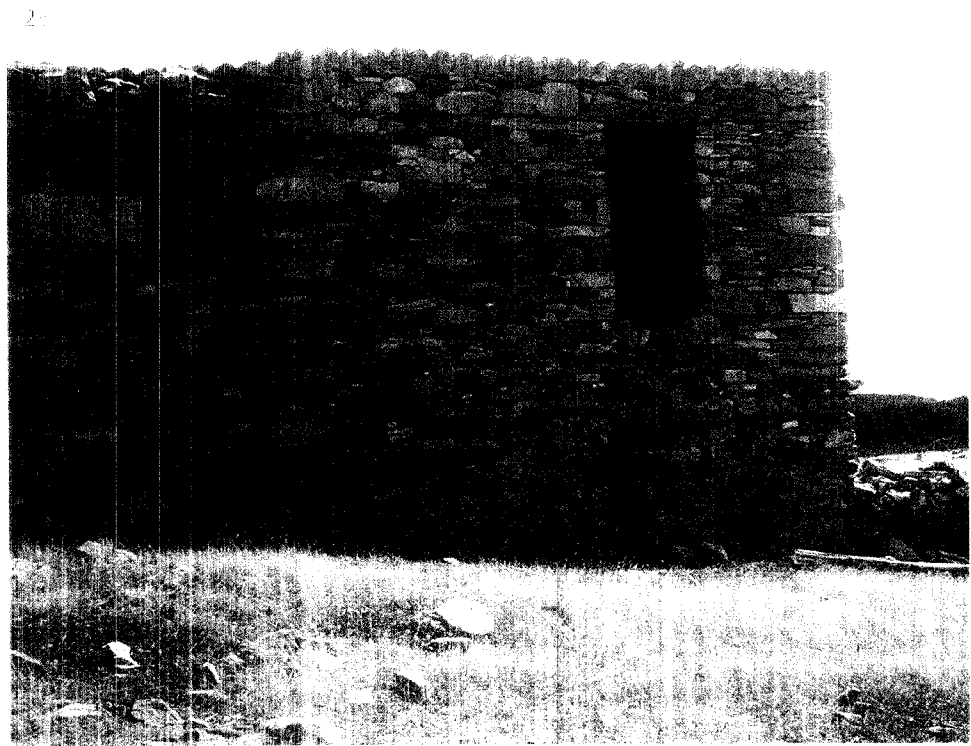
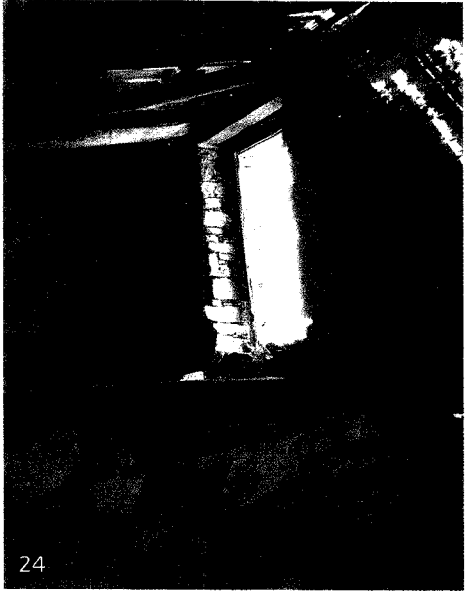
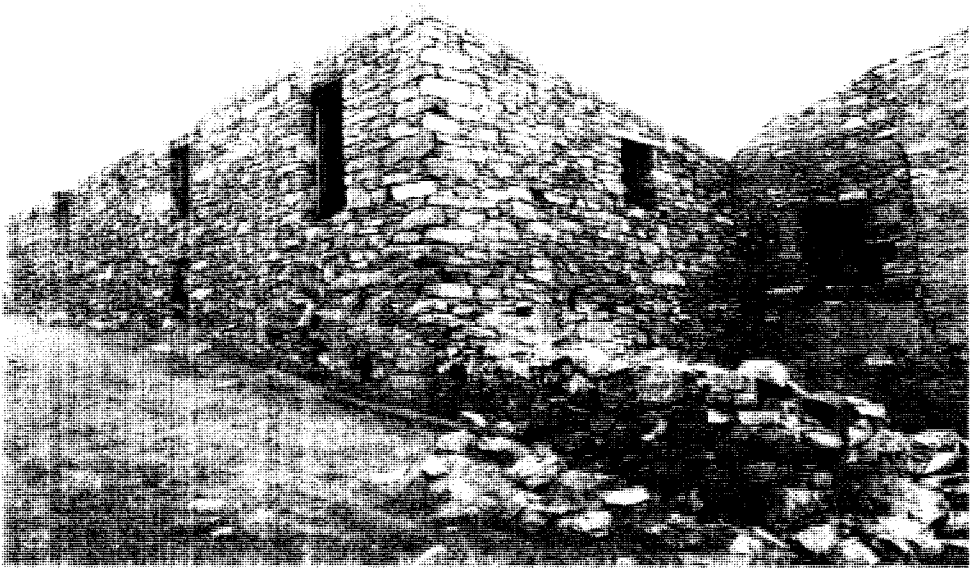

Το μεγάλο κτίριο της δεξαμενής, στη βορειοδυτική γωνία, απέλκνυται από το κτίριο των κελητών, υποδηλώνει με το μέγεθος του τη σπουδαιότητα της συγκέντρωσης του νερού για την επιβίωση ανθρώπων και ζώων. Είναι υπερυψωμένο από το έδαφος, με τη δεξαμενή κάτω από το δάπεδο και διαμορφώνει μεγάλο τοξωτό άνοιγμα στη δυτική πλευρά από όπου η θέα προς τη δύση και το πέλαγος είναι εξαιρετική. Παρόμοια ανοίγματα υπήρχαν και στις άλλες πλευρές, όπως φαίνεται στη λιθοδομή, τα οποία τοιχίστηκαν μεταγενέστερα. Η μονόρριχη στέγη του καλύπτεται με κεραμίδια βυζαντινού τύπου (εικ. 18, 19, 20). Στο εσωτερικό, αντικείμενα γύρω επιβεβαιώνουν ακόμη και σήμερα την περιστασιακή χρήση του χώρου, ενώ στο στόμιο του πηγαδιού καταλήγει ροούκι, που συνεχίζει να το τροφοδοτεί με νερό από τις διπλάνες στέγες (εικ. 21).

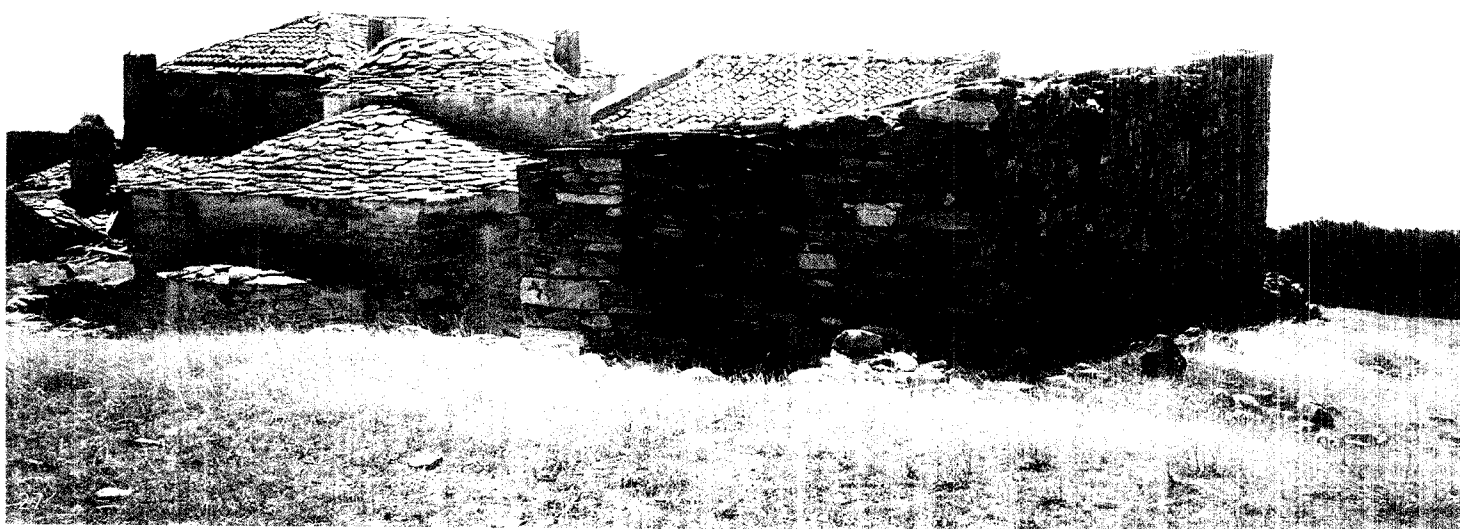
Επίμκτες κτίσματα σε επαφή με το κτίριο της δεξαμενής καταλαμβάνει το βόρειο τμήμα. Η πρόχειρη κατασκευή της λιθοδομής του, τα ποικίλου μεγέθους ανοίγματα και το ερειπωμένο, εγκαταλειμμένο εσωτερικό, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι φιλοξενούσε βοηθητικές χρήσεις, που εξυπηρετούσαν τις κτη-

νοτροφικές και γεωργικές δραστηριότητες των μοναχών (εικ. 22, 23). Στοιχεία όπως πατάρι, φούρνος, τοίχιστοι χώροι με τοξωτές θυρίδες, στο εσωτερικό του, παραμένουν αναγνωρίσιμα (εικ. 24, 25, 26). Η στέγη καταστραμμένη κατά το

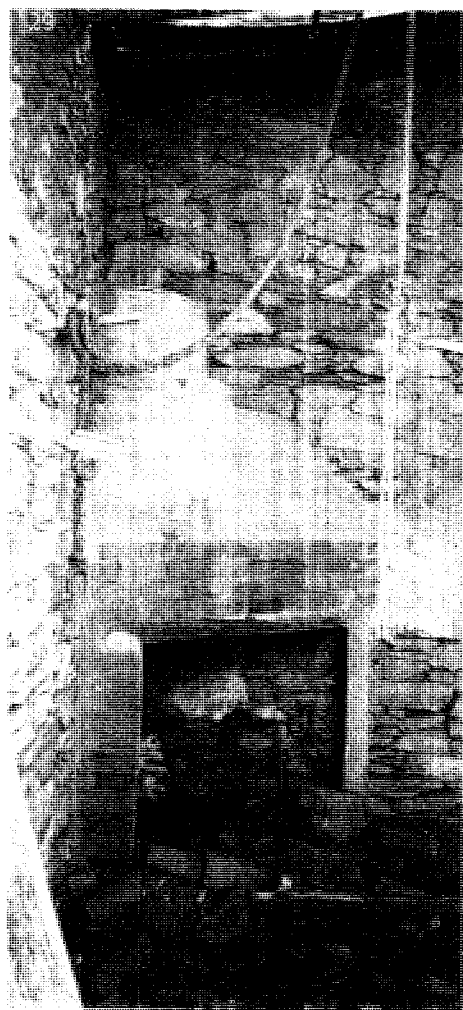
- Εικ.18. I.M. Επιγεθισμοί στα Σκάντζουρα. Κτίριο δεξαμενής. Νότιο Δ. όψη. 2005
- Εικ.19. I.M. Επιγεθισμοί στα Σκάντζουρα. Κτίριο δεξαμενής. Β και Δ. όψη. 2005
- Εικ.20. I.M. Επιγεθισμοί στα Σκάντζουρα. Κτίριο δεξαμενής. Θέα προς Δ. 2005
- Εικ.21. I.M. Επιγεθισμοί στα Σκάντζουρα. Κτίριο δεξαμενής. Εσωτερικό. 2005
- Εικ.22. I.M. Επιγεθισμοί στα Σκάντζουρα. Κτίριο βοηθητικών χρήσεων. Β και Δ. όψη. 2005
- Εικ.23. I.M. Επιγεθισμοί στα Σκάντζουρα. Κτίριο βοηθητικών χρήσεων. Β. όψη. Δ. όψη. 2005
- Εικ.24. I.M. Επιγεθισμοί στα Σκάντζουρα. Κτίριο βοηθητικών χρήσεων. Εξωτερικό. Εσωτερικό πατάρι. 2005
- Εικ.25. I.M. Επιγεθισμοί στα Σκάντζουρα. Κτίριο βοηθητικών χρήσεων. Εσωτερικό. Β. τοίχος. 2005
- Εικ.26. I.M. Επιγεθισμοί στα Σκάντζουρα. Κτίριο βοηθητικών χρήσεων. Φούρνος στο εσωτερικό. 2005

28

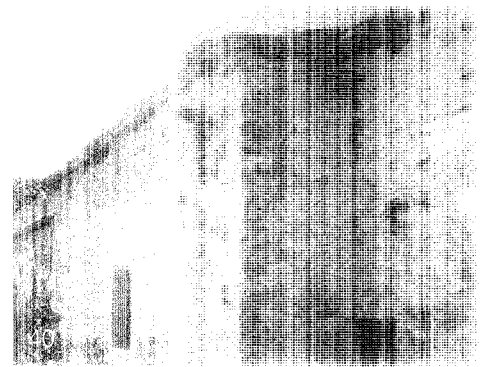
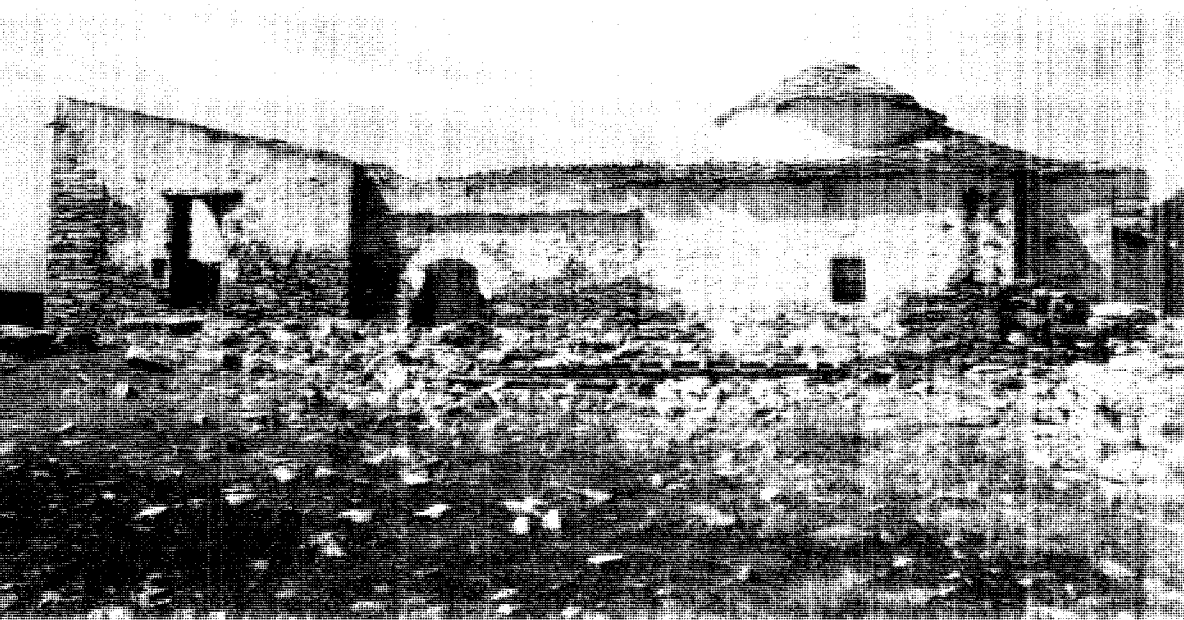

μεγαλύτερο μέρος, εκθίβει τους χώρους στη βροχή και τη διάβρωση. Η τριτοκλασική πρόχειρη ανακατασκευή και επανάχρηση των ανοστών και τμημάτων το 1958 όπως δηλώνεται σε επιφανειακό σκυροδέματά στην ανατολική πλευρά του νότιου σικου σπέτιου, καθώς η οικική κατασκευή της στέγης κατέρρευσε από τις σκληρές καιρικές συνθήκες και στη συνέχεια χάνεται στη κτίση εγκαταλείφθηκε (ε.κ. 27,28,29). Η μονόριχτη στέγη με διάσπαρτα και σπασμένα τα βυζαντινά τμήμα της οροφής, έχει κλίση προς το νότο, με σκοπό να αποκαταφέρει βροχινό νερό στη νοτιοανατολική κλιμακωτή τμήμα του ανοστού διαδρόμου στη νότια πλευρά, προς το καθολικό (εικ. 30,31).

Γκαρμίσια στοιχεία τμήμα και θύλακων καταρρέων υπάρχουν μεγάλη έκταση στη βόρεια και ανατολική πλευρά και παραμένουν άρτιες κερκίδες εγκαταστάσεων στη διασπορά των άλλων εποχών (ε.κ. 32,33,34).

Όλα τα μέρη στα οποία κατασκευασμένο από πέτρα της περιοχής, ορατά καλά πεδία έλη στα μεγαλύτερα τμήματά τους. Όπως και η οικιστική τους σκεπή πήρακε όπου υπάρχουν.

Το καθολικό - ένας μονόκλιτος τριαιθρικός ναός - ανήκει στον τύπο του συναπλεγμένου σταυροεδούς. Βρίσκεται στην ανατολική πλευρά και περιβλήθηκε δυτικά από το κτίριο της δεξαμενής και βόρεια από το εγκαταλεημένο κτίσμα των βυζαντινών χριστιανών (εικ. 35,36,37). Ο τριαιθρικός ναός, με ιδιαίτερα χαμηλό κυλινδρικό τύμπανο, φέρει μικρών διαστάσεων τοξωτό παράθυρο προς τη δυτική και στέγη με οχιστόπληκτες, όπως και ο ναός. Ανοίγματα υπάκουον δύο στη νότια όψη, ένα στον κεντρικό ναό και ένα στο χώρο του Ιερού, ένα μικρών διαστάσεων στο βόρειο τμήμα του κυρίως ναού (κλεισμένο πρόχειρα) και φωτισική θυρίδα στην κεντρική κόγχη του Ιερού. Ο χώρος του Ιερού προεξέχει αυτόματα στην ανατολική όψη δημιουργώντας εσωτερικές γωνίες στη βόρεια και νοτιο-άκρη, καθώς και στη στέγη του ναού, ενώ η ημικυκλική κόγχη προβάλλει περαιτέρω και φέρει ανεξάρτητη στέγηση από ανατολή προς (εικ. 35,37,38,39). Κάτω από το ναό της στέγης του καθολικού εξέχουν περιμετρικά μικρά πάτρια φουρούσια-στηρίγματα, πιθανόν για τη στήριξη

επί της "κανόνας" αυτών των κερών της βροχής. Η κατασκευή του ναού είναι κτηροπέδου, ένα μετ' αργούς βήματα το βόρειο μισό κερών, με ογκώδη εσω-εξωτερικά κυβευόμενα, βολισμένη σε καλή κατάσταση (εικ. 40,41,42).

Εικ. 35. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στη Σκάτσειο Καθολικό. Έκρη Νότιο. Εισόδος αυλή 37-38

Εικ. 36. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στη Σκάτσειο Καθολικό. Έκρη Ν.Κ. Γ.Α.Ο.Π.

Εικ. 37. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στη Σκάτσειο Καθολικό. Έκρη Α.Δ.Π.

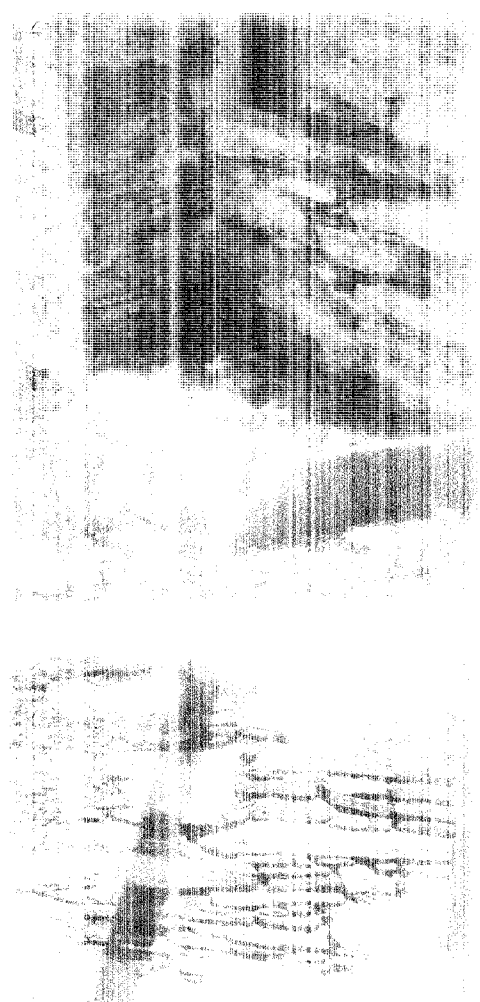
Εικ. 38. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στη Σκάτσειο Καθολικό. Άσφη. Στέγη. Π.σ.Π. 1997

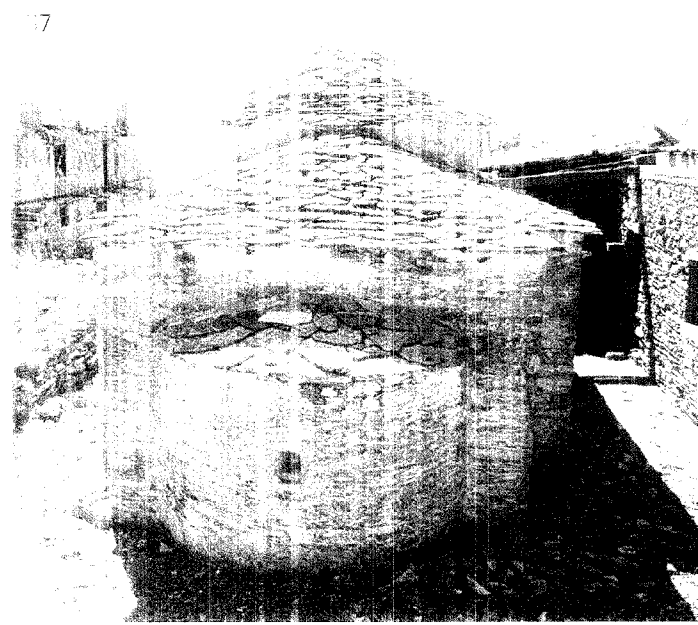
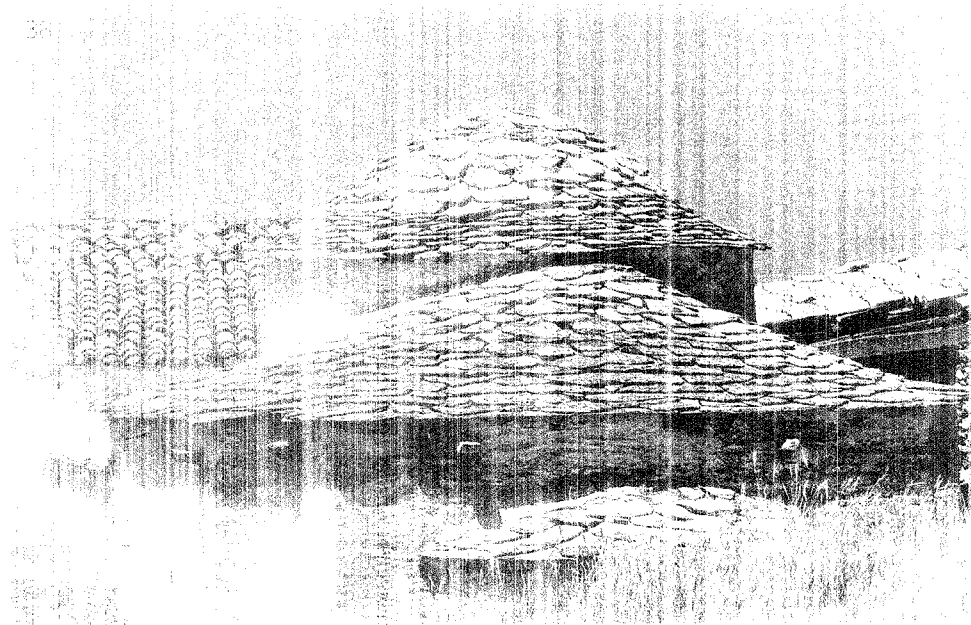
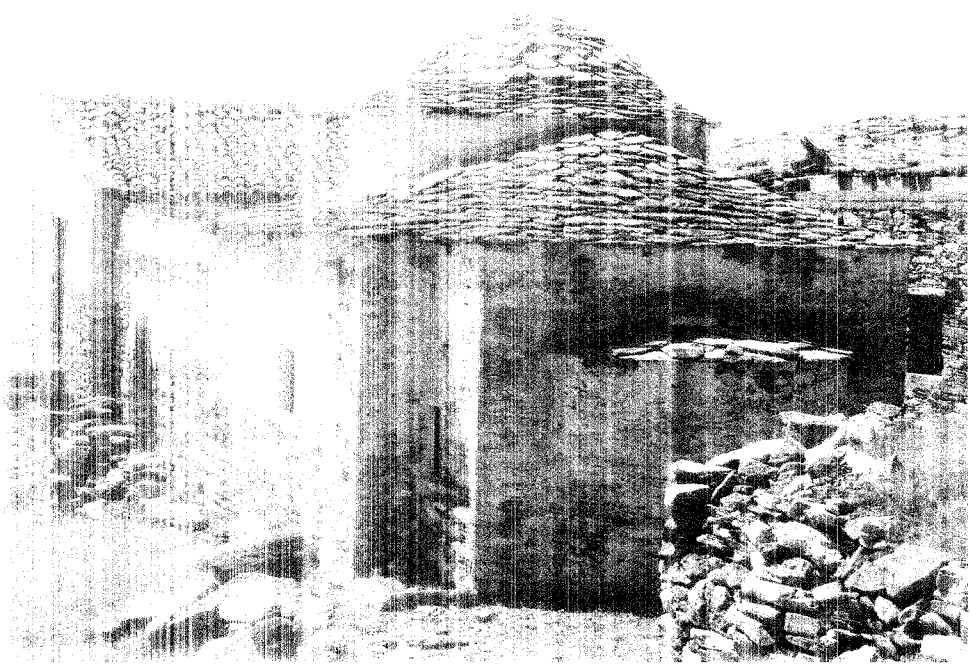
Εικ. 39. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στη Σκάτσειο Καθολικό. Νότιο. Εισόδος αυλή 37-38

Εικ. 40. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στη Σκάτσειο Καθολικό. Νότιο. Γ.Ο.Π.

Εικ. 41. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στη Σκάτσειο Καθολικό. Νότιο. Γ.Ο.Π. Ε.Ο.Π. 1995

Εικ. 42. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στη Σκάτσειο Καθολικό. Άσφη. Τοίσιμα 37-38

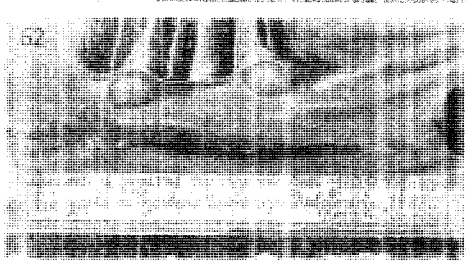

1. ...
 2. ...
 3. ...
 4. ...
 5. ...
 6. ...
 7. ...
 8. ...
 9. ...
 10. ...
 11. ...
 12. ...
 13. ...
 14. ...
 15. ...
 16. ...
 17. ...
 18. ...
 19. ...
 20. ...
 21. ...
 22. ...
 23. ...
 24. ...
 25. ...
 26. ...
 27. ...
 28. ...
 29. ...
 30. ...
 31. ...
 32. ...
 33. ...
 34. ...
 35. ...
 36. ...
 37. ...
 38. ...
 39. ...
 40. ...
 41. ...
 42. ...
 43. ...
 44. ...
 45. ...
 46. ...
 47. ...
 48. ...
 49. ...
 50. ...
 51. ...
 52. ...
 53. ...
 54. ...
 55. ...
 56. ...
 57. ...
 58. ...
 59. ...
 60. ...
 61. ...
 62. ...
 63. ...
 64. ...
 65. ...
 66. ...
 67. ...
 68. ...
 69. ...
 70. ...
 71. ...
 72. ...
 73. ...
 74. ...
 75. ...
 76. ...
 77. ...
 78. ...
 79. ...
 80. ...
 81. ...
 82. ...
 83. ...
 84. ...
 85. ...
 86. ...
 87. ...
 88. ...
 89. ...
 90. ...
 91. ...
 92. ...
 93. ...
 94. ...
 95. ...
 96. ...
 97. ...
 98. ...
 99. ...
 100. ...

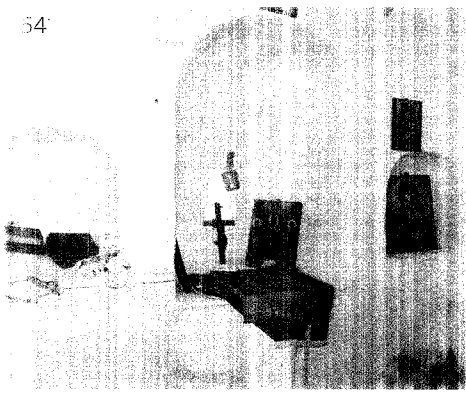
61

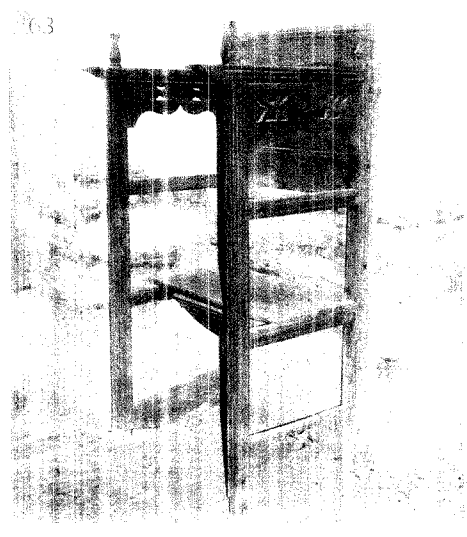
62

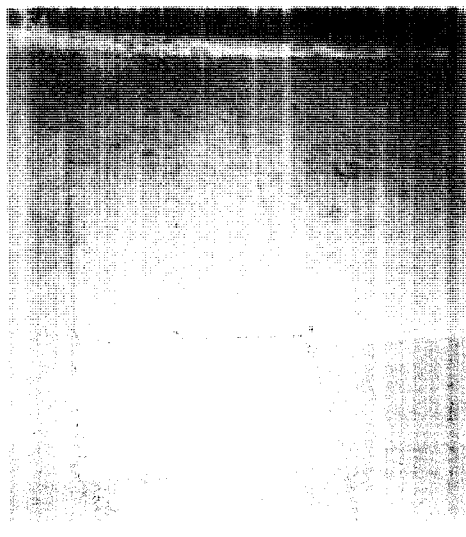
59

54

63

νήσος Γιούρα έκτασης 11 περίπου τετρ.χλμ. βρίσκεται 16 ναυτικά μίλια βορειοανατολικά της Αθωνήσου και απέχει 2 ναυτικά μίλια, βορειοανατολικά, από την Κυρά Παναγιά. Είναι η Γερωνία νήσος των αρχαίων, γνωστή στους δυτικούς πορτογάλνους ως Άλγουρα ή Λαρίουρα, αλλά και ως Γυάρος λόγω της σπηλαιώδους μορφής του εδάφους, με το ιστορικό σπήλαιο του Κύκλωπα στη δυτική ακτή, ονομαστό για τα ιδιαίτερα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά και τα αρχαιολογικά ευρήματα. Ανασκαφές στο χώρο του σπηλαιού απέδειξαν την ύπαρξη της παλαιότερης ανθρώπινης εγκατάστασης σε νησί του Αιγαίου, από το 8.600 π.Χ. έως το 4.000 π.Χ., καθώς και κατά τους ιστορικούς χρόνους.

Το έδαφος της νήσου ιδιαίτερα ορεινό και δύσβατο, με απόκρημνες και βραχώδεις ακτές, δεν προσφέρεται για καλλιέργειες αλλά μόνον για κτηνοτροφία, όπως αποδεικνύεται και από ένα σπάνιο είδος αιγάγρου που ζει στο νησί. Η βλάστηση περιορίζεται σε πουρνάρια, φρυγανα και μακία καθώς και αρκετά ενδημικά είδη χλωρίδας, ενώ στο χώρο καταφεύγει σημαντικός αριθμός της πανίδας της περιοχής, λόγω για τον οποίο στο νησί διαμένει θηροφύλακας και φιλοξενούνται κυνηγοί.

Από το υποτυπώδες λιμάνι, στο μικρό όρμο της δυτικής ακτής του νότιου τμήματος της νήσου, κατευθυνόμαστε με απότομο ανηφορικό μονοπάτι προς τα νοτιοδυτικά, σε υψόμετρο 110μ. περίπου, όπου βρίσκεται το μοναστήρι του Ευαγγελισμού (εικ. 1,2,3).

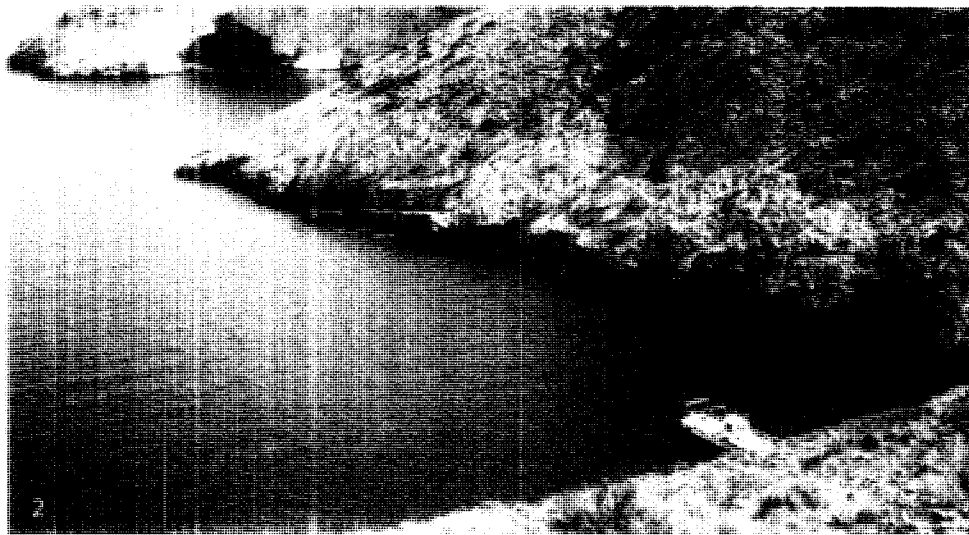
Άγνωστη παραμένει η αρχική ίδρυση του μοναστηριού, καθώς η ύπαρξή του δεν απαντά στις πηγές και η τοπική

παράδοση δεν διασώζει σχετικές πληροφορίες. Κατά το Σάμψων, λείψανα κατοίκησης βυζαντινών ή νεότερων χρόνων, που εντοπίστηκαν σε βραχοσκεπή της ανατολικής πλευράς του νησιού, μαρτυρούν πιθανόν την ύπαρξη κάποιου ασκητήριου. Άγνωστο παραμένει επίσης, εάν το μοναστήρι υπήρξε μετόχι κάποιου Αθωνικής μονής. Το ταπεινό μονόδριο της Παναγίας της Γιουρίτισσας, όπως χαρακτηριστικά αποκαλούν τη μονή οι κάτοικοι της Αθωνήσου, ήλπιζε με την παρουσία του, περί το 1740, τη σημερινή μορφή του Ιερόθεου του Ιβηρίτη (1686-1745). Ανθρώπος με ιδιαίτερη μόρφωση, ο άγιος εγκαταλείπει τη μονή των Ιβηρών του Αγίου Όρους, έρχεται στη Σκόπελο και αναλαμβάνει για μια περίπου δεκαετία τη διεύθυνση της νεοϊδρυθένης από το Στεφανο Δατόντε, σχολής στο νησί (1724). Στο διαστημα αυτό, σύμφωνα με την παράδοση, καθιερώνει να αναδείξει τη σχολή εφόμιλητη της ημερομηνίας της Πάμμου. Τα τελευταία χρόνια της ζωής του αποσύρεται μαζί με το μαθητή του Μελέτιο στην ερημόνησο Γιούρα, όπου και παραμένει μέχρι το τέλος του βίου του. Αυτή είναι και η παλαιότερη μαρτυρία που έχουμε για την ύπαρξη κοινοβίου στα Γιούρα.

Σύμφωνα με προφορικές κυρίως μαρτυρίες, το μικρό κοινόβιο δεν ξεπέρασε ποτέ τους έντεκα μοναχούς. Η παράδοση θέλει τους μοναχούς να σφαγάζονται από τους πειρατές, επειδή προέβδιδουν στους Τούρκους το ήμερό τους, ή να καίγονται από κεραυνό. Ο Φιλιππίδης στη Μερική Γεωγραφία (1815) αναφέρει ότι η ερημόνησος "έχει μόνον ένα μικρό μοναστηράκι και κάθονται χρονικώς εδώ ένας δύο πατέρες και ζούν μίην ζώων

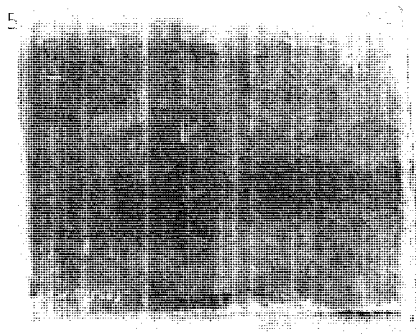
ασκησκήν". Πιθανώς είναι, προς τα εγγράφα του 1840-1841, αναφέρεται η διάλυση του κοινοβίου και ότι η περιφέρεια της νήσου σκεπάζει το Σκόπελο "συνιστάται πρότερον από το διαβημένο μονόδριον της ερημόνησου Γιούρα", καθώς και η ναυπήγηση νησιού και περιέλαση πύλων στο Εκκλησιαστικό Γραμείο. Ολοσχεύει ο γερμανός καθηγητής Ross, ο οποίος αναφέρεται το 1841, ενώ Όθωνα σε τα ίδια της βόρτες Στεφάνος σημειώνει ότι στα νησιά κατοικούν ένας μοναχός και ένας δασκός με την οικογένειά του. Κατά κ. Μαυρίκη, περί το 1890 αρχίζει με ενθουσιασμό ο φιλέλληρος, η υλοποίηση των σκέψεων του νησιού με σκοπό την παραγωγή κάρβουνου, παραμφρασεται μονοπάτι και πρόκειται να ιδρυθεί για τους ελλοτόμοις και τους αγελάδες, φτιάχνονται κάρνα, ορισμένοι ελικόπτερες επικρατούν εγκαταλείπει. Ο γερμανός γεωγράφος Philliakon Αλφειά αναφέρει ότι το 1896, συναντήσε ο κ. Γιούρα με ο οικογένειο βροσών από η Σκόπελο με τα κοινά τους, οι οποίοι διέμεναν στο μικρό μονοπάτι, ενώ οι κάτοικοι του νησιού δεν ξεπερνούσαν συνολικά τους 13.

Από την πρόσφατη ιστορία εδίξε να επιστημάνουμε ότι στις αρχές του 19ου αι, στο μοναστήρι εξακολουθούσαν να κατοικούν κτηνοτρόφοι. Κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα ο λαός του νησιού σπουδαί καταργή ο των μονάδων των κτηνοτρόφων της μορφής που κατά το Μαυρίκη έφτανον το 1944 τους 40, προσφέρουν υλικό υλικό των συμβάσεων στην ιστορία των κοινών συμβάσεων στη Μέση Ανατολή. Ολοσχεύει ο μάρτυρας των ελλοκότων κειμένων κειμένων, αλλά και της συνολικής κατοικίας

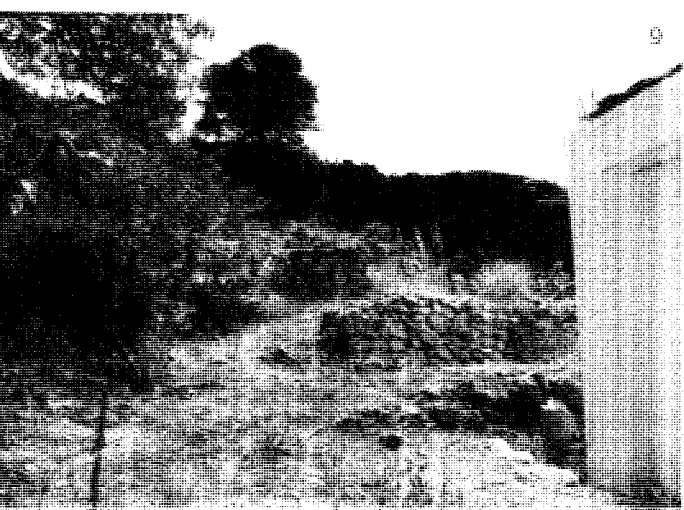

του κώρου της μονής, παραμένουν υέλοι σήμερα, μαρμαρίνη πλάκες με χαραγμένα κεφαλαία αρχικά γράμματα και τη χρονολογία 1946, κρημιάτα του παλαιού δαπέδου της αιθής, κοντά στη δεξιά μεντή (εικ. 4).

Περί το 1950 τα Γιούρα χαρακτηρί- ζονται ελεγχόμενη κυνηγική περιοχή και διορίζονται θηροφύλακες. Το 1964, όπως μας πληροφορήσα από το δα- σαρχείο, επισκευάστηκε το καθολικό και κόπησα από το εναπομείναντα κτίσματα του παλαιού κοινοβίου. Το γεγονός κα- τανούσεται σε μικρή ορθογώνια τσιμε- ντένια πλάκα τοποθετημένη στο βόρειο τώκο του ναού, όπου είναι χαραγμένα τα αρχικά: ΠΓΓ (≠Παναγιώτης Πανταζής Τζανής) και Κων(στανί)ος Ιω(άννου) Κιωνιαζής. Πρόκειται, σύμφωνα με μαρτυρία του Ν. Ανανώτσου, θηροφύ- λακα του νησιού, για το όνομα του εορτάζου και πιθανότατα του δωρητή των επισκευαστικών εργασιών (εικ. 5).

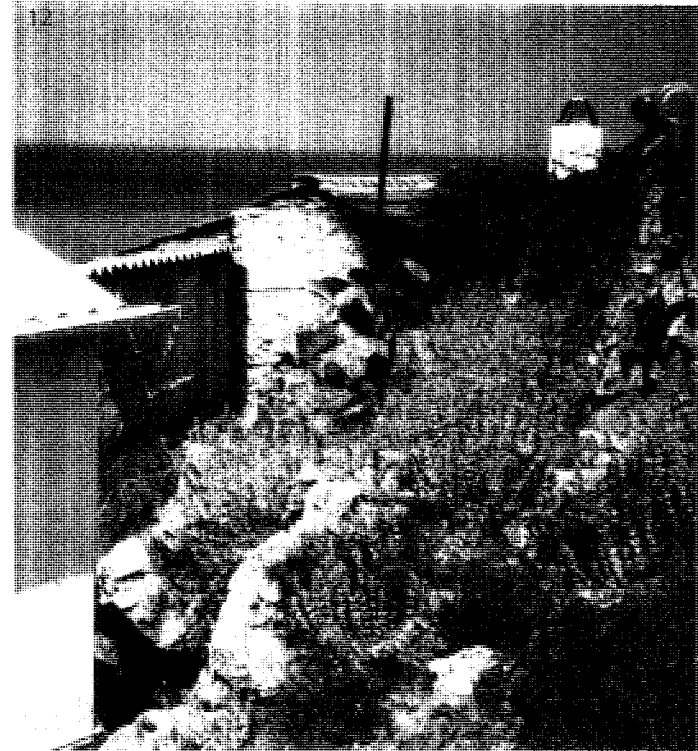
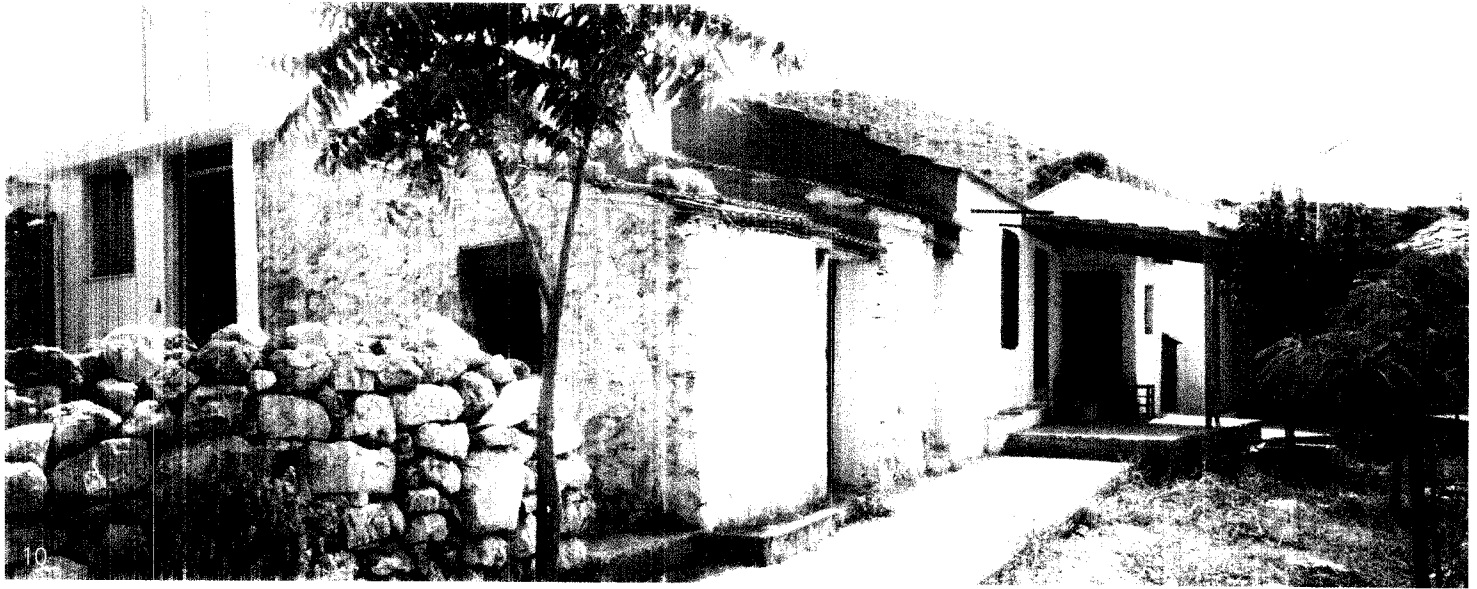

- Εικ.2. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στα Γιούρα. Πρόσβαση νήσου Γιούρα. Δ πλευρά. 2005
- Εικ.3. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στα Γιούρα. Θέα προς ΒΔ πλευρά. Είσοδος. 2005
- Εικ.4. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στα Γιούρα. ΝΔ τμήμα αιθής. Πλάκα στο δάπεδο. 2005
- Εικ.5. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στα Γιούρα. Επiγραφή στο Β τώκο του καθολικού. 2005

Η είσοδος της μονής βρίσκεται στη βορειοδυτική πλευρά. Ο χώρος έκτασης 4-5 στρεμμάτων, είναι περιφραγμένος με ψηλή φράκτη από συρματόπλεκτο, που τοποθετήθηκε έξω από την προϋπάρχουσα ξερολιθιά, για να εμποδίζεται η διέλευση των ζώων. Από το παλιό μοναστήρι σήμερα διατηρείται το καθολικό και κάποια εξ' ολοκλήρου ανακαινισμένα κτίσματα, στη βόρεια πλευρά του (εικ. 6). Σύμφωνα με προφορικές μαρτυρίες κείλη υπήρχαν βόρεια και βορειοδυτικά του καθολικού χαμηλά κτίσματα, ερείπια και λιθοσσωροί, που χρησιμοποιούνταν πιθανόν ως κείλια, στάβλοι και αποθήκες, παραμένουν στην ανατολική πλευρά της μονής (εικ. 7,8,9). Όλα τα κτίσματα διατάσσονται σε συνέχεια, το ένα δίπλα στο άλλο, ανατολικά της εισόδου της μονής και μέχρι τη βορινή πλευρά του καθολικού, διαγράφοντας ελαφρά καμπύλη, με τη βορειοανατολική πίσω πλευρά τους προστατευμένη, λόγω της κλίσης του εδάφους (εικ. 10,11,12). Σύμφωνα με προφορικές

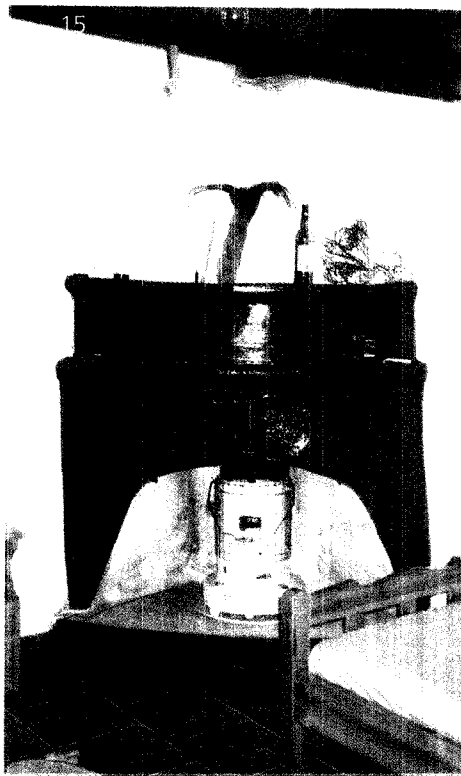
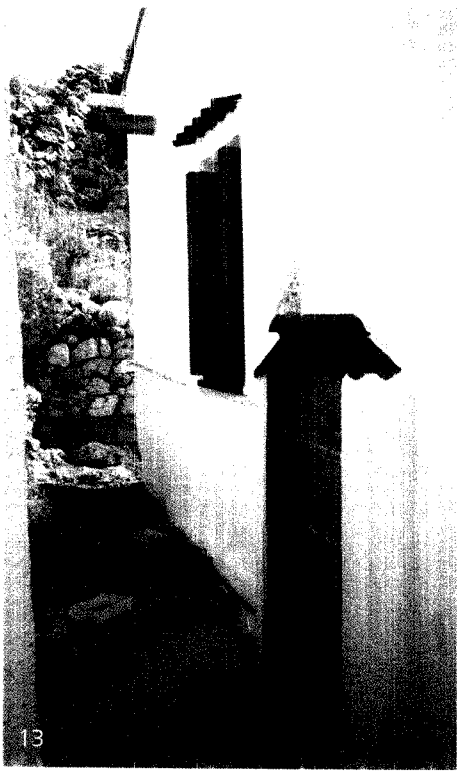
- Εικ.6. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στο Γούρι. Εξωτερική όψη. Είσοδος (1993)
- Εικ.7. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στο Γούρι. Κτίρια Βορειακά κτίσματα και ερείπια στην Α. πλευρά (2007)
- Εικ.8. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στο Γούρι. Κτίρια. Η ερείπια κτίσματα. Γραμμή (2007)
- Εικ.9. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στο Γούρι. Κτίρια. Η ερείπια (2007)
- Εικ.10. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στο Γούρι. Βόρεια Δόμη (1993)
- Εικ.11. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στο Γούρι. Κατοική θρησκευτικού προσωπικού κτίσμα (1993)
- Εικ.12. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στο Γούρι. Κτίρια πίσω από καθολικό (1993)

πληροφορίες μέχρι το 1981 σώζονταν στην αρχική τους μορφή τμήματα των κελιών, βορείως του ναού, όπου στεγά-ζονταν το σπίτι του προηγούμενου θηροφύλακα, που για 25 χρόνια υπηρετούσε στο νησί. Τότε τοποθετήθηκε ο φράχτης και κτίστηκε ο ξενώνας των κυνηγών, στη θέση κελιών του παλαιού μονυδρίου που είχαν στο μεταξύ καταπέσει (εικ. 13,14,15). Η ανακαίνιση των παλαιότερων κτισμάτων, δίπλα στο φούρνο και το χώρο της αποθήκης, καθώς και οι προσθήκες βοηθητικών χώρων (δεξαμενή, χώροι υγιεινής, κ.ά.) έγιναν το 1995-96 με ιδιωτική πρωτοβου-λία (εικ. 16,17).

Η αυλή εκτείνεται κατά μήκος της δυ-τικής πλευράς των κτισμάτων (εικ. 10,18). Στο χώρο της, δυτικά του καθο-λικού, υπάρχει δεξαμενή, παλαιό πηγά-δι της μονής, που χρησιμοποιείται και σήμερα (εικ. 18,19).

Εικ.13. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στα Γιούρα.

Ξενώνας κυνηγών. Β όψη. 2005

Εικ.14. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στα Γιούρα.

Ξενώνας κυνηγών. Ν όψη. 2005

Εικ.15. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στα Γιούρα.

Ξενώνας κυνηγών. Εσωτερικό. Τζάκι. 2005

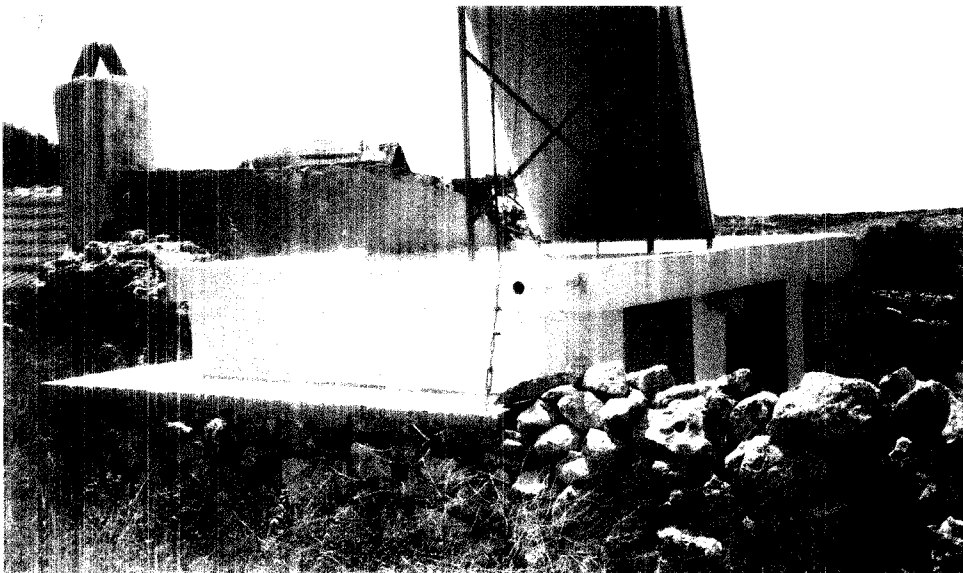
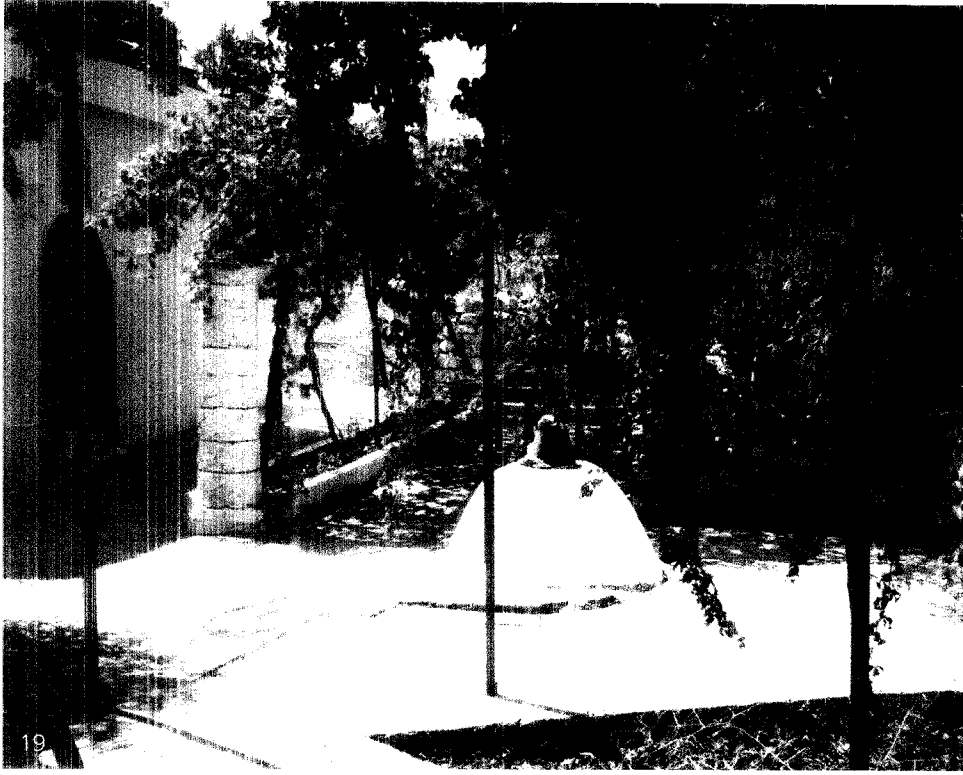
Εικ.16. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στα Γιούρα.

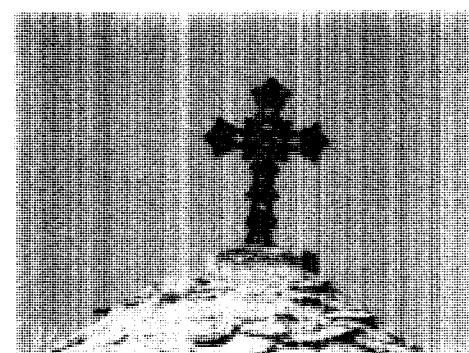
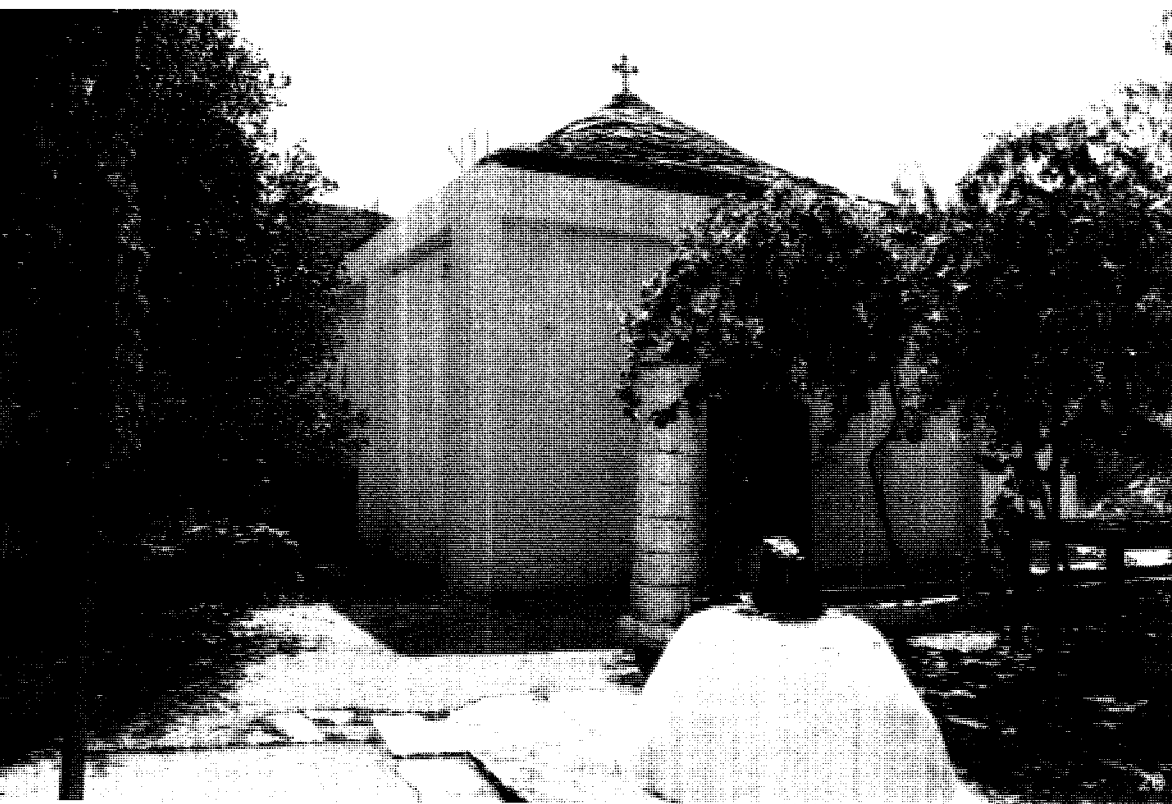
Φούρνος. 2005

Εικ.17. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στα Γιούρα. Χώροι υγιεινής. ΒΑ όψη. 2005

Εικ.18. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στα Γιούρα. Αυλή. 2005

Εικ.19. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στα Γιούρα. ΝΔ τμήμα αυλής. Κίονας. Πηγάδι. 2005

Το καθολικό ανήκει στον τύπο του συνεπιγμένου σταυροειδούς με χαμηλωμένο τυφλό τρούλο (εικ. 20). Το μικρών διαστάσεων ναό (5.80x7.40μ.) καλύπτει ενιαία τετράοριστη στέγη από σχιστόπληκες με ελαφρά έξαρση στον τρούλο, την οποία επιστεφει περίχλιος σφυρήλατος σιμαρός (εικ. 21,22).

Ο σπονδυλωτός κίονας από πορφυρίθο, στη δυτική πλευρά του ναού, πιθανότατα ανήκει σε ανοικτή κιονοστήριξη στοιά, υπόθεσι που ενισχύουν και τα μικρά πέτρινα φουρούσια που εξέχουν στη δυτική όψη του ναού (εικ. 23,24).

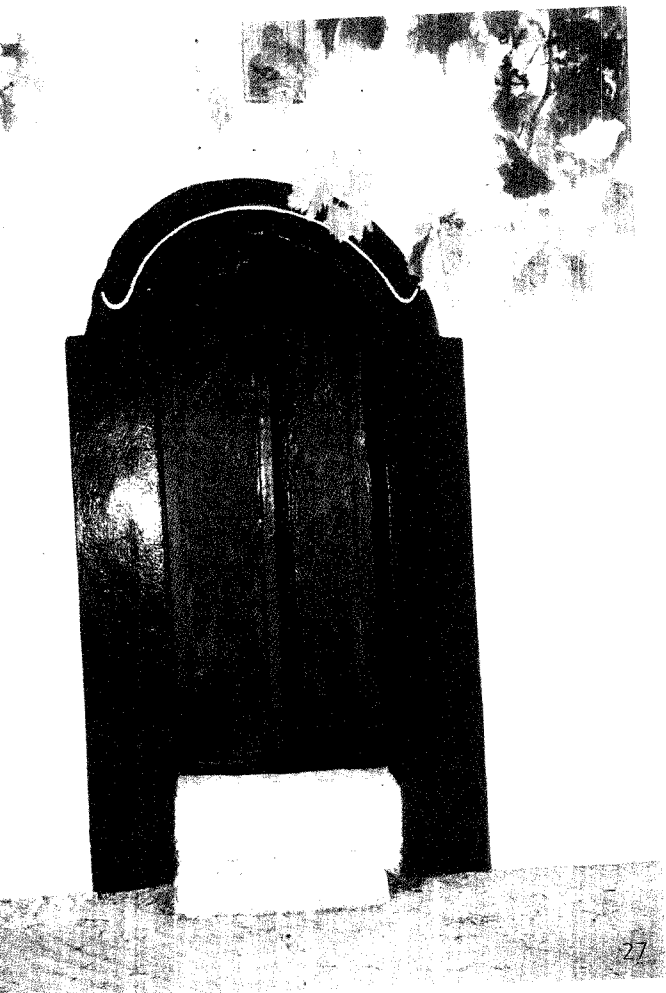
Εξωτερικά, περιμετρικά του ναού και σε επαφή με τη λιθοδομή, κατασκευάστηκε πρόσφατα ανεξάρτητος σκευιάς (δοκοί και κοίλορες) από σπλισμένο σκυρόδεμα, με σκοπό την ενίσχυση της στατικής επάρκειας του κτίσματος και στη συνέχεια οι όψεις επιχρίστηκαν, εκτός της ανατολικής, όπου παραμένει εμφανής η παλαιά λιθοδομή και το σκυρόδεμα (εικ. 25,26). Λιγστό φως εισέρχεται στον εσωτερικό χώρο από δύο ορθογώνια παράθυρα σε νότιο τοίχο του κυρίως ναού και από δύο μικρότερα ανοίγματα στις κόγχες του Ιερού Βήματος και του Διακονικού, στην ανατολική όψη (εικ. 25,26).

- Εικ. 20. Μ. Ευαγγελισμού ε.σ. Πεύρα, Καθολικός, ΒΔ άποψη, 2015
- Εικ. 21. Μ. Ευαγγελισμού ε.σ. Πεύρα, Καθολικός, ΝΑ άποψη, 2015
- Εικ. 22. Μ. Ευαγγελισμού ε.σ. Πεύρα, Καθολικός, Σταυρός κήφης, 2015
- Εικ. 23. Μ. Ευαγγελισμού ε.σ. Πεύρα, Καθολικός, Δ πλευρά, Είσοδος Κίονας, 2015
- Εικ. 24. Μ. Ευαγγελισμού ε.σ. Πεύρα, Σπονδυλιώδες κίονας ΒΔ του καθολικού, 2015
- Εικ. 25. Μ. Ευαγγελισμού ε.σ. Πεύρα, Καθολικός, Ν άποψη, Πειθαρχικών χώρες, 2015
- Εικ. 26. Μ. Ευαγγελισμού ε.σ. Πεύρα, Καθολικός, Α άποψη, 2015

27

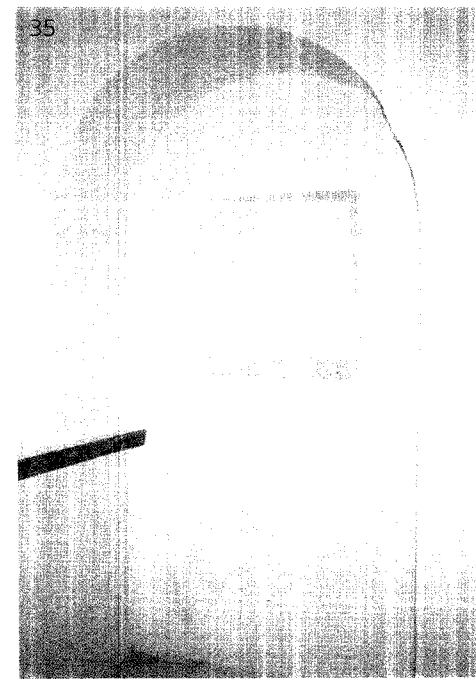
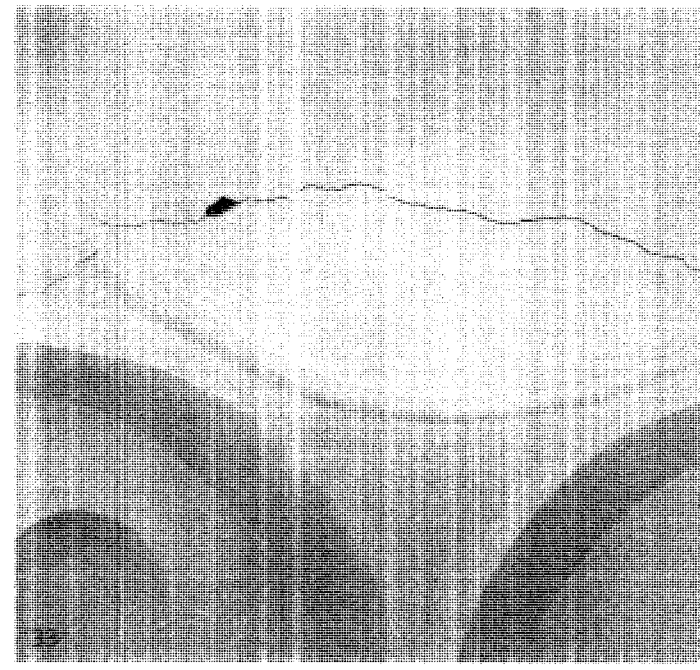
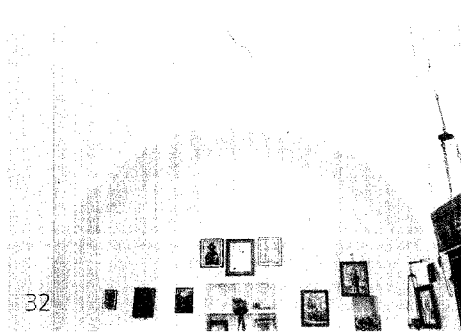
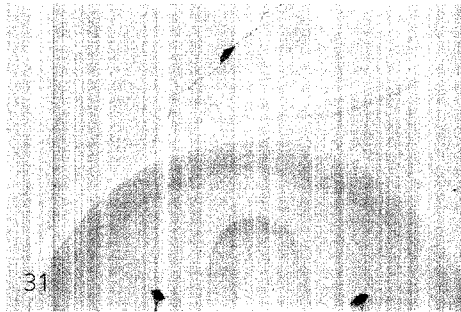
29

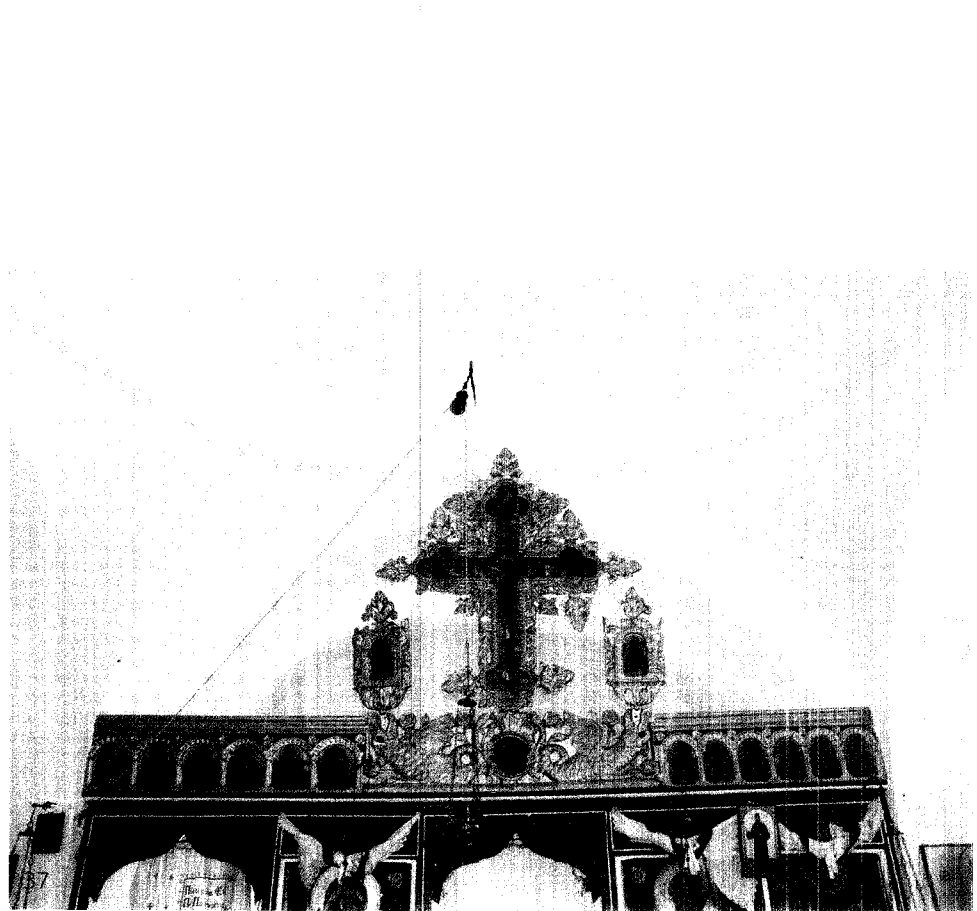
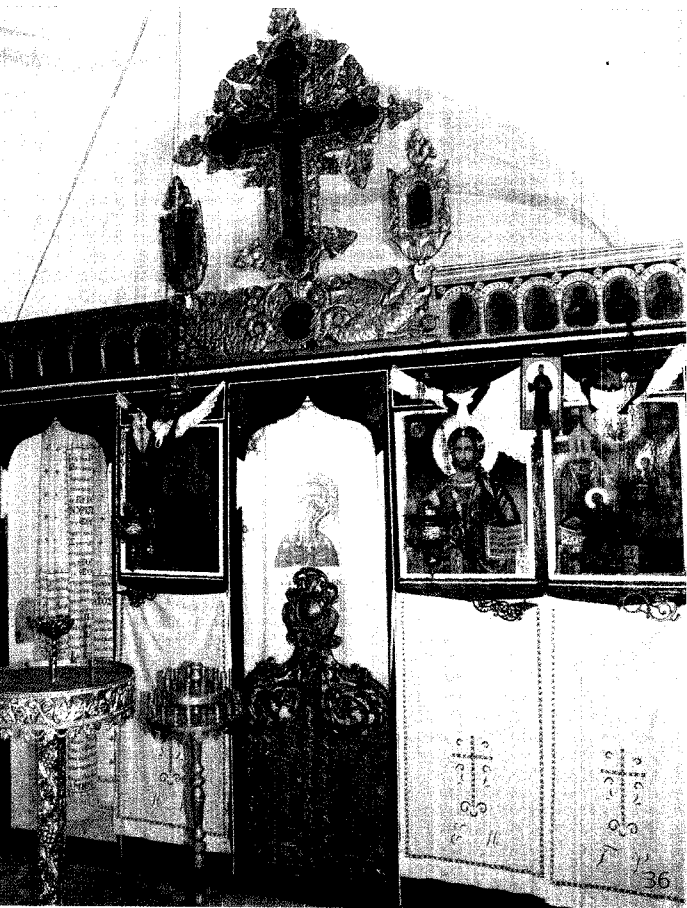
30

- Εικ.27. Ι.Μ. Αγ. Αγγελόπουλου, Τούρα. Καθρέφτης με βάση ξύλινη.
- Εικ.28. Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου, Τούρα. Καθρέφτης με βάση ξύλινη.
- Εικ.29. Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου, Τούρα. Καθρέφτης με βάση ξύλινη.
- Εικ.30. Ι.Μ. Αγ. Γεωργίου, Τούρα. Καθρέφτης με βάση ξύλινη.

Η είσοδος στη δυτική πλευρά του καθολικού, διαμορφώνεται στενή, καμψητή, τοξωτή εξωτερικά και με οριζόντιο υπέρθυρο εσωτερικά. Πάνω από την είσοδο σχηματίζεται το γέφυρο σφιδώμα (επικοσμάσι) μέσα και έξω από το ναό (εικ. 27,28). Εσωτερικά επίσης ο ναός είναι επιμελώς επιχρισμένος (εικ. 29-30). Ένα οριζόντιο επιμήκη ραβδί εκτείνεται από την βορειοανατολική γωνία, διασχίζει το βορειοδυτικό τμήμα του τρούβου και φθάνει μέχρι την νοτιοδυτική γωνία, δηλαδή "αγώνει" σχεδόν το κτίριο, διαγωνίως, στα δύο (εικ. 31,32,33). Η κόγχη του Ιερού Βήματος καθώς και αυτές της Πρόθεσης και του Διακονικού διαμορφώνονται στο πάχος του ανατολικού τοίχου με αποτέλεσμα να μην προβάλουν εξωτερικά (εικ. 34-35).

- Εικ. 31. Ι.Μ. Ευαγγελισμός στα Πύργα Καθολικό. Εσωτερικό Δ. πλευρά. Ραβδί. 1:100.
- Εικ. 32. Ι.Μ. Ευαγγελισμός στα Πύργα Καθολικό. Εσωτερικό Β. πλευρά. Τρούβος. Ραβδί. 1:100.
- Εικ. 33. Ι.Μ. Ευαγγελισμός στα Πύργα Καθολικό. Εσωτερικό Δ. και Β. πλευρά. Τρούβος. Ραβδί. 1:100.
- Εικ. 34. Ι.Μ. Ευαγγελισμός στα Πύργα Καθολικό. Εσωτερικό τρούβου. Κόγχες. 1:50.
- Εικ. 35. Ι.Μ. Ευαγγελισμός στα Πύργα Καθολικό. Εσωτερικό τρούβου. Ν. πλευρά. 1:50.

Το τέμπλο είναι νεότερο, σανιδένιο, με επιμελημένη κατασκευή και βαφή (εικ. 36,37). Διαφοροποιούνται και εντυπωσιάζουν με την τέχνη και την τεχνική τους η σειρά των αποστολικών, η επίστε-

ψη με τους δασκόντες, το Σταυρό και το

λυπηρά, καθώς και τα βημόθυρα (εικ. 38,39,40). Πρόκειται για ξυλόγλυπτα τμήματα, περασμένα πρόσφατα με χρυσομπογιά, φέρουν αιογράφιση και μπορούν να χρονολογηθούν στον 18ο αι. Το σύνολο του Σταυρού με τα λυπηρά, δυσανάλογο ως προς την κλίμακα του λοιπού τέμπλου, διακρίνεται για τη ζωγραφική του, ενώ τα βημόθυρα αναδεικνύουν την αξιόλογη διάτρητη τεχνική του ξυλόγλυπτου (εικ. 41). Το τέμπλο κοσμούν ωραίες εικόνες του 18ου και 19ου αι., βυζαντινής τεχνοτροπίας, με εξαίρεση την εικόνα του Ευαγγελισμού

της Θεοτόκου, της οποίας το εικονογραφικό πρότυπο παραπέμπει σε δυτικότερες χαλκογραφίες της εποχής. Διαιτερα εντυπωσιακά είναι και τα σφυρήλατα κηροπήγια, τοποθετημένα μπροστά από τις

δασυποτικές εικόνες (εικ. 42).

Στο Ιερό εντοπίστηκαν φορητές εικόνες του 17ου, 18ου και 19ου αι. Στους τοίχους του κυρίου ναού είναι αναρτημένες αρκετές σύγχρονες εικόνες, αφιερώματα στο ναό.

Το δάπεδο είναι επιστρωμένο με τετράγωνα, επιμελημένες, ένισες, λίθινες πλάκες (εικ. 43).

Δε διαθέτουμε επιγραφή χρονολόγησης του καθολικού. Όμως ο τύπος του ναού, η παντελής απουσία εξωτερικού διακόσμου, ο απλός τρόπος κατασκευής και ο περιορισμένος φωτισμός του χώρου, προδίδουν κτίσμα 17ου -18ου αι.

Εικ.36. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στα Γιούρα. Καθολικός. Τέμπλο. 2005

Εικ.37. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στα Γιούρα. Καθολικός. Τέμπλο. 2005

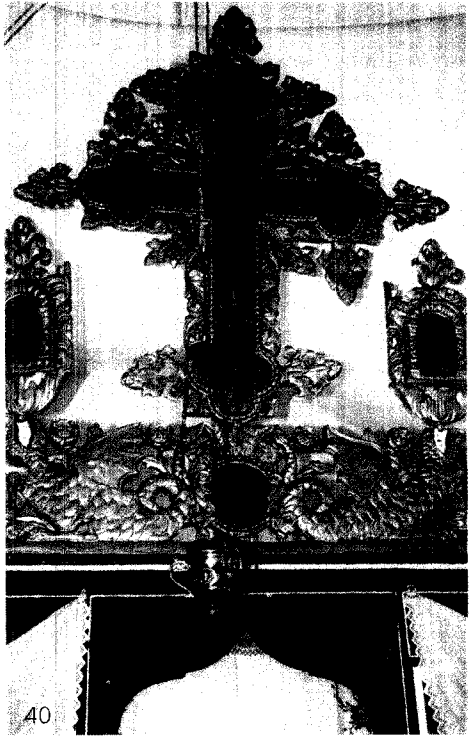
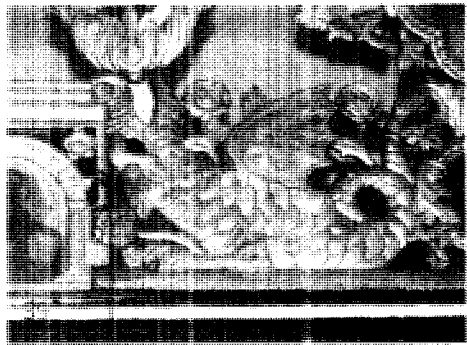
Εικ.38,39. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στα Γιούρα. Καθολικός. Τέμπλο. Εικόνες επιστήθιου 2005

Εικ.40. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στα Γιούρα. Καθολικός. Τέμπλο. Σταυρός. Λυπηρά. Δρακόνες. 2005

Εικ.41. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στα Γιούρα. Καθολικός. Βημόθυρα. 2005

Εικ.42. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στα Γιούρα. Καθολικός. Εσωτερικός. Κηροπήγια. 2005

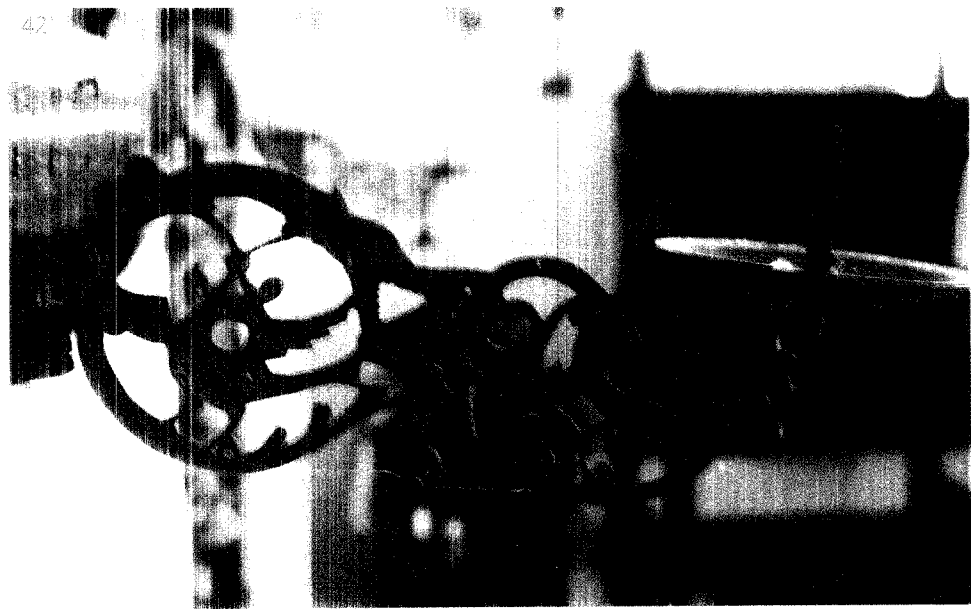
Εικ.43. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στα Γιούρα. Καθολικός. Βημόθυρα. Δάπεδο. 2005

40

41

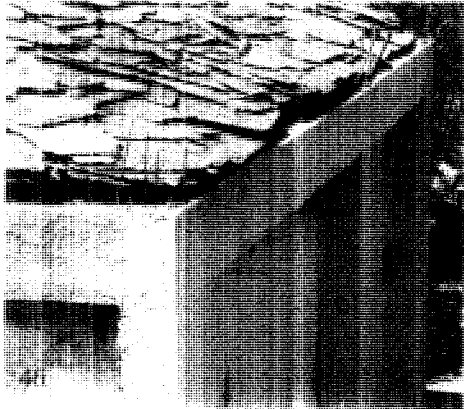
42

43

Εικ. 44. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στα Γιούρα. Ν
γενική απεικόνιση. Στέγη. 2005.

Εικ. 45. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στα Γιούρα. Γενική
έπιση καταστάση. 2005.

Εικ. 46. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στα Γιούρα.
Καθολικό. ΒΑ γωνία. Στέγη. 2005.

Εικ. 47. Ι.Μ. Ευαγγελισμού στα Γιούρα. Ν
πλευρά. Ευρύτερη περιοχή. 2005.

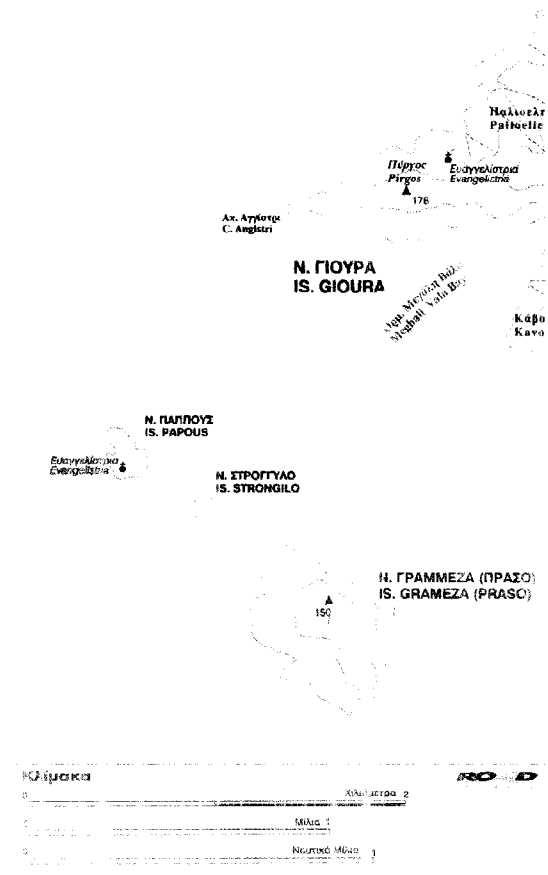
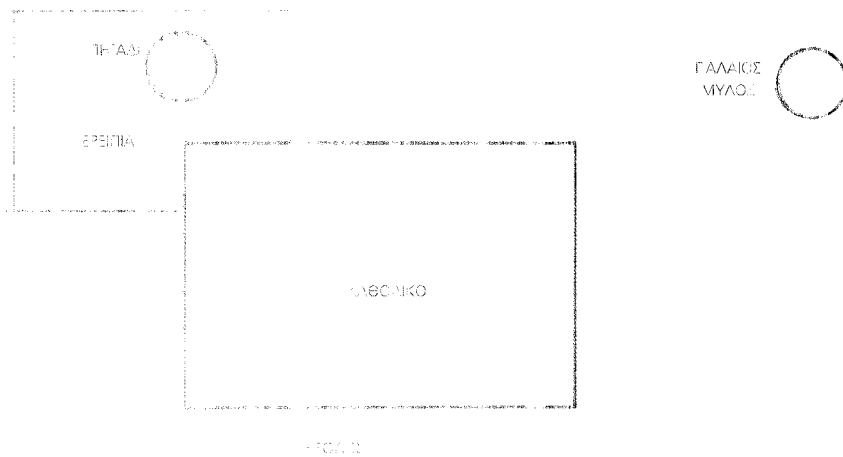
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αρχείο της Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων*, Καταγραφές 1996 (Αναφορές των αρχαιολόγων Α. Ντίνα και Εθ. Τσιμπίδα).
- Γεωργίου Α., *Ιερόθεος Ιβηρίτης ο Πελοποννήσιος*, *ΕΕΒΣ*, ΛΒ' (1963), σελ.94-112.
- Ζαχαρίου Γ., *Σελίδες από την ιστορία της Μαγνησίας*, Βόλος 1994, σελ.323.
- Κατ. Γ. - Hutter C.P., *Βόρειες Σποράδες. Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο*, Αθήνα 1998, σελ.38-39.
- Ηλιού Ε., Coder J., Σπανός Κ., Αγραφιότης Α., "Η Βυζαντινή Θεσσαλία", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 12ος, Λάρισα 1987, σελ.38.
- Παπαθανασίου Κ., "Τα Αθωνικά Μετόχια των Βορείων Σποράδων και η συμβολή τους στην Ορθόδοξη πνευματική διαμόρφωση των νησιωτών", ανακοίνωση στο Συνέδριο της Ι.Μ. Δημητριάδος "Πήλιο και Άγιον Όρος", 3-5 Δεκεμβρίου 2004 (αδημοσίευτο).
- Μοσχάκης Π., *Το Άγιον Όρος δια μέσου των αιώνων*, Θεσσαλονίκη 1971, σελ.362.
- Μοσχάκης Κ., *Άνω Μαγνήτων Νήσι*, Αθήνησος 1997, σελ.111-114.
- Ντελιάνης Ι., "Βασιλικό ταξίδι στην Εύβοια και τις Β. Σποράδες", *Αρχείον Ευβοϊκών Μελετών*, τόμος Ζ', Αθήνα 1960, σελ.287-289.
- Ντίνα Α., "Εκκλησίες και Μονές - Παλαιοχριστιανικά, βυζαντινά και μεταβυζαντινά μνημεία στην Αθήνησος", εφημ. *Η Καθημερινή*, έκθετο *Επτά Ημέρες*, Αθήνησος. *Μνημεία και φύση*, 31-8-1997, σελ.18.
- Σάββατος Α., "Ίκος - Αθήνησος - Αι έρημοι νησίδες των Βορ. Σποράδων κατά την αρχαιότητα", στο *Αρχείον Ευβοϊκών Μελετών*, τόμος ΙΣΤ', Αθήνα 1970, σελ.364-365.
- Τουλιδίου, *Αθήνησος - Ερημόνησι*, Αθήνα 1973, σελ.55-56.
- Τουλιδίου, "Επιφανειακή έρευνα στα Ερημόνησι των Β. Σποράδων", *Αρχαιολογική Έρευνα στις Βόρειες Σποράδες*, Αθήνησος 2001, σελ.205-206.
- Σπεράννης Θ., *Τα περιωθέντα έργα του Αργύρη Φιλιππίδη - Μερική Γεωγραφία - Βιβλίον Ηθικόν*, Αθήνα 1978, σελ.205.
- Σύρας Γ., "Ανέκδοτα έγγραφα για τα ερημόνησι των Βορ. Σποράδων", στο *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 11ος, Λάρισα 1987, σελ.80.

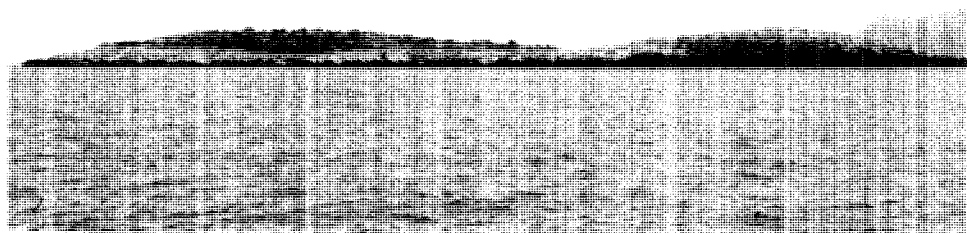

6. ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑΣ ΣΤΟΝ ΠΑΠΠΟΥ

Χρονos ίδρυσης: 7ος αι.
 Διεύθυνση: Δήμος Αθωνήσου, Νήσος Παππούς
 Ιδιοκτησιακό: Μονή Μεγίστης Λαύρας
 Εορτάζει - πανηγυρίζει: 1η Μαρτίου (Ευαγγελισμό της Θεοτόκου)

Τοπιογραφικό σχέδιο

στο Θαλάσσιο Πάρκο Αλοννήσου μεταξύ των νήσων Κυρά Παναγιάς και Γιούρων βρίσκεται η περιορισμένης έκτασης, μόλις 80 στρεμμάτων, ιδιαίτερα χαμηλή βραχονησίδα Παππούς (εικ. 1,2). Η τοπική παράδοση αποδίδει το όνομα της νήσου στον γέροντα, "παππού", όσιο Αθανάσιο τον Αθωνίτη.

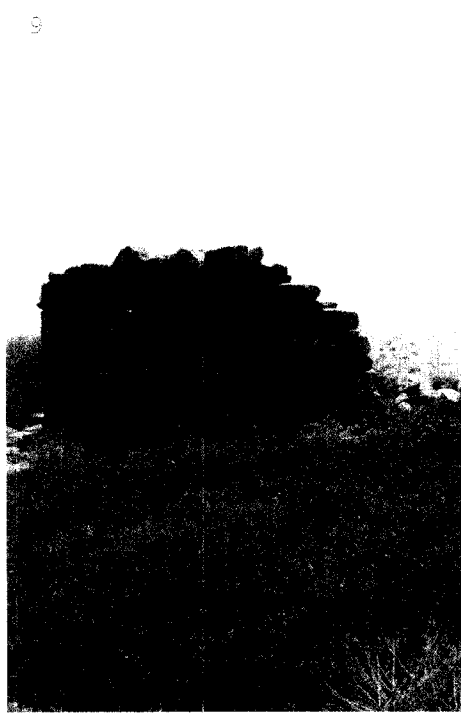
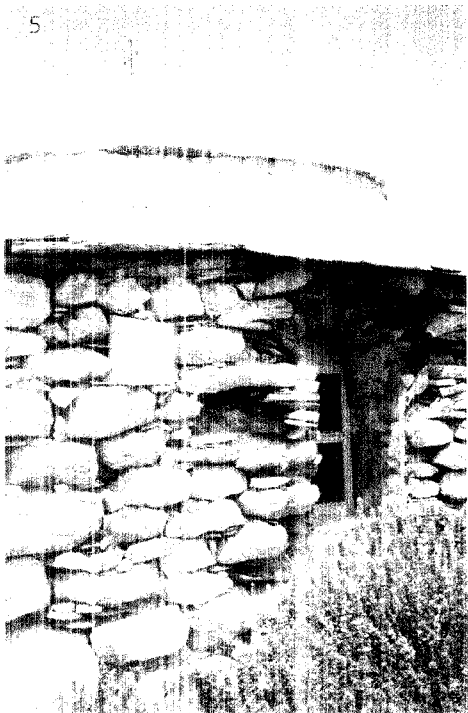
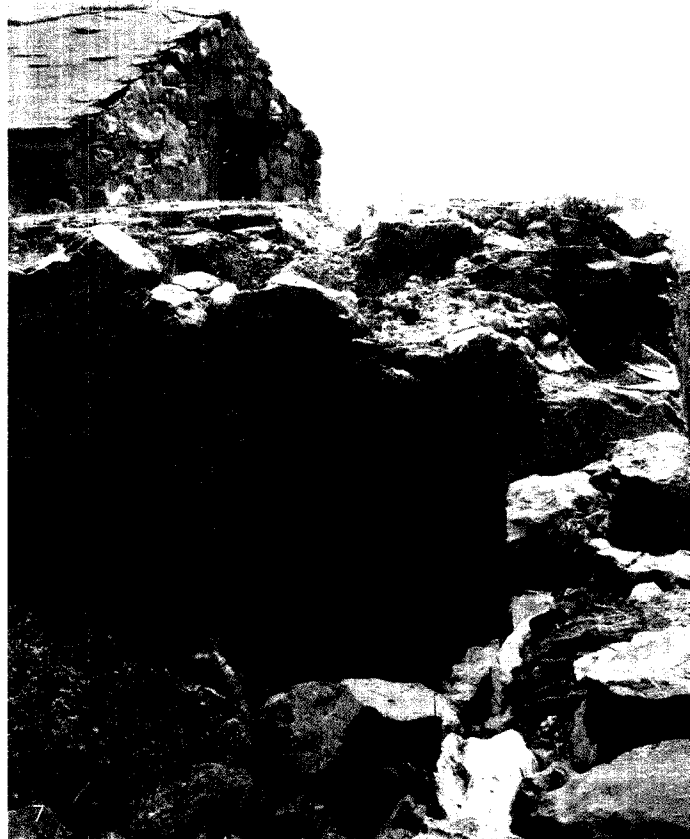
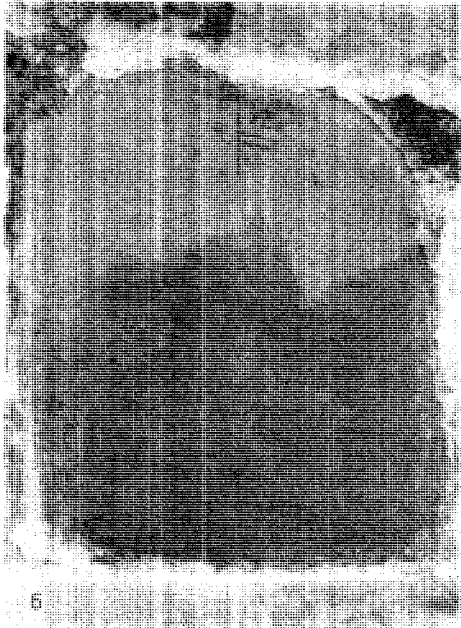
Στη νοτιοδυτική πλευρά της νήσου, πάνω σε ύψωμα, σώζεται το παλαιό, ερειπωμένο από το χρόνο μοναστήρι, του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου (εικ. 3).

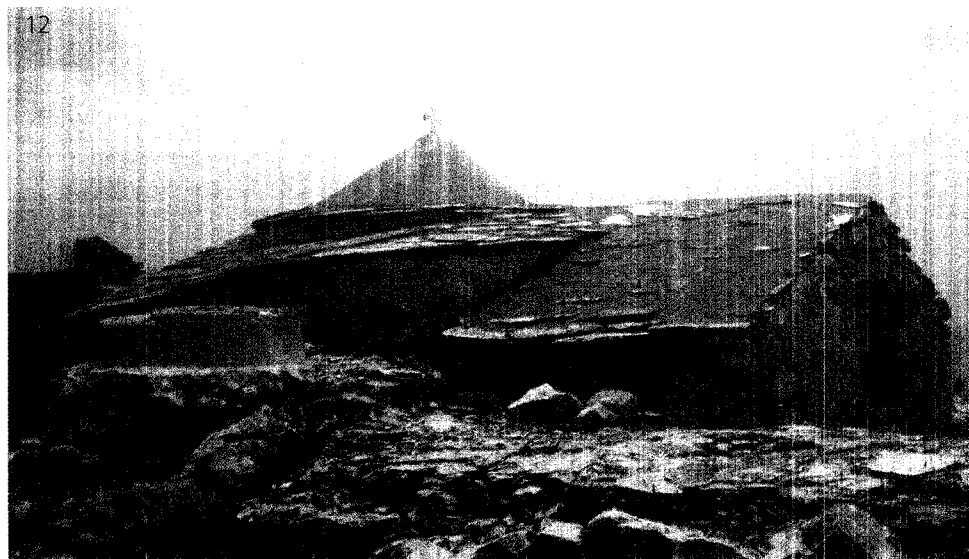
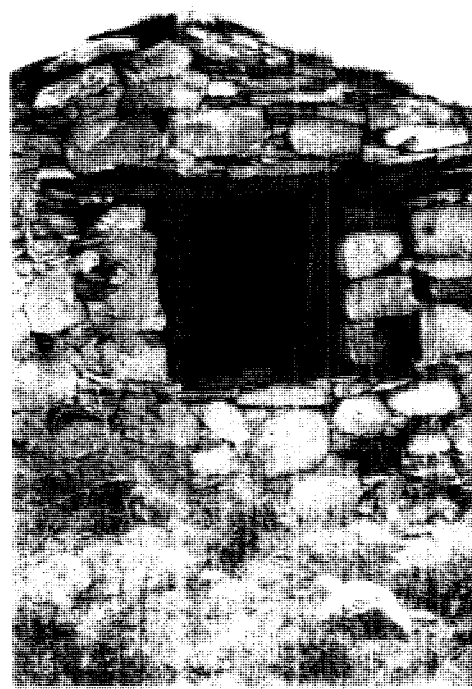
Δεν υπάρχουν μαρτυρίες για την **ίδρυση** του μονυδρίου. Ωστόσο, στο ναό σώζονται δύο επιγραφές που οδηγούν στην εκτίμηση ότι πιθανόν η χρονολογία 1668 αφορά στο έτος ανέγερσης του καθολικού. Η πρώτη, εντοιχισμένη εξωτερικά στο δυτικό τμήμα του νότιου τοίχου του ναού, εγχάρακτη σε μάρμαρο και εξαιρετικά δυσανάγνωστη, αναγράφει το έτος "...αχξη'" (1668) και τη λέξη "κτιτορ..." (εικ. 4,5). Η δεύτερη, τοξωτή λιθανάγλυφη επιγραφή, εντοιχισμένη στο εσωτερικό του κυρίως ναού,

στο βόρειο τοίχο, διασώζει τις χρονολογίες 1668 και 1892, το όνομα του γέροντα Γερασίμου από το μοναστήρι της Μεγίστης Λαύρας του Αγίου Όρους, καθώς και κάποια άλλα δυσανάγνωστα ονόματα, προφανώς δωρητών της μονής. Αν και το κείμενο της επιγραφής είναι ασύντακτο, είναι λογικό το έτος 1892 να αναφέρεται σε μεταγενέστερη ανακαίνιση του ναού (εικ. 6).

Από την έκταση και το μέγεθος θεωρούμε ότι εξ' αρχής το μονύδριο δημιουργήθηκε για να καλύψει τις ανάγκες περιορισμένου αριθμού μοναχών. Σήμερα διατηρείται ο ναός, ενώ στον περιβάλλοντα χώρο ανιχνεύονται διάσπαρτα ερείπια **κελιών** και λοιπων κτιμάτων του μοναστηριού (εικ. 3,7). Βόρεια του ναού έχουν εντοπιστεί δύο στόμα πηγαδιών και ένα ακόμη στα νοτιοδυτικά του, από όπου καλύπτονταν προφανώς οι ανάγκες της ζωής των μοναχών σε νερό (εικ. 3,8). Υπήρχε και ανεμόμυλος, ερείπια του οποίου παραμένουν μέχρι σήμερα (εικ. 9).

- Εικ.2. I.M. Ευαγγελίστριας στον Παππού. Νήσος Παππούς. 2005
- Εικ.3. I.M. Ευαγγελίστριας στον Παππού. Γενική θέα απόψη. Ερεμία. 2005
- Εικ.4. I.M. Ευαγγελίστριας στον Παππού. Ν. τοίχος. Επιγραφή. 2005
- Εικ.5. I.M. Ευαγγελίστριας στον Παππού. Ν. τοίχος. 2005
- Εικ.6. I.M. Ευαγγελίστριας στον Παππού. Επιγραφή στο εσωτερικό. 2005
- Εικ.7. I.M. Ευαγγελίστριας στον Παππού. ΒΔ γωνία. Ερείπια κτισμάτων. 2005
- Εικ.8. I.M. Ευαγγελίστριας στον Παππού. Στόμιο εξαμενής στη ΝΔ πλευρά. 2005
- Εικ.9. I.M. Ευαγγελίστριας στον Παππού. Ερείπια ανεμόμυλου. Α. πλευρά. 2005

Το καθολικό, εξαιρετικά μικρών διαστάσεων (7,35x4,80μ), ανήκει στον τύπο του συνεπτυγμένου σταυροειδούς ναού με ελαφρά υπερυψωμένο κρηφό τρούλο και υποτυπώδη νάρθηκα στο δυτικό τμήμα του (εικ. 10,11,12, 13). Εξωτερικά είναι ανεπίχρως. Στην ανατολική όψη, βόλεια του παραθύρου και εντοιχιστεί μαρμαρινός κωνίσκος (εικ. 14). Ως υλικά δόμησης χρησιμοποιήθηκαν ακανόνιστοι-αργοί ή θοοί, μερικές φορές ιδιαίτερα ογκώδεις, περσόνιθοι θραύσματα κεραμιδιών και ελαφρύ κονίαμα (εικ. 15,16,17).

Εικ. 10. Ι.Μ. Ευαγγελίστριας στον Παππού. Καθολικό. Ν και Δ όψη. 2005

Εικ. 11. Ι.Μ. Ευαγγελίστριας στον Παππού. Καθολικό. Β και Δ όψη. 2005

Εικ. 12. Ι.Μ. Ευαγγελίστριας στον Παππού. Καθολικό. ΝΑ όψη. 2005

Εικ. 13. Ι.Μ. Ευαγγελίστριας στον Παππού. Καθολικό. Α όψη. 2005

Εικ. 14. Ι.Μ. Ευαγγελίστριας στον Παππού. Καθολικό. Κωνίσκος στην Α όψη. 2005

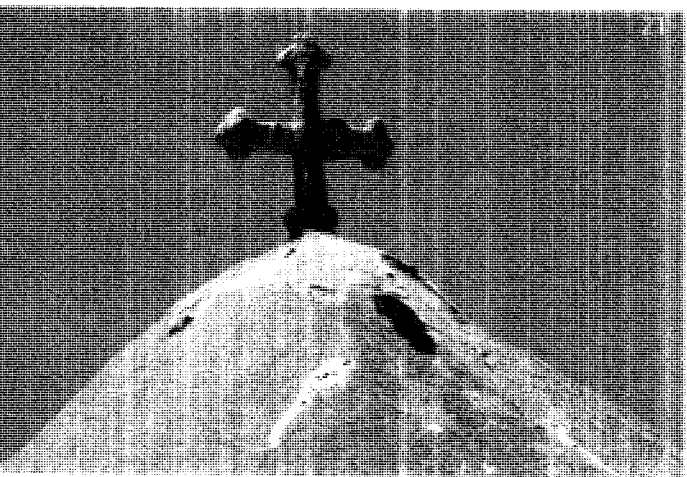
Εικ. 15. Ι.Μ. Ευαγγελίστριας στον Παππού. Καθολικό. Δ όψη. Τοιχοποιία. 2005

Εικ. 16. Ι.Μ. Ευαγγελίστριας στον Παππού. Καθολικό. Τοιχοποιία. 2005

Εικ. 17. Ι.Μ. Ευαγγελίστριας στον Παππού. Καθολικό. Β εσωτερικός τοίχος Ιερού. Τοιχοποιία. 2005

20

Το νάρθηκα, όπως και το ναό, καλύπτεται δίρριχτη στέγη από σχιστολιθικές πλάκες, η οποία απολήγει σε χαμηλότερη στάθμη από αυτή του ναού (εικ. 18,19). Ο τρούλλος, σε σχήμα κώνου, βαίνει σε υποτυπώδες τύπανο και καλύπτεται με τσιμεντοκονία τοποθετημένη πιθανόν μεταγενέστερα για την προστασία από την υγρασία. Την απόληξη του τρούλλου κοσμήει λιθόνηυπτος στουρός (εικ. 20,21). Ο φωτισμός στο εσωτερικό επιτυγχάνεται από ένα τοξωτό παράθυρο στη νότια πλευρά του κυρίου ναού, τις δύο μικρές θυρίδες στις κόγχες του Ιερού και από δύο ορθογώνια ανοίγματα στο νάρθηκα, ένα στο δυτικό και ένα στο βόρειο τοίχο.

Χαμηλή είσοδος, στη νότια πλευρά του καθολικού, οδηγεί στο νάρθηκα, ενώ πόρτα στη δυτική πλευρά του κυρίου ναού επιτρέπει την πρόσβαση σ' αυτόν (εικ. 10,22). Επιχρίσματα καλύπτουν μόνο το εσωτερικό του κυρίου ναού και το κόρνο του Ιερού, τα οποία όμως καταστρέφονται από ιδιαίτερα εκτεταμένη υγρασία (εικ. 23,24,25).

Εικ.18 Ι.Μ. Επιγεφύστερις στον Πισπηύ. Καθολ. δ. Νότια Στέγη. 1927

Εικ.19 Ι.Μ. Επιγεφύστερις στον Πισπηύ. Καθολ. δ. Δύση Στέγη. 1927

Εικ.20 Ι.Μ. Επιγεφύστερις στον Πισπηύ. Καθολ. δ. Τρούλλος. 1927

Εικ.21 Ι.Μ. Επιγεφύστερις στον Πισπηύ. Καθολ. δ. Στουρός τρούλλου. 1927

Εικ.22 Ι.Μ. Επιγεφύστερις στον Πισπηύ. Καθολ. δ. Εσωτερικό νάρθηκα. Δ. Θ. και Α. Θ. κες. 1927

Εικ.23 Ι.Μ. Επιγεφύστερις στον Πισπηύ. Καθολ. δ. Εσωτερικό κυρίου ναού. Ν. και Δ. Θ. κες. 1927

Εικ.24 Ι.Μ. Επιγεφύστερις στον Πισπηύ. Καθολ. δ. Εσωτερικό κυρίου ναού. Ν. τοίχος. 1927

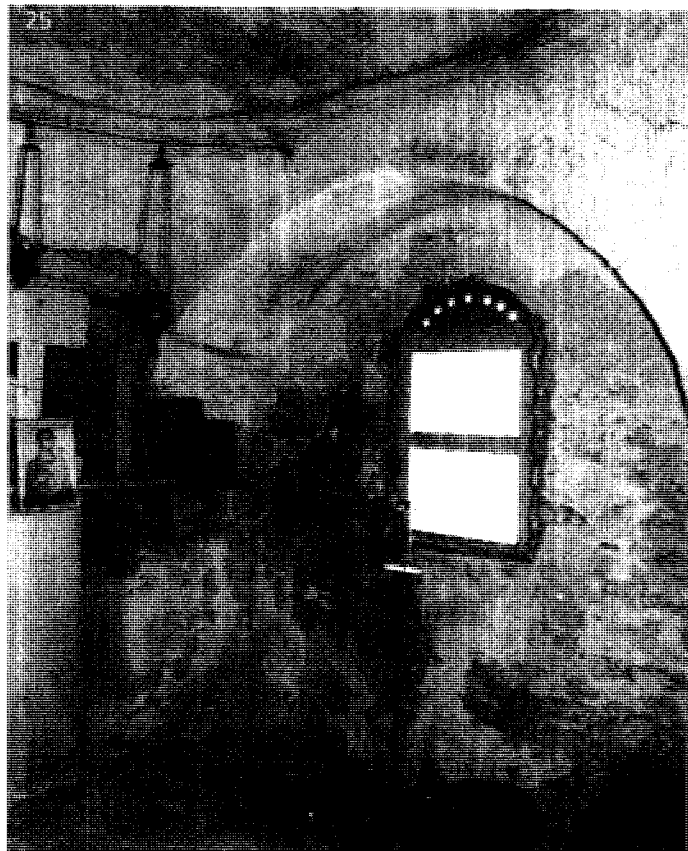
Εικ.25 Ι.Μ. Επιγεφύστερις στον Πισπηύ. Καθολ. δ. Εσωτερικό κυρίου ναού. Ν. και Α. Θ. κες. 1927

22

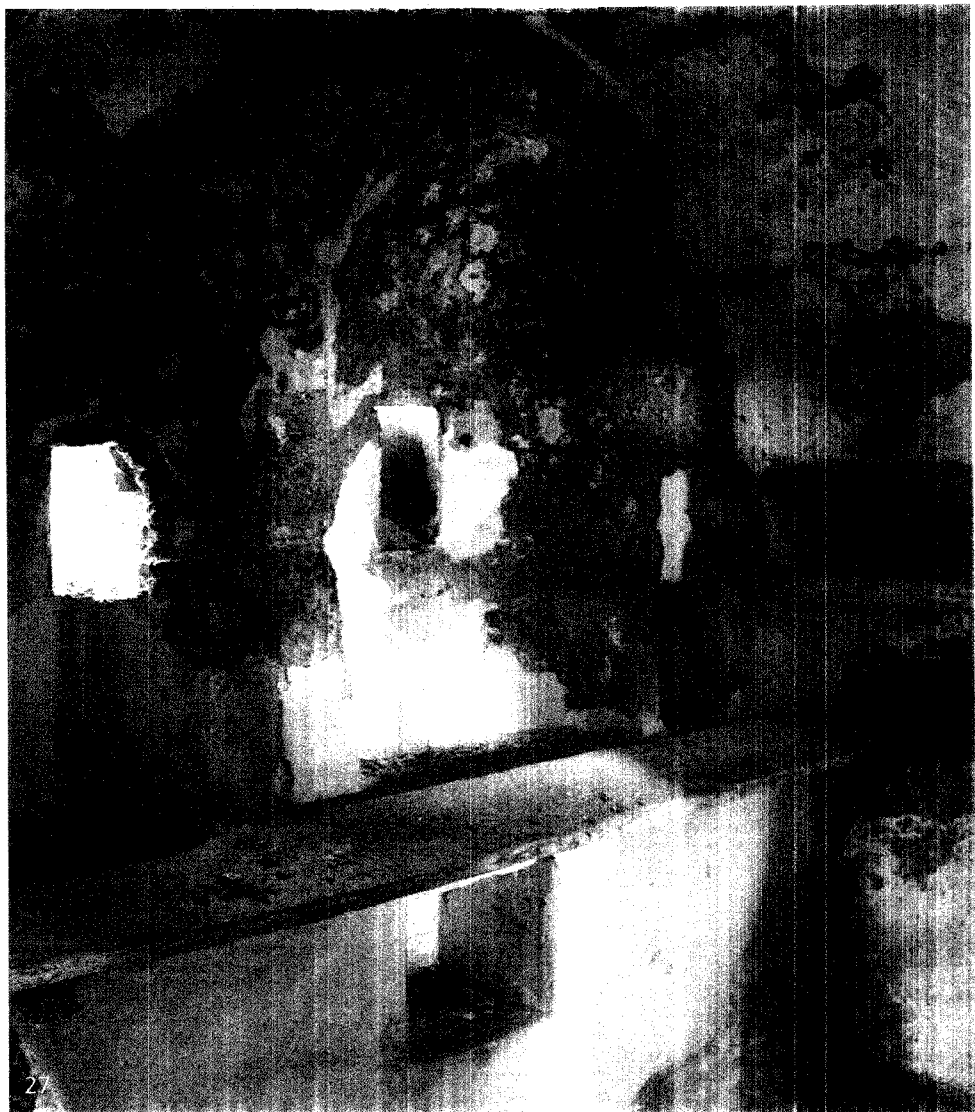
24

26

26

27

28

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι μικρές εσοχές στους τοίχους για τη φύλαξη μικροαντικειμένων, οι οποίες δημιουργήθηκαν λόγω και της στενότητας του χώρου (εικ. 26). Στο Ιερό, η κεντρική κόγχη και η Πρόθεση, διαμορφώνονται στο πάχος του ανατολικού τοίχου και δεν διαγράφονται εξωτερικά (εικ. 27). Στη βορειοανατολική γωνία σώζεται χαμηλή κτιστή λεκάνη - θαλασσίδιο, που απολήγει προφανώς σε δεξαμενή, κάτω από το δάπεδο του Ιερού (εικ. 27,28).

Το ξύλινο **τέμπλο** είναι πολύ απλό, σανιδένιο, βαμμένο άσπρο και διατηρεί

κάποιες από τις εικόνες του σε κακή κατάσταση (εικ. 29,30). Ιδίως στην εντύπωση προκαλεί η φθορή της πλαστικής εικόνας της Παναγίας -Θοδωτήρας.

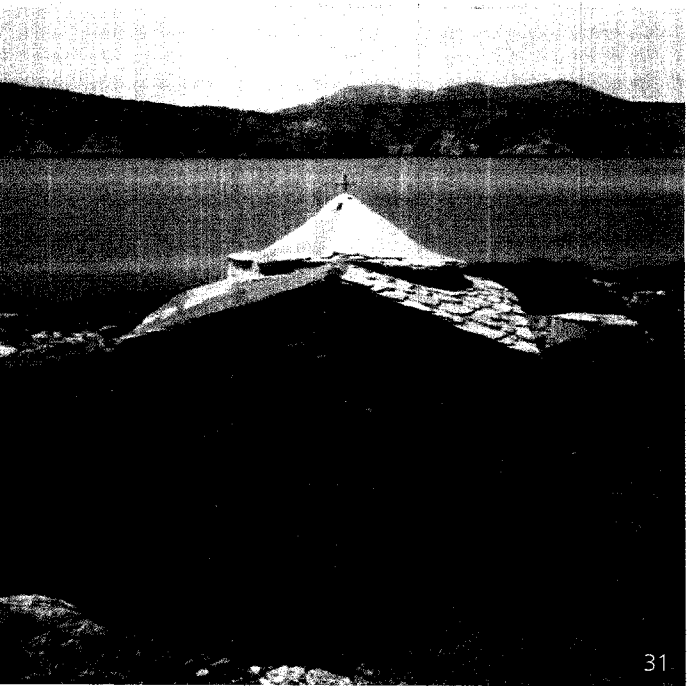
Το δάπεδο του ναού είναι στερηθείς επίστρωσης, ενώ του περιβόλου βραχύνεται σε χαμηλότερο επίπεδο και σκεπάζεται με πέτρινες πλάκες.

Οι μικρές επιστάσεις του ναού, η τυπολογία του, η βαριές αναλογίες, τα περιορισμένα στοιχεία και γενικότερα η μορφολογία του κτίσματος ενισχύουν σε συνδυασμό με τις επιγραφές του 1668, τη χρονολόγησή του στον 17ο αι.

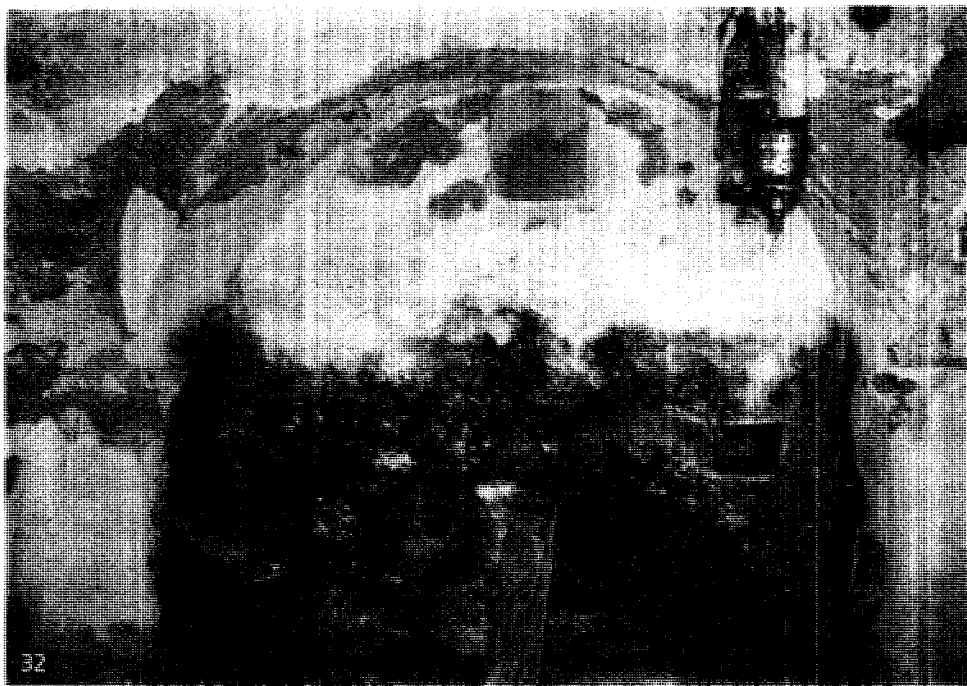

100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200

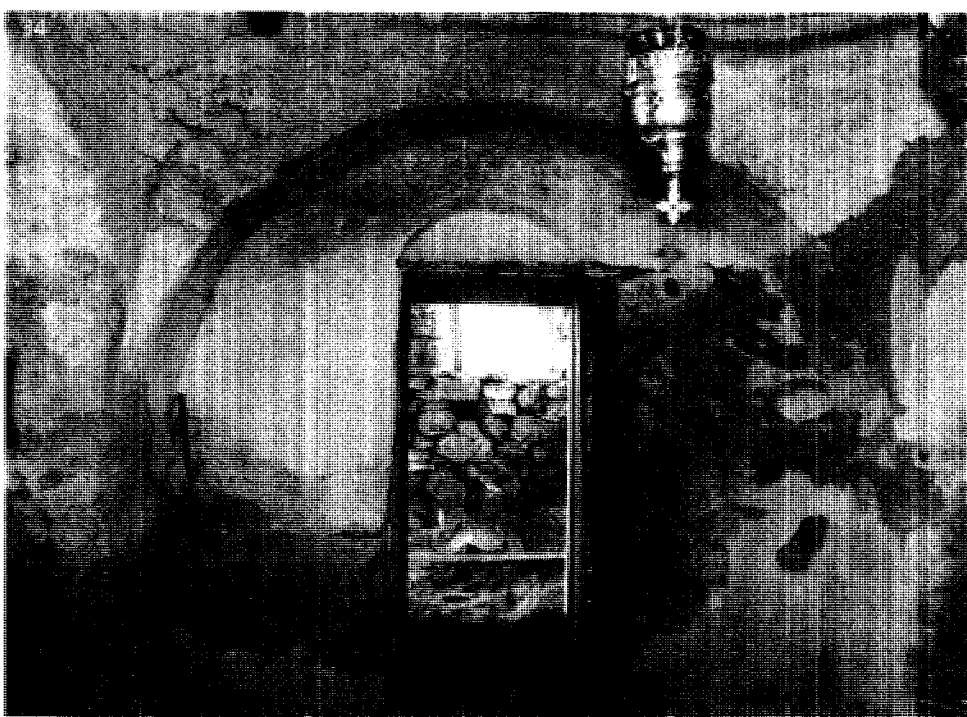

31

32

Εικ.31. Ι.Μ. Ευαγγελιστρίας στον Πελοπού. Γενική Άποψη. 2005

Εικ.32. Ι.Μ. Ευαγγελιστρίας στον Πελοπού. Καθολικό. Εσωτερικό κυρίως ναού. Β τοίχος. Υγρασίες. 2009

Εικ.33. Ι.Μ. Ευαγγελιστρίας στον Πελοπού

Καθολικό. Εσωτερικό κυρίως ναού. ΒΔ γωνία. Υγρασίες. 2005

Εικ.34. Ι.Μ. Ευαγγελιστρίας στον Πελοπού. Καθολικό. Εσωτερικό κυρίως ναού. Δ τοίχος. Υγρασίες. 2009

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Το μικρό καθολικό με τα διάσπαρτα ερείπια γύρω αποτελεί το μοναδικό τεκμήριο ανθρώπινης παρουσίας στη βραχονησίδα. Χωμένο μέσα στη γη, σαν να θέλει να προστατευθεί από τους αγέρες του πελάγους, αποτελεί μία ελληφορή έξαρση στο ομαλό ανάγλυφο του βραχώδους εδάφους (εικ.31).

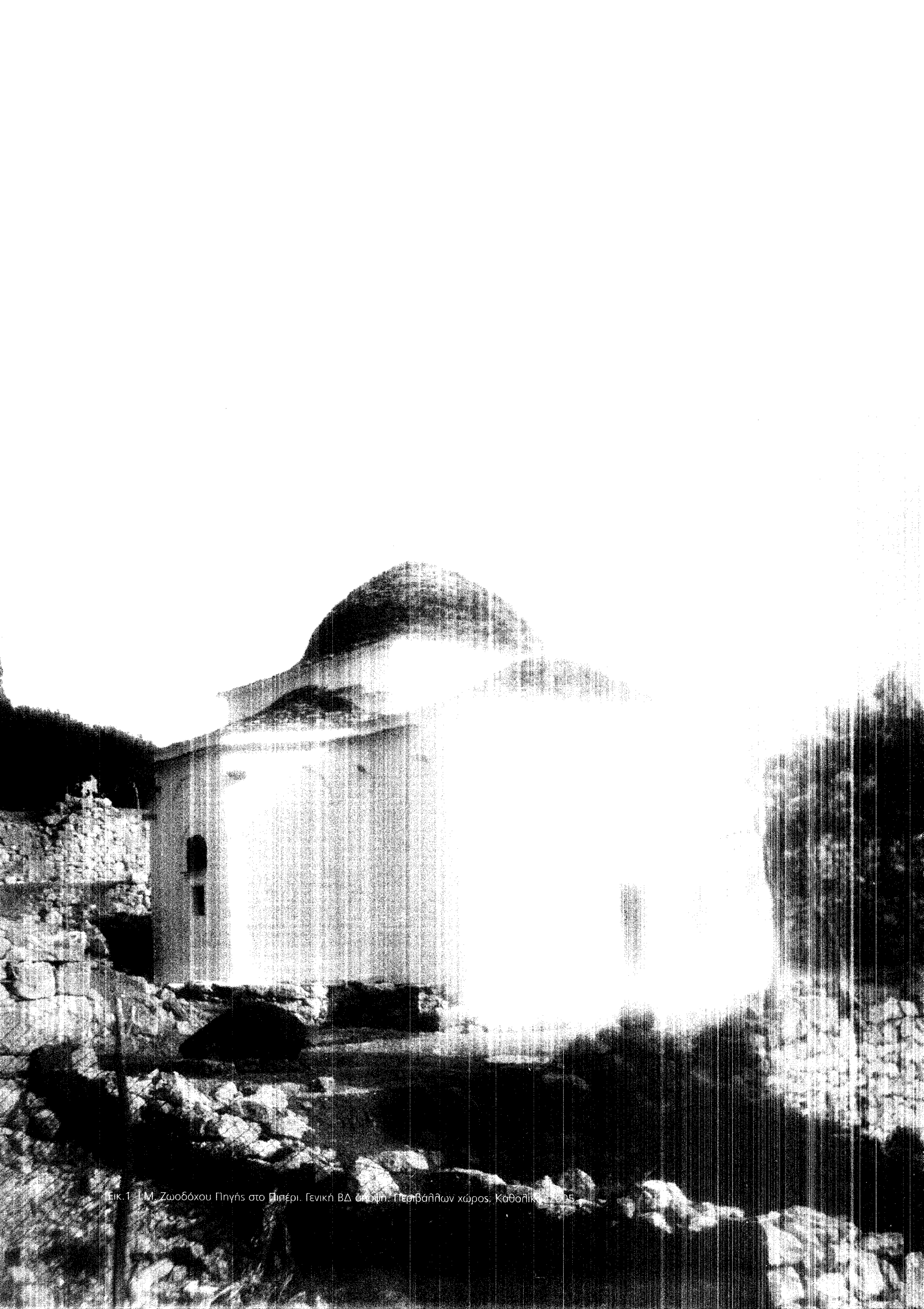
Το πέρασμα της αλμυρας μέσα στο κτίσμα, λόγω των καταστραμμένων κουφωμάτων, καθώς και η υγρασία από το έδαφος, τους τοίχους και κυρίως τις στέγες και τον τρούιλο, δημιουργούν "εντυπωσιακές συνθέσεις" σε πράσινες και καφέ αποχρώσεις" στα επιχρίσματα, αποδεικνύοντας την ανελέητη, με απίστευτη ταχύτητα, φθορά όσων απέμειναν (εικ. 32,33,34).

Θεωρούμε απαραίτητη την παρουσία του μονυδρίου και τη διατήρηση όλων των στοιχείων που δηλώνουν την πορεία ζωής του, στο μικρό νησάκι. Χρήσιμη θα ήταν η ανακατασκευή - αποκατάσταση ενός κελιού ως χώρος υποτυπώδους διαμονής κάποιων πιστών που αποζητούν την απόλυτη ερημιά και ησυχία.

Το καθολικό, διατηρητέο μνημείο, δικαιούται το ενδιαφέρον της πολιτείας για στοιχειώδη συντήρηση. Άλλωστε απέδειξε, λόγω και της ανθεκτικής λιθής κατασκευής του, ότι μπορεί να διατρέχει τους αιώνες όρθιο, χωρίς ιδιαίτερη φροντίδα και μεγάλες δαπάνες, σε πείσμα των καιρών και της αδιαφορίας των ανθρώπων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αρχείο της Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων*, Καταγραφές 1996 (αναφορές των αρχαιολόγων Α. Ντίνα και Ελ. Τσιμπίδα).
- Μαυρικός Κ., *Άνω Μαγνήτων νήσι*, Αθήνησος 1997, σελ.116-117.
- Ντίνα Α., "Εκκλησίες και Μονές. Παλαιοχριστιανικά, βυζαντινά και μεταβυζαντινά μνημεία στην Αθήνησσο", εφημ. *Η Καθημερινή*, ένθετο *Επί τα Ημέρες, Αθήνησσο*, 31-8-1997, σελ.18.
- Σάββαν Α., *Αθήνησσο - Ερημόνησο*, Αθήνα 1973, σελ.56-57.

Εικ. 1 | Μ. Ζωοδόχου Πηγής στο Πίπερι. Γενική ΒΔ άποψη. Περιβάλλον χώρος, Καθολικός ναός.

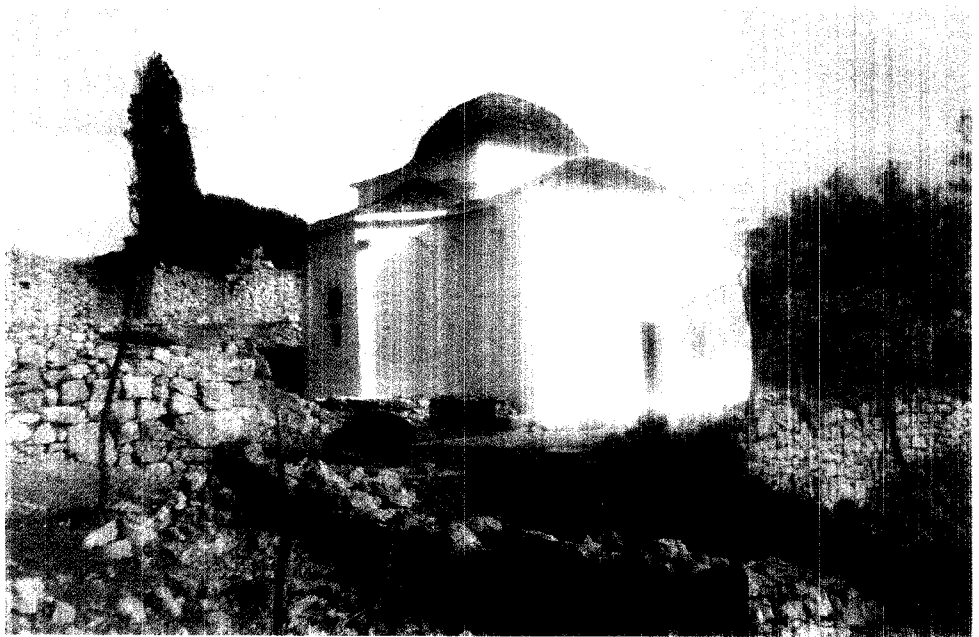

νατολικά των νήσων Κυρά Παναγιά και Γιούρα και σε απόσταση περίπου 6.5 ναυτικών μιλίων από τις ακτές των Γιούρων, βρίσκεται το πλέον δυσπρόσιτο νησί του συμπλέγματος των Βορείων Σποράδων, το Πιπέρι. Είναι συνολικής έκτασης 7 τετρ. χλμ. και σύμφωνα με την τοπική παράδοση πήρε το όνομά του από το σχήμα του ή από το αλίμενο των ακτών του. Αποτελεί τον πυρήνα του Θαλάσσιου Πάρκου και ως προστατευόμενη περιοχή για την επιβίωση της μεσογειακής φώκιας απαγορεύεται όχι μόνο η αποβίβαση σ' αυτό, αλλά και η προσέγγισή του σε απόσταση μικρότερη των τριών μιλίων.

Η πρόσβαση στο βραχονήσι είναι εφικτή από τη νοτιοανατολική πλευρά του, όταν οι καιρικές συνθήκες το επιτρέπουν. Βραχύκορμοι θάμνοι, συστάδες πευκοδένδρων και βελανιδιές καλύπτουν το έδαφος, ενώ δύσκολο ανηφορικό μονοπάτι μετά από μία ώρα μος οδηγεί σε οροπέδιο, όπου σε υψόμετρο 280μ. περίπου, ανάμεσα στα πεύκα, "σε έναν τόπον υγιεινόν", κατά τον Αργύρη Φιλιππίδη, στην ανατολική πλευρά του νησιού που "βλέπει από τέσσερα σημεία την θάλασσαν" βρίσκεται έρημο σήμερα το γραφικό μοναστήρι της Ζωοδόχου Πηγής (εικ. 1).

Η αρχική **ίδρυση** του μονυδρίου παραμένει άγνωστη. Πιθανολογείται η ύπαρξή του στους βυζαντινούς χρόνους. Η έλλειψη επιγραφικών ή αρχαιακών στοιχείων και η απουσία ανασκαφικών ερευνών συντελούν στην αδυναμία αποκτάστασης της ιστορικής του διαδρομής στο χώρο και το χρόνο. Κατά την τουρκοκρατία το μοναστήρι ήταν ονομαστό για τους ενάρετους Πατέρες του.

Περί τα μέσα του 18ου α. φαίνεται να διανύει περίοδο σκμής, καθώς συνδέεται με γνωστούς λογίους της εποχής, όπως τον ιερομόναχο Διονύσιο το Ζαγοραίο, ο οποίος διετέλεσε την περίοδο αυτή ηγούμενος της μονής και τον Κωνσταντίνο Δαπόντε. Πράγματι, ο πολυπράγμων και πολυμαθής Κωνσταντίνος Δαπόντες, όταν αποφάσισε να μονάσει, επέλεξε το μονύδριο της Ζωοδόχου Πηγής στο ερημονήσι Πιπέρι, όπου το 1753 εκάρη μοναχός με το όνομα Καισάριος. Την περίοδο εκείνη στο μοναστήρι διέμενε δεκαετής αδελφότητα. Για ένα εξάμηνο έζησε στο κοινόβιο, ενώ αργότερα, κατ' εντολή του γέροντα Διονυσίου, αποτραβήχτηκε για δύομισι χρόνια σε απομακρυσμένο κελί, όπου αφερώθηκε στη συγγραφή, εγκοινωνώντας με τους Πατέρες της μονής μόνο κατά τις Κυριακές. Περί το 1746, έπειτα από κάποιο παράπτωμα απομακρύνθηκε από τη μονή, στην οποία φαίνεται να μην επέστρεψε ποτέ.

Ωστόσο, το κοινόβιο συνέχισε την πορεία του στο χρόνο και όπως αναφέρει ο Αργύρης Φιλιππίδης που επισκέ-

φτηκε τη μονή το 1815, "εδώ κατοικούν αγιοί και αρεταίοι Πατέρες, οσού δεν θαρρώ να είμαι εις το Άγιον Όρος ταύτου ενάρετοι Πατέρες. Αλλά και ημερα δέονται σκαρπαστά τον Άγιον Θεόν, υπέρ της σωσίας των Ορθοδόξων Χριστιανών". Σε άλλο σημείο, ο ίδιος τονίζει την πνευματική καθοδήγηση που ασκούν οι μοναχοί κοινόβιοι: "Εδώ τηρούν νηυσικά και άλλονα επιών τον Ρωγιαμόν του". Αργότερα από το 1834 μέχρι το 1855 η μονή φαίνεται ότι αποτέλεσε μετόχι της ονομαστής μονής του Ευαγγελισμού Σκιάθου. Όταν το φθινόπωρο του 1841 ο Όθωνας κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του στις Βόρειες Σποράδες επισκέπτεται το Πιπέρι, στο μοναστήρι εγκαθίστανται τέσσερις μοναχοί, εκ των οποίων ο ηγούμενος είναι "παρηλικός, ένοσ και σχεδόν τιφλής".

Ο γερμανός καθηγητής L. Ross, ο οποίος συνοδύει τον Όθωνα στο ταξίδι του, σημειώνει επίσης, ότι οι καθήμενοι ήταν οι μοναχικοί κάτοικοι του νησιού και θεωρεί "εξοκατάληψη" τις υπηρεσίες γερμανού αξιωματικού της εκκλησίας του βασιλιά περί συνεργασίας καθο-

Εικ.1. Ι.Μ. Ζωοδόχου Πηγής στο Πίπερι. Γενική Βελοπόψη. Πεδίο βάθρων, χώρος Καθολικού, 2015

Εικ.2. Ι.Μ. Ζωοδόχου Πηγής στο Πίπερι. Καθολικό. Αόψη, 2015

γέρον και πειρατών. Γενικός είναι πως στην τοπική ιστορία το ναό καταγράφεται ως κρησφύγετο πειρατών, ενώ η εκκοσμίωση της περιοχής από τους πειρατές είχε γίνει μόλις προ λίγων μηνών από την επίσκεψη του Όθωνα στο νησί.

Από το παλαιό μοναστήρι σήμερα διατηρείται μόνον το καθολικό. Πύρω του, σε αρκετή έκταση είναι ορατά τα ερείπια περιβόλων και κτισμένων χώρων, που χρησιμοποιούνταν άλλοτε για τις γεωργικές και κτηνοτροφικές δραστηριότητες των μοναχών, απαραίτητες για την αυτάρκη διαβίωσή τους στο χώρο της ερημίας τους (εικ. 1). Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Άγγλος Φιλιππίδης, οι μοναχοί "έχουν ήδη τα αναγκαία, όσα τους χρειάζονται ... δεν δέχονται ελεημοσύνην ποτέ ... σπέρνουν με τα χέρια τους το χωράφι, όπου μόνον το εσπέρας γεύονται χωρίς ξυδάματα, έχουν και έναν μικρόν κήπον, όπου βάνουν τα

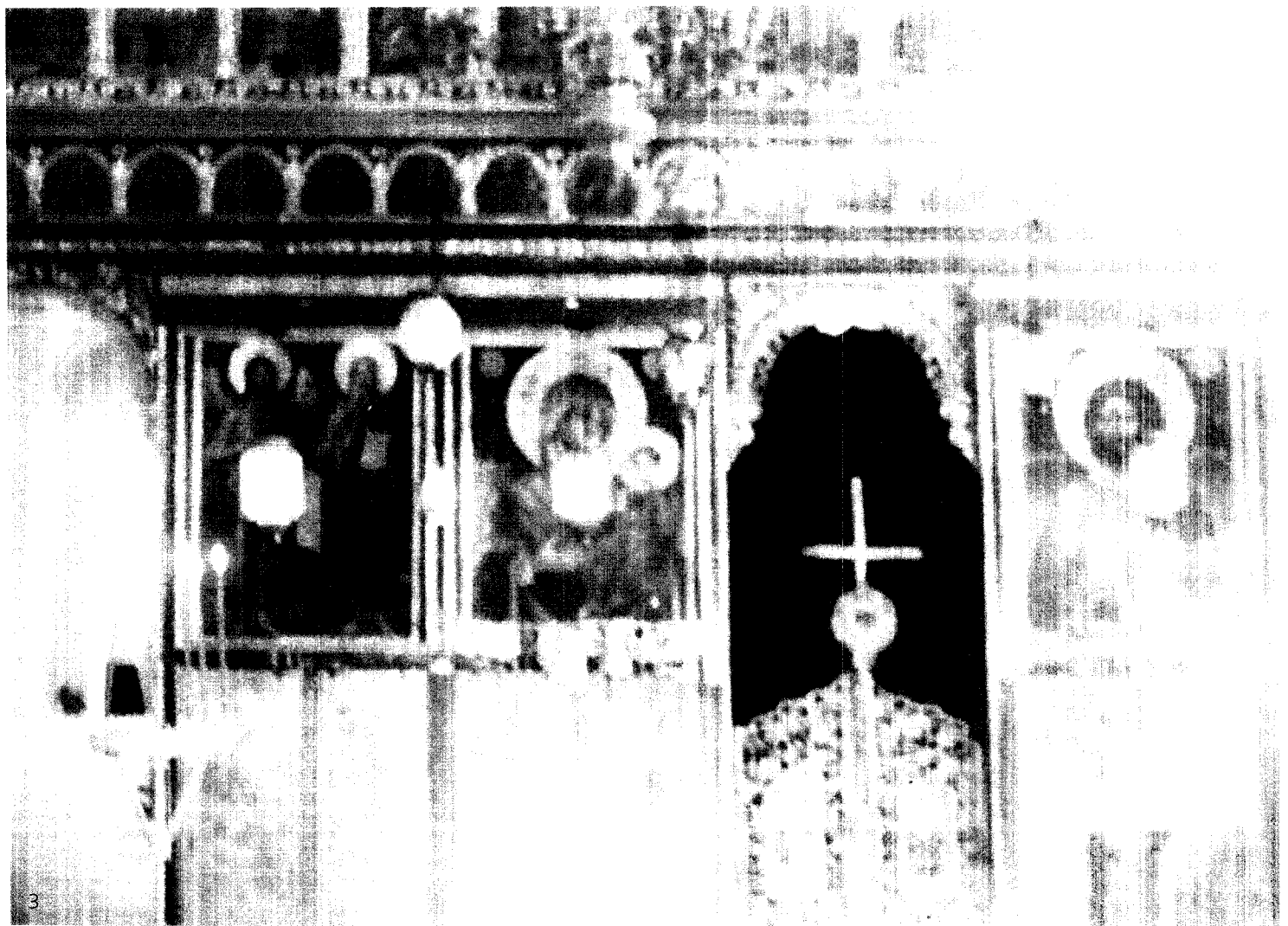
πλατανικά, όπου τρώγουν".

Ο περίβολος της μονής, άλλοτε υψηλός, σώζεται τμηματικά στη νοτιοανατολική πλευρά, ενώ η δυτική και βόρεια πλευρά του έχει καταστραφεί. Πλησίον και νοτιοδυτικά του καθολικού βρίσκεται ερειπωμένο το παρεκκλήσιο της Κοιμήσεως της Θεοτόκου. Ερείπια άλλων τεσσάρων κτισμάτων βρίσκονται στο χώρο, πιθανότατα των κελιών ή των βοηθητικών χώρων της μονής.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η αρχιτεκτονική μορφή του καθολικού. Τυπολογικά ανήκει στον τρίκογχον ναό με χαμηλωμένο τυφλό τριύψλο και γάρθηκα. Οι τρεις κόγχες σχηματίζονται τρίπλευρες εξωτερικά, δείχνουν ισομεγέθεις και διακοσμούνται με βαθιά υψίκορμα αψιδώματα. Ιδιαίτερο στοιχείο αποτελεί η προεξέχουσα τετράγωνη βάση στην οποία εδράζεται ο τρούηλος. Η στέγαση του ναού ακολουθεί κατά προσέγγιση τις

υφιστάμενες φόρμες του εσωτερικού του χώρου και επικαλύπτεται με οχιστολιθικές πλάκες. Το εσωτερικό φωτίζεται από μικρά τοξωτά και ορθογώνια ανοίγματα που διαμορφώνονται στις κεντρικές και ενίοτε τις πλάγιες πλευρές των κογχών.

Η είσοδος στο ναό γίνεται από τη μικρών διαστάσεων πόρτα, στη δυτική πλευρά του. Εκατέρωθεν της εισόδου και πάνω από αυτή ορθοί κόγχες διασκεδάζουν τη μονοτονία της επίπεδης όψης του καθολικού, προσφέροντας στο γενικότερο μορφολογικό ενδιαφέρον του μνημείου. Ιδιαίτερο στοιχείο αποτελεί η σειρά των οχιστολιθικών πλάκων που περιτρέχει όλους σχεδόν τους τοίχους του ναού, κάτω από το γείσο, συντελώντας ενδοχομένως, σε συνδυασμό με τα πέτρινα εξέχοντα στηρίγματα των τοίχων, στην αποτελεσματικότερη συλλογή των υδάτων της βροχής, μέσω πρόσθετων καναλιών (ε.κ. 1,2).

Στο εσωτερικό ο ναός διατηρεί το παλαιό ζωγραφιστό τέμπλο με τη διακριτική παρουσία ξυλόγλυπτων τμημάτων, τις εικόνες του και τα περίτεχνα ξυλόγλυπτα και ζωγραφιστά βημόθυρα (εικ. 3).

Η τυπολογία και η συνολική εικόνα του καθολικού με τις τρεις τρίπλευρες

ευρείες και ισομεγέθεις κόγχες, τα αβαθή σφιδώματα και τις ανεξάρτητες σιγάσεις, καθώς και η υπερυψωμένη τετράγωνη βάση στην οποία ζαίνει ο βαρύς αλλά ατμοσφαιρικός πτεροσκεπής θόλος, συνάδουν για τη χρονολόγηση του ναού στο 18ο αι.

Εικ.3 I.M. Ζουλόχου Πηνίου στο Πίνδο. Καθολικός. Τραπεζο. 1800

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η ενδιαφέρουσα μορφή του εναπομεινάντος καθολικού και το γεγονός της ύπαρξης ζωής στο μικρό αυτό δύσβατο νησί, κατά το παρελθόν, καθιστά συνολικά την περιοχή με τα διάσπαρτα ερείπια σημαντική. Ως αποτέλεσμα από τις λιθοδομές της παλαιάς μονής και ανιχνεύεται σήμερα μπορεί να βοηθήσει στην ανακάλυψη της δομής των κτισμάτων της, της ιστορικής της πορείας και του τρόπου ζωής των μοναχών.

Εξαρούμε βασική προϋπόθεση τη διατήρηση των γύρω λιθόκτιστων στοιχείων, τη στερέωσή τους και την προστασία τους, διότι αυτά αποδεικνύουν την ύπαρξη μοναστηριού και συγκροτημένης ζωής. Οπωσδήποτε θα πρέπει να επισκευάζεται και συντηρείται το καθολικό και σε αυτή την προσπάθεια απαιτείται και η συμβολή της πολιτείας, καθώς και να επιτραπεί η δυνατότητα ελεγχόμενης επισκεψιμότητας του χώρου, όλη αυτή σε συνδυασμό με την ιδιαίτερη προστασία του περιβάλλοντος και των κανόνων που διέπουν το θαλάσσιο Πάρκο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αθανασίου Χ., *Αθήνησος*, Αθήνησος 1962, σελ.33
- Ζαχαρίου Γ., *Σελίδες από την ιστορία της Μαγνησίας*, Βόλος 1994, σελ.323.
- Γ. Παπλήγιανος Κ., "Τα Αθωνικά Μετόχια των Βορείων Σποράδων και η συμβολή τους στην Ορθόδοξη πνευματική διαμόρφωση των νησιωτών", *Επιστημονική Ημερίδα με θέμα: "Άγιον Όρος - Πήλιον - Μαγνησία. 15ος-20ος αι., Μια αμφίδρομη σχέση"*. Ι.Μ. Δημητριάδος, 3-4 Δεκεμβρίου 2004. (αδημοσίευτη)
- Μαυρικός Κ., *Άνω Μαγνήτων Νήσοι*. Αθήνησος 1997, σελ.114-116,330-331,334-335,351,375,377-380.
- Ντελιγιάνης Γ. Ι., "Βασιλικά ταξίδια στις Β. Σποράδες", *Αρχαίον Ευβοϊκών Μελετών*, τόμος Ζ', Αθήναι 1960, σελ.237-239.
- Τοφιδίου Μ. Δ., *Το Καθολικό της Μονής Προποτάμου. Σχεδιασμός και κατασκευή στη ναοδομία του 18ου αιώνα*. Αθήνα 1999, σελ.29-30.
- Σάμκου Α., *Η νήσος Σκόπελος. Ιστορική και αρχαιολογική μελέτη*, Αθήναι 1968, σελ.261.
- Τουφιδίου, "Όρος - Αθήνησος και αι έρημοι νησίδες των Βορείων Σποράδων κατά την αρχαιότητα", *Αρχαίον Ευβοϊκών Μελετών*, τόμος ΙΣΤ', Αθήναι 1970, σελ.367-368.
- Τουφιδίου, *Αθήνησος - Ερημόνησα*, Αθήνα 1973, σελ.57.
- Τουφιδίου, "Επιφανειακή έρευνα στα Ερημόνησα των Β. Σποράδων", *Αρχαιολογική Έρευνα στις Βόρειες Σποράδες*, Αθήνησος 2001, σελ.210.
- Επειοντάς Θ. Κ., *Τα περισωθέντα έργα του Αργύρη Φιλιππίδη. Μερική Γεωγραφία - Ειβλίον Ηθικών*, Αθήναι 1978, σελ.205-206.
- Φαυ Γ. - Hutter C.- R., *Εόρειες Σποράδες. Εθνικό Θαλάσσιο πάρκο*, εκδ. ROAD, Αθήνα 1998, σελ.33-37.
- Μίλοβ-Codec J.- Σπανός Κ.- Αγραφιά της Δ., "Η βυζαντινή Θεσσαλία", *Θεσσαλικό Ημερολόγιο*, τόμος 12ος, Λάρισα 1987, σελ.86.

- Τα στοιχεία κήρυξης των μονών δόθηκαν από την 7η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων.
- Τα τοπογραφικά σκαριφήματα έγιναν από το Ν. Γεωργιάδη και τη Μ. Γάκη.
- Οι επιμέλεια και η σήμανση των μονών στους χάρτες, που με ευγένεια μας παραχώρησε η εκδοτική εταιρεία R/DAD, έγιναν από τη Μ. Γάκη.
- Το φωτογραφικό υλικό παρήχθη από όλα τα μέλη της ομάδας.
- Για τα ιστορικά στοιχεία των κειμένων και τη βιβλιογραφία υπεύθυνες είναι:
  - για τη Σκιάθο και την Αιθώνησο η Μ. Νάνου
  - για τη Σκόπελο η Β. Παρασκευά.
- Η παραγωγή των κειμένων, καθώς και η επιλογή και ταξινόμηση όλων των φωτογραφιών έγινε από τη Μ. Γάκη.
- Η επιμέλεια και τελική δομή των κειμένων έγιναν από τις Μ. Γάκη, Β. Παρασκευά και Μ. Νάνου.
- Η επιμέλεια της έκδοσης έγινε από τη Μ. Γάκη.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ
«ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΩΝ
ΒΟΡΕΙΩΝ ΣΠΟΡΙΑΔΩΝ
Ν. ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ»
ΤΥΠΩΘΗΚΕ
ΣΕ 1000 ΑΝΤΙΤΥΠΑ